પ્રસ્તાવના

'पढमं नाणं तओ दया' એ જૈન સૂત્રનું મહાવાક્ય છે. જીવનમાં જ્ઞાન એક એવી અદ્ભુત વસ્તુ છે કે જેને લીધે મનુષ્ય પોતાનું જીવન સુખ, સંતોષ અને રસીકતાપૂર્વક વહાવી શકે. મનુષ્યને જો સારા ખોટાની સમજણ ન હોય તો તેને જીવનમાં લેશ પણ આનંદ આવી શકતો નથી. ઉલટું તેનું જીવન અવ્યવસ્થિતપણે વહન થાય તે ભાવિ દુઃખમાં ધકેલાઈ જાય છે. એટલા જ માટે પ્રભુ મહાવીરે કહ્યું છે કે જીવનમાં જ્ઞાન વસ્તુને ઓળખવી એ સર્વ કોઈ શ્રાવકનું પ્રથમ કર્તવ્ય છે અને એ જ્ઞાનને ઓળખ્યા પછી જ મનુષ્ય દયા, પ્રેમ, અહિંસા, સત્ય, પરોપકાર, ક્ષમાદિ ગુણોને વિકસાવી પોતાના આત્માનું પરમ શ્રેય સાધી શકે છે.

જૈન ધર્મનું તત્ત્વજ્ઞાન અપાર છે. તેમાં સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ બાબતથી લઈને સ્થૂલમાં સ્થૂલ વિષયોનું અગાધ જ્ઞાન ભર્યું પડ્યું છે. એ જ્ઞાન મેળવી, તે દ્વારા આદરવા યોગ્ય આદરીને, છાંડવા યોગ્ય છાંડીને અને જાણવા યોગ્ય જાણીને સાચો જૈન પોતાના આત્માને ઉચ્ચ ગતિ પ્રતિ લઈ જઈ શકે છે.

સ્થા. જૈનધર્મ માન્ય ૩૨ આગમો (સિદ્ધાન્તો) છે, તેની, દ્રવ્યાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ, ચરણકરણાનુયોગ અને કથાનુયોગઃ એવા ચાર વિભાગોમાં વહેંચણી કરવામાં આવી છે. તે સૂત્રોમાંથી જાણવા યોગ્ય થોક (તત્ત્વસંગ્રહ) ના કેટલાક પ્રકરણો પ્રસ્તુત ગ્રન્થમાં આપવામાં આવ્યા છે; જેથી આબાલવૃદ્ધ સર્વ કોઈ તત્ત્વજીજ્ઞાસુ તેનો સારી રીતે અભ્યાસ કરી શકે.

આવા ગૂજરાતી ભાષામાં સૂત્રોમાંથી સંક્ષિપ્ત રીતે ઉતારેલા થોકડા, અધ્યયનો, સ્તોત્રો આદિના એક સર્વોપયોગી ગ્રન્થની જૈન સમાજને ભારે આવશ્યકતા હતી, તે પૂર્તિ કરવાનું મહાન પરિશ્રમી કાર્ય આજથી ૪૭ વર્ષ પહેલાં જામનગરનિવાસી ધર્મપ્રેમી તત્ત્વજ્ઞ સ્વ. શ્રી આણંદજી તારાચંદ પુનાતરે ઉપાડ્યું અને 'જ્ઞાનસાગર' નામથી તેની પહેલી આવૃત્તિ ઈ. સ. ૧૮૯૯ના ઓગસ્ટમાં પ્રકટાવી પુસ્તક આદરણીય બન્યું અને જૈન સમાજે તેને પૂરેપૂરું અપનાવ્યુંઃ એટલે તે પછી અત્યાર સુધીમાં આ પુસ્તકની ૭ આવૃત્તિ પ્રકટાવવાનું માન સ્વર્ગસ્થ પુનાતરને ઘટે છે.

વચ્ચમાં 'જ્ઞાનભંડાર' નામથી આને લગભગ મળતો જ સંગ્રહ મુંબાઈની શ્રી જૈન સ્થાનકવાસી વિદ્યાલય કમીટી તરફથી ઈ. સ. ૧૯૨૨માં

પ્રગટયો, તેને આજે ૨૫ વર્ષનો અને જ્ઞાનસાગરની છેલ્લી આવૃત્તિ પ્રગટયાને લગભગ દશ વર્ષનો ગાળો પડી ગયો છે.

દરમ્યાન આ પુસ્તકની માગ તો હરહમેશ-નિયમિત રીતે ચાલુ જ રહી. 'જુની હાટેલી ગમે તેવી ચોપડી...પણ લાવો' એવી માંગણી જેઓ એ ગમે ત્યાંથી તો અમારા પર સતત આવ્યા જ કરતી હતી.

ઈ. સ. ૧૯૪૦ થી ૧૯૪૫ સુધી યુરોપીય યુદ્ધ ચાલ્યું. કાગળના ભાવો બેહદ વધ્યા, આ સ્થિતિમાં આટલું મોટું પ્રકાશનકાર્ય થવું અશક્ય હતું. યુદ્ધ વિરમ્યું, કાગળના ભાવ વધીનેજે ૭ ગણા થયા હતા તે ત્રણગણા પર પહોંચ્યા; છતાં પ્રીન્ટીંગના ભાવ યુદ્ધ દરમ્યાન કમઠ-ભાડાં ગણા હતા તે યુદ્ધ પછી (આજે) લગભગ ૪ ગણા થયા. મેં.ધારીએ માઝા મુકી: અર્થાત્ પ્રીન્ટીંગ કાર્ય કરાવવાની મુશ્કેલી તો એની એ જ રહી.

આટલું છતાં રાજકોટ નિવાસી ધર્મપ્રેમી સ્વ. શેઠ કપુરચંદ પાનાચંદ મહેતાના સુપુત્રો-શ્રી મોહનભાઈ, શ્રી નગીનભાઈ, શ્રી ત્રંબકભાઈએ 'જો આ પુસ્તક તમે છાપો તો અમે અગાઉથી ઘણી નકલો ખરીદીએ' એવું પ્રોત્સાહન મને આપ્યું, તેમજ જનરુચિ અને જનતાની માંગણી જાગી આ પુસ્તક 'શ્રી સ્થાનકવાસી જૈન જ્ઞાનસાગર' નામથી અમે પ્રગટ કરીએ છીએ.

અત્યાર સુધી પ્રગટેલી આ ગ્રંથની નવી આવૃત્તિઓ કરતાં આમાં જુદોજ વધારો કરવામાં આવ્યો છે અને સાથે સાથે કેટલાક નવા થોકડા અને ઉપયોગી વિષયો ઉમેરવામાં આવ્યા છે. તેમજ પ્રુફરીડીંગ, ભાષાસુધાર અને જોડણી પ્રત્યે પૂરતું લક્ષ આપવામાં આવ્યું છે તેમ છતાં ઉતાવળ, દ્રષ્ટિદોષ અને પ્રેસદોષને કારણે રહી ગયેલ ભૂલો માટે ધર્મપ્રેમી ભાઈ બહેનો દરગુજર કરશે એવી આશા રાખું છું.

જો રાજકોટ નિવાસી સ્વ. શેઠ કપુરચંદ પાનાચંદના સુપુત્રો તરફથી ઉત્તેજન અને શ્રી ગુલાબચંદ પાનાચંદ મહેતા (રાજકોટ)ની આ કાર્ય સત્વર કરવાની પ્રેરણા મને ન મળી હોત તો આ ગ્રન્થ આટલો વહેલો ને મોડો મારા તરફથી પ્રગટત કે કેમ એ એક શંકા છે, તે માટે પ્રસ્તુત સજ્જનોનો તથા જ્ઞાનભંડાર અને જ્ઞાનસાગર કે જેના આધારે આ ગ્રંથ તૈયાર કર્યો છે-તે માટે તે બને ગ્રન્થોના સંશોધકો-પ્રકાશકોનો હું અહિં અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનું છું.

ચૈત્ર શુદ ૨ રવિવાર સં. ૨૦૦૩]
અમદાવાદ: તા. ૨૩-૩-૪૭ }

ભવદીય
ઉત્તમલાલ ભગવાનદાસ સંઘવી.

રાજકોટના શ્રાવકરત્ન
શ્રી કપુરચંદ પાનાચંદ મહેતાનો
સંક્ષિપ્ત જીવન-પરિચય

આ પરોપકારી શ્રાવકકુલદીપક પુરુષનો જન્મ સંવત્ ૧૯૩૫ ના મહાભાગ્યયોગે પર્યુષણપર્વના પ્રથમ દિવસે, એટલે અઠ્ઠાઈધરને રોજ રાજકોટમાં થયો હતો. જન્મ દિવસના મહાત્મ્ય ઉપરથી તેમના ભાવી જીવનની ઝાંખી થઈ શકે છે. આવા મહાન્ ધર્મપર્વના શુભ દિવસે પૂર્વ પુણ્યોદયના પ્રતાપે કોઈ વિરલાનો જ જન્મ થાય છે.

ઘણું ભાગે આ કાળે રત્નરૂપ નીવડનાર પુત્રોના માતાપિતાની સ્થિતિ સાધારણ જ હોય છે તે મુજબ તેમના માતાપિતા સાધારણ સ્થિતિમાં હતાં. પાનાચંદભાઈ અને તેમનાં ધર્મપત્ની ભદ્રિક, ધર્મપરાયણ તથા સરળ સ્વભાવનાં હતાં. કપુરચંદભાઈ યુવાન વયને પ્રાપ્ત થતાંજ તેમનાં માતાપિતાનું અવસાન થયું, તેથી કુટુંબનો બધો બોજો તેમના શિર પર આવી પડયો; પરન્તુ આનંદની વાત એ હતી કે, પિતાની હયાતિમાં જ આ રત્ને ગુજરાતી, અંગ્રેજી તેમજ ધર્મશાસ્ત્રનું સારું જ્ઞાન મેળવી લીધું હતું. તેથી તેઓ કૌટુંબિક ભાર ઘણો જ સરળતા અને સફળતાપૂર્વક વહન કરી શક્યા હતા.

ભાઈ કપુરચંદ ખૂબજ કાર્યસાધક અને વ્યવહાર કુશળ હતા. તેથીજ તેમણે ઇમારતી લાકડાની એક નાનીશી દુકાનને ધીમેધીમે મોટા પાયા પર મૂકી દીધી હતી. હાર્ડવેર, રંગ, પાઈપ, વગેરે ઈમારતને લગતો બધો સામાન રાખી, ખૂબજ પ્રમાણિકતાપૂર્વક વ્યાપારનું સંચાલન કરી સારાયે કાઠીયાવાડમાં તેમણે એક પ્રતિષ્ઠિત વેપારી તરીકેની કીર્તિ સંપાદન કરી હતી અને એજ કીર્તિના ફલ રૂપ આજે પણ તેમની તે જ પેઢી વિશાળ પાયા પર તેમના સુપુત્રો ચલાવી રહ્યા છે

આ વિષમ કાળમાં સેવાભાવી પુરુષો માટે કોઈને કોઈ પ્રકારની વિષમતા તો હોય છે જ, એ સૂત્રાનુસાર શ્રી કપુરચંદ ભાઈની શારીરિક સ્થિતિ દુર્બળ અને રોગગ્રસ્ત હમેશાં રહ્યા કરતી, તથાપિ તેઓએ રાજકોટની દરેક ધર્માદા સંસ્થાનું કામ, મૃત્યુની છેલ્લી ઘડી સુધી, બહુજ કાળજીથી, ચતુરાઈથી અને પ્રામાણિકતાથી ખંતપૂર્વક બજાવ્યું હતું.

સામાન્ય માણસો આ કાળમાં દેહને પ્રથમ સંભાળી, પછી બીજા,

શ્રી. કપુરચંદ પાનાચંદ મહેતા—રાજકોટ

જન્મ : સંવત ૧૯૩૫ સ્વર્ગવાસ : સંવત ૧૯૮૯

સેવાઓ કરે છે અર્થાત્ "પ્રથમ દેહ અને પછી સેવા" એ સૂત્રને ગૌણ કરે છે, ત્યારે આ મહાત્માએ પરમાર્થ-પરોપકારને સાધવા, દેહના દુઃખોને [illegible] પીને મોટી, ક્રમે ક્રમે ગ્રહી જનસેવા, પશુસેવા, સર્વસેવા તથા કુટુંબસેવા વગેરેને પોતાનું કર્તવ્ય ગણ્યું હતું અને આ કર્તવ્ય-પાલનને પરિણામે જ તેઓઃ—

પાંજરાપોળના પ્રાણ હતા, જૈન શાળાનું જીવન હતા, [illegible] અનન્ય સેવક હતા..., મૂંગા પશુઓના માતાપિતા હતા, સાધુ મહાત્માના સાચા ઉપાસક હતા..., અને ભૂખ્યા તરસ્યાના ભાઈ હતા.

આ ઉપરાંત તેઓ અનેક સંસ્થાઓના માનદ્ અને [illegible] સ્થાપિત ટ્રસ્ટી ([illegible]) હતા એમને ત્યાં કોઈપણ ફરતા [illegible] અને હતો ફરિયાદ રખાતા, જેના હિસાબ નિયમિત રીતે ઓડીટીંગ સાથે બહાર પડતો જેથી જનતામાં તેમના પ્રત્યે લાગણી, રુચિ અને વિશ્વાસ પ્રશંસાપાત્ર રહેતા.

ગુપ્તદાનનો તેમનો ગુણ એવો તો ઉમદા હતો કે તેમના પુત્રો કે મિત્રો પણ એ જાણતા નહોતા કે તેમણે કેટલું દાન કર્યું છે.

જૈનધર્મના આત્મસંસ્કારોને કારણે, વ્યાપારની ઉપાધિ તથા સંસારની અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓ હોવા છતાં, તેઓ સવારસાંજ પોતાના ગામની દેરે ધર્મક્રિયા કરવાનું ચૂકતા નહિ.

મહાપુરુષોને મરણ [illegible] નિયમાનુસાર તેઓ સદા જાગૃત હતા એમ કહીએ તો [illegible] પોતાના મૃત્યુની [illegible] દરમ્યાન તેમણે પોતાની નિવૃત્તિ [illegible] અને પોતાની પાછળ [illegible] ધર્મકાર્ય કરવા અને [illegible] તેનો નિર્દેશ કરતો એક [illegible] પત્રો લખી રાખ્યા હતા અને પત્રમાં તેમણે જે જીવન સંદેશ આપ્યો છે તે પરથી જનતા તેમની ધર્મશ્રદ્ધા, ઉદારતા અને મૃત્યુ પર વિજય મેળવનારી તમન્ના જાણી શકશે.

સંદેશો નં. ૧

"મારી માંદગી દરમ્યાન મને [illegible] થવાનો [illegible] મારા માટે ઔષધ [illegible] કરવી નહિ. [illegible] નહિ તેમજ [illegible] નહિ [illegible] કરવી નહિ. અને ત્યાંસુધી [illegible] કરાવવા. આ સ્થિતિમાં [illegible] નહિ કારણ કે આત્મા પોતાના કરેલાં કર્મો જ ઉદય આવ્યે ભોગવે

[illegible] મરણ દુઃખ મહાદુઃખ કહ્યું છે. આ રોગથી કદાચ મારું આયુષ્ય પૂરું [illegible] તો કોઈએ રડવું નહિ કે દિલગીર થવું નહિ, પણ મારા સંદેશ [illegible] ૨ નું પાલન કરવું"

સંદેશા નં ૨

મારા મૃત્યુ પાછળ મને યાદ કરી કોઈએ રોવું નહિ, કલ્પાંત કરવો નહિ. એક ટકાનો પણ કોઈએ શોક પાળવો નહિ. રિવાજ પ્રમાણે કોઈએ [illegible] નહિ. સોગીયાં પહેરવાં નહિ, મોં વાળવાં નહિ. મારું [illegible] ચિંતવણા કરવી નહિ. [illegible] નાટકના સમાનું મૃત્યુ [illegible] ફેશનને [illegible] નથી ને રિવાજ નાબુદ કરી પડેલી [illegible] આજે [illegible] ધર્મસ્થાનમાં [illegible] ન જોઈએ."

" [illegible] જન્મ પછી મરણ તો [illegible] [illegible] માટે [illegible] [illegible] પરન્તુ કર્મની [illegible] ગતિની [illegible] પરસ્પર પાપબુદ્ધિ અને વેરબુદ્ધિએ એક બીજાએ [illegible] એ [illegible] જ છે, માટે [illegible] ધર્મધ્યાનમાં રક્ત રહેવું અને [illegible]."

લી

[illegible] કર્મે [illegible]
[illegible] કુમારે-

[illegible] મહેતા
[illegible] ૧૯૮૮ [illegible]

[illegible] ધર્મમહાથી [illegible] ધર્મમહાનુ [illegible] [illegible]

[illegible] } [illegible] મંત્રી.

અનુક્રમણિકા

વિષય	પૃષ્ઠ

—: અર્પણ :—

દામનગર નિવાસી

મોદી કેશવલાલ હરીચંદ

તથા

તેમના અ. સૌ. ધર્મપત્ની

શ્રીમતી વૃજકુંવર બહેન,

તેઓનાં સૌજન્ય, ધર્મપ્રેમ, જૈન સાહિત્ય-પ્રિયતા, અધ્યાત્મરસિકતા ઇત્યાદિ ગુણોથી આકર્ષાઈ જૈનધર્મના તત્ત્વજ્ઞાનનું આ પાઠ્યપુસ્તક તે ઉદારચરિત દંપતીને અર્પણ કરું છું.

—જીવણલાલ સંઘવી.

શ્રી સામાયિક વ્રત.

(૧) નવકાર.

નમો—નમસ્કાર હોજો. અરિહંતાણં—કર્મરૂપ વેરીના હણનાર એવા અરિહંતને, જેણે ચાર ઘનઘાતી કર્મ-જ્ઞાનાવરણી, દર્શનાવરણી, મોહની અને અંતરાય, ક્ષય કર્યા તથા જેનાથી કાંઈ રહસ્ય નથી અને જે ચોત્રીશ અતિશયે તથા પાંત્રીશ પ્રકારની વાણીએ તથા બાર ગુણે કરી બીરાજમાન છે. નમો—નમસ્કાર હોજો. સિદ્ધાણં—સકલ કાર્ય સાધ્યાં જેણે તે સિદ્ધ ભગવંતને, જે આઠ કર્મ ખપાવી સિદ્ધના સુખને પામ્યા તથા એકત્રીશ ગુણે કરી સહિત છે. નમો-નમસ્કાર હોજો. આયરિયાણં—આચાર્યજીને, જે શુદ્ધ રીતે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ અને વીર્ય એ પાંચ આચાર પોતે પાળે અને બીજાને પળાવે, તથા છત્રીશ ગુણે કરી સહિત છે. નમો—નમસ્કાર હોજો. ઉવજ્ઝાયાણં—ઉપાધ્યાયજીને, જે શુદ્ધ સૂત્રાર્થ ભણે, ભણાવે તથા પચીશ ગુણે કરી સહિત છે. નમો—નમસ્કાર હોજો. લોએ—લોકને વિષે. સવ્વસાહૂણં—સર્વ સાધુને, જે જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર અને તપના સાધનાર તથા સત્તાવીશ ગુણે કરી સહિત છે.

(૨) તિખુત્તો અથવા વંદના.

તિખુત્તો—ત્રણ વાર. આયાહિણં—બે હાથ જોડીને જમણા કાનથી ડાબા કાન સુધી. પયાહિણં—પ્રદક્ષિણા કરીને. વંદામિ—વાંદું છું એટલે પગે લાગું છું. નમંસામિ—નમસ્કાર કરું છું. (પંચ અંગ નમાવીને) સક્કારેમિ—સત્કાર કરું છું. સમ્માણેમિ—સન્માન કરું છું. કલ્લાણં—કલ્યાણકારી છો. મંગલં—મંગળકારી છો. દેવયં—ધર્મદેવ સમાન છો. ચેઇયં—જ્ઞાનવંત અને સુખદાયક, જ્ઞાનગુણસંપન્ન છો. પજ્જુવાસામિ—સેવા કરું છું (મન, વચન, કાયાએ).

(૩) ઇરિયાવહી.

ઇચ્છામિ—ઇચ્છું છું. પડિક્કમિઉં—પાપ કર્મથી નિવર્તવાને. ઇરિયા (રસ્તામાં) [illegible] વિષે. વહિયાએ—ચાલતી વખત વિરાહણાએ-દુઃખ દીધું હોય. ગમણાગમણે—આવતાં જતાં. પાણ—પ્રાણીઓને. ક્કમણે—ચાંપ્યા હોય. બીય—બીજ. ક્કમણે—[illegible] હોય. હરિય—લીલોતરી (વનસ્પતિ) ક્કમણે—[illegible] હોય. ઓસા—ઝાકળ, [illegible] ઉત્તિંગ—કીડી

શુદ્ધમેહિં—થીટીક. દિટ્ઠિ—નજર (દૃષ્ટિ) સંચાલેહિં—હલાવાથી. એવ-માઇએહિં—એ આદિ બીજા મનમાં ચિંતવ્યા હોય તે. આગારેહિં—આગાર એટલે મોકળાથી અભગ્ગો—ભાંગે નહિ. અવિરાહિઓ—હાનિ પહોંચે નહિ. હુજ્જ—હોજો. મે—મહારો. કાઉસ્સગ્ગો—કાઉસગ્ગ એટલે કાયાનું અશુ હલાવવું. જાવ—જ્યાં સુધી. અરિહંતાણં—અરિહંતનું નામ સંભારૂં. ભગવંતાણં—ભગવંતનું નામ સંભારૂં. નમોક્કારેણં—નમસ્કાર કરૂં. નપારેમિ—ધ્યાન મુકું નહિ તાવ—ત્યાં સુધી. કાયં—કાયાને. ઠાણેણં—એક સ્થાને સ્થિર રાખીને મોણેણં—અબોલ રહીને ઝાણેણં—ધ્યાને કરીને. અપ્પાણં—આત્માને. વોસિરામિ—તજું છું.

આ ઠેકાણે ("ઇચ્છામિ પડિક્કમિઉં" થી તે "ઇરિયાવહિયાએ વિરાહિયા તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં" તથા એક નવકાર સુધી પાઠ મનમાં બોલીને કાઉસગ્ગ કરવો અને નમો અરિહંતાણં શબ્દ બોલી પારવો).

(૫) લોગસ્સ.

લોગસ્સ—લોકમાં.—ઉજ્જોયગરે—ઉદ્યોતના કરનાર. ધમ્મ—ધર્મ. તિત્થયરે—×તીર્થના સ્થાપનાર. જિણે—જિન, રાગ-દ્વેષના જીતનાર. અરિહંતે—અરિહંત કેવળી. કિત્તઇસ્સં—નામ લઇને સ્તુતિ-કીર્તિ કરૂં છું. ચઉવીસંપિ—ચોવીશે તીર્થંકરો તથા કેવલી—બીજા કેવળજ્ઞાનીઓતો. ઉસભ—પહેલા ઋષભદેવ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાએ સ્વપ્નામાં વૃષભ દીઠો તેથી એ નામ આપ્યું. અજિયંચ—બીજા અજિતનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતા પાસે રમતાં જીત્યાં તેથી એ નામ આપ્યું. વંદે-વાંદું છું. સંભવ—ત્રીજા સંભવનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી દુષ્કાળ ટળીને સુકાળ થયો, ધાન્યના સંભવ થયા તેથી એ નામ આપ્યું. મભિનંદણંચ—ચોથા અભિનંદન સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી ઇંદ્રે જયકાર કર્યો તેથી એ નામ આપ્યું. સુમઇં—પાંચમા સુમતિનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાને ભલી મતિ ઉપજી તેથી એ નામ આપ્યું. ચ વળી. પઉમપ્પહં—છઠ્ઠા પદ્મપ્રભુ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાને પદ્મ-કમળની શય્યામાં સુવાની ઇચ્છા થઈ તેથી તે નામ આપ્યું. સુપાસં—સાતમા સુપાર્શ્વનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાનાં પાસાં ખરસટ હતાં તે સુંવાળાં થયાં તેથી એ નામ આપ્યું. જિણં—દ્વેષના જીતનાર. ચ—વળી. ચંદપ્પહં—આઠમા ચંદ્રપ્રભ સ્વામી, સ્વામી

× સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા એ ચાર તીર્થ.

ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાને ચંદ્રમાનો સ્વપ્ન થઈ તથા ચંદ્ર સરખી શરીરની પ્રભા થઈ તેથી તે નામ આપ્યું. વંદે—વાંદું છું. સુવિહું—નવમા સુવિધિનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી નગરમાંથી અવિધિ ટાળીને સુવિધિ કરી તેથી તે નામ આપ્યું ચ—વળી પુપ્ફદંતં—તથા બીજું નામ પુષ્પદંત સ્વામી, સ્વામીના દાંત ફૂલ સરખા હતા તેથી તે નામ આપ્યું સીયલં—દશમા શીતળનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી પિતાને જ્વર થયો ત્યારે સ્વામીની માતાનો હાથ ફરવાથી કાયા શીતળ થઈ તેથી તે નામ આપ્યું. સીજંસ—અગ્યારમા શ્રીશ્રેયાંસનાથ સ્વામી, શીતળ પોઢવાની ઉત્કૃષ્ટ દેવ શય્યામાં સ્વામી, ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતા સુતાં તે દેવતા નાઠા તેથી તે નામ આપ્યું વાસુપૂજં—બારમા વાસુપૂજ્ય સ્વામી, માતાની સુવાની શય્યામાં દેવતા સ્ત્રી કોઈને સુવા દેતો નહિ. પણ સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી દેવતા તેમાંથી નાશી ઊઠી માતાની પૂજા કીધી તેથી કરી એ નામ દીધું. ચ-વળી. વિમલં-તેરમા વિમળનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાની બુદ્ધિ વાંકી હતી તે પાંસરી થઈ તેથી તે નામ આપ્યું. અણંતં—ચઉદમા અનંતનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમા આવ્યા પછી અનંત રત્નોની રાશિ સ્વપ્નમાં દીઠી તેથી તે નામ આપ્યું. ચ—વળી. જિણં-રાગ-દ્વેષના જીતનાર. ધમ્મં—પંદરમા ધર્મનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતા ધર્મને પામી. સંતિં—સોળમા શાંતિનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી મરકીનો રોગ મટ્યો ને શાંતિ થઈ તેથી તે નામ આપ્યું. ચ—વળી. વંદામિ—વાંદું છું. કુંથું—સત્તરમા કુંથુનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી શત્રુ કુંથવા સરખા થયા તેથી તે નામ આપ્યું. અરં—અઢારમા અરનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાએ રત્નમય આરો દીઠો તેથી તે નામ આપ્યું. ચ-વળી. મલ્લિં—ઓગણિસમા મલ્લીનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાને ફુલની શય્યાનો દોહદ ઉપન્યો તે દેવતાએ પૂરો પાડ્યો તેથી તે નામ આપ્યું. વંદે—વાંદું છું. મુણિસુવ્વયં—વીશમા મુનિસુવ્રત સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી વેરી નમી ગયા તેથી તથા માતાએ મુનિના જેવાં વ્રત પાળ્યાં તેથી તે નામ આપ્યું. નમિજિણં—એકવીશમા નમિનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી વેરી નમાડ્યા તેણે કરી તે નામ આપ્યું. ચ—વળી. વંદામિ—વાંદું છું. રિટ્ઠ-નેમિં—બાવીશમા અરિષ્ટનેમી સ્વામી (નેમનાથ), માતાએ સ્વપ્નમાં અરિષ્ટ રત્નમય નેમી આકાશે દીઠી તેથી તે નામ આપ્યું. પાસં—ત્રેવીશમા પાર્શ્વનાથ સ્વામી, પિતાની શય્યા નીચે સર્પ આંટા દેતો હતો તે દેખી હાથ

હેઠે હતો તે માતાએ ધાઈ ઉપર મુક્યો અને વિઘ્ન ગયું તેથી તે નામ આપ્યું. તહ—તેમજ વદ્ધમાણં—ચોવીસમા વર્ધમાન સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી ધન વગેરેના પૂર્ણ વધારો થયા તેથી તે નામ આપ્યું. ચ—વળી. એવં-મએ—એ પ્રકારે મેં. અભિથુયા—નામે કરી સંસ્તવ્યા, તે ચોવીશ તીર્થંકર કેવા છે! વિહુય—ટાળ્યાં છે. રય—કર્મરૂપી રજ. મલા—ગાંઢેલ કર્મરૂપી મેલ. પહિણ—ખપાવ્યાં છે. જરમરણા—જરા ને મરણ. ચઉ-વિસંપિ—ચોવીશે એકઠા. જિનવરા—જિનવર. તિત્થયરા—તીર્થ કરો મે—મુજને. પસીયંતુ—પ્રસન્ન થાઓ. કિત્તિય—કીર્તિ કીધી. વં-દીય—નમસ્કાર કીધો મહિયા—શુભ ધ્યાનયોગે કરી પૂજા કીધી. જેએ—જે કહ્યા તે. લોગસ્સ—લોકમાં. ઉત્તમા—ઉત્તમ.—સિદ્ધા—સિદ્ધ પદ પામ્યા. આરૂગ્ગ—સર્વ રોગ રહિત. બોહિલાભં—સમકિતરૂપ બોધની પ્રાપ્તિ. સમાહિ—સમાધિ. વર—પ્રધાન—મુત્તિમં—સર્વોત્તમ. દિંતુ-દીઓ. ચંદેસુ—ચંદ્રમાથી અધિક નિમલયરા—નિર્મળ છો. આઈ-ચ્ચેસુ—સુરજ થકી. અહિયં—અધિક પયાસયરા—પ્રકાશના કરનાર છો. સાગર—સમુદ્ર. વર—મ્હોટો. ગંભીરા—ગંભીર એટલે મ્હોટા સમુદ્રથી પણ વધારે ગંભીર છો. સિદ્ધા—એવા હે સિદ્ધ ભગવાન ! સિદ્ધિં—મુક્તિ પદ. મમ—મને. દિસંતુ—દીઓ.

સાધુ અથવા શ્રી સીમંધર સ્વામીની આજ્ઞા માગી

(૬) સામાયિક આદરવાની વિધિ.

દ્રવ્યથકી—કાયાએ કરી, સાવજજોગનાં—પાપના વ્યાપાર કરવાના પચ્ચખાણ—બાંધી. ક્ષેત્રથકી—જમીનથી આખા લોક પ્રમાણે—બધા જગતમાં. કાળથકી—કેટલો વખત બે ઘડી સુધી ઉપરાંત ન પાળું ત્યાં સુધી—બે ઘડી ઉપરાંત જેટલું રહેવું હોય તેટલું. ભાવથકી—મનની ધારણાથી છકોટીએ—૭ પ્રકારે—ને બે કરણ ને ત્રણ જોગે. પચ્ચખાણ—બાંધિ. કરેમિ—કરૂં છું. ભંતે—હે પૂજ્ય સામાઇયં—સમતારૂપી સામાયિક. સાવજ્જં—પાપના કામની. જોગં—મન, વચન, કાયાના જોગે. પચ્ચખામિ બાંધી કરૂં છું. જાવ—જ્યાં સુધી. નિયમ પજ્જુવાસામિ—બાંધીની મર્યાદા કરી છે ત્યાં સુધી સેવા કરૂં છું. દુવિહં—બે કરણે. તિવિહેણં—ત્રણ જોગે. ન કરેમિ—કરૂં નહિ. ન કારવેમિ—કરાવું નહિ (એ બે કરણ). મણસા—મનની કલ્પનાએ કરી. વયસા—વચનની કલ્પનાએ કરી. કાયસા—કાયા પ્રવર્તાવવી (એ ત્રણ

જેમ) તસ્સ—તે અર્થને. ભંતે—હે પૂજ્ય ! પડિક્કમામિ—નિવર્તું છું. નિંદામિ—નિંદું છું. આત્માની સાખે. ગરિહામિ—ગર્હું છું. ગુરૂની સાખે અપ્પાણં-અશુભ જોગમાં જતા આત્માને વોસિરામિ—તજું છું.

(૭) નમોથ્થુણંનો પાઠ.

નમોથ્થુણં—નમસ્કાર હો. અરિહંતાણં—અરિહંત દેવને ભગવંતાણં—ભગવંતને. આઇગરાણં—ધર્મની આદિના કરનારને. તિથ્થયરાણં—તીર્થના સ્થાપનાર એટલે સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક શ્રાવિકા એ ચાર જાતના તીર્થના સ્થાપનારને સયંસંબુદ્ધાણં—પોતાની મેળે બુઝ્યા છે તેને પુરિસોત્તમાણં—પુરૂષમાંહે ઉત્તમ. પુરિસસિહાણં—પુરૂષમાંહે સિંહસમાન. પુરિસ વર પુંડરિઆણં—પુરૂષમાંહે ઉત્તમ પુંડરિક કમળ સમાન.—પુરિસ—પુરૂષમાંહે વર—પ્રધાન, ગંધહથ્થીણં—ગંધ હસ્તી સમાન છે. લોગુત્તમાણં—લોક માંહે ઉત્તમ છે. લોગનાહાણં—લોકના નાથ છે. લોગહિયાણં—લોકના હિતકારી લોગપઇવાણં—લોકને વિષે દીપક સમાન છે. લોગપજ્જોયગરાણં—લોકમાંહે ઉદ્યોત કરનાર. અભયદયાણં—અભય દાનના દેનાર ચખ્ખુદયાણં—જ્ઞાનરૂપ ચક્ષુના દેનાર. મગ્ગદયાણં—મોક્ષ માર્ગના દેનાર શરણદયાણં—શરણના દેનાર જીવદયાણં—સંજમરૂપ જીવતરના દેનાર બોહિદયાણં—સમકિતરૂપ બોધના દેનાર ધમ્મદયાણં—ધર્મના દેનાર, ધમ્મદેસીઆણં—ધર્મ-ઉપદેશના દેનાર. ધમ્મનાયગાણં—ધર્મના નાયક ધમ્મસારહિણં—ધર્મરૂપ રથના સારથિ. ધમ્મ—ધર્મને વિષે. વર—પ્રધાન ચાઉરંત—ચાર ગતિના અંત કરવા માટે ચક્કવટ્ટિણં—ચક્રવર્તિ સમાન છો. દીવો—સંસાર સમુદ્રમાં બુડતા જીવને બેટ સમાન. તાણં—દુઃખના નિવારણ કરનાર. સરણ—આધાર ગઇ—ચાર ગતિમાં પડતા—પડતા જીવને. અપડિહય—નથી હણાણું એવું વર—પ્રધાન. નાણ—જ્ઞાન. દંસણ—દર્શન એટલે દેખવું ધરાણં—ધરનાર. વિયટ્ટ—ગયું છે. છઉમાણં—છદમસ્તપણું. જિણાણં—જીત્યા છે રાગ દ્વેષને જાવયાણં—બીજાને જીતાવ્યા છે રાગ દ્વેષ તિન્નાણં—તર્યા છે સંસારરૂપી સમુદ્ર. તારયાણં—બીજાને તારે છે સંસાર સમુદ્રથી બુદ્ધાણં—પોતે સમજ્યા તત્વજ્ઞાનને. બોહિયાણં—બીજાને તત્વજ્ઞાન સમજાવનાર. મુત્તાણં—પોતે મુકાણા બહારનાં તથા અંતરના બંધનથી મોયગાણં—બીજાને એથી મુકાવનાર સવ્વન્નુણં—સર્વ જ્ઞાની છે. સવ્વદરિસિણં—સર્વ પદાર્થના દેખનાર સિવ—ઉપદ્રવ રહિત મયલ-અચળ મરૂય-રોગ રહિત, મણંત—મરણ

રહિત અખ્ખય—ક્ષયરહિત અવ્વાબાહ—બાધા-પીડા રહિત અપુણરાવત્તિ—નથી ફરીથી અવતરવું જેને. સિદ્ધિગઈ—એહવી સિદ્ધની ગતિ-નામધેયં—એવું અમર નામ ઠાણં—એવું સ્થાનક સંપત્તાણં—પામ્યા છે. નમોજિણાણં—નમસ્કાર હોજો એવા તીર્થંકરોને. જીયભયાણં—સાત ભયના જીતનારને.

(પહેલું નમોત્થુણં શ્રી સિદ્ધ ભગવંતને કહેવું. બીજું શ્રી અરિહંત દેવને કહેવું તેમાં ઠાણંસંપત્તાણંને બદલે ઠાણંસંપાવીઓ કામાણં કહેવું ને પછીના બોલ કહેવા નહિ)

ત્રીજું નમોત્થુણં-વર્તમાનકાળના સ્વધર્માચાર્યો-સ્વધર્મોપદેશકોને કરવાનું છે તેનો પાઠ:—

નમોત્થુણં, મમધમ્મ આયરિયસ્સ, મમધમ્મ ઉવએસિયસ્સ, જાવ સંપાવિઓ કામસ્સ, નમો આયરિયસ્સ.

સામાયિક પાળવાની વિધિ.

(પહેલા પાઠથી લોગસ્સ સુધીની ક્રિયા આદરવાની રીતે કરીને છેલ્લા પાઠને ઠેકાણે નીચે મુજબ કહેવું)

દ્રવ્યથકી સાવજ્જ જોગનાં પચ્ચખાણ કર્યાં હતાં તે પૂરાં થયાં તે પાળું છું, ક્ષેત્રથકી આખા લોક પ્રમાણે, કાળથકી બેઘડી, ઉપરાંત ન પાળું ત્યાં સુધી, ભાવથકી છકોટીએ પચ્ચખાણ કર્યાં હતાં તે પૂરાં થયા તે પાળું છું. (૧) એહવા નવમા સામાયિક વ્રતના—ઉપર્યુક્ત વિધિ મુજબ આદરેલા સામાયિક વ્રતને વિષે પંચઅઇયારા—પાંચ અતિચાર જાણિયવ્વા—જાણવા ન સમાયરિયવ્વા—આચરવા નહિ. તંજહા તે આ પ્રમાણે તે આલોઉં—તે કહી દેખાડું છું. મણદુપ્પણિહાણે—મન માઠું પ્રવર્તાવ્યું હોય વયદુપ્પણિહાણે—વચન માઠું પ્રવર્તાવ્યું હોય કાયદુપ્પણિહાણે—કાયા માઠી પ્રવર્તાવી હોય. સામાઇયસ્સ સઇ—સમ્યક્ પ્રકારે સામાયિક અકરણયાએ—અવસર ક્યું કે નહિ, તેમ અવસર ન ક્યાં હોય સામાઇયસ્સ—સામાયિક, અણવટ્ઠિયસ્સ કરણયાએ—પૂરું થયા વિના પાળ્યું હોય, તસ્સ—તેનું, મિચ્છામિ દુક્કડં—મારું પાપ નિષ્ફળ થાઓ

(૨) સામાયિકમાં દશ મનના, દશ વચનના, બાર કાયાના એ બત્રીશ દોષમાંથી કોઈ દોષ લાગ્યો હોય તો મિચ્છામિ દુક્કડં.

(૩) સામાયિકમાં આહારસંજ્ઞા આહારની ઇચ્છા કરી હોય ભયસંજ્ઞા—ભય કર્યો હોય, મૈથુનસંજ્ઞા સ્ત્રીઆદિની ઇચ્છા કરી હોય, પરિગ્રહસંજ્ઞા મમતા કરી હો એ ચાર સંજ્ઞા માંહેલી કોઈ સંજ્ઞા કરી હોય તો મિચ્છામિ દુક્કડં.

(૪) સામાયિકમાં સ્ત્રીકથા, ભત્તકથા, દેશકથા, રાજકથા, એ ચાર કથા માંહેલી કોઈ કથા કરી હોય તો મિચ્છામિ દુક્કડં.

---

* [illegible]

૫ ભય દોષ—એટલે કોઈ પ્રકારના ભયથી કે લોકમાં પોતાની નિંદા થશે એવી બીકથી સામાયિક કરે પણ મનમાં સામાયિક કરવાનો ભાવ ન હોય તે ભય દોષ.

૬ નિદાન દોષ—સામાયિક કરીને ધનાદિકનું અથવા બીજી કોઈ ઇચ્છિત વસ્તુનું નિયાણું કરે તે હારશે સામાયિકનું તો મહાન ફળ છે, તે ન વિચારતાં એવા ખોટા ફળ ઉપર લક્ષ રાખી નિયાણું કરી તે વેચી નાખ્યા બરોબર થાય તે માટે તે નિદાન દોષ.

૭ સંશય દોષ—સંશયયુક્ત સામાયિક કરે એટલે મનમાં વિચારે કે સામાયિક કરીએ છીએ તો ખરા, પણ આગળ ઉપર ફળ થશે કે નહિ ! એમ પ્રતીતિ નહિ તે.

૮ કષાય દોષ—કષાયયુક્ત સામાયિક કરે એટલે કોઈની સાથે રોષ થયો કે તેથી તેને જવાબ દેવો નથી એમ ધારી સામાયિક કરી બેસે એવું કરવું કે જ્યાં કષાય યુક્ત કરે તે દોષિત ગણાય તેનું નામ કષાય દોષ.

૯ અવિનય દોષ—વિનય રહિત સામાયિક કરે તે. ગુરૂનો વિનય જાળવો.

૧૦ અબહુમાન દોષ—બહુ માન સહિત કરે પણ ભક્તિભાવથી ન કરે તે.

વચનના દશ દોષ.

૧ કુવચન વચન દોષ—જે વચન સાંભળી કોઈને ક્લેશ થાય, કષાયાદિ વધે તેવા કુવચન વચન સામાયિકમાં બોલે તે કુવચન દોષ.

૨ સહસાકાર દોષ—સામાયિકમાં આગળ પાછળનો વિચાર રાખ્યા વિના અવિચારનું વચન બોલે તે.

૩ અસદારોપણ દોષ—સામાયિકમાં કોઈ ઉપર અસત્ય દોષ (તોહમત) મૂકે તે

૪ નિરપેક્ષ વાક્ય દોષ—સામાયિકમાં શાસ્ત્રની અપેક્ષા વિના સ્વમતિનાં વચન બોલે તે

૫ સંક્ષેપ દોષ—[illegible] બોલે-અક્ષર [illegible] બોલે તે.

૬ કલહ કર્મ દોષ—[illegible] કોઈની સાથે કલેશ કરે તે

૭ વિકથા દોષ—[illegible]

[illegible]

[illegible]

૮ હાસ્ય દોષ—[illegible] કરે તે.

૯ અશુદ્ધ પાઠ દોષ—[illegible]

સંપાદનહીન અથવા હસ્વ અક્ષરને ઠેકાણે દીર્ઘ બોલે, દીર્ઘ ઠેકાણે માત્રાહીન અથવા અધિક ઉચ્ચરે, અશુદ્ધ પાઠનો ઉચ્ચાર કરે તે.

૧૦ મુણ મુણ વચન દોષ—સામાયિક લઈને ઉતાવળે પાઠનો ઉચ્ચાર કરે, સ્પષ્ટ પ્રગટ અક્ષર ન ઉચ્ચરે, પરંતુ માથાનું ઠેકાણું માલમ ન પડે, માખીની પેઠે ગણગણ કરે એમ ગરબડ કરીને પાઠ પૂર્ણ કરે તે.

કાયાના બાર દોષ.

૧ અયોગ્ય આસન દોષ—સામાયિક કરતી વખતે પગ ઉપર પગ ચઢાવીને બેસે, મહાત્મપુરુષ શ્રી વિનય ગુરુની ભક્તિની હાની કરે, વ- ખતે ભનું આપીને બેસે તે પ્રથમ દોષ; માટે જે વડે વિનય મુખ્ય રહે, ઉદ્દતાઈ ન જણાય, અજાણ્યા ન થાય તેવી રીતે બેસવું

૨ અથાસન દોષ—આસનને સ્થિર ન રાખે, વારંવાર આગળ પાછળ અસાવધાન કરે ને પોતે ચપળતા ઘણી કરે તે અથાસન દોષ કહેવાય.

૩ ચળદૃષ્ટિ દોષ—સામાયિક લઈને દૃષ્ટિને નાસિકા ઉપર સ્થાપિ મ નમાં શુભોપયોગ રાખી મૌનપણે ધ્યાન ન ધરે, આસપાસ કરવો દોષ તો જ્ઞાનપુસ્ત પુસ્તક ઉપર દૃષ્ટિ રાખવી વગેરે શુદ્ધ સામા- યિકની રીતિ જે શાસ્ત્રાનુસારે કહેલી છે તે રીતિનો ત્યાગ કરી બગ- લાની જેમ ચારે દિશાએ નેત્રો ફેરવે તે ચળદૃષ્ટિ દોષ.

૪ સાવદ્ય ક્રિયા દોષ—સામાયિક લઈ સાવદ્ય ક્રિયા કરે અથવા સાવદ્ય ક્રિયાની સંજ્ઞા કરે તે.

૫ આલંબન દોષ—સામાયિકમાં ભીંત પ્રમુખનો આશ્રય લેઈ બે- ઠીને બેસવું એ રીતિ છે તે રીતિ ત્યાગી ભીંત, થાંભલા વગેરેને પીઠ લગાડીને બેસે તે કારણે પુંજ્યા વિનાની ભીંત ઉપર ઘણા જીવોનો વિશ્રામ હોય ત્યાં પીઠ લગાડતાં ઘણા જીવોની વિરાધના થાય અથવા ઓઠીંગણ દઈ બેસવાથી નિદ્રાદિક પ્રમાદ વધે અને તેથી શુભ ધ્યાનક્રિયામાં ખામી આવે તેથી તે દોષયુક્ત છે.

૬ આકુંચન પ્રસારણ દોષ—સામાયિક લઈને કારણવિના હાથ પગ સંકોચે પસારવા લાંબા કરે.

૭ આલસ્ય દોષ—સામાયિકને વિષે અંગે આળસ મરડે, ટાચકા ફો- ડવા કરે, કમ્મર વાંકી કરે વગેરે પ્રમાદની ભૂમિકાનાં કાર્યો કરે તે.

૮ મોટન દોષ—સામાયિકમાં આંગળી પ્રમુખને વાંકી કરી ટાચકા વગાડે તે.

૯ મલદોષ દોષ—સામાયિક લઈને શરીર ખસ પ્રમુખ કંઈ દોષ હોય તે વગેરે મેલ ઉતારે તે.

૧૦ વિમાસણ દોષ—સામાયિકમાં અંગ વિમાસણ કરાવે, હાથનો ટેકો દે, અથવા હાથ દઈ બેસે તે.

૧૧ નિદ્રા દોષ--સામાયિકમાં નિદ્રા કરે તે.

૧૨ વસ્ત્ર સંકોચન દોષ—ટાઢ પ્રમુખની પ્રબળતાથી પોતાને સમગ્ર અંગે ભલી પેઠે વસ્ત્ર ઓઢે તે.

એ પ્રકારે મનના દશ દોષ, વચનના દશ દોષ અને કાયાના બાર દોષ એ સર્વે બત્રીસ દોષ થાય. વિવેકી પુરૂષો તે દોષ ટાળી શુદ્ધ સામાયિક કરે.

નીચેના વીસ દોષ ટાળી કાઉસગ્ગ કરવો.

૧ ઘોડાની પેઠે એક પગ ઉંચો નીચો કરે તે ઘોટક દોષ. ૨ લતાની પેઠે [illegible] તે [illegible] દોષ. ૩ થાંભલાને આધારે ઓઠીંગણ દઈ ઉભો રહે તે [illegible] દોષ. ૪ [illegible] ની પેઠે [illegible] તે [illegible] દોષ. ૫ [illegible] ૬ [illegible] ૭ [illegible] ૮ [illegible] ૯ [illegible] ૧૦ [illegible]

[illegible]

શ્રી પ્રતિક્રમણ સૂત્ર.

પ્રતિક્રમણ શરૂ કરતાં પહેલાં ઉભા થઇ સવિનયે ગુરૂઆદિકને વંદણા કરી પ્રતિક્રમણના ત્રણ આવશ્યકની આજ્ઞા માગવી.

પહેલો આવશ્યક.[1]

(આ ઠેકાણે નવકાર તથા તિખ્ખુત્તોનો પાઠ પૂરો કહેવો.)

ઇચ્છામિણં—મારી ઇચ્છા છે. ભંતે—હે પૂજ્ય. તુમેહિં—તમારી. અભણુંનાયસમાણે—આજ્ઞા થવાથી. દેવસી—દિવસ સંબંધી પડિક્કમણું—પાપને નિવારણ કરવાને ઠાએમી—એક સ્થાનકે બેસું છું. દેવસી—દિવસ સંબંધી. જ્ઞાન—જ્ઞાન. દંસણ—દર્શન. ચારિત્ર—આવતાં કર્મને રોકવાં તે. તપ—પૂર્વ કર્મ ખપાવવા તે. અતિચાર—લીધેલા વ્રત ભાંગવાને તૈયાર થવું તે. ચિંતવનાર્થે—વિચારવાને અર્થે કરેમિ—કરું છું. કાઉસગ્ગં—કાયા સ્થિર રાખવી તે (નવકાર તથા કરેમિભંતેનો પાઠ બોલવો.)

સ્તુતિ—બાર ગુણ શ્રી અરિહંતના, આઠ ગુણ શ્રી સિદ્ધભગવંતના—છત્રીશ ગુણ શ્રી આચાર્યજીના, પચીશ ગુણ શ્રી ઉપાધ્યાયજીના, સત્તાવીશ ગુણ શ્રી સાધુના, એ પંચ પરમેષ્ઠીના મળી એકસો આઠ ગુણ સંબંધી જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપસંબંધી અવિનય, અભક્તિ, અસાતના થઈ હોય તે મન, વચન, કાયાએ કરી જાણપણે, અજાણપણે, સૂક્ષ્મ બાદરપણે, અણુબાદરપણે, દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, દેશથી, સર્વથી વિરાધના કરી હોય, ને દિવસ સંબંધી અવજ્ઞા—અપરાધ કીધો હોય, કરાવ્યો હોય, અનુમોદ્યો હોય તે સર્વે અરિહંત અનંતા સિદ્ધ ભગવાનની સાખે મિચ્છામિદુક્કડં.

ઇચ્છામિ—ઇચ્છું છું. ઠામી—એક ઠેકાણે રહીને કરું છું. કાઉસગ્ગ—કાયા સ્થિર રાખવી તે. જો—જે. મેં—મ્હારે જીવે દેવસી—દિવસ સંબંધી. અઇયારો—અતિચાર. કઓ—લગાડયો હોય. કાઇઓ—કાયાએ કરી. વાઇઓ—વચને કરી. માણસીઓ—મને કરી ઉસ્સુતો—સૂત્રવિરૂદ્ધ કર્યું હોય. ઉમગ્ગો—જિન માર્ગ છોડીને અન્ય માર્ગ પકડયો હોય. અકપ્પો—ન ભોગવવા જેવી વસ્તુ ભોગવી હોય. અકરણિજો—ન કરવા

---

૧. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકાએ વિશેષ કરીને અવશ્ય કરવું તેને આવશ્યક કહે છે.

જેવું કર્યું હોય. દુજ્ઝાઓ—માઠું ધ્યાન ધર્યું હોય. દુચ્ચિંતિઓ—માઠી ચિંતવણા કરી હોય. અણાયારો—આચરવાયોગ્ય નહિ. અણિચ્છિયવ્વો—ઈચ્છવાયોગ્ય નહિ. અસાવગ—શ્રાવકને નહિ કરવા યોગ્ય. પાઉગ્ગો—કોઈ પ્રયોગ કર્યો હોય. નાણે—જ્ઞાનને વિષે. તહ—તેમજ. દંસણે—દર્શનને વિષે. ચરિત્તાચરિત્તે—થોડીવાર ચરિત્ર ને થોડીવાર નહિ ચરિત્ર એવું જે શ્રાવકનું ચારિત્ર તેને વિષે. સુએ—સૂત્ર સિદ્ધાંતને વિષે. સામાઇએ—સમતારૂપ સામાયિકને વિષે. તિણ્હં—ત્રણ પ્રકારની. ગુત્તિણં—ગુપ્તિ,=મન, વચન અને કાયા એ ત્રણને ચઉણ્હં—ચાર પ્રકારનાં. કસાયાણં—કષાય એટલે ક્રોધ માન, માયા ને લોભ પંચણ્હં—પાંચ પ્રકારનાં. અણુવ્વયાણં—અણુવ્રત (પહેલેથી પાંચવ્રત) તિણ્હં—ત્રણ પ્રકારનાં. ગુણવ્વયાણં—ગુણવ્રત (તે છઠું. સાતમું ને આઠમું વ્રત.) ચઉણ્હં—ચાર પ્રકારનાં. સિખાવયાણં—શિક્ષાવ્રત (તે નવ, દશ, અગીઆર ને બારમું વ્રત.) બારસવિહસ્સ—(એ કહ્યા તે) બાર પ્રકારના. સાવગ—શ્રાવકના. ધમ્મસ્સ—ધર્મને વિષે. જં—જે કાંઈ. ખંડિયં—ખંડિત કર્યું હોય. જં—જે કાંઈ. વિરાહિયં—વિરાધ્યું હોય તસ્સ—તેનું મિચ્છામિદુક્કડં—દુષ્કૃત, પાપ નિષ્ફળ થાઓ.

સ્તુતિ—પ્રથમ મારો આત્મા અનાદિકાળનો મમતાપણે પરિણમ્યો છે તેને મમતાપણે પરિણમતાને વારને સાવજ્જ જોગની વૃત્તિ કરવી સમભાવનો લાભ ન સામાયિક કરીને પ્રથમ સામાયિક આવશ્યક તે સમતા પરિણામ ગમતા મટે નીપજાવો.

બીજો આવશ્યક.

તસ્સઉત્તરીકરણેણંથી તે અપ્પાણંવોસિરામિ સુધી કહીને તે પછી ત્રિવિધ રહી કાઉસગ્ગ કરવા. તેમાં નવાણું અતિચાર જો દરેક વ્રત વગેરેને અને કદડી તે અથવા ચાર લોગસ્સ મનમાં બોલવા અને એક નવકાર ગણી કાઉસગ્ગ પારવો.

સ્તુતિ—જે સમતાપણે પરિણમ્યા, મમતા પરિહરી, ચૌદ રાજલોકને ... થયા, સંસાર સમુદ્ર નિસ્તરી, સર્વ ઉપમા અગોચર, સર્વ ..., એવા ચોવીસ તીર્થંકર જન્મ, જરા, મરણને પરિક્ષીણ કરી, આત્મગુણ આનંદમાં પરિણમ્યા, આદિ અનંત ભાંગે સિદ્ધ થયા. સમગ્ર ... અનુભવ ..., તેમની સહાયથી સમતા પ્રગટ થવા, ... પરિણતને આશ્રયે, સ્મરણ, ચિંતન, મનન, ધ્યાનરૂપે સહાય કરો એવા ચોવીસ તીર્થંકરની સ્તુતિરૂપ બીજો લોગસ્સરૂપ આવશ્યક. (લોગસ્સ પા. ૬ જુઓ.)

ત્રીજો આવશ્યક.

ચેહૃતિ—હવે એવા ચોવીશ તીર્થંકર જેણે ઓળખાવ્યા; તેવા મારા ધર્મગુરૂ, ધર્માચાર્ય, મહાઉપકારી, જ્ઞાનલોચનના દાતાર, અજ્ઞાનતિમિરના ટેકણહાર, મિથ્યાત્વ કર્દમના મિટાવણહાર, ભવદાવાનળ બુઝાવવાને અર્થે અમૃતધાર વાણી વરસાવતા, મુજ અપરાધીને ન્યાલ કરવા, મારંથી શુભમાર્ગે આવ્યો. (વળી પોતાના આત્માની વાત) એવા મારા ધર્મગુરૂ, ધર્માચાર્ય, ધર્મોપદેશક, ધર્માત્મા, ૭ ગાત્રના મોરબ, અધમ ઉદ્ધારણ, ભવદુઃખભંજન, લોચનદાતાર, નિર્લોભી, નિર્મોહી, ક્ષમાવંત, ધૈર્યવંત, વિવેકી, વિજ્ઞાની, એકાંત ઉપકાર નિમિત્તે ગોચરીની કરી આવ્યા મિત્રપણે હાથ દઈ, મુજ કિંકર અપરાધી, ગુણરહિતઉપર કરુણાદૃષ્ટિએ ન્યાયમાર્ગ દેખાડી સાચા દેવગુરૂને ઓળખાવ્યા.

વંદણા.

ઇચ્છામિ ખમાસમણો. (ઊંચે આસને બેસીને કહેવું)

ઇચ્છામિ—ઇચ્છું છું. ખમા—ક્ષમાવંત. શ્રમણો—સાધુ વંદિઉં—વાંદું છું. જાવણિજ્જાએ—યથાશક્તિ. નિસીહિઆએ—અશુભ જોગને નિષેધ કરીને અણુજાણહ—આજ્ઞા દ્યો. મે—મુજને મિ—મર્યાદાથી ઉગ્ગહં—આવવાની. નિસિહિ—નિષેધ કરીને અશુભ જોગને અહો કાયં—તમારી કાયાને કાયસંફાસં—મારી કાયાએ સ્પર્શ કરું છું ખમણિજ્જો—ખમજો. ભે—પૂજ્ય. કિલામો—ખેદ ઉપજાવ્યો હોય તે અપ્પ—અલ્પ છે. કિલંતાણં—ગ્લાનિના તમારી. બહુ—ઘણી શુભેણં—શુભપણે કરી. ભે—પૂજ્ય. દિવસો—દિવસ. વઇક્કંતો—વહી ગયો (ચાલ્યો ગયો..) જત્તા ભે—સંયમ યાત્રા પૂજ્ય. જવણિજ્જં—ઇન્દ્રિ ઉદ્દિને. ચ ભે—સ્વશક્તિ ભે—પૂજ્ય તમે ખામેમિ—ખમાવું છું ખમાસમણો—ક્ષમાવંત સાધુ તમને. દેવસિયં—દિવસ સંબંધી વઇક્કમં—થયેલા અપરાધને. આવસ્સિઆએ—અવશ્ય કરણી કરતાં અતિચારથી. પડિક્કમામિ—હું નિવર્તું છું. ખમાસમણાણં—ક્ષમાવંત ગુરુની. દેવસિઆએ—દિવસ સંબંધી આસાયણાએ—આશાતના. તેત્તીસન્નયરાએ—તેત્રીસ તથા તેથી અનેરે કરે જ—કિંચિ—કાંઈ. મિચ્છાએ—ખોટું કીધું હોય. મણ—મને, દુક્કડાએ—માઠું ચિંતવ્યું હોય. વય—વચને. દુક્કડાએ—માઠું બોલ્યા હોય. કાય—કાયાએ માઠી ચેષ્ટા કરી હોય. કોહાએ—ક્રોધ કર્યો હોય. માણાએ—

માન કર્યું હોય. માયાએ—કપટ કર્યું હોય. લોહાએ—લોભ કર્યો હોય સવ્વકાલિયાએ—સર્વ કાળને વિષે. સવ્વમિચ્છોવયારાએ—સર્વ જે કાંઈ ખોટું કર્યું હોય. સવ્વ—સર્વ. ધમ્માઈ—ધર્મની, કમણાએ—કરણીને વિષે આસાયણાએ—આશાતના કરી હોય જો—જે. મે—મને. દેવસિઓ—દિવસ સંબંધી. અઈયારો—અતિચાર. કઓ—લાગ્યા હોય. તસ્સ—તે અતિચારને. ખમાસમણો—ક્ષમાવંત સાધુ, પડિક્કમામિ—નિવર્તું છું. નિંદામિ—નિંદું છું, ગરિહામિ—ગરહું છું, હેલું છું. અપ્પાણં વોસિરામિ—આત્માને તજું છું (આ પાઠ બે વખત કહેવો)

સ્તુતિ—એવા મારા ધર્મગુરૂએ, મુજને ન્યાલ કરવા મેહેરબાન થઈને મુજ અપરાધિને સુકૃત કમાણીરૂપ પુંજી સગ્ગા, અર્થ ભાવ લક્ષ્મી. અનેક કલ્યાણકારી, શિવ-એકાંત સુખકારી, આનંદકારી, જયવિજયકારી પુણ્ય અને ધર્મવૃદ્ધિકારી, સુલભબોધબીજદાયક, સંવર કરણી બતાવી. મારી સમજણ માફક ભાવ પ્રમાણે, છતી શક્તિ પ્રમાણે, મૂળગુણ, ઉત્તરગુણ, વ્રત, પચખાણ નિયમ મર્યાદા કરાવી છે, તે પાંચ આચારે સંબંધી થોડા કાળની મર્યાદા કરી ભલાં પચખાણ કરાવ્યાં છે. પાંચ અણુવ્રત, ત્રણ ગુણવ્રત, ચાર શિક્ષાવ્રતને વિષે કોઈ અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિચાર, અણાચાર દોષ લાગ્યો હોય, તે આલોવી, નિંદી, ગરહી આત્માને વિશુદ્ધ કરી પાછી પાળ બાંધી આપીને, આત્માને વિશુદ્ધ કરવા સારૂ, સંભારી-સંભારી, ધારી ધારી, વિચારી વિચારીને દોષ નિવારવા પ્રતિક્રમણરૂપ ચોથો આવશ્યક કરવાની ઇચ્છા કરૂં છું તે સફળ હોજો ફુપુન નિપુણ હોજો.

સમકિત એક, નોકારસી ચોઉકે બે ભેદ બે અને ત્રણ ત્રણ એ આવશ્યક પૂરા થયા, તેને વિષે કાનો, માત્રા, મીંડી, પદ, અક્ષર, ગાથા, સૂત્ર ઓછું અધિક વિપરીત કહેવાણું હોય તે મિચ્છામિદુક્કડં.

([illegible])

ચોથો આવશ્યક.

દિવસમ્મ ભરી—દિવસને વિષે. જ્ઞાન—જ્ઞાન દર્શણ-દર્શન ચરિત્તાચરિત્તે—[illegible] વિષે જે અતિચાર લાગ્યો હોય તે આલોઉં—[illegible] કરૂં. [illegible], [illegible]—[illegible] પ્રકારની, [illegible]—[illegible]. [illegible] [illegible]—[illegible] આગમ. અર્થાગમે—[illegible] અર્થ કરવા તે તદુભયાગમે—તે બે આગમ [illegible] [illegible] તે [illegible] જ્ઞાનને વિષે જે

અતિચાર દોષ લાગ્યો હોય તે આલોઉં—કહું છું. જં વાઇદ્ધં—સૂત્ર આડાં અવળાં ભણાયાં હોય. વચ્ચામેલીયં—ધ્યાનવિના શૂન્ય ઉપયોગે સૂત્ર ભણાયાં હોય. હીણક્ખરં—ઓછા અક્ષર ભણાયો હોય. અચ્ચક્ખરં—અધિક અક્ષર ભણાયો હોય. પયહીણં—પદ ઓછું ભણાયું હોય. વિણયહીણં—વિનયરહિત ભણાયું હોય. જોગહીણં—મન, વચન કાયાના જોગ સ્થિર રહ્યા વિના ભણાયું હોય. ઘોસહીણં—શુદ્ધ ઉચ્ચારરહિત ભણાયું હોય. સુટ્ઠુદિન્નં—રૂડું જ્ઞાન અવિનીતને દીધું હોય. દુટ્ઠુપડિચ્છિયં—દુષ્ટ રીતે ભણ્યું હોય. અકાલે કઓ સજ્ઝાઓ—સંધ્યાકાળઆદિ ચાર અકાળ તે વખતે સજ્ઝાય કરી હોય. કાલે ન કઓ સજ્ઝાઓ—ખરે વખત જે તે વખત સજ્ઝાય ન કરી હોય. અસજ્ઝાએ સજ્ઝાયં—લોહી પરુ આદિ અપવિત્ર જગ્યાએ સજ્ઝાય કરી હોય. સજ્ઝાએ ન સજ્ઝાયં—સજ્ઝાય કરવા યોગ્ય જગ્યા હોય ત્યાં સજ્ઝાય ન કરી હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં—એ ચૌદ પ્રકારના અતિચાર માંહેલો કોઈ દોષ લાગ્યો હોય તે ખોટું કૃત્ય નિષ્ફળ થાઓ.

દંસણ—સરદહણા, આસ્તા. સમકિત[1]—ખરા ધર્મનું આચરણ. પરમત્થ—એ કોરો શબ્દ. નવતત્ત્વનો સંથવો—પરિચય કરવો, સુદિટ્ઠ—જેણે દીઠી પરમત્થ—એ મુખ્ય અર્થની સેવણા—સેવના કરવી. વાવિ—અથવા. વાવન્ન—સમકિત પામી ખરી જાય તે. કુદંસણ—જેમને એમ પાખંડી (જુદું સમકિત જેને ન હોય) વજ્જણા—તેને વર્જવા, ત્યાગ કરવો. સમત્ત એ સમકિતવતની સદ્દહણા. એહવા સમકિતના સમણોવાસએણં—તેના સમકિતી [illegible] પામવાના [illegible] આવકને. સમત્તસ્સ—સમકિતના પંચ—પાંચ અઇયારા—અતિચાર. પાયાલા—[illegible] પાતાળ [illegible] જાણિયવ્વા—જાણવા ન સમાયરિયવ્વા—(પણ) આચરવા નહિ. તંજહા—જેમ કે તમ તે—તે. આલોઉં, કહું છું. શંકા—સમકિતને વિષે શંકા રાખે (જૈનધર્મ ખરો હશે કે ખોટો હશે.) કંખા—મિથ્યાત્વ [illegible] ઈચ્છા કરી તે. વિતિગિચ્છા—કરણીના ફળનો સંદેહ આણે. પરપાસંડ—[2]ની પાખંડીઓનાં મતનાં. પસંસા—વખાણ કર્યાં હોય. પરપાસંડ—મિથ્યાત્વ પાખંડીનો સંથવો—સમાગમ કર્યો હોય (જેનો કે પોતાના ધર્મ[3]ઓ ન હોય ને ઓનો સમાગમ કરે તો તે અતિચાર) [illegible]

૧ પાંચ ગુણ જેનામાં હોય તો સમકિત કહેવું ૧ શમ, ૨ સંવેગ, ૩ નિર્વેદ, ૪ અનુકંપા ૫ આસ્તા

ખસી જાય છે). એ પાંચ અતિચાર માંહેથી કોઈ અતિચાર લાગ્યો હોય તો તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં—તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાઓ.

પહેલું વ્રત.

પહેલું—પહેલું અણુવ્રત—નાનું (સાધુના વ્રતથી). થુલાઓ-પાણા ઈવાયાઓ—મોટા પ્રાણી હણવાથી વેરમણં—નિવર્તું છું. ત્રસજીવ—હાલતા ચાલતા જીવ (તે કહે છે.) બે ઇંદ્રિય-બે ઇંદ્રિયવાળા. તેઇંદ્રિય-ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા. ચઉરિંદ્રિય—ચાર ઇંદ્રિયવાળા. પંચેંદ્રિય—પાંચ ઇંદ્રિયવાળા જીવ—પ્રાણી. જાણિ—જાણીને પ્રીછી—ઓળખીને ત્યાં સ-બ્બસંબંધી—પોતાના સગાંસબંધી. શરીરમાંહેલા પીડાકારી—પોતાના શરીરમાં પીડા ઉપજાવે એવા જીવ. સઆપરાધી—પોતાનો અ-પરાધ જેણે કર્યો હોય તે. પણ વિગલેંદ્રિવિના—જ્ઞાન રહિત (જ્ઞાન રહિત) તે બેઇંદ્રિ તેઇંદ્રિ ચઉરેન્દ્રિ એ વરજીને. આકુટી-જાણીને. હણવા-હણવાની. નિંમિત્તે—બુદ્ધિએ. હણવાના—હણવાની. પચ્ચખાણ—ત્યાગ. તથા સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિય પણ હણવાના પચ્ચખાણ જાવજ્જીવાએ—જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી. દુવિહં—બે કરણે કરી તિવિહેણં—ત્રણ જોગે કરી ન કરેમિ—કરું નહિ ન કારવેમિ—બીજા પાસે કરાવું નહિ. મણસા—મને કરી વયસા—વચને કરી કાયસા—કાયાએ કરી. એહવા—એવા પહેલા.—પહેલા. થૂલ—મોટા પ્રાણાતિપાત—જીવ હણવા થકી. વેરમણં—નિવર્તવાના વ્રતના—વ્રતના. પંચ અઇઆરા-પાંચ અતિચાર. પાયાલા—પાતાળ કળશા સમાન. જાણિયવ્વા—જાણવા ન સમાયરિવ્વા—(પણ) આચરવા નહિ તંજહા—જેમ છે તેમ. તે આલોઉં—કહું છું બંધે—કોઈ જીવને તાણીને બાંધ્યો હોય. વહે—ઘણો માર માર્યો હોય. છવિચ્છેએ—અવયવ છેદ્યાં હોય (કાન, નાક આદિ) અઇભારે—ઘણો ભાર ભર્યો હોય (ગજા ઉપરાંત). ભત્તપાણવોચ્છેએ-અન્ન પાણી ભોગવતાં અટકાવ્યાં હોય. (ભાત, પાણીની અંતરાય પાડી હોય) તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં—તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાઓ

બીજું વ્રત.

બીજું અણુવ્રત—બીજું અણુવ્રત. થૂલાઓ—મોટું. મુસાવાયાઓ—જુઠું બોલવાથી વેરમણં—નિવર્તું છું. કન્નાલિક—કન્યા-સંબંધી કામમાં. ગોવાલીક—ગાય ભેંસ આદિ ઢોરસંબંધી કામમાં ભોમાલીક—જમીનના કામમાં. થાપણ—થાપણ ઓળવી મોસો—

પંચેંદ્રિય જીવનો વધ થાય અથવા કોઈને મોટા દુઃખનું કારણ થાય તેવી. મોટકીકુડીસાખ—મોહોટી ખોટી સાક્ષી આપવા સંબંધી. ઇત્યાદિક—એ વગેરે. મોટકું—મોહોટું. જુઠું—જુઠું. બોલવાના—બોલવાની. પચ્ચખાણ—બંધી, ત્યાગ. જાવજ્જીવાએ—જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી. દુવિહં-બે કરણ. તિવિહેણં—ત્રણ જોગે કરી, ન કરેમિ-(એ કામ) હું કરું નહિ. ન કારવેમિ—(બીજા પાસે તેવું કામ) કરાવું નહિ મણસા—મને કરી. વયસા—વચને કરી કાયસા—કાયાએ કરી એહવા બીજાથૂલ—મહોટા. મૃષાવાદ—જુઠું બોલવાનું વેરમણં—તજવાના વ્રતના પંચ—પંચ. અઇયાર—અતિચાર. જાણિયવ્વા—જાણવા ન સમાયરિયવ્વા—(પણ) આચરવા નહિ તંજહા—જેમ છે તેમ તે આલોઉં—કહું છું. સહસ્સાભક્ખાણે-સાહસો પડે એવું બોલાણું હોય. રહસ્સાભક્ખાણે—કોઈની છાની વાત ઉઘાડી કરી હોય. સદારમંતભેએ—પોતાની સ્ત્રીના મર્મ ઉઘાડા કર્યા હોય. મોસોવએસે—ખોટા ઉપદેશ કર્યો હોય. કૂડલેહકરણે—ખોટા લેખ કર્યા હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં—તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાજો.

ત્રીજું વ્રત.

ત્રીજુ અણુવ્રત—અણુવ્રત. થૂલાઓ—મોહોટું અદિન્નાદાણાઓ—અણ દીધેલું લેવાથી એટલે ચેરી કરવાથી. વેરમણં—નિવર્તું છું. ખાતર ખણી—ખાતર ખોદીને. ગાંઠડી છોડી—કોઈની ગાંસડી છોડી તાળુંપર કુંચિએ કરી—કોઈનું તાળું બીજી કુંચીએ ઉઘાડીને. પડી વસ્તુ ધણીયાતી જાણી—કોઈ પડેલી વસ્તુ તેનો કોઈ ધણી છે એમ જાણવા છતાં લેવી. ઇત્યાદિ— એ વગેરે બીજી. મોટકું અદત્તાદાન લેવાના પચ્ચખાણ—મોહોટી કોઈની ચીજ રજા વગર લેવાની બંધી (તેમાં એટલો આગાર કે). સગાં સંબંધી, વ્યાપાર સંબંધી નિભ્રમી વસ્તુ ઉપરાંત—ભરમ વિનાની વસ્તુ એટલે એવી હલકી કે જે લેતાં કોઇ ચોર ઠરાવે કે ઠપકો આપે નહિ તે સિવાય બીજી બધી વસ્તુઓ અદત્તાદાન લેવાના પચ્ચખાણ—આપ્યા વગર લેવાની એટલે ચોરી કરવાની બંધી. જાવજ્જીવાએ—જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી દુવિહં—બે કરણે કરી. તિવિહેણં—ત્રણ જોગે કરી, ન કરેમિ—હું પોતે ચોરી કરું નહિ ન કારવેમિ—બીજા પાસે કરાવું નહિ. મણસા—મને કરી. વયસા—વચને કરી. કાયસા—કાયાએ કરી. એહવા ત્રીજા થૂલ—મોહોટા. અદત્તાદાન—ચોરી કરવાનું. વેરમણંવ્રતના—તજવાના વ્રતના. પંચ—પાંચ. અઇ-

ચારા—અતિચાર. અભિગ્ગહા—અગ્રહા. ન સમાયરિયવ્વા—આચરવા નહિ. તંજહા—તે જેમ છે તેમ તે આલોઉં—કહું છું. તેનાહડે—ચોરાઉ વસ્તુ લીધી હોય. તક્કરપ્પઉગે—ચોરને મદદ આપી હોય. વિરુદ્ધ રજ્જાઈક્કમે—રાજ્યવિરુદ્ધ કીધું હોય એટલે દાણ ચોરી વગેરે રાજાને મનાઈ કરેલા ગુનાહ કીધા હોય. કુડતોલે—ખોટું તોલ્યું હોય. કુડમાણે—ખોટું માપ્યું હોય, ભર્યું હોય. તપ્પડિરૂવગવવહારે—સારી વસ્તુ દેખાડી નરસી આપી હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં—તે ખોટું કાર્ય નિષ્ફળ થાઓ.

ચોથું વ્રત.

ચોથું અણુવ્રત—અણુવ્રત. થૂલાઓ—મોટું. મેહુણાઓ—મૈથુન સેવવાથી. વેરમણં—નિવર્તવું. સદાર—પોતાની સ્ત્રી જ. સંતોસીએ—સંતોષ રાખવો. અવસેસં—તે સિવાય બીજી કોઈ સાથે મેહુણવિહિં—મૈથુન સેવવાનો. પચ્ચખ્ખાણ—બાધા, ત્યાગ. (અને સ્ત્રીને સ્વભરથાર સંતોષિએ. ... સંતોષ રાખવો.) અવસેસં—તે સિવાય બીજા પુરુષ સાથે. મેહુણ—મૈથુન સેવવાના—કરવાની. પચ્ચખ્ખાણ—બાધા) અને જે શ્રીગુરુને મુખથી કાળાદિક કરી મેહુણ સેવવાના પચ્ચખ્ખાણ હોય—સેવવાની બાધી હોય. તેહુના દેવતા સંબંધી ... જાવજ્જીવાએ—જીવે ત્યાં સુધી. ... [illegible]

[illegible]

પાંચમું વ્રત.

પાંચમું અણુવ્રત—અણુવ્રત ગુરૂઆં—મ્હોટા પરિગ્રહાઓ—ધન, દોલત વગેરે પરિગ્રહથી. વેરમણં—નિવર્તું છું. ખેત—ખેતર, વાડી આદિ ઉઘાડી જમીન. વથ્થુનું—ઘર, તબેલા આદિ ઢાંકી જમીનની. યથાપરિમાણ—જેટલી મર્યાદા કરી છે. હિરણ્ય—રૂપુ સોવનનું—સોનાની. યથાપરિમાણ—જે પ્રમાણે મર્યાદા કરી છે. ધન—સિક્કાબંધ નાણું. ધાનનું—દાણાની. યથાપરિમાણ—જે પ્રમાણે મર્યાદા કરી છે. દુપદ—બે પગાં મનુષ્યાદિક. ચઉપદનું—ચોપગાં ઢોરની યથાપરિમાણ—જે પ્રમાણે મર્યાદા કરી છે. કુવિયનું—ઘરવખરાની. યથાપરિમાણ—જે પ્રમાણે મર્યાદા કરી છે. એ યથાપરિમાણ કીધું છે—એ પ્રમાણે જેવી મર્યાદા કરી છે. તે ઉપરાંત પોતાનો પરિગ્રહ—દોલત કરી રાખવાના પચખાણ—બાધી. જાવજીવાએ—જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી. એગવિહં—એક કરણે કરી. તિવિહેણં—ત્રણ જોગે કરી. ન કરેમિ—કરૂં નહિ (મર્યાદા ઉપરાંત દોલત રાખું નહિ) મણસા—મને કરી. વયસા—વચને કરી. કાયસા—કાયાએ કરી. એવા પાંચમા થૂલ—મ્હોટા પરિગ્રહપરિમાણ—દોલતની મર્યાદા ઉપરાંત. વેરમણં વ્રતના—તજી દેવાના વ્રતના પંચ—પાંચ અઇયારા—અતિચાર જાણિયવ્વા—જાણવા. ન સમાયરિયવ્વા—આચરવા નહિ. તંજહા—તે જેમ છે તેમ તેઆલોઉં—કહું છું. ખેતવથ્થુપમાણાઇક્કમે—ઉઘાડી તથા ઢાંકી જમીનની મર્યાદા ઓળંગી હોય. હિરણ્યસોવનપમાણાઇક્કમે—રૂપું તથા સોનાની મર્યાદા ઓળંગી હોય. ધનધાનપમાણાઇક્કમે—રોકડ નાણું તથા દાણાની મર્યાદા ઓળંગી હોય. દુપયચઉપયપમાણાઇક્કમે—બે પગાં, ચોપગાંની મર્યાદા ઓળંગી હોય. કુવિયપમાણાઇક્કમે—ઘરવખરાની મર્યાદા ઓળંગી હોય તસ્સ મિચ્છામિ દુક્કડં—તે મારૂં કીધેલું નિષ્ફળ થાજો.

છઠું વ્રત.

છઠું દિશિવ્રત-દિશાઓની મર્યાદા બાંધવાનું વ્રત ઉડ્ઢદિશિનું-ઉંચી દિશાનું. યથાપરિમાણ—મર્યાદા કરી છે. અહોદિશિનું—નીચી દિશાની યથાપરિમાણ—મર્યાદા કરી છે. તિરિયદિશિનું—ત્રીજી (વચલી) જમીનની દિશાની (ઉત્તર, દક્ષિણ, પૂર્વ અને પશ્ચિમ) યથાપરિમાણ—મર્યાદા કરી છે. એ યથાપરિમાણ કીધું છે. એ પ્રમાણે મર્યાદા કરી છે. તે ઉપરાંત—તે સિવાય. સયંગાએ—પોતાની મરજીથી. કાયાએ જઇને—

પોતાની કાયાએ કરીને પાંચ [1]આશ્રવ સેવવાના—ભોગવવાની પચ્ચખ્ખાણ—બાધી. જાવજ્જીવાએ—જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી. દુવિહં—બે કરણે કરી. તિવિહેણં—ત્રણ જોગે કરી. ન કરેમિ—હું કરું નહિ ન કારવેમિ—બીજા પાસે એ કામ કરાવું નહિ. મણસા—મને કરી વયસા—વચને કરી કાયસા—કાયાએ કરી એહવાછઠું દિશિવેરમણં વ્રતના—એ પ્રમાણે દિશાની મર્યાદા ઉપરાંત કોઈ દિશાએ જવાનું તજી દેવાના વ્રતના. પંચ—પાંચ. અઇયારા—અતિચાર જાણિયવ્વા—જાણવા. ન સમાયરિયવ્વા—આચરવા નહિ. તંજહા તે આલોઉં—તે જેમ છે તેમ કહું છું ઉડ્ઢદિશિપમાણાઇક્કમે—ઉંચી દિશાની (પ્રમાણ અતિક્રમ. હોય) મર્યાદા ઓળંગી હોય અહોદિશિપમાણાઇક્કમે—નીચી દિશાની મર્યાદા ઓળંગી હોય તિરિયદિશિપમાણાઇક્કમે—ત્રીજી દિશા (પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર, દક્ષિણ) ની મર્યાદા ઓળંગી હોય. ખેત્તવુડ્ઢી—ક્ષેત્ર વૃદ્ધિ-એક દિશા ઘટાડીને બીજી દિશા વધારી હોય. સઇઅંતરધાએ—સંદેહ પડયા છતાં આગળ જવાયું હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં—તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાઓ

સાતમું વ્રત.

[illegible] ઉવભોગ—જે વસ્તુ એકવાર ભોગવાય તે ખાનપાન [illegible] પરિભોગવિહં—જે વસ્તુ વારવાર ભોગવવામાં આવે તે ઘરેણાં [illegible] થી મર્યાદાની પચ્ચખ્ખાણ—પરી કરી ૧ ઉલ્લણિયા[illegible] [illegible] ના વસ્ત્રની મર્યાદા ૨ દંતણવિહં—દાતણની મર્યાદા [illegible] ની મર્યાદા ૪ અબ્ભંગણવિહં—તેલ વગેરે શરીરે [illegible] મર્યાદા. ૫ ઉવ્વટ્ટણવિહં—મર્દન કરવાની વસ્તુ (પીઠી [illegible] ૬ મંજણવિહં—નાહવાના પાણી વગેરેની મર્યાદા. ૭ [illegible] ની મર્યાદા ૮ વિલેવણવિહં—વિલેપન કરવાની વસ્તુની [illegible] ૯ પુપ્ફવિહં—પુષ્પ-ફૂલની મર્યાદા. ૧૦ આભરણવિહં—ઘરે[illegible] ૧૧ ધૂપવિહં—ધૂપ કરવાની મર્યાદા. ૧૨ પેજ્જવિહં—[illegible] વગેરેના મર્યાદા. ૧૩ ભક્ખણવિહં—સુખ[illegible] ૧૪ ઓદનવિહં—ભાતની જાતની મર્યાદા. ૧૫ સૂપવિહં—[illegible] વિગયવિહં—(ઘી તેલ દૂધ, દહીં, ગોળ આદિ) [illegible] ૧૭ સાગવિહં—શાકની જાતની મર્યાદા ૧૮ મહુર[illegible] ૧૯ જેમણવિહં—જમવાની મર્યાદા-જાતુ જમવે [illegible] ૨૦ પાણીવિહં—પાણીની મર્યાદા. ૨૧ મુખવાસ[illegible]

---

૧ [illegible] ૨ [illegible] ૩ [illegible] ૪ મૈથુન ૫ પરિગ્રહ.

સવિહું—સોપારી, લવિંગ, એલચી વગેરે મુખવાસની મર્યાદા ૨૨ વાહણ-
વિહું—અશ્વાદિક વાહનની મર્યાદા. ૨૩ વાહુનિવિહું—પગરખાં વગેરેની
મર્યાદા. ૨૪ સયણવિહું—શય્યા, પલંગ આદિ સુવાની વસ્તુની મર્યાદા. ૨૫
સચિત્તવિહું—સચિત્ત (જીવ સહિત) વસ્તુની મર્યાદા. ૨૬ દવ્વવિહું—બીજા
એટલે પદાર્થની મર્યાદા ઇત્યાદિકનું યથા પરિમાણ કીધું છે—જે તથા
[illegible] વસ્તુની જે પ્રમાણે મર્યાદા બાંધી [illegible] વસ્તુ [illegible]
ખાધી કે પીધી તથા [illegible] વસ્તુ [illegible] ભોગવવા કે નહિ ઇત્યાદિ) તે ઉપ-
રાંત—જે મર્યાદા બાંધી છે તે ઉપરાંત. ઉવભોગ—જે વસ્તુ એકવાર ભો-
ગવવામાં આવે તે પરિભોગ—જે વસ્તુ વારંવાર ભોગવવામાં આવે તે
ભોગનિમિત્તે—ભોગવવાની મરજી કરી ભોગવવાના પચ્ચખાણ—ભોગ
વવાની બાંધી. અવગ્ગહાએ—જ્યાં સુધી [illegible] ત્યાં સુધી ઓગવિહું—એક
[illegible] કરી તિવિહેણં—ત્રણ જોગે કરી. ન કરેમિ—તે કામ કરું નહિ
મણસા—મને કરી. વયસા—વચને કરી કાયસા—કાયાએ કરી એકવાર
સાનમાહિરઓગ—એકવાર ભોગવવાની વસ્તુ. દુવિહે—બે પ્રકારે. પરિભોગ—વારંવાર
ભોગવવાની વસ્તુ. [illegible] પન્નત્તે—કહી છે [illegible]
જેમ છે તેમ કરે છે. ભોયણઓ—[illegible] તંજહા—તે
[illegible] ભોયણ [illegible] કમ્મઓ [illegible]
પંચઅઇયારા—પાંચ અતિચાર [illegible] જાણિયવ્વા—જાણવા ન સમાય-
રિયવ્વા—(પણ) આચરવા નહિ તંજહા—તે જેમ છે તેમ કહું છું. સચિત્તાહારે—સચિત્ત વસ્તુ ખાધી હોય (વનસ્પતિ [illegible] વસ્તુ
ખાધું). સચિત્તપડિબદ્ધાહારે—સચિત્તની સાથે લાગેલી વસ્તુ [illegible]
[illegible] ખાધી હોય. અપ્પોલિઓસહિભક્ખણિયા—જે વસ્તુ
અગ્નિ [illegible] એવી વસ્તુ ખાધી હોય. દુપ્પોલિઓસહિભક્ખણિયા—[illegible] રીતે [illegible] વસ્તુ
ખાધી હોય—[illegible] વગેરે. તુચ્છોસહિભક્ખણિયા—[illegible]
નાખી દેવું પડે એવી વસ્તુ ખાધી હોય (સીતાફળ [illegible] વગેરે) [illegible]
પંદર પ્રકારની વસ્તુ ખાધી હોય તો અતિચાર લાગે કમ્મઓણં—[illegible]
સમણોવાસએણં—શ્રાવકે પન્નરસકમ્માદાણાઇં—પંદર કર્માદાન
[illegible] જાણિયવ્વા—જાણવા ન સમાયરિયવ્વા [illegible]
તંજહા—તે જેમ છે તેમ તે આલોઉં—કહું છું. ઇંગાલકમ્મે—
[illegible] હોય (સુથારાદિ) વણકમ્મે [illegible]
[illegible] હોય. સાડીકમ્મે—[illegible]
[illegible] ભાડીકમ્મે—[illegible]

કરાવી તેનાં ભાડાં ખાવાનો વેપાર કર્યો હોય. ફોડીકમ્મે— પૃથ્વીનાં પેટ ફોડાવવાનો વેપાર કીધો હોય (કુવા વાવ આદિ કરાવવાનો). દંતવાણિજ્જે—હાથીદાંત વગેરેનો વેપાર કીધો હોય. કેસવાણિજ્જે—ચમરી ગાય વગેરેના વાળનો વેપાર કીધો હોય. રસવાણિજ્જે—મદિરાદિકના રસનો વેપાર કીધો હોય. લખવાણિજ્જે—લાખ વગેરેનો વેપાર કીધો હોય. વિસવાણિજ્જે—વિષ (ઝેર) નો વેપાર કીધો હોય. જંતુપીલણકમ્મે—ઘાણી, સંચા વગેરે યંત્રોનો વેપાર કીધો હોય. નિલંછણકમ્મે—બળદ, ઘોડા વગેરેના અવયવ સમારવાનો વેપાર કીધો હોય. દવગ્ગિદાવણિયા—દાવાનળ સળગાવ્યો હોય સાર-સરોવર. દહ—દહકુંડ. તલાગ—તળાવ. પરિસોસણિયા—સુકાવ્યાં હોય. અસઇજણપોસણિયા—દોર તથા ગુલામ આદિને ઉછેરી ઉછેરીને વેચ્યાં હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં—એ ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાઓ.

આઠમું વ્રત.

આઠમું વ્રત અણત્થાદંડનું—સ્વાર્થ વિના આત્મા દંડાય છે. વેરમણં—(તેથી) નિવર્તું છું. ચઉવ્વિહે—ચાર પ્રકારે અણત્થાદંડે—અર્થ વિના [illegible] તે પાપને—તે કહે છે તંજહા—જેમ છે તેમ. અવજ્ઝાણાયરિયં—આર્ત તથા રૌ. ધ્યાન ધ્યાવવાથી (માઠી ચિંતવણા કરવાથી) પમાયાયરિયં—પ્રમાદ કરવાથી (આળસથી ઘી, તેલ વગેરેનાં ઠામ ઉઘાડાં રાખવાથી [illegible] હિંસા થાય છે) હિંસપ્પયાણં—હિંસા થાય એવાં શસ્ત્ર (છરી, [illegible] [illegible] [illegible]) [illegible], પાવકમ્મોવએસં—પાપ કર્મનો [illegible] એવું ચાર પ્રકારનો અણત્થાદંડ—અર્થ વિનાનાં પાપ. [illegible]—[illegible] [illegible] જાવજ્જીવાએ—જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી. દુવિહં—[illegible] નિવિહેણં—ત્રણ ભેદે કરી ન કરેમિ—પોતાને [illegible] [illegible] ન કરાવેમિ—બીજા પાસે તેમ કરાવું નહિ મણસા—મને કરી વયસા—વચને કરી કાયસા—કાયાએ કરી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] વેરમણં—[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] અઇયારા—અતિચાર જાણિયવ્વા—જાણવા ન સમાયરિયવ્વા—[illegible] નહિ [illegible] [illegible] તે આલોઉં— [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કુક્કુઇએ—[illegible] [illegible] [illegible] મોહરિએ—[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] સંજુત્તાહિગરણે—[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હોય ઉવભોગપરિભોગ

અઈરિત્તે—એકવાર ભોગવાય તેવી તથા વારંવાર ભોગવાય તેવી વસ્તુ ઉપર આસક્ત રહ્યો હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં-તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાઓ.

નવમું વ્રત.

નવમું સામાયિકવ્રત—સમતારૂપ સામાયિકનું વ્રત. સાવજ્જજોગનું-પાપના કામથી. વેરમણં—નિવર્તું છું. જાવનિયમ—જ્યાં સુધી મર્યાદા કીધી છે ત્યાં સુધી પજ્જુવાસામિ—શુભ જોગને સેવું. દુવિહં-બે કરણે તિવિહેણં—ત્રણે જોગે કરી. ન કરેમિ—પાપનું કામ હું કરું નહિ. ન કારવેમિ—બીજા પાસે કરાવું નહિ. મણસા—મને કરી. વયસા—વચને કરી. કાયસા—કાયાએ કરી. એવી મારી તમારી સદ્દહણા પરૂપણા કરી સામાયિકનો અવસર આવે અને સામાયિક કરી હોય તે વારે સ્પર્શનાએ કરી શુદ્ધ હોજો. એવા નવમા સામાયિક વ્રતના, પંચ અઇયારા-પાંચ અતિચાર. જાણિયવ્વા—જાણવા. ન સમાયરિયવ્વા—આચરવા નહિ. તંજહા-તે જેમ છે તેમ. તેઆલોઉં—તે કહું છું. મણદુપડિહાણે—સામાયિકમાં મન માઠું વર્ત્યું હોય. વયદુપડિહાણે—વચન માઠું વર્ત્યું હોય. કાયદુપ-ડિહાણે—કાયા માઠી વરતાવી હોય. સામાઇયસ્સસઇ—સામાયિક કીધું એ છતાં. અકરણીયાએ—બરાબર કીધું કે નહિ તેની ખબર ન રહી હોય. સામાઇયસ્સ—સામાયિક કીધું છે તે. અણવટ્ઠિયસ્સકરણયાએ—પૂરું થયા વિના પાળ્યું હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં-તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાઓ.

દશમું વ્રત.

દશમું દેશાવગાસિકવ્રત—દિશાની મર્યાદા બાંધવાનું વ્રત (જ્યાંથી દર ઉપરાંત ફેરે જવું નહિ). દિનપ્રતિ પ્રભાત થકી પ્રારંભીને—પ્રતિદિન દિવસ ઉગવાને વખત-સવારથી બીજે દિવસ ઉગતાં સુધી આદરીને. પૂર્વાદિક છ દિશિ—પૂર્વ દિશા આદિ છ દિશાએ.[1] જેટલી ભૂમિકા - જેટલી ધરતી. મોકળી રાખી છે—મર્યાદા આપી છે એટલે સવારમાં ઉઠીને માન કરવું કે આજ મારે દરેક દિશાએ અમુક હદ ઉપરાંત જવું નહિ તે ઉપરાંત—જ્યાંથી દર ઉપરાંત. સઇચ્છાએ—પોતાની મરજીથી કાયાએ જઈને પાંચ આશ્રવ—કાયાએ જઈને હિંસાદિ પાંચ આશ્રવ સેવવાના પચ્ચખાણ—સેવવાની બંધી જાવઅહોરત્તં—એક દિવસ ને રાત સુધી દુ-વિહં—બે કરણે તિવિહેણં—ત્રણ જોગે ન કરેમિ—પાપ હું કરું નહિ ન કારવેમિ—બીજા પાસે કરાવું નહિ મણસા—મને કરી વયસા—વ

1 ઉંચી, નીચી, ઉત્તર, દક્ષિણ, પૂર્વ, પશ્ચિમ

મને કરી. કાયસા—કાયાએ કરી. જેટલી ભૂમિકા મોકળી રાખી છે તેમાંહિ જે દ્રવ્યાદિકની મર્યાદા કીધી છે—મોકળી રાખેલી ધરતીમાં પણ જે બંધી કરી હોય કે આજ આટલા પદાર્થ ઉપયોગમાં લાવવા. તે ઉપરાંત—તે હદ ઉપરાંત. ઉવભોગ—એકજવાર ભોગવાય એવી વસ્તુ. પરિભોગ—વારંવાર ભોગવાય એવી વસ્તુ. ભોગનિમિત્તે—ભોગની ઇચ્છાએ. ભોગવવાના પચ્ચખાણ—ભોગવવાની બંધી. જાવઅહોરત્તં—એક દિવસ ને રાત સુધી. એગવિહેણું—એક કરણે તિવિહેણં—ત્રણ જોગે. ન કરેમિ—હું કરૂં નહિ. મણસા—મને કરીને. વયસા—વચને કરીને. કાયસા—કાયાએ કરી. એવી મારી તમારી સદહણા પરૂપણાએ કરી દશમું વ્રત કરવાનો અવસર આવે ને કરીએ તે વારે સ્પર્શનાએ કરી શુદ્ધ હોજો એવા દશમા દિસાવગાસિક વ્રતના પંચઅઇઆરા—પાંચ અતિચાર. જાણિયવ્વા-જાણવા. ન સમાયરિયવ્વા—આચરવા નહિ. તંજહા—તે જેમ છે તેમ. તે આલોઉં—કહું-છું. આણવણપઉગે—કાંઈ વસ્તુ મંગાવી ઉપયોગ કીધો હોય, બીજા પાસે વસ્તુ મંગાવી હોય. પેસવણપઉગે—ચાકરનો ઉપયોગ, ચાકર મોકલીને વસ્તુ મંગાવી હોય; સદાણુવાએ—શબ્દનો ઉપયોગ, સાદ કરીને હદ ઉપરાંતથી બોલાવ્યો હોય. રૂવાણુવાએ—પોતાનું રૂપ દેખાડીને બહારથી બોલાવ્યો હોય. બહીઆ—બાહેર. પોગ્ગલપક્ખેવે—કાંકરો નાંખી બોલાવ્યો હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં—તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાજો.

અગીઆરમું વ્રત.

અગીઆરમું પરિપૂર્ણપોષધવ્રત—પાપરહિત થઈ સંવરે કરી આત્માને પોષવો તેનું વ્રત. અસણં—અન્ન. પાણં—પાણી. ખાઇમં—મેવાની જાત. સાઇમંના—મુખવાસ-સોપારી આદિક ખાવાની. પચ્ચખાણ—બંધી. અબંભના પચ્ચખાણ—મૈથુન સેવવાની બંધી. મણીસોવનના પચ્ચખાણ—મણી, સોનું વગેરે રાખવાની બંધી. માલાવન્નગ—માળા વગેરેની. વિલેવણના—વિલેપન કરવાની. પચ્ચખાણ—બંધી. સત્થ—શસ્ત્ર, હથીયાર. મુસલાદિક—સાંબેલાં વગેરે. સાવજ્જજોગના પચ્ચખાણ—પાપનું કામ કરવાની બંધી. જાવઅહોરત્તં—રાત દિવસ સુધી. પજ્જુવાસામિ—એ પ્રમાણે આચરીશ દુવિહં—બે કરણે. તિવિહેણં—ત્રણ જોગે. ન કરેમિ—પાપ કરૂં નહિ. ન કારવેમિ—બીજા પાસે કરાવું નહિ મણસા—મને કરી વયસા—વચને કરી. કાયસા—કાયાએ કરી. એહ પોસહતણા—કરવાની શ્રદ્ધા થાય. પરૂપણા કરી—પરૂપણા કરીએ પોષો કરવાનો વખત આવે પોષો કરીએ તે વારે ફરસનાએ કરી શુદ્ધિ હોજો—તે

વખત શક્તિમુજબ શુદ્ધ હોજો. એવા અગીઆરમા પરિપૂર્ણ—અતિ પૂર્ણ પોસહવ્રતના—સંવરે આત્માને પોષવાના વ્રતના. પંચઅઈયારા—પાંચ અતિચાર. જાણીયવ્વા—જાણવા. ન સમાયરિયવ્વા—આચરવા નહિ. તં-જહા તેઆલોઉં—તે જેમ છે તેમ કહું છું. અપડિલેહિય—બરાબર તપાસીને જોયું ન હોય. દુપ્પડિલેહિય—ખાટી રીતે જોયાં હોય. સેજ્જાસં-થારએ—પાટ વગેરે સેજા તથા પથારીને, અપ્પમજ્જિય—પોંજ્યું ન હોય. દુપ્પમજ્જિય—ખાટી રીતે પોંજ્યું હોય. સેજ્જાસંથારએ—સેજ-પથારીને. અપડિલેહિય—તપાસીને જોઈ ન હોય. દુપ્પડિલેહિય—ખાટી રીતે જોઈ હોય. ઉચ્ચારપાસવણભૂમિ—દિશા તથા પેશાબે જવાની જગ્યાને. અપ્પમજ્જિય—પોંજી ન હોય. દુપ્પમજ્જિય—ખાટી રીતે પોંજી હોય. ઉચ્ચા-રપાસવણભૂમિ—દિશા તથા પેશાબે જવાની જગ્યાને. પોસહસ્સ—પોસો લીધો છે તેમાં. સમ્મં—પ્રમાદ કરે. અણણુપાલણયા—પોતાની ક્રિયા આખી પાળી લીધી હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં—તેમાં થયેલું પાપ નિષ્ફળ થાજો.

બારમું વ્રત.

બારમું અતિથિ—જેની તિથિ નથી (સાધુ આહાર લેવા આવે એ કોઈ મુકરર નથી) સંવિભાગવ્રત—ભાગ કરવો એટલે આહાર કરતી વખત ચિંતવણું કરી કે જો સાધુ પધારે તો ખાંડથી આપું. સમણેનિ-ગ્ગંથે—નિર્ગ્રંથ સાધુને. ફાસુ—જીવ રહિત. એસણિજ્જેણં—દોષ રહિત અસણં—અન્ન. પાણં—પાણી. ખાઈમં—મેવો. સાઈમં—મુખવા-સ. વત્થ—વસ્ત્ર પડિગ્ગહ—પાત્ર. કંબલ—કામળી. પાયપુંછણેણં—પાગરવાનું લુગડું. પાડિહારિ—આપીને પાછી લેવાય તેવી વસ્તુ (તે કહે છે). પીઢ—બાજોઠ. ફલગ—પાટીઓ. સેજ્જ—શય્યા. સંથારએણં—તરણા વગેરેની પથારી. ઉસહ—ઓસડ. ભેસજ્જેણં—ઘણી વસ્તુથી બ-નેલ ગોળી વગેરે. પડિલાભેમાણે—પ્રતિલાભ કરતાં થકાં (આપતાં થકાં) વિહરામિ—વિચરીશ. એહુવિસદ્દહણા—જ્યારે પડપૂચ્છાએ—વિશેષ સા-ધુની જોગવાઈ ખંતે, શુદ્ધતા આહાર પાણી વહોરાવીએ તેવારે ફરસ લાભે કરી શુદ્ધિ હોજો. એવા બારમા અતિથિસંવિભાગ વ્રતના—મુકરર તિથિ નહિ માટે ભાવ કરી ચિંતવવાના વ્રત. પંચ-અઈયારા—પાંચ અતિચાર. જાણિયવ્વા—જાણવા. ન સમાયરિયવ્વા—આચરવા નહિ. તંજહા—તે જેમ છે તેમ તે આલોઉં—તે કહું છું. સચિત્તનિક્ખિવણયા—સચેત વસ્તુની ઉપર અચેત વસ્તુ મુકી હોય

સચિત્તપેહુણિયા—અચેત વસ્તુથી સચેત વસ્તુ ઢાંકી હોય. કાલાઇક્કમે—કાળ વહી ગયો હોય, બગડી ગયેલી કે ખોટી થયેલી વસ્તુ આપી હોય. પરોવએસે—સાધુને વહોરાવવાનું બીજાને કહે (સાધુ આવે તે વખતે પોતે ન આપતાં બીજાને હુકમ કરે). મચ્છરિયાએ—ગર્વ લઈને અહંકાર કીધો હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં—તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાઓ.

સંથારાનો પાઠ.

અપચ્છિમ—બીજું કાંઈ કામ કરવું રહ્યું નથી મારણંતિય—મરણને અંતે. સંલેહણા—આત્માને પાપના કામથી દૂર કરવો. પોષધશાલા—સંથારો કરવાની જગા. પૂંજીને—વાળી સાફ કરીને. ઉચ્ચારપાસવણ—દિશા તથા પેશાબની. ભૂમિકા—જગ્યા. પડિલેહીને—નજરે જોઇને. ગમણાગમણે—જતાં આવતાં જીવ ચંપાણા હોય તેનું. પડિક્કમીને—પ્રાયશ્ચિત લઈને દર્ભાદિકસંથારો—ડાભ વગેરેની પથારી સંથરીને—પાથરીને. દર્ભાદિકસંથારો—ડાભ વગેરેની પથારી ઉપર દુરૂહિને—બેસીને. પૂર્વ તથા ઉત્તરદિશિ—પૂર્વ કે ઉત્તર દિશા તરફ. પલ્યંકાદિક—પલાંઠી વાળી અથવા શક્તિ પ્રમાણે. આસને બેસીને—આસન વાળીને. કરયલ—બે હાથ. સંપરિગ્ગહિયં—જોડીને. સિરસાવત્તં—માથાને આવર્તન કરી. મત્થએઅંજલિકટ્ટુ—માથા ઉપર બે હાથ જોડેલા રાખી એવ—એમ. વયાસી—કહે નમોત્થુણં—નમસ્કાર હોજો. અરિહંતાણં—અરિહત દેવને ભગવંતાણં—ભગવંતને. જાવસંપત્તાણં—તે ઠેઠ મુક્તિ પહોંચ્યા સુધીનો પાઠ (જે સામાયિકને અંતે છે તેટલો કહેવો) એમ અનંતાસિદ્ધને નમસ્કાર કરીને વર્તમાન પોતાના ધર્મગુરૂ ધર્માચાર્યને નમસ્કાર કરીને પૂર્વે જે વ્રત આદર્યાં છે. તેઆલોઈ—સંભારીને પડિકમી—પ્રાયશ્ચિત લઈને નિંદી—(આત્માની સાખે) નિંદા કરીને નિસલ્લ થઇને—શલ્ય રહિત થઈને. સવ્વંપાણાઇવાયં—સર્વ પ્રકારે જીવ હિંસા કરવાની. પચ્ચખામી—બંધી કરીને. સવ્વંમુસાવાયંપચ્ચખામી—સર્વ પ્રકારનું જુઠું બોલવાની બંધી કરીને. સવ્વંઅદીનાદાણંપચ્ચખામી—સર્વ પ્રકારની ચોરી કરવાની બંધી કરીને. સવ્વંમેહુણંપચ્ચખામી—સર્વથા મૈથુનની બંધી કરીને સવ્વંપરિગ્ગહંપચ્ચખામી—સર્વથા દોલત રાખવાની બંધી કરીને. સવ્વંકોહંપચ્ચખામી—સર્વથા ક્રોધ કરવાની બંધી કરીને. જાવમિચ્છાદંસણસલ્લં—તે અન્ય ધર્મ સેવવો તથા શલ્ય રાખવું ત્યાં સુધીનાં જે અઢાર પાપસ્થાન આગળ કહેવાશે ત્યાં સુધીની. અકરણિજ્જંજોગં—કરવા જોગ નહિ તેની. પચ્ચખામી—

જાવી કરીને. જાવજ્જીવાએ—જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી. તિવિહં—ત્રણ પ્રકારે કરી. તિવિહેણં—ત્રણ જોગે કરી. ન કરેમિ—હું પાપ કરૂં નહિ. ન કારવેમિ—બીજા પાસે કરાવું નહિ. કરંતંનાણુજાણામિ—કોઈ પાપ કરે તે ભલું જાણું નહિ. મણસા—મને કરી. વયસા—વચને કરી. કાયસા—કાયાએ કરી. એમ અઢારે પાપસ્થાનક—પાપનાં ઠેકાણાં, પચ્ચખીને—જાણી કરીને. સવ્વં—સર્વ. અસણં—અન્ન. પાણં—પાણી ખાઇમં—મેવો. સાઇમં—મુખવાસ. ચઉવિહંપિઆહાર—એ ચાર પ્રકારના આહારની. પચ્ચખામી—જાણી કરીને. જાવજ્જીવાએ—જીવું ત્યાં સુધી. એમ ચારે આહાર પચ્ચખીને જં—જે. પિયં—પ્રિય ઇમંશરીરં—આ મારૂં શરીર છઉં—ઇષ્ટકારી. કંતં—કાંતિવાન; પિય—પ્રિય મણુન્નં—મનને ગમતું મણામં—મનને અતિવહાલું—થિજં—ધારણ કરનાર. વિસાસીયં—વિશ્વાસનું ઠેકાણું. સમયં—માનવા જોગ. અણુમયં—વિશેષ માનવા જોગ બહુમયં—ઘણું માનવા જોગ. ભંડકરંડગસમાણં—ઘરેણાંના ડાબલા સમાન. રયણકરંડગભૂયં—રત્નના કરંડીઆ સમાન. માણંસીયં—રખે મને ટાઢ વાય માણંઉન્હં—રખે મને તાપ લાગે માણં-ખુહા—રખે મને ભુખ લાગે. માણંપીવાસા—રખે મને તરશ લાગે માણંવાલા—રખે મને સર્પ કરડે માણંચોરા—રખે ચોર ઉપાડી જાય. માણંદંસા—રખે મને ડાંસ કરડે માણંમસગા—રખે મચ્છર કરડે. માણંવાહિયં—રખે મને વ્યાધિ ફાળે પિત્તીયં—પીત્ત જાગે. સં-ભિમં—શ્લેષ્મ થાય. સન્નિવાઇયં—સન્નિપાત થાય. વિવિહારોગાયંકા-રખે વિવિધ પ્રકારનાં રોગ ઉત્પન્ન થાય. પરિસહોવસગ્ગા—(ઉપસર્ગ) બાવીશ જાતના પરીસહ તથા દેવતાદિકના ઉપસર્ગથી. ફાસાફુસંતિ—એવી રીતના સ્પર્શ થયે થકો એયંપિયણં—એવું મારૂં શરીર વહાલું તે. ચરિમેહિં—છેલા. ઉસ્સાસનિસ્સાસેહિં—શ્વાસોશ્વાસ સુધી. વોસિરામિ-તજું છું. તિકટ્ટુ—એમ કરીને. એમ શરીર વોસિરાવીને—છોડીને તજી દઇને. કાલંઅણવકંખમાણે—કાળને અણવાંછતો થકો (જીવવાની આશા તથા મરણનો ભય ન રાખતો.) વિહરંતિ—વિચરે. સંલેહણા—સંલેખણા ઝૂસણા પરૂપણા કરીએ—એવી શ્રદ્ધા પરૂપણા કરીએ. ફરસનાના અવસરે સંથારો કરીએ. તિવારે ફરસનાએ કરી શુદ્ધિ હોએ—ત્યારે શક્તિ પ્રમાણે શુદ્ધિ પાળે. એવા અપચ્છિમ મારણંતિયં—મરણને અંતે કંઈ વસ્તુ બાકી નહિ. સંલેહણા—આત્માને માઠાં કામથી દૂર રાખવા ઝૂસણા—ક્ષમા કરવાના. આરાહણાના—આરાધના કરવાના. પંચ *

ઈયાશ—પાંચ અતિચાર. જાણિયવ્વા—જાણવા. ન સમાયરિયવ્વા—આચરવા નહિ. તંજહા તે આલોઉં—તે જેમ છે તેમ કહું છું. ઈહલોગાસંસપઓગે—આ લોકને વિષે સુખની વાંછના કરી હોય કે મરી ગયા પછી મોટો રાજા થાઉં. પરલોગાસંસપઓગે—પરલોકને વિષે સુખની ઈચ્છા કરી હોય કે મહર્ધિક દેવતા થાઉં. જીવીઆસંસપઓગે—જીવતરની ઈચ્છા કરી હોય કે ઝાઝું જીવું તો ઠીક. મરણાસંસપઓગે—મરણની ઈચ્છા કરી હોય કે દુઃખ પામું છું માટે ઝટ મરી જાઉં તો ઠીક. કામભોગાસંસપઓગે—કામ ભોગની ઈચ્છા કરી હોય. તસ્સમિચ્છામિ દુક્કડં—તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાજો. એમ સમકિત પૂર્વક—એમ પૂર્વે કહ્યાં તે સમકિતના પાઠથી. બારવ્રત સંલેખણાસહિત—બાર વ્રત સંથારાના પાઠ સહિત તથા નવાણું અતિચાર. એહને વિષે જે કોઈ અતિક્રમ—(કરેલી બાંધીમાં દોષના ચાર પ્રકાર છે તેમાં) અતિક્રમ એટલે બાંધી કરેલી વસ્તુ કરવાનું મન કરવું. વ્યતિક્રમ—તે વસ્તુ કરવા તરફ ચાલ્યો તે દોષ. અતિચાર—તે વસ્તુ હાથમાં લીધે તે દોષનું નામ. અણાચાર—તે વસ્તુ ભોગવે એટલે બાંધી ભાંગે તે દોષનું નામ, જાણતાં અજાણતાં મન, વચન, કાયાએ કરી સેવ્યો હોય, સેવરાવ્યો હોય, સેવતા પ્રત્યે રૂડું જાણ્યું હોય તે અનંતાસિદ્ધ કેવળીની સાખે મિચ્છામિદુક્કડં—નિષ્ફળ થાજો.

અઢાર પ્રકારનાં પાપસ્થાનક.

૧ પ્રાણાતિપાત—જીવહિંસા. ૨ મૃષાવાદ—જુઠું બોલવું. ૩ અદત્તાદાન—ચોરી કરવી ૪ મૈથુન—સ્ત્રી સેવવી. ૫ પરિગ્રહ—દોલત. ૬ ક્રોધ—રીસ. ૭ માન—અહંકાર. ૮ માયા—કપટ. ૯ લોભ—તૃષ્ણા રાખવી. ૧૦ રાગ—પ્રીતિ ૧૧ દ્વેષ—અદેખાઈ. ૧૨ કલેશ—કજીઓ. ૧૩ અભ્યાખ્યાન—આળ ચડાવવું. ૧૪ પૈશુન્ય—ચાડી કરવી ૧૫ પરપરિવાદ—પારકું વાંકું બોલવું. ૧૬ રઇઅરઇ—(રતિઅરતિ) ખુશી-દિલગીરી. ૧૭ માયામોસો—કપટ સહિત જુઠું બોલવું. ૧૮ મિચ્છાદંસણસલ—ખોટી શ્રદ્ધા તથા શલ્ય રાખવું. એ અઢાર પાપસ્થાનક સેવ્યાં હોય, સેવરાવ્યાં હોય, સેવતાં પ્રત્યે રૂડું જાણ્યું હોય તે અનંતા સિદ્ધ કેવળીની સાખે મિચ્છામિદુક્કડં.—પાપ નિષ્ફળ થાજો.

પચ્ચીસ પ્રકારનું મિથ્યાત્વ.

૧ અભિગ્રહિકમિથ્યાત્વ—ખરાં ખોટાંની ખબર વગર ખોટાને પકડી રહે, મુકે નહિ તે. ૨ અણાભિગ્રહિકમિથ્યાત્વ—બધા દેવ ને બધા ગુરૂને

માને. ૩ અભિનિવેસિકમિથ્યાત્વ—તીર્થંકરનો માર્ગ જાણે ને ઉપદેશ અન્ય ધર્મનો આપે. ૪ સંસયિકમિથ્યાત્વ—કયો મત ખરો ને કયો મત ખોટો તે નક્કી ન કરે અને સંશય વદે તે. ૫ અણાભોગમિથ્યાત્વ—જેમાં ભીજ્ઞુક્ષ જાણપણું ન હોય તે ૬ લોકિકમિથ્યાત્વ—લોકોને વિષે જે દેવ કરી બેસાડયા હોય તે તથા ઢોંગી ગુરૂઓ તથા તેમના નામમાં જે પ્રવર્તે અને માને તે. ૭ લોકોત્તરમિથ્યાત્વ—તીર્થંકર દેવની માનતા કરે કે ફલાણું કામ થાય તો આમ કરીશ, તે તથા ફળની લાલચે કાંઈ મત કરે તે. ૮ કુપરાવચનમિથ્યાત્વ—ત્રણસે ત્રેસઠ પાખંડીના મતને માને. ૯ અજીવને જીવ સરદહે તો મિથ્યાત્વ ૧૦ જીવને અજીવ સરદહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૧ સાધુને કુસાધુ સરદહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૨ કુસાધુને સાધુ સરદહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૩ જિન મારગને અન્ય મારગ સરદહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૪ અન્ય મારગને જિન મારગ સરદહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૫ અધર્મને ધર્મ સરદહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૬ ધર્મને અધર્મ સરદહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૭ આઠ કર્મથી જે નથી મુકાણા તેને મુકાણા સરદહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૮ આઠ કર્મથી જે મુકાણા તેને નથી મુકાણા સરદહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૯ જિન મારગથી ઓછું પરૂપે તો મિથ્યાત્વ. ૨૦ જિન મારગથી અધિક પરૂપે તો મિથ્યાત્વ ૨૧ જિન મારગથી વિપરીત પરૂપે તો મિથ્યાત્વ. ૨૨ અવિનય મિથ્યાત્વ. ૨૩ અક્રિયા મિથ્યાત્વ. ૨૪ અજ્ઞાન મિથ્યાત્વ. ૨૫ અશાતના મિથ્યાત્વ. એ પચ્ચીશ પ્રકારનું મિથ્યાત્વ સેવ્યું હોય, સેવરાવ્યું હોય, સેવતાં પ્રત્યે રૂડું જાણ્યું હોય તો તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં—તે પાપ નિષ્ફળ થાજો.

ચૌદ સ્થાનકમાં સમુર્છિમ જીવ ઉપજે છે તે.

૧ ઉચ્ચારેસુવા—વડીનીતમાં ઉપજે તે. ૨ પાસવણેસુવા—લઘુનીતમાં ઉપજે તે. ખેળેસુવા—બળખામાં ઉપજે તે. ૪ સઘાણેસુવા—લીંટમાં ઉપજે તે ૫ વંતેસુવા—વમનમાં ઉપજે તે. ૬ પિત્તેસુવા—પીતોકામાં ઉપજે તે. ૭ પુએસુવા—પરૂમાં ઉપજે તે. ૮ સોણીએસુવા—રૂધિરમાં ઉપજે તે. ૯ સુક્કેસુવા—વીર્યમાં ઉપજે તે. ૧૦ સુક્કપોગ્ગલપરિસાડિએસુવા—વીર્યના પુદ્‌ગલ સુકાયેલ ભીના થાય તેમાં ઉપજે તે ૧૧ વિગયજીવકલેવરેસુવા—જીવ ગયા પછી રહેલા કલેવરમાં ઉપજે તે. ૧૨ ઇત્થીપુરૂષસંજોગેસુવા—સ્ત્રી પુરૂષના સંજોગથી ઉપજે તે. ૧૩ ૪ નગરનિધમણેસુવા—નગર માંહેલી ખાળમાં ઉપજે તે. ૧૪ સવ્વઅસુઇઠાણેસુવા—બધાં ગંદકીનાં ઠેકાણાંમાં ઉપજે તે, એ ચૌદ સ્થાનકના જીવની વિ[illegible] થઇ હોય તો મિચ્છામિદુક્કડં.

" આ ઠેકાણે ઇચ્છામિ ઠામિ કાઉસગ્ગ, નવકાર અને કરેમિભંતેના પાઠ કહેવા."

શ્રી ચત્તારિ મંગલં.

ચત્તારિમંગલં—ચાર પ્રકારના માંગલીક તે કહે છે. અરિહંતામંગલં—અરિહંત દેવ માંગલિક છે. સિદ્ધામંગલં—સિદ્ધ દેવ માંગલિક છે. સાહૂમંગલં—સાધુ માંગલિક છે. કેવલીપન્નતોધમ્મોમંગલં—કેવલીના [illegible] લોકને વિષે ચાર ઉત્તમ

ઉત્તમ છે, સિદ્ધા-

[illegible] લોગુત્તમા—સાધુ લોકમાં

ઉત્તમ છે. કેવલીપન્નત્તોધમ્મોલોગુત્તમા—કેવળીનો પ્રરૂપેલો ધર્મ લોકમાં ઉત્તમ છે. ચત્તારિસરણંપવજ્જામિ—ચાર પ્રકારનું શરણ અંગીકાર કરું છું. અરિહંતાસરણંપવજ્જામિ—અરિહંતનું શરણ અંગીકાર કરું છું. સિદ્ધાસરણંપવજ્જામિ—સિદ્ધનું શરણ અંગીકાર કરું છું. સાહૂસરણંપવજ્જામિ—સાધુનું શરણ અંગીકાર કરું છું. કેવલીપન્નત્તોધમ્મોસરણંપવજ્જામિ—કેવળીના પ્રરૂપેલ ધર્મનું શરણ અંગીકાર કરું છું. એ ચાર માંગલીક, ચાર ઉત્તમ ને ચાર શરણા કરે જે, ભવસાગરમાં તરે તે. સકળ કરમનો આણે અંત, મોક્ષતણાં સુખ લહે અનંત, ભાવ ધરીને જે ગુણ ગાય, તે જીવ તરીને મુક્તે જાય. સંસારમાં શરણા ચાર, અવર ન શરણું કોય. જે નરનારી આદરે, તેને અક્ષય અવિચળ પદ હોય અંગુઠે અમૃતવસે, લબ્ધિતણા ભંડાર; ગુરુગૌતમને સમરીએ, તો સદાય મનવાંછિત ફળ દાતાર. દાન દીજીએ શીયળ પાળીએ તપ તપીએ ભલી ભાવના ભાવીએ તો આ ભવ પરભવ વહેલાં વહેલાં મુક્તિના સુખને પામીએ.

" આ ઠેકાણે—ઇચ્છામિઠામિ કાઉસગ્ગ તથા ઇરિયાવહીના પાઠ કહેવા."

આલોયણા—ચાર ગતિ, ચોવીશ દંડક, ચોરાશી લાખ જીવાજોનિ, એક ક્રોડ સતાણું લાખ, કુલકોડીના જીવને મારે જીવે આજના દિવસ-સંબંધી આરંભે સમારંભે, મન, વચન, કાયાએ કરી દુહવ્યા હોય, દ્રવ્ય-પ્રાણ, ભાવપ્રાણ દુહવ્યા હોય; પરિતાપના કિલામના ઉપજાવી હોય, ક્રોધે, માને, માયાએ, લોભે, રાગે, દ્વેષે, હાસ્યે, ભયે, ખગારે, ઇંડાગે, આપથાપનાએ, પરઉથાપનાએ, દુષ્ટલેશ્યાએ, દુષ્ટપ્રણામે, દુષ્ટધ્યાને, આર્ત્તધ્યાને, રૌદ્રધ્યાને કરીને, ઇચ્છાએ, મમતે, હઠવડે, ધીઠાઇપણે, અવજ્ઞા કરી હોય, દુઃખમાં જોડ્યા હોય, સુખ મુકાવ્યા હોય, પ્રાણ, પર્યાય સંજ્ઞા, ઇંદ્રિયાદિ લબ્ધિરહિતથી અળગા કર્યા હોય તે સર્વ અઢાર લાખ ચોવીશ હજાર એકસો વીશ પ્રકારે દોષ લાગ્યો હોય તો મિચ્છામિદુક્કડં.

સમણ—સૂત્ર.

પહેલું સૂત્ર.

ઇચ્છામિ—ઇચ્છું છું. પડિક્કમિઉં—પાપનું નિવારણ કરવાને. પગામસિજ્જાએ—ઘણું સુવાથી હોય. નિગામસિજ્જાએ—ઘણે પાથરણે કરી સુવાથી હોય. સંથારઉવટ્ટણાએ—સુતાં સુતાં વગર પુંજે પડખું ફેરવ્યું હોય. પરિયટ્ટણાએ—વારે વારે એ રીતે પડખાં ફેરવ્યાં હોય. આઉંટણાએ હાથપગ સંકોચ્યા હોય. પસારણાએ—હાથપગ પુંજ્યાવિના લાંબા કર્યા હોય. છપ્પઇસંઘટ્ટણાએ—જુ વગેરે જીવને કચરી હોય. કુઇએકક્કરાઇએ—ઉઘાડે મોઢે બોલાયું હોય. છીએ—ઉઘાડે મોઢે છીંક ખાધી હોય. જંભાઇએ—ઉઘાડે મોઢે બગાસું ખાધું હોય. આમોસે—પુંજ્યા વગર અડવું હોય. સસરક્ખામોસે—સચેત રજે ખરડેલ વસ્ત્રાદિકનો સ્પર્શ કર્યો હોય. આઉલમાઉલાએ—આકુળ વ્યાકુળ થયો હોય. સુઅણવત્તીયાએ—સ્વપ્નામાંહે અનેક તરેહનાં રૂપ દીઠાં હોય. ઇત્થીવિપરિયાસિયાએ—સ્ત્રી સંગાને સ્વપ્નામાં ભોગ કર્યો હોય. દિટ્ઠીવિપરિયાસિયાએ—દષ્ટિએ કરી સ્ત્રી સાથે ક્રીડા કરી હોય. મણવિપરિયાસિયાએ—મને કરી સ્વપ્નામાં ભોગ કર્યો હોય. પાણભોયણવિપરિયાસિયાએ—પાણી ભોજન સ્વપ્નામાં કરેલ હોય. જોમે—જે મને. દેવસીઓ—દિવસ સંબંધી. અઇયારે કઓ—અતિચાર લાગ્યા હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં—તે પાપ નિષ્ફળ થાઓ.

બીજું સૂત્ર.

પડિક્કમામિ—પાપનું નિવારણ કરું છું. ગોયરગચરિયાએ—ગાયની પેરે થોડો થોડો આહાર લેવા જતાં. ભિખાયરિયાએ—ભિક્ષા માગવા જતાં. ઉગ્ઘાડકમાડ—ઓડું કમાડ ઉઘાડ્યું હોય. ઉગ્ઘાડણાએ—ઓડું કમાડ ઉઘાડ્યું હોય. સાણા—કૂતરા. વચ્છા—વાછરડાં. દારા—બાળક. સંઘટ્ટણાએ—અડીને કે ઓળંગીને જવાયું હોય. મંડીપાહુડીયાએ—બીજા કોઈને વાસ્તે રાખેલ લીધું હોય. બલીપાહુડીયાએ—બાકળા ઉછાળવા સારું કર્યાં હોય તે લીધા હોય. ઠવણાપાહુડીયાએ—કોઈ ભીખારી વગેરે સારૂં રાખી મેલ્યું હોય તે લીધું હોય. સંકીએસહસાગારે—શંકા પડ્યા છતાં ઉતાવળ કરીને લેવું પડ્યું હોય. અણેસણાએ—અન્નને. પાણેસણાએ—પાણીને. અણુમોયણાએ—જીવવાળું ભોજન પાણ-

ભોયણાએ—જીવાનવાળું પાણી લીધું હોય. બીયભોયણાએ—બીજવાળું ભોજન લીધું હોય. હરિયભોયણાએ—લીલોત્રીવાળું ભોજન લીધું હોય. પચ્છાકમ્મિયાએ—આહાર વોહોર્યા પછી કોઈ દોષ લગાડ્યો હોય. પુરેકમ્મિયાએ—આહાર લીધા પહેલાં કોઈ દોષ લગાડ્યો હોય. અદિઠ્ઠહડાએ—નજરે દેખાતું ન હોય ત્યાંથી લાવી દીધેલું લીધું હોય. દગસંસઠ્ઠહડાએ—કાચા પાણીનો સ્પર્શ કરી દીધેલો આહાર લીધો હોય. રયસંસઠ્ઠહડાએ—સચેત રજના સ્પર્શવાળું લીધું હોય. પારિસાડણિઆએ—ઘણો આહાર લઈને પછી નાંખી દીધો હોય. પારિઠાવણિયાએ—ખાવો થોડો ને નાંખી દેવો ઘણો એવો આહાર લીધો હોય. ઉહાસણભિખાએ—વારંવાર વસ્તુ માગી લીધી હોય. જં ઉગ્ગમેણં—જે ગૃહસ્થથી દોષ લાગ્યા હોય. ઉપાયણેસણાએ—પોતાથકી જે દોષ લાગ્યા હોય. અપડિસુદ્ધં—એવા અકલ્પનિક આહાર પાણી. પરિગ્ગહિયં—લીધાં હોય. પડિભુત્તં વા—ભોગવ્યાં હોય. જં ન પરિઠવિયં—જે નાંખી દેવા યોગ્ય હોય તે નાંખી દીધું ન હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં—તે પાપ નિષ્ફળ થાજો.

ત્રીજું સૂત્ર.

પડિક્કમામિ—પાપનું નિવારણ કરૂં છું. ચાઉક્કાલં—ચાર વખત (સવારે, સાંજે, આગલી રાત્રે, પાછલી રાત્રે). સજ્ઝાયસ્સઅકરણિયાએ—સઝાય પાઠ ન કર્યો હોય. ઉભયકાલં—બે વખત (સાંજે, સવારે) ભંડોવગરણસ્સ—ભંડ ઉપકરણ (પાત્રાદિક તથા વસ્ત્રાદિકને). અપડિલેહણાએ—નજરે જોયાં ન હોય. દુપડિલેહણાએ—માઠી રીતે જોયાં હોય. અપમજ્જણાએ—પોંજ્યાં ન હોય. દુપમજ્જણાએ—માઠી રીતે પોંજ્યાં હોય. અઇક્કમે—અતિક્રમ કીધો હોય. (પાપ કરવાનો વિચાર). વઇક્કમે—વ્યતિક્રમ કીધો હોય (પાપ કરવાને તૈયાર થયો હોઉં). અઇયારે—અતિચાર તે વસ્તુ કરવામાં લાગ્યો હોય. અણાયારે—અનાચાર તે પાપ કીધું હોય. જોમેદેવસિઓ—જે મેં દિવસ સંબંધી. અઇયારો કઓ—પાપ કીધું હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં—તે પાપ નિષ્ફળ થાજો.

ચોથું સૂત્ર.

પડિક્કમામિ—પાપનું નિવારણ કરૂં છું. એગવિહે—એક પ્રકારે અસંજમે—અસંજમપણું (અવ્રત) પડિક્કમામિ—નિવર્તું છું. દોહિં—બે પ્રકારના બંધણેહિં—બંધનથી. રાગબંધણેણં—પ્રીતિ બંધન દોસબંધણેણં—દ્વેષ બંધન. પડિક્કમામિ—નિવર્તું છું. તિહિં દંડેહિં—

ત્રણ પ્રકારના દંડથી. મણદંડેણં—મનનો દંડ (અશુભ મને). વયદંડેણં—વચનનો દંડ. કાયદંડેણં—કાયાનો દંડ. પડિક્કમામિ—નિવર્તું છું. તિહિં ગુત્તીહિં—ત્રણ પ્રકારની ગુપ્તિ (ન કરી હોય તેથી). મણગુત્તીએ—મનને શુભ પરિણામે કરી ગોપવી રાખવું. વયગુત્તીએ—શુભ વચનને ગોપાવવું. કાયગુત્તીએ—કાયાને ગોપવી રાખવી તે. પડિક્કમામિ—નિવર્તું છું. તિહિં સલ્લેહિં—ત્રણ પ્રકારનાં શલ્યથી. માયાસલ્લેણં—કપટ રાખવું તે શલ્ય. નિયાણસલ્લેણં—નિયાણું એટલે ક્રિયાનું ફળ માગી લેવું તે શલ્ય. મિચ્છાદંસણસલ્લેણં—જુઠો ધર્મ તે શલ્ય. પડિક્કમામિ—નિવર્તું છું. તિહિં ગારવેહિં—ત્રણ પ્રકારના ગર્વથી. ઇડ્ઢીગારવેણં—ઋદ્ધિ (નાણું) નો ગર્વ. રસગારવેણં—સ્વાદનો ગર્વ. સાયાગારવેણં—સાતા (શરીરના સુખનો) ગર્વ. પડિક્કમામિ—નિવર્તું છું. તિહિં વિરાહણાએ—ત્રણ પ્રકારની વિરાધનાથી (ભંગ લગાડવાથી) નાણવિરાહણાએ—જ્ઞાનમાં ભંગ પડ્યો હોય. દંસણવિરાહણાએ—સમકિતમાં ભંગ પડ્યો હોય. ચરિત્તવિરાહણાએ—ચારિત્ર કરણીમાં ભંગ પડ્યો હોય. પડિક્કમામિ—નિવર્તું છું. ચઉહિં કસાએહિં—ચાર પ્રકારના કષાયથી. કોહકસાએણં—ક્રોધ કષાય. માણકસાએણં—અભિમાન કષાય. માયાકસાએણં—કપટ કષાય. લોહકસાએણં—લોભ કષાય. પડિક્કમામિ—નિવર્તું છું. ચઉહિં સન્નાહિં—ચાર પ્રકારની સંજ્ઞાથી (ઇચ્છા) આહારસન્નાએ—આહારની ઇચ્છા. ભયસન્નાએ—બ્હીક લાગવી. મેહુણસન્નાએ—મૈથુનની ઇચ્છા. પરિગ્ગહસન્નાએ—દોલત વસ્ત્રાદિકની ઇચ્છા. પડિક્કમામિ—નિવર્તું છું. ચઉહિં વિકહાએહિં—ચાર પ્રકારની વિકથાથી (પાપની કથા) ઇત્થીકહાએ—સ્ત્રીની કથા (રૂપાદિક સંબંધી). ભત્તકહાએ—ભોજનની કથા (સારું નરસું કથા કરવું) દેસકહાએ—દેશની કથાને વિષે (સારું નરસું કહેવું તે). રાયકહાએ—રાજાવિષે (સારું નરસું કહેવું). પડિક્કમામિ—નિવર્તું છું. ચઉહિં ઝાણેહિં—ચાર પ્રકારનાં ધ્યાનથી. અટ્ટેણંઝાણેણં—આર્તધ્યાન (વિષય સંબંધી ધ્યાન ધરવાથી). રુદ્દેણંઝાણેણં—રૌદ્રધ્યાન (હિંસાદિકનું ધ્યાન ધરવાથી). ધમ્મેણંઝાણેણં—ધર્મસંબંધી ધ્યાન (ન ધરવાથી) સુક્કેણંઝાણેણં—શુક્લ ધ્યાન (નિર્મળ ધ્યાન ન ધરવાથી) પડિક્કમામિ નિવર્તું છું. પંચહિં કિરિયાહિં—પાંચ પ્રકારની ક્રિયા લાગે છે તેથી (કર્મ લાગે છે). કાઇયાએ—કાયાએ કરી (અજતનાએ વરતવાથી). અહિગરણિયાએ—અધિકરણથી (હથિયારથી) પાઉસીયાએ—બીજા ઉપર દ્વેષ રાખવાથી.

પારિતાવણિયાએ—બીજાને પરિતાપ ઉપજાવવાથી. પાણાઇવાયકિરિયાએ-જીવહિંસા કરવાથી પડિક્કમામિ—નિવર્તું છું. પંચહિંકામગુણેહિં-પાંચ પ્રકારના કામ વધવાના ગુણથી. સદ્દેણં—શબ્દથી-વિષયી ગીત ગાન સાંભળવાથી. રૂવેણં—રૂપ નિરખવાથી. રસેણં—રસથી, સ્વાદ લેવાથી. ગંધેણં—ગંધથી, સુગંધીઓથી ફાસેણં—સ્પર્શથી-સારા સારા સ્પર્શ અંગીકાર કરવાથી. પડિક્કમામિ—નિવર્તું છું. પંચહિંમહવ્વએહિં—પાંચ મહાવ્રતને વિષે દોષ લાગવાથી. પાણાઇવાયાઓવેરમણં—હિંસા કરવાથી નિવર્તું છું. મુસાવાયાઓવેરમણં—સર્વથા જુઠું બોલવાથી નિવર્તું છું. અદિન્નાદાણાઓવેરમણં—અણદીધેલું લેવાથી સર્વથા નિવર્તું છું મેહુણાઓવેરમણં—મૈથુન થકી નિવર્તું છું. પરિગ્ગહાઓવેરમણં—રોકા રાખવાથી નિવર્તું છું. પડિક્કમામિ—નિવર્તું છું. (પ્રાયશ્ચિત લઉં છું.) પંચહિંસુમિએહિં—પાંચ પ્રકારની સુમતિને વિષે દોષ લાગ્યો હોય તેથી. ઇરિયાસુમિએ—રસ્તે ચાલતાં જોઈને ચાલવું તે સુમતિ ભાસાસુમિએ—બોલતાં દોષ ન લાગે તેવું બોલવું તે સુમતિ. એસણાસુમિએ—દોષ રહિત આહાર લેવો તે સુમતિ. આયાણભંડમત્તનિખેવણાસુમિએ—પાતરાં, વસ્ત્રને જતનાએ લેવાં મુકવાં તે સુમતિ. ઉચ્ચાર, પાસવણ, ખેલસંઘાણ, જલ, પારિઠાવણિયાસુમિએ—ઝાડો, પેશાબ, બળખો, લીંટ, મેલને પરઠવું એટલે જાળવીને નાંખવું તે સુમતિ. પડિક્કમામિ—નિવર્તું છું. છહિંજીવનીકાએહિં—૬ પ્રકારના જીવની જાતને વિષે દોષ લાગ્યા હોય તેથી પુઢવીકાએણં—પૃથ્વીની જાત. આઉકાએણં—અપકાય. તેઉકાએણં—અગ્નિકાય. વાઉકાએણં—વાયુકાય. વણસ્સઇકાએણં—વનસ્પતીની કાયા. તસકાએણં—ત્રસકાય, બેઇંદ્રિથી પંચેંદ્રિ સુધીના જીવ. પડિક્કમામિ—નિવર્તું છું. છહિંલેસાહિં—૬ પ્રકારની લેસ્યા એટલે જીવનાં પરિણામ (મન). કિન્હલેસાએ—કૃષ્ણલેશ્યા. જીવને હિંસા કરવાનું મન. નીલલેસાએ—નીલ લેશ્યા-ક્રોધ દ્વેષ આદિ કુવિચાર કરવાનું મન. કાઉલેસાએ—વાંકા કાર્ય કરવાં, સારાસારરહિત, પોતાના દોષ ઢાંકવા, મિથ્યાત્વ તથા અનર્થપણું તે. તેઉલેસાએ—તેજુ લેશ્યા-કપટરહિત, વિનિત, દયાધર્મ, મોક્ષનો અર્થી એવા ગુણ હોય તે. પદ્મલેસાએ—પદ્મ લેશ્યા-ક્રોધ, માન, કપટ આદિને પાતળાં કરી નાખ્યાં છે, તથા આત્માને દમ્યો છે, મન, વચન, કાયાને જીત્યાં છે, એવા ગુણ હોય તે. સુક્કલેસાએ—શુક્લ લેસ્યા. ધર્મ ધ્યાન, શુકલ ધ્યાન ધ્યાવે, રાગ દ્વેષ જીત્યા છે જેણે તથા સુમતિ, ગુપ્તિસહિત એવા ગુણ હોય તે.

પડિક્કમામિ—નિવર્તું છું. સત્તહિં ભયઠાણેહિં—સાત પ્રકારના ભયના ઠેકાણાથી. ૧ લોકભય. ૨ પરલોકભય ૩ ધનભય ૪ અકસ્માતભય. ૫ આજીવિકાભય. ૬ મરણભય. ૭ અપજશભય. પડિક્કમામિ—નિવર્તું છું. અટ્ઠહિં મયઠાણેહિં—આઠ પ્રકારના મદનાં ઠેકાણાં ૧ જાતિ. ૨ કુળ. ૩ બળ. ૪ રૂપ. ૫ તપ. ૬ લાભ. ૭ સૂત્ર. ૮ મોટાઈ. નવહિં બંભચેરગુત્તિહિં—નવ પ્રકારનું બ્રહ્મચર્ય, (સાધુની ગુપ્તિ) ૧ સ્ત્રી, પશુ, નપુંસકરહિત ઠેકાણામાં રહેવું. ૨ સ્ત્રી સાથે એકાંતે વાત કરવી નહિ. ૩ સ્ત્રીને આસને બેસવું નહિ. ૪ સ્ત્રીનું રૂપ નિરખવું નહિ. ૫ સ્ત્રી રહેતી હોય ત્યાં ભીંતને આંતરે રહેવું નહિ. ૬ પૂર્વની ક્રીડા સંભારવી નહિ ૭ પુષ્કળ ઘી સહિત સરસ આહાર જમવો નહિ. ૮ અતિ આહાર કરવો નહિ ૯ ચુવા ચંદન આદિ વિલેપન કરી શરીરને શોભાવવું નહિ દસવિહેસમણધમ્મે—દશ પ્રકારનો સાધુનો ધર્મ. ૧ ક્ષમા, ૨ નિર્લોભપણું, ૩ કપટરહિતપણું, ૪ માનરહિતપણું, ૫ બાર પ્રકારનું તપ કરવું. ૬ સજમપાળવો. ૭ સત્ય બોલવું. ૮ નિર્મળપણું. ૯ ધનરહિતપણું, ૧૦ બ્રહ્મચર્યવ્રત ઇક્કારસહિં ઉવાસગપડિમાહિં—અગીયાર પ્રકારની શ્રાવકની પ્રતિમા (તપની જાત). ૧ દંસણ પ્રતિમા-એટલે સમકિત ચોખ્ખું રાખવું. ૨ વ્રત પ્રતિમા એટલે બારે વ્રત નિર્દોષ પાળવાં ૩ સામાયક પ્રતિમા—દરરોજ બે વખત સામાયક કરવું. ૪ પોસહ પ્રતિમા—એક મહિનામાં બે પોષા કરે. ૫ પોષા કરવો તેમાં બને તો આખી રાત અથવા બે પહોર સુધી કાઉસગ્ગ કરવો. ૬ છઠ્ઠી પ્રતિમા-પોષાને બીજે દિવસે પણ બ્રહ્મચર્ય પાળવું. ૭ સાતમી સચિત પરિહાર પ્રતિમા-સચિત આહાર ન કરવો, સાત માસ સુધી. ૮ અણારંભ પ્રતિમા-આરંભ-પાપ લાગે એવું કામ આઠ માસ સુધી કરે નહિ. ૯ પેષારંભ વિવર્જણ પ્રતિમા-દાસ વગેરે આગળ પણ આરંભનું કામ ન કરાવે નવ માસ સુધી ૧૦ ઉદ્દિષ્ટ પ્રતિમા-પોતાના સારૂં કીધેલો આહાર પાણી ન લીએ પણ નિર્દોષ હોય તે જ લીએ, દશ માસ સુધી. ૧૧ શ્રમણભૂત પ્રતિમા-સાધુનો વેષ ધારણ કરી લે પ્રમાણે વર્તે ને કોઈ વંદણા કરે તો કહે કે હું સાધુ નથી પણ સાધુની ક્રિયા કરું છું, અગીયાર માસ સુધી. ઉપર મુજબ અગીયાર પ્રતિમા, તે પહેલી એક માસથી લેતી અગીયારમી અગીયાર માસ સુધી પાળવની છે (આરંભ ત્યાગ તે મુજબ કરતા જતા). બારસહિં ભિખ્ખુપડિમાહિં—બાર પ્રકારની સાધુની પ્રતિમાના નિયમ એટલે જે સાધુ એકલા વિચરી પ્રતિમા કરવા ચાહે તે આ પ્રમાણે કરે. ૧ પ્રતિમા- તે રોજ એક વખત એકજ

ઘેર આહારની એક દાંત એટલે એકવાર તથા પાણીની એક દાંત લેવી ને તેથી નિર્વાહ કરવો. બીજા-ત્રીજા ચોથા-પાંચમા-છઠ્ઠા અને સાતમા મહીનામાં રોજ બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ અને સાત દાંત ઉપરાંત લેવું નહિ એવો નિયમ તે સાત પ્રતિમા થઈ. ૮ સાત દિવસ સુધી એકાંતરા ઉપવાસ કરે અને ઉત્કૃષ્ટ આસન એટલે ઉકડુ આસને બેસે. ૯ સાત દિવસ એકાંતરા ઉપવાસ કરે પણ દંડાસને બેસે. ૧૦ નવમી મુજબ પણ ગોદોહિક એટલે જેમ ગાયને દોહવા બેસે એવી રીતે બેસી રહે. ૧૧ એક રાત દિવસની પ્રતિમા તે અગાઉથી બે ઉપવાસ કરી તે જ દિવસ ને રાત [illegible] કાઉસ્સગ્ગ કરે. ૧૨ એક રાતની પ્રતિમા તે પહેલાં ત્રણ ઉપવાસ કરી ત્રીજે દિવસે રાત વનમાં એક ચિત્તે રહીને ઉપસર્ગ આવે તે સહે. તેરસહિં કિરિયાઠાણેહિં-તેર પ્રકારની ક્રિયા એટલે કર્મ બાંધવાનાં ઠેકાણાં ૧ કામ સારૂ આરંભ કરવો. ૨ વગર કામે આરંભ કરવો. ૩ [illegible] કરવા સારૂ કાંઈ હિંસા કરે. ૪ અકસ્માત ક્રિયા-તે જેમ કે હરણને તીર મારતાં મનુષ્યને વાગે ને તેનો ઘાત થાય. ૫ મિત્રદોષ ક્રિયા તે મિત્રને વેરી કરી માને તથા અચોરને ચોર ગણી હણે ૬ મુસાવાઈ ક્રિયા-તે જુઠું બોલવાથી લાગે છે. ૭ અદીનાદાન ક્રિયા-અણદીધું લેવાથી લાગે તે. ૮ અજ્ઝત્થ ક્રિયા [illegible] આર્તરૌદ્ર ધ્યાન ધરવું. ૯ માનવત્તીય ક્રિયા-અહંકાર કરવાથી લાગે તે. ૧૦ અમિત્ર ક્રિયા-તે ગુરૂ, સેવક આદિને થોડા અપરાધે ઘણો દંડ કરે તે. ૧૧ માયા કપટ કરવું તે ક્રિયા. ૧૨ લોભ વત્તિય ક્રિયા તે લોભ કરવો તે. ૧૩ ઈરીયા વહીયા ક્રિયા-માર્ગે ચાલતાં લાગતી ક્રિયા જાણે તે. ચઉદસહિં ભૂયગામેહિં—ચૌદ પ્રકારના જીવના ભેદ-સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિ, બાદર એકેંદ્રિ, બેઇંદ્રિ, તેઇંદ્રિ, ચૌરિંદ્રિ, અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિ, સંજ્ઞી પંચેંદ્રિ, એ સાત જાતના જીવના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા એ ચૌદ જાતના જીવ. પર્યાપ્તિ છ છે તે-૧ આહાર, ૨ શરીર, ૩ ઇંદ્રિ, ૪ શ્વાસોશ્વાસ, ૫ ભાષા, ૬ મન, તે જે જીવને જેટલી પર્યાપ્તિ [illegible] પૂરી [illegible] ત્યાં સુધી તે અપર્યાપ્તા [illegible] પનરસહિં પરમાહમ્મિએહિં—૧૫ પ્રકારના પરમાધામી [illegible] તેનાં નામ ૧ અંબ, ૨ અંબરિષ, ૩ શામ, ૪ સબલ, ૫ રૂદ્ર, ૬ ઉવરૂદ્ર, ૭ કાલ, ૮ મહાકાલ, ૯ અસિપત્ર, ૧૦ ધનુષ, ૧૧ કુંભ, ૧૨ વાલુ, ૧૩ વૈતરણી, ૧૪ ખરસ્વર ને ૧૫ મહાઘોષ. સોલસહિં ગાહાસોલસએહિં-

એહિં-સુયગડાંગ સૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધનાં સોળ અધ્યયન છે. સત્તરસવિહેઅસંજમેહિં-સત્તર ભેદે અસંયમ-૧ પૃથ્વી, ૨ પાણી, ૩ અગ્નિ, ૪ વાયુ, ૫ વનસ્પતિ ૬ બેઈંદ્રિ, ૭ તેઈંદ્રિ, ૮ ચોરેંદ્રિ, ૯ પંચેંદ્રિ એ નવને હણવા તે અસંજમ તથા, ૧૦ અજીવ તે પુસ્તકાદિકને અવિધિએ વાપરે તે. ૧૧ (પેહા) જોયા વગર જમીન પર બેસે, ૧૨ (ઉપેહા) સંજમને વિષે લાગેલા સાધુને મદદ કરે નહિ. ૧૩ (અપમજ્જણા) પાત્રાદિકને પુંજી જગાપર પેંજે નહિ, ૧૪ (પરીઠ્વણ) માત્રાદિકને અવિધિએ પરઠવે, ૧૫ મન, ૧૬ વચન, ૧૭ કાયા તેને અયોગ્ય રીતે વરતાવે. અઠ્ઠારસવિહેઅબંભેહિં—અઢાર પ્રકારનું અબ્રમચર્ય-ઉદારિક મનુષ્યને તિર્યંચની સાથે વિષય સેવવો, સેવરાવવો અને સેવતા પ્રત્યે રૂડું જાણવું એ ત્રણ; તે મને કરી, વચને કરી ને કાયાએ કરી એટલે નવ; તેમજ વૈક્રેય શરીર સંબંધી નવ ભેદ એટલે કુલ અઢાર. એગુણવિસાએનાયજ્ઝયણેહિં—શ્રી જ્ઞાતા ધર્મકથા સૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધનાં ઓગણીશ અધ્યયન છે. વીસાએઅસમાહિઠાણેહિં—વીશ પ્રકારનાં અસમાધિનાં ઠેકાણાં (મોક્ષ માર્ગને વિષે એકાંત ચિત્તની સ્થિરતાથી વિપરીતપણે વરતે તે અસમાધિ). ૧ ઉતાવળો ઉતાવળો ચાલે, ૨ વગર પુંજે ચાલે, ૩ જેમ તેમ પોંજીને ચાલે, ૪ ઘણા પાટ પાટલા ભોગવે, ૫ ગુરૂના સામું બોલે, ૬ સાધુની ઘાત ચિંતવે, ૭ પ્રાણીની ઘાત ચિંતવે, ૮ ક્રોધ કરે, ૯ પારકું વાંકું બોલે; ૧૦ પૂરી ખબર વિના નિશ્ચયકારી ભાષા બોલે, ૧૧ ક્લેશ કરે, ૧૨ બીજાને ક્લેશ ઉપજાવે, ૧૩ અકાળે સઝાય કરે, ૧૪ બહારથી આવ્યા પછી હાથ પગ પોંજ્યા વગર બેસે, ૧૫ પોહોર રાત્રિ ગયા પછી ઉતાવળો બોલે, ૧૬ માંહોમાંહે કજીઆ કરે, ૧૭ ગચ્છ ભેદ કરે એટલે તડાં પડાવે, ૧૮ પોતે તપે અને બીજાને તપાવે. ૧૯ ઘણું ખા ખા કરે, ૨૦ જેમને કામ કરવું તેમાં સાવચેતી ન રાખે. એગવીસાએસબલેહિં—એકવીશ પ્રકારના સબળા દોષ કે જેથી ચારિત્રને હાનિ પહોંચે તે-૧ હસ્તકર્મ કરે તો સબળો દોષ લાગે, ૨ મૈથુન સેવે તો સબળો દોષ લાગે, ૩ રાત્રિ ભોજન કરે તો, ૪ દોષ સહિત આહાર જમે તો, ૫ રાજપિંડ આહાર ભોગવે (મ્હોટા રાજાને વાસ્તે કીધેલો આહાર જેથી ઘણું સામર્થ્ય ઉપજે તેવો); ૬ વેચાતી લઈ આપેલી વસ્તુ લે તો, ૭ ઉછીની લઈ આપે તેવી વસ્તુ લે તો, ૮ દીક્ષા લઈને ૭ મહીનાની અંદર બીજા ટોળામાં જાય તો, ૯ એક મહીનામાં ત્રણ નદી નાળામાં પગ મેલે તો, ૧૦ એક મહીનામાં ૩ વાર કપટ કરે તો, ૧૧ વારંવાર બાંધી ભાંગે તો ૧૨ પોતાની કાયાએ કરી

જીવની હિંસા કરે તો, ૧૩ જાણીને જુઠું બોલે તો, ૧૪ જાણીને ચોરી કરે તો, ૧૫ સચિત પૃથ્વી ઉપર બેસે તો. ૧૬ સચિત માટી તથા પાણી ભેગાં કર્યાં હોય તે ઉપર બેસે સુવે તો, ૧૭ શય્યા પાટ પાટલા ઘણાં ભોગવે તો, ૧૮ સચિત કંદ મૂળનો આહાર ભોગવે તો, ૧૯ એક વરસમાં દશ નદી નાળાં પગેથી ઉતરે તો. ૨૦ એક વરસમાં દશ વાર કપટ કરે તો, ૨૧ સચિત કરી હાથ કે વાસણ ખરડ્યાં હોય તેવા પાસેથી આહાર લે તો સબળો દોષ લાગે. બાવીસાએપરિસહેહિં—બાવીશ પ્રકારના પરિષહ એટલે ઉપદ્રવ—૧ ક્ષુધાનો, ૨ તૃષાનો, ૩ ટાઢનો, ૪ તાપનો. ૫ દંશમંશનો, ૬ અચેલનો, ૭ અરતિ (સંજમને વિષે અરતિ લાગે ને સંસારને વિષે રતિ લાગે તે ન લાગવા દેવી) ૮ સ્ત્રીનો, ૯ ચર્યાનો (ચાલવાનો.) ૧૦ બેસવાનો (એક સ્થાનકે બેસી રહેવું પડે), ૧૧ સેજાનો (સ્થાનક વગેરે બરોબર ન મળે,) ૧૨ આક્રોસ વચનનો, ૧૩ વધનો, ૧૪ જાચવાનો, ૧૫ અલાભનો, ૧૬ રોગનો, ૧૭ તૃણસ્પર્શનો, ૧૮ મેલનો, ૧૯ સત્કારપુરસ્કાર (આદરમાન ન મળે,) ૨૦ પ્રજ્ઞાનો (જાણપણું મેળવવાનો,) ૨૧ અજ્ઞાનનો, ૨૨ દંસણનો, તેવીસાએસુયગડજ્ઝયણેહિં—શ્રી સુયગડાંગ સૂત્રના પહેલા બીજા શ્રુતસ્કંધનાં મળીને ત્રેવીશ અધ્યયન છે. ચઉવીસાએદેવેહિં—ચોવીશ જાતના દેવતા-૧૦ ભવનપતિ, ૮ વાણવ્યંતર, ૫ જ્યોતિષી ને ૧ વૈમાનિક (કુલ ચોવીશ) તથા ચોવીશ તીર્થંકરદેવ છે. પણવીસાએભાવણાહિં—પચ્ચીશ પ્રકારની ભાવના-પાંચ મહાવ્રત-તેમાં દરેકની પાંચ પાંચ ભાવના એટલે કુલ પચ્ચીશ તે કહે છે-પહેલા મહાવ્રતની-૧ ઇર્યા ભાવના (જોઇને ચાલવું) ૨ મન ભાવના (સંજમને વિષે શુદ્ધ મન.) ૩ વચન ભાવના, ૪ એષણા ભાવના (નિર્દોષ આહાર પાણી લેવો,) ૫ નીખેવણા ભાવના (પાત્રાદિક જતનાએ મુકવાં,) બીજા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના-૧ ભાષા વિચારીને બોલે, ૨ હાંસી ન કરે, ૩ ક્રોધ ન કરે, ૪ લોભ ન કરે, ૫ ભય ન કરે. ત્રીજા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના-જે જગાએ રહેવું હોય તેના ધણી અથવા તેની તરફના માણસની રજા લઇ તેમાં રહેવું ૨ તે માલિકની વસ્તુ રજા લીધા વિના ભોગવવી નહિ. ૩ સ્થાનક સમારવું નહિ ૪ સ્વધર્મિ સાથે સહવિભાગ કરી વસ્તુ ભોગવવી, ૫ પોતાથી મોટા હોય તેનો વિનય કરવો. ચોથા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના-૧ સ્ત્રી, પશુ, નપુંસક રહિત સ્થાનક ભોગવવું, ૨ સ્ત્રીની કથા વાર્તા કરવી નહિ, ૩ પૂર્વના કામ ભોગ સંભારવા નહિ ૪ સરસ આહાર કરવો નહિ, ૫ સ્ત્રીને આસને બેસવું નહિ. પાંચમા

મહાવ્રતની પાંચ ભાવના—૧ શ્રોત્રેંદ્રિ વશ કરવી, ૨ ચક્ષુ ઇંદ્રિ વશ કરવી, ૩ ઘ્રાણ ઇંદ્રિ વશ કરવી, ૪ રસ ઇંદ્રિ વશ કરવી, ૫ સ્પર્શ ઇંદ્રિ વશ કરવી. એ કુલ પચ્ચીશ ભાવના. છવ્વીસાએદસાકપ્પવવહારાણંઉદ્દેસણકાલેણં—છવ્વીશ ઉદ્દેશા તેમાં દશાશ્રુતસ્કંધના ૧૦, બૃહત્કલ્પના ૬, વ્યવહાર સૂત્રના ૧૦, એ કુલ ૨૬ ઉદ્દેશા તે સરધ્યા તથા પાળ્યા ન હોય. સત્તાવીસાએઅણગારગુણેહિં—સત્તાવીશ પ્રકારે સાધુના ગુણ છે—૧ પ્રાણાતિપાત, ૨ મૃષાવાદ, ૩ અદત્તાદાન, ૪ મૈથુન, ૫ પરિગ્રહ એ પાંચ મહાવ્રત પાળે, ૬ પૃથ્વી, ૭ પાણી, ૮ અગ્નિ, ૯ વાયુ, ૧૦ વનસ્પતિ અને ૧૧ ત્રસ જીવની હિંસા ન કરે, ૧૨ રાત્રિભોજન ન કરે, ૧૩ શ્રોત્રેંદ્રિ, ૧૪ ચક્ષુ ઇંદ્રિ. ૧૫ ઘ્રાણેંદ્રિ, ૧૬ રસેંદ્રિ, ૧૭ સ્પર્શેન્દ્રિને વશ કરે, ૧૮ લોભ જીતે, ૧૯ ક્ષમાવંત, ૨૦ ભાવવિશુદ્ધ, ૨૧ ક્રિયા વિશુદ્ધ, ૨૨ સંજમમાં ચિત્ત, ૨૩ મન, ૨૪ વચન, ૨૫ કાયાને ગોપાવનાર, ૨૬ બાવીશ પરિષહના સહન કરનાર, ૨૭ મરણથી ડરે નહિ. અઠ્ઠાવીસાએઆયારપ્પકપ્પેહિં—અઠ્ઠાવીશ સાધુના આચાર છે તેમાંના પચ્ચીશ અધ્યયન આચારાંગ સૂત્રમાં છે તથા ત્રણ અધ્યયન નીસિથ સૂત્રમાં છે. એગુણતીસાએપાવસુયપસંગેહિં—ઓગણત્રીશ પ્રકારનાં પાપ સૂત્ર છે—૧ વ્યંતરે કૃત હાસ્યાદિકનો ગ્રંથ, ૨ રૂધિરાદિક વરસે તેનો ગ્રંથ, ૩ ગ્રહના આકાશમાં ફરતા હોય તે, ૪ ધરતીકંપના ફળનું જ્ઞાન બતાવે તે, ૫ શરીરનાં લક્ષણ સંબંધી ગ્રંથ, ૬ મસા, તિલકાદિના જ્ઞાનસંબંધી ગ્રંથ, ૭ હાથ પગની રેખા પ્રમુખનું જ્ઞાન બતાવે તે, ૮ સ્વરના લક્ષણ સંબંધી ગ્રંથ. એ આઠ મૂળ તેના વૃત્તિ, વાર્તિક એક એકના ત્રણ ત્રણ ભેદ થાય છે તેથી કુલ ૨૪, ૨૫ ગાંધર્વ, ૨૬ નાટક, ૨૭ વસ્તુવિદ્યાનાં શાસ્ત્ર, ૨૮ આયુર્વેદ, ૨૯ ધનુર્વેદ એ ઓગણત્રીશ પાપસૂત્ર. તીસાએમહામોહણીઠાણેહિં—ત્રીશ પ્રકારનાં મહામોહનીનાં ઠેકાણાં છે. (મહામોહની કર્મ બાંધવાથી જીવ સંસારમાં રઝળે છે.) તે મોહની ત્રીશ પ્રકારથી બાંધે તે કહે છે—૧ ત્રસજીવને પાણીમાં બોળી મારે, ૨ બાળકાદિકને મોઢે મુંગો દઇ મારે, ૩ બાળક વગેરેને આળાં ચર્મ વીંટીને મારે, ૪ મુદ્ગળ પ્રમુખ માથામાં મારે, ૫ પરોપકારી જે ઘણા જીવને આધારભૂત હોય તેને મારે, ૬ મોટા રાજાને હણે, ૭ છતી શક્તિએ કંગાળ લોકની સંભાળ ન રાખે, ૮ જે સાધુ શુદ્ધ ધર્મમાર્ગને વિષે લાગેલો હોય તેને તેથી બળાત્કારે ભ્રષ્ટ કરે. ૯ જિનધર્મનું વાંકું બોલે, ૧૦ જાત્યાદિ મદે કરી આચાર્ય વગેરેને ગાળો દે, ૧૧ શુદ્ધ સાધુને આહાર પાણી ન આપે, ૧૨ ઘણા હથિયારો

એકઠાં કરે. ૧૩ જ્ઞાનનો માર્ગ ન પાળે, ૧૪ અધર્મ-પ્રયોગ એટલે મંત્ર જંત્ર આદિકની સાધના કરે, ૧૫ ચારિત્ર લીધા પછી વિષયની વાંછના કરે, ૧૬ પોતે વિદ્વાન ન હોય ને હું બહુ વિદ્વાન છું એમ ડોળ બતાવે, ૧૭ તપસી ન હોય ને કહે કે હું તપસી છું, ૧૮ ઘરમાં ઘાલી કોઇને અગ્નિએ બાળે તથા ધુમાડાથી ગુંગળાવે. ૧૯ પોતે પાપ કરી બીજાને માથે નાખે, ૨૦ કોઇનું રહસ્ય કામ ભર સભામાં કહી દે, ૨૧ હમેશાં ક્રોધ તથા કલેશ કરે. ૨૨ વિશ્વાસઘાત કરે, ૨૩ કોઇ પુરૂષથી પ્રીતિ લગાડી તેની સ્ત્રીને ભોળવે, ૨૪ પોતે કુંવારો નથી ને કુંવારો કહે. ૨૫ જેણે પોતાને ધન આદિક વધાર્યો તેનું માઠું ચિંતવે, ૨૬ બ્રહ્મચારી ન હોય ને કહે કે હું બ્રહ્મચારી છું. ૨૭ જેને પ્રતાપે લોકમાં પ્રસિદ્ધ થયો હોય, મહત્ત્વ પામ્યો હોય તેને હાનિ કરે, ૨૮ દેશની જેને શિર ચિંતા છે તેને હણે, ૨૯ કાંઇ દેખતો ન હોય તો પણ કપટે કરી કહે કે હું જ્ઞાનમાં દેવતાદિકને પ્રત્યક્ષ દેખું છું, ૩૦ દેવને અવગણે કે દેવ આવો કેવો કે મને કાંઇ આપે નહિ. એ ત્રીશ પ્રકારનું કામ કરે તો મહામોહની કર્મ બાંધે.

એગતિસાએસિદ્ધાઇગુણેહિં—એકત્રીશ સિદ્ધ ભગવાનના ગુણ કહે છે–પાંચ સંઠાણ–૧ પરિમંડળ, ૨ વાટલો (નકર ગોળ.) ૩ ત્રીકોણ. ૪ ચોખુણ, ૫ લાંબુ. પાંચ વર્ણ—૬ કાળો, ૭ લીલો, ૮ રાતો, ૯ પીળો, ૧૦ ધોળો. પાંચ રસ ૧૧ ખાટો, ૧૨ મીઠો, ૧૩ કડવો, ૧૪ કસાયલો, ૧૫ તીખો. બે ગંધ–૧૬ સુગંધ, ૧૭ દુર્ગંધ આઠ સ્પર્શ—૧૮ ખરખરો, ૧૯ સુહાળો, ૨૦ ઉનો, ૨૧ ટાઢો, ૨૨ હળવો, ૨૩ ભારે, ૨૪ લુખો, ૨૫ ચોપડ્યો. ત્રણ વેદ—૨૬ સ્ત્રી, ૨૭ પુરૂષ, ૨૮ નપુંસક, એમાંનું સિદ્ધને કાંઇ નથી તથા ૨૯ અશરીરપણું, ૩૦ અસંગમપણું છે, ૩૧ જ્ઞાનાવરણી આદિક આઠ કર્મ ખપાવ્યાં છે. તે કુલ એકત્રીશ સિદ્ધના ગુણ બત્તીસાએજોગસંગહેહિં—બત્રીશ પ્રકારના જોગનો સંગ્રહ કરવો તે કહે છે–૧ શિષ્ય આચાર્ય જેવો થાય તેને માટે તેને જ્ઞાન દેવું ૨ પોતાનું આચાર્યપણું (જ્ઞાન) તે બીજા આગળ પ્રકાશ કરવું, ૩ કડણ વખતે પણ ધર્મની દઢતા મુકે નહિ. ૪ આ લોક પરલોકને વિષે ફળની ઇચ્છા રહિત તપ કરે, ૫ શિક્ષા મળી તે પ્રમાણે વર્તવું ને નવી ગ્રહણ કરતાં જવું. ૬ મમતા ન કરે, ૭ છાનું તપ કરે, ૮ નિર્લોભપણું રાખે, ૯ પરિસહ [ઉપસર્ગ] જીતે, ૧૦ સરસ ચિત્ત રાખે, ૧૧ શુદ્ધ સંજમ પાળે, ૧૨ સમકિત શુદ્ધ રાખે, ૧૩ ચિત્તની સમાધિ રાખે, ૧૪ કપટ રહિત આચાર પાળે, ૧૫ વિનય બરાબર કરે, ૧૬ સંતોષીપણું, ૧૭ વૈરાગીપણું, ૧૮ કપટ રહિતપણું,

૧૯ શુધ્ધ કરણી, ૨૦ સંવર ધરે, [પાપને રોકે], ૨૧ પોતાના દોષ ટાળે, ૨૨ સર્વ વિષયથી વિરક્ત હોય, ૨૩ મૂળ ગુણ પચ્ચખાણ [પહેલાં પાંચ] મહાવ્રત પાળે, ૨૪ ઉત્તરગુણ પચ્ચખાણ [એ સિવાયનાં વ્રત પાળે]. ૨૫ ભાવસહિત કાઉસગ કરે, ૨૬ પ્રમાદ રહિત વરતે, ૨૭ હમેશાં ચારિત્રને વિષે સાવધાન રહે, ૨૮ ધ્યાન ધરે, ૨૯ મરણાંત દુઃખ પડ્યેથી પણ ભય ન પામે, ૩૦ સ્ત્રી આદિના સંગને છાંડે, ૩૧ પ્રાયશ્ચિત લે [વિશુધ્ધિ કરે]. ૩૨ મરણકાળે આરાધના કરે, તેત્તીસાએઆસાયણાએ—તેત્રીશ પ્રકારની ગુરૂની આસાતના તે અવિનયને ટાળવો–૧ ગુરૂની આગળ આગળ ચાલે તો અવિનય કર્યો, ૨ ગુરૂની જોડાજોડ ચાલે, ૩ ગુરૂને અડાઈ ને ચાલે ૪ ગુરૂને પુંઠ દઈ ઉભો રહે, ૫ ગુરૂની જોડાજોડ ઉભો રહે, ૬ ગુરૂની પુંઠે અડીને ઉભો રહે, ૭ ગુરૂની આગળ બેસે, ૮ ગુરૂની જોડાજોડ બેસે, ૯ ગુરૂને અડીને બેસે, ૧૦ ગુરૂ પહેલાં આચમન લીએ, ૧૧ ગુરૂની સાથે દિશાએ ગયો હોય અને આવ્યા પછી તે પહેલાં ઇરિયાવહી પડિક્કમે, ૧૨ કોઈ માણસને ગુરૂ બોલાવવા ચાહે છે તે અગાઉ પોતે તે માણસ સાથે વાત કરવા મંડી જાય, ૧૩ પોતે સુતો હોય ને જાગતો પણ હોય ને ગુરૂ સાદ કરે તો બોલે નહિ, ૧૪ પોતે આહાર પાણી લાવ્યો તે પહેલાં ગુરૂને દેખાડ્યા વિના બીજાને દેખાડે, ૧૫ પોતે આહાર પાણી લાવ્યો તે પહેલાં પોતાના શિષ્યને દેખાડે ને પછી પોતાના ગુરૂને દેખાડે, ૧૬ પોતે જે લાવ્યો છે તે પહેલાં પોતાના શિષ્યને દઈને પછી ગુરૂને દે, ૧૭ પોતાનો શિષ્ય આહાર પાણી લાવ્યો છે તે ગુરૂને પૂછ્યા વિના બીજાને આપે. ૧૮ ગુરૂઆદિસાથે આહાર કરવા બેઠો ને પોતે ઉતાવળો ઉતાવળો સારૂં સારૂં ખાઈ જાય, ૧૯ ગુરૂ બોલાવે ને બોલે નહિ, ૨૦ ગુરૂએ બોલાવ્યા જ્યાં બેઠો બેઠો હોંકારા કરે પણ આવીને જવાબ ન દે, ૨૧ ગુરૂ બોલાવે ત્યારે જોરથી બોલે કે શું કહો છો ! ૨૨ ગુરૂ કામ કહે તો ઉલટું કહે કે તમે કરો, ૨૩ ગુરૂને આકરે વચને બોલાવે, ૨૪ ગુરૂને તિરસ્કારે બોલાવી વચન ન માને. ૨૫ ગુરૂ કથા કહે જે તેમાં આડું બોલે કે આમ કહો, ૨૬ ગુરૂ કથા કહે છે તેમાં કહે કે, તમે શું ભુલી ગયા કે ! ૨૭ ગુરૂ ધર્મકથા કહે તેમાં રાજી ન રહે, ૨૮ ગુરૂની ધર્મકથામાં ભેદ પાડે; ૨૯ ગુરૂ ધર્મકથા કહેતાં હોય તેમાં પોતે આડો પડી જુદું બનાવે, ૩૦ ગુરૂનું વાંકું બોલે, ૩૧ ગુરૂની પથારી ન કરી આપે. ૩૨ ગુરૂની પથારી ખુંદી નાખે, ૩૩ ગુરૂથી ઉંચે આસને બેસે, એ તેત્રીશ પ્રકારથી ચાલે તેથી ગુરૂનો અવિનય થાય માટે તેમ કરવું નહિ. અરિહંતાણંઆસાયણાએ–

અરિહંત દેવની આશાતના કરી હોય એટલે તેના વિષે કાંઈ ખોટું ચિંતવ્યું હોય તેનું નિવારણ કરૂં છું. સિદ્ધાણું આસાયણાએ—સિદ્ધભગવંતની આશાતના કરી હોય, તે વિષે કાંઈ અઘટિત બોલ્યો હોય. આયરિયાણું આસાયણાએ—આચાર્યની આશાતના કરી હોય. ઉવજ્ઝાયાણું આસાયણાએ—ઉપાધ્યાયની આશાતના કરી હોય. સાહૂણું આસાયણાએ—સાધુની આશાતના કરી હોય. સાહુણીણું આસાયણાએ—સાધ્વીની આશાતના કરી હોય. સાવયાણું આસાયણાએ—શ્રાવકની આશાતના કરી હોય. સાવિયાણું આસાયણાએ—શ્રાવિકાની આશાતના કરી હોય. દેવાણું આસાયણાએ—ચાર જાતના દેવતાની અપેક્ષા ન આણી હોય. દેવીણું આસાયણાએ—દેવતાની દેવીનું ભુંડું બોલી આશાતના કરી હોય. ઇહલોગસ્સ આસાયણાએ—આ લોક જે મનુષ્ય તિર્યંચનો [illegible] તેની [illegible] આશાતના કરી હોય. પરલોગસ્સ આસાયણાએ—પરલોક જે દેવ નારકીનો [illegible] તેની નાસ્તિકપણે આશાતના કરી હોય. કેવલી [illegible] આસાયણાએ—કેવળજ્ઞાનીને વિષે શંકા આણી તેની આશાતના કરી હોય. [illegible] આસાયણાએ—[illegible] પ્રત્યે [illegible] તેની આશાતના કરી હોય. સદેવમણુઆસુરસ્સ લોગસ્સ આસાયણાએ—[illegible] મનુષ્ય સહિત જે લોક તેની અપેક્ષા ન આણી [illegible] કરી હોય. સવ્વપાણ, ભૂય, જીવ, સત્તાણું આસાયણાએ—[illegible] સહિત જે [illegible] તેની શ્રદ્ધા ન આણી [illegible] કરી હોય. કાલસ્સ આસાયણાએ—[illegible] નહીં [illegible] કરી હોય. સુયસ્સ આસાયણાએ—[illegible] [illegible] કરી હોય. સુયદેવયાએ આસાયણાએ—[illegible] [illegible] આશાતના કરી હોય. વાયણાયરિયસ્સ આસાયણાએ—[illegible] આશાતના કરી હોય. [illegible]—[illegible] [illegible] હોય. [illegible]—[illegible] [illegible] હોય. [illegible]—[illegible] હોય. [illegible]—[illegible] [illegible] હોય. [illegible]—[illegible] હોય. [illegible]—[illegible] [illegible] હોય. [illegible]—[illegible] [illegible] હોય. [illegible]—[illegible]

સ્થાનકમાં સજ્ઝાય કરી હોય. સજ્ઝાઇએનસજ્ઝાયં—સજ્ઝાય કરવાનો બરાબર વખત છે તે વખતે સજ્ઝાય ન કરી હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં—તે સર્વ ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાજો.

આશાતના—એક બોલથી માંડીને તેત્રીશ બોલ સુધી જે કોઈ જાણવા જોગ જાણ્યા હશે, આદરવા જોગ આદરતા હશે, છાંડવા જોગ છાંડતા હશે, સફળ જન્મ ઉર્જિત કરતા હશે, મુક્તિગામી હલુકર્મી, સુલભ બોધી, ભદ્રજીવ, સમતાવંત, ધીરજવંત, લજ્જાવંત, ધ્યાનવંત, તેને ધન્ય છે, તેને સમય સમયની વંદના હોજો. મારે જીવે આજના દિવસ સંબંધી જાણવા જોગ જાણ્યા ન હોય, આદરવા જોગ આદર્યા ન હોય, છાંડવા જોગ છાંડ્યા ન હોય, સમકિત સહિત બાર વ્રત, સંલેખણા સહિત નવ્વાણું અતિચાર, પાંચ આચાર સંબંધી એકસો ને વીશ દોષ અતિચાર સંબંધી. ૧ દર્પે, ૨ પ્રમાદે, ૩ અણાભોગે, ૪ આતુરતાએ, ૫ આપદાએ, ૬ શંકાએ, ૭ સહસાકારે, ૮ ભયે, ૯ ઉપશમભાવે, ૧૦ વિમમભાવે. એ દશ પડિસેવણાએ દોષ લાગ્યા હોય તે, સમકાએણં, ફાશીયં, પાળીયં, તીરીયં, કીત્તિયં, સોહીયં, સામાર્હયં, આરાહીયં, આણાએ અણુપાલીતા ભવઈ, મન, વચન, કાયાએ કરણ કોટી ભાંગે કરી, કરણ કરાવણ અનુમોદવે કરી, ખંડન લાગ્યો હોય, વિરાધના કરી હોય, દેશથી, સર્વથી, દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, વિરાધના કરી હોય, ઉત્સૂત્રે, ઉન્માર્ગે, અકલ્પે, અકરણીએ, દુષ્ટ ધ્યાને, દુષ્ટ ચિંતવણાએ, અણાચાર આચરવે, અણેષણીક ઇચ્છાએ, સંકલ્પ વિકલ્પ કીધો હોય, આરંભ સમારંભ કીધો હોય, હાસ્યે, ભયે, અજ્ઞાને, મિથ્યાત્વે, અવ્રતે, પ્રમાદે, કષાયે, અશુભ જોગે કરી, અનિશ્ચપણ, અનિશ્ચપણ, દષ્ટિપણ, ભાવાશ્ચપણ, ભાવચપળપણે અશુદ્ધ ભાવે કરી આ-પરથાપના, પરઉથાપના કરવે, ભગ ધ્યાને, ગૃદ્ધિપણે, લોલુપતાપણે, દુષ્ટપણે, મૂઢપણે, મંત્રર બુદ્ધિએ, દંભ કદાગ્રહપણે, અવિનયપણે, અજોગપણે, કામ-બુદ્ધિ, વિષયવિકારપણે, આગસે, આકોટીએ, અણાકોટીએ, જાણપણે, અ-જાણપણે, જે કાંઈ અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિચાર, અણાચાર, સેવ્યા હોય, સેવરાવ્યા હોય, સેવતા પ્રત્યે અનુમોદ્યા હોય, ને આલોવ્યા ન હોય, નિંદ્યા ન હોય, પડિક્કમ્યા ન હોય, વિશુદ્ધ કર્યા ન હોય, પ્રાયશ્ચિત લીધું ન હોય, ને નિરાગણ સગી રીતે કર્યું ન હોય એવા અવિશુદ્ધ આત્મા, સપાપ જોગે કરી આત્માને અરિહંતની સાખે, ધર્માચાર્યની સાખે, સિદ્ધાંતપ્રવચનની સાખે, આત્માની સાખે, મિચ્છામિદુક્કડં.

પાંચમું સૂત્ર.

નમો—નમસ્કાર હોજો ચઉવીસાએ—ચોવીશ. તિત્થયરાણં—તીર્થંકર દેવને. ઉસભાઇમહાવીર—રીખવદેવ સ્વામીથી મહાવીર સ્વામી સુધી. પજ્જવસાણાણં—સેવા ભક્તિ કરું છું. ઇણમેવ—એવા નિગ્ગંથં—નિર્ગ્રંથ (ધન રહિત) નો. પાવયણં—પ્રરૂપેલ—બતાવેલ. સચ્ચં—સાચો. અણુત્તરં—સર્વથી ઉત્તમ. કેવલીયં—કેવળજ્ઞાનીનો કહેલ. પડિપુન્નં—પ્રતિપૂર્ણ—સંપૂર્ણ. નેયાઉયં—ન્યાયકારક. સંસુદ્ધં—બરાબર શુદ્ધ. સલ્લગત્તાણં—શલ્ય—વહેમનો કાપનાર. સિદ્ધિમગ્ગં—એવો સિદ્ધ થવાનો માર્ગ. મુત્તિમગ્ગં—(મુક્તિ) કર્મથી મુકાવવાનો માર્ગ. નિજ્જાણમગ્ગં—કર્મનો છેડો આણવાનો માર્ગ. નિવ્વાણમગ્ગં—(નિર્વાણ) કર્મ નિવારીને શીતળ થવાનો માર્ગ. અવિતહં—એના વિશે. અવિસંધી—શંકા રાખવો નહિ. સવ્વદુક્ખપહીણમગ્ગં—સઘળાં દુઃખ મટાડવાનો માર્ગ છે. ઇત્થંઠિયાજીવા—એને વિષે રહેલા જીવ. સીઝંતિ—સિદ્ધ થશે. બુજ્ઝંતિ—બુઝશે, સર્વ જાણશે. મુચ્ચંતિ—કર્મથી મુકાશે. પરીનિવ્વાયંતિ—કર્મ નિવારીને શીતળભૂત થશે. સવ્વદુક્ખાણમંતંકરંતિ—સર્વ દુઃખનો અંત કરશે તં—તે. ધમ્મં—ધર્મ. સદ્દહામિ—સદ્દહું છું. પત્તિયામિ—પ્રતીત આણું છું. રોએમિ—રૂચવું છું. ફાસેમિ—સ્પર્શ કરું—તે મુજબ આદરું છું. પાલેમિ—પાળું છું—વર્તું છું. અણુપાલેમિ—વિશેષ પાળું છું. તં—તે. ધમ્મં—ધર્મ. સદ્દહંતો—સદ્દહણા કરતો. પત્તિયંતો—પતીજતો. રોયંતો—રૂચતો. ફાસંતો—સ્પર્શ કરતો. પાલંતો—પાળતો. અણુપાલંતો—વિશેષે પાળતો. તસ્સ—તે. ધમ્મસ્સ—ધર્મ. કેવલીપન્નત્તસ્સ—કેવળીનો પ્રરૂપેલ તેને. અબ્ભુટ્ઠિઓમિ—આરાહણાએ—આરાધવાને હું ઉજમાળ થયો છું—તત્પર થયો છું. વિરઓમિ—હું વિરમું છું. વિરાહણાએ—તેની વિરાધના કરવાથી. અસંજમં—અસંજમ—પાપ. પરિયાણામિ—જાણું છું. સંજમં—સંજમને. ઉવસંપજ્જામિ—અંગીકાર કરું છું. અબંભં—અબ્રહ્મચર્યને. પરિયાણામિ—જાણું છું. બંભં—બ્રહ્મચર્યને. ઉવસંપજ્જામિ—અંગીકાર કરું છું. અકપ્પં—અકલ્પ—આચાર નહિ તે. પરિયાણામિ—જાણું છું. કપ્પં—કલ્પ્યા આચાર તે. ઉવસંપજ્જામિ—અંગીકાર કરું છું. અન્નાણં—અજ્ઞાન. પરિયાણામિ—જાણું છું. નાણં—જ્ઞાન. ઉવસંપજ્જામિ—અંગીકાર કરું છું. અકિરિયં—અક્રિયા (ખોટી ક્રિયા) પરિયાણામિ—જાણું છું. કિરિયં—ક્રિયા. ઉવસંપજ્જામિ—અંગીકાર કરું છું. મિચ્છત્તં—મિથ્યા

ત્વને. પરિયાણામિ—જાણું છું. સમ્મત્તં—સમકીતને. ઉવસંપજ્જામિ—અંગીકાર કરૂં છું. અબોહિં—કુબોધ. પરિયાણામિ—જાણું છું. બોહિં—સુબોધ. ઉવસંપજ્જામિ—અંગીકાર કરૂં છું. અમગ્ગં—ઉન્માર્ગ. પરિયાણામિ—જાણું છું. મગ્ગં—મોક્ષ માર્ગ. ઉવસંપજ્જામિ—અંગીકાર કરૂં છું. જં સંભરામિ—જે મને સાંભરે છે. જં ચ ન સંભરામિ—જે મને નથી સાંભરતું. જં પડિક્કમામિ—જેનું પ્રાયશ્ચિત લીધું છે જં ચ ન પડિક્કમામિ—જેનું પ્રાયશ્ચિત ન લીધું હોય. તસ્સ—તે. સવ્વસ્સ—સર્વ. દેવસિયસ્સ—દિવસ સંબંધી કરેલા-કહેલા. અઇઆરસ્સ—અતિચાર પાપનાં. પડિક્કમામિ—પ્રાયશ્ચિત કરૂં છું. નિવારણ કરૂં છું. સમણોહં—શ્રમણ છું. સંજય—સંજતિ છું. વિરય—સંસારથી વિરક્ત થયો છું. પડિહય—હણ્યા છે. પચ્ચખાય—પખી કરીને. પાવકમ્મે—પાપ કર્મને. અનિયાણો—નિયાણા રહિત, કરણીનું ફળ માગી લેવું નહિ. દિટ્ઠિ—સમકીત દૃષ્ટિ. સંપન્નો—સહિત છે. માયા—કપટ. મોસં—જુઠાપણું. વિવજ્જીઓ—તજી દીધું છે, વરજી દીધું છે. અઢાઇજ્જેસુ—જે અઢી દીવસમુદ્દેસુ—દીપ સમુદ્ર છે તેને વિષે. પનરસસુકમ્મભૂમીસુ—પંદર કર્મ ભૂમિ ક્ષેત્રને વિષે. જાવંતિ—જેટલા. કેઇ—કોઇ. સાહૂ—સાધુ. રયહરણ—રજોહરણ જેથી રજ કાઢી શકાય છે. ગુચ્છગ—ગુચ્છા. પડિગ્ગહ—પાત્રનાં. ધારા—ધારણહાર છે, રાખનાર છે, પંચમહવ્વયધારા—પાંચ મહાવ્રતના ધરનાર છે. અઠ્ઠારસસહસ્સ—અઢાર હજાર સીલંગરથધારા—બ્રહ્મચર્યના શ્લોક રૂપી રથના છે. અખ્ખયઆયારચરિત્તા—અક્ષય છે જેનાં આચાર અને ચારિત્ર. તેસવ્વે—તે સર્વને. સિરસા—મસ્તક નમાડીને, મણસા—મને કરી. મથ્થએણ વંદામિ—મસ્તકે કરી નમું છું. અતિચાર આલોચ્યા, પડિક્કમ્યા, નિંદ્યા, ગર્હ્યા નિઃશલ્ય થયા, વિશેષે વિશેષે, અરિહંત, સિદ્ધ, કેવળી, ગણધર, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુ, સાધ્વી, ગુર્વાદિકને ભુજે ભુજે કરી ખમાવું છું

ઇતિ શ્રમણસૂત્ર સમાપ્ત.

પહેલા ખામણાં.

પહેલા ખામણાં પંચમહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે જયવંતા તીર્થંકર દેવ બિરાજે છે તે જઘન્ય તીર્થંકર ૨૦ અને ઉત્કૃષ્ટા હોય તો ૧૭૦ તે સ્વામિના ગુણગ્રામ કરતાં જઘન્ય કર્મની કોડ્ય ખપે, ઉત્કૃષ્ટો રસ ઉપજે તો આ જીવ તીર્થંકર નામ ગોત્ર ઉપાર્જે. તે

વીશ સ્વામિનાં નામ કહું છું. ૧ શ્રીસીમંધરસ્વામી, ૨ શ્રીજુગમંધરસ્વામી, ૩ શ્રીબાહુસ્વામી, ૪ શ્રીસુબાહુસ્વામી, ૫ શ્રીસુજાતનાથસ્વામી, ૬ શ્રીસ્વયંપ્રભુસ્વામી, ૭ શ્રીઋષભાનનસ્વામી, ૮ શ્રીઅનંતવીર્યસ્વામી, ૯ શ્રીસુરપ્રભુસ્વામી, ૧૦ શ્રીવિશાળપ્રભુસ્વામી, ૧૧ શ્રી વજધરસ્વામી, ૧૨ શ્રીચંદ્રાનનસ્વામી, ૧૩ શ્રીચંદ્રબાહુસ્વામી, ૧૪ શ્રીભુજંગદેવસ્વામી, ૧૫ શ્રીઈશ્વરસ્વામી, ૧૬ શ્રીનેમપ્રભુસ્વામી, ૧૭ શ્રીવીરસેનસ્વામી, ૧૮ શ્રીમહાભદ્રસ્વામી, ૧૯ શ્રીદેવજશસ્વામી, ૨૦ શ્રીઅજીતસેનસ્વામી, તેમને મારી તમારી સમય સમયની વંદણા હોજો. તે સ્વામી કેવા છે? મારા તમારા મનની વાત જાણી દેખી રહ્યા છે, ઘટઘટની વાત જાણી દેખી રહ્યા છે. સમય સમયની વાત જાણી દેખી રહ્યા છે, ચઉદ રાજ લોક હસ્તામલકવત્ જાણી દેખી રહ્યા છે. અનંત જ્ઞાન છે, અનંત દર્શન છે, અનંત ચારિત્ર છે, અનંત તપ છે, અનંત ધીરજ છે, અનંત વીરજ છે, ખટ ગુણે કરી સહિત છે, ચોત્રીશ અતિશયે કરી બિરાજમાન છે, પાંત્રીશ પ્રકારની સત્યવચન વાણીગુણે કરી સહિત છે, એક હજાર ને આઠ ઉત્તમ લક્ષણે કરી સહિત છે, અઢાર દોષ રહિત છે, બાર ગુણે કરી સહિત છે, ચાર કર્મ ઘનઘાતીયાં ક્ષય કર્યાં છે, બાકીનાં ચાર કર્મ પાતળાં પાડયાં છે, મુક્તિ જવાના કામી થકા વિચરે છે, ભવ્યજીવના સંદેહ ભાંગે છે, સજોગી, સશરીરી, કેવળજ્ઞાની, કેવળદર્શની, યથાખ્યાત ચારિત્રના ધરણહાર છે, ક્ષાયક સમકિત, શુકલધ્યાન, શુકલલેશ્યા, શુભધ્યાન, શુભજોગ, ચોસઠ ઇંદ્રના પૂજનિક વંદનિક અર્ચનિક છે, પંડિત વીર્ય એ આદિ અનંત ગુણે કરી સહિત છે.ધન્ય તે સ્વામિનાથ ગામ, નગર, રાયહાણી, પુરપાટણ એક ગામથી બીજે ગામ વિહાર કરતા હશે ત્યાં જિનેંદ્રદેવ રૂપી સૂર્ય આગળ ચાલે, તે વાંસે ગણધર ચાલે, તે વાંસે શેષ સાધુ ચાલે, સ્વામી પગ ધરે ત્યાં લાખ પાંખડીનું પદ્મ કમળ-ફુલ થઈ આવે. પાછો પગ ઉપાડે ત્યારે વીસરાળ થઈ જાય. નદી નાળાં આવે ત્યાં પાજ બંધાઈ જાય.

કાંટા સમે મુખે હોય તે ઉંધે મુખે થઈ જાય. સ્વામિજી હજારો ઝાડનો વિહાર કરી બાગ બગીચામાં વનપાળની આજ્ઞા લઈ સમોસરે, ત્યાંથી પચીશ પચીશ જોજનમાં માર નહિ, મરકી નહિ, સ્વચક્ર પરચક્રના ભય નહિ, સાત પ્રકારની ભીતિ માત્ર રહે નહિ, આખું મિથ્યાત્વ હોય ત્યાં ત્રગડા ગઢની રચના થઈ આવે, રૂપાનો ગઢ ને સોનાના કાંગરા, સોનાનો ગઢ ને રત્નના કાંગરા, રત્નનો ગઢ અને મણિરત્નના કાંગરા, ચાર દિશાએ ચાર ચાર દરવાજા થઈ આવે, એક એક દરવાજે વીશ વીશ હજાર પગથીઆં થઈ આવે, સમોસરણને મધ્ય ભાગે ફટક રત્નનું સિંહાસન થઈ આવે, બારગણું અશોકવૃક્ષ થઈ આવે, અંબોડાને ઠેકાણે ભામંડળ થઈ આવે. ઉપર ચોવીશ જોડા ચામરના થઈ આવે, વનપાળ જઈ રાજાદિકને વધામણી આપે, બાર પ્રકારની પ્રખદા વખાણ–વાણી સાંભળે, સો સોની ભાષામાં સો સમજી જાય, કોઈને શંકા ઉપજે નહિ. ભવનપતિ અને તેની દેવી, વાણવ્યંતર અને તેની દેવી, જ્યોતિષી અને તેની દેવી, વૈમાનિક અને તેની દેવી, મનુષ્ય અને મનુષ્યાણી, તિર્યંચ ને તિર્યંચણી એ બાર જાતની પ્રખદા વખાણવાણી સાંભળતાં કોઈ કોઈનું વેર ઉલસે નહિ ધન્ય તે મહારાજ જ્યાં જ્યાં દેશના દેતા થકા વિચરતા હશે ત્યાં ત્યાં રાઈસર, તલવર, માડંબિ, કોડંબિ, શેઠ, સેનાપતિ, ગાથાપતિ, સ્વામીની દેશના સાંભળી કર્ણ પવિત્ર કરતા હશે, દર્શન દેદાર કરી નેત્ર પવિત્ર કરતા હશે, અશનાદિક ચઉદ પ્રકારનું દાન દેઈ કર પવિત્ર કરતા હશે, તેને ધન્ય છે. સ્વામિનાથ તમે પંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે બિરાજો છો હું અપરાધી, દીન, કિંકર, ગુણહીન, ઈહાં બેઠો છું તમારા જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્ર, તપ સંબંધી અવિનય, અશાતના, અભક્તિ, અપરાધ કર્યો હોય તો મન વચન કાયાએ કરી હાથ જોડી મસ્તક નમાવી ભુજે ભુજે કરી ખમાવું છું (તિખુત્તોનો પાઠ ત્રણ વાર કહેવો).

બીજા ખામણાં.

બીજા ખામણાં અનંતા સિદ્ધ ભગવંતને કરૂં છું. તે ભગ-

વંતના ગુણગ્રામ કરતાં જઘન્ય કર્મની ક્રોડ ખપે, ઉત્કૃષ્ટો રસ ઉપજે તો આ જીવ તીર્થંકર નામ ગોત્ર ઉપાર્જે.

આ ચોવીશીનાં નામ કહું છું—૧ શ્રીઋષભદેવ સ્વામી, ૨ શ્રીઅજીતનાથસ્વામી, ૩ શ્રીસંભવનાથસ્વામી; ૪ શ્રીઅભિનંદન સ્વામી. ૫ શ્રીસુમતિનાથસ્વામી, ૬ શ્રી પદ્મપ્રભુસ્વામી, ૭ શ્રીસુપાર્શ્વનાથસ્વામી, ૮ શ્રીચંદ્રપ્રભુસ્વામી, ૯ શ્રીસુવિધિનાથસ્વામી, ૧૦ શ્રીશીતળનાથસ્વામી, ૧૧ શ્રીશ્રેયાંસનાથસ્વામી. ૧૨ શ્રીવાસુપૂજ્યસ્વામી, ૧૩ શ્રીવિમળનાથસ્વામી, ૧૪ શ્રીઅનંતનાથ સ્વામી, ૧૫ શ્રીધર્મનાથસ્વામી, ૧૬ શ્રીશાંતિનાથસ્વામી, ૧૭ શ્રીકુંથુનાથસ્વામી, ૧૮ શ્રીઅરનાથસ્વામી, ૧૯ શ્રીમલ્લિનાથસ્વામી, ૨૦ શ્રીમુનિસુવ્રતસ્વામી, ૨૧ શ્રીનમિનાથસ્વામી, ૨૨ શ્રીનેમિનાથસ્વામી, ૨૩ શ્રીપાર્શ્વનાથસ્વામી, ૨૪ શ્રીમહાવીરસ્વામી. આ ચઉવીશી, અનંત ચઉવીશી, પંદર ભેદે, સીઝી, બુઝી, આઠ કર્મ ક્ષય કરી મોક્ષ પધાર્યા છે. આઠ કર્મ તે કયા? ૧ જ્ઞાનાવરણી, ૨ દર્શનાવરણી, ૩ વેદની, ૪ મોહની, ૫ આયુષ્ય, ૬ નામ, ૭ ગોત્ર, ૮ અંતરાય: એ આઠ કર્મ ક્ષય કરી મુક્તિશિલાએ પહોંચ્યા છે. તે મુક્તિશિલા કયાં છે? સમપૃથ્વીથી સાતસેં નેવું જોજન ઉંચપણે તારામંડળ આવે. ત્યાંથી દશ જોજન ઉંચપણે સૂરજનું વિમાન છે, ત્યાંથી એંસી જોજન ઉંચપણે ચંદ્રમાનું વિમાન છે, તે ઉપર ચાર જોજન ઉંચપણે નક્ષત્રનાં વિમાન છે, ત્યાંથી ચાર જોજન ઉંચપણે બુધનો તારો છે, તે ઉપર ત્રણ જોજન ઉંચપણે શુક્રનો તારો છે, તે ઉપર ત્રણ જોજન ઉંચપણે બૃહસ્પતિનો તારો છે, ત્યાંથી ત્રણ જોજન ઉંચપણે મંગળનો તારો છે, ત્યાંથી ત્રણ જોજન ઉંચપણે શનિશ્ચરનો તારો છે, એમ નવસેં જોજન લગે જ્યોતિષચક્ર છે. તે ઉપરાંત અસંખ્યાતા જોજન ક્રોડાક્રોડી ઉંચપણે પહેલો સુધર્મ નામે અને બીજો ઇશાન નામે દેવલોક છે. એકેકો અર્ધ ચંદ્રમાને આકારે છે, બે મળી પૂર્ણચંદ્રમાને આકારે છે, પહેલામાં બત્રીશ લાખ વિમાન છે, બીજામાં અઠ્ઠાવિશ લાખ વિમાન છે, ત્યાંથી અસંખ્યાના જોજન

ઉપર ત્રીજો સનત્કુમાર અને ચોથો માહેંદ્ર એ બે દેવલોક છે. એકેકો અર્ધ ચંદ્રમાને આકારે છે, બે મળી પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે. ત્રીજામાં બાર લાખ અને ચોથામાં આઠ લાખ વિમાન છે. તે ઉપર અસંખ્યાતા જોજન ઉપર પાંચમો બ્રહ્મલોક દેવલોક છે. એકલો પૂર્ણચંદ્રમાને આકારે છે, તેમાં ચાર લાખ વિમાન છે. તેથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર છઠ્ઠો લાંતક દેવલોક છે, એકલો પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે, તેમાં પચાસ હજાર વિમાન છે. ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર સાતમો મહાશુક્ર દેવલોક છે, એકલો પૂર્ણચંદ્રમાને આકારે છે, તેમાં ચાળીસ હજાર વિમાન છે. ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર આઠમો સહસ્રાર દેવલોક છે, એકલો પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે, તેમાં છ હજાર વિમાન છે. ત્યાંથી અસંખ્યાત જોજન ઉપર નવમો આણત અને દશમો પ્રાણત એ બે દેવલોક જોડાજોડ છે, એકેકો અર્ધ ચંદ્રમાને આકારે છે, બે મળી પૂર્ણચંદ્રમાને આકારે છે, બેમાં મળીને ચારસેં વિમાન છે. ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર અગ્યારમો આરણ અને બારમો અચ્યુત દેવલોક છે, એ બે જોડાજોડ છે, એકેકો અર્ધ ચંદ્રમાને આકારે છે, બે મળી પૂર્ણચંદ્રમાને આકારે છે, બેમાં મળીને ત્રણસેં વિમાન છે. ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર નવ ગ્રૈવેયક છે. તેનાં નામ ભદ્દે, સુભદ્દે સુજાએ, સુમાણસે, પ્રીયદંસણે, સુદંસણે, આમોહે, સુપડીબુદ્ધે, જસોધરે, તેની ત્રણ ત્રીક છે. તેમાં પહેલી ત્રિકમાં એકસો અગીઆર વિમાન છે, બીજી ત્રિકમાં એકસો સાત વિમાન છે, અને ત્રીજી ત્રિકમાં એકસો વિમાન છે. ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉંચપણે પાંચ અનુત્તર વિમાન છે. તેનાં નામ-વિજય, વિજયંત, જયંત, અપરાજિત, સર્વાર્થસિદ્ધ તે સર્વાર્થસિદ્ધ મહાવિમાનની ધ્વજા થકી બાર જોજન ઉંચપણે સુદ્ધિશિલા છે. તે સુદ્ધિશિલા કેવી છે? પીસતાળીસ લાખ જોજનની લાંબી પહોળી છે, મધ્યે આઠ જોજનની જાડી છે, ઉતરતાં છેડે માંખીની પાંખથકી પાતળી છે, ઉજળી, ગોખીર, શંખ, ચંદ્ર, અંકરત્ન, રૂપાનોપટ, મોતીના હાર, ખીરસાગરના પાણીકો પણ

અધિક ઉજ્વળી છે. તે સિદ્ધશિલા ઉપર ઉંચપણે એક જોજન તેના છેલ્લા ગાઉના છઠ્ઠા ભાગને વિષે. સિદ્ધભગવંતજી બિરાજી રહ્યા છે. તે સ્વામી કેવા છે ? અવર્ણે, અગંધે, અરસે, અફાસે, અમૂર્તિ, અવિનાશી, ભૂખ નહિ, દુઃખ નહિ, રોગ નહિ, સોગ નહિ, જન્મ નહિ, જરા નહિ, મરણ નહિ, કર્મ નહિ, અનંત અનંત સુખની લહેરમાં બિરાજી રહ્યા છે. તમે સ્વામી ત્યાં બિરાજો છો, હું અહીં બેઠો છું. તમારા જ્ઞાન, દર્શન સંબંધી અવિનય, આશાતના, અભક્તિ, અપરાધ કર્યો હોય તો મન, વચન, કાયાએ કરી હાથ જોડી મસ્તક નમાવી ભુજો ભુજો કરી ખમાવું છું. (તિખુત્તોનો પાઠ ત્રણ વખત કહેવો)

ત્રીજા ખામણાં.

ત્રીજા ખામણાં પંચમહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે જયવંતા કેવળી ભગવાન બિરાજે છે, તે જઘન્ય બે ક્રોડ કેવળી ઉત્કૃષ્ટા નવ ક્રોડ કેવળી, તે સ્વામી કેવા છે ? મારા તમારા મનની વાત જાણી દેખી રહ્યા છે, ઘટઘટની વાત જાણી દેખી રહ્યા છે, સમય સમયની વાત જાણી દેખી રહ્યા છે, ચઉદ રાજલોક હસ્તઆમલકવત્ જાણી દેખી રહ્યા છે, અનંત જ્ઞાન છે, અનંત દર્શન છે, અનંત ચારિત્ર છે, અનંત તપ છે, અનંત વીર્ય છે, અનંત ધીરજ છે, ષટ્ ગુણે કરી સહિત છે, ચાર કર્મ ઘનઘાતીયાં ક્ષય કર્યાં છે, ચાર કર્મ પાતળાં પાડયાં છે, મુક્તિ જવાના કામી થકા છે, ભવ્ય જીવના સંદેહ ભાંગે છે, સજોગી, સશરીરી, કેવળજ્ઞાની, કેવળદર્શની છે. યથાખ્યાત ચારીત્રના ધરણહાર છે, ક્ષાયક સમકિત, શુકલલેશ્યા, શુભધ્યાન, શુભજોગ, પંડિતવીર્ય એ આદી અનંત ગુણે કરી સહિત છે ધન્ય તે સ્વામી ગામ, નગર રાયહાણી, જ્યાં જ્યાં સ્વામી દેશના દેતા થકા વિચરતા હશે ત્યાં રાઈસર, તલવર, માડંબી, કોડંબી, શેઠ, સેનાપતિ, સાથપતિ સ્વામીની દેશના સાંભળી કર્ણ પવિત્ર કરતા હશે, અશનાદિક ચઉદ પ્રકારનું દાન દઈ કર પવિત્ર કરતા હશે, તેને ધન્ય છે, સ્વામિનાથ તમે પંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે બિરાજોછો. હું અપરાધી, હીન,

કિંકર, ગુણહીન અહો બહો હું તમારા જ્ઞાન, દર્શન, ચ
તપ સંબંધી અવિનય, આશાતના, અભક્તિ, અપરાધ
હોય તો મન, વચન, કાયાએ કરી હાથ જોડી મસ્તક નમાવી
ભુજે કરી ખમાવું છું (તિખુત્તાનો પાઠ ત્રણવાર કહેવો)

ચોથા ખામણાં.

ચોથા ખામણાં ગણધરજી, આચાર્યજી, ઉપાધ્યાયજીને
છું ગણધરજી બાવન ગુણે કરી સહિત છે, આચાર્યજી છત્રી
ગુણે કરી સહિત છે, ઉપાધ્યાયજી પચીસ ગુણે કરી સહિત છે,
મારા તમારા ધર્મગુરુ, ધર્મ આચાર્ય, ધર્મ ઉપદેશના દાતાર, મહા
પુરુષ, પંડિતરાજ, મુનિરાજ, ગીતાર્થ, બહુશ્રુતી, સૂત્રસિદ્ધાંતના
પારગામી, તરણ તારણ, તારણીનાવ સમાન, શરીર જહાજ સમાન,
કલ્પવૃક્ષ સમાન, જિનશાસનના શણગાર, ધર્મના નાયક, સંઘના
મુખી, સંઘના નાયક, એવી અનેક ઉપમાએ કરી બિરાજમાન
પૂજ્યજી સાહેબજી શ્રી (જે હોય તેમનાં નામ બોલવા)...
...સ્વામી આદી દઈને બહુ-સાધ્વી આદી ક', પરિક્ષ્કી,
નિર્મળી, નિરાસક થઈ માથે, દેશપરદેશે પધાર્યા છે, તેમના ઘણા
ઉપકાર છે આજ વર્તમાનકાળે, તરણ તારણ, તારણીનાવ સમાન,
કલ્પવૃક્ષ ચિંતામણી સમાન, પારસમણિ સમાન, જિનશાસનના શણ
ગાર, સર્વે સાધુજીને ગુણે કરી બિરાજમાન પૂજ્યજી સાહેબજી
શ્રી (જે હોય તેમનાં નામ લેવા)...
...સ્વામી આદી દઈને સાધુ સાધ્વી વિચરે છે તે કેવા
કેવા છે? પંચ મહાવ્રતના પાળનહાર, પાંચ સુમતિએ સુમતા,
ત્રણ ગુપ્તિએ ગુપ્તા, છકાયના પીયર, છકાયના નાથ, સાત ભયના
ટાળણહાર, આઠ મદના ગાળણહાર, નવ વાડ વિશુદ્ધ બ્રહ્મચર્યના
પાળણહાર, દશવિધ યતિધર્મના આરાધક છે, બાર ભેદે તપ
સ્યાના કરણહાર છે, સત્તર ભેદે સંજમના પાળક છે, બાવીસ
પરિસહના જીતણહાર છે, બાવીસ અભક્ષ્યના ત્યાગી છે,
બેતાલીસ-છન્નુ દોષ રહિત આહારના લેનાર છે,
છેદણહાર છે, બાવન અનાચરણના ટાળણહાર છે, સચિત્તના ત્યાગી

અચેતના ભોગી, કંચનકામિનીના ત્યાગી, માયા મમતાના ત્યાગી, સમતાના સાગર, દયાના આગર આદી અનેકગુણે કરી સહિત છે. ધન્ય મહારાજ! તમે ગામ, નગર, પુરપાટણને વિષે બિરાજો છો, હું અપરાધી દીન કિંકર ગુણહિન અહીં બેઠો છું, તમારા જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર તપ સંબંધી અવિનય, આશાતના, અભક્તિ, અપરાધ કર્યો હોય તો મન, વચન, કાયાએ કરી હાથ જોડી ભુલો ભુલો કરી ખમાવું છું. (તિખુત્તોનો પાઠ ત્રણવાર કહેવો)

પાંચમા ખામણાં.

પાંચમા ખામણાં પાંચ ભરત, પાંચ ઈરવત ને પાંચ મહાવિદેહ, અઢીદ્વીપ ક્ષેત્રને વિષે જે સાધુ સાધવો બીરાજે છે તે જઘન્ય હોય તો બે હજાર ક્રોડ સાધુ સાધ્વી, ઉત્કૃષ્ટા હોય તો નવહજાર ક્રોડ સાધુ સાધ્વી, તેમને મારી સમય સમયની વંદણા હોજો. તે સ્વામી કેવા છે? પંચ મહાવ્રતના પાળણહાર છે. પાંચ સુમતિએ સુમતા, ત્રણ ગુપ્તિએ ગુપ્તા, છ કાયાના પીયર, છ કાયાના નાથ, સાત ભયના ટાળણહાર, આઠ મદના ગાળણહાર, નવ વાડ વિશુદ્ધ બ્રહ્મચર્યના પાળણહાર છે; દશવિધ યતિધર્મના અજવાળિક છે, બાર ભેદે તપસ્યાના કરણહાર છે. સત્તર ભેદે સંજમના ધરણહાર છે, બાવીશ પરીસહના જીતણનાર છે, સત્તાવીશ સાધુજીના ગુણે કરી સહિત છે, બેંતાલીશ, સુડતાલીશ તથા છન્નુ દોષ રહિત આહાર પાણીના લેવણહાર છે, બાવન અનાચરણના ટાળણહાર છે, સચેતના ત્યાગી, અચેતના ભોગી, કંચન કામિનીના ત્યાગી, માયા મમતાના ત્યાગી, સમતાના સાગર, દયાના આગર, આદિ અનેક ગુણે કરી સહિત છે ધન્ય મહારાજ, તમે ગામ, નગર, પુરપાટણને વિષે બિરાજો છો. હું અપરાધી, દીન કિંકર, ગુણહીન અહીં બેઠો છું. તમારા જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર તપ સંબંધી અવિનય, આશાતના, અભક્તિ, અપરાધ કર્યો હોય તો મન, વચન, કાયાએ કરી હાથ જોડી મસ્તક નમાવી ભુલો ભુલો કરી ખમાવું છું. (સાધુને ખમાવવા) તિખુત્તોનો પાઠ ત્રણવાર કહેવો).

છઠ્ઠાં ખામણાં.

છઠ્ઠાં ખામણાં અઢીદ્વીપમાંહી સંખ્યાના, અઢીદ્વીપ બહાર અસંખ્યાતા શ્રાવક શ્રાવીકાને કરૂં છું તે શ્રાવકજી કેવા છે કુદ્ધી, વ્રતથી, દાને, શીયળે, તપે, ભાવે, શુદ્ધે કરી અધિક છે બે વખત આવશ્યક પ્રતિક્રમણના કરનાર છે મહિનામાં છ પૌષધના કરનાર છે, સમકિત સહિત બાર વ્રતધારી, અગ્યાર પડિમાના સેવણહાર છે, જીવ અજીવ આદિ નવતત્ત્વના જાણનાર છે, ત્રણ મનોરથના ચિંતવનાર છે, એકવીશ શ્રાવકને ગુણે કરી સહિત છે, કુબજા પાતળા જીવની દયાના જાણનાર છે, પરધન પત્થર બરોબર લેખે છે, પરસ્ત્રી માતા બેન બરાબર લેખે છે, દયા ધર્મી, પ્રિય ધર્મી, દેવતાના ડગાવ્યા ડગે નહિ એવા છે, ધર્મનો રંગ હાડહાડની મીંજાએ લાગ્યો છે, એવા શ્રાવક શ્રાવિકા, શ્રવણ, પોષા, પ્રતિક્રમણમાં બિરાજતાં હશે તેમને આજના દિવસ સંબંધી અવિનય, આશાતના કરી હોય તો ભુજો ભુજો કરી ખમાવું છું.

સાધુ સાધ્વીને વાંદુ છું, શ્રાવક શ્રાવિકાને ખમાવું છું, સમકિતદ્રષ્ટિ જીવને ખમાવું છું, ઉપકારી બાઈ ભાઈને ખમાવું છું. ચોરાશી લક્ષ જીવાજોનીના જીવને ખમાવું છું. સાત લાખ પૃથ્વી કાય, સાત લાખ અપકાય, સાત લાખ તેઉકાય, સાત લાખ વાઉકાય, દશ લાખ પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય, ચઉદ લાખ સાધારણ વનસ્પતિકાય, બેલાખ બેઇંદ્રિય, બેલાખ તેઇંદ્રિય, બેલાખ ચૌરેંદ્રિય ચાર લાખ નારકી, ચાર લાખ દેવતા, ચાર લાખ તિર્યંચ પંચેન્દ્રિ, ચઉદ લાખ મનુષ્યની જાતિ, એ ચોરાશી લક્ષ જીવાજોનીના જીવને, હાલતાં ચાલતાં, ઉઠતાં બેસતાં, જાણતાં અજાણતાં હણ્યા હોય, હણાવ્યા હોય, છેદ્યા હોય, ભેદ્યા હોય, પરિતાપના-કીલામના ઉપજાવી હોય તો અનંતા સિદ્ધ કેવળીની સાખે મિચ્છામિદુક્કડં.

ખામેમિ – ખમાવું છું સવ્વે જીવા—સર્વે જીવોને સંબંધી [illegible] ખમંતુમે – મારો અપરાધ ક્ષમા કરો [illegible] મિત્તિ – [illegible]

૧ [illegible]

મે—મ્હારે સવ્વભૂએસુ—સર્વ જીવ સાથે. વેર—વેર-દુશ્મનાઈ. મજ્ઝં—મ્હારે. નકેણઇ—કોઈ સાથે નથી. એવમહં—એ પ્રકારે હું આલોઇઅ—કરું છું. નિંદિઅ—નિંદા કરું છું. ખોટું કીધું, તેની. ગરહિઅ—ગર્હા કરું છું. દુગંછિઅં—ખોટું કીધું એમ કહું છું. સવ—સર્વ પાપ, તિવિહેણ—ત્રણ પ્રકારે-મન વચન કાયાએ કરી. પડિક્કંતો—પ્રાયશ્ચિત કરું છું. વંદામિ—નમસ્કાર કરું છું. જિણચઉવ્વીસં—ચોવીશ જિન-તીર્થંકરને.

ઇતિ અતિચાર આલોચ્યા, પડિક્કમ્યા, નિંદ્યા, નિઃશલ્ય થયા, વિશેષે વિશેષે અરિહંત, સિદ્ધ, કેવળી, ગણધર, આચાર્યજી, ઉપાધ્યાયજી, સાધુ, સાધ્વી, ગુરુ આદિને ભુલ્યે ચુક્યે કરી ખમાવ્યા છે.

(આ ઠેકાણે " ઇચ્છામિ ખમાસમણો " એ વચન પૂરું કરવું)

એમ દિવસ રાત, પખ્ખી, ચોમાસી અને સંવત્સરી સંબંધી, મહાગુણ [illegible], દ્રવ્યે, ભાવે, નિશ્ચય, વ્યવહારે સામાન્યપણે, વિશેષપણે, [illegible]પણે, ઓછું, અધીક, વિપરીત સ્થાપ્યું હોય, માન્યું હોય, પરૂપ્યું હોય, અજાણપણે, સંશયપણે, આર્તધ્યાને, એોપસંજ્ઞાએ, આકરોના પ્રમાદપણે, [illegible] આચર્યું હોય, [illegible] થયા, મૂળમાંને જે શુભ અને [illegible] [illegible] અમાર કરી હોય, તુચ્છ કરી હોય, ગુમાવી હોય, સંસાર [illegible] [illegible] પૂર્વનાં આરંભ [illegible]. [illegible] [illegible] હોય, એણી રીતે દિવસ અને રાત [illegible] અતિચાર [illegible] પડિક્કમણું કરીને આલોયણ, નિંદણ, કરીને [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] કરીને સર્વ પ્રાણ, [illegible] કરીને [illegible] કરીને, [illegible] ભાવ [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] આત્માનું [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] આરાધન કરો.

[illegible] [illegible] [illegible]. [[illegible]] [illegible], વંદણા [illegible], પડિક્કમણું [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] આવ્યા હોય.

પાંચમો આવશ્યક.

દેવસિઅ—[illegible]. પાયચ્છિત—પાપ [illegible] વિશુદ્ધનાર્થં વિશુદ્ધ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. કાઉસ્સગ્ગ—[illegible] [illegible] [illegible]

(આ ઠેકાણે નવકાર, કરેમિ ભંતે, ઇચ્છામિઠામિ કાઉસગ્ગં તથા તસ્સઉત્તરિના પાઠ કહીને ચાર લોગસ્સનો અથવા ધર્મધ્યાનનો કાઉસગ્ગ નિત્ય પ્રત્યે કરવો, પાખી પડિક્કમણે બાર લોગસ્સનો, ચઉમાસી પડિક્કમણે વીશ લોગસ્સનો અને સંવત્સરી પડિક્કમણે ચાળીશ લોગસ્સનો કાઉસગ્ગ કરવો. અને એક નવકાર કહી કાઉસગ્ગ પાળવો (લોગસ્સ, એક સંપૂર્ણ બોલવો).

(આ ઠેકાણે ઇચ્છામિ ખમાસમણો બે વખત કહેવું).

સામાયક ૧, ચોવીસંથો ૨, વંદણા ૩, પડિકમણું ૪, કાઉસગ્ગ ૫, એ પાંચ-આવશ્યક પૂરાં થયાં. એ પાંચ આવશ્યક ચાર તીર્થને અવસ્સમેવ કરવા રૂપ અતીત કાળનું દુષ્કૃત્ય, આલોચી, પડિકમી, નિંદી, ગર્હણ કરી, વર્તમાન કાળનો આશ્રવ રૂંધી, સંવર કરીને, હવે આગમીયા કાલસંબંધી, અનાદિ કાળની આહાર લેવા રૂપ આત્માને પુદ્ગળ-મૂર્છા, સંજ્ઞા, અભિલાષા ઘણી છે, તે મોટું કલંક છે અને અણાહારી, નિરાશી, નિરાલંબી, નિઃકલંકી, નિરાશ્રવી, નિઃસંગી, નિર્મળ, નિર્વંચ્છક, અરૂપી, અગમ્ય, અગોચર, અગાધ સુલક્ષણાપણું, આત્માનું આવરણ, તેને નિવારણ કરવા સાધન કરણરૂપ, પચખાણ યથાશક્તિ, ચઉવિધ આહાર ત્યાગરૂપ, પચખાણ કરણરૂપ, છઠ્ઠો આવશ્યક કરવો.

છટ્ઠો આવશ્યક.

"ધારણા પ્રમાણે ચૌવિહારના પચખાણ કરવા, તે નીચે મુજબ"
ચઉવિહંપિઆહારં—ચાર પ્રકારના આહાર. અસણં—અન્ન. પાણં—પાણી. ખાઇમં—મેવાદિક. સાઇમં—મુખવાસ. અન્નથણાભોગેણં—અજાણતાં મુખમાં કોઈ વસ્તુ પડાઈ જાય તેની માફી. સહસ્સાગારેણં—બળાત્કારે મોઢામાં કોઈ નાંખે તેની માફી. વોસિરામિ—તજું છું.

સામાયક ૧, ચોવીસંથો ૨, વંદણા ૩, પડિકમણું ૪, કાઉસગ્ગ ૫, ને પચખાણ ૬, તેને વિષે વીતરાગદેવની આજ્ઞામાં કાનો, માત્રા, મીંડી, પદ, અક્ષર, ગાથા, સૂત્ર, ઓછું, અધિક, વિપરીત કહેવાણું હોય ને જાણતાં અજાણતાં કોઈ દોષ લાગ્યો હોય તે મિચ્છામિદુક્કડં.

મિથ્યાત્વનું પડિકમણું, અવ્રતનું પડિકમણું, કષાયનું પડિકમણું, પ્રમાદનું પડિકમણું, અશુભજોગનું પડિકમણું, બ્યાશી બોલનું પડિકમણું, એ પ્રતિક્રમણ વિષે અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિ-

ચાર, અણાચાર, જાણતાં અજાણતાં કોઈ દોષ લાગ્યો હોય તો મિચ્છામિદુક્કડં.

ગયા કાળનું પડિક્કમણું, વર્તમાનકાળના સંવર, આવતા કાળના પચ્ચખાણ; કરેમિ મંગલં, મહામંગલં, તથાગુણિમંગલં, અહીં ત્રણ નમોત્થુણં કહેવાં.

પ્રતિક્રમણમાં લાગતા દોષના ૧૨૪ પ્રકાર.

નવાણું અતિચારમાંથી જ્ઞાનના ૧૪ અતિચાર વરજીને બાકીના ૮૫ રહ્યા તે તથા જ્ઞાનના ૮ આચાર તે—૧ બત્રીશ અસજ્ઝાય ટાળી વખતસર ભણવું, ૨ વિનય સહિત ભણવું, ૩ જ્ઞાનનો સત્કાર કરી ભણવું, ૪ ઉપધાન સહિત ભણવું (સૂત્ર ભણવાને માટે જે જે તપ કરવું કહ્યું છે તે તે કરીને), ૫ ઉપકારીનો ગુણ ભુલવો નહિ, ૬ શુદ્ધ ઉચ્ચાર સહિત ભણવું, ૭ અર્થ સહિત ભણવું, ૮ પાઠ, અર્થ વગેરે શુદ્ધ ભણવું. તથા સમકિતના ૮ આચાર તે- ૧ જૈનમતને વિષે શંકા ન રાખવી, ૨ અન્યમતની વાંચ્છના ન કરવી, ૩ કરણીના ફળનો સંદેહ ન રાખવો, ૪ અન્યમતનો આડંબર દેખી મુંઝાવું નહિ, ૫ ઉપકારીના ગુણ દીપાવવા, ૬ સમકિતથી પડતા જીવને સ્થિર કરવા, ૭ ચારે તીર્થની વાત્સલ્યતા કરવી, ૮ જૈનમાર્ગનો મહિમા નિરવદ્યપણે પ્રકાશવો. તથા ચારિત્રના ૮ આચાર તે ૩ ગુપ્તિ અને ૫ સુમતિ એટલે ૧૦૯ તથા બાર અવ્રત તે- ૫ મહાવ્રત, ૫ ઇંદ્રિયો, ૧ રાત્રીભોજન, ૧ મન, એ બાર તથા વીર્યના ૩ આચાર તે ૧ ધર્મકાર્યમાં બળ ગોપાવવું નહિ, ૨ ધર્મ કાર્ય ઉપયોગ સહિત કરવું, ૩ યથાશક્તિ ક્રિયા અનુષ્ઠાન કરવું એ મળી કુલ ૧૨૪ પ્રકાર થયા.

— આવશ્યક (પ્રતિક્રમણ) વિષે ખુલાસો.

ખરી રીતે જોતાં વીતરાગભાષિત ધર્મ, તેનું મૂળ અને તેનો મોટો આધાર આવશ્યક સૂત્ર ઉપર રહેલ છે. આવશ્યક સૂત્ર વિષે અનેક જૂદા જૂદા મત મતાંતર છે. કોઈ કહે છે કે આવશ્યક મૂળ સંપૂર્ણ છે અને કોઈ કહે છે કે વિચ્છેદ ગયું છે. પણ તેનાં કરતાં તદ્દન જૂદી વાત છે. આજ વીતરાગભાષિત મૂળ આવશ્યક સંપૂર્ણ નથી. કારણ કે ચોરાશી ગચ્છનાં આવશ્યક જૂદા જૂદા છે. જો મૂળ સંપૂર્ણ હોત તો બધા ગચ્છનું એક સરખું હોત. તેમ નથી, તેથી નક્કી થાય છે કે મૂળ સંપૂર્ણ નથી પણ થોડું ઘણું હાલ જે પ્રવર્તે છે તે સૂત્રાનુસારે પાંચમા આરાના છેડાસુધી રહેવાનું છે.

સાધુ સાધ્વી શ્રાવક અને શ્રાવિકાને આવસ્યક—અવશ્ય કરીને કરવાનો નિત્ય નિયમ છે તેથી આવસ્યક સૂત્ર વિચ્છેદ ગયાનું જેઓ કહે છે તે કોઈ પણ રીતે ખરૂં નથી.

જે આવસ્યક સૂત્ર પોતપોતાના ગચ્છમાં જુદી જુદી રીતે પ્રવર્તે છે તેનું કારણ કે આવસ્યક સંપૂર્ણ રહ્યું નથી, તેમ સર્વથા વિચ્છેદ ગયું નથી, પણ ત્રુટક થઈ ગયેલ છે. તેથી સૌ સૌએ પોતાના બુદ્ધિબળથી જોઈએ તેટલું નવું વધારી મિશ્રણ કરેલું છે.

આવસ્યક સૂત્રનું નામ અનુયોગદ્વાર અને નંદીસૂત્રમાં છે અને તે અતિરિક્ત છે, કાલિક કે ઉત્કાલિક નથી. આવસ્યકનું બીજું નામ પ્રતિક્રમણ છે, કારણ કે ચોથા અધ્યયનનું નામ પ્રતિક્રમણ છે અને સૂત્રમાં ઘણે ઠેકાણે ચપડિક્કમણં ધમ્મ, ઉપસંપજિત્તાણં, વિહુરઇ આ પાઠ છે. એ રીતે આવસ્યકનું બીજું નામ પ્રતિક્રમણ છે.

શ્રી પ્રતિક્રમણ સૂત્ર સમાપ્ત.

ધર્મ-ધ્યાનનો કાઉસગ્ગ.

શીરંત—શું તે. ધમ્મઝાણે—ધર્મધ્યાન. ચઉવીહે—ચારજાતના. ચઉપડીહારે—ચાર ચાર પ્રભેદ છે. પન્નંતે—પરૂપ્યા. તંજહા—તે આ પ્રમાણે. આણા વિજયે—આજ્ઞાનો વિચાર કરવો. અવાય વિજયે—દુઃખનો વિચાર કરવો. વિવાગ વિજયે—સુખ ને દુઃખ શાથી ભોગવે છે તેનો વિચાર કરવો. સંઠાણ વિજયે—લોકના આકારનો વિચાર કરવો. ધમ્મસાણુંઝાણુસ્સા—ધર્મ ધ્યાનના. ચત્તારી લક્ખણા—ચાર લક્ષણ. પન્નતા તંજહા—આ પ્રમાણે કહ્યા. આણારૂઈ—ધર્મ આજ્ઞાની રૂચિ. નિસગ્ગરૂઈ—વીતરાગ દેવે પરૂપ્યું તેના ઉપર શ્રદ્ધા આણવાની રૂચિ. ઉવએસરૂઈ—ઉપદેશની રૂચિ. સુત્તરૂઈ—સૂત્ર સિદ્ધાંતની રૂચિ. ધમ્મસાણુઝાણુસ્સ-ધર્મ ધ્યાનના. ચત્તારી આલંબણા—ચાર પ્રકારના આધાર. પન્નંતા તંજહા—તે આ પ્રમાણે કહ્યા. વાયણા—વાંચવું. પુછણા—પુછવું. પરિયટ્ટણા—શીખેલું સંભાળવું. ધમ્મકહા—ધર્મકથા કરવી. ધમ્મસ્સાણુઝાણસ્સ—ધર્મ ધ્યાનના. ચત્તારી અણુપેહા—ચાર પ્રકારનો વિચાર. પન્નંતા તંજહા—તે આ પ્રમાણે કહ્યા. એગત્ત્વાણુ પેહા—એકલાપણાનો વિચાર, જીવ એકલો આવ્યો ને એકલો જશે તેનો વિચાર કરવો. અણિચ્ચાણુ પેહા—અનિત્યપણાનો વિચાર કરવો સંસાર અનિત્ય છે કોઈ કોઈનું નથી એવો વિચાર. અશરણાણુ પેહા—અશરણપણાનો વિચાર.

સંસારમાં કોઇ કોઈને ત્રાણ-શરણ નથી એવો વિચાર કરવો. સંસારણું પેહા-સંસાર વિષે વિચાર, સંસાર કેવો અસ્થિર છે તે વિષે વિચાર કરવો તે.

એ ધર્મધ્યાનનો સૂત્રપાઠ કહ્યો. હવે તેનો અર્થ કહે છે.

ધર્મધ્યાનના પહેલા ચાર ભેદ—૧ આણાવિજયે, ૨ અવાયવિજયે, ૩ વિવાગવિજયે, ૪ સંઠાણવિજયે.

પહેલો ભેદ—આણાવિજયે કહેતાં વીતરાગ દેવની આજ્ઞાનો વિચાર ચિંતવવો તે. વીતરાગદેવની આજ્ઞા એવી છે કે સમકિત સહિત શ્રાવકનાં બાર વ્રત અને અગીઆર પડિમા તથા સાધુનાં પંચ મહાવ્રત ને બાર ભિખુની પડિમા, શુભધ્યાન, શુભજોગ, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, છકાય જીવની રક્ષાએ વીતરાગની આજ્ઞા આરાધવી, તેમાં સમય માત્રનો પ્રમાદ ન કરવો. ચતુર્વિધ તીર્થના ગુણ કીર્તન કરવાં એ ધર્મધ્યાનનો પહેલો ભેદ કહ્યો.

બીજો ભેદ—અવાયવિજયે કહેતાં, જીવ સંસારનાં દુઃખ શાથી ભોગવે છે, તેનો વિચાર ચિંતવવો. તેનો વિચાર એ કે મિથ્યાત્વ, અવ્રત, પ્રમાદ, કષાય, અશુભ જોગ, અઢાર પાપસ્થાનક, છકાયજીવની હિંસા. એથી જીવ દુઃખ પામે છે એવું દુઃખનું કારણ જાણી, એવો આશ્રવ મારગ છાંડો, સંવર મારગ આદરવો; જેથી જીવ દુઃખ ન પામે. એ ધર્મધ્યાનનો બીજો ભેદ કહ્યો

ત્રીજો ભેદ—વિવાગવિજયે કહેતાં જીવ જે સુખ દુઃખ ભોગવે છે તે શાથકી? તેનો વિચાર ચિંતવવો. તેનો વિચાર એ કે જીવે જેવે રસે કરી પૂર્વે જેવાં શુભાશુભ જ્ઞાનાવરણી આદિ આઠ કર્મ ઉપાર્જ્યાં છે, તે શુભાશુભ કર્મના ઉદયથી જીવ તે પ્રમાણે સુખ દુઃખ અનુભવે છે. તે અનુભવતાં થકાં કોઈ ઉપર રાગ-દ્વેષ ન આણીએ, સમતાભાવ આણી, મન વચન કાયાના શુભ જોગ સહિત, જૈનધર્મને વિષે પ્રવર્તિએ; જેથી નિરાબાધ પરમ સુખને પામીએ. એ ધર્મધ્યાનનો ત્રીજો ભેદ કહ્યો.

ચોથો ભેદ—સંઠાણવિજયે કહેતાં ત્રણ લોકના આકારનું સ્વરૂપ સુપઈઠીકને આકારે છે. લોક જીવ અજીવે કરી સંપૂર્ણ ભર્યો છે. અસંખ્યાતા જોજનની કોડાકોડ ત્રિછો લોક છે, ત્યાં

અસંખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્ર છે, તથા અસંખ્યાતા વાણવ્યંતરનાં નગર છે, તથા અસંખ્યાતા જ્યોતિષીનાં વિમાન છે, તથા અસંખ્યાતી રાજધાની છે. તેને મધ્યભાગે અઢી દ્વીપ છે, તેમાં જઘન્ય તીર્થંકર વીશ, ને ઉત્કૃષ્ટા એકસો સીત્તેર હોય તથા જઘન્ય બે ક્રોડ ને ઉત્કૃષ્ટા નવ ક્રોડ કેવળી હોય, તથા જઘન્ય બે હજાર ક્રોડ ને ઉત્કૃષ્ટા નવ હજાર ક્રોડ સાધુ-સાધવી હોય, તેમને 'તિખુત્તો' આયાહિણં, પયાહિણં, વંદામિ, નમંસામિ, સક્કારેમિ, સમાણેમિ, કલ્લાણં, મંગલં, દેવયં, ચેઇયં, પજ્જુવાસામિ, તથા ત્રિછાલોકમાંહે અસંખ્યાતા શ્રાવક શ્રાવિકા છે, તેમના ગુણગ્રામ કરવા. તે ત્રિછાલોકથકી અસંખ્યાતા ગુણો અધિક ઉર્ધ્વલોક છે, ત્યાં બાર દેવલોક, નવ ગ્રૈવેયક, પાંચ અનુત્તર વિમાન છે, તે સર્વેમાં મળી ચોરાશી લાખ, સત્તાણું હજાર, ત્રેવીશ વિમાન છે. તથા તે ઉપર સિદ્ધ શિલા છે, ત્યાં શ્રી સિદ્ધભગવંતજી નિરંજન નિરાકાર બિરાજે છે, તેને તિખુત્તોથી માંડી પજ્જુવાસામિ સુધી કહેવું. તે ઉર્ધ્વલોક થકી કાંઈક વિશેષ અધિક અધોલોક છે, ત્યાં સાત નરકના ચોરાશી લાખ નરકાવાસ છે, સાતક્રોડ બહોતેર લાખ, ભવનપતિના ભવન છે. એવાં ત્રણ લોકનાં સર્વ સ્થાનક સમકિત કરણી વિના સર્વ જીવે અનંતી અનંતી વાર જન્મ મરણે કરી ફરસી મૂકયાં છે. એમ જાણી સમકિતસહિત વ્રત અને ચારિત્ર ધર્મની આરાધના કરવી જેથી અજર અમર નિરાબાધ પરમ સુખને પામીએ. એ ધર્મધ્યાનનો ચોથો ભેદ કહ્યો. ઇતિ ધર્મધ્યાનનો કાઉસગ્ગ સંપૂર્ણ.

દશમું વ્રત તથા અગ્યારમું વ્રત આદરવાની વિધિ.

જેને દશમું વ્રત તથા અગ્યારમું વ્રત આદરવું હોય તેણે પ્રથમ વસ્ત્ર તથા રજોહરણ તથા ગુચ્છાનું પડિલેહણ કરવું, પછી નવકારથી તસ્સઉત્તરીના પાઠ સુધી ભણીને ઇરીયાવહિનો કાઉસગ્ગ કરવો, પછી લોગસ્સ કહીને ગુર્વાદિકને વંદણા કરવી. પછી ગુરૂને કહેવું કે મને ૧૦ મું વ્રત અથવા પોષો કરાવો. તિવારે ગુરૂ વ્રત આદરાવે, જો ગુરૂનો જોગ ન હોય તો પોતાની મેળે પચ્ચખે, પછી ત્રણ નમોત્થુણં ભણવાં.

જેણે સામાયક અથવા દેસાવગાસિક કે પોષધવ્રત કર્યું હોય ને તેમાં લઘુનિત તથા વડિનિત કરવાનું કારણ પડે તિવારે પરઠવવા જાતાં બારણામાં “ આવસ્સહિ ” કહેવું. પછી જઈને જોવું અને શકેંદ્રની આજ્ઞા માગવી. પછી જોઈને “ અણુજાણુહ ” કહીને જતનાયે પરઠવવું પરઠવિને “વોસિરેહ વોસિરેહ ” કહેવું. વળતાં બારણામાં “ નિસહિ ” કહેવું. પછી તેની ઇરિયાવહિયા પડિક્કમવી.

એ ત્રણે વ્રતમાં નિદ્રા કરી હોય તો તેના નિવારણ કારણે ૪ લોગસ્સ ને ૧ ઇચ્છામિ પડિક્કમિઉં પગામ સિજ્જાએ ઇત્યાદિક પ્રથમ સમણ સૂત્રનો કાઉસગ્ગ કરવો.

દશમું તથા અગ્યારમું વ્રત લીધું હોય તેને પાળવાની વિધિ—પ્રથમ ઇરિયાવહિયા કરવી. પછી જે વ્રત લીધું તેના અતિચાર કહેવા. શેષવિધિ સામાયક પાળવાની રીતીએ જાણવી. ઇતિ

પોષાના અઢાર દોષ.

નીચે લખ્યા અઢાર દોષ ટાળી પોષધવ્રત કરવું.

પોષો કરવાને આગલે દિવસે—૧ શરીરની શોભા માટે હજામત કરાવવી નહીં, નખ ઉતરાવવા નહીં અને નાહવું નહીં. ૨ બ્રહ્મચર્યવ્રત પાળવું ૩ સરસ આહાર કરવો નહીં. ૪ વસ્ત્ર ધોવરાવવાં નહીં ૫ આભૂષણ પહેરવાં નહીં. ૬ વધારે પડતું ખાવું નહીં એ ૬ આગલે દિવસે ટાળવા ૭ અવ્રતીની વૈયાવચ્ચ કરવી નહીં. ૮ શરીરની શુશ્રુષા કરવી નહીં ૯ મેલ ઉતારવો નહીં. ૧૦ ઘણી નિદ્રા કરવી નહીં ૧૧ પુંજ્યાવગર બેસવું નહીં. ૧૨ ચાર વિકથા કરવી નહીં ૧૩ પરનિંદા કરવી નહીં. ૧૪ સંસારી બાબતની ચર્ચા કરવી નહીં. ૧૫ અંગઉપાંગ નીરખવાં નહીં. ૧૬ સંસારની વાતો કરવી નહીં ૧૭ મોટે સાદે બોલવું નહીં ૧૮ ભય ઉપજાવવો નહીં ઇતિ.

શ્રાવકનાં દશ પચ્ચખાણ (પ્રત્યાખ્યાન)

(૧) નમોક્કારસહિયં× (સૂર્ય ઉગ્યા પછી બે ઘડી વીતે ત્યાં સુધી) પચ્ચખામિ (પચ્ચખાણ કરું છું) ચઉવિહં પિઆહારં (ચાર પ્રકારના અને બીજા આહાર તે) અસણં (અન્ન) પાણં (પાણી) ખાઇમં (મેવો વિગેરે) સાઇમં (મુખવાસ) અન્નત્થણાભોગેણં (અજાણપણે ભોગવાય તેનો તથા) સહસ્સાગારેણં (અણધારે કોઈ મુખમાં વસ્તુ ઘાલી દે તેનો આગાર રાખીને) વોસિરામિ (પરિત્યાગ કરું છું.)

(૨) પોરસહિયં-(સૂર્ય ઉગ્યા પછી એક પહોર સુધી) પચ્ચખામિ, ચઉવિહં પિઆહારં અસણં પાણં ખાઇમં સાઇમં અન્નત્થણાભોગેણં સહસ્સાગારેણં સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણં (સર્વ પ્રકારે અસમાધિ થવાથી ઓસડવેસડ કરવું પડે તેનો આગાર રાખું છું) પચ્છન્નકાલેણં (મેઘ અથવા રજથી સૂર્ય ઢંકાઈ જતાં વખતની ખબર ન પડે તેનો પણ આગાર રાખી) વોસિરામિ.

(૩) સાડ્ઢ પોરસહિયં કે પુરીમડ્ઢ-(સૂર્ય ઉગ્યા પછી દોઢ કે બે પહોર સુધી) પચ્ચખામિ ચઉવિહં પિઆહારં અસણં પાણં ખાઇમં સાઇમં અન્નત્થણાભોગેણં સહસ્સાગારેણં પચ્છન્નકાલેણં સવ્વસ સમાહિવત્તિયાગારેણં વોસિરામિ.

(૪) એક્કાસણં-દિવસમાં એકવાર જમી રાત્રે ચઉવિહારનાં પચ્ચખાણ કરવાં તે) એકાસણા ઉપરાંત દુવિહં પિઆહારં પચ્ચખામિ અસણં ખાઇમં અન્નત્થણાભોગેણં સહસ્સાગારેણં ગુરૂ અબ્ભુટ્ઠાણેણં (ગુરૂ પધારે તો ઉભા થવાનો આગાર રાખીને તથા) આઉંટણપસારેણં (અંગ ઉપાંગ લાંબું ટુંકું કરવું હોય તેનો અને) સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણં (અસમાધિને લીધે ઓસડ-વેસડ કરવું પડે તેનો આગાર રાખીને) વોસિરામિ.

(૫) એક્કઠાણં-(એક સ્થાને બેસી અંગ ઉપાંગ હલાવ્યા વગરજ દિવસમાં એક વાર જમી ચઉવિહાર કરી ઉઠવું તે) ઉપરાંત ચઉવિહં પિઆહારં પચ્ચખામિ અસણં પાણં ખાઇમં સાઇમં અન્નત્થણાભોગેણં સહસ્સાગારેણં ગુરૂ અબ્ભુટ્ઠાણેણં સવ્વસ સમાહિવત્તિયાગારેણં વોસિરામિ.

× જેટલા અક્ષર જાડા છે તે પાઠ તરીકે બોલવાના છે અને (કૌંસમાં) પાતળા અક્ષર છે તે જાડા અક્ષરનો અર્થ છે; તે માત્ર સમજવા માટે છે.

(૬) નિવિગહિયવિહું-(દિવસમાં એક વાર વિગય વિના જમી રાત્રે ચઊવિહારના પચ્ચખાણ કરવા તે) પચ્ચખામિ તે ઉપરાંત ચઊવિહું પિઆહાર' અસણં પાણં ખાઇમં સાઇમં અન્નત્થાણાભોગેણં સહસ્સાગારેણં લેવાલેવેણં (લેપ રહિત નહિ એવી વસ્તુનો તથા) ઉખિત્તવિવેગણં રોટલી વિગેરે ઉપરથી કરેલું ઘી મુકેલું હોય તો ઉપાડી લીધેલી રોટલી આવી જાય તો તેનો તથા પડુચ્ચમખિએણં (ઘૃતાદિકમાં પોળા પ્રમુખ કરેલી હોય અથવા અન્નાદિકમાં ઘૃતાદિકના છાંટા પડ્યા હોય તે અજાણતાં આવી જાય તો તેનો આગાર રાખીને) સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણં વોસિરામિ.

(૭) આયંબિલ વિહું-(વિગય રહિત-સ્વાદ વિનાનો લૂખો આહાર દિવસમાં એકવાર જમીને રાત્રે ચઊવિહારના પચ્ચખાણ કરવા તે) પચ્ચખામિ તિવિહું ચઊવિહું પિઆહાર' અસણં પાણં ખાઇમં સાઇમં અન્નત્થાણાભોગેણં સહસ્સાગારેણં સલેવાલેવેણં ઉખિત્ત વિગેણં સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણં વોસિરામિ.

(૮) દિવસચરિમં-સૂર્ય ઉગ્યાથી તે સૂર્ય આથમે ત્યા સુધી) પચ્ચખામિ અસણં પાણં ખાઇમં સાઇમં અન્નત્થાણાભોગેણં સહસ્સાગારેણં સવ્વ-સમાહિવત્તિયાગારેણં વોસિરામિ.

(૯) ચઊત્થભત્તં અથવા અભત્તઠં (ઉપવાસ—આગલી રાતે ચઊવિહારનાં પચ્ચખાણ કરીને) પચ્ચખામિ તિવિહું ચઊવિહું પચ્ચખામિ અસણં પાણં ખાઇમં સાઇમં અન્નત્થાણાભોગેણં સહસાગારેણં સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણં વોસિરામિ.

(૧૦) અભિગ્રહ-(દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, દેશથી, કાળથી, ભાવથી અભિગ્રહ ધારવો તે સંબંધી) પચ્ચખામિ ચઊવિહું પિઆહાર' પચ્ચખામિ અસણં પાણં ખાઇમં સાઇમં અન્નત્થાણાભોગેણં સહસ્સાગારેણં મહુત્તરાગારેણં [મોટાના કહેવાથી જમવું પડે તેનો આગાર રાખીને] સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણં વોસિરામિ.

ઇતિ પચ્ચખાણ સંપૂર્ણ.

પંચ પરમેષ્ઠિના ૧૦૮ ગુણ અર્થસહિત

અરિહંતના બાર ગુણ.

જ્યાં જ્યાં ભગવંત સમોસરે ત્યાં ત્યાં ભગવંતના શરીરથી બારગુણો ઉંચો અશોકવૃક્ષ થઈ આવે તેની નીચે બેસીને પ્રભુ દેશના દે.
ભગવંતના સમોસરણમાં પાંચે વર્ણનાં અચેત ફૂલોની વૃષ્ટિ કરે. તે ફૂલોનાં બીંટાં નીચે અને મુખ ઉપર રહે.
જ્યારે ભગવંત દેશના દે, ત્યારે ભગવંતનો સ્વર અખંડ પુરાય.
ભગવંતની બન્ને બાજુએ, રત્નજડિત સુવર્ણની દાંડીવાળાં શ્વેત ચામરો વીંજાય.
ભગવંતને બેસવામાટે, સિંહનારૂપે શોભાયમાન રત્નજડિત સિંહાસન થઈ આવે, તે ઉપર બેસીને પ્રભુ દેશના દે છે.
ભગવંતના મસ્તકના પાછળ ભાગે, સૂર્યથી પણ અધિક પ્રકાશવાળું ભામંડળ થઈ આવે.
ભગવંતના સમોસરણમાં ગંભીર શબ્દવાળી ભેરી વાગે.
ભગવંતના મસ્તક ઉપર અતિશયઉજ્જવળ એવાં ત્રણ છત્રો થઈ આવે.
જ્યાં જ્યાં ભગવંત વિચરે, ત્યાં ત્યાં ભગવંતની ચારે બાજુ પચીસ પચીસ જોજન સુધીમાં પ્રાયઃ રોગ, વૈર, ઉંદર, મારી, મરકી, અતિવૃષ્ટિ, અનાવૃષ્ટિ દુકાળ, પોતાના તથા પરના સૈન્યનો ભય, એટલા વાનાં થાય નહિ.
કેવળજ્ઞાનવડે ભગવંત લોક અને અલોકનું સ્વરૂપ સર્વ પ્રકારે દેખી રહ્યા છે.
ભગવંતની રાજા, બળદેવ, વાસુદેવ, ચક્રવર્તિ, ભવનપતિ, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિક પ્રમુખ ભવ્ય જીવો સેવા ભક્તિ કરવાની અભિલાષા રાખે છે.
ભગવંત એવી વાણીથી દેશના દે છે કે, દેવતા મનુષ્ય અને તિર્યંચ, એ સર્વે પોતપોતાની ભાષામાં સમજી જાય.

સિદ્ધભગવંતના આઠ ગુણ.

જ્ઞાનાવરણીય ... જાણે છે.
દર્શનાવરણીય ... છે.
વેદનીય કર્મ ... પ્રકારની પીડારહિત છે.
મોહનીય કર્મ ક્ષય થવાથી, ક્ષાયિક સમકિતવાન છે.
આયુષ્ય કર્મ ક્ષય થવાથી, અક્ષય સ્થિતિવાન છે.
નામ કર્મ ક્ષય થવાથી અરૂપી, ઉપલક્ષણથી વર્ણ ગંધ રસ અને સ્પર્શથી રહિત છે.
ગોત્ર કર્મ ક્ષય થવાથી અગુરુ લઘુ અર્થાત્ ઉંચ ગોત્ર અને નીચ ગોત્રથી રહિત છે.

૮. અંતરાય કર્મ ક્ષય થવાથી, અનંત ભગવાન છે.

આચાર્યજીના છત્રીશ ગુણ.

૫. શ્રોત્રેંદ્રિય, ચક્ષુઈંદ્રિય, ઘ્રાણેંદ્રિય, રસેંદ્રિય અને સ્પર્શેન્દ્રિય એ પાંચ ઇંદ્રિયોને સંવરનાર હોય.
૯. નવ પ્રકારની બ્રહ્મચર્યની ગુપ્તિને ધારણ કરનાર હોય.
૪. ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચાર કષાયથી મૂકાયેલા હોય
૫. પાંચ મહાવ્રતે કરી સહિત.
૫. જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર, ચારિત્રાચાર, તપાચાર, અને વીર્યાચાર, એ પાંચ આચાર સહિત હોય
૫. ઇર્યા, ભાષા, એષણા, આદાનભંડ-મત્ત-નિક્ષેપના અને ઉચ્ચાર પાસવણ ખેલ, જલ્લ, સંઘાણ, પારિઠ્ઠાવણિયા એ પાંચ સુમતિ સહિત હોય
૩. મન, વચન અને કાયા એ ત્રણ ગુપ્તિ સહિત વર્તનાર હોય.

ઉપાધ્યાયજીના પચ્ચીશ ગુણ.

૧૧. આચારાંગ, સૂયગડાંગ, ઠાણાંગ, સમવાયાંગ, ભગવતી, જ્ઞાતા, ઉપાસકદશાંગ, અંતગડ, અનુત્તરોવવાઈ, પ્રશ્નવ્યાકરણ અને વિપાક એ અગીઆર અંગ પોતે ભણે અને બીજાને ભણાવે.
૧૨. ઉવવાઈ, રાયપ્પસેણી, જીવાભિગમ, પન્નવણા, જંબુદ્વીપપન્નતિ, ચંદ્રપન્નત્તિ, સૂર્યપન્નતિ, કપ્પિયા, કપ્પવડિંસિયા, પુપ્ફિયા, પુપ્ફચુલિયા અને વન્હિદશા; એ બાર ઉપાંગ પોતે ભણે અને બીજાઓને ભણાવે.
૨. ચરણસિત્તરી અને કરણસિત્તરી એ બેઉને શુદ્ધ રીતે પાળે.

સાધુજીના સત્તાવીશ ગુણ.

૬. પંચ મહાવ્રત અને છઠું રાત્રિભોજન વ્રત પાળે.
૬. પૃથ્વી, અપ, તેઉ, વાયુ, વનસ્પતિ અને ત્રસકાય એ છકાયની રક્ષા કરે.
૬. પાંચઇંદ્રિય અને છઠ્ઠો લોભ તેનો નિગ્રહ કરે.
૧. ક્ષમા રાખે.
૧. ભાવ વિશુદ્ધિ–ચિત્ત નિર્મળ રાખે.
૧. બાહ્ય ઉપકરણાદિકનું પડિલેહણ ઉપયોગ સહિત કરે.
૧. સંયમ જોગને વિષે યુક્ત હોય.
૩. મન, વચન અને કાયાને માઠાં કાર્યમાં જતાં રોકી રાખે.
૧. શીતાદિક બાવીશ પરિસહ સહન કરે.
૧. મરણાંત ઉપસર્ગ સહન કરે, પરંતુ ધર્મ મૂકે નહિ.

શ્રાવકના ૨૧ ગુણ.

સમકીતી શ્રાવકનાં લક્ષણ શ્રાદ્ધવિધિ ગ્રંથમાં નીચે જણાવેલા એકવીશ પ્રકારે બતાવેલાં છે.

૧ તુચ્છ પરિણામી ન હોય.
૩ સ્વભાવે સૌમ્ય હોય
૫ ક્રૂર ન હોય.
૭ મૂર્ખ ન હોય
૯ લજ્જાવંત હોય.
૧૧ સમાન દૃષ્ટિ હોય.
૧૩ ધર્મકથાકથક હોય.
૧૫ દીર્ઘદૃષ્ટિ હોય.
૧૭ બાપદાદાના માર્ગને અનુસરનાર હોય.
૧૯ કરેલા ઉપકારને જાણનાર હોય.
૨૧ સર્વ સારાં કાર્યમાં સાવધાન હોય.

૨ રૂપવંત હોય.
૪ લોકપ્રિય હોય.
૬ ભાગ્યવંત હોય.
૮ દાક્ષિણ્યયુક્ત હોય.
૧૦ દયાવંત હોય.
૧૨ ગુણાનુરાગી હોય.
૧૪ રૂડાં કુટુંબવાળો હોય
૧૬ ધર્મ, અર્થ તથા કામ વર્ગના વિશેષને જાણનાર હોય.
૧૮ વડીલોની મર્યાદા જાળવનાર હોય.
૨૦ પરજીવનાહિતાર્થના કરનાર હોય.

સમકીતવંત અને આવા ગુણસ શ્રાવકોએ પ્રથમ તો ગૃહસ્થને ઉપયોગી વિદ્યાનો સંગ્રહ કરવો જોઈએ તેમજ પોતાની સંતતિ વિદ્વાન થાય અને તેની વૃત્તિ સ્વધર્મ તરફ વળે તેવા ઉપાયો અને તેવી યોજનાઓ યોજવી જોઇએ. કેમકે વિદ્યાવડે ગૃહસ્થ સર્વસ્વ મેળવી શકે છે અને નિપુણ બને છે. વાસ્તે વિદ્યારૂપ એકવડે બુદ્ધિરૂપ પૂરવીને અવશ્ય સુધારવી જોઇએ.

અથ શ્રી છ કાયના બોલ.

પ્રથમ છ કાયના નામ કહે છેઃ-

૧ પહેલે બોલે ઇંદીથાવરકાય, ૨ બંભીથાવરકાય, ૩ સપિથાવરકાય, ૪ સુમતિથાવરકાય, ૫ પયાવચથાવરકાય, ૬ જંગમકાય. હવે તેનાં ગોત્ર કહે છે—૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેઉકાય, ૪ વાઉકાય, ૫ વનસ્પતિકાય, ૬ ત્રસકાય.

(૧) પૃથ્વીકાયના બે ભેદ—સૂક્ષ્મ ને બાદર. સૂક્ષ્મ તે કોને કહીએ ! હણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, બાળ્યા બળે નહિ, તે આખા લોકમાં ભર્યા છે પણ આપણી નજરે આવે નહિ, તે તો ફક્ત જ્ઞાની જ જાણે અને દેખે. બાદર તે કોને કહીયે ! આપણી નજરે આવે અથવા ન આવે, હણ્યા હણાય, માર્યા મરે, બાળ્યા બળે, તેને બાદર કહીએ. તેનાં નામ કહે છે—૧ પહેલે બોલે માટી ને ખીડાની જાત; ૨ ખડી ને ખારાની જાત, ૩ કાળમિંઢ મરડીયા પકાણા ને શિલાની જાત, ૪ હિંગળો ને હળતાલની જાત, ૫ ગેરૂ ને ગોપીચંદનની જાત, ૬ રત્ન પરવાળાંની જાત, ૭ સોળ જાતનાં રત્ન આદિ લઈને ત્રેંતાળીશ જાતની પૃથ્વીકાય છે. તેના એક કકડામાં અસંખ્યાતા જીવ શ્રી ભગવંતે કહ્યા છે જુવાર તથા પીલુ જેટલી પૃથ્વીકાય લઈએ, તેમાંથી એકેકો જીવ નીકળીને પારેવાં જેવડી કાયા કરે તો એક લાખ જોજનનો જંબુદ્વીપ છે તેમાં સમાય નહિ. તેનાં કુળ બાર લાખ ક્રોડ છે. તેનું આઉખું જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તનું, ઉત્કૃષ્ટું બાવીશ હજાર વર્ષનું. તેની દયા પાળીયે તો મોક્ષનાં અનંતા સુખ પામીયે.

(૨) અપકાય તે પાણી—તેના બે ભેદ—સૂક્ષ્મ ને બાદર સૂક્ષ્મ તે કોને કહીએ ! હણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ બાળ્યા બળે નહિ. તે આખા લોકમાં ભર્યા છે પણ આપણી નજરે આવે નહિ, તેને સૂક્ષ્મ કહીએ.

હવે બાદર પાણીના નામ કહે છે—પહેલે બોલે વરસાદ ને નાં પાણી, ૨ ઝાકળ ને ધુમરનાં પાણી, ૩ કુવા, નદી ને ગાવનાં પાણી, ૪ દરિયા ને ઝરણનાં પાણી, ૫ ખારાં ખાટાં પાણી, ૬ મીઠાં મોળાં પાણી—એ આદિ લઈને ઘણી જાતનાં પાણી છે. તેના એક બિંદુમાં અસંખ્યાતા જીવ શ્રી ભગવંતે કહ્યા છે, તેમાંથી એકેકા જીવ નીકળીને સરસવના દાણા જેવડી કાયા કરે તો એક લાખ જોજનનો જંબુદ્વીપ છે તેમાં સમાય નહિ. તેનાં કુળ સાત લાખ ક્રોડ છે. તેનું આઉખું જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તનું, ઉત્કૃષ્ટું સાત હજાર વર્ષનું તેની દયા પાળીયે તો મોક્ષનાં અનંતાં સુખ પામીએ

(૩) તેઉકાય તે અગ્નિ—તેના બે ભેદ—સૂક્ષ્મ ને બાદર સૂક્ષ્મ તે કોને કહીએ? હણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, બાળ્યા બળે નહિ, તે આખા લોકમાં ભર્યા છે પણ આપણી નજરે આવે નહિ, તેને સૂક્ષ્મ કહીએ

હવે બાદર અગ્નિનાં નામ કહે છે—૧ પહેલે બોલે ચુલા ને ભઠ્ઠીની અગ્નિ, ૨ ધુમાડી ને તાપણીની અગ્નિ, ૩ ચકમક ને વીજળીની અગ્નિ, ૪ દીવા ને ઉમ'ડાની અગ્નિ, ૫ ધગધગતા લોઢા ને અરણીની અગ્નિ, ૬ દાવાનળની અગ્નિ, ૭ નીંભાડાની અગ્નિ, એ આદિ લઈને ઘણી જાતની અગ્નિ છે તેના એક તણખામાં અસંખ્યાતા જીવ શ્રી ભગવંતે કહ્યાં છે તેમાંથી એકેકા જીવ નીકળીને ખસખસના દાણા જેવડી કાયા કરે તો એક લાખ જોજનનો જંબુદ્વીપ છે તેમાં સમાય નહિ. તેના કુળ ત્રણ લાખ ક્રોડ છે. તેનું આઉખું જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તનું ઉત્કૃષ્ટું ત્રણ અહોરાત્રિનું તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષનાં અનંતા સુખ પામીએ.

(૪) વાઉકાય તે વાયરો—તેના બે ભેદ-સૂક્ષ્મ ને બાદર સૂક્ષ્મ તે કોને કહીએ? હણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, બાળ્યા બળે નહિ, તે આખા લોકમાં ભર્યા છે પણ આપણી નજરે આવે નહિ, તેને સૂક્ષ્મ કહીએ...

હવે બાદર વાયરાનાં નામ કહે છે—૧ પેહેલે બોલે ઉગમણો ને આથમણો વા, ૨ ઉત્તર ને દક્ષિણનો વા, ૩ ઉંચો નીચો ને ત્રિછો વા, ૪ વંટોળીઓ ને મંડળીઓ વા, ૫ ગુંજવા ને સુધવા એ આદિ લઈને ઘણી જાતનો વાયરો થાય છે. તે વાયરો શા થકી હણાય છે?—ઉઘાડે મોઢે બોલવાથી, ૨ ઝાપટ નાંખવાથી, ૩ સૂપડે સોવાથી, ૪ ઝાટકવાથી, ૫ કાંતવાથી, ૬ વિંજવાથી, ૭ તાલોટા વગાડવાથી, ૮ વિંઝણે વિંઝવાથી, ૯ હીંચોળે હીંચવાથી, એ આદિ લઈને ઘણી જાતનાં શસ્ત્રે કરી હણાય છે. એકવાર ઉઘાડે મોઢે બોલવાથી વાયરાના અસંખ્યાતા જીવ હણાય છે, તેમાંથી એકેકો જીવ નીકળીને વડના બીજ જેવડી કાયા કરે તો એક લાખ જોજનનો જંબુદ્વીપ છે તેમાં સમાય નહિ. તેનાં કુળ સાત લાખ કોડ છે તેનું આઉખું જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તનું, ઉત્કૃષ્ટું ત્રણ હજાર વર્ષનું. તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષનાં અનંતાં સુખ પામીએ.

(૫). વનસ્પતીકાયના બે ભેદ—સૂક્ષ્મ ને બાદર. સૂક્ષ્મ તે કોને કહીએ? હણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, બાળ્યા બળે નહિ, તે આખા લોકમાં ભર્યા છે પણ આપણી નજરે આવે નહિ, તેને સૂક્ષ્મ કહિએ.

હવે બાદર વનસ્પતીના બે ભેદ-પ્રત્યેક, ને સાધારણ. પ્રત્યેક કોને કહીએ? શરીરે શરીરે એકેકો જીવ હોય તેને પ્રત્યેક કહીએ, અને એક શરીરે અનંતા જીવ હોય તેને સાધારણ કહીએ. હવે પ્રત્યેકનાં નામ કહે છે—૧ પહેલે બોલે વૃક્ષ ને વેલાની જાત, ૨ રીંગણી તરતી ને ગુવારની જાત, ૩ બોરડી આકડા પતુરાની જાત, ૪ કદમ સેતુંક ને કેળાંની જાત, ૫ દ્રાક્ષ કેરડો ખાખરો ને તંબુની જાત, ૬ કુશ દમન ને નાગરવેલની જાત, ૭ બોરડી કેરડો ને કરેણની જાત, ૮ જુવાર, બાજરો, મગ, મકાઈની જાત, ૯ તાંદળજો, સુવા મેથી, વગેરે ભાજીની જાત, એ આદિ લઈને ઘણી જાતની પ્રત્યેક વનસ્પતી છે. તેમાં અજવાને ત્રણ પ્રકારના

જીવ કહ્યા છે. સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા અને અનંતા. તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષનાં અનંતા સુખ પામીએ.

હવે સાધારણ વનસ્પતીનાં નામ કહે છે—૧ પહેલે બોલે લીલફુલ અને સેવાળની જાત, ૨ આજરૂ ને મૂળાની જાત, ૩ હુંગળી ને લસણની જાત, ૪ આદુ ને ગરમરની જાત, ૫ રતાળુ ને પીંડાળુની જાત, ૬ કંટાલો, થોર, ખરસાણી, કુંવાર ને થેલરાંની જાત, ૭ મોથ ને સુરણની જાત, ૮ ઉગતા અંકુરા અને કુણી કાકડીની જાત એ આદિ લઈને ઘણી જાતની સાધારણ વનસ્પતી છે. એક કંદમૂળના કટકામાં શ્રીભગવંતે અનંતા જીવ કહ્યા છે તેનો કુળ અઠ્ઠાવીશ લાખ ક્રોડ છે. તેનું આઉખું જઘન્ય અંતર્મુહુર્તનું, ઉત્કૃષ્ટું દશ હજાર વર્ષનું, તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષનાં અનંતા સુખ પામીએ.

(૬). ત્રસકાય તેના ચાર ભેદ—૧ બેઇંદ્રિ, ૨ તેઇંદ્રિ, ૩ ચોરિંદ્રિ, ૪ પંચેંદ્રિ.

(૧) બે ઇંદ્રિના બે ભેદ—અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા. બે ઇંદ્રિ તે કોને કહીએ ? જેને કાયા અને જીભ હોય તેને બે ઇંદ્રિ કહીએ તેનાં નામ કહે છે-૧ જળો, ૨ કીડા, ૩ પોરા, ૪ કરમોયા, ૫ સરમીયા, ૬ આમણમુંડા, ૭ અળસીયા, ૮ વાંતરા, ૯ શંખ, ૧૦ છીપ, ૧૧ કોડી, ૧૨ એળ એ આદિ લઈને ઘણી જાતનાં બે ઇંદ્રિ જીવ છે. તેનાં કુળ સાત લાખ ક્રોડ છે, તેનું આઉખું જઘન્ય અંતર્મુહુર્તનું, ઉત્કૃષ્ટું બાર વરસનું. તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષનાં અનંતા સુખ પામીએ.

(૨) તેઇંદ્રિના બે ભેદ—અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા. તેઇંદ્રિ તે કોને કહીએ ? જેને કાયા, મુખ અને નાસિકા હોય તેને તેઇંદ્રિ કહીએ. તેનાં નામ કહે છે—૧ જું, ૨ લીંખ, ૩ ચાંચડ, ૪ માંકડ, ૫ કીડી, ૬ કંથવા, ૭ મારકણ, ૮ ધનેરાં, ૯ જુવા, ૧૦ ઇતડી, ૧૧ ગીંગોડા, ૧૨ પીંસર, ૧૩ ગદેય,

---

વનસ્પતીમાં પ્રત્યેકનું ઉત્કૃષ્ટું આઉખું દસ હજાર વરસનું ને સાધારણનું જ. ઉ. અંતમુહૂર્ત બન્નેનું

૧૪ કાનખજુરા, ૧૫ મંકોડા, ૧૬ ઉધાઇ, ૧૭ ઢવા એ આદિ લઇને ઘણી જાતનાં તેઇંદ્રિ જીવ છે. તેનાં કુળ આઠ લાખ ક્રોડ છે. તેનું આઉખું જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તનું, ઉત્કૃષ્ટું ઓગણપચાસ દિવસનું. તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષનાં અનંતાં સુખ પામીએ.

(૩) ચોરેંદ્રિના બે ભેદ—અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા. ચૌરેંદ્રિ તે કોને કહીએ! જેને કાયા, મુખ, નાસિકા અને આંખ હોય તેને ચોરિંદ્રિ કહીયે. તેનાં નામ કહે છે-૧ માંખી, ૨ મચ્છર, ૩ ડાંસ, ૪ મચ્છર, ૫ ભમરા, ૬ તીડ, ૭ પતંગ, ૮ કરોળીયા, ૯ કંસારી, ૧૦ ખડમાંકડી, ૧૧ ધુડીયા, ૧૨ વીંછી, ૧૩ બગા, ૧૪ કુદો એ આદિ લઈ ને ઘણી જાતનાં ચોરેંદ્રિ જીવ છે. તેનાં કુળ નવ લાખ ક્રોડ છે, તેનું આઉખું જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તનું, ઉત્કૃષ્ટું છ માસનું. તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષનાં અનંતાં સુખ પામીએ.

(૪) પંચેંદ્રિના બે ભેદ—અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા. પંચેંદ્રિ તે કોને કહીયે! જેને કાયા, મુખ, નાસિકા, આંખ અને કાન એ પાંચ ઇંદ્રિ હોય તેને પંચેંદ્રિ કહીયે પંચેંદ્રિની ચાર જાત. ૧ નારકી, ૨ તિર્યંચ, ૩ મનુષ્ય, અને ૪ દેવતા.

તેમાં ૧૪ ભેદ નારકીના, ૪૮ ભેદ તિર્યંચના, ૩૦૩ ભેદ મનુષ્યના અને ૧૯૮ ભેદ દેવતાના, કુલ મળી ૫૬૩ ભેદ થયા.

દેવતાના ચાર ભેદ—૧ ભવનપતિ, ૨ વાણવ્યંતર, ૩ જ્યોતિષી, ૪ વૈમાનિક મનુષ્યના ચાર ભેદ—૧ પંદર કર્મભૂમિનાં મનુષ્ય, ૨ ત્રીશ અકર્મભૂમિનાં મનુષ્ય ૩ છપ્પન અંતરદ્વીપનાં મનુષ્ય, ૪ ચઉદ સ્થાનકનાં સમુર્છીમ મનુષ્ય. નારકી ને દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય દશ હજાર વર્ષની, ઉત્કૃષ્ટી તેત્રીશ સાગરોપમની, તિર્યંચ ને મનુષ્યની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ પલ્યની તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષનાં અનંતાં સુખ પામીએ.

ઇતિશ્રી છ કાયના બોલ સમાપ્ત.

અથ શ્રી નવ તત્ત્વ.

વિવેકી સમદૃષ્ટિ જીવને નવ પદાર્થ જેવા છે તેવા તથારૂપ બુદ્ધિ પ્રમાણે ગુરૂ આમનાથી ધારવા. તે—

નવ તત્ત્વનાં નામ કહે છે.

૧. જીવતત્ત્વ, ૨. અજીવતત્ત્વ, ૩. પુણ્યતત્ત્વ, ૪. પાપતત્ત્વ, ૫. આશ્રવતત્ત્વ, ૬. સંવરતત્ત્વ, ૭. નિર્જરાતત્ત્વ, ૮. બંધતત્ત્વ ૯. મોક્ષતત્ત્વ.

વ્યવહારનયે કરી જે શુભાશુભ કર્મોનો કર્તા, હર્તા તથા ભોક્તા છે અને નિશ્ચય નયે કરી જ્ઞાન, દર્શન તથા ચારિત્રરૂપ નિજગુણોનોજ કર્તા તથા ભોક્તા છે અથવા દુઃખ સુખ જ્ઞાનોપયોગ લક્ષણવંત ચેતના[1] સહિત હોય તથા પ્રાણ ધારણ કરે તેને પ્રથમ જીવતત્ત્વ કહીયે; તેથી વિપરીત જે ચેતનારહિત, જડસ્વભાવવાળો હોય તેને બીજું અજીવતત્ત્વ કહીયે; જેણે કરી શુભ કર્મનાં પુણ્યનો સંચય થવાથી સુખનો અનુભવ થાય છે તેને ત્રીજું પુણ્યતત્ત્વ કહીયે; તેથી વિપરીત જેણે કરી અશુભ કર્મનાં પાપનો સંચય થવાથી દુઃખનો અનુભવ થાય છે તેને ચોથું પાપતત્ત્વ કહીયે; જેણે કરી નવાં કર્મ બંધાય છે, અશુભ કર્મોપાદાન હેતુ હિંસાદિક તેને પાંચમું આશ્રવતત્ત્વ કહીયે; જેણે કરી આવતાં કર્મ રોકાય અર્થાત્ પાંચ સુમતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ તેણે કરી જે આશ્રવ રોધ કરવો તેને છઠું સંવરતત્ત્વ કહીયે; જેણે કરી આત્મપ્રદેશમાંથી દેશથકી કર્મ જુદાં થાય છે. અથવા પૂર્વે કરેલાં કર્મો જે ક્ષય થાય છે એટલે તપ પ્રમુખે કરી કર્મનું પચાવવું થાય છે તેને સાતમું નિર્જરાતત્ત્વ કહીયે; જે નવાં કર્મોનું ગ્રહણ કરીને તેની સાથે જીવનું બંધન કરવું. ક્ષીર નીરની પેઠે મળી જવું તેને આઠમું બંધતત્ત્વ કહીયે; અને

1 જેમ સોનાનો ગુણ પીળાશ તેમ જીવનો ગુણ ચૈતન્ય, જેમ સોનાને પીળાશ એક તેમ જીવને ચૈતન્ય એક.

જે આત્મપ્રદેશથકી સર્વથા કર્મોનો ક્ષય થયો તેને નવમું મોક્ષ તત્વ કહીયે. એ નવ તત્વરૂપ વસ્તુનું યથાસ્થિત સ્વરૂપ જે પ્રમાણે સિદ્ધાંતોને વિષે કહ્યું છે તેમજ સમ્યગ્દષ્ટિ જીવોને એ નવતત્વ તે "જ્ઞ" પરિજ્ઞાએ કરી જાણવા યોગ્ય છે અને કેટલાએક પ્રત્યાખ્યાન પરિજ્ઞાયે કરી છાંડવા યોગ્ય છે.*

જીવના ભેદ વિસ્તારથી કહે છે.

જીવનો એક ભેદ છે, સકળ જીવોનું ચેતન્ય લક્ષણ એક છે, માટે સંગ્રહનયે કરી એક ભેદે જીવ કહીએ. બે પ્રકારે

*. એ નવતત્વમાંહિજ્ઞા જીવ અને અજીવ એ બે તત્વ માત્ર જાણવા યોગ્ય છે. પુણ્ય, સંવર, નિર્જરા, અને મોક્ષ એ ચાર તત્વ ગ્રહણ કરવા યોગ્ય છે; પરંતુ એમાંનુ પુણ્યતત્વ, વ્યવહારનયે કરી શ્રાવકને ગ્રહણ કરવું યોગ્ય છે અને નિશ્ચયવડે ત્યાગ કરવું એ યોગ્ય છે, તેમજ મુનિને ઉત્સર્ગ ત્યાગ કરવું યોગ્ય છે અને અપવાદે ગ્રહણ કરવું યોગ્ય છે તથા પાપ, આશ્રવ અને બંધ એ ત્રણે તત્વ તો સર્વથા સર્વને ત્યાગ કરવા યોગ્ય જ છે.

એ નવતત્વનાં નામ કહ્યાં અન્યથા સક્ષેપથી તો જીવ અજીવએ બે તત્વ જ શ્રીઠાણાંગમાંહે કહ્યાં છે, કેમકે જીવને પુણ્ય તથા પાપનો સંભવ છે તથા કર્મનો બંધ પણ તાદાત્મિક છે અને કર્મ જે છે તે પુદ્ગલ પરિણામ છે અને પુદ્ગલ તે અજીવ છે તથા આશ્રવ જે છે તે પણ મિથ્યા દર્શનાદિરૂપ ઉપાધિએ કરી જીવનો મલિન સ્વભાવ છે. એ પણ આત્માના પ્રદેશ અને પુદ્ગલવિના બીજો કોઇ નથી તથા સંવર જે છે તે પણ આશ્રવ નિરોધ લક્ષણ દેશ સર્વ ભેદ આત્માનો નિવૃત્તિરૂપ સ્વભાવ પરિણામ જ્ઞાનાત્મક છે તથા નિર્જરા જે છે તે પણ જીવ અને કર્મને પૃથક્ ઉપજાવવાને કારણે દધિ મંથન ન્યાયે કરી કર્મનો પરિપાક છે તથા સર્વ શક્તિએ કરી સકલ કર્મ દુઃખનો ક્ષય નવનીતગત દગ્ધ જલ નિર્મળ ઘૃતરૂપ દ્રષ્ટાંતે ચિદાનંદમય આત્માનું પ્રગટ થાવું તે મોક્ષ તત્વ છે. તે માટે જીવ અને અજીવ એ બે તત્વજ કહીયે તથા અન્યત્ર મતાંતરે સાત તત્વ પણ છે. કેમકે પુણ્ય અને પાપ એ બે તત્વનો અંતરભાવ બંધતત્વમાંહિજ થાય છે, કારણ જે શુભ પ્રકૃતિકર્મબંધ તે પુણ્ય અને અશુભ પ્રકૃતિકર્મબંધ તે પાપતત્વ છે. માટે પુણ્ય પાપ રહિત સાત તત્વ કહીયે તેમજ વળી પાંચ તત્વ પણ કહ્યાં છે. ઇત્યાદિક ઘણો વિસ્તાર વિશેષાવશ્યક તથા તત્વાર્થ અને લોક પ્રકાશાદિ ગ્રંથો થકી જાણવો.

પણ જીવ કહીએ. ૧ ત્રસ ને ૨ સ્થાવર તથા ૧ સિદ્ધ અને ૨ સંસારી. ત્રેણ પ્રકારે જીવ. ૧ સ્ત્રી વેદ, ૨ પુરૂષવેદ ને ૩ નપુંસક વેદ તથા ૧ ભવ સિદ્ધિયા, ૨ અભવ સિદ્ધિયા, ૩ નોભવ સિદ્ધિયા, નો અભવસિદ્ધિયા, ચાર પ્રકારે જીવ ૧ નારકી, ૨ તિર્યંચ, ૩ મનુષ્ય ને, ૪ દેવતા તથા ૧ ચક્ષુદર્શની, ૨ અચક્ષુદર્શની ૩ અવધિદર્શની, ૪ કેવળદર્શની. પાંચ પ્રકારે જીવ, ૧ એકેંદ્રિય, ૨ બેઇંદ્રિય, ૩ તેઈંદ્રિય, ૪ ચોરેંદ્રિય, ૫ પંચેદ્રિય, તથા ૧ સજોગી, ૨ મન જોગી, ૩ વચન જોગી, ૪ કાય જોગી, ૫ અજોગી. છ પ્રકારે જીવ, ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેઉકાય, ૪ વાઉકાય, ૫ વનસ્પતિકાય, ૬ ત્રસકાય, તથા ૧ સકષાયી, ૨ ક્રોધ કષાયી, ૩ માન કષાયી, ૪ માયા કષાયી, ૫ લોભ કષાયી ૬ અકષાયી. સાત પ્રકારે જીવ ૧ નારકી, ૨ તિર્યંચ, ૩ તિર્યંચણી, ૪ મનુષ્ય, ૫ મનુષ્યણી, ૬ દેવતા, ૭ દેવી. આઠ પ્રકારે જીવ, ૧ સલેશી, ૨ કૃષ્ણલેશી, ૩ નીલલેશી ૪ કાપુતલેશી, ૫ તેજુલેશી, ૬ પદ્મલેશી, ૭ શુક્લલેશી, ૮ અલેશી. નવ પ્રકારે જીવ, ૧ પૃથ્વી, ૨ અપ, ૩ તેઉ, ૪ વાઉ, ૫ વનસ્પતિ, ૬ બેઇંદ્રિય, ૭ તેઇંદ્રિય, ૮ ચોરેંદ્રિય, ૯ પંચેંદ્રિય. દશ ભેદે જીવ ૧ એકેંદ્રિય, ૨ બેઇંદ્રિય, ૩ તેઇંદ્રિય, ૪ ચોરેંદ્રિય, ૫ પંચેદ્રિય એ પાંચના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા મળી દશ થયા અગ્યાર ભેદે જીવ ૧ એકેંદ્રિય, ૨ બેઇંદ્રિય, ૩ તેઇંદ્રિય, ૪ ચોરેંદ્રિય, ૫ નારકી, ૬ તિર્યંચ, ૭ મનુષ્ય, ૮ ભવનપતિ, ૯ વાણુવ્યંતર, ૧૦ જ્યોતિષી, ૧૧ વૈમાનિક. બાર ભેદે જીવ, ૧ પૃથ્વી, ૨ અપ, ૩ તેઉ, ૪ વાઉ, ૫ વનસ્પતિ, ૬ ત્રસકાય એ છના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા મળી બાર થયા તેર ભેદે જીવ ૧ કૃષ્ણલેશી, ૨ નીલલેશી, ૩ કાપુતલેશી, ૪ તેજુલેશી, ૫ પદ્મલેશી, ૬ શુક્લલેશી એ છના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા મળી બાર ને એક અલેશી કુલ મળી તેર થયા.

જીવના ચોદ ભેદ કહે છે-૧ સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો, ૨ સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિયનો પર્યાપ્તો, ૩ બાદર એકેંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો,

૪ બાદર એકેંદ્રિયનો પર્યાપ્તો, ૫ બેઇંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો, ૬ બેઇંદ્રિયનો પર્યાપ્તો, ૭ તેઇંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો, ૮ તેઇંદ્રિયનો પર્યાપ્તો, ૯ ચોરેંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો, ૧૦ ચોરેંદ્રિયનો પર્યાપ્તો, ૧૧ અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો, ૧૨ અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિયનો પર્યાપ્તો, ૧૩ સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો, ૧૪ સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયનો પર્યાપ્તો. એ ચૌદ ભેદ જીવના કહ્યા.

વ્યવહાર વિસ્તારનયે કરીને પાંચસેં ત્રેસઠ ભેદ જીવના કહે છે—તેમાં ત્રણસેં ને ત્રણ ભેદ મનુષ્યના; એકસો અઠાણું ભેદ દેવતાના, અડતાલીશ ભેદ તિર્યંચના, ચઉદ ભેદ નારકીના એમ ૫૬૩ ભેદ થયા.

મનુષ્યના ૩૦૩ ભેદ કહે છે—૧૫ કર્મભૂમીનાં મનુષ્ય, ૩૦ અકર્મભૂમીનાં મનુષ્ય, ૫૬ અંતરદ્વીપનાં મનુષ્ય, એમ ૧૦૧ થયા, તે ક્ષેત્રના ગર્ભજ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા, ને પર્યાપ્તા એમ ૨૦૨ અને ૧૦૧ ક્ષેત્રના સમૂર્છિમ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા એ સર્વ મળી કુલે ૩૦૩ ભેદ મનુષ્યના થયા.

કર્મભૂમિ તે કોને કહીએ—૧ અસી, ૨ મસી, ૩ કૃષી, એ ત્રણ પ્રકારના વેપારે કરી જીવે તે. તે કર્મભૂમિનાં ક્ષેત્ર કેટલાં અને ક્યાં છે તે કહે છે—૫ ભરત, ૫ ઇરવત અને ૫ મહાવિદેહ એ ૧૫. તે એક લાખ જોજનનો જંબુદ્વીપ છે તેમાં ૧ ભરત, ૧ ઇરવત, ૧ મહાવિદેહ એ ત્રણ ક્ષેત્ર કર્મભૂમિના જંબુદ્વીપમાં છે. તેને ફરતો બે લાખ જોજનનો લવણ સમુદ્ર છે, તેને ફરતો ચાર લાખ જોજનનો ધાતકીખંડ દ્વીપ છે, તેમાં ૨ ભરત, ૨ ઇરવત, ૨ મહાવિદેહ છે. તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો કાળોદધિ સમુદ્ર છે, તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો અર્ધ પુષ્કર દ્વીપ છે, તેમાં ૨ ભરત, ૨ ઇરવત, ૨ મહાવિદેહ છે. એમ સઘળાં મળીને પંદર કર્મભૂમિનાં મનુષ્ય કહ્યાં.

હવે અકર્મભૂમિ તે કોને કહીયે? ત્રણ કર્મરહિત દશ પ્રકારના કલ્પવૃક્ષે કરી જીવે તે કેટલા અને ક્યાં છે, તે કહે છે. ૫ હેમવય, ૫ હિરણ્યવય, ૫ હરીવાસ, ૫ રમકવાસ, ૫ દેવકુરુ

૫ ઉત્તરકુરૂ એ ત્રીશ અકર્મભૂમિનાં નામ કહ્યાં. ૧ હેમવય, ૧ હિરણ્યવય, ૧ હરીવાસ, ૧ રમકવાસ, ૧ દેવકુરૂ, ૧ ઉત્તરકુરૂ, એ છ ક્ષેત્ર જંબુદ્વીપમાં છે. ૨ હેમવય, ૨ હીરણ્યવય, ૨ હરીવાસ, ૨ રમકવાસ, ૨ દેવકુરૂ, ૨ ઉત્તરકુરૂ, એ બાર ક્ષેત્ર ધાતકી ખંડમાં છે. ૨ હેમવય, ૨ હિરણ્યવય, ૨ હરીવાસ, ૨ રમકવાસ, ૨ દેવકુરૂ, ૨ ઉત્તમકુરૂ, એ બાર અર્ધપુષ્કર દ્વીપમાં છે. એ સઘળાં મળી કુલ ૩૦ અકર્મભૂમિનાં મનુષ્ય કહ્યાં.

છપ્પન ભેદ અંતરદ્વીપના મનુષ્ય કહે છે.

જંબુદ્વીપના ભરતક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરણહાર ચુલ હિમવંત નામે પર્વત છે તે સોના જેવો પીળો છે, સો જોજનનો ઉંચો છે, સો ગાઉનો ઉંડો છે, એક હજાર બાવન જોજન ને બાર કળાનો પહોળો છે, ચોવીશ હજાર નવસેં બત્રીશ જોજનનો લાંબો છે, તેને પૂર્વ પશ્ચિમને છેડે બબ્બે દાઢા નીકળી છે એકેકી દાઢા ચોરાસીસેં ચોરાસીસેં જોજનની ઝાઝેરી લાંબી છે. એકેકી દાઢા ઉપર સાત સાત અંતરદ્વીપ છે. તે અંતરદ્વીપ ક્યાં છે તે કહે છે.

જગતીના કોટથકી ત્રણસેં જોજન લવણસમુદ્રમાં જઈએ તે વારે પહેલો અંતરદ્વીપ આવે, તે ૩૦૦ જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે. ત્યાંથી ચારસેં જોજન જઈએ તેવારે બીજો અંતરદ્વીપ આવે, તે ૪૦૦ જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે. ત્યાંથી પાંચસે જોજન જઈએ તેવારે ત્રીજો અંતરદ્વીપ આવે, તે ૫૦૦ જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે. ત્યાંથી છસેં જોજન જઈએ તેવારે ચોથો અંતરદ્વીપ આવે, તે ૬૦૦ જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે ત્યાંથી સાતસેં જોજન જઈએ તેવારે પાંચમો અંતરદ્વીપ આવે, તે ૭૦૦ જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે ત્યાંથી આઠસેં જોજન જઈએ તેવારે છઠ્ઠો અંતરદ્વીપ આવે, તે ૮૦૦ જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે ત્યાંથી નવસેં જોજન જઈએ તેવારે સાતમો અંતરદ્વીપ આવે. તે ૯૦૦ જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે. એમ એકેક દાઢા ઉપર સાત સાત અંતરદ્વીપ આવે. કુલ ચારે દાઢાના મળી ૨૮ અંતરદ્વીપ જાણવા.

આવીજ રીતે ઈરવત ક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરણહાર શિખરી નામે પર્વત છે, સુત્ર હિમવંત સરખોજ જાણવો. ત્યાં પણ ૨૮ અંતરદ્વીપ છે એમ સઘળા મળી કુલ ૫૬ અંતરદ્વીપ જાણવા. તેને અંતરદ્વીપનાં મનુષ્ય શામાટે કહીએ? કેમકે સમુદ્ર છે અને ઉપર-અધર ડાઢામાં દ્વીપોમાં રહેનારાં છે માટે અંતરદ્વીપનાં મનુષ્ય કહીએ. સુખ અકર્મભૂમિના જેવું.

એકસો ને એક ક્ષેત્રના સમૂર્છિમ મનુષ્ય ચૌદ સ્થાનકમાં ઉપજે છે તે કહે છે.

૧ ઉચ્ચારે સુત્ર કહેતાં વડીનિતમાં ઉપજે, ૨ પાસવણે સુત્ર કહેતાં લઘુનિતમાં ઉપજે, ૩ ખેલે સુત્ર કહેતાં બળખામાં ઉપજે, ૪ સંઘાણે સુત્ર કહેતાં લીંટમાં ઉપજે, ૫ વંતે સુત્ર કહેતાં વમનમાં ઉપજે, ૬ પીતે સુત્ર કહેતાં લીલા પીલા પીતમાં ઉપજે, ૭ પુર્ય એ સુત્ર કહેતાં પરૂમાં ઉપજે, ૮ સોણીએ સુત્ર કહેતાં રૂધિરમાં ઉપજે, ૯ સુક્કે સુત્ર કહેતાં વીર્યમા ઉપજે, ૧૦ સુક પોગલ પરીસાડીએ સુત્ર કહેતાં વીર્યાદિકમાં પુગળ સુકાણા તે ફરી ભીના થાય તેમા ઉપજે, ૧૧ વિગય જીવ કલેવરે સુત્ર કહેતાં મનુષ્યના કલેવરમાં ઉપજે, ૧૨ ઇથી પુરિસ સંજોગે સુત્ર કહેતાં સ્ત્રી પુરૂષના સંજોગમા ઉપજે, ૧૩ નગરનીધમને સુત્ર કહેતાં નગરની ખાળોમાં ઉપજે, ૧૪ સવ્વે સુચેવ અશુઈ ઠાણે સુત્ર કહેતાં સર્વ મનુષ્ય સંબંધી અશુચિ સ્થાનકોમાં ઉપજે એ ચૌદ સ્થાનકના નામ કહ્યા અને ૧૦૧ ક્ષેત્રના સમૂર્છિમ મનુષ્ય અપર્યાપ્તા એ સર્વે મળી કુલ ૩૦૩ ભેદ મનુષ્યના કહ્યા.

૧૯૮ ભેદ દેવતાના કહે છે.

દશ ભવનપતિનાં નામ—૧ અસુરકુમાર, ૨ નાગકુમાર, ૩ સુવર્ણકુમાર, ૪ વિદ્યુતકુમાર, ૫ અગ્નિકુમાર, ૬ દ્વીપકુમાર, ૭ ઉદધિકુમાર, ૮ દિશિકુમાર, ૯ પવનકુમાર, ૧૦ સ્તનિતકુમાર

સોળ વાણવ્યંતરોનાં નામ—૧ અંજ, ૨ અ[illegible], ૩ [illegible], ૪ [illegible], ૫ કુ, ૬ વેકુ, ૭ હાસ, ૮ મહાહાસ, ૯

અસિપત્ર, ૧૦ ધનુષ્ય, ૧૧ કુંભ, ૧૨ વાલુ, ૧૩ વેતરણી, ૧૪ ખરસ્વર, ૧૫ મહાઘોષ.

સોળ વાણવ્યંતરનાં નામ—૧ પિશાચ, ૨ ભુત, ૩ જક્ષ, ૪ રાક્ષસ, ૫ કિન્નર, ૬ કિંપુરૂષ, ૭ મહોરગ, ૮ ગંધર્વ, ૯ આણુપન્ની, ૧૦ પાણુપન્ની, ૧૧ ઈસીવાઈ, ૧૨ ભુઈવાઈ ૧૩ કંદીય, ૧૪ મહાકંદીય, ૧૫ કોહંડ, ૧૬ પયંગદેવ.

દશ જંભકાનાં નામ—૧ આણજંભકા, ૨ પાણજંભકા, ૩ લયણજંભકા, ૪ શયણજંભકા, ૫ વત્થજંભકા, ૬ પુપ્પજંભકા, ૭ ફળજંભકા, ૮ બીયજંભકા, ૯ વિજ્જુજંભકા, ૧૦ અવિયતજંભકા.

દશ જ્યોતિષીનાં નામ—૧ ચંદ્રમા, ૨ સૂર્ય, ૩ ગ્રહ, ૪ નક્ષત્ર ૫ તારા, એ પાંચ ચળ તે અઢી દ્વીપમાં છે ને એજ નામના બીજા પાંચ સ્થિર તે અઢી દ્વીપ બહાર છે એ મળી દશ

ત્રણ કિલ્વિષીનાં નામ—૧ ત્રણ પલીયા, ૨ ત્રણ સાગરીયા, ૩ તેર સાગરીયા.

નવ લોકાંતિકનાં નામ-૧ સારસ્વત, ૨ આદિત્ય, ૩ વિન્હિ, ૪ વરૂણ, ૫ ગર્દતોયા, ૬ તોષિયા, ૭ અવ્યાબાધા, ૮ અગીચ્ચા, ૯ રિઠા.

બાર દેવલોકનાં નામ—૧ સુધર્મા, ૨ ઇશાન, ૩ સનંતકુમાર, ૪ માહેંદ્ર, ૫ બ્રહ્મલોક, ૬ લંતક, ૭ મહાશુક્ર, ૮ સહસ્રાર, ૯ આણત, ૧૦ પ્રાણત, ૧૧ આરણ, ૧૨ અચ્યુત.

નવ ગ્રીવેકનાં નામ—૧ ભદ્દે ૨ સુભદ્દે ૩ સુજાએ, ૪ સુમાણસે, ૫ પ્રિયદંસણે, ૬ સુદર્શને, ૭ આમોહે, ૮ સુપડીબુધ્ધે, ૯ જશોધરે.

પાંચ અનુત્તર વિમાનનાં નામ—૧ વિજય, ૨ વિજયંત, ૩ જયંત, ૪ અપરાજિત, ૫ સર્વાર્થસિદ્ધ.

સઘળા મળી ૯૯ જાતના દેવના અપર્યાપ્તા ને ૯૯ જાતના પર્યાપ્તા કુલ મળી ૧૯૮ ભેદ દેવતાના કહ્યા.

બીજી નરકનો પડ—એક લાખ બત્રીશ હજાર જોજનનો છે તેમાંથી એક હજાર જોજન દળ ઉપર મુકીએ ને એક હજાર જોજન દળ નીચે મુકીએ તે વચ્ચે એક લાખ ત્રીશ હજાર જોજનની પોલાણ છે તે પોલાણમાં ૧૧ પાથરા ને દશ આંતરા છે; તે મધ્યે પચીશ લાખ નરકાવાસા છે અસંખ્યાતી નારકીને ઉપજવાની કુંભીઓ છે, અને અસંખ્યાતા નારકી છે તે નીચે પહેલી નરકમાં કહ્યા તે જ ચાર બોલ છે, તેની નીચે ત્રીજી નરક છે.

ત્રીજી નરકનો પડ—એક લાખ અઠાવીશ હજાર જોજનનો છે. તેમાંથી એક હજાર જોજન દળ ઉપર મુકીએ ને એક હજાર જોજન દળ નીચે મુકીએ તે વચ્ચે એક લાખ છવીશ હજાર જોજનની પોલાણ છે તે પોલાણમાં ૯ પાથરા છે ને ૮ આંતરા છે. તે મધે પંદર લાખ નરકાવાસા છે, નારકીને ઉપજવાની અસંખ્યાતી કુંભીઓ છે અને અસંખ્યાતા નારકી છે તે નીચે ઉપર કહેલા ચાર બોલ છે, તેની નીચે ચોથી નરક છે.

ચોથી નરકનો પડ—એક લાખ વીશ હજાર જોજનનો છે. તેમાંથી એક હજાર જોજન દળ ઉપર મુકીએ ને એક હજાર જોજન દળ નીચે મુકીએ તે વચ્ચે એક લાખ અઢાર હજાર જોજનની પોલાણ છે. તે પોલાણમાં સાત પાથરા છે ને ૬ આંતરા છે તે મધે દશ લાખ નરકાવાસા છે, નારકીને ઉપજવાની અસંખ્યાતી કુંભીઓ છે અને અસંખ્યાતા નારકી છે. તે નીચે ઉપર કહેલા ચાર બોલ છે. તેની નીચે પાંચમી નરક છે

પાંચમી નરકનો પડ—એક લાખ અઢાર હજાર જોજનનો છે તેમાંથી એક હજાર જોજન દળ ઉપર મુકીએ ને એક હજાર જોજન દળ નીચે મુકીએ. તે વચ્ચે એક લાખ સોળ હજાર જોજનની પોલાણ છે તે પોલાણમાં ૫ પાથરા છે ને ૪ આંતરા છે તેમાં ત્રણ લાખ નરકાવાસા છે. અસંખ્યાતી કુંભીઓ છે અને અસંખ્યાતા નારકી છે તેની નીચે ઉપર કહેલા ચાર બોલ છે. તેની નીચે છઠ્ઠી નરક છે.

છઠ્ઠી નરકનો પડ—એક લાખ સોળ હજાર જોજનનો છે

તેમાંથી એક હજાર જોજન દળ ઉપર મુકીએ ને એક હજાર જોજન દળ નીચે મુકીએ તે વચ્ચે એક લાખ ચૌદ હજાર જોજનની પોલાણ છે. તે પોલાણમાં ૩ પાથરા છે ને ૨ આંતરા છે. તેમાં એક લાખમાં પાંચ ઓછા નરકાવાસા છે, અસંખ્યાતી કુંભીઓ છે અને અસંખ્યાતા નારકી છે. તે નીચે ઉપર કહેલા ચાર બોલ છે. તેની નીચે સાતમી નરક છે.

સાતમી નરકનો પડ—એક લાખ આઠ હજાર જોજનનો છે તેમાંથી સાડી બાવન હજાર જોજન દળ ઉપર મુકીએ ને સાડી બાવન હજાર જોજન દળ નીચે મુકીએ તે વચ્ચે ત્રણ હજાર જોજનની પોલાણ છે. તે પોલાણમાં પાંચ નરકાવાસા છે. અસંખ્યાતી કુંભીઓ છે ને અસંખ્યાતા નારકી છે. તે નીચે ઉપર કહેલા ચાર બોલ છે. તેની નીચે અનંતો અલોક છે. એ નારકીનો વિસ્તાર સંપૂર્ણ થયો.

જીવનું લક્ષણ કહે છે.

જ્ઞાન તે મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યવજ્ઞાન, તથા કેવલજ્ઞાન એ પાંચ જ્ઞાન સમ્યકત્વ આશ્રયીને કહ્યાં છે, એની સાથે મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન તથા વિભંગઅજ્ઞાન એ ત્રણ અજ્ઞાન મિથ્યાત્વાશ્રયી છે, તે હોતાં આઠની સંખ્યા થાય છે. એમાંનું ગમે તે એક અથવા અધિક જ્ઞાન જેમાં હોય, વળી દર્શન તે ચક્ષુ, અચક્ષુ અવધિ તથા કેવલ, એ ચાર પ્રકારના દર્શનમાંનું ગમે તે એક અથવા અધિક દર્શન જેમાં હોય, તથા ચારિત્ર તે સામાયિક, છેદોપસ્થાપનીય, પરિહાર વિશુદ્ધિ, સૂક્ષ્મસંપરાય, યથાખ્યાત, દેશવિરતિ તથા અવિરતિ એ સાત પ્રકારના હિંસાદિક અશુભ પરિણામથી નિવૃત્તિ તથા વ્યવહારથી ક્રિયાનિરોધરૂપ ચારિત્રમાંનું ગમે તે એક અથવા અધિક ચરિત્ર હોય તથા તપ બે પ્રકારનું કહ્યું છે, એક દ્રવ્યથી, એના બાર ભેદ છે. તેનાં નામ નિર્જરા તત્વમાં કહેવાશે, બીજું ઇચ્છાનિરોધરૂપ ભાવથી. એમાંનું ગમે તે એક અથવા અધિક તપ જેમાં હોય, તેમજ કરણ તથા લબ્ધિરૂપ

અથવા બાળ પરાક્રમરૂપ એ બે પ્રકારનાં વીર્યમાંનું ગમે તે એક અથવા વધારે જેમાં હોય તથા ઉપયોગ તે પાંચ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન તથા ચાર દર્શન એ બાર પ્રકારના સાકાર તથા નિરાકારરૂપ ઉપયોગમાંનો ગમે તે એક અથવા વધારે ઉપયોગ જેમાં હોય, તેને સંસારી અથવા સિદ્ધ જીવ કહીએ. એ ગુણ જીવ વિના બીજા કોઇમાં હોય નહિ. એ પ્રકારે જીવનું લક્ષણ જાણવું. ઇતિ જીવતત્વ.

૨ અજીવતત્વ.

જડ લક્ષણ ચેતન્ય રહિત તેહને અજીવતત્વ કહીએ. હવે અજીવતત્વના ચૌદ ભેદ કહે છે. ૧ ધર્માસ્તિકાયનો સ્કંધ, ૨ દેશ, ૩ પ્રદેશ, ૪ અધર્માસ્તિકાયનો સ્કંધ, ૫ દેશ, ૬ પ્રદેશ, ૭ આકાશાસ્તિકાયનો સ્કંધ, ૮ દેશ, ૯ પ્રદેશ, ૧૦ અદ્ધાસમયકાળ, એ દશ ભેદ અરૂપી અજીવના કહ્યા. રૂપી અજીવના ચાર ભેદ કહે છે. ૧૧ પુદ્ગળાસ્તિકાયનો સ્કંધ, ૧૨ દેશ, ૧૩ પ્રદેશ, ૧૪ પરમાણુપુદ્ગલ એ મળી ૧૪ ભેદ કહ્યા.*

× સ્કંધ દેશ પ્રદેશની સમજણ.

પ્રદેશના સમૂહને અસ્તિકાય કહે છે. ત્રણે દ્રવ્યોનો સ્કંધ કહેવાય છે તેથી કંઈક ઓછો હોય અથવા સાગ પ્રદેશાનુગત સામાન્ય પરિણામની પેરે અવયવ ધર્માસ્તિકાયના જે બુદ્ધિ પરિકલ્પિતાદિ પ્રકૃષ્ટ દેશ, અતિ નિર્વિભાજ્ય અવિભાજ્ય હોય તે પ્રદેશ કહેવાય છે. અખંડ દ્રવ્યરૂપ આખા પદાર્થને અથવા અનંતાદિ પરમાણુના મળેલા સમૂહને સ્કંધ કહે છે. સ્કંધનો કેટલોએક ભાગ જેનો સ્કંધની સાથે સંબંધ હોય તેને દેશ કહે છે. જેનો સ્કંધની સાથે નિર્વિભાજ્ય કલ્પના કરી ત્યાં સ્કંધની સાથે અભિન્ન સંબંધ હોય તેને પ્રદેશ કહે છે અને તે જ પ્રદેશ જો સ્કંધથી ભિન્ન થાય એવો નિર્વિભાજ્ય ભાગ એટલે જેના કેવળીની બુદ્ધિએ એક ભાગના બે ભાગ થઈ શકે નહિ તેને પરમાણુ કહે છે.

ચાર દ્રવ્યોની દ્રષ્ટાંતથી સમજણ.

૧ જેમ માછલાંને ગતિ કરતાં પાણીનો આધાર અને પાંગળાને લાકડીનો આધાર તેમ જીવ પુદ્ગલને ગત પરિણામને ધર્માસ્તિકાયનો આધાર. ૨ જેમ ઉષ્ણકાળે તૃષાએ પીડિત પંથીને વૃક્ષની છાયાનો આધાર

૮ કાળથકી અનાદિ અનંત, ૯ ભાવથકી અવર્ણે અગંધે અરસે અફાસે અમૂર્તિ, ૧૦ ગુણથકી સ્થિર સ્વભાવ, ૧૧ આકાશાસ્તિકાય–દ્રવ્યથકી એક, ૧૨ ક્ષેત્રથકી લોકાલોક પ્રમાણે, ૧૩ કાળથકી અનાદિ અનંત, ૧૪ ભાવથકી અવર્ણે અગંધે અરસે અફાસે અમૂર્તિ, ૧૫ ગુણથકી અવગાહનાદાન, ૧૬ કાળ—દ્રવ્યથકી અનેક, ૧૭ ક્ષેત્રથકી અઢીદ્વીપ પ્રમાણે, ૧૮ કાળથકી અનાદિ અનંત, ૧૯ ભાવથકી અવર્ણે અગંધે અરસે અફાસે અમૂર્તિ, ૨૦ ગુણથકી વર્તના લક્ષણ; એ વીશ અને ઉપર જે અરૂપી અજીવના દશ ભેદ કહ્યા તે મળી કુલ ૩૦ ભેદ અરૂપી અજીવના જાણવા.

[વિભાગ થઈ શકે નહિ, જેના પૂર્વ અને અપરભાગવિષે વિચાર થઈ શકે નહિ, એટલે વસ્ત્ર અથવા પત્ર ફાડના પ્રથમ વર્તમાનકાળરૂપ અતિ સૂક્ષ્મ કાળનું ઉલ્લંઘન થઈને તે ક્યારે ભૂતકાળ થયો ! ક્યો વર્તમાન કાળ છે ! અને ક્યો ભવિષ્યકાળ થવા યોગ્ય છે ? તેનું અનુમાન થઈ શકે નહિ. તેને સર્વ લઘુકાળરૂપ સમય કહે છે. એવા અસંખ્યાત સમયને આવલિકા કહે છે. એવી બસેંને છપ્પન આવલીએ એક ક્ષુલ્લક ભવ હોય છે. એ કરતાં બીજો કોઈ પણ નાના ભવની કલ્પના થઈ શકે નહિ. એવા કાંઈક અધિક સતર ક્ષુલ્લક ભવમાં એક શ્વાસોશ્વાસરૂપ પ્રાણની ઉત્પત્તિ હોય છે. એવા સાત પ્રાણોત્પત્તિ કાળને એક સ્તોક કહે છે એવા સાત સ્તોક સમયે એક લવ હોય છે. એવા સત્યોતેર લવે બે ઘડીરૂપ એક મુહૂર્ત હોય છે.

ત્રીશ મુહૂર્તે એક અહોરાત્રરૂપ દિવસ થાય છે, પંદર અહોરાત્રિયે પખવાડીઉં થાય છે, બે પખવાડીએ એક મહિનો થાય છે, બાર મહિને એક વર્ષ થાય છે, તેમજ અસંખ્યાતા વર્ષે એક પલ્યોપમ થાય, તેવા દશ કોડાકોડી પલ્યોપમે ૧ સાગરોપમ થાય, તેવા દશ કોડાકોડી સાગરોપમે ૧ ઉત્સર્પિણી અને બીજા દશ કોડાકોડી સાગરોપમે ૧ અવસર્પિણી થાય, એ બે મળી વીશ કોડાકોડી સાગરોપમે એક કાળચક્ર થાય, એવા અનંત કાળ ચક્રે એક પુદ્ગલ પરાવર્તન થાય. એ સર્વ મનુષ્ય લોકમાં વ્યવહારથી કાળ જાણવો.

પૂર્વોક્ત જે કાળના ભેદ કહ્યા, તેથી વળી બીજા પણ કાળના ભેદ કહ્યા છે, જેમ કે બે માસે એક ઋતુ થાય છે, ત્રણ ઋતુએ એક અયન, બે અયને એક વર્ષ, પાંચ વર્ષે એક યુગ, ચોરાશી લાખ વર્ષે એક પૂર્વાંગ, તે એક પૂર્વાંગને ચોરાશી લાખે ગુણતાં એક પૂર્વ થાય છે.

૧૩૦ ભેદ રૂપી અજીવના કહે છે તેમાં વર્ણ ૫—૧ કાળો, ૨ નીલો, ૩ રાતો. ૪ પીળો. ૫ ધોળો. એ પાંચ વર્ણમાં વીસ વીસ ભેદ લાભે, તે ૨ ગંધ. ૫ રસ, ૫ સંઠાણ, ૮ સ્પર્શ એ મળી વીશ ને પાંચેમાં ગુણતાં સો થયા.

બે ગંધ—૧ સુરભી ગંધ, ૨ દુરભી ગંધ, એ બે ગંધમાં ત્રેવીસ ત્રેવીસ ભેદ લાભે. ૫ વર્ણ, ૫ રસ, ૫ સંઠાણ, ૮ સ્પર્શ એ ત્રેવીસ. બન્નેમાં મળી છેંતાલીસ ભેદ થાય.

પાંચ રસ—૧ તીખો, ૨ કડવો, ૩ કસાયલો, ૪ ખાટો, ૫ મીઠો, એ પાંચ રસમાં વીસ વીસ ભેદ લાભે ૫ વર્ણ, ૨ ગંધ, ૫ સંઠાણ, ૮ સ્પર્શ એ મળી વીસ ને પાંચેમાં ગુણ્યે સો થયા.

પાંચ સંઠાણ—૧ પરિમંડલ સંઠાણ, ૨ વટ સંઠાણ, ૩ ત્રંસ, ૪ ચઉરંસ, ૫ આયાત સંઠાણ એ પાંચ સંઠાણમાં વીસ વીસ ભેદ લાભે ૫ વર્ણ, ૨ ગંધ, ૫ રસ, ૮ સ્પર્શ એ મળી વીસ ને પાંચેમાં ગુણ્યે સો થયા.

આઠ સ્પર્શ—૧ ખરખરો, ૨ સુંહાળો, ૩ ભારે, ૪ હલકો, ૫ ટાઢો, ૬ ઉનો, ૭ ચોપડ્યો, ૮ લુખો, એ આઠ [illegible] ત્રેવીસ ત્રેવીસ ભેદ લાભે ૫ વર્ણ, ૨ ગંધ, ૫ [illegible] ત્રેવીસ ભેદ લાભે [illegible]

[illegible]

૩ [illegible]

[illegible]

ઉપરાજે, તેનાં શુભ ફળ ૪૨ ભેદ ભોગવે તે કહે છે.

૧ શાતા વેદનીય—સુખનો અનુભવ કરાવે. ૨ ઉચ્ચ ગોત્ર. ૩ મનુષ્ય ગતિ. ૪ મનુષ્યાનુપૂર્વી–મનુષ્યના ભવ બાંધવા ૫ દેવતાની ગતિ, ૬ દેવાનુપૂર્વી—દેવતાના ભવ બાંધવા. ૭ પંચેંદ્રિયની ગતિ. ૮ ઉદારિક શરીર—ઉદારિક શરીર યોગ્ય પુદ્ગળ ગ્રહણ કરીને તથા તેને શરીરપણે પરિણમાવીને જીવ પોતાના પ્રદેશની સાથે મેળવે તે મનુષ્ય નિર્યંચનું શરીર ૯ વૈક્રેય શરીર—બે પ્રકારનું છે. ૧ ઓપપાતિક તે દેવતા તથા નારકીને હોય. ૨ લબ્ધિ પ્રત્યયી તે નિર્યંચ તથા મનુષ્ય લબ્ધિવંતને હોય છે. ૧૦ આહારક શરીર—ચૌદપૂર્વધારી મુનિરાજ તીર્થંકરની ઋદ્ધિ પ્રમુખ જોવાને અર્થે એક હાથ પ્રમાણ દેહ કરે છે તે.

૧૧ તેજસ શરીર—આહારનું પચન કરનાર તથા તેજુલેશ્યાનો હેતુ આ સર્વ સંસારી જીવને હોય છે. ૧૨ કાર્મણ શરીર—કર્મના પરમાણુ આત્મપ્રદેશની સાથે મળ્યાં છે તે જ જાણવું. આ શરીર પણ સંસારી સર્વ જીવને હોય છે. ૧૩ ઉદારિકનાં અંગ ઉપાંગ—ઉદારિક શરીરના સઘળા અવયવો પામવા. ૧૪ વૈક્રેયનાં અંગ ઉપાંગ—૧૫ આહારકના અંગ ઉપાંગ ૧૬ વજ્રઋષભનારાચસંઘયણ—લોઢાના જેવું ઘણુંજ મજબુત સંઘયણ. ૧૭ સમચઉરંસસંઠાણ—પલાંઠી વાળી બેસતાં ચારે બાજુ સરખી આકૃતિ થાય અને પોતાના અંગુલ પ્રમાણે ૧૦૮ અંગુલ પ્રમાણ શરીર ભરાય તે. ૧૮ શુભ વર્ણ. ૧૯ શુભ ગંધ. ૨૦ શુભ રસ. ૨૧ શુભ સ્પર્શ. ૨૨ અગુરૂ લઘુ નામ—મધ્યમ વજનદાર શરીરની પ્રાપ્તિ થાય એટલે લોઢાની પેઠે અતિ ભારે નહિ અને કપાસની પેઠે અતિ હલકું નહિ અને મધ્યમ પરિણામી હોય. ૨૩ પરાઘાત નામ—બીજા બળવાન જે અતિ દુઃસહનીય છતાં પોતે ક્રમે તેવા બળીઆને છતવા સમર્થ થાય એવા બળની પ્રાપ્તિ થાય તે. ૨૪ ઉશ્વાસ નામ—સુખેથી શ્વાસોશ્વાસ લઈ શકાય. ૨૫ આતાપનામ—સૂર્યના બિંબની પેઠે પરને તાપ ઉત્પન્ન કરવાના હેતુરૂપ તેજયુક્ત શરીરની પ્રાપ્તિ થાય. ૨૬ ઉદ્યોત નામ—ચંદ્રબિંબની માફક શીતળતા ઉત્પન્ન કરનાર. ૨૭ શુભ ચાલવાની ગતિ. ૨૮ નિર્માણનામ—પોતાના અંગના સર્વ અવયવો ઠેકાણે રચે ગોઠવે તે, ૨૯ ત્રસનામ. ૩૦ બાદર નામ. ૩૧ પર્યાપ્તા નામ. ૩૨ પ્રત્યેક નામ. ૩૩ સ્થિર નામ. ૩૪ શુભ નામ. ૩૫ સૌભાગ્ય નામ. ૩૬ સુસ્વર નામ. ૩૭ આદેય નામ. ૩૮ જશોકીર્તિ નામ ૩૯ દેવતાનું આઉખું. ૪૦ મનુષ્યનું આઉખું. ૪૧ તિર્યંચનું

[illegible] ૪ [illegible] નામ કર્મ: [illegible]
[illegible]

પાપતત્વ.

[illegible] તેને પાપતત્વ [illegible]

અઢાર પ્રકારે પાપ ઉપરાજે તે કહે છે.

૧ પ્રાણાતિપાત, ૨ મૃષાવાદ, ૩ અદત્તાદાન, ૪ મૈથુન, ૫ પરિગ્રહ, ૬ ક્રોધ, ૭ માન ૮ માયા, ૯ લોભ, ૧૦ રાગ ૧૧ દ્વેષ, ૧૨ [illegible] ૧૩ અભ્યાખ્યાન, ૧૪ પૈશુન્ય, ૧૫ પરપરિ[illegible] ૧૬ [illegible] ૧૭ માયામૃષા, ૧૮ મિથ્યાત્વશલ્ય [illegible] એ [illegible] પ્રકારે [illegible]

૧ [illegible]

[illegible]

દુઃસ્વરનામ—તેના બોલ કોઈ માને નહિ. ૩૨ અજશોકીર્તિનામ. ૩૩ નરકનીગતિ ૩૪ નરકનું આઉખું. ૩૫ નરકાનુપૂર્વી. ૩૬ અનંતાનુબંધી ક્રોધ—અનંતો સંસાર બંધાવે તેવો જીવતાં સુધી રહે તે. ૩૭ અનંતાનુબંધી માન. ૩૮ અનંતાનુબંધી માયા. ૩૯ અનંતાનુબંધી લોભ ૪૦ અપચ્ચખાણાવરણીય ક્રોધ—એક વરસ સુધી રહે એવો ક્રોધ. ૪૧ અપચ્ચખાણાવરણીય માન ૪૨ અપચ્ચખાણાવરણીય માયા. ૪૩ અપચ્ચખાણાવરણીય લોભ ૪૪ પચ્ચખાણાવરણીય ક્રોધ—ચાર માસ સુધી રહે તે. ૪૫ પચ્ચખાણાવરણીય માન. ૪૬ પચ્ચખાણાવરણીય માયા. ૪૭ પચ્ચખાણાવરણીય લોભ. ૪૮ સંજ્વલનો ક્રોધ—પંદર દિવસ સુધી રહે તે. ૪૯ સંજ્વલનો માન. ૫૦ સંજ્વલની માયા. ૫૧ સંજ્વલનો લોભ ૫૨ હાસ્ય. ૫૩ રતિ. ૫૪ અરતિ. ૫૫ ભય. ૫૬ શોક. ૫૭ દુગંછા—અણગમો. ૫૮ સ્ત્રીવેદ. ૫૯ પુરૂષવેદ ૬૦ નપુંસકવેદ. ૬૧ તિર્યંચની ગતિ. ૬૨ તિર્યંચની અનુપૂર્વી. ૬૩ એકેંદ્રિયપણું ૬૪ બેઇંદ્રિયપણું. ૬૫ તેઇંદ્રિયપણું ૬૬ ચૌરેન્દ્રિયપણું. ૬૭ અશુભ ચાલવાની ગતિ. ૬૮ ઉપઘાત નામકર્મ—કોઈનો ઘાત કરવા જતાં પોતાનોજ ઘાત થાય. ૬૯ અશુભ વર્ણ. ૭૦ અશુભ ગંધ. ૭૧ અશુભ રસ. ૭૨ અશુભ સ્પર્શ. ૭૩ ઋષભનારાચ સંઘયણ—બે પાસા મર્કટબંધ અને ઉપર પાટો એ બે હોય તે. ૭૪ નારાચ સંઘયણ—મર્કટબંધજ હોય તે. ૭૫ અર્ધનારાચ સંઘયણ—એક પાસું મર્કટબંધ હોય તે. ૭૬ કીલક સંઘયણ—અસ્થિઓ હાડકાં અને ખીલીનો બંધ હોય તે. ૭૭ છેવટ્ટ સંઘયણ—ખીલી ન હોય અને હાડકાં માંહોમાંહે અડી રહ્યાં હોય તે. ૭૮ નીગોહ પરિમંડળ સંઠાણ—વડવૃક્ષની પેરે નાભિની ઉપર લક્ષણયુક્ત અને નીચે નિર્લક્ષણયુક્ત હોય તે. ૭૯ સાદિ સંઠાણ—નાભિની નીચેનું અંગ સારૂં અને ઉપરનું અંગ નરસું હોય તે. ૮૦ વામન સંઠાણ—ઉદર લક્ષણોપેત અને હાથ, પગ, માથું, કટિ પ્રમાણ રહિત હોય તે. ૮૧ કુબ્જ સંઠાણ—હાથ, પગ, માથું, કટિ પ્રમાણોપેત અને ઉદર પ્રમુખ હીન હોય તે. ૮૨ હુંડ સંઠાણ—સર્વ અવયવ અશુભ હોય તે. એ બ્યાશી ભેદ પાપતત્વના જાણવા.

૫ આશ્રવતત્વ.

અવ્રત ને અપચ્ચખાણે કરી, વિષય કષાયને સેવવે કરી, આત્મારૂપ તળાવને વિષે, ઇંદ્રિયાદિક ગરનાળે છિદ્રે કરી, કર્મ-પાપરૂપ જળનો પ્રવાહ આવે, તેને આશ્રવતત્વ કહીએ.

આશ્રવતત્વના સામાન્ય પ્રકારે વીશ ભેદ કહે છે.

૧ મિથ્યાત્વ તે આશ્રવ, ૨ અવ્રત તે આશ્રવ, ૩ પ્રમાદ તે આશ્રવ, ૪ કષાય તે આશ્રવ, ૫ અશુભજોગ તે આશ્રવ, ૬ પ્રાણાતિપાત તે આશ્રવ, ૭ મૃષાવાદ તે આશ્રવ, ૮ અદત્તાદાન તે આશ્રવ, ૯ મૈથુન તે આશ્રવ, ૧૦ પરિગ્રહ તે આશ્રવ, ૧૧ શ્રોત્રેંદ્રિય અસંવરે તે આશ્રવ, ૧૨ ચક્ષુઇંદ્રિય અસંવરે તે આશ્રવ, ૧૩ ઘ્રાણેંદ્રિય અસંવરે તે આશ્રવ, ૧૪ રસેંદ્રિય અસંવરે તે આશ્રવ, ૧૫ સ્પર્શેંદ્રિય અસંવરે તે આશ્રવ ૧૬ મન અસંવરે તે આશ્રવ, ૧૭ વચન અસંવરે તે આશ્રવ, ૧૮ કાયા અસંવરે તે આશ્રવ, ૧૯ ભંડ ઉપગરણ ઉપધી જેમ તેમ લીયે મુકે તે આશ્રવ, ૨૦ શુચી કુશગ્ર કરે તે આશ્રવ.[1]

વિશેષે ૪૨ ભેદ કહે છે.

૫ આશ્રવ, ૨ ૫ ઇંદ્રિય મોકળી મૂકે, ૪ કષાય અને ૩ શુભજોગ એ મળી ૧૭ ને ૨૫ ક્રિયા તે નીચે પ્રમાણે—

૧ કાયિકી ક્રિયા—કાયાને અજતનાએ પ્રવર્તાવે. ૨ અહિગરણી ક્રિયા—શસ્ત્રઆરોપણી [illegible] થાય તે. ૩ પાઉસિઆ—જીવ અજીવ ઉપર દ્વેષ રાખવાથી. ૪ પારીતાવણીઆ—પોતાને તથા પરને પરિતાપ ઉપજાવે તે ૫ પાણાઇવાય—જીવ હિંસા. ૬ આરંભિઆ—ખેતી પ્રમુખ ઉત્પત્તિ કરવી અથવા કરાવવી. તે. ૭ પરિગહીયા—ધનધાન્યાદિ પરિગ્રહ મેળવી મોહ કરવો તે. ૮ માયાવત્તિયા—કપટથી કોઈને છેતરે તે ૯ અપચ્ચખાણવત્તિયા—કોઈ જાતના પચ્ચખાણ કર્યા વગર લાગે તે. ૧૦ મિચ્છાદંસણવત્તિયા—જિનવચન અનુસારથી ઓછું વધતું વિપરીત પ્રરૂપણા કરતાં લાગે તે. ૧૧ દિઠીયા—કોઈને બુરી નજરે જોવું તે ૧૨ પુઠીયા—રાગને વશ થઈ સ્ત્રી, પુરુષ, ગાય, ભેંસ, વસ્ત્ર પ્રમુખને સ્પર્શ કરતાં તથા [illegible] કરતાં લાગે તે. ૧૩ પાડુચ્ચીયા—કોઈને પેર મેળી [illegible] [illegible] લાગે તે. ૧૪ સામંતોવણીયા—[illegible] પ્રમુખને જોવા આવેલ માણસો પ્રશંસા કરે તેથી હર્ષ [illegible] [illegible], [illegible], તેલ વગેરેનાં વાસણ ઉઘાડાં મુકવાથી જીવ હિંસા [illegible] [illegible] લાગે તે. ૧૫ નેસથીયા—[illegible] [illegible] [illegible]

૧ [illegible] [illegible] [illegible] તેમજ [illegible] કરે તે. ૨ પાંચ આશ્રવ

આરંભ કરવું અથવા શસ્ત્ર ઘડાવવા, વાવ, કુવા, ખોદાવવાથી લાગે તે. ૧૬ સાહુથીયા—પોતાને હાથે અથવા બીજાથી ઇર્ષ્યાદિક ઠરાવે તથા અભિમાનથી પોતાને હાથે કરે તે. ૧૭ આણવણીયા—કોઈ પાસે વસ્તુ મંગાવવાથી ૧૮ વિદારણીયા—જીવ અજીવને ફાડવાથી. ૧૯ અણાભોગી—ઉપયોગ વિના શૂન્ય ચિત્તે કોઈ વસ્તુ લેવી મુકવી અથવા ઉઠતાં બેસવાથી લાગે તે ૨૦ અણવકંખવતિયા—આ લોક પરલોકથી વિરૂદ્ધ કાર્ય કરવાથી લાગે તે. ૨૧ અનાપઉગી—ઉપયોગ ન રાખવાથી લાગે તે. ૨૨ સામુદાણી—સમુદાય એટલે ઘણા જણ મળી કોઈ કાર્ય કરતાં લાગે તે. ૨૩ પેજ્જવતિયા—પ્રીતિએ કરી લાગે તે. ૨૪ દોસવતિયા—દ્વેષ કરવાથી લાગે તે. ૨૫ ઇરિયા વહિયા ક્રિયા—હાલતાં ચાલતાં લાગે તે. એ પચ્ચીશ અને ઉપર સત્તર કહ્યા તે મળી ૪૨ ભેદ આશ્રવતત્વના જાણવા.

૬ સંવરતત્વ.

જીવરૂપ તળાવને વિષે કર્મરૂપ જળ આવતાં, વ્રત પચ્ચખાણાદિક દ્વાર દેવે કરી રોકીએ તેને સંવરતત્વ કહીએ

સંવરતત્વના સામાન્ય પ્રકારે વીશ ભેદ કહે છે.

૧ સમકિત તે સંવર, ૨ વ્રત પચ્ચખાણ તે સંવર, ૩ અપ્રમાદ તે સંવર, ૪ અકષાય તે સંવર, ૫ શુભજોગ તે સંવર, ૬ જીવ દયા પાળવી તે સંવર, ૭ સત્ય વચન બોલવું તે સંવર, ૮ દત્તવત ગ્રહણ કરવું તે સંવર, ૯ શિયળ પાળવું તે સંવર, ૧૦ અપરિગ્રહ તે સંવર, એ દશ ૫ ઇંદ્રિય, ૩ જોગ, એ આઠનું સંવરવું તે સંવર, એ મળી અઢાર. ૧૯ ભંડ ઉપગરણ ઉપધિ જતનાએ લીયે મુકે તે સંવર, ૨૦ શુચિ કુસગ્ગ ન કરે તે સંવર, એ વીશ ભેદ કહ્યા.

વિશેષે ૫૭ ભેદ કહે છે.

૧ ઇરિયાસુમતિ—જયણા રાખી ઉપયોગ સહિત જુગ પ્રમાણ ભૂમિ જોઈ ચાલવું તે, ૨ ભાષાસુમતિ—અમુક પ્રકારે નિરવદ્ય ભાષા બોલવી ૩ એષણાસુમતિ—અમુક પ્રકારે નિર્દોષ આહાર પાણી ગવેષણા કરવી ૪ આયાણભંડમત્તનિખેવણાસુમતિ—જયણાએ લેવું મુકવું તે ૫ ઉચ્ચાર પાસવણ ખેલ જલ્લ સંઘાણ પારિઠાવણીયાસુમતિ—પરઠવવાની વસ્તુ જયણાએ પરઠવવી તે એ પાંચ

સુમતિ તથા ૧ મનગુપ્તિ—મન ગોપાવવું. ૨ વચનગુપ્તિ—વચન ગોપાવવું. ૩ કાયગુપ્તિ—કાયા ગોપાવવી. એ આઠ પ્રવચનમાતા આદરવા તથા બાવીસ પરીષહ (ઉપસર્ગ) સહન કરવા તે કહે છે

૧ ક્ષુધાનો—ભુખનો. ૨ તૃષાનો—તરસનો. ૩ શીતનો—ટાઢનો ૪ ઉષ્ણનો—તાપનો. ૫ દંસમસનો—ડાંસ મચ્છર કરડવાનો. ૬ અચેલનો—ફાટાં તુટાં વસ્ત્રનો. ૭ અરતિનો—દુઃખનો. ૮ સ્ત્રીનો—સ્ત્રી જોવાનો. ૯ ચરીયાનો—ચાલવાનો. ૧૦ બેસવાનો—બેસી રહેવું પડે. ૧૧ સેજાનો—રહેવાના સ્થાનકનો. ૧૨ આક્રોશવચનનો—આકરા વચન સાંભળવાં પડે તેનો. ૧૩ વધનો—માર ખાવો પડે. ૧૪ જાચવાનો—માગવાનો. ૧૫ અલાભનો—કોઇ વસ્તુની ઇચ્છા થતાં તે વસ્તુ ન મળે ૧૬ રોગનો—રોગ આવ્યે થકે આર્તધ્યાન કરવાનો. ૧૭ તૃણસ્પર્શનો—તણખલાં વગેરેના સ્પર્શથી દુઃખ થાય તે ૧૮ મેલનો—મેલને દૂર કરવાની ઇચ્છાથી ન્હાવાનો. ૧૯ સત્કારપુરસ્કારનો—આદર-સત્કાર મળવાનો. ૨૦ પ્રજ્ઞાનો—જ્ઞાનના ગર્વનો. ૨૧—અજ્ઞાનનો—અજાણનો. ૨૨ દંસણનો—સમકિત, સૂક્ષ્મ વિચાર સાંભળીને ધર્મવિષે અસદ્દહણા કરવાને એ મળી કુલ બાવીશ થયાં. તથા દસ પ્રકારનો યતિધર્મ આરાધવો તે કહે છે.

૧ ખંતિ—ક્ષમા, ક્રોધનો અભાવ. ૨ મુત્તિ—નિર્લોભતા. ૩ અજ્જવે—કપટ રહિતપણું. ૪ મદ્દવે—માનનો ત્યાગ. ૫ લાઘવે અથવા શોચે—નિરંતર દેવની ચોરી ન કરે. ૬ સચ્ચે - સત્ય ભાષણ કરવું. ૭ સંજમે—સતર ભેદે સંયમ પાળવો ૮ તવે—ઇચ્છા નિરોધ-બાર પ્રકારે તપ કરવો. ૯ ચીઆએ અથવા આકિંચણ—સર્વ પરિગ્રહ ત્યાગી મૂર્છા રહિત થવું. ૧૦ બંભચેરવાસે—મૈથુનનો ત્યાગ એ દસ.

બાર ભાવના ભાવવી તે કહે છે ૧ અનિત્યભાવના—સંસારના સર્વ પદાર્થને અનિત્ય, અસ્થિર જાણવા. ૨ અશરણભાવના—કોઇ કોઇને શરણ નથી, એક ધર્મનું જ શરણ છે. ૩ સંસારભાવના—સંસારમાં જીવ ઘણા કાળ થયાં રઝળ્યા કરે છે—મા તે સ્ત્રી થાય, સ્ત્રી તે મા થાય, પિતા તે પુત્ર થાય, પુત્ર તે પિતા થાય ઇત્યાદિ ભાવનો અભ્યાસ કરવો. ૪ એકત્વભાવના—આ જીવ એકલો આવ્યો, એકલો જશે [illegible] સુખ દુઃખ એકલો જ ભોગવે તેનું કોઇ સાથી નથી એવી ભાવના. ૫ અન્યત્વભાવના—[illegible] જુદો છે અને કર્મ કરી જુદો જુદો [illegible] કરે છે. [illegible]

૬ અશુચિભાવના—રસ, રુધિર, માંસ, મેદ, અસ્થિ, મજ્જા, વીર્ય, પરૂ તથા આંતરડાં પ્રમુખે કરી આ શરીર બનેલું છે અને જેમાં નવ દ્વાર સદા વહેતાં રહે છે. એ શરીર કોઈ કાળે પણ પવિત્ર થવાનું નથી એવી ભાવના. ૭ આશ્રવભાવના—પાંચ આશ્રવે કરી પાપ બંધાય છે અને તેથી જીવ દુઃખ ભોગવે છે તેનો વિચાર. ૮ સંવરભાવના—વ્રત પચ્ચખાણેથી આશ્રવ રોકવો અને સંવર આદરવો. ૯ નિર્જરાભાવના—બાર પ્રકારના તપે કરી કર્મને પચાવવું અર્થાત્ પૂર્વના સંચેલા કર્મનું તોડવું તે. ૧૦ લોકભાવના—લોકનું સ્વરૂપ ચિંતવવું તથા આ જીવે સર્વ લોક સ્પર્શી મુક્યો છે. ૧૧ બોધભાવના—યથા પ્રવૃત્તિ કરણને યોગે કરી આ કામ નિર્જરા વડે પુણ્યના પ્રયોગે મનુષ્યભવ આર્ય દેશ, નિરોગીપણું તથા ધર્મશ્રવણાદિ પ્રાપ્તિ થઈ તથાપિ સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થવું દુર્લભ છે એવી ભાવના કરવી તે. ૧૨ ધર્મભાવના—દુસ્તર સંસાર સમુદ્રમાંથી પ્રવહણ સમાન તે શ્રી જિનપ્રણીત દશવિધ ક્ષમાદિક શુદ્ધ ધર્મ તથા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર એ રત્નત્રયાત્મક ધર્મ પામવો તે દુર્લભ તેમજ તે ધર્મના સાધક અરિહંતાદિ દેવો પામવા તે પણ દુર્લભ છે એવી ભાવના કરવી. એ બાર.

પાંચ પ્રકારના ચારિત્ર—૧ સામાયિક, ૨ છેદોપસ્થાપનીય, ૩ પરિહાર વિશુદ્ધ, ૪ સૂક્ષ્મસંપરાય, ૫ યથાખ્યાત ચારિત્ર.

પહેલું સામાયિક ચારિત્ર કહે છે—સમ અને આયિક એ બે શબ્દનો એક સામાયક શબ્દ થયો છે. સમ એટલે રાગ દ્વેષ રહિતપણાને માટે આય એટલે ગમન પ્રાપ્ત છે જ્યાં તે સમ કહીએ, તે જ્યાં ઉત્પન્ન થાય તેને સામાયિક કહેવાય છે. વળી સમ તે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર તેનો આયિક તે લાભ જ્યાં થાય છે, એટલે જેણે કરી જ્ઞાન, દર્શન તથા ચારિત્ર એ ત્રણેની પ્રાપ્તિ થાય તેને સર્વ સાવદ્ય યોગ ત્યાગરૂપ અને નિરવદ્ય યોગ સેવનરૂપ સામાયિક કહીએ. એને સમ્યક ચારિત્ર પણ કહે છે. એ સામાયિક ચારિત્ર જીવને પ્રાપ્ત થયા વિના બીજા ચારિત્રોનો લાભ થાય નહિ માટે એને આદ્યમાં કહ્યું છે.

બીજું છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર—તે પૂર્વોક્ત સર્વ વિરતિ સામાયિક ચારિત્રનેજ છેદાદિ વિશેષપણે વિશેષીએ તે વારે શબ્દથી તથા અર્થથી નાના પ્રકારપણું ભજે તે વારે છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર થાય. છેદ એટલે પૂર્વ પર્યાયનો છેદ કરવો અને ઉપસ્થાપન એટલે ગણાદિકે આપેલું પંચ મહાવ્રતરૂપપણું જે મહાવ્રતને વિષે હોય તે છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર કહીએ. જ્યાં નવા પર્યાયોનું સ્થાપન કરવું તથા પાંચ મહાવ્રતનો ઉચ્ચાર

બંધતત્વના ચાર ભેદ કહે છે.

૧ પ્રકૃતિબંધ—કર્મનો સ્વભાવ તથા પરિણામ. ૨ સ્થિતિ બંધ—જે કર્મની જેટલી સ્થિતિ છે તે. ૩ અનુભાગબંધ—કર્મનો તીવ્ર મંદાદિ રસ પરિણામરૂપ. ૪ પ્રદેશ બંધ—કર્મ પુદ્ગળના પ્રદેશ.

ચાર પ્રકારનો બંધ મોદકને દ્દષ્ટાંતે કહે છે.

૧ પ્રકૃતિ બંધ.

સુંઠ પ્રમુખ પદાર્થ નાખી મોદક કર્યો હોય તે વાયુ રોગનું હરણ કરે છે. જીરૂ પ્રમુખ ટાઢી વસ્તુ નાખી મોદક કર્યો હોય તે પિત્તરોગનું હરણ કરે છે, ઇત્યાદિક જે દ્રવ્યના સંયોગે કરી તે મોદક નીપનો હોય તે દ્રવ્યના ગુણાનુસાર તે મોદક વાત, પિત્ત તથા કફાદિક રોગનું હરણ કરે છે તે તેનો સ્વભાવ જાણવો. તેમ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો જ્ઞાન અપહારક સ્વભાવ છે. સામાન્ય ઉપયોગરૂપ જે દર્શન તેને નાશ કરવાનો દર્શનાવરણીય કર્મનો સ્વભાવ છે, અનંત અવ્યાબાધ સુખને ટાળવાનો વેદનીય કર્મનો સ્વભાવ છે, સમ્યક્ત્વ તથા ચારિત્રને ટાળવાનો મોહનીય કર્મનો સ્વભાવ છે, અક્ષય સ્થિતિને ટાળવાનો આયુ કર્મનો સ્વભાવ છે, શુદ્ધ અવગાહનાને ટાળવાનો નામ કર્મનો સ્વભાવ છે, આત્માના અગુરૂ લઘુ ગુણને ટાળવાનો ગોત્ર કર્મનો સ્વભાવ છે અને અનંત દાન, અનંત લાભ, અનંત ભોગ, અનંત ઉપભોગ તથા અનંત વીર્યને ટાળવાનો અંતરાય કર્મનો સ્વભાવ છે.

૨ સ્થિતિ-બંધ.

જેમ તેજ મોદકને પક્ષ, માસ, બે માસ, ત્રણ માસ તથા ચાર માસ સુધી રહેવાને કાળનું નામ છે, તેમ કોઇક કર્મની જઘન્ય અંતર મુહુર્ત અને ઉત્કૃષ્ટી રીતેર કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ હોય, તે સ્થિતિની વચમાં જે કર્મ જેટલી રહેવાની સ્થિતિએ બાંધ્યું હોય તે કર્મ જેટલો કાળ રહે, તેને કાળનું અવધારણ એટલે નિશ્ચય કરવારૂપ સ્થિતિ-બંધ કહીએ.

જાણવી. એમ સર્વ આઠ જાતિની વળગણા તે વિષે ગ્રહણ યોગ્ય અને અગ્રહણ યોગ્ય વળગણા જાણવી. ઇતિ બંધતત્વ.

૯ મોક્ષતત્વ.

સકળ આત્માના પ્રદેશથી, સકળ કર્મનું છુટવું, સકળ બંધનથી મુકાવું, સકળ કાર્યની સિદ્ધિ થાય તેને મોક્ષતત્વ કહીયે.

પંદર ભેદે સિદ્ધ થાય છે તે કહે છે.

૧ તીર્થસિદ્ધા—તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યા પછી જે મોક્ષ ગયા તે ગણધર પ્રમુખ.

૨ અતીર્થસિદ્ધા—તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યા પહેલાં જે મોક્ષ ગયા તે, મારૂદેવી માતા પ્રમુખ.

૩ તીર્થંકર સિદ્ધા—તીર્થંકર પદવી પામીને મોક્ષ ગયા તે, તે ઋષભાદિક અરિહંત ભગવાન.

૪ અતીર્થંકર સિદ્ધા—તીર્થંકર પદ પામ્યા વિના સામાન્ય કેવળી થઈ મોક્ષ ગયા તે.

૫ ગૃહસ્થલિંગસિદ્ધા—ગૃહસ્થના વેષે રહ્યા થકા મોક્ષે ગયા તે મારૂદેવી માતા પ્રમુખ.

૬ અન્યલિંગસિદ્ધા—યોગી, સંન્યાસી પ્રમુખ તાપસના વેષે મોક્ષ ગયા તે, વલ્કલચીરી આદિ.

૭ સ્વલિંગસિદ્ધા—સાધુના વેષે મોક્ષ ગયા તે, શ્રી જંબુસ્વામી વગેરે સાધુ મુનિરાજો.

૮ સ્ત્રીલિંગસિદ્ધા—સ્ત્રી વેદે મોક્ષ ગયા તે, ચંદનબાળા આદિ.

૯ પુરૂષલિંગસિદ્ધા—પુરૂષ વેદે મોક્ષ ગયા તે, ગૌતમાદિક

૧૦ નપુંસકલિંગસિદ્ધા—નપુંસક વેદે મોક્ષ ગયા તે, ગાંગેય અણગાર પ્રમુખ.

૧૧ પ્રત્યેકબુદ્ધસિદ્ધા—કોઇ પદાર્થ દેખીને પ્રતિબોધ પામવાથી પોતાની મેળે ચારિત્ર લઈ મોક્ષ ગયા તે, કરકંડુ પ્રમુખ

૧૨ સ્વયંબુદ્ધસિદ્ધા—ગુરૂના ઉપદેશ વિના પોતાની મેળે જાતિસ્મરણ આદિ જ્ઞાનથી પ્રતિબોધ પામી મોક્ષ ગયા તે કપિલ આદિ

૧૩ બુદ્ધિબોહીસિદ્ધા—ગુરૂનો ઉપદેશ સાંભળી વૈરાગ્ય પામી મોક્ષ ગયા તે.

૧૪ એક સિદ્ધા—એક સમયમાં એકજ જીવ મોક્ષ ગયો તે, મહાવીર સ્વામી.

૧૫ અનેકસિદ્ધા—એક સમયમાં ઘણુ જીવ મોક્ષ ગયા તે, ઋષભાદિક સ્વામી પ્રમુખ.

એ પંદર ભેદ સિદ્ધના જાણવા. યદ્યપિ તીર્થસિદ્ધ અને અતીર્થસિદ્ધ એ બે ભેદમાં બીજા તેર ભેદ આવી જાય છે, તથાપિ વિશેષ દેખાડવા સારૂં પંદર ભેદ કહ્યા.

૪ પ્રકારે જીવ મોક્ષ જાય તે કહે છે.

૧ જ્ઞાને કરી, ૨ દર્શને કરી, ૩ ચારિત્રે કરી, ૪ તપે કરી.

મોક્ષનાં નવ દ્વાર કહે છે.

૧ સત્પદપ્રરૂપણાદ્વાર, ૨ દ્રવ્યદ્વાર, ૩ ક્ષેત્રદ્વાર, ૪ સ્પર્શનાદ્વાર, ૫ કાળદ્વાર. ૬ અંતરદ્વાર, ૭ ભાગદ્વાર, ૮ ભાવદ્વાર, ૯ અલ્પબહુત્વદ્વાર એ નવનાં નામ કહ્યાં. (૧) સત્પદપ્રરૂપણાદ્વાર તે મોક્ષ ગતિ પૂર્વ કાળે હતી, હમણાં પણ છે, આવતા કાળે હશે, તે છતી અસ્તિ છે, પણ આકાશના ફુલની પરે નાસ્તિ નથી. (૨) દ્રવ્ય પ્રમાણે તે સિદ્ધ અનંતા છે, અભવ્ય જીવથી અનંતગુણા અધિક છે, વનસ્પતિ વર્જિને ૨૩ દંડકથી સિદ્ધના જીવ અનંતગુણા અધિક છે. (૩) ક્ષેત્રદ્વાર તે સિદ્ધશિલા પ્રમાણે છે, સિદ્ધશીલા ૪૫ લાખ જોજનની લાંબી પહોળી છે અને ત્રીગુણી ઝાઝેરી પરિધી છે અને ઉંચપણે ૩૩૩ ધનુષ્ય ને ૩૨ આંગળ પ્રમાણે એટલા ક્ષેત્રમાં સિદ્ધ રહ્યાં છે. (૪) સ્પર્શના દ્વાર તે સિદ્ધ ક્ષેત્રથી કાંઇક અધિકી સિદ્ધની સ્પર્શના છે. (૫) કાળદ્વાર તે એક સિદ્ધ આશ્રિ આદિ અનંત, સર્વ સિદ્ધ આશ્રિ અનાદિ અનંત. (૬) અંતરદ્વાર-તે ફરી સિદ્ધને સંસારમાં અવતરવું નથી અને એક સિદ્ધ ત્યાં અનંતા સિદ્ધ છે અને અનંતા સિદ્ધ ત્યાં એક સિદ્ધ છે, એટલે સિદ્ધ બેમાં અંતર નથી. (૭) ભાગદ્વાર તે સઘળા જીવને સિદ્ધના જીવ અનંતમે ભાગે છે, લોકને અસંખ્યાતમે ભાગે છે. (૮) ભાવદ્વાર તે સિદ્ધમાં

ક્ષાયકભાવ, કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન, ક્ષાયક સમકિત છે અને પરિણામિક ભાવ તે સિદ્ધપણું જાણવું. (૯) અલ્પબહુત્વદ્વાર તે સર્વથી થોડા નપુંસક સિદ્ધ, તેથી સ્ત્રી સંખ્યાતગુણી સિદ્ધ, તેથી પુરૂષ સંખ્યાતગુણા સિદ્ધ. એક સમયે નપુંસક ૧૦ સિદ્ધ થાય, સ્ત્રી ૨૦ સિદ્ધ થાય, પુરૂષ ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

ચૌદ બોલ કહે છે.

૧ ત્રસપણે, ૨ બાદરપણે, ૩ સંજ્ઞીપણે, ૪ વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણપણે, ૫ શુકલધ્યાનપણે, ૬ મનુષ્યગતિ, ૭ ક્ષાયક સમકીત, ૮ યથાખ્યાત ચારિત્ર, ૯ પંડિતવીર્ય, ૧૦ કેવળજ્ઞાન, ૧૧ કેવળદર્શન, ૧૨ ભવ્યસિદ્ધિક, ૧૩ પરમશુકલલેશી, ૧૪ ચરમ શરીરી. એ ચૌદ બોલનો ધણી મોક્ષ જાય. જઘન્ય બે હાથની અવઘેણાવાળો, ઉત્કૃષ્ટી પાંચસે ધનુષની અવઘેણાવાળો, જઘન્ય નવ વરસનો, ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વક્રોડીના આયુષવાળો, કર્મભૂમિનો હોય તે મોક્ષમાં જાય. ઇતિ મોક્ષતત્વ. ઇતિ નવતત્વ સંપૂર્ણ.

મંગળ સ્તોત્રમ્

અર્હંતો ભગવંત ઇંદ્ર મહિતાઃ સિદ્ધાશ્ચ સિદ્ધિ સ્થિતા, આચાર્યા જિનશાસનોન્નતિકરાઃ પૂજ્યા ઉપાધ્યાયકાઃ શ્રી સિદ્ધાંત સુપાઠકા મુનિવરા, રત્નત્રયારાધકાઃ પંચૈતે પરમેષ્ઠિનઃ પ્રતિદિનં, કુર્વન્તુ વો મંગલમ્ (૧) બ્રાહ્મી ચંદનબાલિકા ભગવતી, રાજીમતી, દ્રૌપદી; કૌશલ્યા ચ મૃગાવતી ચ સુલસા, સીતા સુભદ્રા શિવા, કુંતિ શીલવતી નલસ્યદયિતા, ચુલા પ્રભાવત્યથ, પદ્માવત્યપિ સુંદરી પ્રતિદિનં, કુર્વન્તુ વો મંગલમ્ (૨) વીરઃ સર્વ સુરા સુરેંદ્ર મહિતો, વીરં બુધાઃ સંશ્રિતા, વીરેણાભિહતઃ સ્વકર્મ નિચયો, વીરાય નિત્યં નમઃ વીરાત્તીર્થમિદં પ્રવૃત્તમતુલં, વીરસ્ય ઘોરં તપો, વીરે શ્રી ધૃતિ કીર્તિકાંતિ નિચય, શ્રી વીરભદ્રં દિશ. [૩]

અથ શ્રી લઘુદંડક.

(आर्या)

शरीरोगाहण संघयण, संठाण कसाय तह हुंति सन्नाओ;
लेसिंदिय समुग्घाए सन्नि वेदे य पज्जति ॥ १ ॥
दिट्ठि दंसण नाण अनाणे, जोगुवओगे तहा किमाहारे ॥
उववाय ठिई समुहाए, चवण गइ आगइ चेव ॥ २ ॥

એ બે ગાથા સૂત્ર પાઠે કહી. તેમાં ચોવીશ દ્વાર કહ્યા. તે ચોવીશ દ્વાર અર્થ સહિત કહે છે.

(શરીર કે૦) શરીર પાંચ. ૧ ઉદારિક, ૨ વૈક્રિય, ૩ આહારક, ૪ તેજસ અને ૫ કાર્મણ ॥ ૧ ॥

(ઓગાહણ કે૦) અવઘેણા ૧ ઉદારિકની અવઘેણા જઘન્ય આંગળનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટી એક હજાર જોજન઼ ઝાઝેરી, કમળના ડોડાને ન્યાયે જાણવી, ૨ વૈક્રિયની અવધારણી અવઘેણા જ૦ આંગળનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉ૦ પાંચસે ધનુષ્યની તથા ઉત્તર વૈક્રિયની અવઘેણા જ૦ આંગળનો સંખ્યાતમો ભાગ અને ઉ૦ લાખ જોજન ઝાઝેરી જાણવી, ૩ આહારકની અવઘેણા જ૦ મુઢા હાથની અને ઉ૦ એક હાથની. ૪-૫ તેજસ અને કાર્મણની અવઘેણા જ૦ આંગળનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉ૦ ચૌદ રાજ લોક પ્રમાણે જાણવી તથા કેવળ સમુદ્ઘાતની અપેક્ષાયે પોતપોતાના શરીર પ્રમાણે જાણવી. ॥ ૨ ॥

(સંઘયણ કે૦) સંઘયણ છ. ૧ વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણ, ૨ ઋષભનારાચ સં૦, ૩ નારાચ સં૦, ૪ અર્દ્ધનારાચ સં૦ ૫ કિલિકા સં૦ અને ૬ છેવટ્ઠ સંઘયણ ॥ ૩ ॥

(સંઠાણ કે૦) સંસ્થાન છ,-૧ સમચઉરંસ સંસ્થાન, ૨ નિગ્રોહ પરિમંડળ સં૦, ૩ સાદિ સં૦, ૪ વામન સં૦, ૫ કુબ્જ સં૦, અને ૬ હુંડ સંસ્થાન ॥ ૫ ॥

(કષાય કે૦) કષાય ચાર-૧ ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા અને ૪ લોભ ॥ ૫ ॥ (તહહુતિ કે૦) તેમજ આગળ કહેશે, તે પ્રકારે હોય.

(સન્નાઓ કે૦) સંજ્ઞા ચાર-૧ આહાર સંજ્ઞા, ૨ ભય સંજ્ઞા, ૩ મૈથુન સંજ્ઞા અને ૪ પરિગ્રહ સંજ્ઞા ॥ ૬ ॥

(લેશ કે૦) લેશ્યા છ-૧-કૃષ્ણ લેશ્યા, ૨ નીલલેશ્યા, ૩ કાપોત લેશ્યા, ૪ તેજુ લેશ્યા, ૫ પદ્મ લેશ્યા અને ૬ શુક્લ લેશ્યા ॥ ૭ ॥

(ઇંદ્રિય કે૦) ઇંદ્રિય પાંચ-૧ શ્રોત્રેંદ્રિય, ૨ ચક્ષુઇંદ્રિય, ૩ ઘ્રાણેંદ્રિય ૪ રસેંદ્રિય અને ૫ સ્પર્શેંદ્રિય. ॥ ૮ ॥

(સમુગ્ઘાત કે૦) સમુદ્ઘાત સાત-૧ વેદની સમુદ્ઘાત, ૨ કષાય સ૦, ૩ મારણાંતિક સ૦, ૪ વૈક્રિય સ૦, ૫ તૈજસ સ૦ ૬ આહારક સ૦ અને ૭ કેવળ સમુદ્ઘાત. ॥ ૯ ॥

(સન્ની કે૦) સંજ્ઞી અને અસંજ્ઞી,-તેમાં જેને મન હોય તે સંજ્ઞી અને મન ન હોય તે અસંજ્ઞી ॥ ૧૦ ॥

(વેદ કે૦) વેદ ત્રણ-૧ સ્ત્રી વેદ, ૨ પુરૂષ વેદ અને ૩ નપુંસક વેદ ॥ ૧૧ ॥

(ય કે૦) વળી (પજ્જત્તિ કે૦), પર્યાપ્તિ છ તે-૧ આહાર પર્યાપ્તિ, ૨ શરીર પ૦, ૩ ઇંદ્રિય પ૦, ૪ શ્વાસોશ્વાસ પ૦, ૫ ભાષા પ૦-અને ૬ મન પર્યાપ્તિ ॥ ૧૨ ॥

છ પર્યાપ્તિનું સ્વરૂપ દર્શાવે છે.

પુદ્ગલના ઉપચયથી થશે જે પુદ્ગલ પરિણમન હેતુ શક્તિ વિશેષ, તેને પર્યાપ્તિ કહે છે. એના બે ભેદ છે-એક લબ્ધિપર્યાપ્તિ અને બીજી કરણ પર્યાપ્તિ, જે કર્મના ઉદયથી આરંભેલી સ્વયોગ્ય પર્યાપ્તિ સર્વ પૂરી કરી નથી, પણ કરશે તેને લબ્ધિપર્યાપ્તિ કહે છે અને જેણે સ્વયોગ્ય પર્યાપ્તિ સર્વ પૂરી કરી લીધી તેને કરણપર્યાપ્તિ કહે છે.

અપર્યાપ્તિ પણ બે પ્રકારની છે-એક લબ્ધિ અપર્યાપ્તિ, બીજી કરણ અપર્યાપ્તિ. આરંભેલી સ્વયોગ્ય પર્યાપ્તિ પૂરી કરે નહિ તેને લબ્ધિ અપર્યાપ્તિ કહે છે અને જે સ્વયોગ્ય પર્યાપ્તિ સર્વ પૂરી કરશે, પણ હજી કીધી નથી, તેને કરણ અપર્યાપ્તિ કહે છે.

પર્યાપ્તિ ૭ પ્રકારે છે. દરેક જીવને ભવાંતરની ઉત્પત્તિ સમયે જે શક્તિવડે આહાર લઈને તેને રસપણે પરિણમાવવાનો જે શક્તિ વિશેષ તેને આહારપર્યાપ્તિ કહે છે. પછી તે રસરૂપ પરિણામને રસ, રૂધિર, માંસ, મેદ, અસ્થિ, મજ્જા તથા વીર્ય એ સાત ધાતુપણે પરિણમાવીને શરીર બાંધવાનો જે શક્તિવિશેષ, તેને શરીરપર્યાપ્તિ કહે છે. પછી તે સાત ધાતુપણે પરિણમાવ્યો જે રસ, તે જેને જેટલાં દ્રવ્ય ઇંદ્રિય જોઇએ તેને તેટલાં ઇંદ્રિયપણે પરિણમાવવાનો જે શક્તિ વિશેષ તેને ઇંદ્રિયપર્યાપ્તિ કહે છે. પર્યાપ્તિ એ શબ્દ સર્વ ઠાકે જોડવો. કેમકે એ કહેલી ત્રણ પર્યાપ્તિ પૂરી કર્યા વિના કોઇ જીવ મરણ પામે નહિ, માટે પર્યાપ્તિ શબ્દ વચમાં કહ્યો છે. એ ત્રણ પર્યાપ્તિ બાંધીને પછી શ્વાસોશ્વાસપણે યોગ્ય વર્ગણાનાં દલિક લઈ, શ્વાસોશ્વાસપણે પરિણમાવીને અવલંબી મુકવાનો જે શક્તિવિશેષ, તેને શ્વાસોશ્વાસ પર્યાપ્તિ કહે છે. ભાષાયોગ્ય પુદ્ગલ લઇ ભાષાપણે પરિણમાવીને અવલંબી મુકવાનો જે શક્તિવિશેષ તેને ભાષાપર્યાપ્તિ કહે છે અને મનોવર્ગણા યોગ્ય પુદ્ગળ લઈ, મનપણે પરિણમાવીને અવલંબી મુકવાનો જે શક્તિવિશેષ તેને મનઃ પર્યાપ્તિ કહે છે. એવી રીતે એ ૭ પ્રકારે પર્યાપ્તિ કહી છે.

આહાર પર્યાપ્તિ, શરીરપર્યાપ્તિ, ઇંદ્રિયપર્યાપ્તિ, તથા શ્વાસોશ્વાસપર્યાપ્તિ એ ચાર પર્યાપ્તિ એકેંદ્રિયને હોય ને તે ચાર પર્યાપ્તિઓની સાથે પાંચમી ભાષા પર્યાપ્તિ જોડીને પાંચપર્યાપ્તિ તે વિકલેંદ્રિ એટલે બેઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય તથા ચૌરિંદ્રિય પ્રત્યેકને હોય, એજ પાંચ પર્યાપ્તિયો અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિયને હોય અને છએ પર્યાપ્તિયો સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયને હોય.

(દિઠ્ઠ કે૦) દૃષ્ટિ ત્રણ. ૧ સમકિત દૃષ્ટિ, ૨ મિથ્યાત્વ દૃષ્ટિ અને ૩ સમા મિથ્યાત્વ દૃષ્ટિ ॥ ૧૩ ॥

(દંસણ કે૦) દર્શન ચાર-૧ ચક્ષુ દર્શન, ૨ અચક્ષુ દર્શન, ૩ અવધિ દર્શન, ૪ કેવળ દર્શન ॥ ૧૪ ॥

(નાણ કે૦) જ્ઞાન પાંચ. ૧ મતિ જ્ઞાન, ૨ શ્રુત જ્ઞાન, ૩ અવધિ જ્ઞાન, ૪ મનઃપર્યવ જ્ઞાન અને ૫ કેવળ જ્ઞાન ॥ ૧૫ ॥

(અન્નાણે કે૦) અજ્ઞાન ત્રણ. ૧ મતિ અજ્ઞાન, ૨ શ્રુત અજ્ઞાન અને ૩ વિભંગ અજ્ઞાન ॥ ૧૬ ॥

(જોગ કે૦) યોગ પંદર. ૪ મનના, ૪ વચનના અને ૭ કાયાના. તેમાં ૧ સત્ય મનયોગ, ૨ અસત્ય મ૦, મિશ્ર મ૦ અને ૪ વ્યવહાર મ૦ એ ચાર મનના જાણવા તથા ૧ સત્ય

वचनयोग, २ असत्य, व०, ३ मिश्र व०, ४ व्यवहार व० ए चार वचनना जाणवा. तथा १ उदारिक, २ उदारिकनो मिश्र, ३ वैक्रिय, ४ वैक्रियनो मिश्र, ५ आहारक, ६ आहारकनो मिश्र, अने ७ कार्मणकाय योग ए सात कायाना जाणवा-सर्वे मळी पंदर योग जाणवा ॥ १७ ॥

(उवयोग के०) उपयोग बार ते पांच ज्ञान, त्रण अज्ञान अने चार दर्शन ए बार उपयोग जाणवा ॥ १८ ॥

(तहा किमाहारे के०) तेमज अनुक्रमे आहार ले जा त्रण दिशिनो अने उ० छ दिशिनो. त्रण दिशि ते १ उंची, २ नीची अने ३ त्रीछी, अने छ दिशि ते १ पूर्व, २ पश्चिम ३ उत्तर, ४ दक्षिण, ५ उंची अने ६ नीची. तथा त्रण प्रकारनो आहार ले ते १ सचित्त, २ अचित्त अने ३ मिश्र. तथा त्रण प्रकारनो आहार ले ते १ ओज, २ रोम अने ३ कवळ ए त्रण प्रकारनो आहार ॥ १९ ॥

(उववाय के०) केटला दंडकनो आवीने उपजे? ते आगळ कहेवाशे ॥ २० ॥

(ठिई के०) स्थिति ते ज० अंतर्मुहूर्त अने उत्कृष्टि तेत्रीश सागरोपमनी. ते स्थिति आगळ कहेवाशे. ॥ २१ ॥

(समुहाए के०) १ समोहिया मरण, २ असमोहिया मरण, तेमां समोहिया मरण ते कीडीनी हारनी पेठे जीवना प्रदेश छुटा छुटा नीकळे ते अने असमोहिया मरण ते बंधूकना भडाकानी पेठे जीवना प्रदेश सामटा नीकळे ते ॥ २२ ॥

(चवण के०) केटला दंडकमां चवीने जाय ते आगळ कहेवाशे ॥ २३ ॥

(गई के०) गइ ते पांच ते १ नरकनी, २ तिर्यंचनी, ३ मनुष्यनी, ४ देवतानी अने ५ सिद्धनी तेमां जे जवुं ते गति

(आगई के०) आववुं ते आगति. ते चार प्रकारनी-१ नरकनी, २ तिर्यंचनी, ३ मनुष्यनी अने ४ देवतानी. (चेव के०) निश्चे ए बे गाथानो अर्थ कह्यो ॥ २४ ॥

પ્રાણ દશ. તેમાં પંચેંદ્રિના પાંચ પ્રાણ તે ૧ શ્રોત્રેંદ્રિય, ૨ ચક્ષુઈંદ્રિય, ૩ ઘ્રાણેંદ્રિય, ૪ રસેંદ્રિય, અને ૫ સ્પેર્શેન્દ્રિય ૬ મનબળ, ૭ વચનબળ, ૮ કાયબળ, ૯ શ્વાસોશ્વાસ અને ૧૦ આઉખું. એ દશ. એ પચ્ચીશ દ્વાર કહ્યા ॥ ૨૫ ॥

ચોવીશ દંડકનાં નામ કહે છે.

પ્રથમ નારકીનો દંડક તે સાત નરકનાં નામ કહે છે—૧ ઘમા, ૨ વંસા, ૩ સિલા, ૪ અંજણા, ૫ રિઠ્ઠા, ૬ મઘા અને ૭ માઘવઈ, તેનાં ગોત્ર કહે છે. ૧ રત્નપ્રભા, ૨ શર્કરપ્રભા, ૩ વાલુપ્રભા, ૪ પંકપ્રભા, ૫ ધૂમપ્રભા, ૬ તમઃપ્રભા અને ૭ તમસ્તમઃપ્રભા. એ સાત મળી એક દંડક થયો.

દશ ભવનપતિના દશ દંડક—૧ અસુરકુમાર, ૨ નાગ કુ૦ ૩ સુવર્ણ કુ૦, ૪ વિદ્યત્કુ૦, ૫ અગ્નિ, કુ૦ ૬, દ્વિપ કુ૦, ૭ ઉદધિ કુ૦, ૮ દિશા કુ૦, ૯ પવન કુ૦ અને ૧૦ સ્તનિતકુમાર.

પાંચ થાવરના પાંચ દંડક—૧ ઇંદિ થાવરકાય, ૨ બંભી થા૦, ૩ સપ્પિ થા૦, ૪ સુમતિ થા૦, અને ૫ પયાવચ્ચ થાવરકાય. તેનાં ગોત્ર કહે છે, ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેઉકાય, ૪ વાયુકાય અને ૫ વનસ્પતિકાય.

ત્રણ વિકલેંદ્રિયના ત્રણ દંડક—૧ બેઇંદ્રિય, ૨ તેઇંદ્રિય અને ૩ ચોરેંદ્રિય.

વીશમો તિર્યંચ પંચેંદ્રિયનો દંડક—તિર્યંચ પંચેંદ્રિયના પાંચ ભેદ. તે ૧ જળચર, ૨ સ્થળચર, ૩ ઉરપર, ૪ ભુજપર અને ૫ ખેચર. જળચર તે કોને કહીએ ? જે જળમાં ચાલે તેને જળચર કહીએ. તેના અનેક ભેદ. મચ્છ, કચ્છ, ગાહા, મગર, સુસુમાર પ્રમુખ ॥ ૧ ॥ જે પૃથ્વી ઉપર ચાલે તેને સ્થળચર કહીએ. તેના ચાર ભેદ ૧ એકખૂરા ૨ દોખૂરા, ૩ ગંડિપયા અને ૪ સણુપયા. તેમાં એકખૂરા તે ઘોડા, ખર પ્રમુખ. દોખૂરા તે ગાય, ભેંસ પ્રમુખ. ગંડિપયા તે સુંવાળા પગ સોનીની એરણને ઘાટે પગ તે હાથી, ગેંડા પ્રમુખ. સણુપયા તે નહોરવાળા જીવ, તે સિંહ, વાઘ, ચિત્તા, કૂતરા, બિલાડા પ્રમુખ. એ સ્થળચરના ૪ ભેદ જાણવા ॥ ૨ ॥ ઉરપર તે હૈયાભર ચાલે તે સર્પની

જાત. તેની બે જાત—એક ફેણુ માંડે તે અને બીજી ફેણુ ન માંડે તે ॥ ૩ ॥ ભુજપર સર્પ તે ભુજાયે તથા હૈયાભર ચાલે તે ભુજપર સર્પ. તેના અનેક ભેદ. નોળ, કોળ, કાંકિડા, ગોહ, ઉંદર, ખિશકોલી પ્રમુખ ॥ ૪ ॥ ખેચર તે જે આકાશે ચાલે તે પંખીની જાતિ. તે પંખીના ચાર ભેદ—૧ ચર્મ પંખી, ૨ રોમ પંખી, વિતત પંખી, ૪ સમુગ પંખી. ચર્મ પંખી તે ચામડાની પાંખ તે છાપા, વાગુલ પ્રમુખ ॥ ૧ ॥ રોમ પંખી તે રોમરાયની પાંખ તે સૂડા, ચરકલા, પારેવા પ્રમુખ ॥ ૨ ॥ એ બે પંખી અઢી દ્વીપમાંહિ અને અઢી દ્વીપ બહાર છે. વિતત પંખી તે જેની પાંખ પહોળીજ રહે તે વિતત પંખી કહીએ, ॥ ૩ ॥ સમુગ પંખી તે જેની પાંખ ડાબડાની પેઠે બીડી રહે તે સમુગ પંખી કહીએ. એ બે પંખી અઢી દ્વીપ બહારજ છે. એ પાંચ તિર્યંચ પંચેંદ્રિય સમુર્છીમ અને ગર્ભજ જાણવા. એ વીશમો તિર્યંચ પંચેંદ્રિયનો દંડક થયો.

એકવીશમો મનુષ્ય પંચેંદ્રિયનો દંડક—તે મનુષ્ય પંચેંદ્રિયના ૪ ભેદ-૧ પંદર કર્મ ભૂમિનાં મનુષ્ય, ૨ ત્રીશ અકર્મ ભૂમિનાં મનુષ્ય, ૩ છપ્પન અંતરદ્વીપનાં મનુષ્ય અને ૪ ચૌદ સ્થાનકમાં સમુચ્છીંમ મનુષ્ય. કર્મ ભૂમિ તે કોને કહીએ ? જ્યાં અસિ, મસિ, અને કૃષિ એ ત્રણ પ્રકારના વ્યાપાર છે. તે ૧ (અસિ કે૦) તરવાર પ્રમુખ હથિયારનું બાંધવું, ૨ (મસિ કે૦) લખવાનો વ્યાપાર કરવો, ૩ (કૃષિ કે૦) ખેતીવાડી પ્રમુખ વ્યાપાર કરવો, એ ત્રણ પ્રકારના વ્યાપારે કરીને જે જીવે, તે કર્મ ભૂમિનાં મનુષ્ય કહીયે. તે કર્મ ભૂમિનાં ક્ષેત્ર કેટલાં છે ? પાંચ ભરત, પાંચ ઐરવત, પાંચ મહાવિદેહ એ પંદર ક્ષેત્ર કર્મભૂમિનાં છે. તે કયે કયે ઠેકાણે છે ? તે કહે છે. એક લાખ જોજનનો જંબુદ્વીપ છે. તેમાં એક ભરત, એક ઐરવત અને એક મહાવિદેહ, એ ત્રણ કર્મભૂમિનાં ક્ષેત્ર જંબૂદ્વીપ મધ્યે છે. તે જંબૂદ્વીપને ફરતો બે લાખ જોજનનો લવણ સમુદ્ર છે. તેને ફરતો ચાર લાખ જોજનનો ધાતકિખંડ દ્વીપ છે, તેમાં બે ભરત, બે ઐરવત, અને બે

મહાવિદેહ એ છ ક્ષેત્ર ધાતકીખંડ મધ્યે છે, તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો કાળોદધિ સમુદ્ર છે, તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો પુષ્કરાર્ધ દ્વીપ છે. તેમાં બે ભરત, બે ઐરવત અને બે મહાવિદેહ એ છ ક્ષેત્ર પુષ્કરાર્ધ દ્વીપ મધ્યે છે. એ પંદર કર્મભૂમિ કહ્યાં.

ત્રીશ અકર્મભૂમિ—અકર્મભૂમિનાં મનુષ્ય તે કોને કહીયે? જ્યાં અસિ, મસિ અને કૃષિ એ ત્રણ વ્યાપાર નથી અને દશ પ્રકારનાં કલ્પવૃક્ષે કરીને જીવે, તે અકર્મ ભૂમિનાં મનુષ્ય કહીયે. તે કીયાં કીયાં? પાંચ હેમવય, પાંચ હિરણ્યવય, પાંચ હરિવાસ, પાંચ રમક્વાસ, પાંચ દેવકુરૂ અને પાંચ ઉત્તરકુરૂ એ ત્રીશ. તે કયે કયે ઠેકાણે છે? એક હેમવય, એક હિરણ્યવય, એક હરિવાસ, એક રમકવાસ. એક દેવકુરૂ અને એક ઉત્તરકુરૂ એ છ જુગળિયાનાં ક્ષેત્ર જંબૂદ્વીપ મધ્યે છે. એથી બમણાં એટલે બાર ક્ષેત્ર ધાતકીખંડમાં છે. તેમજ બાર ક્ષેત્ર પુષ્કરાર્દ્ધ દ્વીપમાં છે. એ ત્રીશ અકર્મ ભૂમિ કહ્યાં

છપ્પન અંતરદ્વીપ—અંતરદ્વીપ તે કોને કહીએ? લવણ સમુદ્રના પાણી ઉપર, અંતરંગ દાઢામાં દ્વીપ ઉપર રહેનાર-માટે અંતરદ્વીપનાં મનુષ્ય કહીએ તે ક્યાં છે? ભરત ક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરનાર પીળા સુવર્ણનો ચુલહિમવંત નામે પર્વત છે, તે એકસો જોજનનો ઉંચો છે, એકસો ગાઉનો ઉંડો છે તથા એક હજાર બાવન જોજન અને બાર કળાનો પહોળો છે, ચોવીશ હજાર નવસેં બત્રીશ જોજનનો લાંબો છે, તેને પૂર્વ પશ્ચિમને છેડે બબે દાઢા નિકળી છે, તે એકેકી દાઢા ચોરાશીસેં ચોરાશીસેં જોજનની ઝાઝેરી લાંબી છે. તે એકેકી દાઢા ઉપર સાત સાત અંતરદ્વીપ છે. જગતીથી દાઢા ઉપર ત્રણસેં જોજન જઇએ, ત્યારે ત્રણસેં જોજનનો લાંબો પહોળો પહેલો દ્વીપ આવે ॥ ૧ ॥ ત્યાંથી ચારસેં જોજન જઇએ, ત્યારે ચારસેં જોજનનો લાંબો પહોળો બીજો દ્વીપ આવે ॥ ૨ ॥ ત્યાંથી પાંચસેં જોજન જઇએ ત્યારે પાંચસેં જોજનનો લાંબો પહોળો ત્રીજો દ્વીપ આવે ॥ ૩ ॥ ત્યાંથી છસેં જોજન જઇએ, ત્યારે છસેં જોજનનો લાંબો પહોળો

ચોથો દ્વીપ આવે ॥ ૪ ॥ ત્યાંથી સાતસેં જોજન જઈએ, ત્યારે સાતસેં જોજનનો લાંબો પહોળો પાંચનો દ્વીપ આવે ॥ ૫ ॥ ત્યાંથી આઠસેં જોજન જઈએ, ત્યારે આઠસેં જોજનનો લાંબો પહોળો છઠ્ઠો દ્વીપ આવે ॥ ૬ ॥ ત્યાંથી નવસેં જોજન જઈએ, ત્યારે નવસેં જોજનનો લાંબો પહોળો સાતમો દ્વીપ આવે ॥ ૭ ॥ એમ ચારે ડાઢા ઉપર થઈને સાત ચોકું અઠ્ઠાવીશ થાય, એમજ એરવત ક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરનાર શિખરીનામા પર્વત છે તે પણ પીળા સુવર્ણનો છે, તે ચુલ હિમવંત પર્વતની પેઠે જાણવો. તેને પણ પૂર્વ પશ્ચિમને છેડે બબ્બે ડાઢા નિકળી છે, તે એકેકી ડાઢા ઉપર સાત સાત અંતર દ્વીપ છે, એમ અઠ્ઠાવીશ ૬ છપ્પન અંતરદ્વીપ છે. તેનું સુખ અકર્મભૂમિની પેઠે જાણવું.

ચૌદ સ્થાનકના સમુચ્છિંમ મનુષ્ય—૧ (ઉચ્ચારે સુવા કે૦) વડીનિતમાં ઉપજે, ૨ (પાસવણે સુવા કે૦) લઘુનિતમાં ઉપજે, ૩ (ખેળે સુવા કે૦) બળખામાં ઉપજે, ૪ (સંઘાણે સુવા કે૦) નાસિકાના શ્લેષ્મમાં ઉપજે, ૫ (વંતેસુવા કે૦) વમનમાં ઉપજે, ૬ (પિત્તે સુવા કે૦) પિતોડામાં ઉપજે, ૭ (પુએ સુવા કે૦) પરૂમાં ઉપજે, ૮ (સોણિએ સુવા કે૦) રૂધિરમાં ઉપજે. ૯ (સુક્કે સુવા કે૦) વીર્યમાં ઉપજે, ૧૦ (સુક્કપોગલ પરિસાડિએ સુવા કે૦) વીર્યાદિકના પુદ્ગલ સૂકાણા તે ભીના થવા તેમાં ઉપજે, ૧૧ (વિગય જીવ કલેવરે સુવા કે૦) જીવ રહિત મૃતકના કલેવરમાં ઉપજે, ૧૨ (ઇત્થિ પુરિસ સંજોગે સુવા કે૦) સ્ત્રીપુરૂષના સંયોગમાં ઉપજે, ૧૩ (નગરની ધમકે સુવા કે૦ નગરની ખાળ પ્રમુખમાં ઉપજે અને ૧૪ (સવ્વેસુ ચેવ અસુઇ ઠાણેસુ સુવા કે૦) મનુષ્ય સંબંધી બિજા પ્રમુખ અશુચિ સ્થાનકમાં ઉપજે. એ અસંખ્યાતા સમુચ્છિંમ મનુષ્ય અંતર્મુહૂર્તનાં મનુષ્યના શરીરથી વસ્તુ દૂર થાય, તેમાં ઉપજે એમ એકેકા એક ક્ષેત્રના ગર્ભજ મનુષ્ય અપર્યાપ્તા અને એકેકે એક પર્યાપ્તા તથા એકેકો એક સમુચ્છિંમ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા એમ ત્રણસેં ત્રણ ભેદનો એકવીશમો મનુષ્યનો દંડક પહે

બાવીશમો વાણવ્યંતરનો દંડક તેની સોળ જાત છે—૧ પિશાચ, ૨ ભૂત, ૩ યક્ષ, ૪ રાક્ષસ, ૫ કિન્નર, ૬ કિંપુરૂષ, ૭ મહોરગ, ૮ ગંધર્વ, ૯ આણપન્ની, ૧૦ પાણપન્ની, ૧૧ ઇસિવાઈ, ૧૨ ભૂઈવાઈ, ૧૩ કંદિય, ૧૪ મહાકંદિય, ૧૫ કોહંડ અને ૧૬ પયંગદેવ એ સોળ જાતના વાણવ્યંતરનો બાવીશમો દંડક થયો.

ત્રેવીશમો જ્યોતિષીનો દંડક તેની દશ જાત છે—૧ ચંદ્રમા ૨ સૂર્ય, ૩ ગ્રહ, ૪ નક્ષત્ર, ૫ તારા એ પાંચ ચળ તે અઢીદ્વીપમાં છે અને એ પાંચ સ્થિર તે અઢીદ્વીપ બહાર છે. એ દશ જાત, બે ચંદ્રમા ને બે સૂર્ય જંબુદ્વીપમાં છે, ચાર ચંદ્રમા અને ચાર સૂર્ય લવણ સમુદ્રમાં છે, બાર ચંદ્રમા અને બાર સૂર્ય ધાતકીખંડમાં છે, બેંતાળીશ ચંદ્રમા અને બેંતાળીશ સૂર્ય કાળોદધિ સમુદ્રમાં છે, બહોતેર ચંદ્રમા અને બહોતેર સૂર્ય પુષ્કરાર્ધદ્વીપમાં છે; એમ સર્વ મળીને મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં એકસો બત્રીશ ચંદ્રમા અને એકસો બત્રીશ સૂર્ય પરિવાર સહિત ચળ છે. પરિવાર તે જ્યાં એક ચંદ્રમા અને એક સૂર્ય હોય ત્યાં અઠ્યાશી ગ્રહ, અઠ્ઠાવીશ નક્ષત્ર, છાસઠ હજાર નવસેં ને પંચોતેર કોડાકોડી તારા, એ સર્વ ચંદ્રમા સૂર્યનો પરિવાર ગણવો. અસંખ્યાતા ચંદ્રમા અને અસંખ્યાતા સૂર્ય પરિવાર સહિત મનુષ્ય ક્ષેત્ર બહાર અસંખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્રમાં સ્થિર છે, એ દશ જાતનો ત્રેવીશમો જ્યોતિષીનો દંડક થયો.

ચોવીશમો વૈમાનિકનો દંડક તેના છવીશ ભેદ છે—બાર દેવલોક, નવ ગ્રૈવેયક અને પાંચ અનુત્તર વિમાન, એ છવીશ તેના નામ કહે છે—૧ સૌધર્મ, ૨ ઇશાન, ૩ સનત્કુમાર, ૪ માહેંદ્ર, ૫ બ્રહ્મલોક, ૬ લાંતક, ૭ મહાશુક્ર, ૮ સહસાર, ૯ આણત, ૧૦ પ્રાણત, ૧૧ આરણ અને ૧૨ અચ્યુત એ બાર દેવલોકનાં નામ કહ્યાં. નવ ગ્રૈવેયકનાં નામ કહે છે—૧ ભદ્દે, ૨ સુભદ્દે, ૩ સુજાએ, ૪ સુમાણસે, ૫ પ્રિયદંસણે, ૬ સુદંસણે, ૭ આમોહે, ૮ સુપડિબદ્ધે અને ૯ જસોધરે. પાંચ અનુત્તર વિમાનનાં નામ કહે છે—૧ વિજય, ૨ વિજયંત. ૩ જયંત, ૪

અપરાજિત, ૫ સ્વાર્થસિદ્ધ, એ ચોવીશમો વૈમાનિકનો દં
કહ્યો. હવે પંદર પરમાધામીનાં નામ કહે છે—૧ અંબ,
અંબરસ, ૩ શામ, ૪ સબળ, ૫ રૂદ્ર, ૬ વૈરૂદ્ર, ૭ કાળ,
મહાકાળ, ૯ અસિપત્ર, ૧૦ ધનુષ્ય, ૧૧ કુંભ, ૧૨ વાલુક, ૧
વૈતરણી ૧૪ ખરસ્વર અને ૧૫ મહાઘોષ એ પંદર પરમાધા
તે અસુરકુમારમાં ભળ્યા. દશ જાતિના જંભકા તેનાં ના
કહે છે—૧ આણજંભકા, ૨ પાણજંભકા, ૩ લયણજંભક
૪ સયણજંભકા, ૫ વત્થજંભકા, ૬ પુપ્ફજંભકા, ૭ ફળજંભક
૮ બીજજંભકા, ૯ વિજ્જુજંભકા અને ૧૦ અવિયતજંભક
એ દશ જાતિના જંભકા દેવતા તે વાણવ્યંતરમાં ભળ્યા. ત્ર
કિલ્વિષીનાં નામ. ૧ ત્રણ પલિયા, ૨ ત્રણ સાગરીયા અને
તેર સાગરીયા. એ ત્રણ કિલ્વિષી દેવ લોક અંતર નિવાસ
માટે વૈમાનિકમાં ભળ્યા. હવે નવ લોકાંતિકનાં નામ કહે છે
૧ સારસ્વત, ૨ આદિત્ય, ૩ વન્હિ, ૪ વરૂણ, ૫ ગર્દતોયા,
તોષિયા, ૭ અવ્યાબાધા, ૮ અગ્ગિચા અને ૯ રિદ્ધા એ ન
લોકાંતિક બ્રહ્મલોકવાસી માટે ઉત્તમ વૈમાનિકમાં ભળ્યા. ઇતિ
ચોવીશ દંડકનાં નામ કહ્યાં. ॥ ૨૪ ॥

હવે સાત ક્રોડ ને બહોતેર લાખ ભવનપતિનાં ભવન છે,
ચોરાશી લાખ નરકાવાસા છે, વાણવ્યંતરનાં અસંખ્યાતા ન-
ગર છે, જ્યોતિષીનાં અસંખ્યાતા વૈમાન છે, જ્યોતિષીના અસં-
ખ્યાતા રાજ્યધાની દ્વીપ છે, ચોરાશી લાખ સત્તાણું હજાર
ત્રેવિશ વૈમાન વૈમાનિકનાં છે, મનુષ્યના સંખ્યાતા વાસ છે,
શેષ નવ દંડકના અસંખ્યાતા વાસ છે, તે સર્વનું વર્ણન અન્ય
સિદ્ધાંતોથી જાણવું.

સિદ્ધશિલાનાં બાર નામ—૧ ઇસિતિવા, ૨ ઇસિપબ્ભારા-
તિવા, ૩ તણુતિવા, ૪ તણુ તણુતિવા, ૫ સિદ્ધિતિવા, ૬ સિદ્ધા-
લયેતિવા, ૭ મુત્તિતિવા, ૮ મુત્તાલયેતિવા, ૯ લોયગ્ગેતિવા, ૧૦
લોગ્ગથુભિયેતિવા, ૧૧ લોગપડિબોહેતિવા, ૧૨ સવ્વપાણભૂય
જીવસત્તા સુહાવહેતિવા. એ મોક્ષનાં બાર નામ કહ્યાં.

એ કિંચિત્ માત્ર નામ દ્વાર સંપૂર્ણમ્.

ચોવીશ દ્વાર તે ચોવીશ દંડક ઉપર ઉતારે છે.

પહેલો નારકીનો દંડક.

નારકીને શરીર ત્રણ, વૈક્રય, તેજસ અને કાર્મણ. અવગાહણા શરીરની અવઘેણા જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃ૦ પાંચસે ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રય શરીરની જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃ૦ હજાર ધનુષની. પહેલી નરકે જ૦ અંગુ૦ અસં૦ અને ઉત્કૃ૦ પોણા આઠ ધનુષ ને ૭ આંગળની અને ઉત્તર વૈક્રય કરે તો જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃ૦ સાડાપંદર ધનુષ ને બાર આંગળની. બીજી નરકે જ૦ અંગુ૦ અસં૦ અને ઉત્કૃ૦ સાડાપંદર ધનુષ ને બાર આંગળની અને ઉત્તર વૈક્રય કરે તો જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃ૦ સવાએકત્રીશ ધનુષની. ત્રીજી નરકે જ૦ અંગુ૦ અસં૦ અને ઉત્કૃ૦ સવાએકત્રીશ ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રય કરે તો જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃ૦ સાડીબાસઠ ધનુષની. ચોથી નરકે૦ જ૦ અંગુ૦ અસં૦ અને ઉત્કૃ૦ સાડીબાસઠ ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રય કરે તો જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃ૦ સવાસો ધનુષની. પાંચમી નરકે જ૦ અંગુ૦ અસં૦ અને ઉત્કૃ૦ સવાસો ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રય કરે તો જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃ૦ અઢીસે ધનુષની. છઠી નરકે જ૦ અંગુ૦ અસં૦ અને ઉત્કૃ૦ અઢીસે ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રય કરે તો જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃ૦ પાંચસે ધનુષની. સાતમી નરકે જ૦ અંગુ૦ અસં૦ અને ઉત્કૃ૦ પાંચસે ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રય કરે તો જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃ૦ હજાર ધનુષની. સંઘયણ—નારકી અસંઘયણી, નારકીને એક હુંડ સંસ્થાન. કષાય ચારે, ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ, પણ નારકીને ક્રોધ ઘણો. સંજ્ઞા ચારે, આહારસંજ્ઞા, ભયસંજ્ઞા, મૈથુનસંજ્ઞા અને પરિગ્રહસંજ્ઞા પણ નારકીને ભય ઘણો. નારકીને લેશ્યા ત્રણ પહેલી સમુચ્ચે, પહેલી બીજી નરકે એક કાપોત લેશ્યા, ત્રીજી નરકે બે લેશ્યા, કાપોત ઘણી "અને નીલ થોડી, ચોથી નરકે એક નીલ લેશ્યા, પાંચમી "નરકે બે

લેશ્યા, નીલ ઘણી અને કૃષ્ણ થોડી, છઠી નરકે એક કૃષ્ણ લેશ્યા, સાતમી નરકે મહાકૃષ્ણ લેશ્યા. ઇંદ્રિય પાંચ—૧ શ્રોત્રેંદ્રિય, ૨ ચક્ષુઈંદ્રિય, ૩ ઘ્રાણેંદ્રિય, ૪ રસેંદ્રિય અને ૫ સ્પર્શેંદ્રિય. સમુદ્‌ઘાત ચાર—તે વેદની, કષાય, મારણાંતિક અને વૈક્રય. (અગ્નિ કે૦) પહેલી નરકે સંજ્ઞી ને અસંજ્ઞી એ બે હોય. બીજીથી માંડી સાતમી નરક સુધી એકલા સંજ્ઞી છે. વેદ, નારકીને એક નપુંસક વેદ. નારકીને પર્યાય છ પણ ભાષા અને મન ભેળાં બાંધે. નારકીને દૃષ્ટિ ત્રણ—સમકિત દૃષ્ટિ, મિથ્યાદૃષ્ટિ અને સમામિથ્યાદૃષ્ટિ. નારકીને દર્શન ત્રણ—ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન અને અવધિદર્શન. નારકીને જ્ઞાન ત્રણ—મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન. અજ્ઞાન ત્રણ—મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન અને વિભંગઅજ્ઞાન. નારકીને યોગ અગીઆર તે ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના તે વૈક્રય, વૈક્રયનો મિશ્ર અને કાર્મણકાય યોગ; એમ અગીઆર યોગ. નારકીને ઉપયોગ નવ—તે ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્રણ દર્શન; એમ નવ. (વડા કે૦) તેમજ આહાર લે, તો જ૦ ત્રણ દિશિનો ઉત્કૃ૦ છ દિશિનો આહાર લે તે બે પ્રકારનો—ઓજ અને રોમ આહાર. તેપણ અશુભ અને અચિત્ત (ઊવવાય કે૦) આવીને ઉપજે, તે પહેલી નરકે બે દંડકના મનુષ્ય ગર્ભજ, તિર્યંચ ગર્ભજ અને સમુર્છિમ એ બે દંડકના આવીને ઉપજે. અને બીજીથી માંડીને સાતમી સુધી ગર્ભજ તિર્યંચ અને ગર્ભજ મનુષ્યના આવી ઉપજે. સ્થિતિ—પહેલી નરકે જ૦ દશ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃ૦ એક સાગરની. બીજી નરકે જ૦ એક સાગ૦ ઉત્કૃ૦ ત્રણ સાગ૦ ત્રીજી નરકે જ૦ ત્રણ સા૦ ઉત્કૃ૦ સાત સા૦, ચોથી નરકે જ૦ સાત સા૦ ઉત્કૃ૦ દશ સા૦ પાંચમી નરકે જ૦ દશ સા૦ ઉત્કૃ૦ સત્તર સા૦ છઠ્ઠી નરકે જ૦ સત્તર સા૦ ઉત્કૃ૦ બાવીશ સા૦, સાતમી નરકે જ૦ બાવીશ સા૦ ઉત્કૃ૦ તેત્રીશ સાગરની. સમોહિયા મરણ અને અસમોહિયા મરણ બે પ્રકારે છે ચવણ તે નારકી ચવીને બે દંડકમાં જાય તે મનુષ્ય અને તિર્યંચમાં જાય. તેમાં સાતમી

નરકનો નીકળ્યો એક તિર્યંચના દંડકમાં જાય (ગઈ દ્વા૦) નારકી મરીને બે ગતિમાં જાય–તે મનુષ્ય અને તિર્યંચમાં જાય. આવે પણ બે ગતિનો–તે મનુષ્ય અને તિર્યંચનો, પ્રાણ દશ લાભે. યોગ ત્રણ–મન, વચન અને કાયાના એ ત્રણ

ઇતિ પ્રથમ નારકીનો દંડક.

દશ ભવનપતિના દશ દંડક.

તેમાં શરીર ત્રણ—વૈક્રય, તેજસ અને કાર્મણ. ભવનપતિની અવઘેણા જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉત્કૃ૦ સાત હાથની, અને ઉત્તર વૈક્રય કરે તો જ૦ અંગુ૦ સં૦ ઉત્કૃ૦ લાખ જોજનની. સંઘયણ નથી. સંસ્થાન એક–સમચઉરંસ, કષાય ચારે, પણ દેવતાને લોભ ઘણો. સંજ્ઞા ચારે, પણ દેવતાને પરિગ્રહ સંજ્ઞા ઘણી. લેસ્યા ચાર–કૃષ્ણ, નીલ, કાપુત અને તેજુ. ઇંદ્રિય પાંચે છે. સમુદ્ઘાત પાંચ—વેદની, કષાય, મારણાંતિક, વૈક્રય અને તેજસ. સંજ્ઞી અસંજ્ઞી બે જાણવા વેદ બે–સ્ત્રી અને પુરૂષ. પર્યાય પાંચ–ભાષા અને મન ભેગાં બાંધે. દૃષ્ટિ ત્રણ, દર્શન ત્રણ, એક કેવળદર્શન નહિ. જ્ઞાન ત્રણ—મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન. અજ્ઞાન ત્રણ, યોગ અગીઆર તે ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના, વૈક્રય, વૈક્રયનો મિશ્ર અને કાર્મણ-કાય યોગ. ઉપયોગ નવ–ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્રણ દર્શન, તેમજ આહાર લે તે જ૦ અને ઉત્કૃ૦ છ દિશિનો આહાર લે. વળી બે પ્રકારે આહાર લે. ઓજ આહાર ને રોમં આહાર તે પણ શુભ અને અચિત. (ઉવવાય દ્વા૦) બે દંડકના આવીને ઉપજે તે મનુષ્ય ને તિર્યંચના આવીને ઉપજે. (સ્થિ દ્વા૦) સ્થિતિ. ભવનપતિમાં .દક્ષિણ દિશાના અસુરકુમારની સ્થિતિ જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉત્કૃ૦ એક સા૦ ॥ તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉ૦ સાડાત્રણ પલ્યોપમની. તેના નવનિકાયના દેવતાની જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉ૦ દોઢ પલ્યોપમની, તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉ૦ પોણા પલ્યની. ઉત્તર દિશાના અસુરકુમારની સ્થિતિ જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉ૦

એક સાગર ઝાઝેરાની, તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની ઉ સાડા ચાર પલ્યોપમની. તેના નવનિકાયના દેવતાની જ૦ દ હજાર વર્ષની, ઉ૦ બે પલ્યોપમની દેશેઊણી. તેની દેવીની જ દશ હજાર વર્ષની, ઉ૦ એક પલ્યોપમ દેશેઊણીની ॥ સમોહિ મરણ અને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ લાભે. ચવણ ચવીને પાંચ દંડકમાં જાય, તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, મનુ અને તિર્યંચ એ પાંચમાં જાય. (ગઇ કે૦) મરીને ગતિમાં જાય. (આગઈ કે૦) આવે પણ બે ગતિનો-મનુ અને તિર્યંચનો, પ્રાણ દશ લાભે. જોગ ત્રણ.

ઇતિ દશ ભવનપતિના દશ દંડક.

પાંચ સ્થાવરના પાંચ દંડક.

૧ પૃથ્વી, ૨ પાણી, ૩ તેઉ, ૪ વનસ્પતિ એ ચારને શરીર ત્રણ. તે ઓદારિક, તેજસ અને કાર્મણ અને વાયુને શરીર ચાર. તે ઓદારિક, વૈક્રય, તેજસ અને કાર્મણ. પૃથ્વી પાણી, તેઉ અને વાયુ એ ચારેની અવઘેણા જ૦ ને ઉત્કૃ અંગુલનો અસં૦ ભાગ અને વનસ્પતિની જ૦ અંગુ૦ અસંખ્યા ઉત્કૃ૦ હજાર જોજનની ઝાઝેરી, કમળ પ્રમુખની. સંઘયણ એક છેવટ્ઠ. સંસ્થાન એક હુંડ. પાંચેનાં સંસ્થાન કહે છે—૧ પૃથ્વીનું સંસ્થાન મસૂરની દાળ તથા ચંદ્રમાને આકારે. ૨ પાણીનું સંસ્થાન પાણીના પરપોટાને આકારે, ૩ તેઉનું સંસ્થાન સોયના ભારાને આકારે, ૪ વાયરાનું સંસ્થાન ધ્વજાને આકારે ૫ વનસ્પતિનું સંસ્થાન નાના પ્રકારનું કષાય ચારે, સંજ્ઞા ચારે, લેશ્યા પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ એ ત્રણને અપર્યાપ્તા વેળા લેશ્યા ચાર પહેલી અને પાંચેને લેશ્યા ત્રણ પહેલી, ઇંદ્રિ એક કાયાની, સમુદ્ઘાત પૃથ્વી, પાણી, તેઉ ને વનસ્પતિ એ ચારને ત્રણ—તે વેદની, કષાય ને મારણાંતિક અને વાયરાને સમુદ્ઘાત ચાર તે વૈક્રયની વધી. સંજ્ઞી તે પાંચે સ્થાવર અસંજ્ઞી વેદ એક નપુંસક, પર્યાય પાંચેને ચાર, આહાર પર્યાય, શરીર પર્યાય, ઇંદ્રિય પર્યાય, શ્વાસોશ્વાસ પર્યાય. દૃષ્ટિ એક મિથ્યાત્વ,

વિકલેંદ્રિ, મતિઅજ્ઞાન ... અજ્ઞાન બે તે મતિઅજ્ઞાન
એક અચક્ષુદર્શન, જ્ઞાન નથી, અજ્ઞાન બે તે મતિઅજ્ઞાન
...અજ્ઞાન. ચોગઃ-પૃથ્વી, પાણી, તેઉ અને વનસ્પતિ એ
... ચોગ ત્રણ તે ૧ ઓદારિક, ૨ ઓદારિકનો મિશ્ર અને ૩
...ણ કાય ચોગ અને વાયરાને ચોગ પાંચ તે વૈક્રય ને વૈક્રયનો
... એ બે વધ્યા. ઉપયોગ ત્રણ, પાંચેને-બે અજ્ઞાન ને એક
...ચક્ષુદર્શન, (વદા કે૦) તેમજ આહાર તે જઘન્ય ત્રણ
...ચિનો ઉત્કૃ૦ છ દિશિનો, કવળ વર્જીને બે પ્રકારનો આહાર
... ઊવવાય તે આવીને ઉપજે, પૃથ્વી, પાણી ને વનસ્પતિમાં
...વીશ દંડકના એક નારકી વર્જીને અને તેઉ વાયુમાં દશ
...દંડકના આવીને ઉપજે-પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેંદ્રિ, મનુષ્ય ને
તિર્યંચ. ૧ પૃથ્વીની સ્થિતિ જ૦ અંતર્મુહૂર્તની. ઉ૦ બાવીશ
હજાર વર્ષની. ૨ પાણીની સ્થિતિ જ૦ અં૦ ઉ૦ સાત હજાર
વર્ષની. તેઉની સ્થિતિ જ૦ અંતર્મુહૂર્તની ઉ૦ ત્રણ અહોરા-
ત્રિની. ૪ વાયરાની સ્થિતિ જ૦ અંતર્મુહૂર્તની. ઉ૦ ત્રણ હજાર
વર્ષની, ૫ વનસ્પતિની સ્થિતિ જ૦ અંતર્મુહૂર્તની ઉ૦ દશ
હજાર વર્ષની. સમોહિયા મરણ અને અસમોહિયા મરણ એ બે
મરણ છે. ચવણ તે ચવીને પૃથ્વી, પાણી ને વનસ્પતિ એ
દશ દંડકમાં જાય-પાચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેંદ્રિ, મનુષ્ય ને તિર્યં-
ચમાં જાય, અને તેઉ વાયુ નવ દંડકમાં જાય. મનુષ્ય વર્જી
પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેંદ્રિ ને તિર્યંચ. (ગઈ કે૦) ગતિ તે
મરીને પૃથ્વી, પાણી ને વનસ્પતિ બે ગતિમાં જાય-મનુષ્ય ને
તિર્યંચમાં અને તેઉ વાયુ એક તિર્યંચ ગતિમાં જાય. આગઈ તે
પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિમાં ત્રણ ગતિનો આવે તે દેવતા, મનુષ્ય
ને તિર્યંચનો. પ્રાણ પાંચેયને ચાર ૧ એકેંદ્રિયપણું, ૨ કાયબળ, ૩
શ્વાસોશ્વાસ, ૪ આઉખું. જેગ એક કાય જેગ

ઇતિ પાંચ સ્થાવરના પાંચ દંડક

ત્રણ વિકલેંદ્રિયના ત્રણ દંડક.

બેઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય અને ચોરેંદ્રિયમાં શરીર ત્રણ. ઉદા

રિક, તેજસ ને કાર્મણ, બે-ઈંદ્રિયની અવઘેણા જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ બાર જોજનની. તેઇંદ્રિય જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ ત્રણ ગાઉની. ચોરેંદ્રિયની જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ ચાર ગાઉની. સંઘયણ એક છેવટ્ઠું, સંસ્થાન એક હુંડ, કષાય ચારે, સંજ્ઞા ચારે, લેસ્યા ત્રણ પહેલી. બેઇંદ્રિયને ઈંદ્રિ બે. ૧ કાયા અને ૨ જીભ. તેઈંદ્રિયને ઈંદ્રિ ત્રણ તે નાસિકા વધી. ચોરેંદ્રિયને ઈંદ્રિ ચાર, તે આંખો વધી. સમુદ્ઘાત ત્રણ-વેદની, કષાય ને મારણાંતિક સંજ્ઞી તે અસંજ્ઞી. વેદ ૧ નપુંસક. પર્યાય પાંચ, મન નહિ, દ્રષ્ટિ બે-સમકિત દ્રષ્ટિ ને મિથ્યાતદ્રષ્ટિ. બેઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિયને એક અચક્ષુદર્શન. ચોરેંદ્રિને બે દર્શન-ચક્ષુદર્શન ને અચક્ષુદર્શન જ્ઞાન બે મતિજ્ઞાન ને શ્રુતજ્ઞાન. અજ્ઞાન બે મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન. જોગ ચાર ૧ ઓદારિક, ૨ ઓદારિકનો મિશ્ર, ૩ કાર્મણ કાય જોગ ૪ વ્યવહાર વચન. બેઇંદ્રિય તેઇંદ્રિયને ઉપયોગ પાંચ બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન ને એક અચક્ષુદર્શન. ચોરેંદ્રિયને ઉપયોગ છ-બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન ને બે-દર્શન, (તહાકે૦) તેમજ આહાર લે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટો છ દિશિનો આહાર લે વળી ત્રણ પ્રકારનો આહાર લે-૧ ઓજ, ૨ રોમ અને ૩ કવલ ઉવવાય તે આવીને ઉપજે દશ દંડકના પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેંદ્રિય, મનુષ્ય અને તિર્યંચ. બે ઇંદ્રિયની સ્થિતિ જ૦ અંતર્મુહૂર્તની ઉ૦ બાર વર્ષની. તેઈંદ્રિયની જ૦ અંતર્મુહૂર્તની ઉ૦ ઓગણપચાસ દિવસની. ચોરેંદ્રિયની જ૦ અંતર્મુહૂર્તની ઉ૦ છ મહિનાની સમોહીયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ બે છે. ચવણ તે ચવીને દશ દંડકમાં જાય—પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેંદ્રિય મનુષ્ય ને તિર્યંચમાં. આગત તે આવે પણ બે ગતિના તે મનુષ્ય ને તિર્યંચના. બે ઇંદ્રિયને પ્રાણ છ—બે ઇંદ્રિયના બે પ્રાણ વચનબળ, શ્વાસોશ્વાસ, આઉખુ, તેઇંદ્રિયને પ્રાણ સાત નાસિકા વધી અને ચોરેંદ્રિયને આઠ પ્રાણ તે આંખ વધી. જોગ બે-વચન જોગ ને કાય-જોગ

ઇતિ ત્રણ વિકલેંદ્રિયના ત્રણ દંડક.

વીશમો તિર્યંચ પંચેંદ્રિયનો દંડક.

પાંચ સમુર્છિમને શરીર ત્રણ—ઓદારિક. તેજસ ને …ર્યંચ અને ગર્ભજને ચાર શરીર તે વૈક્રિય વધ્યું એ પાંચની અવગાહના કહે છે જઘન્ય સમુર્છિમ ને ગર્ભજની જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ હજાર જોજનની સ્થલચર સમુર્છિમની જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ પ્રત્યેક ગાઉની. ગર્ભજની જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ છ ગાઉની ઉરપર સમુર્છિમ સર્પની જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ પ્રત્યેક જોજનની, અને ગર્ભજની જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ હજાર જોજનની ભુજપર સમુર્છિમ સર્પની જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ પ્રત્યેક ધનુષની ગર્ભજની જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ પ્રત્યેક ગાઉની. ખેચર સમુર્છિમ ને ગર્ભજની જ૦ અંગુ૦ ઉ૦ પ્રત્યેક ધનુષની, અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦ ઉ૦ નવસે જોજનની સમુર્છિમને એક છેવટું સંઘયણ ગર્ભજને છ સંઘયણ સમુર્છિમને એક હુંડ સંસ્થાન, ગર્ભજને છ સંસ્થાન, કષાય ચારે, પણ તિર્યંચને માયા ઘણી. સંજ્ઞા ચારે, પણ તિર્યંચને આહાર સંજ્ઞા ઘણી. લેશ્યા સમુર્છિમને ત્રણ પહેલી, ગર્ભજને છ લેશ્યા, ઇંદ્રિય પાંચે છે. સમુર્છિમને સમુદ્ઘાત ત્રણ તે વેદની, કષાય, ને મારણાંતિક, અને ગર્ભજને સમુદ્ઘાત પાંચ તે વેદની, કષાય, મારણાંતિક, વૈક્રિય અને તેજસ. સંજ્ઞી અસંજ્ઞી બે છે. સમુર્છિમને વેદ એક નપુંસક ગર્ભજને ત્રણ વેદ સમુર્છિમને પર્યાય પાંચ, મન નહિ અને ગર્ભજને છ પર્યાય છે સમુર્છિમને દૃષ્ટિ બે, સમકીત ને મિથ્યાત ગર્ભજને દૃષ્ટિ ત્રણ સમુર્છિમને દર્શન બે, તે ચક્ષુદર્શન ને અચક્ષુદર્શન, ગર્ભજને ત્રણ દર્શન સમુર્છિમને જ્ઞાન બે, મતિજ્ઞાન ને શ્રુતજ્ઞાન, ગર્ભજને ત્રણ જ્ઞાન. અજ્ઞાન સમુર્છિમને બે—મતિ અજ્ઞાન ને શ્રુત અજ્ઞાન અને ગર્ભજને ત્રણ અજ્ઞાન સમુર્છિમને યોગ ચાર તે ઓદારિકના બે, કાર્મણ કાયજોગ ને વ્યવહાર વચન ગર્ભજને તેર યોગ તે આહારક… સમુર્છિમને ઉપયોગ છ તે બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન … બે નહિ

બે દર્શન. ગર્ભજને ઉપયોગ નવ તે ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન ને ત્રણ દર્શન. તેમજ આહાર જઘન્ય–ઉત્કૃષ્ટો છ દિશીનો લે તથા ત્રણ પ્રકારે આહાર લે તે ઓજ, રોમ ને કવળ. ઉપજવા તે સમુર્છિમમાં દશ દંડકના આવીને ઉપજે—પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેંદ્રિય, મનુષ્ય ને તિર્યંચ. ગર્ભજમાં ચોવીશે દંડકના આવીને ઉપજે. સ્થિતિ જળચર સમુર્છિમ ને ગર્ભજની જ૦ અંત૦ ઉ૦ પૂર્વ ક્રોડની. સ્થળચર સમુર્છિમની જ૦ અંત૦ ઉ૦ ચોરાશી હજાર વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અંત૦ ઉ૦ ત્રણ પલ્યોપમની. ઊરપર સર્પ સમુર્છિમની જ૦ અંત૦ ઉ૦ ત્રેપન હજાર વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અંત૦ ઉ૦ પૂર્વક્રોડની. ભુજપર સર્પ સમુર્છિમની જ૦ અંત૦ ઉ૦ બેતાળીશ હજાર વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અંત૦ ઉ૦ પૂર્વક્રોડની. ખેચર સમુર્છિમની જ૦ અંત૦ ઉ૦ બહોતેર હજાર વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અંત૦ ઉ૦ પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ. સમોહિયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ છે. ચવણ તે ચવીને સમુર્છિમ જાય તો બાવીશ દંડકમાં, જ્યોતિષી ને વેમાનિકમાં જાય નહિ. અને ગર્ભજ ચોવીશે દંડકમાં જાય. ગઈ તે સમુર્છિમ મરીને ચાર ગતિમાં જાય અને ગર્ભજ પણ ચાર ગતિમાં જાય. આગઈ તે સમુર્છિમમાં બે ગતિનો આવે, મનુષ્ય ને તિર્યંચનો અને ગર્ભજમાં ચાર ગતિનો આવે. સમુર્છિમને નવ પ્રાણ, એક મન નહિ અને ગર્ભજને દશ પ્રાણ લાભે, સમુર્છિમને જોગ બે, કાય જોગ ને વચન જોગ અને ગર્ભજને ત્રણ જોગ-મન વચન ને કાયજોગ. ઇતિ વીશમો તિર્યંચ પંચેંદ્રિયનો દંડક.

એકવીશમો મનુષ્યનો દંડક.

સમુર્છિમ મનુષ્યમાં ત્રણ શરીર—ઉદારિક, તેજસ ને કાર્મણ. જુગલિયામાં પણ તે જ ત્રણ શરીર, પંદર કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યમાં પાંચ શરીર લાભે. સમુર્છિમની અવઘેણા જ૦ ને ઉ૦ અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ગર્ભજ મનુષ્યની ભરત ઐરવત એ બેમાં આરાને મેળે જાણવી. પહેલે

આરે બેસતાં ત્રણ ગાઉની અને ઉતરતાં આરે બે ગાઉની. બીજે આરે બેસતાં બે ગાઉની અને ઉતરતાં એક ગાઉની. ત્રીજે આરે બેસતાં એક ગાઉની અને ઉતરતાં પાંચસેં ધનુષની. ચોથે આરે બેસતાં પાંચસેં ધનુષની અને ઉતરતાં સાત હાથની. પાંચમે આરે બેસતાં સાત હાથની અને ઉતરતાં એક હાથની. છઠે આરે બેસતાં એક હાથની અને ઉતરતાં મુઢા હાથની, પછી ચઢતાં અવળા સવળી જાણવી. પાંચ મહાવિદેહમાં પાંચસેં ધનુષની, ઉત્તર વૈક્રેય કરે તો જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦ ઉ૦ લાખ જોજનની ઝાઝેરી હેમવય હીરણ્યવયમાં જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ એક ગાઉની હરિવાસ રમકવાસમાં જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ બે ગાઉની. દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂમાં જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ ત્રણ ગાઉની છપ્પન અંતરદ્વીપની જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ આઠસેં ધનુષની. સમુર્છિમને એક છેવટ્ટુ સંઘયણ. જુગળિયાને એક વજ્રરુષભનારાચ સંઘયણ. પંદર કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યને છ સંઘયણ. સમુર્છિમને એક હુંડ સંસ્થાન. જુગળિયાને એક સમચઉરંસ સંસ્થાન. કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યને છ સંસ્થાન, કષાય ચારે પણ મનુષ્યને માન ઘણું, સંજ્ઞા ચારે પણ મનુષ્યને મૈથુન સંજ્ઞા ઘણી. સમુર્છિમને પહેલી ત્રણ લેશ્યા. જુગળિયાને પહેલી ચાર લેશ્યા અને ગર્ભજને છ લેશ્યા. ઇંદ્રિ પાંચ. સમુર્છિમને સમુદ્ઘાત ત્રણ તે વેદની, કષાય ને મારણાંતિક. જુગળિયાને પણ તેજ ત્રણ સમુદ્ઘાત. કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યને સાત સમુદ્ઘાત. સંજ્ઞી અસંજ્ઞી બે. સમુર્છિમને એક નપુંસક વેદ. જુગળિયામાં બે વેદ સ્ત્રી ને પુરૂષ, કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યમાં સ્ત્રી, પુરૂષ ને નપુંસક એ ત્રણ વેદ. સમુર્છિમને પર્યાય ચાર. ભાષા ને મન નહિ. ગર્ભજને છ પર્યાય. સમુર્છિમને એક મિથ્યાત દૃષ્ટિ, ઠ્ઠ અકર્મભૂમિમાં બે દૃષ્ટિ સમકિત અને મિથ્યાત વીશ અકર્મભૂમિ ને છપ્પન અંતરદ્વીપમાં એક મિથ્યાત દૃષ્ટિ અને કર્મભૂમિના મનુષ્યમાં ત્રણ દૃષ્ટિ— સમકિત, મિથ્યાત અને સમામિથ્યાત, સમુર્છિમ અને જુગળિ-

યાને બે દર્શન—ચક્ષુદર્શન ને અચક્ષુદર્શન. ગર્ભજને ચારે દર્શન લાભે. જ્ઞાન, દશ અકર્મભૂમિમાં, બે અને વીશ અકર્મભૂમિ, છપ્પન અંતરદ્વીપ, અને સમુચ્છિમને નથી અને ગર્ભજને પાંચે જ્ઞાન. સમુચ્છિમ તથા જુગળિઆને અજ્ઞાન. બે-મતિ અજ્ઞાન ને શ્રુત અજ્ઞાન. ગર્ભજને ત્રણ. સમુચ્છિમને જોગ ત્રણ—ઓદારિકના બે ને ૧ કાર્મણ કાય યોગ. જુગળિયાને જોગ અગીઆર ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ ઓદારિકના, ૧ કાર્મણ કાય જોગ. ગર્ભજને પંદર જોગ. ઉપયોગ, દશ અકર્મભૂમિ તે પાંચ દેવકુરૂ ને પાંચ ઉત્તરકુરૂ એ દશમાં છ—તે બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન ને બે દર્શન, અને વીશ અકર્મભૂમિ, છપ્પન અંતરદ્વીપમાં ને સમુચ્છિમને ચાર-બે અજ્ઞાન, બે દર્શન. ગર્ભજને બાર ઉપયોગ. તેમજ આહાર લે તો જ૦ ને ઉ૦ છ દિશિનો તથા ત્રણ પ્રકારે આહાર લે, ઓજ, રોમ ને કવળ. ઉરવાય તે સમુચ્છિમમાં આઠ દંડકના આવીને ઉપજે. પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, ત્રણ વિકલેંદ્રિ, મનુષ્ય ને તિર્યંચ. જુગળિઆમા બે દંડકના આવીને ઉપજે તે મનુષ્ય અને તિર્યંચના, કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યમાં બાવીશ દંડકના ઉપજે, તેઉ-વાયુના નહીં. સમુચ્છિમની સ્થિતિ જ૦ ને ઉ૦ અંતર્મુહુર્તની. ગર્ભજની આરાના મેળે જાણવી. ભરત ઇરવતમાં પહેલે આરે બેસતાં ત્રણ પલ્યોપમની, ઉતરતાં બે પલ્યોપમની. બીજે આરે બેસતાં બે પલ્યોપમની, ઉતરતાં એક પલ્યોપમની. ત્રીજે આરે બેસતા એક પલ્યોપમની, ઉતરતાં પૂર્વ ક્રોડની. ચોથે આરે બેસતાં પૂર્વ ક્રોડની, ઉતરતાં સવાસો વર્ષની. પાંચમે આરે બેસતાં સવાસો વર્ષની, ઉતરતાં વીશ વર્ષની. છઠે આરે બેસતાં વીશ વર્ષની, ઉતરતાં સોળ વર્ષની, એમ ચડતાં અવળા સવળી જાણવી. હિમવય હીરણવયમા એક પલ્યોપમની, હરિવાસ રમકવાસમાં બે પલ્યોપમની, દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂમાં ત્રણ પલ્યોપમની, છપ્પન અંતરદ્વીપમાં પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ, પાંચ મહાવિદેહમાં પૂર્વક્રોડની. સમોહિયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ છે. ચવણ તે મરીને સમુચ્છિમ દશ દંડકમાં જાય—પાંચ

સ્થાવર, ત્રણ વિકલેંદ્રિય, મનુષ્ય ને તિર્યંચમાં જાય. જુગલીઆ તેર દંડકમાં જાય તે દેવતાના તેર દંડકમાં. કર્મભૂમિના ગર્ભજ ચોવીશે દંડકમાં જાય ગઈ તે સમુચ્છિંમ મરીને બે ગતિમાં જાય—તે મનુષ્ય ને તિર્યંચમાં જાય. જુગલીઆ મરીને એક દેવગતિમાં જાય કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્ય પાંચે ગતિમા જાય. આગઈ તે સમુચ્છિંમમાં આવે તો બે ગતિનો તે મનુષ્ય ને તિર્યંચનો, ગર્ભજમાં ચારે ગતિનો આવે. સમુચ્છિંમને પ્રાણ આઠ. ભાષા ને મન નહિ. ગર્ભજને દશ પ્રાણ. સમુચ્છિંમને એક કાયાનો જોગ. ગર્ભજને ત્રણ જોગ. ઇતિ એકવીશમો મનુષ્યનો દંડક.

બાવીશમો વાણવ્યંતરનો દંડક.

તેમાં શરીર ત્રણ—વૈક્રય, તેજસ ને કાર્મણ. અવઘેણા જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ સાત હાથની અને ઉત્તર વૈક્રય કરે તો જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦, ઉ૦ લાખ જોજનની સંઘયણ નથી. સંઠાણ એક સમચઉરસ. કષાય ચારે પણ દેવતાને લોભ ઘણો. સંજ્ઞા ચારે પણ દેવતાને પરિગ્રહ સંજ્ઞા ઘણી. લેશ્યા ચાર પહેલી ઇદ્રિય પાંચે સમુદ્ઘાત પાંચ. આહારક ને કેવળ નહીં. સંજ્ઞી અસંજ્ઞી બે. વેદ બે–સ્ત્રી ને પુરૂષ પર્યાય છ પણ ભાષા અને મન ભેગાં બાંધે. દૃષ્ટિ ત્રણ દર્શન ત્રણ જ્ઞાન ત્રણ. અજ્ઞાન ત્રણ. જોગ અગીઆર–તે ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના. તે વૈક્રય, વૈક્રયનો મિશ્ર અને કાર્મણ કાય જોગ, એમ અગીઆર. ઉપયોગ નવ–ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્રણ દર્શન તેમજ આહાર લે તો, જઘન્ય ને ઉ૦ છ દિશિનો તથા બે પ્રકારે ઓજ ને રોમ તથા શુભ અને અચિત્ત આહાર. ઉવવાય તે બે દંડકના આવીને ઉપજે તે મનુષ્ય ને તિર્યંચના. વાણવ્યંતરની સ્થિતિ, જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉ૦ એક પલ્યોપમની. તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉ૦ અર્ધ પલ્યોપમની. સમોહિયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ એ બે પ્રકારે છે. ચવણ તે ચવિને પાંચ દંડકમાં જાય તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, મનુષ્ય ને તિર્યંચ એ પાંચ. ગઈ તે, મરીને

બે ગતિમાં જાય તે મનુષ્ય ને તિર્યંચમાં. આગઈ તે આવે પર બે ગતિના તે મનુષ્ય ને તિર્યંચના. પ્રાણ દશ. જોગ ત્રણ મન, વચન ને કાયાના. ઇતિ બાવીશમો વાણવ્યંતરનો દંડક

ત્રેવીશમો જ્યોતિષીનો દંડક.

તેમાં શરીર ત્રણ- વૈક્રય, તેજસ ને કાર્મણ. અવગાહના જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ સાત હાથની અને ઉત્તર વૈક્રય કરે તો જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ લાખ જોજનની. સંઘયણ નહીં. સંઠાણ એક સમચઉરસ. કષાય ચારે. સંજ્ઞા ચારે. લેશ્યા એક તેજુ. ઇંદ્રિય પાંચે. સમુદ્ઘાત પાંચ તે આહારક ને કેવળ નહીં. સંજ્ઞી છે, વેદ બે. પર્યાય છ પણ ભાષા ને મન ભેગાં બાંધે દૃષ્ટિ ત્રણ, દર્શન ત્રણ, જ્ઞાન ત્રણ, અજ્ઞાન ત્રણ, જોગ અગી ચાર-ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના, તે વૈક્રય વૈક્રયનો મિશ્ર, ને કાર્મણ કાયજોગ. ઉપયોગ નવ-ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન, ત્રણ દર્શન તેમજ આહાર લે તો, જ૦ ને ઉ૦ ૬ દિશિનો તથા બે પ્રકારે તે ઓજ ને રોમ, તે પણ શુભ ને અચિત્ત આહાર. ઉપજવું તે બે દંડકનાં આવીને ઉપજે, તે મનુષ્ય ને તિર્યંચના. ચંદ્રમાની સ્થિતિ જ૦ પા પલ્યની, ઉ૦ એક પલ્ય ને લાખ વર્ષની. તેની દેવીની જ૦ પા પલ્યની, ઉ૦ અર્ધ પલ્ય ને પચાસ હજાર વર્ષની સૂર્યની જ૦ પા પલ્યની, ઉ૦ એક પલ્ય ને હજાર વર્ષની તેની દેવીની જ૦ પા પલ્યની, ઉ૦ અર્ધ પલ્ય ને પાંચસે વર્ષની. ગ્રહની જ૦ પા પલ્યની, ઉ૦ એક પલ્યની, તેની દેવીની જ૦ પા પલ્યની ઉ૦ અર્ધ પલ્યની ન ક્ષત્રની જ૦ પા પલ્યની, ઉ૦ અર્ધ પલ્યની તેની દેવીની જ૦ પા પલ્યની, ઉ૦ પા પલ્યની ઝાઝેરી તારાની જ૦ પલ્યનો આઠમો ભાગ, ઉ૦ પા પલ્યની. તેની દેવીની જ૦ પલ્યનો આઠમો ભાગ, ઉ૦ પલ્યનો આઠમો ભાગ ઝાઝેરી સમોહિયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ છે ચવણ તે ચવીને બે દંડકમાં જાય, તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, મનુષ્ય ને તિર્યંચમાં. ગઈ તે ગતિના બે ગતિના જાય, તે મનુષ્ય ને તિર્યં

અમાં આગઈ તે આવે પણ બે ગતિના તે મનુષ્ય ને તિર્યંચનો આવે. પ્રાણ દશ, જોગ ત્રણ. ઇતિ ત્રેવીશમો જ્યોતિષીનો દંડક.

ચોવીશમો વૈમાનિકનો દંડક.

વૈમાનિક દેવમાં શરીર ત્રણ-વૈક્રય, તેજસ ને કાર્મણ અવઘેણા, સૌધર્મ ઇશાન એ બે દેવલોકે જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ સાત હાથની ત્રીજે, ચોથે દેવલોકે છ હાથની. પાંચમે, છઠે દેવલોકે પાંચ હાથની, સાતમે, આઠમે દેવલોકે ચાર હાથની, નવમે, દશમે, અગીયારમે અને બારમે દેવલોકે ત્રણ હાથની, નવ ગ્રૈવેયકે બે હાથની, ચાર અનુત્તર વિમાનમાં એક હાથની સર્વાર્થસિદ્ધમાં મૂઢા હાથની, ઉત્તર વૈક્રય કરે તો બાર દેવલોક સુધી જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦ ઉ૦ લાખ જોજનની. સંઘયણ નથી સંસ્થાન એક સમચઉરસ, કષાય ચારે પણ લોભ ઘણો સંજ્ઞા ચારે પણ પરિગ્રહ સંજ્ઞા ઘણી. લેશ્યા પહેલે બીજે દેવલોકે તેજુ લેશ્યા ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે એક પદ્મ લેશ્યા છઠાથી માંડી નવ ગ્રૈવેયકમાં એક શુકલ લેશ્યા અને પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં એક પરમ શુકલ લેશ્યા. ઇંદ્રિય પાંચ, બાર દેવલોક સુધી સમુદ્ઘાત પાંચ, તે આહારક ને કેવળ નહીં, નવ ગ્રૈવેયક, પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં ત્રણ તે વેદની, કષાય ને મારણાંતિક. સંજ્ઞી એકલા છે. વેદ પહેલે બીજે દેવલોકે બે વેદ, ત્રીજાથી તે સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક પુરૂષ વેદ, પર્યાય છ પણ ભાષા મન ભેગાં બાંધે. દૃષ્ટિ, બાર દેવલોકમાં ત્રણ, નવ ગ્રૈવેયકમાં બે દૃષ્ટિ, પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં એક સમકિત-દૃષ્ટિ. દર્શન ત્રણ, જ્ઞાન ત્રણ, અજ્ઞાન ત્રણ, બાર દેવલોકે, નવ ગ્રૈવેયકે અને પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં અજ્ઞાન નથી જોગ અગીયાર—ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના તે વૈક્રય, વૈક્રયનો મિશ્ર ને કાર્મણ કાયયોગ, એમ અગીઆર. ઉપયોગ, બાર દેવલોક ને નવ ગ્રૈવેયકમાં ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન, ત્રણ દર્શન. પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં છ ઉપયોગ-ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ દર્શન તેમજ આહાર લે તો જ૦ ને ઉ૦ છ દિશિનો

તથા બે પ્રકારે ઓજ ને રોમ તે પણ અચિત્ત, ને શુભ ઉત્પન્ન તે આવીને ઉપજે, પહેલા દેવલોકથી માંડીને આઠમા દેવલોક સુધી બે દંડકના તે, મનુષ્ય ને તિર્યંચના અને નવમેથી તે સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક મનુષ્યની આવે. પહેલે દેવલોકે સ્થિતિ જ૦ એક પલ્યની, ઉ૦ બે સાગરની, તેની પરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પલ્યની, ઉ૦ સાત પલ્યની અને અપરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પલ્યની, ઉ૦ પચાસ પલ્યની. બીજે દેવલોકે જ૦ એક પલ્યની ઝાઝેરી, ઉ૦ બે સાગર ઝાઝેરી, તેની પરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પલ્યની ઝાઝેરી ઉ૦ નવ પલ્યની અને અપરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પલ્યની ઝાઝેરી, ઉ૦ પંચાવન પલ્યની. ત્રીજે દેવલોકે જ૦ બે સાગરની ઉ૦ સાત સા૦; ત્યાં દેવી નથી પણ તેડાવી જાય ચોથે દેવલોકે જ૦ બે સા૦ ઝાઝેરી. ઉ૦ સાત સા૦ ઝાઝેરી. પાંચમે દેવલોકે જ૦ સાત૦ સા૦, ઉ૦ દશ સા૦. છઠે દેવલોકે જ૦ દશ સા૦, ઉ૦ ચૌદ સા૦, સાતમે દેવલોકે જ૦ ચોદ સાગરની, ઉ૦ સત્તર સા. આઠમે દેવલોકે જ૦ સત્તર સા૦, ઉ૦ અઢાર સા૦, નવમે દેવલોકે જ૦ અઢાર સા૦, ઉ૦ ઓગણીશ સા૦ દશમે દેવલોકે જ૦ ઓગણીશ સા૦, ઉ૦ વીશ સા૦ અગી આરમે દેવલોકે જ૦ વીશ સા૦, ઉ૦ એકવીશ સા૦ બારમે દેવલોકે જ૦ એકવીશ સા૦, ઉ૦ બાવીશ સા૦ પ્રથમ ગ્રૈવેયકે જ૦ બાવીશ સા૦, ઉ૦ ત્રેવીશ સા૦, બીજી ગ્રૈવેયકે જ૦ ત્રેવીશ સા૦, ઉ૦ ચોવીશ સા૦ ત્રીજી ગ્રૈવેયકે જ૦ ચોવીશ સાગરોપમની, ઉ૦ પચીશ સા૦ ચોથી ગ્રૈવેયકે જઘન્ય પચીશ સા૦ ઉ૦ છવીશ સાગરો૦ પાંચમી ગ્રૈવેયકે જ૦ છવીશ સા૦ ઉ૦ સત્તાવીશ સા૦ છઠી ગ્રૈવેયકે જ૦ સત્તાવીશ સા૦, ઉ૦ અઠાવીશ સા૦ સાતમી ગ્રૈવેયકે જ૦ અઠાવીશ સા૦, ઉ૦ ઓગણત્રીશ સા૦ આઠમી ગ્રૈવેયકે જ૦ ઓગણત્રીશ સા૦ ઉ૦ ત્રીશ સા૦ નવમી ગ્રૈવેયકે જ૦ ત્રીશ સા૦ ઉ૦ એકત્રીશ સા૦, ચાર અનુત્તર વિમાનમાં જ૦ એકત્રીશ સા૦ ઉ૦ તેત્રીશ સા૦ અને સર્વાર્થસિદ્ધમાં જ૦ તે ઉ૦ તેત્રીશ સા૦ અજઘન્ય અને અનુત્કૃષ્ટ બન્ને તે

બે મરણ હાલે. ચવવુ તે ચવીને પહેલા બીજા દેવલોકના દેવતા પાંચ દંડકમાં જાય તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, મનુષ્ય ને તિર્યંચ. ત્રીજાથી તે આઠમા દેવલોકના દેવતા બે દંડકમાં જાય તે મનુષ્ય ને તિર્યંચમાં. નવમેથી માંડીને સર્વાર્થસિદ્ધ સુધીના દેવતા એક દંડકમાં જાય તે મનુષ્યમાં જાય. ગઈ ને પહેલેથી માંડીને આઠમા દેવલોકના દેવતા બે ગતિમાં જાય અને નવમેથી માંડીને સર્વાર્થસિદ્ધ સુધીના એક મનુષ્યની ગતિમાં જાય. આગઈ તે પહેલેથી માંડીને આઠમા દેવલોક સુધી બે ગતિનો આવે તે મનુષ્ય ને તિર્યંચનો આવે અને નવમાથી માંડીને સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક મનુષ્યનો આવે. પ્રાણ દશ. એમ ચાર

ઇતિ શ્રી ચોવીશમો વૈમાનિકનો દંડક

સિદ્ધનો દ્વાર કહે છે.

સિદ્ધને શરીર નથી, સિદ્ધની અરૂપી ઘન આત્મ પ્રદેશની અવગાહના જઘન્ય એક હાથ ને આઠ આંગુળની મધ્યમ ચાર હાથ ને સોળ આંગળની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણસેં તેત્રીસ ધનુષ્ય ને બત્રીસ આંગળની. સિદ્ધને સંઘયણ નથી સિદ્ધને સંસ્થાન નથી સિદ્ધને કષાય નથી સિદ્ધને સંજ્ઞા નથી સિદ્ધને લેશ્યા નથી સિદ્ધને ઇંદ્રિય નથી સિદ્ધને સમુદ્ઘાત નથી સિદ્ધ સંજ્ઞી અસંજ્ઞી નથી. સિદ્ધને વેદ નથી સિદ્ધને પર્યાય નથી સિદ્ધને સમ્યગ્ દૃષ્ટિ છે સિદ્ધને એક કેવળ દર્શન છે સિદ્ધને એક કેવળ જ્ઞાન છે. સિદ્ધને અજ્ઞાન નથી. સિદ્ધને જોગ નથી સિદ્ધને બે ઉપયોગ તે કેવળજ્ઞાન ને કેવળદર્શન છે સિદ્ધને આહાર નથી. ઉપજવું તે આઠીને ઉપજે [illegible] મનુષ્યમાં [illegible] સ્થિતિનો છેડો નથી. સિદ્ધને મરણ નથી. [illegible] નથી. ગઈ તે મરીને સિદ્ધને કેઈ [illegible] સિદ્ધમાં એક મનુષ્યનો આવે [illegible] નથી. સિદ્ધને એમ નથી.

ઇતિ ચઉદંડકના બોલ સમાપ્ત.

અથ શ્રી ગતાગતના બોલ.

૧ પહેલી નરકે આગત ૨૫ ભેદની, તે ૧૫ કર્મભૂમિ, ૫ સંજ્ઞી તિર્યંચ ને ૫ અસંજ્ઞી તિર્યંચ, એ પચીશના પર્યાપ્તાની. ગત ૪૦ ભેદની તે ૧૫ કર્મભૂમિ ને ૫ સંજ્ઞી તિર્યંચ એ ૨૦ ના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા એટલે ૪૦ ની

૨ બીજી નરકે આગત ૨૦ ભેદની, તે ઉપર ૨૫ કહ્યા તેમાંથી ૫ અસંજ્ઞી તિર્યંચના પર્યાપ્તા વર્જ્યા. ગત ૪૦ ભેદની પૂર્વવત્.

૩ ત્રીજી નરકે આગત ૧૯ ભેદની તે ઉપર ૨૦ ભેદ કહ્યા તેમાંથી ભુજપરનો એક ભેદ વર્જ્યો. ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્

૪ ચોથી નરકે આગત ૧૮ ભેદની તે ઉપર ૧૯ કહ્યા તેમાંથી ખેચરનો એક ભેદ વર્જ્યો. ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્

૫ પાંચમી નરકે આગત ૧૭ ભેદની તે ઉપર ૧૮ કહ્યા તેમાંથી સ્થળચરનો એક ભેદ વર્જ્યો. ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્

૬ છઠ્ઠી નરકે આગત ૧૬ ભેદની તે ઉપર કહ્યા તેમાંથી ઉરપરનો એક ભેદ વર્જ્યો ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્

૭ સાતમી નરકે આગત ૧૬ ભેદની તે ૧૫ કર્મભૂમિ ને ૧ મચ્છ જળચરના પર્યાપ્તાની સ્ત્રી વર્જી. ગત ૧૦ ભેદની ૫ સંજ્ઞી તિર્યંચના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાની.

૮ એકાવન જાતના દેવતા. (૧૦ ભવનપતિ, ૧૫ પરમાધામી, ૧૬ વાણવ્યંતર અને ૧૦ જંભકા) માં આગત ૧૧૧ બોલની તે ૧૦૧ દેવના સંજ્ઞી મનુષ્ય, ૫ સંજ્ઞી તિર્યંચ અને ૫ અસંજ્ઞી તિર્યંચ એ ૧૧૧ ના પર્યાપ્તાની. ગત ૪૬ ની તે ૧૫ કર્મભૂમિ, ૫ સંજ્ઞી તિર્યંચ, ૩ પૃથ્વી, પાણી અને વનસ્પતિ એ ૨૩ ના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાની.

૯ જ્યોતિષી અને પહેલા દેવલોકમાં આગત ૫૦ બોલની તે ૧૫ કર્મભૂમિ, ૫ સંજ્ઞી તિર્યંચ અને ૩૦ અકર્મભૂમિ એ ૫૦ ના પર્યાપ્તાની. ગત ૪૬ ની પૂર્વવત

૧૦ બીજા દેવલોકમાં આયુષ્ય ૪૦ [illegible] તે ઉપર ૫૦ [illegible]
તેમાંથી ૫ [illegible] અને ૫ [illegible] ૧૦ [illegible]
[illegible] ની પૂર્વવત્

૧૧ પહેલા કિલ્વિષીઓનું આયુષ્ય ૩૦ [illegible] તે ઉપર ૪૦ [illegible]
તેમાંથી ૫ [illegible] અને ૫ [illegible] ૧૦ [illegible]
[illegible] ની પૂર્વવત્.

૧૨ બીજા દેવલોકથી [illegible] દેવલોક સુધી (૬ દેવલોક,
૬ [illegible] અને ૬ કિલ્વિષી [illegible] ૧૭) માં આયુષ્ય ૪૦
[illegible] તે ૧૨ [illegible] અને ૫ [illegible]
[illegible] અને [illegible]

૧૩ નવમા દેવલોકથી [illegible] સુધી (૪ દેવલોક, [illegible]
[illegible] ૧૮) માં આયુષ્ય ૧૬ [illegible]
[illegible] ૩૦ [illegible] તે ૧૬ [illegible]

૧૪ [illegible]

[illegible]

માંહે), ૨ પહેલી નરક એ ૧૦૮ ના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા એટલે ૨૧૬ અને ૧૭૯ ની લટ સર્વ મળીને ૩૯૫ ભેદ થયા.

૧૮ સંજ્ઞી તિર્યંચમાં આગત ૨૬૭ ભેદની તે ૮૧ ભેદ દેવતાના, (૯૯ ભેદમાંથી ઉપરના ૪ દેવલોક, ૯ ગ્રૈવેયક અને ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૧૮ ભેદ વર્જ્યા બાકી રહ્યા તે) ૧૭૯ ની લટ અને ૭ નરકના પર્યાપ્તા એમ ૨૬૭ ની. ગત પાંચેની જુદી જુદી કહે છે. જળચળની પ૨૭ ભેદની તે ૫૬૩ માંથી નવમા દેવલોકથી સર્વાર્થસિદ્ધ સુધીના અઢાર જાતના દેવતાના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૩૬ ભેદ વર્જ્યા. શેષ પ૨૭ રહ્યા તે. ઉરપરની ગત ૫૨૩ ભેદની તે પ૨૭ માંથી છઠી તથા સાતમી એ બે નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ ૪ ભેદ વર્જ્યા. સ્થળચળની ગત ૫૨૧ ની તે ૫૨૩ માંથી પાંચમી નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ બે ભેદ વર્જ્યા. ખેચરની ગત ૫૧૯ ની તે ૫૨૧ માંથી ચોથી નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ બે ભેદ વર્જ્યા. ભુજપરની ગત ૫૧૭ ની તે ૫૧૯ માંથી ત્રીજી નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ બે ભેદ વર્જ્યા.

૧૯ સમુર્છિમ મનુષ્યમાં આગત ૧૭૧ ભેદની તે ૧૭૯ ની લટમાંથી તેઉ વાઉના આઠ ભેદ વર્જ્યા. શેષ ૧૭૧ રહ્યા તે, ગત ૧૭૯ ની લટની.

૨૦ સંજ્ઞી મનુષ્યમાં આગત ૨૭૬ ભેદની તે ૧૭૯ ની લટમાંથી તેઉ વાઉના આઠ વર્જ્યા શેષ ૧૭૧ તથા ૯૯ જાતના દેવતા અને ૬ નરકના પર્યાપ્તા સર્વ મળી ૨૭૬ ભેદ થયા. ગત ૫૬૩ ભેદની.

૨૧ અકર્મભૂમિમાં આગત ૨૦ ભેદની. ૧૫ કર્મભૂમિ અને ૫ સંજ્ઞી તિર્યંચ એ ૨૦ ની. ગત જુદી જુદી કહે છે ૫ દેવકુરૂ અને ૫ ઉત્તરકુરૂની ગત ૧૨૮ ભેદની તે ૧૦ ભવનપતિ, ૧૫ પરમાધામી, ૧૬ વાણવ્યંતર, ૧૦ જંભક,

૧૦ [illegible], ૨ [illegible], [illegible], ત્રીજુ અને ૬ [illegible]; એ ૬૮ જાતના [illegible] અને [illegible] ૧૯૮. ૫ [illegible] અને ૫ [illegible] ૧૭૬ [illegible] પૂર્વે ૧૬૮ [illegible] પહેલા [illegible] ૫ [illegible] અને [illegible] ૧૨૪ [illegible] પૂર્વે ૧૦૬ [illegible]

૯૯ [illegible], ૧૫ [illegible] ૫ [illegible] અને ૫ [illegible] ૧૦૪ [illegible] ૧૦ [illegible], ૧૫ [illegible], ૧૧ [illegible], ૧૦ [illegible] અને [illegible] ૧૦૧

[illegible]

૫૨ [illegible], ૧૦ [illegible], ૯ [illegible], ૯ [illegible], ૫ [illegible]

૫૪ [illegible], ૧૪ [illegible] અને [illegible] ૯૧ [illegible] અને ૬ [illegible]

૫૫ [illegible], [illegible] ૬ [illegible], ૯ [illegible], ૬ [illegible] ૫ [illegible]

૬૧ [illegible]

૨૭ કેવળીમાં આગત ૧૦૮ ભેદની તે ૯૯ જાતના દેવતામાંથી ૧૫ પરમાધામી, ૩ કિલ્વિષી એ અઢાર વર્જ્યા, શેષ ૮૧ રહ્યા તે, ૧૫ કર્મભૂમિ, ૫ સંજ્ઞીતિર્યંચ, ૪ નરક પહેલી અને પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ એ ૩ એમ સર્વ મળી ૧૦૮ ભેદ થયા તે. ગત મોક્ષની.

૨૮ સાધુમાં આગત ૨૭૫ ની તે ૧૭૯ ની લટમાંથી તેઉ વાઉના ૮ વર્જ્યા. શેષ ૧૭૧, ૯૯ જાતના દેવતા અને ૫ નરક એમ ૨૭૫ ની. ગત ૭૦ ભેદની તે ૧૨ દેવલોક ૯ લોકાંતિક, ૯ ગ્રૈવેયક અને ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૩૫ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની.

૨૯ શ્રાવકમાં આગત ૨૭૬ ભેદની તે પૂર્વે ૨૭૫ કહ્યા તે અને ૧ છઠ્ઠી નરક વધી. ગત ૪૨ ભેદની તે ૧૨ દેવલોક અને ૯ લોકાંતિક એ ૨૧ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની.

૩૦ સમદષ્ટિમાં આગત ૩૬૩ ભેદની તે ૧૭૯ ની લટમાંથી ૧૫ કર્મભૂમિના પર્યાપ્તા તથા તેઉ વાઉના ૮ એ ૨૩ વર્જ્યા. શેષ ૧૫૬ તથા ૧૦૧ સંજ્ઞીમનુષ્ય, ૯૯ જાતના દેવતા અને ૭ નરકના પર્યાપ્તા એમ સર્વ મળી ૩૬૩ ભેદ થયા. ગત ૨૨૨ ની તે ૮૧ જાતના દેવતા, ૯૯ ભેદમાંથી ૧૫ પરમાધામી અને ૩ કિલ્વિષી એ ૧૮ વર્જ્યા ને ૧૫ કર્મભૂમિ, ૫ સંજ્ઞીતિર્યંચ, ૬ નરક એમ ૧૦૭ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૨૧૪, ત્રણ વિકલેંદ્રિના અપર્યાપ્તા અને ૫ અસંજ્ઞીતિર્યંચના અપર્યાપ્તા એમ સર્વ મળી ૨૨૨ થયા તે. ૧૫ પરમાધામી અને ૩ કિલ્વિષીના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા એ ૩૬ ભેદ ભેળવતાં ૨૫૮ ભેદની ગત પણ કેટલાક કહે છે.

૩૧ મિથ્યાત્વીમાં આગત ૩૭૧ ભેદની તે પૂર્વે ૩૬૩ કહ્યા તેમાં તેઉ વાઉના ૮ ભેદ વધ્યા. ગત ૫૫૩ ભેદની તે ૫૬૩ માંથી ૫ અનુત્તર વિમાનના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ ૧૦ ભેદ વર્જ્યા.

શ્રી ગુરુ[illegible]

[illegible]

અથ શ્રી ગુરુ-[illegible]

[illegible]

બીજો લક્ષણ ગુણદ્વાર કહે છે.

પહેલા મિથ્યાત્વ ગુણઠાણાનાં લક્ષણ કહે છે—શ્રી વીતરાગની વાણીથી ઓછું, અધિક, વિપરીત, સરદહે, પરૂપે, ફરસે તેહને મિથ્યાત્વ કહીએ ઓછી પરૂપણા તે કોને કહીએ ? જેમ કોઈ કહે જે જીવ અંગુઠા માત્ર છે, તંદુલ માત્ર છે, શામા માત્ર છે, દીપક માત્ર છે તેહને ઓછી પરૂપણા કહીએ. બીજી અધિક પરૂપણા તે કોને કહીએ– એક જીવ સર્વ લોક બ્રહ્માંડ માત્રમાં વ્યાપી રહ્યો છે તેહને અધિક પરૂપણા કહીએ. ત્રીજી વિપરીત પરૂપણા તે કોને કહીએ—કોઈ કહે જે પાંચ ભૂત થકી આત્મા ઉપન્યો છે અને એહને વિનાશે જીવ પણ વીણસે છે તે જડ છે તે થકી ચૈતન્ય ઉપજે, વીણસે એમ કહે તેહને વિપરીત પરૂપણા કહીએ. એમ નવ પદાર્થનું વિપરીતપણું સરદહે પરૂપે, ફરસે તેહને મિથ્યાત્વ કહીએ પણ જૈન માર્ગે આત્મા અકૃત્રિમ, અખંડ, અવિનાશી, નિત્ય છે. શરીર માત્ર વ્યાપક છે તે વિષે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી વંદણા નમસ્કાર કરીને શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપન્યો ? શ્રી ભગવંતે કહ્યું જે, જીવરૂપ દડી તે કર્મરૂપ ગેડીએ કરી ૪ ગતિ, ૨૪ દંડક, ૮૪ લાખ જીવાજોનીમાં વારંવાર પરિભ્રમણ કરે પણ સંસારનો પાર પામે નહિ.

બીજા ગુણઠાણાના લક્ષણ કહે છે—જેમ કોઇ પુરૂષ ખીરખાંડનું ભોજન જમ્યો, પછી વમન કર્યું, ત્યારે કોઇક પુરૂષે પૂછ્યું, ભાઈ ! કાંઈ સ્વાદ રહ્યો ? એટલે કહે જે થોડો સ્વાદ રહ્યો તે સમાન સમકિત અને વમ્યો તે સમાન મિથ્યાત્વ ૧. બીજુ દૃષ્ટાંત કહે છે—જેવો ઘંટાનો નાદ પહેલો ગહેર ગંભીર પછી રણકો રહી ગયો. ગહેરગંભીર સમાન સમકિત અને રણકો રહી ગયો તે સમાન મિથ્યાત્વ. ૨ ત્રીજું દૃષ્ટાંત આંબાનું—જીવરૂપ આંબો તેની પ્રમાણરૂપ ડાળથી સમકિતરૂપ ફળ મોહરૂપ વાયરે કરી તુટયું, મિથ્યાત્વરૂપ ધરતીએ આવી પડયું નથી વચમાં છે ત્યાં સુધી સાસ્વાદાન કહીએ અને ધરતીએ આવી

પડ્યું ત્યારે મિથ્યાત્વ. તે વિષે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી મોડી શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા સ્વામીનાથ ! તે જીવને ગુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવંત કહે, કૃષ્ણપક્ષી હતો તે શુકલપ[ક્ષી] થયો, અર્દ્ધ પુદ્ગલ સંસાર ભોગવવો રહ્યો. જેમ કોઇ પુરુષ માથે લાખ ક્રોડનું દેવું હતું તે પરદેશ જઇને કમાઇ આવ્યો દેવું દેતાં એક અધેલીનું દેવું રહ્યું તેહનું વ્યાજ થયું, અર્દ્ધ પુદ્ગલ સંસાર ભોગવવો રહ્યો સાસ્વાદાન સમકિત પાંચવાર આવે

ત્રીજે ગુણઠાણાનાં લક્ષણ કહે છે—ત્રીજું મિશ્રગુણઠાણું તે બે વસ્તુ મળીને મિશ્ર શીખંડને દૃષ્ટાંતે જેમ શીખંડ ખાટો ને મીઠો, તેમ મીઠાશ સમાન સમકિત ને ખટાશ સમાન મિથ્યાત્વ. તે જિનમાર્ગ પણ રૂડો જાણે તથા અન્ય માર્ગ પણ રૂડો જાણે. જેમકે નગર બહાર સાધુ મહાપુરુષ પધાર્યા છે તેહને શ્રાવક વાંદવા જાય છે એવામાં મિશ્રદૃષ્ટિવાળો મિત્ર મળ્યો. તેણે પૂછ્યું, ક્યાં જાઓ છો ? શ્રાવક કહે, સાધુ મહાપુરુષને વાંદવા જઇએ છીએ. એટલે મિશ્રદૃષ્ટિવાળો કહે, એહને વાંદે શું થાય ? શ્રાવક કહે જે મહા લાભ થાય તેથી તે કહે-હું પણ આવું છું એમ કહીને મિશ્રગુણઠાણાવાળે વાંદવાને પગ ઉપાડ્યો એટલામાં બીજો મહા મિથ્યાત્વી મિત્ર મળ્યો, તેણે પૂછ્યું કે ક્યાં ભણી જાઓ છો ? મિશ્રગુણઠાણાવાળો કહે જે, સાધુ મહાપુરુષને વાંદવા જઇએ છીએ. ત્યારે મહા મિથ્યાત્વી કહે-જે એહને વાંદે શું થાય ? એ તો મેલા, ઘેલા છે, એમ કહીને ભોળવી નાખ્યો એથી પાછો ગયો સાધુજ્ઞાનીને શ્રાવકે પુછ્યું, સ્વામી ! વાંદવા પગ ઉપાડ્યો તેહને શું ગુણ નીપન્યો ? જ્ઞાની ગુરૂ કહે જે કાળા અડદ સરખો હતો તે છડીદાળ સરખો થયો, કૃષ્ણપક્ષી ટળીને શુકલપક્ષી થયો, અનાદિ કાળનો ઉંધો હતો તે સુલટો થયો, સમકિત સન્મુખ થયો પણ પગ ભરવા સમર્થ નહીં, તે વિષે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી વાંદ્યા નમસ્કાર કરીને શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપન્યો ? શ્રી ભગવંત કહે, તે જીવ ૪ ગતિ, ૨૪ દંડકમાં

ભમીને પણ દેશે ઉણું અર્દ્ધ પુદ્દગળ પરાવર્ત્તનમાં ઉત્કૃષ્ટો સંસારનો પાર પામશે.

ચોથું અવિરતિ સમ્યક્ત્વદષ્ટિ ગુણઠાણું તેનું શું લક્ષણ—૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તે. ૧ અનંતાનુબંધી ક્રોધ, ૨ માન, માયા, ૪ લોભ, ૫ સમ્યક્ત્વ મોહિનીય, ૬ મિથ્યાત્વ મોહનીય, મિશ્ર મોહનીય. એ ૭ પ્રકૃતિ કાંઇક ઉદય આવે તેહને ક્ષય કરે અને સત્તામાં દળ છે તેહને ઉપશમાવે, તેને ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ કહીયે. તે સમ્યક્ત્વ અસંખ્યાતીવાર આવે અને ૭ પ્રકૃતિના દળને સર્વથા ઉપશમાવે, ઢાંકે તેને ઉપશમસમકિત કહીયે તે સમકિત પાંચવાર આવે, અને ૭ પ્રકૃતિના દળને સર્વથા ક્ષય કરે તેને ક્ષાયક સમકિત કહીયે તે સમ્યક્ત્વ ૧ વાર આવે. ચોથે ગુણઠાણે આવ્યો થકો જીવાદિક પદાર્થ દ્રવ્યથી ૧, ક્ષેત્રથી ૨, કાળથી ૩, ભાવથી ૪, નોકારસીઆદિ છમાસી તપ જાણે, સરદહે, પરૂપે પણ ફરસી શકે નહિ તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મેડી શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા. સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવંત કહે-હે ગૌતમ ! તે જીવ સમકિત વ્યવહારપણે શુદ્ધ પ્રવર્તતો જઘન્ય ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્કૃષ્ટો પંદર ભવે મોક્ષ જાય, વેદક સમકિત એક વાર આવે, એક સમયની સ્થિતિ છે. પૂર્વે જો આયુષ્યનો બંધ પડયો ન હોય તો ૭ બોલમાં બંધ પાડે નહિ. ૧ નરકનું આયુષ્ય, ૨ ભવનપતિનું આયુષ્ય, ૩ તિર્યંચનું આયુષ્ય, ૪ વાણવ્યંતરનું આયુષ્ય, ૫ જ્યોતિષીનું આયુષ્ય, ૬ સ્ત્રી વેદ, ૭ નપુંસક વેદ, એ ૭ બોલમાં આયુષ્યનો બંધ પાડે નહિ, તે જીવ, ૮ આચાર સમકિતના આરાધી ચતુર્વિધ સંઘની વત્સલતા પરમહર્ષ અને ભક્તિભર કરતો થકો જઘન્ય પહેલે દેવલોકે ઉપજે, ઉત્૦ બારમે દેવલોકે ઉપજે, પચ્ચખાણની સાખે, પૂર્વ કર્મને ઉદયે કરીને વ્રત પચ્ચખાણ કરી ન શકે, પણ અનેક વરસની શ્રમણોપાસકની પ્રવજ્યાંનો પાળક કહીયે, દશાશ્રુત સ્કંધે શ્રાવક કહ્યા છે તે માટે દર્શન શ્રાવકને અવિરય સમદ્રષ્ટી કહીયે.

પાંચમું દેશવિરતિ ગુણઠાણું. તેનું શું લક્ષણ—અગીયાર પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમભાવે તે. ૭ પૂર્વે કહી તે અને ૧ અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ એમ ૧૧ પ્રકૃતિને ક્ષય કરે તો ક્ષાયકસમકિત કહીયે, ઢાંકે-ઉપશમાવે તો ઉપશમસમકિત કહીયે. અને કાંઈક ઢાંકે ને કાંઈક ક્ષય કરે તો ક્ષયોપશમસમકિત કહીયે. પાંચમે ગુણઠાણે આવ્યો થકો જીવાદિક પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી કાળથી, ભાવથી, નોકારસી આદિ દઈને છમાસી તપ જાણે, સરદહે, પરૂપે, શક્તિ પ્રમાણે સ્પર્શે. એક પચ્ચખાણથી માંડીને, ૧૨ વ્રત, ૧૧ શ્રાવકની પડીમા આદરે, યાવત્ સંલેખણા સુધી અનશન કરી આરાધે, તે વિરે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો? ત્યારે શ્રી ભગવંતે કહ્યું, જ૦ ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય, ઉ૦ ૧૫ ભવે મોક્ષ જાય, જ૦ પહેલે દેવલોકે ઉપજે, ઉત્૦ ૧૨ મે દેવલોકે ઉપજે. તે સાધુના વ્રતની અપેક્ષાયે દેશવિરતી કહીયે, પણ પરિણામથી અવ્રતની ક્રિયા ઉતરી ગઇ છે. અલ્પઇચ્છા, અલ્પઆરંભ, અલ્પપરિગ્રહી, સુશીલ, સુવ્રતી, ધર્મિષ્ઠ, ધર્મવ્રતી, કલ્પઉગ્રવિહારી, મહાસંવેગવિહારી, ઉદાસી, વૈરાગ્યવંત, એકાંતઆર્ય, સમ્યગમાર્ગી માર્ગપ્રભાવક અરિહંતના શિષ્ય વર્ણવ્યા છે, ગીતાર્થ જાણે છે, સિદ્ધાંતની શાખ છે, શ્રાવકપણું એક ભવમાં પ્રત્યેક હજારવાર આવે.

છઠું પ્રમત્ત સંજતિ ગુણઠાણું, તેહનું શું લક્ષણ—૧૫ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમભાવે તે, ૧૧ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે અને ૧ પચ્ચખાણાવરણીય ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ એવં ૧૫ પ્રકૃતિને ક્ષય કરે તો ક્ષાયક સમકિત કહીયે, ઢાંકે તો ઉપશમ સમકિત કહીયે. અને કાંઈક ઢાંકે, ને કાંઈક ક્ષય કરે તો ક્ષયોપશમ સમકિત કહીયે. તે વિરે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા, તે જીવને શું ગુણ નિપજ્યો? શ્રી ભગવંતે કહ્યું:—તે જીવ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી

જીવાદિક નવ પદાર્થને તથા નોકારસી આદિ છમાસી તપ સદ્દહે, સરદહે, પરૂપે, ફરસે. સાધુપણું એક ભવમાં નવસેંવાર આવે તે જીવ જઘન્ય ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્૦ ૧૫ ભવે મોક્ષ જાય. આરાધક જીવ જઘ૦ પહેલે દેવલોકે ઉપજે, ઉત્૦ અનુત્તર વિમાને ઉપજે. ૧૭ ભેદે સંજમ નિર્મળ પાળે, ૧૨ ભેદે તપસ્યા કરે, પણ યોગ ચપળ, કષાય ચપળ, વચન ચપળ, દષ્ટિ ચપળતાનો અંશ છે; તેણે કરીને યદ્યપિ ઉત્તમ અપ્રમાદિપણે રહે છે, તો પણ પ્રમાદ રહે છે માટે પ્રમાદપણે કરી તથા કૃષ્ણાદિક લેશા, અશુભ જોગ કોઇક કાળે પ્રણમે છે, માટે કદાચ પ્રકૃષ્ટમત્ત થઈ જાય છે. તેને પ્રમત્ત સંજતિ ગુણઠાણું કહીયે.

સાતમું અપ્રમત્ત સંજતી ગુણઠાણું, તેહનું શું લક્ષણ-પાંચ પ્રમાદ છાંડે ત્યારે સાતમે ગુણઠાણે આવે. તે ૫ પ્રમાદનાં નામ-(ગાથા) ૧ મદ, ૨ વિષય, ૩ કષાય, ૪ નિદ્રા, ૫ વિકથા પંચમા ભણિયા; એ એ પંચ પમાયા, જીવ પડંતી સંસારે ૧ એ ૫ પ્રમાદ છાંડે અને ૨૬ પ્રકૃતિને ઉપશમાવે તે ૧૫ પૂર્વે કહી તે અને સંજલનો ક્રોધ, એમ ૧૬ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તેને શું ગુણ નીપન્યો ? જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી તથા નોકારસી આદિ દેઈને છમાસી તપ ધ્યાન શુદ્ધપણે જાણે, સરદહે, પરૂપે, ફરસે. તે જીવ જઘન્ય તે જ ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્કૃષ્ટો ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય. ગતિ તો પ્રાયઃ કલ્પાતીતની થાય ધ્યાનને વિષે, અનુષ્ઠાનને વિષે, અપ્રમત્ત ઉપર ચડતા રહે છે, તથા શુભ લેશ્યાપણે જ કરીને નથી પ્રમત્ત કષાય જેને તેને અપ્રમત્ત સંજતી ગુણઠાણું કહીયે.

આઠમું નીયટ્ટિ બાદર ગુણઠાણું તેનું શું લક્ષણ—૧૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે. તે સોળ પૂર્વે કહી તે અને સંજલનું માન એ ૧૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે. તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપન્યો ? શ્રી ભગવંતે કહ્યું-પરિણામધારા અપૂર્વ કહ્યું જે કોઈ કાળે જીવને કોઈ દિને આવ્યું નથી તે

શ્રેણી જુગત જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, નોકારસી આદિ દઈ છમાસી તપ જાણે, સરદહે, પરૂપે, ફરસે તે જીવ જઘન્ય તે જ ભવે મોક્ષ જાય. ઉત્૦ ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય, અહીંથી શ્રેણી ૨ કરે:- ૧ ઉપશમશ્રેણી ને ૨ ક્ષપકશ્રેણી ઉપશમ શ્રેણીવાળો જીવ મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિના દળને ઉપશમાવતો અગ્યારમા ગુણઠાણા સુધી જાય, પડિવાઈ પણ થાય, હાયમાન પરીણામ પણ પરીણમે અને ક્ષપકશ્રેણીવાળો જીવ તે મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિના દળને ખપાવતો, શુદ્ધ મૂળમાંથી નિર્જરા કરતો, નવમે. દશમે ગુણઠાણે થઈને બારમે ગુણઠાણે જાય, અપડિવાઈ જ હોય વર્દ્ધમાન પરીણામ પરીણમે હવે નીયટ્ટિ બાદરનો અર્થ તે નિવર્ત્યો છે બાદર કષાયથી બાદર સંપરાય ક્રિયાથી શ્રેણી કરવે, અભ્યંતર પરીણામે, અધ્યવસાય સ્થિર થતે, બાદર ચપળતાથી નિવર્ત્યો છે માટે નીયટ્ટિ બાદર ગુણઠાણું કહીયે, તથા બીજું નામ અપૂર્વ કરણ ગુણઠાણું પણ કહીયે, યામાટે જે કોઈ કાળે જીવે પૂર્વે શ્રેણી કરી નહોતી અને એ ગુણઠાણે પહેલું જ કરણ તે પંડિતવીર્યનું આવરણ ક્ષય કરણરૂપ કરણ પરીણામધારા વર્દ્ધનરૂપ શ્રેણી કરે તેહને અપૂર્વ કરણ ગુણઠાણું કહીયે.

નવમું અનીયટ્ટિબાદર ગુણઠાણું, તેનું શું લક્ષણ—એકવીશ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે, તે ૧૭ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે અને ૪ સંજ્વલની ૧ માયા, ૨ સ્ત્રીવેદ, ૩ પુરુષવેદ, ૪ નપુંસકવેદ. એ ૨૧ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે, તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા સ્વામીનાથ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો? શ્રી ભગવંતે કહ્યું. તે જીવને જીવાદિક પદાર્થ તથા નોકારસી આદિ દઈને છમાસી તપ, દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી નિર્વિકાર અમાયી વિષય નિરવાંછનાપણે જાણે, સરદહે, પરૂપે, ફરસે, તે જીવ જઘન્ય તે જ ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્૦ ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય અનીયટ્ટિબાદર તે વર્ધમાન પ્રકારે નિવર્ત્યો નથી, અંશ માત્ર હજી બાદરસંપરાય ક્રિયા રહી છે, તે માટે અની

યટ્ટિઆઇર ગુણઠાણું કહીયે. " આઠમા, નવમા ગુણઠાણ
શબ્દાર્થ ઘણા ગંભીર છે તે અન્ય પંચસંગ્રહાદિક ગ્રંથ
સિદ્ધાંતથી સમજવા. "

દશમું સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણઠાણું, તેનું શું લક્ષણ—૨૭
તિને ક્ષયોપશમાવે. ૨૧ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે અને ૧
૨ રતી, ૩ અરતી, ૪ ભય, ૫ શોક, ૬ દુગંછા. એ ૨૭ પ્રકૃ
ક્ષયોપશમાવે. તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી
ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ! તે જીવને શું ગુણ ની
ન્યો? શ્રી ભગવંતે કહ્યું, તે જીવ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળ
ભાવથી, જીવાદિક પદાર્થ તથા નોકારસી આદિ દઈને છમા
તપ, નિરભિલાષ, નિર્વાંછના, નિર્વેદકતાપણે, નિરાશી, અવ્યામો
અવિભ્રમપણે જાણે, સરદહે, પરૂપે, ફરસે. તે જીવ જઘન્ય તે
ભવે મોક્ષ જાય, ઉત૦ ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય. સૂક્ષ્મ-થોડી
લગારેક પાતળીશી સંપરાય ક્રિયા રહી છે, તેને સૂક્ષ્મસંપર
ગુણઠાણું કહીયે.

અગ્યારમું ઉપશાંતમોહ ગુણઠાણું, તેનું શું લક્ષણ—
પ્રકૃતિને ઉપશમાવે, તે ૨૭ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે અને ૧ સંજ્વલ
લોભ, એવં ૨૮ મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિને ઉપશમાવે સર્વ
ઢાંકે. (ભસ્મભારી પ્રછન્ન અગ્નિવત્) તે વિષે ગૌતમસ્વામ
હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા. સ્વામ
નાથ! તે જીવને શું ગુણ નીપન્યો? શ્રી ભગવંતે કહ્યું:-તે જી
જીવાદિક પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, નોકારસ
આદિ દઈને છમાસી તપ વીતરાગ ભાવે, યથાખ્યાત ચારિત્ર
પણે જાણે, સરદહે, પરૂપે, ફરસે, એવામાં જો કાળ કરે તે
અનુત્તર વિમાનમાં જાય, પછી મનુષ્ય થઈ મોક્ષ જાય અને
સૂક્ષ્મ લોભનો ઉદય થાય તો કષાય અગ્નિ પ્રગટે, પછી
દશમાથી સર્વથા પડે તો પહેલે ગુણઠાણે જાય, પણ અગ્યારમે
ચઢવું તો નથી. ઉપશાંત તે ઉપશમ્યો છે મોહ સર્વથા

કરી અગ્નિ ઓલવ્યાની પેઠે. ટાળ્યો નહિ, ઢાંક્યો છે માટે ઉપ શાંતમોહ ગુણઠાણું કહીયે.

બારમું ક્ષીણમોહ ગુણઠાણું, તેનું શું લક્ષણ—૨૮ પ્રકૃતિને સર્વથા ખપાવે ક્ષપકશ્રેણી, ક્ષાયક ભાવ, ક્ષાયકસમકિત, ક્ષાયક યથાખ્યાત ચારિત્ર, કરણસત્ય, જોગસત્ય, ભાવસત્ય, અમાયી, અકષાયી, વીતરાગી, ભાવનિર્ગ્રંથ, સંપૂર્ણ સંવુડ સંપૂર્ણ ભાવિતાત્મા, મહાતપસ્વી, મહાસુશીલ, અમોહી, અવિકારી, મહાજ્ઞાની, મહાધ્યાની, વર્દ્ધમાન પરિણામી, અપડીવાઈ થઈ અંતર્મુહુર્ત રહે એ ગુણઠાણે કાળ કરવો નથી, પુનર્ભવ છે નહિ, છેલ્લે સમયે પાંચ જ્ઞાનાવરણીય, નવ દર્શનાવરણીય, પંચવિધ અંતરાય ક્ષય કરવોદ્યમ કરી. તેરમા ગુણઠાણાને પહેલે સમયે ક્ષય કરી કેવળ જ્યોતિ પ્રકટે તે માટે [illegible] ગુણઠાણું કહીયે.

તેરમું સજોગી કેવળી ગુણઠાણું, તેનું શું લક્ષણ—[illegible] સહિત તેરમે ગુણઠાણે વિચરે. ૧ સજોગી, ૨ [illegible] [illegible] સલેશી, ૪ શુકલલેશી, ૫ યથાખ્યાતચારિત્ર, ૬ [illegible] ૭ પંડિતવીર્ય, ૮ શુકલધ્યાન, ૯ કેવળજ્ઞાન, ૧૦ કેવળ [illegible] એ દશ બોલ સહિત જઘન્ય અંતર્મુહુર્ત [illegible] [illegible] કોડી સુધી વિચરે, ઘણા જીવને તારી, [illegible] બીજા ત્રીજા શુકલધ્યાનના પાયાને ધ્યાઈને [illegible] તે શુભ મન વચન કાયાના જોગ [illegible] પરવશ છે, ગમનાગમનાદિક ઘણા [illegible] કેવળદર્શન, ઉપયોગ સમયાંતર [illegible] માટે સજોગી કેવળી ગુણઠાણું કહીયે

ચઉદમું અજોગી કેવળી ગુણઠાણું [illegible] ધ્યાનનો ચોથો પાયો, સમુચ્છિન્નક્રિય [illegible] વૃત્તિધ્યાતા મનજોગ રૂંધી, વચનજોગ [illegible] અને પ્રાણનિરોધ કરી રૂપાતીત [illegible] બોલ સહિત વિચરે તેરમે, ૧૦ [illegible]

૨ સલેશી, ૩ શુકલલેશી. એ ત્રણ વર્જીને શેષ ૭ બોલ સહિત સકલ ગિરીનો રાજા મેરૂ તેની પેઠે અડોલ, અચલ, સ્થિર અવસ્થાને પામે. શૈલેશીપણે રહી પંચ લઘુ અક્ષર ઉચ્ચારપ્રમાણ કાળ રહી શેષ ૧ વેદનીય, ૨ આયુષ્ય, ૩ નામ, ૪ ગોત્ર એ ચાર કર્મ ક્ષીણ કરીને મુક્તિપદ પામે. શરીર ઉદારિક, તેજસ, કાર્મણ, સર્વથા છાંડીને સમશ્રેણી, ઋજુગતિ, અન્ય આકાશ પ્રદેશ અણુઅવગાહતો, અણફરસતો, એક સમય માત્રમાં ઉર્ધ્વગતિ, અવિગ્રહગતિએ તીહાં જાય "એરંડબીજ બંધન મુક્તવત. નિર્લેપ તુંબીવત, કોદંડમુક્તબાણવત, ઈંધનવન્હિમુક્ત ધૂમ્રવત્" તીહાં સિદ્ધ ક્ષેત્રે જઈ સાકારોપયોગે સિદ્ધ થાય, બુદ્ધ થાય, પારંગત થાય, પરંપરાગત થાય, સકલકાર્ય અર્થ સાધી કૃતકૃતાર્થ નિષ્ઠિતાર્થ અતુલ્ય સુખસાગર નિમગ્ન સાદી અનંત ભાગે સિદ્ધ થાય. એ સિદ્ધ પદનો ભાવરમણ ચિંતન મનન કદાકાળે સુજને હોયે! એ ઘડી, પળ ધન્ય સફળ હોશે. અજોગી તે જોગ રહિત કેવળ સહિત વિચરે તેને અજોગી કેવળી ગુણઠાણું કહીયે.

ત્રીજો સ્થિતિદ્વાર કહે છે.

પહેલા ગુણઠાણાની સ્થિતિ ૩ પ્રકારની છે—અનાદીઅ- [illegible] જીવોના તે જ મિથ્યાત્વની આદિ નથી ને અંત પણ નથી તે અનાદિ [illegible] મિથ્યાત્વ ૧ અનાદિસા [illegible] જીવોના તે જે મિથ્યાત્વની આદિ નથી પણ અંત છે તે અના- [illegible] મિથ્યાત્વ [illegible] ૨ સાદીસાન્ત [illegible] જીવોના તે જે મિથ્યાત્વની આદિ પણ છે ને અંત પણ છે તે [illegible] મિથ્યાત્વ [illegible] તેની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત [illegible] [illegible] ગુણઠાણાની સ્થિતિ [illegible] [illegible] ગુણઠાણાની સ્થિતિ [illegible] ગુણઠાણાની સ્થિતિ [illegible] [illegible] સ્થિતિ [illegible]

ભવ આશ્રિ જાણવી, તથા બે વાર અનુત્તર વિમાનમાં ૩૩ સાગરોપમની સ્થિતિએ ઉપજે. ૩૩ દુ છાસઠ સાગરોપમ ને પૂર્વ-કોડી અધિક મનુષ્યના ભવ આશ્રિ જાણવી ૪. પાંચમા, છઠ્ઠા, તેરમા ગુણઠાણાની સ્થિતિ જ૦ અંત૦ ઉ૦ દેશે ઉણી તે સાડા-આઠ વર્ષે ઉણી પૂર્વકોડીની. સાતમાથી અગીઆરમા ગુ૦ સુધી જ૦ ૧ સમય૦ ઉ૦ અંત૦. બારમા ગુ૦ ની સ્થિતિ જઘન્ય ઉ૦ અંત૦. ચઉદમા ગુણઠાણાની સ્થિતિ પાંચ હ્રસ્વ અક્ષર અ[1] ઇ[2] ઉ[3] ઋ[4] લૃ[5] બોલવા પ્રમાણે જાણવી.

ચોથો ક્રિયાદ્વાર કહે છે.

પહેલે ને ત્રીજે ગુણઠાણે ૨૪ ક્રિયા લાભે, ઇરિયાવહી ક્રિયા વર્જિને. બીજે ચોથે ગુ૦ ૨૩ ક્રિયા લાભે, ઇરિયાવહી ૧ ને મિથ્યાત્વની ૨, એ બે વર્જિને પાંચમે ગુ૦ ૨૨ ક્રિયા લાભે, મિથ્યાત્વ ૧, અવિરતિ ૨, ઇરિયાવહી ૩ એ ૩ વર્જિને. છઠે ગુ૦ ૨ ક્રિયા–આરંભીઆ ૧, માયાવત્તિયા ૨. લાભે. સાતમે, અગીઆરમે, બારમે, તેરમે ગુ૦ ૧ ઇરિયાવહી ક્રિયા લાભે. ચોદમે ગુ૦ કોઈ ક્રિયા લાભે નહિ.

પાંચમો સત્તાદ્વાર કહે છે.

પહેલા ગુણઠાણાથી તે અગીઆરમા ગુ૦ સુધી આઠ કર્મની સત્તા, બારમે સાત કર્મની સત્તા–૧ મોહનીય કર્મ વર્જિને, તેરમે ચઉદમે ગુ૦ ૪ કર્મની સત્તા–વેદનીય ૧, આયુષ ૨, નામ ૩, ગોત્ર ૪.

છઠ્ઠો બંધદ્વાર કહે છે.

પહેલા ગુણઠાણાથી તે સાતમા ગુ૦ સુધી ત્રીજું ગુ૦ વર્જિ-ને ૮ કર્મ બાંધે અને ત્રીજે ૭ બાંધે તો આયુષ્ય વર્જિને. ત્રીજે, આઠમે, નવમે ગુ૦ ૭ કર્મ બાંધે આયુષ્ય વર્જિને દશમે ગુ૦ ૬ કર્મ બાંધે આયુષ્ય ૧ ને મોહનીય એ ૨ વર્જિને અગીઆરમે, બારમે, તેરમે ગુ૦ ૧ સાતા વેદનીય બાંધે. ચઉદમે ગુ૦ અબંધ.

૧ સમયે ૯ વેદે, ટાઢનો ત્યાં તાપનો નહિ,તાપનો ત્યાં ટાઢનો નહિ, ચાલવાનો ત્યાં સ્થાનકનો નહિ; સ્થાનકનો ત્યાં ચાલવાનો નહિ.

ચઉદમો માર્ગણાદ્વાર કહે છે.

પહેલે ગુણઠાણે માર્ગણા ૪–ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે, સાતમે જાય. બીજે ગુણ૦ માર્ગણા ૧, પડે તો પહેલે આવે, પણ ચડવું નથી. ત્રીજે માર્ગણા ૪, પડે તો પહેલે આવે અને ચડે તો ચોથે, પાંચમે અને સાતમે જાય. ચોથે માર્ગણા ૫, પડે તો પહેલે, બીજે, ત્રીજે આવે અને ચડે તો પાંચમે, સાતમે જાય. પાંચમે માર્ગણા ૫. પડે તો પહેલે, બીજે, ત્રીજે, ચોથે આવે અને ચડે તો સાતમે જાય. છઠે માર્ગણા ૬–પડે તો પહેલે, બીજે, ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે આવે અને ચડે તો સાતમે જાય. સાતમે માર્ગણા ૩, પડે તો છઠે, ચોથે આવે અને ચડે તો આઠમે જાય. આઠમે માર્ગણા ૩–પડે તો સાતમે ચોથે આવે, ચડે તો નવમે જાય. નવમે માર્ગણા ૩, પડે તો આઠમે ચોથે આવે, અને ચડે તો દશમે જાય. દશમે માર્ગણા ૪, પડે તો નવમે ચોથે આવે, ચડે તો અગ્યારમે બારમે જાય. અગ્યારમે માર્ગણા ૨, કાળ કરે તો અનુત્તર વિમાને જાય, પડે તો દશમે તથા પહેલે આવે. ચડવું નથી. બારમે માર્ગણા ૧–તેરમે જાય, પડવું નથી. તેરમે માર્ગણા ૧, ચઉદમે જાય, પડવું નથી. ચઉદમે માર્ગણા એકે નથી, મોક્ષ જાય.

પંદરમો આત્માદ્વાર કહે છે.

આત્મા ૮. દ્રવ્યઆત્મા ૧, કષાય આત્મા ૨, યોગ આત્મા ૩, ઉપયોગ આત્મા ૪, જ્ઞાન આત્મા ૫ દર્શન આત્મા ૬, ચારિત્ર આત્મા ૭, વીર્ય આત્મા ૮. પહેલે ત્રીજે ગુણ૦ ૬ આત્મા, જ્ઞાન ૧, ચારિત્ર ૨ એ ૨ વર્જીને. બીજે, ચોથે ગુણ૦ ૭ આત્મા, ચારિત્ર વર્જીને. પાંચમે ગુણઠાણે પણ ૭ આત્મા, દેશથી ચારિત્ર છે. છઠ્ઠાથી દશમા ગુણઠાણા સુધી આઠ આત્મા. અગ્યારમે, બારમે, તેરમે ૭ આત્મા, કષાય વર્જીને. ચોદમે ૬ આત્મા

કષાય ને જોગ વર્જિને. સિદ્ધમાં ૪ આત્મા–જ્ઞાન આત્મા ૧, દર્શન આત્મા ૨, દ્રવ્ય આત્મા ૩, ઉપયોગ આત્મા ૪.

સોળમો જીવભેદદ્વાર કહે છે.

પહેલે ગુણઠાણે ૧૪ ભેદ લાભે. બીજે ગુણ૦ ૬ ભેદ લાભે એઇંદ્રિય ૧, તેઇંદ્રિય ૨, ચોરેંદ્રિય ૩, અસંજ્ઞીતિર્યંચ પંચેંદ્રિય ૪, એ ૪ ના અપર્યાપ્તા, ને સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો એ ૬. ત્રીજે ગુણ૦ ૧ સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયનો પર્યાપ્તો લાભે ચોથે ગુણઠાણે ૨ ભેદ લાભે, સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયનો ૧ અપર્યાપ્તો ને ૨ પર્યાપ્તો પાંચમાથી તે ૧૪ મા ગુણઠાણા સુધી ૧ સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયનો પર્યાપ્તો લાભે.

સત્તરમો જોગદ્વાર કહે છે.

પહેલે, બીજે ને ચોથે ગુણઠાણે જોગ ૧૩ લાભે–બે આહારકના વર્જિને. ત્રીજે ગુણ૦ ૧૦ જોગ લાભે, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઉદારિકનો, ૧ વૈક્રેયનો એ ૧૦ લાભે. પાંચમે ગુણઠાણે ૧૨ જોગ, ૨ આહારકના ને એક કાર્મણનો એ ૩ વર્જિને. છઠે ગુણ૦ ૧૪ જોગ લાભે. ૧ કાર્મણનો વર્જિને. સાતમે ગુણ૦ ૧૧ જોગ, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઉદારિકનો, ૧ વૈક્રેયનો, ૧ આહારકનો એવં ૧૧. આઠમાથી માંડીને ૧૨ મા ગુણઠાણા સુધી જોગ ૯ લાભે. ૪ મનના, ૪ વચનના ને ૧ ઉદારિકનો. તેરમે ગુણઠાણે ૭ જોગ લાભે, બે મનના, બે વચનના, ઉદારિકનો ૧ ઉદારિકનો મિશ્ર ૨, કાર્મણકાય જોગ ૩ એવં ૭. ચૌદમે ગુણઠાણે જોગ નથી.

અઢારમો ઉપયોગદ્વાર કહે છે.

પહેલે ને ત્રીજે ગુણઠાણે ૬ ઉપયોગ લાભે, ૩ અજ્ઞાન ને ૩ દર્શન. બીજે, ચોથે, પાંચમે ગુણ૦ ૬ ઉપયોગ લાભે, ૩ જ્ઞાન, ૩ દર્શન. છઠ્ઠાથી તે બારમા ગુણઠાણા સુધી ઉપયોગ ૭ લાભે, ૪ જ્ઞાન ને ૩ દર્શન. તેરમે ચૌદમે ગુણઠાણે તથા સિદ્ધમાં ૨ ઉપયોગ–કેવળજ્ઞાન ૧ ને કેવળદર્શન ૨.

ઓગણીશમો લેશાદ્વાર કહે છે.

પહેલાથી તે છઠ્ઠા ગુણઠાણા સુધી ૬ લેશા લાભે, સાતમે ગુણ૦ ઉપલી ૩ લેશા લાભે. આઠમેથી માંડીને બારમા ગુણઠાણ સુધી શુકલલેશા લાભે. તેરમે ગુણઠાણે ૧ પરમ શુકલ લેશા લાભે. ચોદમે ગુણઠાણે લેશા નથી.

વીશમો ચારિત્ર દ્વાર કહે છે.

પહેલાથી તે ચોથા ગુણઠાણા સુધી કોઈ ચારિત્ર નથી. પાંચમે ગુણઠાણે દેશથી સામાયક ચારિત્ર છે. છઠે, સાતમે ગુણઠાણે ૩ ચારિત્ર લાભે, સામાયક ચારિત્ર ૧, છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર ૨, પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્ર ૩, એ ૩ લાભે. આઠમે, નવમે ગુણઠાણે ૨ ચારિત્ર લાભે, સામાયક ૧, છેદોપસ્થાપનીય ૨. દશમે ગુણ૦ ૧ સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્ર લાભે. અગ્યારમેથી તે ચોદમા ગુણઠાણા સુધી ૧ યથાખ્યાત ચારિત્ર લાભે.

એકવીશમો સમકિતદ્વાર કહે છે.

પહેલે ને ત્રીજે ગુણઠાણે સમકિત નથી. બીજે ગુણ૦ ૧ સાસ્વાદાન સમકિત લાભે. ચોથેથી તે સાતમા ગુણઠાણા સુધી ૪ સમકિત લાભે ઉપશમ ૧, ક્ષયોપશમ ૨, વેદક ૩ ક્ષાયક સમકિત ૪. આઠમે, નવમે ગુણઠાણે ૩ સમકિત લાભે, ઉપશમ ૧, ક્ષયોપશમ ૨, ક્ષાયક ૩. દશમે, અગીઆરમે ગુણઠાણે ૨ સમકિત લાભે, ઉપશમ ૧, ક્ષાયક ૨. બારમે, તેરમે, ચોદમે ગુણઠાણે તથા સિદ્ધમાં ૧ ક્ષાયક સમકિત લાભે.

બાવીશમો અલ્પબહુત્વદ્વાર કહે છે.

સર્વથી થોડા અગ્યારમા ગુણઠાણાવાળા, એક સમયે ઉપશમશ્રેણીવાળા ૫૪ જીવ લાભે ૧. તેથી બારમા ગુણઠાણાવાળા સંખેજગુણા, એક સમયે ક્ષપકશ્રેણિવાળા એકસો ને આઠ જીવ લાભે ૨. તેથી આઠમા, નવમા, દશમા ગુણઠાણાવાળા સંખેજગુણા. જ૦ બસેં ઉ૦ નવસેં લાભે ૩. તેથી તેરમા ગુણઠાણાવાળા સંખેજગુણા-જઘ૦ બે ક્રોડી, ઉત૦ નવ ક્રોડી લાભે ૪.

તેથી સાતમા ગુણઠાણાવાળા સંખેજગુણા, જઘ૦ બસેં કોડી ઉત્૦ નવસેં કોડી લાભે ૫. તેથી છઠા ગુણઠાણાવાળા સંખેજગુણા, જઘ૦ બે હજાર કોડી ઉત્૦ નવ હજાર કોડી લાભે ૬. તેથી પાંચમા ગુણઠાણાવાળા અસંખેજગુણા, તિર્યંચ શ્રાવક ભણ્યા ૭. તેથી બીજા ગુણઠાણાવાળા અસંખેજગુણા, ૪ ગતિમાં લાભે ૮. તેથી ત્રીજા ગુણઠાણાવાળા અસંખેજગુણા ૪ ગતિમાં વિશેષ છે ૯. તેથી ચોથા ગુણઠાણાવાળા અસંખેજગુણા, ઘણી સ્થિતિ છે ૧૦. તેથી ચૌદમા ગુણઠાણાવાળા ને સિદ્ધભગવંતજી અનંતગુણા ૧૧. તેથી પહેલા ગુણઠાણાવાળા અનંતગુણા, એકેંદ્રિય પ્રમુખ સર્વ મિથ્યાદષ્ટિ છે તે માટે ૧૨

ઇતિ ગુણઠાણાના ૨૨ દ્વાર સમાપ્ત

હવે છ ભાવ કહે છે.

૧ ઉદય ભાવ, ૨ ઉપશમ ભાવ, ૩ ક્ષાયક ભાવ, ૪ ક્ષયોપશમ ભાવ, ૫ પારિણામિક ભાવ, ૬ સન્નિવાઈ ભાવ ઉદયભાવના ૨ ભેદ—૧ જીવ ઉદયનિષ્પન્ન, ને ૨ અજીવ ઉદયનિષ્પન્ન. જીવઉદયનિષ્પન્નના ૩૩ બોલ પામે ૪ ગતિ, ૬ કાય, ૬ લેશ્યા, ૪ કષાય, ૩ વેદ, એવં ૨૩ ને ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ અજ્ઞાન, ૩ અવિરતિ, ૪ અસંજ્ઞીપણું, ૫ આહારકપણું, ૬ છદ્મસ્થપણું, ૭ સજોગીપણું, ૮ સંસાર પરિયટણા, ૯ અસિદ્ધ, ૧૦ અકેવલી. એવં ૩૩. અજીવ ઉદયનિષ્પન્નના ૩૦ બોલ પામે, ૫ વર્ણ, ૨ ગંધ, ૫ રસ, ૮ સ્પર્શ, ૫ શરીર, ૫ શરીરના વ્યાપાર એવં ૩૦. ઉભય મળીને ૩૩ ને ૩૦ ત્રેસઠ ભેદ ઉદયભાવના કહ્યા

ઉપશમભાવે ૧૧ બોલ છે–૪ કષાયનો ઉપશમ ૫ રાગનો ઉપશમ, ૬ દ્વેષનો ઉપશમ, ૭ દર્શનમોહનીયનો ઉપશમ, ૮ ચારિત્રમોહનીયનો ઉપશમ. એવં ૮ મોહનીયની પ્રકૃતિ અને ૯ ઉવસમીયા દંસણરિદ્ધિ તે સમકિત. ૧૦ ઉવસમીયાચરીત્તરિદ્ધિ. ૧૧ ઉવસમીયા અહખાયછઉમત્થ વિતરાગરિદ્ધિ એવં ૧૧.

ક્ષાયક ભાવે ૩૭ બોલ છે—૫ જ્ઞાનાવરણીયની, ૯ દર્શનાવરણીની. ૨ વેદનીયની, ૧ રાગની, ૧ દ્વેષની, ૪ કષાયની, ૬

દર્શનમોહનીયની. ૧ ચારિત્રમોહનીયની, ૪ આયુષની, ૨ નામની, ૨ ગોત્રની, ૫ અંતરાયની, એવં ૩૭ પ્રકૃતિને ક્ષય કરે તેહને ક્ષાયક ભાવ કહીયે; તે ૯ બોલ પામે–૧ ક્ષાયક સમકિત, ૨ ક્ષાયક યથાખ્યાત ચારિત્ર, ૩ કેવળજ્ઞાન, ૪ કેવળદર્શન અને ક્ષાયક દાનાદિક લબ્ધિના ૫ ભેદ એમ ૯.

ક્ષયોપશમભાવે ૩૦ બોલ છે–૪ જ્ઞાન પ્રથમ, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન, ૩ દ્રષ્ટિ, ૪ ચારિત્ર પ્રથમ, ૧ ચરિત્તાચરીત્તે તે શ્રાવકપણું પામે, ૧ આચાર્યની પદવી, ૧ ચૌદ પૂર્વ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ, ૫ ઇંદ્રિયની ૫ લબ્ધિ, ૫ દાનાદિલબ્ધિ. એવં સર્વ મળી ૩૦ બોલ.

પારિણામિક ભાવના ૨ ભેદ—૧ સાદિપારિણામિક, ૨ અનાદિપારિણામિક. સાદિ વિણશે, અનાદિ વિણશે નહિ. સાદિપારિણામિકના અનેક ભેદ છે, જુનો સુરા મદિરા, જુનો ગોળ, તંદુલ એ આદિ ૭૩ બોલ ભગવતીની સાખે છે. અનાદિપારિણામિકભાવના ૧૦ બોલ—૧ ધર્માસ્તિકાય, ૨ અધર્માસ્તિકાય, ૩ આકાશાસ્તિકાય, ૪ પુદ્ગલાસ્તિકાય, ૫ જીવાસ્તિકાય, ૬ કાળ, ૭ લોક, ૮ અલોક, ૯ ભવ્ય, ૧૦ અભવ્ય, એવં ૧૦.

સન્નિપાતિ ભાવના ૨૬ ભાંગા–૧૦ દ્વિકસંજોગીના, ૧૦ ત્રિકસંજોગીના, ૫ ચોકસંજોગીના, ૧ પંચસંજોગીનો. એવં ૨૬ ભાંગા. એહનો વિચાર શ્રી અનુયોગદ્વાર સિદ્ધાંતથી જાણવો ૬. ઇતિ

૧૪ ગુણઠાણા ઉપર ૧૦ ક્ષેપકદ્વાર ઉતારે છે.

૧ હેતુદ્વાર—૨૫ કષાય, ૧૫ જોગ, એવં ૪૦ ને ૬ કાય, ૫ ઇંદ્રિય, ૧ મન એ ૧૨ અવ્રત, એવં ૫૨ ને ૫ મિથ્યાત્વ, એવં ૫૭ હેતુ. પહેલે ગુણઠાણે ૫૫ હેતુ તે આહારકના ૨ વર્જીને ૧. બીજે ગુ૦ ૫૦ હેતુ તે ૫૫ માંથી ૫ મિથ્યાત્વ ટળ્યા ૨. ત્રીજે ગુ૦ ૪૩ હેતુ તે ૫૭ માંથી ચાર અનંતાનુબંધીના, ૧ ઉદારિકનો મિશ્ર, ૧ વૈક્રિયનો મિશ્ર. ૨ આહારકના, ૧ કાર્મણનો, ૫ મિથ્યાત્વના એવં ૧૪ વર્જ્યા. શેષ ૪૩. ૩. ચોથે ગુ૦ ૪૬ હેતુ તે પૂર્વે ૪૩ કહ્યા તે અને ૧ ઉદારિકનો મિશ્ર, ૨ વૈક્રિયનો મિશ્ર, ૩ કાર્મણકાયજોગ, એ ૩ વધ્યા. સર્વે મળીને ૪૬. ૪. પાંચમે ગુ૦ ૪૦

હેતુ તે પૂર્વે ૪૬ કહ્યા તેમાંથી ૪ અપ્રત્યાખ્યાનીની ચોકડી,
ત્રસકાયનો અવ્રત, ૧ કાર્મણકાયજોગ, એવં ૬ ઘટ્યા, શેષ ૪
હેતુ. ૫. છઠે ગુ૦ ૨૭ હેતુ, પૂર્વે ૪૦ કહ્યા તેમાંથી ૪ પ્રત્યાખ્યા
નાવરણીયની ચોકડી, ૫ સ્થાવરનો અવ્રત, ૫ ઇંદ્રિયનો અવ્રત
ને એક મનનો અવ્રત, એવં ૧૫ વર્જ્યા, શેષ ૨૫ રહ્યા ને ૨
આહારકના વધ્યા, એવં સર્વ મળી ૨૭ હેતુ ૬. સાતમે ગુ૦
૨૪ હેતુ તે પૂર્વે ૨૭ કહ્યા તેમાંથી ૧ ઉદારિક મિશ્ર, ૨ વૈક્રેય
મિશ્ર, ૩ આહારક મિશ્ર, એ ૩ વર્જ્યા, શેષ ૨૪ હેતુ. ૭.
આઠમે ગુ૦ ૨૨ હેતુ તે પૂર્વે ૨૪ કહ્યા તેમાંથી ૧ વૈક્રેયનો, ૧
આહારકનો, એ બે વર્જ્યા, શેષ ૨૨ હેતુ. ૮. નવમે ગુ૦ ૧૬ હેતુ.
તે પૂર્વે ૨૨ કહ્યા તેમાંથી ૧ હાસ્ય, ૨ રતિ, ૩ અરતિ, ૪ ભય,
૫ શોક, ૬ દુગંછા, એ ૬ વર્જ્યા, શેષ ૧૬ હેતુ ૯. દશમે ગુ૦
૧૦ હેતુ તે ૯ જોગ ને ૧ સંજલનો લોભ, એવં ૧૦ હેતુ. ૧૦.
અગીઆરમે બારમે ગુ૦ ૯ હેતુ તે ૯ જોગ જાણવા. ૧૧, ૧૨;
તેરમે ગુ૦ ૭ હેતુ તે ૭ જોગ જાણવા. ચઉદમે ગુ૦ હેતુ નથી.

૨ દંડકદ્વાર—પહેલે ગુ૦ ૨૪ દંડક, બીજે ગુ૦ ૧૯ દંડક તે ૫ સ્થાવરના વર્જ્યા, ત્રીજે ચોથે ગુ૦ ૧૬ દંડક તે ૩ વિકલેંદ્રિય વર્જ્યા, પાંચમે ગુ૦ ૨ દંડક-૧ સંજ્ઞિમનુષ્ય, ૨ સંજ્ઞિતિર્યંચ. છઠાથી તે ચઉદમા ગુણઠાણા સુધી ૧ મનુષ્યનો દંડક.

૩ જીવાજોનીદ્વાર—પહેલે ગુ૦ ૮૪ લાખ જીવાજોની. બીજે ગુ૦ ૩૨ લાખ તે એકેંદ્રિયની વર્જિ. ત્રીજે ચોથે ગુ૦ ૨૬ લાખ જીવાજોની. પાંચમે ગુ૦ ૧૮ લાખ જીવાજોની. છઠાથી તે ૧૪ મા ગુણઠાણા સુધી ૧૪ લાખ જીવાજોની

૪ અંતરદ્વાર—પહેલે ગુ૦ જઘ૦ અંતર્મુહૂર્ત ઉત્૦ ૬૬ સાગર ઝાઝેરાનું. બીજાથી માંડીને અગ્યારમા ગુણઠાણા સુધી જ૦ અંત૦ અથવા પલ્યનો અસંખ્યાતમો ભાગ એટલા કાલ વિના ઉપશમ શ્રેણી કરવી પડે નહિ. ઉ૦ અર્દ્ધ પુદ્ગલ દેશે ઉણું. બારમે તેરમે ને ચઉદમે ગુણ૦ આંતરું નથી. એ એક જીવ આશ્રિ

૫ ધ્યાનદ્વાર—પહેલે બીજે ત્રીજે ગુણ૦ ૨ ધ્યાન પહેલાં ચોથે પાંચમે ગુણ૦ ૩ ધ્યાન પહેલાં, છઠે ગુણ૦ ૨ ધ્યાન, આર્ત્ત ને ૨ ધર્મ. સાતમે ગુણ૦ ૧ ધર્મધ્યાન આઠમેથી માંડી ચઉદમા ગુણઠાણા સુધી ૧ શુક્લધ્યાન

૬ સ્પર્શનાદ્વાર—પહેલું ગુણઠાણું ૧૪ રાજલોક સ્પર્શે. બીજું ગુણ૦ હેઠું પંડગવનથી તે ૬ ઠ્ઠી નરક લગે સ્પર્શે. ઉંચું [illegible] વિજયથી તે ૯ ગ્રૈવેયક સુધી સ્પર્શે. ત્રીજું ગુણ૦ લોકનો અસંખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે. ચોથું ગુણ૦ [illegible] વિજયથી ૧૨ મા દેવલોક સુધી સ્પર્શે. પાંચમું ગુણ૦ પ એમજ સ્પર્શે. છઠ્ઠાથી તે અગ્યારમા ગુણઠાણાવાળા [illegible] વિજયથી ૫ અનુત્તર વિમાન સુધી સ્પર્શે. બારમું ગુણ૦ લોકનો અસંખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે. તેરમું ગુણ૦ સર્વ લોક સ્પર્શે. ચૌદમું ગુણઠાણું લોકનો અસંખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે.

* તીર્થંકર ગોત્ર, ૪ ગુણઠાણે બાંધે—ચોથે, પાંચમે, [illegible] ને [illegible] ગુણઠાણે ન બાંધે. તીર્થંકર દેવ ગુણઠાણાં સ્પર્શે તે ૪, ૬, ૭, ૮, ૯, ૧૦, ૧૨, ૧૩, ૧૪, એ ૯.

[illegible] ૧૪ માં-૧, ૪, ૫, ૬, ૧૩. એ ૫ [illegible]

[illegible]

[illegible] ૧૪ માં-૧, ૨, ૩, ૪, ૫, ૬, ૭, એ [illegible] [illegible], આઠમાથી તે ૧૪ મા ગુણઠાણા સુધી [illegible]

[illegible]

[illegible]

અથ શ્રી મ્હોટો બાસઠીઓ.

[अनुष्टुपवृत्त]

जीव १ गइ २ इंदिय ३ काए ४ । जोग ५ वेद ६ कसाय
७ लेसा ८ ॥ सम्मत ९ नाण १० दंसण ११ । संजय १२
उवओग १३ आहारे १४ ॥ १ ॥ भासग १५ परित्त १६ पज्जत्ति
१७ । सुहुम १७ सन्नि १९ भवत्थि २० परिवेय २१ ॥ जीवेय-
खेत्तबंधे । पुग्गलप्पमहादंडएणेव ॥ २ ॥

એ બે ગાથાનો વિસ્તાર કહે છે.

૧ જીવદ્વાર.

૧ સમુચ્ચય જીવમાં—જીવના ભેદ ૧૪, ગુણઠાણા ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૨ ગતિદ્વાર.

૧ નરક ગતિમાં—જીવના ભેદ ૩-૧ સંજ્ઞીનો અપર્યાપ્તો, ૧ પર્યાપ્તો ને ૧ અસંજ્ઞીનો અપર્યાપ્તો ગુણઠાણા ૪ પ્રથમ, જોગ ૧૧, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ વૈક્રિય, ૧ વૈક્રિયનો મિશ્ર, ૧ કાર્મણકાયજોગ, એવં ૧૧. ઉપયોગ ૯-૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન લેશ્યા ૩ પ્રથમ

૨ તિર્યંચની ગતિમાં—જીવના ભેદ ૧૪, ગુ૦ ૫ પ્રથમ, જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્જીને. ઉપ૦ ૯-૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન. લેશ્યા ૬

૩ તિર્યંચાણીમાં—જીવના ભેદ ૨—સંજ્ઞીનો અપર્યાપ્તો ને ૧ પર્યાપ્તો. ગુ૦ ૫ પ્રથમ, જોગ ૧૩, ઉપયોગ ૯—૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન. લેશ્યા ૬.

૪ મનુષ્યની ગતિમાં—જીવના ભેદ ૩—૧ સંજ્ઞીનો અપર્યાપ્તો, ૧ પર્યાપ્તો, ૧ અસંજ્ઞીનો પર્યાપ્તો, ગુ૦ ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.
૬૦

૫ મનુષ્યાણીમાં-જીવના ભેદ ૨, સંજ્ઞીના, ગુ૦ ૧૪, જોગ ૧૧ આહારકના ૨ વર્જીને, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૬ દેવતાની ગતિમાં—જીવના ભેદ ૩—૧ સંજ્ઞીનો અપર્યાપ્તો ૨ પર્યાપ્તો, ૩ અસંજ્ઞીનો પર્યાપ્તો, ગુ૦ ૪ પહેલા, જોગ ૧૧—૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ વૈક્રિયના, ૧ કાર્મણનો ઉપયોગ ૯, લેશ્યા ૬

૭ દેવાંગનામાં-જીવના ભેદ ૨—૧ સંજ્ઞીનો અપર્યાપ્તો ને ૧ પર્યાપ્તો, ગુ૦ ૪ પ્રથમ; જોગ ૧૧—૪ મનના, ૪ વચનના ૨ વૈક્રિયના ને ૧ કાર્મણનો, ઉપયોગ ૯, લેશ્યા ૪.

૮ સિદ્ધગતિમાં-જીવના ભેદ નથી, ગુણઠાણા નથી, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨—૧ કેવળજ્ઞાન, ૨ કેવળદર્શન, લેશ્યા નથી.

એ આઠ બોલનો અલ્પબહુત્વ, સર્વથી થોડી મનુષ્યણી ૧ તેથી મનુષ્ય સમુર્છિમ ભેળતાં અસંખ્યેજગુણા ૨, તેથી નારકી અસંખ્યેજગુણા ૩ તેથી તિર્યંચાણી અસંખ્યેજગુણી ૪ તેથી દેવતા અસંખ્યેજગુણા ૫ તેથી દેવી સંખ્યેજગુણી ૬ તેથી સિદ્ધ અનંતગુણા ૭ તેથી તિર્યંચ અનંતગુણા ૮.

૩ ઇંદ્રિયદ્વાર.

૧ સઇંદ્રિયમાં-જીવના ભેદ ૧૪, ગુણઠાણા ૧૨ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦ તે ૧ કેવળજ્ઞાન, ૨ કેવળદર્શન એ ૨ વર્જીને, લેશ્યા ૬.

૨ એકેંદ્રિયમાં-જીવના ભેદ ૪—૧ સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ને ૨ પર્યાપ્તો, ૩ બાદર એકેંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ને [illegible]

૩ [illegible]

પર્યાપ્તિ ૭ પ્રકારે છે. હરેક જીવને ભવાંતરની ઉત્પત્તિ સમયે જે ગ-
ભિરૂકે આહાર લઈને તેને રસપણે પરિણમાવવાનો જે શક્તિ વિશેષ તેને
આહારપર્યાપ્તિ કહે છે. પછી તે રસરૂપ પરિણામને રસ, રુધિર, માંસ, મેદ,
અસ્થિ, મજ્જા તથા વીર્ય એ સાત ધાતુપણે પરિણમાવીને શરીર બાંધવાનો
જે શક્તિવિશેષ, તેને શરીરપર્યાપ્તિ કહે છે. પછી તે સાત ધાતુપણે પરિણ-
મ્યો જે રસ, તે જેને જેટલાં દ્રવ્ય ઇંદ્રિય જોઈએ તેને તેટલાં ઇંદ્રિયપણે પરિણ-
માવવાનો જે શક્તિ વિશેષ તેને ઇંદ્રિયપર્યાપ્તિ કહે છે પર્યાપ્તિ એ શબ્દ સર્વ સાથે
કરે. કેમકે એ કહેલી ત્રણ પર્યાપ્તિ પૂરી કર્યા વિના કોઈ જીવ મરણ પામે નહિ,
માટે પર્યાપ્તિ શબ્દ વચમાં કહ્યો છે. એ ત્રણ પર્યાપ્તિ બાંધીને પછી શ્વાસો-
શ્વાસપણે યોગ્ય વર્ગણાનાં દલિક લઈ, શ્વાસોશ્વાસપણે પરિણમાવીને અ-
વલંબી મુકવાનો જે શક્તિવિશેષ. તેને શ્વાસોશ્વાસ પર્યાપ્તિ કહે છે. ભાષા-
યોગ્ય પુદ્ગલ લઈ ભાષાપણે પરિણમાવીને અવલંબી મૂકવાનો જે શક્તિ-
વિશેષ તેને ભાષાપર્યાપ્તિ કહે છે અને મનોવર્ગણા યોગ્ય પુદ્ગલ લઈ, મન
પણે પરિણમાવીને અવલંબી મૂકવાનો જે શક્તિવિશેષ તેને મનઃ પર્યાપ્તિ
કહે છે. એવી રીતે એ ૭ પ્રકારે પર્યાપ્તિ કહી છે.

આહાર પર્યાપ્તિ, શરીરપર્યાપ્તિ, ઇંદ્રિયપર્યાપ્તિ, તથા શ્વાસોશ્વાસપર્યાપ્તિ
એ ચાર પર્યાપ્તિ એકેંદ્રિયને હોય ને તે ચાર પર્યાપ્તિઓની સાથે પાંચમી
ભાષા પર્યાપ્તિ જોડીને પાંચપર્યાપ્તિ તે વિકલેંદ્રિ એટલે બેઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય તથા
ચોરિંદ્રિય પ્રત્યેકને હોય, એજ પાંચ પર્યાપ્તિયો અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિયને હોય
અને છએ પર્યાપ્તિયો સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયને હોય.

(દિઠ્ઠ૦) દૃષ્ટિ ત્રણ. ૧ સમકિત દૃષ્ટિ, ૧ મિથ્યાત્વ
દૃષ્ટિ અને ૩ સમા મિથ્યાત્વ દૃષ્ટિ ॥ ૧૩ ॥

(દંસણ૦) દર્શન ચાર-૧ ચક્ષુ દર્શન, ૨ અચક્ષુ દર્શન,
૩ અવધિ દર્શન, ૪ કેવળ દર્શન ॥ ૧૪ ॥

(નાણ૦) જ્ઞાન પાંચ. ૧ મતિ જ્ઞાન, ૨ શ્રુત જ્ઞાન, ૩
અવધિ જ્ઞાન, ૪ મનઃપર્યવ જ્ઞાન અને ૫ કેવળ જ્ઞાન ॥ ૧૫ ॥

(અન્નાણે૦) અજ્ઞાન ત્રણ. ૧ મતિ અજ્ઞાન, ૨ શ્રુત
અજ્ઞાન અને ૩ વિભંગ અજ્ઞાન ॥ ૧૬ ॥

(જોગ૦) યોગ પંદર. ૪ મનના, ૪ વચનના અને ૭
કાયાના તેમાં ૧ સત્ય મનયોગ, ૨ અસત્ય મ૦, મિશ્ર મ૦
૪ વ્યવહાર મ૦ એ ચાર મનના સમુચ્ચય તદ્ઃ ૧ સત્ય

વચનયોગ, ૨ અસત્ય, વ૦, ૩ મિશ્ર વ૦, ૪ વ્યવહાર વ૦ એ ચાર વચનના જાણવા. તથા ૧ ઉદારિક, ૨ ઉદારિકનો મિશ્ર, ૩ વૈક્રિય, ૪ વૈક્રિયનો મિશ્ર, ૫ આહારક, ૬ આહારકનો મિશ્ર, અને ૭ કાર્મણકાય યોગ એ સાત કાયાના જાણવા-સર્વે મળી પંદર યોગ જાણવા ॥ ૧૭ ॥

(ઉવયોગ કે૦) ઉપયોગ બાર તે પાંચ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ચાર દર્શન એ બાર ઉપયોગ જાણવા ॥ ૧૮ ॥

(તહા કિમાહારે કે૦) તેમજ અનુક્રમે આહાર લે. જ૦ ત્રણ દિશિનો અને ઉ૦ ૭ દિશિનો. ત્રણ દિશિ તે ૧ ઉંચી, ૨ નીચી અને ૩ ત્રીછી, અને ૭ દિશિ તે ૧ પૂર્વ, ૨ પશ્ચિમ, ૩ ઉત્તર, ૪ દક્ષિણ, ૫ ઉંચી અને ૬ નીચી. તથા ત્રણ પ્રકારનો આહાર લે તે ૧ સચિત્ત, ૨ અચિત્ત અને ૩ મિશ્ર. તથા ત્રણ પ્રકારનો આહાર લે તે ૧ ઓજ, ૨ રોમ અને ૩ કવળ એ ત્રણ પ્રકારનો આહાર ॥ ૧૯ ॥

(ઉવવાય કે૦) કેટલા દંડકનો આવીને ઉપજે? તે આગળ કહેવાશે ॥ ૨૦ ॥

(ઠિઈ કે૦) સ્થિતિ તે જ૦ અંતર્મુહુર્ત અને ઉત્કૃષ્ટિ તેત્રીશ સાગરોપમની. તે સ્થિતિ આગળ કહેવાશે. ॥ ૨૧ ॥

(સમુહાએ કે૦) ૧ સમોહિયા મરણ, ૨ અસમોહિયા મરણ, તેમાં સમોહિયા મરણ તે કીડીની હારની પેઠે જીવના પ્રદેશ છુટા છુટા નીકળે તે અને અસમોહિયા મરણ તે બંધૂકના ભડાકાની પેઠે જીવના પ્રદેશ સામટા નીકળે તે ॥ ૨૨ ॥

(ચવણ કે૦) કેટલા દંડકમાં ચવીને જાય તે આગળ કહેવાશે ॥ ૨૩ ॥

(ગઈ કે૦) ગતિ પાંચ તે ૧ નરકની, ૨ તિર્યંચની, ૩ મનુષ્યની, ૪ દેવતાની અને ૫ સિદ્ધની તેમાં જે જવું તે ગતિ.

(આગઈ કે૦) આવવું તે આગતિ. તે ચાર પ્રકારની-૧ નરકની, ૨ તિર્યંચની, ૩ મનુષ્યની અને ૪ દેવતાની. (ચેવ કે૦) નિશ્ચે એ બે ગાથાનો અર્થ કહ્યો ॥ ૨૪ ॥

પ્રાણ કહ્યા. તેમાં પંચેંદ્રિના પાંચ પ્રાણ તે ૧ શ્રોત્રેંદ્રિય; ૨ ચક્ષુઇંદ્રિય, ૩ ઘ્રાણેંદ્રિય, ૪ રસેંદ્રિય, અને ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય ૬ મનબળ, ૭ વચનબળ, ૮ કાયબળ, ૯ શ્વાસોશ્વાસ અને ૧૦ આઉખું. એ કહ્યા. એ પચ્ચીશ દ્વાર કહ્યા ॥ ૨૫ ॥

ચોવીશ દંડકનાં નામ કહે છે.

પ્રથમ નારકીનો દંડક તે સાત નરકનાં નામ કહે છે—૧ ધમા, ૨ વંસા, ૩ સિલા, ૪ અંજણા, ૫ રિઠ્ઠા, ૬ મઘા અને ૭ માઘવઈ, તેનાં ગોત્ર કહે છે. ૧ રત્નપ્રભા, ૨ શર્કરપ્રભા, ૩ વાલુપ્રભા, ૪ પંકપ્રભા, ૫ ધૂમપ્રભા, ૬ તમઃપ્રભા અને ૭ તમસ્તમઃપ્રભા. એ સાત મળી એક દંડક થયો.

દશ ભવનપતિના દશ દંડક—૧ અસુરકુમાર, ૨ નાગ કુ૦ ૩ સુવર્ણ કુ૦, ૪ વિદ્યત્કુ૦, ૫ અગ્નિ, કુ૦ ૬, દ્વિપ કુ૦, ૭ ઉદધિ કુ૦, ૮ દિશા કુ૦, ૯ પવન કુ૦ અને ૧૦ સ્તનિતકુમાર.

પાંચ થાવરના પાંચ દંડક—૧ ઇંદિ થાવરકાય, ૨ બંભી થા૦, ૩ સપ્પિ થા૦, ૪ સુમતિ થા૦, અને ૫ પયાવચ થાવરકાય. તેનાં ગોત્ર કહે છે, ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેઉકાય, ૪ વાયુકાય અને ૫ વનસ્પતિકાય.

ત્રણ વિકલેંદ્રિયના ત્રણ દંડક—૧ બેઇંદ્રિય, ૨ તેઇંદ્રિય અને ૩ ચોરેંદ્રિય.

વીશમો તિર્યંચ પંચેંદ્રિયનો દંડક—તિર્યંચ પંચેંદ્રિયના પાંચ ભેદ. તે ૧ જળચર, ૨ સ્થળચર, ૩ ઉરપર, ૪ ભુજપર અને ૫ ખેચર. જળચર તે કોને કહીએ ? જે જળમાં ચાલે તેને જળચર કહીએ. તેના અનેક ભેદ. મચ્છ, કચ્છ, ગાહા, મગર, સુસુમાર પ્રમુખ ॥ ૧ ॥ જે પૃથ્વી ઉપર ચાલે તેને સ્થળચર કહીએ તેના ચાર ભેદ ૧ એકખુરા ૨ દોખુરા, ૩ ગંડિપયા અને ૪ સણુપયા તેમાં એકખુરા તે ઘોડા, ખર પ્રમુખ. દોખુરા તે ગાય, ભેંસ પ્રમુખ. ગંડિપયા તે સુંવાળા પગ સોનીની એરણને ઘાટે પગ તે હાથી, ગેંડા પ્રમુખ. સણુપયા તે નહોરવાળા છવ, તે સિંહ, વાઘ, ચિત્તા, કુતરા, બિલાડા પ્રમુખ એ સ્થળચરના ૪ ભેદ જાણવા ॥ ૨ ॥ ઉરપર તે હૈયાભર ચાલે તે સર્પની

જાત. તેની બે જાત—એક કેણુ માંડે તે અને બીજી કેણુ ન માંડે તે ॥ ૩ ॥ ભુજપર સર્પ તે ભુજાયે તથા હૈયાભર ચાલે તે ભુજપર સર્પ. તેના અનેક ભેદ નોળ, કોળ, કાંકિડા, ગોહ, ઉંદર, ખિશકોલી પ્રમુખ ॥ ૪ ॥ ખેચર તે જે આકાશે ચાલે તે પંખીની જાતિ. તે પંખીના ચાર ભેદ—૧ ચર્મ પંખી, ૨ રોમ પંખી, વિતત પંખી, ૪ સમુગ પંખી. ચર્મ પંખી તે ચામડાની પાંખ તે છાપા, વાગુલ પ્રમુખ ॥ ૧ ॥ રોમ પંખી તે રોમરાયની પાંખ તે સૂડા, ચરકલા, પારેવા પ્રમુખ ॥ ૨ ॥ એ બે પંખી અઢી દ્વીપમાંહિ અને અઢી દ્વીપ બહાર છે. વિતત પંખી તે જેની પાંખ પહોળીજ રહે તે વિતત પંખી કહીએ, ॥ ૩ ॥ સમુગ પંખી તે જેની પાંખ ડાબડાની પેં બીડી રહે તે સમુગ પંખી કહીએ. એ બે પંખી અઢી દ્વી બહારજ છે. એ પાંચ તિર્યંચ પંચેંદ્રિય સમુર્છીમ અને ગર્ભજ જાણવા. એ વીશમો તિર્યંચ પંચેંદ્રિયનો દંડક થયો.

એકવીશમો મનુષ્ય પંચેંદ્રિયનો દંડક—તે મનુષ્ય પંચેંદ્રિયના ૪ ભેદ–૧ પંદર કર્મ ભૂમિનાં મનુષ્ય, ૨ ત્રીશ અકર્મ ભૂમિનાં મનુષ્ય, ૩ છપ્પન અંતરદ્વીપનાં મનુષ્ય અને ૪ ચૌદ સ્થાનકમાં સમુર્છીમ મનુષ્ય. કર્મ ભૂમિ તે કોને કહીએ? જ્યાં અસિ, મસિ, અને કૃષિ એ ત્રણ પ્રકારના વ્યાપાર છે. તે (અસિ કે૦) તરવાર પ્રમુખ હથિયારનું બાંધવું, ૨ (મસિ કે૦ લખવાનો વ્યાપાર કરવો, ૩ (કૃષિ કે૦) ખેતીવાડી પ્રમુખ વ્યાપાર કરવો, એ ત્રણ પ્રકારના વ્યાપારે કરીને જે જીવે, તે કર્મ ભૂમિનાં મનુષ્ય કહીયે. તે કર્મ ભૂમિનાં ક્ષેત્ર કેટલાં છે? પાંચ ભરત, પાંચ ઐરવત, પાંચ મહાવિદેહ એ પંદર ક્ષેત્ર કર્મભૂમિનાં છે. તે કયે કયે ઠેકાણે છે? તે કહે છે. એક લાખ જોજનનો જંબુદ્વીપ છે. તેમાં એક ભરત, એક ઐરવત અને એક મહાવિદેહ, એ ત્રણ કર્મભૂમિનાં ક્ષેત્ર જંબૂદ્વીપ મધ્યેછે. તે જંબૂદ્વીપને ફરતો બે લાખ જોજનનો લવણ સમુદ્ર છે. તેને ફરતો ચાર લાખ જોજનનો ધાતકિખંડ દ્વીપ છે, તેમાં બે ભરત, બે ઐરવત, અને બે

મહાવિદેહ એ છ ક્ષેત્ર ધાતકીખંડ મધ્યે છે, તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો કાળોદધિ સમુદ્ર છે, તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો પુષ્કરાર્ધ દ્વીપ છે. તેમાં બે ભરત, બે એરવત અને બે મહાવિદેહ એ છ ક્ષેત્ર પુષ્કરાર્ધ દ્વીપ મધ્યે છે એ પંદર કર્મભૂમિ કહ્યા

ત્રીશ અકર્મભૂમિ—અકર્મભૂમિનાં મનુષ્ય તે કોને કહીયે? જ્યાં અસિ, મસિ અને કૃષિ એ ત્રણ વ્યાપાર નથી અને દશ પ્રકારનાં કલ્પવૃક્ષે કરીને જીવે, તે અકર્મ ભૂમિનાં મનુષ્ય કહીયે તે કીયાં કીયાં? પાંચ હેમવય, પાંચ હિરણ્યવય, પાંચ હરિવાસ, પાંચ રમકવાસ, પાંચ દેવકુરૂ અને પાંચ ઉત્તરકુરૂ એ ત્રીશ. તે કયે કયે ઠેકાણે છે? એક હેમવય, એક હિરણ્યવય, એક હરિવાસ એક રમકવાસ. એક દેવકુરૂ અને એક ઉત્તરકુરૂ એ છ જુગલિયાનાં ક્ષેત્ર જંબુદ્વીપ મધ્યે છે એથી બમણા એટલે બાર ક્ષેત્ર ધાતકીખંડમાં છે. તેમજ બાર ક્ષેત્ર પુષ્કરાર્ધ દ્વીપમાં છે એ ત્રીશ અકર્મ ભૂમિ કહ્યાં

છપ્પન અંતરદ્વીપ—અંતરદ્વીપ તે કોને કહીએ? લવણ સમુદ્રના પાણી ઉપર, અંતરંગ દાઢામાં દ્વીપ ઉપર રહેનાર માટે અંતરદ્વીપનાં મનુષ્ય કહીએ તે ક્યાં છે? ભરત ક્ષેત્રની મર્યાદાના કરનાર પીળા સુવર્ણનો ચુલહિમવંત નામે પર્વત છે, તે એકસો જોજનનો ઉંચો છે, એકસો પચીશ જોજનનો ઉંડો છે તથા એક હજાર બાવન જોજન અને બાર કળાનો પહોળો છે, બાવીશ હજાર નવસેં અઠ્ઠાવીશ જોજનનો લાંબો છે, તેને પૂર્વ પશ્ચિમને છેડે બબ્બે દાઢા નિકળી છે, તે એકેકી દાઢા ચોરાશીસેં ચોરાશીસેં જોજનની લાંબી છે. તે એકેકી દાઢા ઉપર સાત સાત અંતરદ્વીપ છે જગતીથી દાઢા ઉપર ત્રણસેં જોજન જઇએ, ત્યારે ત્રણસેં જોજનનો લાંબો પહોળો પહેલો દ્વીપ આવે ॥ ૧ ॥ ત્યાંથી ચારસેં જોજન જઇએ, ત્યારે ચારસેં જોજનનો લાંબો પહોળો બીજો દ્વીપ આવે ॥ ૨ ॥ ત્યાંથી પાંચસેં જોજન જઇએ ત્યારે પાંચસેં જોજનનો લાંબો પહોળો ત્રીજો દ્વીપ આવે ॥ ૩ ॥ ત્યાંથી છસેં જોજન જઇએ, ત્યારે છસેં જોજનનો લાંબો પહોળો

ચોથો દ્વીપ આવે ॥ ૪ ॥ ત્યાંથી સાતસેં જોજન જઈએ, ત્યારે સાતસેં જોજનનો લાંબો પહોળો પાંચમો દ્વીપ આવે ॥ ૫ ॥ ત્યાંથી આઠસેં જોજન જઈએ, ત્યારે આઠસેં જોજનનો લાંબો પહોળો છઠ્ઠો દ્વીપ આવે ॥ ૬ ॥ ત્યાંથી નવસેં જોજન જઈએ, ત્યારે નવસેં જોજનનો લાંબો પહોળો સાતમો દ્વીપ આવે ॥ ૭ ॥ એમ ચારે ડાઢા ઉપર થઈને સાત ચોકું અઠ્ઠાવીશ થાય, એમજ એરવત ક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરનાર શિખરીનામા પર્વત છે તે પણ પીળા સુવર્ણનો છે, તે ચુલ હિમવંત પર્વતની પેઠે જાણવો. તેને પણ પૂર્વ પશ્ચિમને છેડે બબ્બે ડાઢા નિકળી છે, તે એકેકી ડાઢા ઉપર સાત સાત અંતર દ્વીપ છે, એમ અઠ્ઠાવીશ દુ છપ્પન અંતરદ્વીપ છે. તેનું સુખ અકર્મભૂમિની પેઠે જાણવું.

ચૌદ સ્થાનકના સમુચ્છિંમ મનુષ્ય—૧ (ઉચ્ચારે સુવા હે૦) વડીનિતમાં ઉપજે, ૨ (પાસવણે સુવા હે૦) લઘુનિતમાં ઉપજે, ૩ (ખેળે સુવા હે૦) બળખામાં ઉપજે, ૪ (સંઘાણે સુવા હે૦) નાસિકાના શ્લેષ્મમાં ઉપજે, ૫ (વંતેસુવા હે૦) વમનમા ઉપજે, ૬ (પિત્તે સુવા હે૦) પિતોડામાં ઉપજે, ૭ (પુએ સુવા હે૦) પરૂમાં ઉપજે, ૮ (સોણિએ સુવા હે૦) રૂધિરમાં ઉપજે. ૯ (સુક્કે સુવા હે૦) વીર્યમાં ઉપજે, ૧૦ (સુક્કપોગલ પરિસાડિએ સુવા હે૦) વીર્યાદિકના પુદ્‌ગલ સૂકાણા તે ભીના થયા તેમાં ઉપજે, ૧૧ (વિગય જીવ કલેવરે સુવા હે૦) જીવ રહિત મૃતકના કલેવરમાં ઉપજે, ૧૨ (ઇત્થિ પુરિસ સંજોગે સુવા હે૦) સ્ત્રીપુરૂષના સંયોગમાં ઉપજે, ૧૩ (નગરની ધમણે સુવા હે૦ નગરની ખાળ પ્રમુખમાં ઉપજે અને ૧૪ (સવ્વે સુચેવ અસુઇ ઠાણે સુવા હે૦) મનુષ્ય સંબંધી બિજા પ્રમુખ અશુચિ સ્થાનકમાં ઉપજે. એ અસંખ્યાતા સમુચ્છિંમ મનુષ્ય અંતર્મુહુર્તમાં મનુષ્યના શરીરથી વસ્તુ દૂર થાય, તેમાં ઉપજે એવા એકસો એક ક્ષેત્રના ગર્ભજ મનુષ્ય અપર્યાપ્તા અને એકસો એક પર્યાપ્તા તથા એકસો એક સમુચ્છિમ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા એમ સઘળે ત્રણ બેદનો એકત્રીશમો મનુષ્યનો દંડક થયો.

બાવીશમો વાણવ્યંતરનો દંડક તેની સોળ જાત છે—૧ પિશાચ, ૨ ભૂત, ૩ યક્ષ, ૪ રાક્ષસ, ૫ કિન્નર, ૬ કિંપુરૂષ, ૭ મહોરગ, ૮ ગંધર્વ, ૯ આણપન્ની, ૧૦ પાણપન્ની, ૧૧ ઇસિવાઈ, ૧૨ ભૂઈવાઈ, ૧૩ કંદિય, ૧૪ મહાકંદિય, ૧૫ કોહંડ અને ૧૬ પયંગદેવ એ સોળ જાતના વાણવ્યંતરનો બાવીશમો દંડક થયો.

ત્રેવીશમો જ્યોતિષીનો દંડક તેની દશ જાત છે—૧ ચંદ્રમા ૨ સૂર્ય, ૩ ગ્રહ, ૪ નક્ષત્ર, ૫ તારા એ પાંચ ચળ તે અઢીદ્વીપમાં છે અને એ પાંચ સ્થિર તે અઢીદ્વીપ બહાર છે એ દશ જાત, બે ચંદ્રમા ને બે સૂર્ય જંબુદ્વીપમાં છે, ચાર ચંદ્રમા અને ચાર સૂર્ય લવણ સમુદ્રમાં છે, બાર ચંદ્રમા અને બાર સૂર્ય ધાતકીખંડમાં છે, બેંતાળીશ ચંદ્રમા અને બેંતાળીશ સૂર્ય કાળોદધિ સમુદ્રમાં છે, બહોતેર ચંદ્રમા અને બહોતેર સૂર્ય પુષ્કરાર્ધદ્વીપમાં છે, એમ સર્વ મળીને મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં એકસો બત્રીશ ચંદ્રમા અને એકસો બત્રીશ સૂર્ય પરિવાર સહિત ચળ છે પરિવાર તે જ્યાં એક ચંદ્રમા અને એક સૂર્ય હોય ત્યાં અઠ્ઠાસી ગ્રહ, અઠ્ઠાવીશ નક્ષત્ર, છાસઠ હજાર નવસેં ને પંચોતેર કોડાકોડી તારા, એ સર્વ ચંદ્રમા સૂર્યનો પરિવાર ગણવો. અસંખ્યાત ચંદ્રમા અને અસંખ્યાતા સૂર્ય પરિવાર સહિત મનુષ્ય ક્ષેત્ર બહાર અસંખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્રમાં સ્થિર છે, એ દશ જાતનો ત્રેવીશમો જ્યોતિષીનો દંડક થયો.

ચોવીશમો વૈમાનિકનો દંડક તેના છવીશ ભેદ છે—બાર દેવલોક, નવ ગ્રૈવેયક અને પાંચ અનુત્તર વિમાન, એ છવીશ તેના નામ કહે છે—૧ સૌધર્મ, ૨ ઇશાન, ૩ સનત્કુમાર, ૪ માહેંદ્ર, ૫ બ્રહ્મલોક, ૬ લાંતક, ૭ મહાશુક્ર, ૮ સહસ્રાર, ૯ આણત, ૧૦ પ્રાણત, ૧૧ આરણ અને ૧૨ અચ્યુત એ બાર દેવલોકનાં નામ કહ્યાં. નવ ગ્રૈવેયકનાં નામ કહે છે—૧ ભદ્દે ૨ સુભદ્દે, ૩ સુજાએ, ૪ સુમાણસે, ૫ પ્રિયદંસણે, ૬ સુદંસણે ૭ આમોહે, ૮ સુપડિબદ્ધે અને ૯ જસોધરે. પાંચ અનુત્તર વિમાનનાં નામ કહે છે—૧ વિજય, ૨ વિજયંત ૩ જયંત, ૪

અપરાજિત, ૫ સ્વાર્થસિદ્ધ, એ ચાલીશમો વૈમાનિકનો દંડક કહ્યો. હવે પંદર પરમાધામીનાં નામ કહે છે—૧ અંબ, ૨ અંબરસ, ૩ શ્યામ, ૪ સબળ, ૫ રૂદ્ર, ૬ વૈરૂદ્ર, ૭ કાળ, ૮ મહાકાળ, ૯ અસિપત્ર, ૧૦ ધનુષ્ય, ૧૧ કુંભ, ૧૨ વાલુક, ૧૩ વૈતરણી ૧૪ ખરસ્વર અને ૧૫ મહાઘોષ એ પંદર પરમાધામી તે અસુરકુમારમાં ભળ્યા. દશ જાતિના જંભકા તેનાં નામ કહે છે—૧ આણજંભકા, ૨ પાણજંભકા. ૩ લયણજંભકા, ૪ સયણજંભકા, ૫ વત્થજંભકા, ૬ પુષ્પજંભકા, ૭ ફળજંભકા, ૮ બીજજંભકા, ૯ વિજ્જુજંભકા અને ૧૦ અવિયતજંભકા, એ દશ જાતિના જંભકા દેવતા તે વાણવ્યંતરમાં ભળ્યા. ત્રણ કિલ્વિષીનાં નામ. ૧ ત્રણ પલિયા, ૨ ત્રણ સાગરીયા અને ૩ તેર સાગરીયા. એ ત્રણ કિલ્વિષી દેવ લોક અંતર નિવાસી માટે વૈમાનિકમાં ભળ્યા. હવે નવ લોકાંતિકનાં નામ કહે છે. ૧ સારસ્વત, ૨ આદિત્ય, ૩ વિન્હિ, ૪ વરૂણ, ૫ ગર્ધતોયા, ૬ તોષિયા, ૭ અવ્યાબાધા, ૮ અગ્ગિચ્ચા અને ૯ રિઠ્ઠા એ નવ લોકાંતિક બ્રહ્મલોકવાસી માટે ઉત્તમ વૈમાનિકમાં ભળ્યા. ઇતિ ચોવીશ દંડકનાં નામ કહ્યાં. ॥ ૨૪ ॥

હવે સાત ક્રોડ ને બહોતેર લાખ ભવનપતિનાં ભવન છે, ચોરાશી લાખ નરકાવાસા છે, વાણવ્યંતરનાં અસંખ્યાતા નગર છે, જ્યોતિષીનાં અસંખ્યાતા વૈમાન છે, જ્યોતિષીના અસંખ્યાતા રાજ્યધાની દ્વીપ છે, ચોરાશી લાખ સત્તાણું હજાર ત્રેવિશ વૈમાન વૈમાનિકનાં છે, મનુષ્યના સંખ્યાતા વાસ છે, શેષ નવ દંડકના અસંખ્યાતા વાસ છે, તે સર્વનું વર્ણન અન્ય સિદ્ધાંતોથી જાણવું

સિદ્ધશિલાનાં બાર નામ—૧ ઈસિતિવા, ૨ ઇસિપબ્ભારાતિવા, ૩ તણુતિવા, ૪ તણુ તણુતિવા, ૫ સિદ્ધિતિવા, ૬ સિદ્ધાલયેતિવા, ૭ મુત્તિતિવા, ૮ મુત્તાલયેતિવા, ૯ લોયગેતિવા, ૧૦ લોગથુભિયેતિવા, ૧૧ લોગપડિબોહેતિવા, ૧૨ સવ્વપાણભૂયજીવસત્તા સુહાવહેતિવા. એ મોક્ષનાં બાર નામ કહ્યાં.

એ કિંચિત્ માત્ર નામ દ્વાર સંપૂર્ણમ્.

ચોવીશ દ્વાર તે ચોવીશ દંડક ઉપર ઉતારે છે.

પહેલો નારકીનો દંડક.

નારકીને શરીર ત્રણ, વૈક્રય, તેજસ અને કાર્મણ. ભવધારણી શરીરની અવઘેણા જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃ૦ પાંચસે ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રય શરીરની જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃ૦ હજાર ધનુષની. પહેલી નરકે જ૦ અંગુ૦ અસં૦ અને ઉત્કૃ૦ પોણા આઠ ધનુષ ને છ આંગળની અને ઉત્તર વૈક્રય કરે તો જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃ૦ સાડાપંદર ધનુષ ને બાર આંગળની. બીજી નરકે જ૦ અંગુ૦ અસં૦ અને ઉત્કૃ૦ સાડાપંદર ધનુષ ને બાર આંગળની અને ઉત્તર વૈક્રય કરે તો જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃ૦ સવાએકત્રીશ ધનુષની. ત્રીજી નરકે જ૦ અંગુ૦ અસં૦ અને ઉત્કૃ૦ સવાએકત્રીશ ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રય કરે તો જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃ૦ સાડીબાસઠ ધનુષની. ચોથી નરકે૦ જ૦ અંગુ૦ અસં૦ અને ઉત્કૃ૦ સાડીબાસઠ ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રય કરે તો જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃ૦ સવાસો ધનુષની. પાંચમી નરકે જ૦ અંગુ૦ અસં૦ અને ઉત્કૃ૦ સવાસો ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રય કરે તો જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃ૦ અઢીસે ધનુષની. છઠી નરકે જ૦ અંગુ૦ અસં૦ અને ઉત્કૃ૦ અઢીસે ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રય કરે તો જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃ૦ પાંચસે ધનુષની. સાતમી નરકે જ૦ અંગુ૦ અસં૦ અને ઉત્કૃ૦ પાંચસે ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રય કરે તો જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦ અને ઉત્કૃ૦ હજાર ધનુષની. સંઘયણ—નારકી અસંઘયણી, નારકીને એક હુંડ સંસ્થાન. કષાય ચારે, ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ, પણ નારકીને ક્રોધ ઘણો. સંજ્ઞા ચારે, આહારસંજ્ઞા, ભયસંજ્ઞા, મૈથુનસંજ્ઞા અને પરિગ્રહસંજ્ઞા પણ નારકીને ભય ઘણો. નારકીને લેશ્યા ત્રણ પહેલી સમુચ્ચે, પહેલી બીજી નરકે એક કાપોત લેશ્યા, ત્રીજી નરકે બે લેશ્યા, કાપોત ઘણી અને નીલ થોડી, ચોથી નરકે એક નીલ લેશ્યા, પાંચમી નરકે બે

લેશ્યા, નીલ ઘણી અને કૃષ્ણ થોડી, છઠી નરકે એક કૃષ્ણ લેશ્યા, સાતમી નરકે મહાકૃષ્ણ લેશ્યા. ઇંદ્રિય પાંચ-૧ શ્રોત્રેંદ્રિય, ૨ ચક્ષુઇંદ્રિય, ૩ ઘ્રાણેંદ્રિય, ૪ રસેંદ્રિય અને ૫ સ્પર્શેંદ્રિય. સમુદ્‌ઘાત ચાર-તે વેદની, કષાય, મારણાંતિક અને વૈક્રય. (સંનિ કે૦) પહેલી નરકે સંજ્ઞી ને અસંજ્ઞી એ બે હોય. બીજીથી માંડી સાતમી નરક સુધી એકલા સંજ્ઞી છે. વેદ, નારકીને એક નપુંસક વેદ. નારકીને પર્યાય છ પણ ભાષા અને મન ભેગાં બાંધે. નારકીને દૃષ્ટિ ત્રણ—સમકિત દૃષ્ટિ, મિથ્યાદૃષ્ટિ અને સમા મિથ્યાદૃષ્ટિ. નારકીને દર્શન ત્રણ—ચક્ષુદર્શન. અચક્ષુદર્શન અને અવધિદર્શન. નારકીને જ્ઞાન ત્રણ—મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન. અજ્ઞાન ત્રણ—મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન અને વિભંગઅજ્ઞાન. નારકીને યોગ અગીઆર તે ચાર મનના, ચાર વચનાના, ત્રણ કાયાના તે વૈક્રય, વૈક્રયનો મિશ્ર અને કાર્મણકાયયોગ; એમ અગીઆર યોગ. નારકીને ઉપયોગ નવ-તે ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્રણ દર્શન; એમ નવ (તહા કે૦) તેમજ આહાર લે, તો જ૦ ત્રણ દિશિનો ઉત્કૃ૦ છ દિશિનો આહાર લે તે બે પ્રકારનો—ઓજ અને રોમ આહાર. તેપણ અશુભ અને અચિત્ત (ઊવવાય કે૦) આવીને ઉપજે, તે પહેલી નરકે બે દંડકના મનુષ્ય ગર્ભજ, તિર્યંચ ગર્ભજ અને સમુર્છિમ એ બે દંડકના આવીને ઉપજે. અને બીજીથી માંડીને સાતમી સુધી ગર્ભજ તિર્યંચ અને ગર્ભજ મનુષ્યના આવી ઉપજે. સ્થિતિ-પહેલી નરકે જ૦ દશ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃ૦ એક સાગરની. બીજી નરકે જ૦ એક સાગ૦ ઉત્કૃ૦ ત્રણ સાગ૦ ત્રીજી નરકે જ૦ ત્રણ સા૦ ઉત્કૃ૦ સાત સા૦, ચોથી નરકે જ૦ સાત સા૦ ઉત્કૃ૦ દશ સા૦ પાચમી નરકે જ૦ દશ સા૦ ઉત્કૃ૦ સત્તર સા૦ છઠ્ઠી નરકે જ૦ સત્તર સા૦ ઉત્કૃ૦ બાવીશ સા૦, સાતમી નરકે જ૦ બાવીશ સા૦ ઉત્કૃ૦ તેત્રીશ સાગરની. સમોહિયા મરણ અને અસમોહિયા મરણ બે પ્રકારે છે. ચવણ તે નારકી ચવીને બે દંડકમાં જાય તે મનુષ્ય અને તિર્યંચમાં જાય. તેમાં સાતમી

નરકનો નીકળ્યો એક તિર્યંચના દંડકમાં જાય (ગઈ કે૦) નારકી મરીને બે ગતિમાં જાય-તે મનુષ્ય અને તિર્યંચમાં જાય. આવે પણ બે ગતિનો-તે મનુષ્ય અને તિર્યંચનો, પ્રાણ દશ લાભે યોગ ત્રણ-મન, વચન અને કાયાના એ ત્રણ

. ઇતિ પ્રથમ નારકીનો દંડક.

દશ ભવનપતિના દશ દંડક.

તેમાં શરીર ત્રણ—વૈક્રય, તેજસ અને કાર્મણ. ભવન પતિની અવઘેણા જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉત્કૃ૦ સાત હાથની, અને ઉત્તર વૈક્રય કરે તો જ૦ અંગુ૦ સં૦ ઉત્કૃ૦ લાખ જોજનની. સંઘયણ નથી. સંસ્થાન એક-સમચઉરંસ, કષાય ચારે, પણ દેવતાને લોભ ઘણો. સંજ્ઞા ચારે, પણ દેવતાને પરિગ્રહ સંજ્ઞા ઘણી. લેશ્યા ચાર-કૃષ્ણ, નીલ, કાપુત અને તેજુ. ઇંદ્રિય પાંચે છે સમુદ્ઘાત પાંચ—વેદની, કષાય, મારણાંતિક, વૈક્રય અને તેજસ. સંજ્ઞી અસંજ્ઞી બે જાણવા વેદ બે-સ્ત્રી અને પુરૂષ. પર્યાય પાંચ-ભાષા અને મન ભેગાં બાંધે દ્રષ્ટિ ત્રણ, દર્શન ત્રણ, એક કેવળદર્શન નહિ. જ્ઞાન ત્રણ—મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન. અજ્ઞાન ત્રણ, યોગ અગીઆર તે ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના, વૈક્રય, વૈક્રયનો મિશ્ર અને કાર્મણ કાય યોગ. ઉપયોગ નવ-ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્રણ દર્શન, તેમજ આહાર લે તે જ૦ અને ઉત્કૃ૦ છ દિશિનો આહાર લે. વળી બે પ્રકારે આહાર લે. ઓજ આહાર ને રોમ આહાર તે પણ શુભ અને અચિત. (ઉવવાય કે૦) બે દંડકના આવીને ઉપજે તે મનુષ્ય ને તિર્યંચના આવીને ઉપજે. (ઠિઈ કે૦) સ્થિતિ. ભવનપતિમાં .દક્ષિણ દિશાના અસુરકુમારની સ્થિતિ જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉત્કૃ૦ એક સા૦ ।। તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉ૦ સાડાત્રણ પલ્યોપમની તેના નવનિકાયના દેવતાની જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉ૦ દોઢ પલ્યોપમની, તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉ૦ પોણા પલ્યની. ઉત્તર દિશાના અસુરકુમારની સ્થિતિ જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉ૦

એક સાગર ઝાઝેરાની, તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની ઉ૦ સાડા ચાર પલ્યોપમની. તેના નવનિકાયના દેવતાની જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉ૦ બે પલ્યોપમની દેશેઊણી. તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉ૦ એક પલ્યોપમ દેશેઊણીની ॥ સમોહિયા મરણ અને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ લાભે. ચવણ તે ચવીને પાંચ દંડકમાં જાય, તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, મનુષ્ય અને તિર્યંચ એ પાંચમાં જાય. (ગઈ કે૦) મરીને બે ગતિમાં જાય. (આગઈ કે૦) આવે પણ બે ગતિનો-મનુષ્ય અને તિર્યંચનો, પ્રાણ દશ લાભે. જોગ ત્રણ.

ઇતિ દશ ભવનપતિના દશ દંડક.

પાંચ સ્થાવરના પાંચ દંડક.

૧ પૃથ્વી, ૨ પાણી, ૩ તેઉ, ૪ વનસ્પતિ એ ચારને શરીર ત્રણ. તે ઓદારિક, તેજસ અને કાર્મણ અને વાયુને શરીર ચાર. તે ઓદારિક, વૈક્રય, તેજસ અને કાર્મણ. પૃથ્વી, પાણી, તેઉ અને વાયુ એ ચારેની અવઘેણા જ૦ ને ઉત્કૃ૦ અંગુલનો અસં૦ ભાગ અને વનસ્પતિની જ૦ અંગુ૦ અસંખ્યા. ઉત્કૃ૦ હજાર જોજનની ઝાઝેરી, કમળ પ્રમુખની. સંઘયણ એક. છેવટ્ઠ. સંસ્થાન એક હુંડ. પાંચેનાં સંસ્થાન કહે છે—૧ પૃથ્વીનું સંસ્થાન મસૂરની દાળ તથા ચંદ્રમાને આકારે. ૨ પાણીનું સંસ્થાન પાણીના પરપોટાને આકારે, ૩ તેઉનું સંસ્થાન સોયના ભારાને આકારે, ૪ વાયરાનું સંસ્થાન ધ્વજાને આકારે. ૫ વનસ્પતિનું સંસ્થાન નાના પ્રકારનું કષાય ચારે, સંજ્ઞા ચારે, લેશ્યા પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ એ. ત્રણને અપર્યાપ્તા વેળા લેશ્યા ચાર પહેલી અને પાંચેને લેશ્યા ત્રણ પહેલી, ઈંદ્રિ એક કાયાની, સમુદ્ઘાત પૃથ્વી, પાણી, તેઉ ને વનસ્પતિ એ ચારને ત્રણ—તે વેદની, કષાય ને મારણાંતિક અને વાયરાને સમુદ્ઘાત ચાર તે વૈક્રયની વધી. સંજ્ઞી તે પાંચે સ્થાવર અસંજ્ઞી વેદ એક નપુંસક, પર્યાય પાંચેને ચાર, આહાર પર્યાય, શરીર પર્યાય, ઈંદ્રિય પર્યાય, શ્વાસોશ્વાસ પર્યાય. દૃષ્ટિ એક મિથ્યાત્વ,

દર્શન એક અચક્ષુદર્શન, જ્ઞાન નથી, અજ્ઞાન બે તે મતિઅજ્ઞાન ને શ્રુતઅજ્ઞાન. યોગઃ-પૃથ્વી, પાણી, તેઉ અને વનસ્પતિ એ ચારને યોગ ત્રણ તે ૧ ઓદારિક, ૨ ઓદારિકનો મિશ્ર અને ૩ કાર્મણ કાય યોગ અને વાયરાને યોગ પાંચ તે વૈક્રય ને વૈક્રયનો મિશ્ર એ બે વધ્યા. ઉપયોગ ત્રણ, પાંચેને-બે અજ્ઞાન ને એક અચક્ષુદર્શન, (તહા કેં૦) તેમજ. આહાર તે જઘન્ય ત્રણ દિશિનો ઉત્કૃ૦ છ દિશિનો, કવળ વર્જીને બે પ્રકારનો આહાર કરે. ઉવવાય તે આવીને ઉપજે, પૃથ્વી, પાણી ને વનસ્પતિમાં ત્રેવીશ દંડકના એક નારકી વર્જીને અને તેઉ વાયુમાં દશ દંડકના આવીને ઉપજે-પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેંદ્રિ, મનુષ્ય ને તિર્યંચ. ૧ પૃથ્વીની સ્થિતિ જ૦ અંતર્મુહૂર્તની. ઉ૦ બાવીશ હજાર વર્ષની. ૨ પાણીની સ્થિતિ જ૦ અં૦ ઉ૦ સાત હજાર વર્ષની. તેઉની સ્થિતિ જ૦ અંતર્મુહૂર્તની. ઉ૦ ત્રણ અહોરાત્રિની. ૪ વાયરાની સ્થિતિ જ૦ અંતર્મુહૂર્તની. ઉ૦ ત્રણ હજાર વર્ષની, ૫ વનસ્પતિની સ્થિતિ જ૦ અંતર્મુહૂર્તની. ઉ૦ દશ હજાર વર્ષની. સમોહિયા મરણ અને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ છે. ચવણ તે ચવીને પૃથ્વી, પાણી ને વનસ્પતિ એ દશ દંડકમાં જાય-પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેંદ્રિ, મનુષ્ય ને તિર્યંચમાં જાય, અને તેઉ વાયુ નવ દંડકમાં જાય. મનુષ્ય વર્જી પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેંદ્રિ ને તિર્યંચ. (ગઈ કે૦) ગતિ તે મરીને પૃથ્વી, પાણી ને વનસ્પતિ બે ગતિમાં જાય-મનુષ્ય ને તિર્યંચમાં અને તેઉ વાયુ એક તિર્યંચ ગતિમાં જાય. આગઈ તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિમાં ત્રણ ગતિનો આવે તે દેવતા, મનુષ્ય ને તિર્યંચનો. પ્રાણ પાંચેયને ચાર ૧ એકેંદ્રિયપણું, ૨ કાયબળ, ૩ શ્વાસોશ્વાસ, ૪ આઉખું. જોગ એક કાય જોગ.

ઇતિ પાંચ સ્થાવરના પાંચ દંડક.

ત્રણ વિકલેંદ્રિયના ત્રણ દંડક.

બેઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય અને ચોરેંદ્રિયમાં શરીર ત્રણ. ઉદા-

રિક, તેજસ ને કાર્મણ, બે-ઇંદ્રિયની અવઘેણા જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ બાર જોજનની. તેઇંદ્રિય જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ ત્રણ ગાઉની. ચૌરેંદ્રિયની જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ ચાર ગાઉની. સંઘયણ એક છેવટુ, સંસ્થાન એક હુંડ, કષાય ચારે, સંજ્ઞા ચારે, લેશ્યા ત્રણ પહેલી. બેઇંદ્રિયને ઇંદ્રિ બે. ૧ કાયા અને ૨ જીભ. તેઇંદ્રિયને ઇંદ્રિ ત્રણ તે નાસિકા વધી. ચૌરેંદ્રિયને ઇંદ્રિ ચાર, તે આંખો વધી. સમુદ્દ્ઘાત ત્રણ-વેદની, કષાય ને મારણાંતિક સંજ્ઞી તે અસંજ્ઞી. વેદ ૧ નપુંસક. પર્યાય પાંચ, મન નહિ, દ્દષ્ટિ બે-સમકિત દ્દષ્ટિ ને મિથ્યાતદ્દષ્ટિ. બેઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિયને એક અચક્ષુદર્શન. ચૌરેંદ્રિને બે દર્શન-ચક્ષુદર્શન ને અચક્ષુદર્શન જ્ઞાન બે મતિજ્ઞાન ને શ્રુતજ્ઞાન. અજ્ઞાન બે મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન. જોગ ચાર ૧ ઓદારિક, ૨ ઓદારિકનો મિશ્ર, ૩ કાર્મણ કાય જોગ ૪ વ્યવહાર વચન. બેઇંદ્રિય તેઇંદ્રિયને ઉપયોગ પાંચ બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન ને એક અચક્ષુદર્શન. ચૌરેદ્રિયને ઉપયોગ છ-બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન ને બે-દર્શન, (તહાકે૦) તેમજ આહાર લે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટો છ દિશિનો આહાર લે તથા ત્રણ પ્રકારનો આહાર લે-૧ ઓજ, ૨ રોમ અને ૩ કવલ, ઉવવાય તે આવીને ઉપજે દશ દંડકના પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેંદ્રિય, મનુષ્ય અને તિર્યંચ. બે ઇંદ્રિયની સ્થિતિ જ૦ અંતર્મુહૂર્તની ઉ૦ બાર વર્ષની. તેઇંદ્રિયની જ૦ અંતર્મુહૂર્તની ઉ૦ ઓગણપચાસ દિવસની. ચૌરેંદ્રિયની જ૦ અંતર્મુહૂર્તની ઉ૦ ૬ મહીનાની સમોહીયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ બે છે. ચવણ તે ચવીને દશ દંડકમાં જાય—પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેંદ્રિ, મનુષ્ય ને તિર્યંચમાં. આગઈ તે આવે પણ બે ગતિના તે મનુષ્ય ને તિર્યંચના. બે ઇંદ્રિયને પ્રાણ છ—બે ઇંદ્રિયના બે પ્રાણ, કાયબળ, શ્વાસોશ્વાસ, આઉખું, વચન. તેઇંદ્રિયને પ્રાણ સાત-તે નાસિકા વધી અને ચૌરેદ્રિયને આઠ પ્રાણ તે આંખ વધી. જોગ બે-વચન જોગ ને કાય-જોગ.

ઇતિ ત્રણ વિકલેંદ્રિયના ત્રણ દંડક.

વીશમો તિર્યંચ પંચેંદ્રિયનો દંડક.

પાંચે સમુર્છિમને શરીર ત્રણ—ઓદારિક, તેજસ ને કાર્મણ અને ગર્ભજને ચાર શરીર તે વૈક્રય વધ્યું. એ પાંચની અવગેણા કહે છે જળચર સમુર્છિમ ને ગર્ભજની જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ હજાર જોજનની સ્થળચર સમુર્છિમની જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ પ્રત્યેક ગાઉની. ગર્ભજની જ૦ અંગુ૦ ઉ૦ છ ગાઉની. ઉરપર સમુર્છિમ સર્પની જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ પ્રત્યેક જોજનની, અને ગર્ભજની જ૦ અંગુ૦ અસં૦ હજાર જોજનની ભુજપર સમુર્છિમ સર્પની જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ પ્રત્યેક ધનુષની ગર્ભજની જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ પ્રત્યેક ગાઉની. ખેચર સમુર્છિમ ને ગર્ભજની જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ પ્રત્યેક ધનુષની, અને ઉત્તર વૈક્રય કરે તો જ૦ અંગુ૦ અસં૦ સંખ્યા૦ ઉ૦ નવસે જોજનની સમુર્છિમને એક છેવઠું સંઘયણ ગર્ભજને છ સંઘયણ. સમુર્છિમને એક હુંડ સંસ્થાન, ગર્ભજને છ સંસ્થાન, કષાય ચારે, પણ તિર્યંચને માયા ઘણી. સંજ્ઞા ચારે, પણ તિર્યંચને આહાર સંજ્ઞા ઘણી. લેશ્યા સમુર્છિમને ત્રણ પહેલી, ગર્ભજને છ લેશ્યા, ઇંદ્રિય પાંચે છે. સમુર્છિમને સમુદ્ઘાત ત્રણ તે વેદની, કષાય, ને મારણાંતિક અને ગર્ભજને સમુદ્ઘાત પાંચ તે વેદની, કષાય, મારણાંતિક, વૈક્રય અને તેજસ. સંજ્ઞી અસંજ્ઞી બે છે. સમુર્છિમને વેદ એક નપુંસક ગર્ભજને ત્રણ વેદ સમુર્છિમને પર્યાય પાંચ, મન નહિ અને ગર્ભજને છ પર્યાય છે. સમુર્છિમને દૃષ્ટિ બે, સમકીત ને મિથ્યાત. ગર્ભજને દૃષ્ટિ ત્રણ સમુર્છિમને દર્શન બે, તે ચક્ષુદર્શન ને અચક્ષુદર્શન, ગર્ભજને ત્રણ દર્શન. સમુર્છિમને જ્ઞાન બે, મતિજ્ઞાન ને સુતજ્ઞાન, ગર્ભજને ત્રણ જ્ઞાન. અજ્ઞાન સમુર્છિમને બે-મતિ અજ્ઞાન ને શ્રુત અજ્ઞાન અને ગર્ભજને ત્રણ અજ્ઞાન સમુર્છિમને યોગ ચાર તે ઓદારિકના બે, કાર્મણ કાયજોગ ને વ્યવહાર વચન ગર્ભજને તેર યોગ તે આહારકના નહિ. સમુર્છિમને ઉપયોગ છ તે બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન અને

આરે બેસતાં ત્રણ ગાઉની અને ઉતરતાં આરે બે ગાઉની. બીજે આરે બેસતાં બે ગાઉની અને ઉતરતાં એક ગાઉની. ત્રીજે આરે બેસતાં એક ગાઉની અને ઉતરતાં પાંચસેં ધનુષની. ચોથે આરે બેસતાં પાંચસેં ધનુષની અને ઉતરતાં સાત હાથની. પાંચમે આરે બેસતાં સાત હાથની અને ઉતરતાં એક હાથની. છઠે આરે બેસતાં એક હાથની અને ઉતરતાં મુંડા હાથની. ચડતાં અવળા સવળી જાણવી. પાંચ મહાવિદેહમાં પાંચસેં ધનુષની, ઉત્તર વૈક્રય કરે તો જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦ ઉ૦ લાખ જોજનની ઝાઝેરી. હેમવય હીરણ્યવયમાં જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ એક ગાઉની. હરિવાસ રમ્યકવાસમાં જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ બે ગાઉની. દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂમાં જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ ત્રણ ગાઉની. છપ્પન અંતરદીપની જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ આઠસેં ધનુષની. સમુર્છિમને એક છેવટ્ટુ સંઘયણ. જુગલિયાને એક વજ્રરૂષભનારાચ સંઘયણ. પંદર કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યને છ સંઘયણ. સમુર્છિમને એક હુંડ સંસ્થાન. જુગલિયાને એક સમચઉરંસ સંસ્થાન. કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યને ૬ સંસ્થાન. કષાય ચારે પણ મનુષ્યને માન ઘણું, સંજ્ઞા ચારે પણ મનુષ્યને મૈથુન સંજ્ઞા ઘણી. સમુર્છિમને પહેલી ત્રણ લેશ્યા, જુગલિયાને પહેલી ચાર લેશ્યા અને ગર્ભજને ૬ લેશ્યા. ઇંદ્રિ પાંચ. સમુર્છિમને સમુદઘાત ત્રણ તે વેદની, કષાય ને મારણાંતિક. જુગલિયાને પણ તેજ ત્રણ સમુદઘાત. કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યને સાત સમુદઘાત. સંજ્ઞી અસંજ્ઞી બે. સમુર્છિમને એક નપુંસક વેદ. જુગલિયામાં બે વેદ સ્ત્રી ને પુરૂષ. કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યમાં સ્ત્રી, પુરૂષ ને નપુંસક એ ત્રણ વેદ. પર્યાય ચાર ભાષા ને મન નહિ, ગર્ભજને ૬ પર્યાય. સમુર્છિમને એક મિથ્યાત દ્રષ્ટિ, ત્રીસ અકર્મભૂમિમાં બે દ્રષ્ટિ સમકિત અને મિથ્યાત. ત્રીસ અકર્મભૂમિ ને છપ્પન અંતરદીપમાં એક મિથ્યાત દ્રષ્ટિ અને કર્મભૂમિના મનુષ્યમાં ત્રણ દ્રષ્ટિ- સમકિત, મિથ્યાત અને સમામિથ્યાત. સમુર્છિમ અને જુગલિ

સ્થાવર, ત્રણ વિકલેંદ્રિય, મનુષ્ય ને તિર્યંચમાં જાય. જુગલીઆ તેર દંડકમાં જાય તે દેવતાના તેર દંડકમાં. કર્મભૂમિના ગર્ભજ ચોવીશે દંડકમાં જાય ગર્ભ તે સમુચ્છિર્મ મરીને બે ગતિમાં જાય—તે મનુષ્ય ને તિર્યંચમાં જાય. જુગલીઆ મરીને એક દેવગતિમાં જાય કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્ય પાંચે ગતિમાં જાય. આગર્ભ તે સમુચ્છિર્મમાં આવે તો બે ગતિનો તે મનુષ્ય ને તિર્યંચનો, ગર્ભજમા ચારે ગતિનો આવે સમુચ્છિર્મને પ્રાણ આઠ. ભાષા ને મન નહિ. ગર્ભજને દશ પ્રાણ. સમુચ્છિર્મને એક કાયાનો જોગ. ગર્ભજને ત્રણ જોગ. ઇતિ એકત્રીશમો મનુષ્યનો દંડક

બાવીશમો વાણવ્યંતરનો દંડક.

તેમાં શરીર ત્રણ—વૈક્રય, તેજસ ને કાર્મણ અવઘેણા જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦ સાત હાથની અને ઉત્તર વૈક્રય કરે તો જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦, ઉ૦ લાખ જોજનની સંઘયણ નથી. સંઠાણ એક સમચઉરસ. કષાય ચારે પણ દેવતાને લોભ ઘણો. સંજ્ઞા ચારે પણ દેવતાને પરિગ્રહ સંજ્ઞા ઘણી. લેશ્યા ચાર પહેલી ઇંદ્રિય પાંચે સમુદ્દઘાત પાંચ. આહારક ને કેવળ નહીં. સંની અસંની બે વેદ બે—સ્ત્રી ને પુરૂષ પર્યાય છ પણ ભાષા અને મન ભેગાં બાંધે. દ્રષ્ટિ ત્રણ દર્શન ત્રણ જ્ઞાન ત્રણ. અજ્ઞાન ત્રણ જોગ અગીઆર—તે ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના. તે વૈક્રય, વૈક્રયનો મિશ્ર અને કાર્મણ કાય જોગ, એમ અગીઆર ઉપયોગ નવ–ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્રણ દર્શન તેમજ આહાર લે તો, જઘન્ય ને ઉ૦ છ દિશિનો તથા બે પ્રકારે ઓજ ને રોમ તથા શુભ અને અચિત્ત આહાર. ઉવવાય તે બે દંડકના આવીને ઉપજે તે મનુષ્ય ને તિર્યંચના વાણવ્યંતરની સ્થિતિ જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉ૦ એક પલ્યોપમની તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉ૦ અર્ધ પલ્યોપમની. સમોહિયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ એ બે પ્રકારે છે. ચવણ તે ચવિને પાંચ દંડકમાં જાય તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, મનુષ્ય ને તિર્યંચ એ પાંચ ગર્ભ તે મરીને

ચમાં આગતિ તે આવે પણ બે ગતિનો તે મનુષ્ય ને તિર્યંચનો
આવે. પ્રાણ દશ, જોગ ત્રણ ઇતિ ત્રેવીશમો જ્યોતિષીનો દંડક.

ચોવીશમો વૈમાનિકનો દંડક.

વૈમાનિક દેવમાં શરીર ત્રણ-વૈક્રય, તેજસ ને કાર્મણ.
અવઘેણા, સૌધર્મ ઇશાન એ બે દેવલોકે જ૦ અંગુ૦ અસં૦ ઉ૦
સાત હાથની ત્રીજે, ચોથે દેવલોકે છ હાથની પાંચમે, છઠે
દેવલોકે પાંચ હાથની, સાતમે, આઠમે દેવલોકે ચાર હાથની,
નવમે, દશમે, અગીયારમે અને બારમે દેવલોકે ત્રણ હાથની,
નવ ગ્રૈવેયકે બે હાથની, ચાર અનુત્તર વિમાનમાં એક હાથની
સર્વાર્થસિદ્ધમાં મૂઢા હાથની, ઉત્તર વૈક્રય કરે તો બાર દેવલોક
સુધી જ૦ અંગુ૦ સંખ્યા૦ ઉ૦ લાખ જોજનની. સંઘયણ નથી.
સંસ્થાન એક સમચઉરસ, કષાય ચારે પણ લોભ ઘણો સંજ્ઞા
ચારે પણ પરિગ્રહ સંજ્ઞા ઘણી લેશ્યા પહેલે બીજે દેવલોકે
તેજુ લેશ્યા ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે એક પદ્મ લેશ્યા છઠાથી
માંડી નવ ગ્રૈવેયકમાં એક શુકલ લેશ્યા અને પાંચ અનુત્તર
વિમાનમાં એક પરમ શુકલ લેશ્યા ઇંદ્રિય પાંચે, બાર દેવલોક
સુધી સમુદ્ઘાત પાંચ, તે આહારક ને કેવળ નહીં, નવ ગ્રૈવેયક,
પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં ત્રણ તે વેદની, કષાય ને મારણાં-
તિક. સંજ્ઞી એકલા છે. વેદ પહેલે બીજે દેવલોકે બે વેદ,
ત્રીજાથી તે સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક પુરૂષ વેદ, પર્યાય છ પણ
ભાષા મન ભેગાં બાંધે. દૃષ્ટિ, બાર દેવલોકમાં ત્રણ, નવ
ગ્રૈવેયકમાં બે દૃષ્ટિ, પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં એક સમકિત-
દૃષ્ટિ. દર્શન ત્રણ, જ્ઞાન ત્રણ, અજ્ઞાન ત્રણ, બાર દેવલો[ક]
નવ ગ્રૈવેયકે અને પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં અજ્ઞાન નથી.
જોગ અગીયાર—ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના તે
વૈક્રય, વૈક્રયનો મિશ્ર ને કાર્મણ કાયયોગ, એમ અગીયાર.
ઉપયોગ, બાર દેવલોક ને નવ ગ્રૈવેયકમાં ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ
અજ્ઞાન, ત્રણ દર્શન. પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં છ ઉપયોગ-ત્રણ
[જ્ઞા]ન, ત્રણ દર્શન તેમજ આહાર લે તો જ૦ ને ઉ૦ છ દિશિનો

તથા બે પ્રકારે ઓજ ને રોમ તે પણ અચિત્ત ને શુભ. ઉત્પાય તે આવીને ઉપજે, પહેલા દેવલોકથી માંડીને આઠમા દેવલોક સુધી બે દંડકના તે, મનુષ્ય ને તિર્યંચના અને નવમેથી તે સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક મનુષ્યનો આવે. પહેલે દેવલોકે સ્થિતિ જ૦ એક પલ્યની, ઉ૦ બે સાગરની, તેની પરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પલ્યની, ઉ૦ સાત પલ્યની અને અપરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પલ્યની, ઉ૦ પચાસ પલ્યની. બીજે દેવલોકે જ૦ એક પલ્યની ઝાઝેરી, ઉ૦ બે સાગર ઝાઝેરી, તેની પરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પલ્યની ઝાઝેરી ઉ૦ નવ પલ્યની અને અપરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પલ્યની ઝાઝેરી, ઉ૦ પંચાવન પલ્યની. ત્રીજે દેવલોકે જ૦ બે સાગરની ઉ૦ સાત સા૦; ત્યાં દેવી નથી, પણ તેડાવી જાય. ચોથે દેવલોકે જ૦ બે સા૦ ઝાઝેરી. ઉ૦ સાત સા૦ ઝાઝેરી. પાંચમે દેવલોકે જ૦ સાત સા૦, ઉ૦ દશ સા૦. છઠે દેવલોકે જ૦ દશ સા૦, ઉ૦ ચૌદ સા૦, સાતમે દેવલોકે જ૦ ચૌદ સાગરની, ઉ૦ સત્તર સા. આઠમે દેવલોકે જ૦ સત્તર સા૦, ઉ૦ અઢાર સા૦, નવમે દેવલોકે જ૦ અઢાર સા૦, ઉ૦ ઓગણીશ સા૦ દશમે દેવલોકે જ૦ ઓગણીશ સા૦, ઉ૦ વીશ સા૦. અગીઆરમે દેવલોકે જ૦ વીશ સા૦, ઉ૦ એકવીશ સા૦. બારમે દેવલોકે જ૦ એકવીશ સા૦, ઉ૦ બાવીશ સા૦. પ્રથમ ગ્રૈવેયકે જ૦ બાવીશ સા૦, ઉ૦ ત્રેવીશ સા૦, બીજી ગ્રૈવેયકે જ૦ ત્રેવીશ સા૦, ઉ૦ ચોવીશ સા૦. ત્રીજી ગ્રૈવેયકે જ૦ ચોવીશ સાગરોપમની, ઉ૦ પચીશ સા૦. ચોથી ગ્રૈવેયકે જઘન્ય પચીશ સા૦ ઉ૦ છવીશ સાગરો૦ પાંચમી ગ્રૈવેયકે જ૦ છવીશ સા૦ ઉ૦ સત્તાવીશ સા૦ છઠી ગ્રૈવેયકે જ૦ સત્તાવીશ સા૦, ઉ૦ અઠાવીશ સા૦ સાતમી ગ્રૈવેયકે જ૦ અઠાવીશ સા૦, ઉ૦ ઓગણત્રીશ સા૦ આઠમી ગ્રૈવેયકે જ૦ ઓગણત્રીશ સા૦ ઉ૦ ત્રીશ સા૦ નવમી ગ્રૈવેયકે જ૦ ત્રીશ સા૦ ઉ૦ એકત્રીશ સા૦, ચાર અનુત્તર વિમાનમાં જ૦ એકત્રીશ સા૦ ઉ૦ તેત્રીશ સા૦. અને સર્વાર્થસિદ્ધમાં જ૦ ને ઉ૦ તેત્રીશ સા૦. સમોહિયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ એ

બે મરણ હાલે. ચવણ તે ચવીને પહેલા બીજા દેવલોકના દેવતા પાંચ દંડકમાં જાય તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, મનુષ્ય ને તિર્યંચ ત્રીજાથી તે આઠમા દેવલોકના દેવતા બે દંડકમાં જાય તે મનુષ્ય ને તિર્યંચમાં નવમેથી માંડીને સર્વાર્થસિદ્ધ સુધીના દેવતા એક દંડકમાં જાય તે મનુષ્યમાં જાય ગઈ તે પહેલેથી માંડીને આઠમા દેવલોકના દેવતા બે ગતિમાં જાય અને નવમેથી માંડીને સર્વાર્થસિદ્ધ સુધીના એક મનુષ્યની ગતિમાં જાય આગઈ તે પહેલેથી માંડીને આઠમા દેવલોક સુધી બે ગતિનો આવે તે મનુષ્ય ને તિર્યંચનો આવે અને નવમાથી માંડીને સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક મનુષ્યનો આવે પ્રાણ દશ. જોગ ત્રણ.

ઇતિ શ્રી ચોવીશમો વૈમાનિકનો દંડક

સિદ્ધનો દ્વાર કહે છે.

સિદ્ધને શરીર નથી, સિદ્ધની અરૂપી ઘન આત્મ પ્રદેશની અવઘેણા જ૦ એક હાથ ને આઠ અંગુલની. મધ્યમ ચાર હાથ ને સોળ આંગળની અને ઉ૦ ત્રણસેં તેત્રીશ ધનુષ્ય ને બત્રીશ આંગળની. સિદ્ધને સંઘયણ નથી સિદ્ધને સંસ્થાન નથી. સિદ્ધને કષાય નથી સિદ્ધને સંજ્ઞા નથી સિદ્ધને લેશ્યા નથી. સિદ્ધને ઇંદ્રિય નથી. સિદ્ધને સમુદ્ઘાત નથી સિદ્ધ સંજ્ઞી અસંજ્ઞી નથી. સિદ્ધને વેદ નથી સિદ્ધને પર્યાય નથી. સિદ્ધને સમકીત-દૃષ્ટિ છે સિદ્ધને એક કેવળ દર્શન છે સિદ્ધને એક કેવળ જ્ઞાન છે. સિદ્ધને અજ્ઞાન નથી. સિદ્ધને જોગ નથી સિદ્ધને બે ઉપયોગ તે કેવળજ્ઞાન ને કેવળદર્શન છે સિદ્ધને આહાર નથી. ઉવવાય તે આવીને ઉપજે એક દંડકનો તે મનુષ્યનો. સિદ્ધની સ્થિતિનો છેડો નથી. સિદ્ધને મરણ નથી. સિદ્ધને ચવવું નથી. ગઈ તે મરીને સિદ્ધને કોઈ ગતિમાં જવું નથી આગઈ તે સિદ્ધમાં એક મનુષ્યનો આવે. સિદ્ધને પ્રાણ નથી. સિદ્ધને જોગ નથી.

ઇતિ લઘુદંડકના બોલ સમાપ્ત.

અથ શ્રી ગતાગતના બોલ.

૧ પહેલી નરકે આગત ૨૫ ભેદની, તે ૧૫ કર્મભૂમિ, ૫ સંજ્ઞી તિર્યંચ ને ૫ અસંજ્ઞી તિર્યંચ, એ પચીશના પર્યાપ્તાની. ગત ૪૦ ભેદની તે ૧૫ કર્મભૂમિ ને ૫ સંજ્ઞી તિર્યંચ એ ૨૦ ના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા એટલે ૪૦ ની.

૨ બીજી નરકે આગત ૨૦ ભેદની, તે ઉપર ૨૫ કહ્યા તેમાંથી ૫ અસંજ્ઞી તિર્યંચના પર્યાપ્તા વર્જ્યા. ગત ૪૦ ભેદની પૂર્વવત્.

૩ ત્રીજી નરકે આગત ૧૯ ભેદની તે ઉપર ૨૦ ભેદ કહ્યા તેમાંથી ભુજપરનો એક ભેદ વર્જ્યો. ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્.

૪ ચોથી નરકે આગત ૧૮ ભેદની તે ઉપર ૧૯ કહ્યા તેમાંથી ખેચરનો એક ભેદ વર્જ્યો ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્

૫ પાંચમી નરકે આગત ૧૭ ભેદની તે ઉપર ૧૮ કહ્યા તેમાંથી સ્થળચળનો એક ભેદ વર્જ્યો. ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્.

૬ છઠ્ઠી નરકે આગત ૧૬ ભેદની તે ઉપર કહ્યા તેમાંથી ઉરપરનો એક ભેદ વર્જ્યો ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્

૭ સાતમી નરકે આગત ૧૬ ભેદની તે ૧૫ કર્મભૂમિ ને ૧ મચ્છ જળચરના પર્યાપ્તાની સ્ત્રી વર્જી. ગત ૧૦ ભેદની ૫ સંજ્ઞી તિર્યંચના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાની.

૮ એકાવન જાતના દેવતા. (૧૦ ભવનપતિ. ૧૫ પરમાધામી, ૧૬ વાણવ્યંતર અને ૧૦ જંભકા) માં આગત ૧૧૧ ભેદની તે ૧૦૧ ક્ષેત્રના સંજ્ઞી મનુષ્ય, ૫ સંજ્ઞી તિર્યંચ અને ૫ અસંજ્ઞી તિર્યંચ એ ૧૧૧ ના પર્યાપ્તાની. ગત ૪૬ ની તે ૧૫ કર્મભૂમિ, ૫ સંજ્ઞી તિર્યંચ, ૩ પૃથ્વી, પાણી અને વનસ્પતિ એ ૨૩ ના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાની

૯ જ્યોતિષી અને પહેલા દેવલોકમાં આગત ૫૦ ભેદની તે ૧૫ કર્મભૂમિ, ૫ સંજ્ઞી તિર્યંચ અને ૩૦ અકર્મભૂમિ એ ૫૦ ના પર્યાપ્તાની. ગત ૪૬ ની પૂર્વવત્.

ત્રીજા દેવલોકમાં આગત ૪૦ ભેદની તે ઉપર ૫૦ કહ્યા તેમાંથી ૫ હેમવય અને ૫ હીરણ્યવય એ ૧૦ ના પર્યાપ્તા વર્જ્યા. ગત ૪૬ ની પૂર્વવત્.

પહેલા કિલ્વિષીમાં આગત ૩૦ ભેદની તે ઉપર ૪૦ કહ્યા તેમાંથી ૫ હરિવાસ અને ૫ રમ્યકવાસ એ ૧૦ ભેદ વર્જ્યા. ગત ૪૬ ની પૂર્વવત્.

ત્રીજા દેવલોકથી આઠમા દેવલોક સુધી (૬ દેવલોક, ૯ લોકાંતિક અને ૨ કિલ્વિષી એ ૧૭) માં આગત ૨૦ ભેદની તે ૧૫ કર્મભૂમિ અને ૫ સંજ્ઞી તિર્યંચ એ ૨૦ ના પર્યાપ્તાની. ગત ૪૦ ભેદની તે ૧૫ કર્મભૂમિ અને ૫ સંજ્ઞી તિર્યંચના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાની.

નવમા દેવલોકથી સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી (૪ દેવલોક, નવ ગ્રૈવેયક, ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૧૮) માં આગત ૧૫ કર્મભૂમિના પર્યાપ્તાની. ગત ૩૦ ભેદની તે ૧૫ કર્મભૂમિના પર્યાપ્તા તથા અપર્યાપ્તાની.

પૃથ્વી, પાણી અને વનસ્પતિ એ ત્રણમાં આગત ૨૪૩ ભેદની—૧૦૧ સમુચ્છીમ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા, ૧૫ કર્મભૂમિના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૧૩૧ અને ૪૮ ભેદ તિર્યંચના એવં ૧૭૯ ની લટની,[1] ૬૪ ભેદ દેવતાના (૧૦ ભવનપતિ, ૧૫ પરમાધામી, ૧૬ વાણવ્યંતર, ૧૦ જંભકા, ૧૦ જ્યોતિષી, ૨ દેવલોક અને ૧ કિલ્વિષી) પર્યાપ્તા કુલ ૨૪૩ થયા. ગત ૧૭૯ ની લટની.

તેઉ અને વાયુ એ બેમાં આગત ૧૭૯ ની લટની. ગત ૪૮ ભેદ તિર્યંચની.

ત્રણ વિકલેંદ્રિય (બેઇંદ્રિ, તેઇંદ્રિ અને ચઉરેંદ્રિ) માં આગત ૧૭૯ ની લટની, ગત પણ ૧૭૯ ની લટની.

અસંજ્ઞી તિર્યંચમાં આગત ૧૭૯ ની લટની. ગત ૩૯૫ ભેદની તે ૫૬ અંતરદ્વીપા, ૫૧ જાતના દેવતા (ઉપર પ્ર-

---

૧ જ્યાં લટ આવે ત્યાં આ નવાણ્યા પ્રમાણે ૧૭૯ ભેદ સમજવા.

૧૦ જ્યોતિષી, ૨ દેવલોક, પહેલું, બીજું અને ૧ કિલ્વિષી; એ ૧૪ જાતના દેવતાના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૧૨૮. ૫ હરિવાસ અને ૫ રમકવાસની ગત ૧૨૬ ની તે પૂર્વે ૧૨૮ કહ્યા તેમાંથી પહેલા કિલ્વિષીના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા એ બે ભેદ વર્જ્યા. ૫ હેમવય અને ૫ હિરણ્યવયની ગત ૧૨૪ ભેદની તે પૂર્વે ૧૨૬ કહ્યા તેમાંથી બીજા દેવલોકના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા એ બે ભેદ વર્જ્યા. છપ્પન અંતરદ્વીપમાં આગત ૨૫ ભેદની તે, ૧૫ કર્મભૂમિ ૫ સંજ્ઞિતિર્યંચ અને ૫ અસંજ્ઞિતિર્યંચ એ ૨૫ ના પર્યાપ્તાની. ગત ૧૦૨ ભેદની તે ૧૦ ભવનપતિ, ૧૫ પરમાધામી, ૧૬ વાણવ્યંતર, ૧૦ જંભકા એમ ૫૧ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૧૦૨.

ઇતિ ચોવીશ દંડકની ગતાગત સંપૂર્ણ

તીર્થંકરદેવમાં આગત ૩૮ ભેદની તે, ૧૨ દેવલોક, ૯ લોકાંતિક, ૯ ગ્રૈવેયક, ૫ અનુત્તર વિમાન અને ૩ પહેલી–બીજી–ત્રીજી નરક એમ ૩૮ ની ગત મોક્ષની.

ચક્રવર્તિમાં આગત ૮૨ ભેદની, તે ૯૯ જાતના દેવતામાંથી ૧૫ પરમાધામી અને ૩ કિલ્વિષી એ ૧૮ વર્જ્યા શેષ ૮૧ રહ્યા તે અને ૧ પહેલી નરક એમ ૮૨ ભેદની. ગત ૭ નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની.

બળદેવમાં આગત ૮૩ ભેદની, તે પૂર્વે ૮૨ કહ્યા તે અને એક બીજી નરક એમ ૮૩ ભેદ. ગત ૭૦ ભેદની, તે ૧૨ દેવલોક, ૯ લોકાંતિક, ૯ ગ્રૈવેયક, ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૩૫ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની

વાસુદેવમાં આગત ૩૨ ભેદની તે ૧૨ દવલોક, ૯ લોકાંતિક, ૯ ગ્રૈવેયક અને ૨ નરક પહેલી ને બીજી, એમ ૩૨ ની. ગત ૧૪ ભેદની તે ૭ નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની.

૨૭ કેવળીમાં આગત ૧૦૮ ભેદની તે ૯૬ જાતના દેવતામાંથી ૧૫ પરમાધામી, ૩ કિલ્વિષી એ અઢાર વર્જ્યા, શેષ ૮૧ રહયા તે, ૧૫ કર્મભૂમિ, ૫ સંજ્ઞીતિર્યંચ, ૪ નરક પહેલી અને પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ એ ૩ એમ સર્વ મળી ૧૦૮ ભેદ થયા તે. ગત મોક્ષની.

૨૮ સાધુમાં આગત ૨૭૫ ની તે ૧૭૯ ની લટમાંથી તેઉ-વાઉના ૮ વર્જ્યા. શેષ ૧૭૧, ૯૯ જાતના દેવતા અને ૫ નરક એમ ૨૭૫ ની. ગત ૭૦ ભેદની તે ૧૨ દેવલોક, ૯ લોકાંતિક, ૯ ગ્રૈવેયક અને ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૩૫ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની.

૨૯ શ્રાવકમાં આગત ૨૭૬ ભેદની તે પૂર્વે ૨૭૫ કહ્યા તે અને ૧ છઠ્ઠી નરક વધી. ગત ૪૨ ભેદની તે ૧૨ દેવલોક અને ૯ લોકાંતિક એ ૨૧ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની.

૩૦ સમદષ્ટિમાં આગત ૩૬૩ ભેદની તે ૧૭૯ ની લટમાંથી ૧૫ કર્મભૂમિના પર્યાપ્તા તથા તેઉ વાઉના ૮ એ ૨૩ વર્જ્યા. શેષ ૧૫૬ તથા ૧૦૧ સંજ્ઞીમનુષ્ય, ૯૯ જાતના દેવતા અને ૭ નરકના પર્યાપ્તા એમ સર્વ મળી ૩૬૩ ભેદ થયા. ગત ૨૨૨ ની તે ૮૧ જાતના દેવતા, ૯૯ ભેદમાંથી ૧૫ પરમાધામી અને ૩ કિલ્વિષી એ ૧૮ વર્જ્યા ને ૧૫ કર્મભૂમિ, ૫ સંજ્ઞીતિર્યંચ, ૬ નરક એમ ૧૦૭ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૨૧૪, ત્રણ વિકલેંદ્રિના અપર્યાપ્તા અને ૫ અસંજ્ઞીતિર્યંચના અપર્યાપ્તા એમ સર્વ મળી ૨૨૨ થયા તે. ૧૫ પરમાધામી અને ૩ કિલ્વિષીના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા એ ૩૬ ભેદ ભેળવતાં ૨૫૮ ભેદની ગત પણ કેટલાકો કહે છે.

૩૧ મિથ્યાત્વીમાં આગત ૩૭૧ ભેદની તે પૂર્વે ૩૬૩ કહ્યા તેમાં તેઉ વાઉના ૮ ભેદ વધ્યા. ગત ૫૫૩ ભેદની તે ૫૬૩ માંથી ૫ અનુત્તર વિમાનના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ ૧૦ ભેદ વર્જ્યા.

૩૨ સ્ત્રીવેદ અને પુરૂષવેદમાં આગળ ૨૫૧ બોલની મિથ્યાત્વીની ૬૩, તથ પુરૂષવેદની પર૭ ની, સ્ત્રીવેદનો ૫૧૧ ની લાગ્યા તે ઉપર વર્ણવ્યું

૩૩ નપુંસકવેદમાં આગળ ૨૮૫ બોલનો તે, ૬૬ અનના દેવના, ૧૯૬ ની કદ અને ૭ નારકીના એમ ૨૮૫ ની તથ ૫૬૩ બોલનો.

ઇતિ અનાગતના બોલ સંપૂર્ણ.

અથ શ્રી ગુણસ્થાનદ્વાર.

[અનુષ્ટુપવૃત્ત]

નામ १ लक्खण २ ठिइ ३ ।
किरिया ४ सत्ता ५ बंध ६ वेदन ७ ॥
उदय ८ उदिरणा ९ बंध ॥
निज्जरा १० भाव ११ कारणा १२
परिसह १३ मग्ग १४ आयाय १५ । ॥ १ ॥
जीवाय भेदे १६ जोग १७ उवओग १८ ॥
लेस्सा १९ चरण २० सम्मत्त २१ ।
अप्पाबहुय २२ गुणठाणेहिं ॥ २ ॥

એ બે ગાથામાં ૨૨ દ્વાર કહ્યા.

પહેલો નામદ્વાર કહે છે.

પહેલું મિથ્યાત્વ ગુણઠાણું, બીજું સાસ્વાદાન ગુ૦, ત્રીજું શ્રમિશ્રત ગુ૦, ચોથું અવિરતિ સમ્યક્ત્વદ્રષ્ટિ ગુ૦, પાંચમું ‌વિરતિ ગુ૦, છઠું પ્રમત્તસંજતિ ગુ૦, સાતમું અપ્રમત્તસંજતિ ૦, આઠમું નિયટ્ટિબાદર ગુ૦, નવમું અનિયટ્ટિબાદર ગુ૦, મું સુક્ષ્મસંપરાય ગુ૦, અગીઆરમું ઉપશાંતમોહ ગુ૦, રમું ક્ષીણમોહ ગુ૦, તેરમું સજોગી કેવળી ગુ૦, ચઉદમું ગી કેવળી ગુણઠાણું.

બીજો લક્ષણ ગુણદ્વાર કહે છે.

પહેલા મિથ્યાત્વ ગુણઠાણાનાં લક્ષણ કહે છે—શ્રી વીતરાગની વાણીથી ઓછું, અધિક, વિપરીત, સરદહે, પરૂપે, ફરસે તેહને મિથ્યાત્વ કહીએ. ઓછી પરૂપણા તે કોને કહીએ? જેમ કોઈ કહે જે જીવ અંગુઠા માત્ર છે, તંદુલ માત્ર છે, શ્યામા માત્ર છે, દીપક માત્ર છે તેહને ઓછી પરૂપણા કહીએ. બીજી અધિક પરૂપણા તે કોને કહીએ— એ જીવ સર્વ લોક વ્યાપક [illegible] તેહને અધિક પરૂપણા કહીએ. ત્રીજી વિપરીત પરૂપણા તે કોને કહીએ—કોઈ કહે જે પાંચ ભૂતથી [illegible] અને તેહને વિનાશે જીવ પણ વીણસે છે [illegible] ઉપજે, વીણસે એમ કહે તેહને વિપરીત પરૂપણા કહીએ એમ નવ પદાર્થનું વિપરીતપણું સરદે, પરૂપે, ફરસે તેહને મિથ્યાત્વ કહીએ પણ જૈન માર્ગે આત્મા [illegible]

[illegible]

પડશું ત્યારે મિથ્યાત્વ. તે વિષે ગોતમ સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા સ્વામીનાથ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો? શ્રી ભગવંત કહે. કૃષ્ણપક્ષી હતો તે શુકલપક્ષી થયો, અર્દ્ધ પુદ્ગલ સંસાર ભોગવવો રહ્યો. જેમ કોઇ પુરૂષને માથે લાખ ક્રોડનું દેણું હતું તે પરદેશ જઇને કમાઇ આવ્યો. દેણું દેતાં એક અધેલીનું દેણું રહ્યું તેહનું વ્યાજ થયું; અર્દ્ધ પુદ્ગલ સંસાર ભોગવવો રહ્યો સાસ્વાદાન સમકિત પાંચવાર આવે.

ત્રીજે ગુણઠાણાનાં લક્ષણ કહે છે—ત્રીજું મિશ્રગુણઠાણું તે બે વસ્તુ મળીને મિશ્ર શીખંડને દ્દષ્ટાંતે જેમ શીખંડ ખાટો ને મીઠો, તેમ મીઠાશ સમાન સમકિત ને ખટાશ સમાન મિથ્યાત્વ તે જિનમાર્ગ પણ રૂડો જાણે તથા અન્ય માર્ગ પણ રૂડો જાણે જેમકે નગર બહાર સાધુ મહાપુરૂષ પધાર્યા છે તેહને શ્રાવક વાંદવા જાય છે એવામાં મિશ્રદ્દષ્ટિવાળો મિત્ર મળ્યો. તેણે પૂછ્યું, કયાં જાઓ છો? શ્રાવક કહે, સાધુ મહાપુરૂષને વાંદવા જઇએ છીએ. એટલે મિશ્રદ્દષ્ટિવાળો કહે, એહને વાંદે શું થાય? શ્રાવક કહે જે મહા લાભ થાય તેથી તે કહે–હું પણ આવું છું એમ કહીને મિશ્રગુણઠાણાવાળે વાંદવાને પગ ઉપાડયો એટલામાં બીજો મહા મિથ્યાત્વી મિત્ર મળ્યો, તેણે પૂછ્યું કે શા ભણી જાઓ છો? મિશ્રગુણઠાણાવાળો કહે જે, સાધુ મહાપુરૂષને વાંદવા જઇએ છીએ. ત્યારે મહા મિથ્યાત્વી કહે–જે એહને વાંદે શું થાય! એ તો મેલા, ઘેલા છે, એમ કહીને ભોળવી નાખ્યો. એથી પાછો ગયો. સાધુજ્ઞાનીને શ્રાવકે પુછ્યું, સ્વામી! વાંદવા પગ ઉપાડયો તેહને શું ગુણ નીપન્યો? જ્ઞાની ગુરૂ કહે જે કાળા અડદ સરખો હતો તે છડીદાળ સરખો થયો, કૃષ્ણપક્ષી ટળીને શુકલપક્ષી થયો, અનાદિ કાળનો ઉકરો હતો તે સુલટો થયો, સમકિત સન્મુખ થયો પણ પગ ભરવા સમર્થ નહીં, તે વિષે ગોતમ સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી વંદણા નમસ્કાર કરીને શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ! તે જીવને શું ગુણ નીપન્યો? શ્રી ભગવંત કહે, તે જીવ ૪ ગતિ, ૨૪ ...

ભમીને પણ દેશે ઉણું અર્દ્ધ પુદ્ગળ પરાવર્ત્તનમાં ઉત્કૃષ્ટો સંસારનો પાર પામશે.

ચોથું અવિરતિ સમ્યક્ત્વદૃષ્ટિ ગુણઠાણું તેનું શું લક્ષણ—૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તે. ૧ અનંતાનુબંધી ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ, ૫ સમ્યક્ત્વ મોહિનીય, ૬ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૭ મિશ્ર મોહનીય એ ૭ પ્રકૃતિ કાંઇક ઉદય આવે તેહને ક્ષય કરે અને સત્તામાં દળ છે તેહને ઉપશમાવે, તેને ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ કહીયે તે સમ્યક્ત્વ અસંખ્યાતીવાર આવે અને ૭ પ્રકૃતિના દળને સર્વથા ઉપશમાવે, હાંકે તેને ઉપશમસમકિત કહીયે તે સમકિત પાંચવાર આવે, અને ૭ પ્રકૃતિના દળને સર્વથા ક્ષય કરે તેને ક્ષાયક સમકિત કહીયે તે સમ્યક્ત્વ ૧ વાર આવે, એવે ગુણઠાણે આવ્યો થકો જીવાદિક પદાર્થ દ્રવ્યથી ૧, ક્ષેત્રથી ૨, કાળથી ૩, ભાવથી ૪, નોકારશીઆદિ છમાસી તપ જાણે સરદહે. પરૂપે પણ ફરસી શકે નહિ તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મેલી શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા. સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવંત કહે-હે ગૌતમ ! તે જીવ સમકિત વ્યવહારપણે શુદ્ધ પ્રવર્તતો જઘન્ય ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્કૃષ્ટો પંદર ભવે મોક્ષ જાય, વેદક સમકિત એક વાર આવે, એક સમયની સ્થિતિ છે. પૂર્વે જો આયુષ્યનો બંધ પાડ્યો ન હોય તો ૭ બોલમાં બંધ પાડે નહિ ૧ નરકનું આયુષ્ય, ૨ ભવનપતિનું આયુષ્ય, ૩ તિર્યંચનું આયુષ્ય, ૪ વાણવ્યંતરનું આયુષ્ય, ૫ જ્યોતિષીનું આયુષ્ય, ૬ સ્ત્રી વેદ, ૭ નપુંસક વેદ, એ ૭ બોલમાં આયુષ્યનો બંધ પાડે નહિ, તો જીવ, ૬ [illegible] સમકિતના આરાધી ચતુર્વિધ સંઘની વચ્છલતા પરમાર્થે [illegible] મોટા જઘન્ય [illegible], [illegible] પચ્ચખાણની [illegible], પૂર્વ કર્મને [illegible] કરી ન શકે. પણ [illegible] સમ્યક્ત્વ [illegible] કહીયે, [illegible] કરતા છે તે માટે [illegible] કહીયે.

પાંચમું દેશવિરતિ ગુણઠાણું. તેનું શું લક્ષણ—અગીયા
પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમભાવે તે ૭ પૂર્વે કહી તે અને ૧ અપ્રત્યા
ખ્યાની ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ એમ ૧૧ પ્રકૃતિને
ક્ષય કરે તો ક્ષાયકસમકિત કહીયે, દાબે-ઉપશમાવે તો ઉપશમ
સમકિત કહીયે. અને કાંઈક દાબે ને કાંઈક ક્ષય કરે તો ક્ષયો-
પશમસમકિત કહીયે. પાંચમે ગુણઠાણે આવ્યો થકો જીવાદિક
પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી કાળથી, ભાવથી, નોકારસી આદિ છ
છમાસી તપ જાણે, સદહે, પરૂપે, શક્તિ પ્રમાણે સ્પર્શે. એક
પચ્ચખાણથી માંડીને, ૧૨ વ્રત, ૧૧ શ્રાવકની પડીમા આદરે,
યાવત્ ઘડીખણ સુધી અનશન કરી આરાધે, તે વિષે ગૌતમ-
સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા,
સ્વામીનાથ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો? ત્યારે શ્રી ભગવંતે
કહ્યું, જ૦ ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય, ઉ૦ ૧૫ ભવે મોક્ષ જાય.
જ૦ પહેલે દેવલોકે ઉપજે, ઉત્૦ ૧૨ મે દેવલોકે ઉપજે. તે
સાધુના મતની અપેક્ષાયે દેશવિરતી કહીયે, પણ પરિણામથી
સમતની ક્રિયા ઉતરી ગઈ છે. અલ્પઇચ્છા, અલ્પઆરંભ, અલ્પ-
પરિગ્રહી, સુશીલ, સુવ્રતી, ધર્મિષ્ઠ, ધર્મવૃત્તી, કલ્પઉગ્રવિહારી,
મહાસંવેગવિહારી, ઉદાસી, વૈરાગ્યવંત, એકાંતઆર્ય, સમ્યગ્માર્ગી
સુસાધુ, સુપાત્ર, ઉત્તમ ક્રિયાવાદી, આસ્તિક, આરાધક, જૈન-
માર્ગપ્રભાવક અરિહંતના શિષ્ય વર્ણવ્યા છે, ગીતાર્થ જાણે છે,
સિદ્ધાંતની શાખ છે, શ્રાવકપણું એક ભવમાં પ્રત્યેક હજારવાર આવે.

છઠું પ્રમત્ત સંજતિ ગુણઠાણું, તેહનું શું લક્ષણ—૧૫ પ્રકૃ-
તિને ક્ષયોપશમભાવે તે, ૧૧ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે અને ૧ પચ્ચ-
ખાણાવરણીય ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ એવં ૧૫ પ્રકૃ-
તિને ક્ષય કરે તો ક્ષાયક સમકિત કહીયે, દાબે તો ઉપશમ સ-
મકિત કહીયે અને કાંઈક દાબે, ને કાંઈ ક્ષય કરે તો ક્ષયોપશમ
સમકિત કહીયે તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી
શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા. તે જીવને શું ગુણ નિપજ્યો?
ત્યારે શ્રી ભગવંતે કહ્યું—તે જીવ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી

જીવાદિક નવ પદાર્થને તથા નોકારશી આદિ છમાસી તપ જાણે, સરદહે, પરૂપે, ફરસે. સાધુપણું એક ભવમાં નવમેંવાર આવે. તે જીવ જઘન્ય ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્૦ ૧૫ ભવે મોક્ષ જાય. આરાધક જીવ જઘ૦ પહેલે દેવલોકે ઉપજે, ઉત્૦ અનુત્તર વિમાને ઉપજે. ૧૭ ભેદે સંજમ નિર્મળ પાળે, ૧૨ ભેદે તપસ્યા કરે, પણ યોગ ચપળ, કષાય ચપળ, વચન ચપળ, દ્રષ્ટિમાં ચપળતાનો અંશ છે; તેણે કરીને યદ્યપિ ઉત્તમ અપ્રમાદિપણે રહે છે, તો પણ પ્રમાદ રહે છે માટે પ્રમાદપણે કરી તથા કૃષ્ણાદિક લેશ્યા, અશુભ જોગ કોઇક કાળે પ્રણમે છે, માટે કષાય પ્રકૃષ્ટમત્ત થઈ જાય છે. તેને પ્રમત્ત સંજતિ ગુણઠાણું કહીયે.

સાતમું અપ્રમત્ત સંજતી ગુણઠાણું, તેહનું શું લક્ષણ–પાંચ પ્રમાદ છાંડે ત્યારે સાતમે ગુણઠાણે આવે. તે ૫ પ્રમાદનાં નામ- (ગાથા) ૧ મદ, ૨ વિષય, ૩ કષાય, ૪ નિંદા, ૫ વિકહા પંચમા ભણિયા; એ એ પંચ પમાયા, જીવ પડંતી સંસારે ૧ એ ૫ પ્રમાદ છાંડે અને ૧૬ પ્રકૃતિને ઉપશમાવે તે ૧૫ પૂર્વે કહી તે અને સંજ્વલનો ક્રોધ, એમ ૧૬ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તેને શું ગુણ નીપંન્યો ? જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી તથા નોકારસી આદિ દેઈને છમાસી તપ ધ્યાન જુગતપણે જાણે, સરદહે, પરૂપે, ફરસે. તે જીવ જઘન્ય તે જ ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્કૃષ્ટો ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય. ગતિ તો પ્રાયઃ કલ્પાતીતની થાય ધ્યાનને વિષે, અનુષ્ઠાનને વિષે, અપ્રમત્ત ઉદ્યત થકા રહે છે, તથા શુભ લેશ્યાપણે જ કરીને નથી પ્રમત્ત કષાય જેને તેને અપ્રમત્ત સંજતી ગુણઠાણું કહીયે.

આઠમું નીયટ્ટિ બાદર ગુણઠાણું તેનું શું લક્ષણ—૧૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે. તે સોળ પૂર્વે કહી તે અને સંજ્વલનું માન મળી ૧૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે. તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપન્યો ? શ્રી ભગવંતે કહ્યું–પરિણામધારા, અપૂર્વ કરણ જે કોઈ કાળે જીવને કોઈ દિને આવ્યું નથી તે

શ્રેણી જુગત જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભા
નોકારસી આદિ દઈ છમાસી તપ જાણે, સરદહે, પરૂપે, ફર
તે જીવ જઘન્ય તેજ ભવે મોક્ષ જાય, ઉ૦ ત્રીજે ભવે મો
જાય, અહીંથી શ્રેણી ૨ કરે:– ૧ ઉપશમશ્રેણી. ને ૨ ક્ષપકશ્રેણી
ઉપશમ શ્રેણીવાળો જીવ મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિના દળને ઉપશ
માવતો અગ્યારમા ગુણઠાણા સુધી જાય, પડિવાઈ પણ થાય,
દાય માન પરીણામ પણ પરીણમે અને ક્ષપકશ્રેણીવાળો જીવ
તે મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિના દળને ખપાવતો, શુદ્ધ મૂળમાંથી
નિર્જરા કરતો, નવમે. દશમે ગુણઠાણે થઈને બારમે ગુણઠાણે
જાય, અપડિવાઈ જ હોય. વર્દ્ધમાન પરીણામ પરીણમે. હવે
નીયટ્ટિ બાદરનો અર્થ તે નિવર્ત્યો છે બાદર કષાયથી બાદર
સંપરાય ક્રિયાથી શ્રેણી કરવે, અભ્યંતર પરીણામે, અધ્યવસાય
સ્થિર થતે, બાદર ચપળતાથી નિવર્ત્યો છે માટે નીયટ્ટિ બાદર
ગુણઠાણું કહીયે, તથા બીજું નામ અપૂર્વ કરણ ગુણઠાણ પણ
કહીયે; શામાટે જે કોઈ કાળે જીવે પૂર્વે શ્રેણી કરી નહોતી
અને એ ગુણઠાણે પહેલું જ કરણ તે પંડિતવીર્યનું આવરણ ક્ષય-
કરણરૂપ કરણ પરીણામધારા વર્દ્ધનરૂપ શ્રેણી કરે તેહને અપૂર્વ-
કરણ ગુણઠાણું કહીયે.

નવમું અનીયટ્ટિબાદર ગુણઠાણું, તેનું શું લક્ષણ—એકવીશ
પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે, તે ૧૭ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે અને સંજ-
લની ૧ માયા, ૨ સ્ત્રીવેદ, ૩ પુરૂષવેદ, ૪ નપુંસકવેદ. એ ૨૧
પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે, તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન
મોડી શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું
ગુણ નીપન્યો ! શ્રી ભગવંતે કહ્યું, તે જીવને જીવાદિક પદાર્થ તથા
નોકારસી આદિ દઈને છમાસી તપ, દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી,
ભાવથી નિર્વિકાર અમાયી વિષય નિરવાંછનાપણે જાણે, સરદહે,
પરૂપે, ફરસે, તે જીવ જઘન્ય તેજ ભવે મોક્ષ જાય, ઉ૦ ત્રીજે
ભવે મોક્ષ જાય અનીયટ્ટિબાદર તે સર્વથા પ્રકારે નિવર્ત્યો નથી,
અંશ માત્ર લગી બાદરસંપરાય ક્રિયા રહી છે, તે માટે અની-

અનિવૃત્તિકરણ ગુણઠાણું કહીયે. " આઠમા, નવમા ગુણઠાણાનો ગ્રંથાર્થ ઘણો ગંભીર છે તે અન્ય પંચસંગ્રહાદિક ગ્રંથ તથા સિદ્ધાંતથી સમજવા."

દશમું સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણઠાણું, તેનું શું લક્ષણ—૨૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે ૨૧ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે અને ૧ હાસ્ય, ૨ રતી, ૩ અરતી, ૪ ભય, ૫ શોક, ૬ દુગંછા. એ ૨૭ પ્રકૃતિ ક્ષયોપશમાવે તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ! તે જીવને શું ગુણ હોય? શ્રી ભગવંતે કહ્યું, તે જીવ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, ઇત્યાદિક પદાર્થ તથા નોકારશી આદિ ધર્મને [illegible] નિરભિલાષ, નિરાછના, નિર્વિકલ્પતાપણે, નિરાશી, અપ્રમાદિક [illegible] જાણે, સરદહે, પરૂપે, ફરસે તે જીવ જઘન્ય તે [illegible] એક ભવ, ઉત્કૃષ્ટ ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય. સૂક્ષ્મ-કીટ્ટી[illegible] લોભ[illegible] સંપરાય ક્રિયા રહી છે, તેને સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણઠાણું કહીયે.

અગ્યારમું ઉપશાંતમોહ ગુણઠાણું, તેનું શું લક્ષણ—[illegible] પ્રકૃતિ [illegible] પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે અને [illegible] મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિ ઉપશમાવે [illegible] ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા સ્વામીનાથ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યા? શ્રી ભગવંતે કહ્યું—તે [illegible] દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, [illegible] વીતરાગ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

કરી અગ્નિ ઓલવ્યાની પેઠે. ટાળ્યો નહિ, ઢાંક્યો છે માટે
ચાંતમોહ ગુણઠાણું કહીયે.

બારમું ક્ષીણમોહ ગુણઠાણું, તેનું શું લક્ષણ—૨૮ પ્ર
સર્વથા ખપાવે ક્ષપકશ્રેણી, ક્ષાયક ભાવ, ક્ષાયકસમકિત, ક્ષ
યથાખ્યાત ચારિત્ર, કરણસત્ય, જોગસત્ય, ભાવસત્ય, અમ
અકષાયી, વીતરાગી, ભાવનિર્ગ્રંથ, સંપૂર્ણ સંવુડ, સંપૂ
ભાવિતાત્મા, મહાતપસ્વી, મહાસુશીલ, અમોહી, અવિકા
મહાજ્ઞાની, મહાધ્યાની, વર્દ્ધમાન પરિણામી, અપડીવાઈ થ
અંતર્મુહુર્ત રહે. એ ગુણઠાણે કાળ કરવો નથી, પુનર્ભવ
નહિ, છેલ્લે સમયે પાંચ જ્ઞાનાવરણીય, નવ દર્શનાવરણીય
પંચવિધ અંતરાય ક્ષય કરણોદ્યમ કરી. તેરમા ગુણઠાણાને પહેલે
સમયે ક્ષય કરી કેવળ જ્યોતિ પ્રકટે તે માટે ક્ષીણમોહ
ગુણઠાણું કહીયે.

તેરમું સજોગી કેવળી ગુણઠાણું, તેનું શું લક્ષણ—દશ બોલ
સહિત તેરમે ગુણઠાણે વિચરે ૧ સજોગી, ૨ સશરીરી, ૩
સલેશી, ૪ શુક્લલેશી, ૫ યથાખ્યાતચારિત્ર, ૬ ક્ષાયકસમકિત,
૭ પંડિતવીર્ય, ૮ શુક્લધ્યાન, ૯ કેવળજ્ઞાન, ૧૦ કેવળ દર્શન
એ દશ બોલ સહિત જઘન્ય અંતર્મુહુર્ત ઉત્૦ દેશેઉણું પૂર્વ
કોડી સુધી વિચરે, ઘણા જીવને તારી, પ્રતિબોધી, ન્યાલ કરીને
બીજા ત્રીજા શુક્લધ્યાનના પાયાને ધ્યાઇને ચઉદમે જાય, સજોગી
તે શુભ મન વચન કાયાના જોગ સહિત છે. બાહ્યચલો-
પકરણ છે, ગમનાગમનાદિક ચેષ્ઠા શુભ સહિત છે. કેવળજ્ઞાન,
કેવળદર્શન, ઉપયોગ સમયાંતર અવિછિન્નપણે શુદ્ધ પ્રણમે તે
માટે સજોગી કેવળી ગુણઠાણું કહીયે.

ચઉદમું અજોગી કેવળી ગુણઠાણું તેનું શું લક્ષણ—શુક્લ
ધ્યાનનો ચોથો પાયો, સમછીન્નક્રિય, અનંતર અપ્રતિપાતી અનિ-
વૃત્તિધ્યાતા મનજોગ રૂંધી, વચનજોગ રૂંધી, કાયજોગ રૂંધી
અને આણુનિરોધ કરી. રૂપાતીત પરમ શુક્લધ્યાન ધ્યાતા, ૭
બોલ સહિત વિચરે. તેરમે ૧૦ બોલ કહ્યા તેમાંથી ૧ સજોગી,

૨ સલેશી, ૩ શુકલલેશી. એ ત્રણ વર્જિને શેષ ૭ ભોદ સહિત સકલ ગિરીનો રાજા મેરૂ તેની પેઠે અડોલ, અચલ, સ્થિર અવસ્થાને પામે. શૈલેશીપણે રહી પંચ લઘુ અક્ષર ઉચ્ચારપ્રમાણ કાળ રહી શેષ ૧ વેદનીય, ૨ આયુષ્ય, ૩ નામ, ૪ ગોત્ર એ ચાર કર્મ ક્ષીણ કરીને મુક્તિપદ પામે. શરીર ઉદારિક, તૈજસ, કાર્મણ, સર્વથા છાંડીને સમશ્રેણી, ઋજુગતિ, અન્ય આકાશ પ્રદેશ અણઅવગાહતો, અણફરસતો, એક સમય માત્રમાં ઉર્ધ્વગતિ, અવિગ્રહગતિએ તીહાં જાય "એરંડબીજ બંધન મુક્તવત, નિર્લેપ તુંબીવત, કોદંડમુક્તબાણવત, ઇંધનવન્હિમુક્ત ધુમ્રવત" તીહાં સિદ્ધ ક્ષેત્રે જઈ સાકારોપયોગે સિદ્ધ થાય, બુદ્ધ થાય, પારંગત થાય, પરંપરાગત થાય, સકલકાર્ય અર્થ સાધી કૃતકૃતાર્થ નિષ્ટિતાર્થ અતુલ્ય સુખસાગર નિર્મગ્ન સાદી અનંત ભાગે સિદ્ધ થાય. એ સિદ્ધ પદનો ભાવસ્મરણ ચિંતન મનન કદાકાળે મુજને હોશે? સો ઘડી, પળ ધન્ય સફળ હોશે. અજોગી તે જોગ રહિત કેવળ સહિત વિચરે તેને અજોગી કેવળી ગુણઠાણું કહીયે.

ત્રીજો સ્થિતિદ્વાર કહે છે.

પહેલા ગુણઠાણાની સ્થિતિ ૩ પ્રકારની છે—અણાદીઆ અપજ્જવસીઆ તે જે મિથ્યાત્વની આદિ નથી ને અંત પણ નથી તે અભવ્યજીવ આશ્રિ મિથ્યાત્વ ૧. અણાદિઆ સપજ્જવસીઆ તે જે મિથ્યાત્વની આદિ નથી પણ અંત છે તે ભવ્ય જીવના મિથ્યાત્વ આશ્રિ ૨. સાદીઆસપજ્જવસીઆ તે જે મિથ્યાત્વની આદિ પણ છે ને અંત પણ છે તે પડીવાઇ સમદિઠીના મિથ્યાત્વ આશ્રિ તેની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહુર્ત ઉત્૦ અર્દ્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તન દેશે ઉણી પછી અવશ્ય સમકિત પામીને મોક્ષ જાય ૩. ૧. બીજા ગુણઠાણાની સ્થિતિ જ૦ ૧ સમય, ઉ૦ ૬ આવલીકા ને ૭ સમયની ૨. ત્રીજા ગુણઠાણાની સ્થિતિ જ૦ ઉ૦ અંતર્મુહૂર્તની ૩. ચોથા ગુણઠાણાની સ્થિતિ જ૦ અંત૦; ઉ૦ ૬૬ સાગરોપમ ઝાઝેરાની તે ૨૨ સાગરોપમની સ્થિતિએ ત્રણવાર બારમે દેવલોકે ઉપજે. ત્રણ પૂર્વકોડી અધિક મનુષ્યના

જાવ આઠ જાણવી, તથા બે વાર અનુત્તર વિમાનમાં ૩૩ સાગરોપમની સ્થિતિએ ઉપજે. ૩૩ ને છાસઠ સાગરોપમ ને પૂર્વ-કોડી અધિક મનુષ્યના ભવ આશ્રિ જાણવી ૪. પાંચમા, છઠ્ઠા, તેરમા ગુણઠાણાની સ્થિતિ જ૦ અંત૦ ઉ૦ દેશે ઉણી તે સાડા-આઠ વર્ષે ઉણી પૂર્વકોડીની. સાતમાથી અગીઆરમા ગુ૦ સુધી જ૦ ૧ સમય૦ ઉ૦ અંત૦. બારમા ગુ૦ ની સ્થિતિ જઘન્ય ઉ૦ અંત૦. ચઉદમા ગુણઠાણાની સ્થિતિ પાંચ હ્રસ્વ અક્ષર અ[1] ઇ[2] ઉ[3] ઋ[4] લૃ[5] બોલવા પ્રમાણે જાણવી.

ચોથો ક્રિયાદ્વાર કહે છે.

પહેલે ને ત્રીજે ગુણઠાણે ૨૪ ક્રિયા લાગે, ઇરિયાવહી ક્રિયા વર્જિને. બીજે ચોથે ગુ૦ ૨૩ ક્રિયા લાગે, ઇરિયાવહી ૧ ને મિથ્યાત્વની ૨, એ બે વર્જિને પાંચમે ગુ૦ ૨૨ ક્રિયા લાગે, મિથ્યાત્વ ૧, અવિરતિ ૨, ઇરિયાવહી ૩ એ ૩ વર્જિને. છઠે ગુ૦ ૨ ક્રિયા—આરંભીઆ ૧, માયાવત્તિયા ૨. લાગે. સાતમે, અગીઆરમે, બારમે, તેરમે ગુ૦ ૧ ઇરિયાવહી ક્રિયા લાગે ચૌદમે ગુ૦ કોઈ ક્રિયા લાગે નહિ.

પાંચમો સત્તાદ્વાર કહે છે.

પહેલા ગુણઠાણાથી તે અગીઆરમા ગુ૦ સુધી આઠ કર્મની સત્તા, બારમે સાત કર્મની સત્તા—૧ મોહનીય કર્મ વર્જિને, તેરમે ચઉદમે ગુ૦ ૪ કર્મની સત્તા—વેદનીય ૧, આયુષ ૨, નામ ૩, ગોત્ર ૪

છઠ્ઠો બંધદ્વાર કહે છે.

પહેલા ગુણઠાણાથી તે સાતમા ગુ૦ સુધી ત્રીજું ગુ૦ વર્જિ-ને ૮ કર્મ બાંધે અને જો ૭ બાંધે તો આયુષ્ય વર્જિને. ત્રીજે, આઠમે, નવમે ગુ૦ ૭ કર્મ બાંધે આયુષ્ય વર્જિને. દશમે ગુ૦ ૬ કર્મ બાંધે આયુષ્ય ૧ ને મોહનીય એ ૨ વર્જિને અગીઆરમે, બારમે, તેરમે ગુ૦ ૧ સાતા વેદનીય બાંધે, ચઉદમે ગુ૦ અબંધ.

સાતમો વેદ ને આઠમો ઉદયદ્વાર ભેળો કહે છે.

પહેલા ગુણઠાણાથી તે દશમા ગુ૦ સુધી ૮ કર્મ વેદે ને ૮નો ઉદય, અગીઆરમે, બારમે ૭ કર્મ વેદે ને ૭ નો ઉદય, મોહનીય વર્જિને તેરમે, ચઉદમે ૪ કર્મ વેદે ને ૪ નો ઉદય. વેદનીય ૧, આયુ૦ ૨, નામ ૩ ગોત્ર ૪.

નવમો ઉદીરણાદ્વાર કહે છે.

પહેલા ગુણઠાણાથી માંડીને સાતમા ગુ૦ સુધી ૮ કર્મની ઉદીરણા તથા ૭ની કરે તો આયુષ્ય વર્જિને. આઠમે નવમે ગુ૦ સાત કર્મની ઉદીરણા તે આયુષ્ય વર્જિને તથા ૬ ની કરે તો આયુષ્ય ૧, મોહનીય ૨ એ ૨ વર્જિને. દશમે ૬ ની ઉદીરણા કરે આયુષ્ય ૧, મોહનીય ૨, એ ૨ વર્જિને અને ૫ ની કરે તો આયુષ્ય ૧, મોહનીય ૨, વેદનીય ૩ એ ૩ વર્જિને અગીઆરમે બારમે ૫ ની ઉદીરણા આયુષ્ય ૧, મોહનીય ૨, વેદનીય ૩ એ ૩ વર્જિને તથા ૨ ની કરે તો નામ ૧, ગોત્ર ૨ એ ૨ ની. તેરમે ગુ૦ ૨ કર્મની ઉદીરણા નામ ૧, ગોત્ર ૨ એ ૨ ની કરે. ચૌદમે ગુ૦ ઉદીરણા કરે નહિ ([illegible]) નિશ્ચે

દશમો નિર્જરાદ્વાર કહે છે.

પહેલા ગુણઠાણાથી તે અગીઆરમા ગુણઠાણા સુધી ૮ કર્મની નિર્જરા, બારમે ૭ કર્મની નિર્જરા, મોહનીય વર્જિને તેરમે ચૌદમે ૪ કર્મની નિર્જરા વેદનીય ૧, આયુષ્ય ૨, નામ ૩, ગોત્ર ૪

અગિઆરમો ભાવદ્વાર કહે છે.

૧ ઉદયભાવ, ૨ ઉપશમભાવ, ૩ ક્ષાયકભાવ, ૪ ક્ષાયોપશમભાવ, ૫ પરિણામિકભાવ, ૬ સંનીપાતિકભાવ, પહેલે ને ત્રીજે ગુણઠાણે [illegible] ૧ ઉદય, ૨ ક્ષાયોપશમ, ૩ પારિણામિક, [illegible]

ક્ષપક શ્રેણીવાળાને, ૪ ભાવ-૧ ઉદય, ૨ ક્ષયોપશમ, ૩ ક્ષાયક, ૪ પારિણામિક, તેરમે ચઉદમે ગુ૦ ૩ ભાવ-૧ ઉદય, ૨ ક્ષાયક, ૩ પારિણામિક. સિદ્ધમાં ૨ ભાવ-ક્ષાયક અને પારિણામિક.

બારમો કારણદ્વાર કહે છે.

કારણ (૫)—૧ કર્મબંધના મિથ્યાત્વ, ૨ અવિરતિ, ૩ પ્રમાદ, ૪ કષાય, ૫ જોગ. પહેલે ત્રીજે ગુ૦ ૫ કારણ લાભે. બીજે ચોથે, ૪ કારણ લાભે મિથ્યાત્વ વર્જિને. પાંચમે છઠે ગુણ૦ ૩ કારણ લાભે. ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ અવિરતિ વર્જિને. સાતમેથી તે દશમા ગુણઠાણા સુધી, ૨ કારણ લાભે ૧ કષાય, ૨ જોગ. અગ્યારમે બારમે તેરમે, ૧ કારણ લાભે તે જોગ. ચઉદમે કોઇ કારણ નથી.

તેરમો પરીષહદ્વાર કહે છે.

પહેલાથી તે ચોથા ગુણઠાણા સુધી યદ્યપિ પરિસહ ૨૨ લાભે પણ દુઃખરૂપ છે, નિર્જરારૂપ પ્રણમે નહિ પાંચમાથી તે ૯ મા ગુણઠાણા સુધી ૨૨ પરીસહ લાભે, એક સમયે ૨૦ વેદે. ટાઢનો ત્યાં તાપનો નહિ, તાપનો ત્યાં ટાઢનો નહિ. ચાલવાનો ત્યાં બેસવાનો નહિ, બેસવાનો ત્યાં ચાલવાનો નહિ. દશમે અગ્યારમે બારમે ૧૪ પરીસહ લાભે. આઠ જે મોહનીય કર્મને. ઉદયે હતા તે વર્જ્યા કહે છે, ૧ અચેલનો, ૨ અરતિનો, ૩ સ્ત્રીનો, ૪ બેસવાનો, ૫ આક્રોશનો, ૬ મેલનો, ૭ સત્કાર-પુરસ્કાર, એ ૭ ચારિત્ર મોહનીય કર્મને ઉદયે હતા તે અને ૮ મો દંશણ પરીસહ દર્શન-મોહનીયને ઉદયે હતો તે, એ ૮ વર્જિને શેષ ૧૪ રહ્યા, તે માંહિલા ૧ સમયે ૧૨ વેદે-ટાઢનો ત્યાં તાપનો નહિ, તાપનો ત્યાં ટાઢનો નહિ, ચાલવાનો ત્યાં સ્થાનકનો નહિ, સ્થાનકનો ત્યાં ચાલવાનો નહિ, તેરમે ચઉદમે ગુણઠાણે ૧૧ પરીસહ લાભે, પૂર્વે ૧૪ કહ્યા તેમાંથી એક પ્રજ્ઞાનો, ૨ અજ્ઞાનનો, એ ૨ જ્ઞાનાવરણીય કર્મને ઉદયે હતા તે અને ૧ અલાભનો અંતરાય કર્મને ઉદયે હતો તે-એ ૩ વર્જિને શેષ ૧૧ રહ્યા, તે માંહિલા

૧ સમયે ૯ વેદે, ટાઢનો ત્યાં તાપનો નહિ, તાપનો ત્યાં ટાઢનો નહિ, ચાલવાનો ત્યાં સ્થાનકનો નહિ; સ્થાનકનો ત્યાં ચાલવાનો નહિ

ચઉદમો માર્ગણાદ્વાર કહે છે.

પહેલે ગુણઠાણે માર્ગણા ૪–ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે, સાતમે જાય. બીજે ગુણ૦ માર્ગણા ૧, પડે તો પહેલે આવે, પણ ચડવું નથી. ત્રીજે માર્ગણા ૪, પડે તો પહેલે આવે અને ચડે તો ચોથે, પાંચમે અને સાતમે જાય. ચોથે માર્ગણા ૫, પડે તો પહેલે, બીજે, ત્રીજે આવે અને ચડે તો પાંચમે, સાતમે જાય. પાંચમે માર્ગણા ૫. પડે તો પહેલે, બીજે, ત્રીજે, ચોથે આવે અને ચડે તો સાતમે જાય. છઠે માર્ગણા ૬–પડે તો પહેલે, બીજે, ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે આવે અને ચડે તો સાતમે જાય સાતમે માર્ગણા ૩, પડે તો છઠે, ચોથે આવે અને ચડે તો આઠમે જાય. આઠમે માર્ગણા ૩–પડે તો સાતમે ચોથે આવે, ચડે તો નવમે જાય. નવમે માર્ગણા ૩, પડે તો આઠમે ચોથે આવે, અને ચડે તો દશમે જાય. દશમે માર્ગણા ૪, પડે તો નવમે ચોથે આવે, ચડે તો અગ્યારમે બારમે જાય. અગ્યારમે માર્ગણા ૨, કાળ કરે તો અનુત્તર વિમાને જાય, પડે તો દશમે તથા પહેલે આવે. ચડવું નથી. બારમે માર્ગણા ૧–તેરમે જાય, પડવું નથી. તેરમે માર્ગણા ૧, ચઉદમે જાય, પડવું નથી. ચઉદમે માર્ગણા એકે નથી, મોક્ષ જાય.

પંદરમો આત્માદ્વાર કહે છે.

આત્મા ૮. દ્રવ્યઆત્મા ૧, કષાય આત્મા ૨, યોગ આત્મા ૩, ઉપયોગ આત્મા ૪, જ્ઞાન આત્મા ૫ દર્શન આત્મા ૬, ચારિત્ર આત્મા ૭, વીર્ય આત્મા ૮. પહેલે ત્રીજે ગુણ૦ ૬ આત્મા, જ્ઞાન ૧, ચારિત્ર ૨ એ ૨ વર્જિને. બીજે, ચોથે ગુણ૦ ૭ આત્મા, ચારિત્ર વર્જિને. પાંચમે ગુણઠાણે પણ ૭ આત્મા, દેશથી ચારિત્ર છે. છઠ્ઠાથી દશમા ગુણઠાણા સુધી આઠ આત્મા. અગ્યારમે, બારમે, તેરમે ૭ આત્મા, કષાય વર્જિને. ચોદમે ૬ આત્મા

કષાય ને જોગ વર્જિને. સિદ્ધમાં ૪ આત્મા—જ્ઞાન આત્મા ૧, દર્શન આત્મા ૨, દ્રવ્ય આત્મા ૩, ઉપયોગ આત્મા ૪.

સોળમો જીવભેદદ્વાર કહે છે.

પહેલે ગુણઠાણે ૧૪ ભેદ લાભે. બીજે ગુણ૦ ૬ ભેદ લાભે બેઇંદ્રિય ૧, તેઇંદ્રિય ૨, ચોરેંદ્રિય ૩, અસંજ્ઞીતિર્યંચ પંચેંદ્રિય ૪, એ ૪ ના અપર્યાપ્તા, ને સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો એ ૬. ત્રીજે ગુણ૦ ૧ સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયનો પર્યાપ્તો લાભે ચોથે ગુણઠાણે ૨ ભેદ લાભે, સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયનો ૧ અપર્યાપ્તો ને ૨ પર્યાપ્તો. પાંચમાથી તે ૧૪ મા ગુણઠાણા સુધી ૧ સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયનો પર્યાપ્તો લાભે.

સત્તરમો જોગદ્વાર કહે છે.

પહેલે, બીજે ને ચોથે ગુણઠાણે જોગ ૧૩ લાભે—બે આહારકના વર્જિને. ત્રીજે ગુણ૦ ૧૦ જોગ લાભે, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઉદારિકનો, ૧ વૈક્રેયનો એ ૧૦ લાભે પાંચમે ગુણઠાણે ૧૨ જોગ, ૨ આહારકના ને એક કાર્મણનો એ ૩ વર્જિને. છટ્ઠે ગુણ૦ ૧૪ જોગ લાભે ૧ કાર્મણનો વર્જિને. સાતમે ગુણ૦ ૧૧ જોગ, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઉદારિકનો, ૧ વૈક્રેયનો, ૧ આહારકનો એવં ૧૧. આઠમાથી માંડીને ૧૨ મા ગુણઠાણા સુધી જોગ ૯ લાભે ૪ મનના, ૪ વચનના ને ૧ ઉદારિકનો. તેરમે ગુણઠાણે ૭ જોગ લાભે, બે મનના, બે વચનના, ઉદારિકનો ૧ ઉદારિકનો મિશ્ર ૨, કાર્મણકાય જોગ ૩ એવં ૭. ચૌદમે ગુણઠાણે જોગ નથી.

અઢારમો ઉપયોગદ્વાર કહે છે.

પહેલે ને ત્રીજે ગુણઠાણે ૬ ઉપયોગ લાભે, ૩ અજ્ઞાન ને ૩ દર્શન. બીજે, ચોથે, પાંચમે ગુણ૦ ૬ ઉપયોગ લાભે, ૩ જ્ઞાન, ૩ દર્શન. છઠ્ઠાથી તે બારમા ગુણઠાણા સુધી ઉપયોગ ૭ લાભે, ૪ જ્ઞાન ને ૩ દર્શન. તેરમે ચૌદમે ગુણઠાણે તથા સિદ્ધમાં ૨ ઉપયોગ—કેવળજ્ઞાન ૧ ને કેવળદર્શન ૨.

[illegible] કહે છે.

[illegible]

[illegible] કહે છે.

[illegible]

[illegible] કહે છે.

[illegible]

[illegible] કહે છે.

[illegible]

તેથી સાતમા ગુણઠાણાવાળા સંખેજગુણા, જઘ૦ બસેં કોડી ઉત્૦ નવસેં કોડી લાભે ૫. તેથી છઠ્ઠા ગુણઠાણાવાળા સંખેજગુણા, જઘ૦ બે હજાર કોડી ઉત્૦ નવ હજાર કોડી લાભે ૬. તેથી પાંચમા ગુણઠાણાવાળા અસંખેજગુણા, તિર્યંચ શ્રાવક ભળ્યા ૭. તેથી બીજા ગુણઠાણાવાળા અસંખેજગુણા, ૪ ગતિમાં લાભે ૮. તેથી ત્રીજા ગુણઠાણાવાળા અસંખેજગુણા ૪ ગતિમાં વિશેષ છે ૯. તેથી ચોથા ગુણઠાણાવાળા અસંખેજગુણા, ઘણી સ્થિતિ છે ૧૦. તેથી ચૌદમા ગુણઠાણાવાળા ને સિદ્ધભગવંતજી અનંતગુણા ૧૧. તેથી પહેલા ગુણઠાણાવાળા અનંતગુણા, એકેંદ્રિય પ્રમુખ સર્વ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે તે માટે ૧૨

ઇતિ ગુણઠાણાના ૨૨ દ્વાર સમાપ્ત.

હવે છ ભાવ કહે છે.

૧ ઉદય ભાવ, ૨ ઉપશમ ભાવ, ૩ ક્ષાયક ભાવ, ૪ ક્ષયોપશમ ભાવ, ૫ પારિણામિક ભાવ, ૬ સન્નિવાઇ ભાવ. ઉદયભાવના ૨ ભેદ—૧ જીવ ઉદયનિષ્પન્ન, ને ૨ અજીવ ઉદયનિષ્પન્ન. જીવઉદયનિષ્પન્નના ૩૩ બોલ પામે ૪ ગતિ, ૬ કાય, ૬ લેશ્યા, ૪ કષાય, ૩ વેદ, એવં ૨૩ ને ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ અજ્ઞાન, ૩ અવિરતિ, ૪ અસંજ્ઞીપણું, ૫ આહારકપણું, ૬ છદ્મસ્થપણું, ૭ સજોગીપણું, ૮ સંસાર પરિયટણા, ૯ અસિદ્ધ, ૧૦ અકેવળી. એવં ૩૩. અજીવ ઉદયનિષ્પન્નના ૩૦ બોલ પામે, ૫ વર્ણ, ૨ ગંધ, ૫ રસ, ૮ સ્પર્શ, ૫ શરીર, ૫ શરીરના વ્યાપાર. એવં ૩૦. ઉભય ગણીને ૩૩ ને ૩૦ ત્રેસઠ ભેદ ઉદયભાવના કહ્યા.

ઉપશમભાવે ૧૧ બોલ છે-૪ કષાયનો ઉપશમ. ૫ રાગનો ઉપશમ, ૬ દ્વેષનો ઉપશમ, ૭ દર્શનમોહનીયનો ઉપશમ, ૮ ચારિત્રમોહનીયનો ઉપશમ. એવં ૮ મોહનીયની પ્રકૃતિ અને ૯ ઉવસમીયા દંસણલદ્ધિ તે સમકિત. ૧૦ ઉવસમીયાચરીત્તલદ્ધિ. ૧૧ ઉવસમીયા આખાયઉક્રમત્થ વિતરાગલદ્ધિ એવં ૧૧.

ક્ષાયક ભાવે ૩૭ બોલ છે—૫ જ્ઞાનાવરણીયની, ૯ દર્શનાવરણીની. ૨ વેદનીયની, ૧ રાગની, ૧ દ્વેષની, ૪ કષાયની, ૧

દર્શનમોહનીયની. ૧ ચારિત્રમોહનીયની, ૪ આયુષની, ૨ નામની, ૨ ગોત્રની, ૫ અંતરાયની, એવં ૩૭ પ્રકૃતિને ક્ષય કરે તેહને ક્ષાયક ભાવ કહીયે; તે ૯ બોલ પામે-૧ ક્ષાયક સમકિત, ૨ ક્ષાયક યથાખ્યાત ચારિત્ર, ૩ કેવળજ્ઞાન, ૪ કેવળદર્શન અને ક્ષાયક દાનાદિક લબ્ધિના ૫ ભેદ એમ ૯.

ક્ષયોપશમભાવે ૩૦ બોલ છે-૪ જ્ઞાન પ્રથમ, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન, ૩ દ્રષ્ટિ, ૪ ચારિત્ર પ્રથમ, ૧ ચરિત્તાચરીત્તે તે શ્રાવકપણું પામે, ૧ આચાર્યની પદવી, ૧ ચૌદ પૂર્વ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ, ૫ ઇંદ્રિયની ૫ લબ્ધિ, ૫ દાનાદિલબ્ધિ એવં સર્વ મળી ૩૦ બોલ.

પારિણામિક ભાવના ૨ ભેદ—૧ સાદિપારિણામિક, ૨ અનાદિપારિણામિક. સાદિ વિણસે, અનાદિ વિણસે નહિ. સાદિપારિણામિકના અનેક ભેદ છે, જુનો સુરા મદિરા, જુનો ગોળ, તંદુલ એ આદિ ૭૩ બોલ ભગવતીની સાખે છે. અનાદિપારિણામિકભાવના ૧૦ બોલ—૧ ધર્માસ્તિકાય, ૨ અધર્માસ્તિકાય, ૩ આકાશાસ્તિકાય, ૪ પુદ્ગલાસ્તિકાય, ૫ જીવાસ્તિકાય, ૬ કાળ, ૭ લોક, ૮ અલોક, ૯ ભવ્ય, ૧૦ અભવ્ય, એવં ૧૦.

સંનિપાઈ ભાવના ૨૬ ભાંગા-૧૦ દ્વિકસંજોગીના, ૧૦ ત્રિકસંજોગીના, ૫ ચૌકસંજોગીના, ૧ પંચસંજોગીનો. એવં ૨૬ ભાંગા. એહનો વિચાર શ્રી અનુયોગદ્વાર સિદ્ધાંતથી જાણવો ૬. ઇતિ.

૧૪ ગુણઠાણા ઉપર ૧૦ ક્ષેપકદ્વાર ઉતારે છે.

૧ હેતુદ્વાર—૨૫ કષાય, ૧૫ જોગ, એવં ૪૦ ને ૬ કાય, ૫ ઇંદ્રિય, ૧ મન એ ૧૨ અવ્રત, એવં ૫૨ ને ૫ મિથ્યાત્વ, એવં ૫૭ હેતુ પહેલે ગુણઠાણે ૫૫ હેતુ તે આહારકના ૨ વર્જિને ૧. બીજે ગુ૦ ૫૦ હેતુ તે ૫૫ માંથી ૫ મિથ્યાત્વ ટળ્યા ૨. ત્રીજે ગુ૦ ૪૩ હેતુ તે ૫૦ માંથી ચાર અનંતાનુબંધીના, ૧ ઉદારિકનો મિશ્ર, ૧ વૈક્રિયનો મિશ્ર, ૨ આહારકના, ૧ કાર્મણનો, ૫ મિથ્યાત્વના એવં ૧૪ વર્જ્યા. શેષ ૪૩ ૩. ચોથે ગુ૦ ૪૬ હેતુ તે પૂર્વે ૪૩ કહ્યા તે અને ૧ ઉદારિકનો મિશ્ર, ૨ વૈક્રિયનો મિશ્ર, ૩ કાર્મણકાયજોગ, એ ૩ વધ્યા સર્વ મળીને ૪૬. ૪. પાંચમે ગુ૦ ૪૦

હેતુ તે પૂર્વે ૪૬ કહ્યા તેમાંથી ૪ અપ્રત્યાખ્યાનીની ચોકડી, ૧ ત્રસકાયનો અવ્રત, ૧ કાર્મણકાયજોગ, એવં ૬ ઘટ્યા, શેષ ૪૦ હેતુ. ૫. છઠે ગુ૦ ૨૭ હેતુ, પૂર્વે ૪૦ કહ્યા તેમાંથી ૪ પ્રત્યાખ્યાનાવરણીયની ચોકડી, ૫ સ્થાવરનો અવ્રત, ૫ ઇંદ્રિયનો અવ્રત ને એક મનનો અવ્રત, એવં ૧૫ વર્જ્યા, શેષ ૨૫ રહ્યા ને ૨ આહારકના વધ્યા, એવં સર્વ મળી ૨૭ હેતુ ૬. સાતમે ગુ૦ ૨૪ હેતુ તે પૂર્વે ૨૭ કહ્યા તેમાંથી ૧ ઉદારિક મિશ્ર, ૨ વૈક્રેય મિશ્ર, ૩ આહારક મિશ્ર, એ ૩ વર્જ્યા, શેષ ૨૪ હેતુ. ૭ આઠમે ગુ૦ ૨૨ હેતુ તે પૂર્વે ૨૪ કહ્યા તેમાંથી ૧ વૈક્રેયનો, ૧ આહારકનો, એ બે વર્જ્યા, શેષ ૨૨ હેતુ. ૮. નવમે ગુ૦ ૧૬ હેતુ તે પૂર્વે ૨૨ કહ્યા તેમાંથી ૧ હાસ્ય, ૨ રતિ, ૩ અરતિ, ૪ ભય, ૫ શોક, ૬ દુગંછા, એ ૬ વર્જ્યા, શેષ ૧૬ હેતુ ૯. દશમે ગુ૦ ૧૦ હેતુ તે ૯ જોગ ને ૧ સંજ્વલનો લોભ, એવં ૧૦ હેતુ ૧૦. અગીઆરમે બારમે ગુ૦ ૯ હેતુ તે ૯ જોગ જાણવા. ૧૧, ૧૨; તેરમે ગુ૦ ૭ હેતુ તે ૭ જોગ જાણવા. ચઉદમે ગુ૦ હેતુ નથી.

૨ દંડકદ્વાર—પહેલે ગુ૦ ૨૪ દંડક, બીજે ગુ૦ ૧૯ દંડક તે ૫ સ્થાવરના વર્જ્યા, ત્રીજે ચોથે ગુ૦ ૧૬ દંડક તે ૩ વિકલેંદ્રિય વર્જ્યા, પાંચમે ગુ૦ ૨ દંડક-૧ સંજ્ઞિમનુષ્ય, ૨ સંજ્ઞિતિર્યંચ. છઠ્ઠાથી તે ચઉદમા ગુણઠાણા સુધી ૧ મનુષ્યનો દંડક.

૩ જીવાજોનીદ્વાર—પહેલે ગુ૦ ૮૪ લાખ જીવાજોની. બીજે ગુ૦ ૩૨ લાખ તે એકેંદ્રિયની નહિં. ત્રીજે ચોથે ગુ૦ ૨૬ લાખ જીવાજોની. પાંચમે ગુ૦ ૧૮ લાખ જીવાજોની છઠ્ઠાથી તે ૧૪ મા ગુણઠાણા સુધી ૧૪ લાખ જીવાજોની

૪ અંતરદ્વાર—પહેલે ગુ૦ જઘ૦ અંતર્મુહુર્ત ઉત૦ ૬૬ સાગર ઝાઝેરાનું. બીજાથી માંડીને અગ્યારમા ગુણઠાણા સુધી જ૦ અંત૦ અથવા પલ્યનો અસંખ્યાતમો ભાગ એટલા કાલ વિના ઉપશમ શ્રેણી કરવી પડે નહિ. ઉ૦ અર્દ્ધ પુદ્ગલ દેશે ઉણું. બારમે તેરમે ને ચઉદમે ગુણ૦ આંતરૂં નથી. એ એક જીવ આશ્રિ

૫ ધ્યાનદ્વાર—પહેલે બીજે ત્રીજે ગુણ૦ ૨ ધ્યાન પહેલાં ચોથે પાંચમે ગુણ૦ ૩ ધ્યાન પહેલાં, છઠે ગુણ૦ ૨ ધ્યાન, ૧ આર્ત્ત ને ૨ ધર્મ. સાતમે ગુણ૦ ૧ ધર્મધ્યાન આઠમેથી માંડિને ચઉદમા ગુણઠાણા સુધી ૧ શુક્લધ્યાન

૬ સ્પર્શનાદ્વાર—પહેલું ગુણઠાણું ૧૪ રાજલોક સ્પર્શે. બીજું ગુણ૦ હેઠું પંડગવનથી તે ૬ ઠી નરક લગે સ્પર્શે તથા ઉંચું અધોગામ વિજયથી તે ૯ ગ્રૈવેયક સુધી સ્પર્શે. ત્રીજું ગુણ૦ લોકનો અસંખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે. ચોથું ગુણ૦ અધોગામ વિજયથી ૧૨ મા દેવલોક સુધી સ્પર્શે. પાંચમું ગુણ૦ પણ એમજ સ્પર્શે. છઠ્ઠાથી તે અગ્યારમા ગુણઠાણાવાળા અધોગામ વિજયથી ૫ અનુત્તર વિમાન સુધી સ્પર્શે. બારમું ગુણ૦ લોકનો અસંખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે. તેરમું ગુણ૦ સર્વે લોક સ્પર્શે. ચઉદમું ગુણઠાણું લોકનો અસંખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે.

૭ તીર્થંકર ગોત્ર, ૪ ગુણઠાણે બાંધે—ચોથે, પાંચમે, છઠે ને સાતમે [illegible] ગુણઠાણે ન બાંધે. તીર્થંકર દેવ ૯ ગુણઠાણાં સ્પર્શે તે ૪, ૬, ૭, [illegible] ૯, ૧૦, ૧૨, ૧૩, ૧૪, એ ૯.

૮ [illegible] ૧૪ માં ૧, ૪, ૫, ૬, ૧૩. એ ૫ શાશ્વતા. [illegible]

૯ ગુણઠાણા ૧૪ મા ૧, ૨, ૩, ૪, ૫, ૬, ૭, એ ૭ ગુણ[illegible], આઠમાથી તે ૧૪ મા ગુણઠાણા સુધી એ [illegible]

૧ [illegible], ૨ [illegible], ૩ પરિહારવિશુદ્ધ [illegible], ૪ [illegible], ૫ અપ્રમાદિ [illegible], ૬ [illegible] [illegible] આહારક કરી શકે નહિ.

[illegible] ગુણસ્થાનદ્વાર સમાપ્ત

———•———

અથ શ્રી મ્હોટો બાસઠીઓ.

[अनुष्टुपवृत्त]

जीव १ गइ २ इंदिय ३ काए ४ । जोग ५ वेद ६ कसाय
लेस्सा ८ ॥ सम्मत्त ९ नाण १० दंसण ११ । संजय १२
वओग १३ आहारे १४ ॥ १ ॥ भासग १५ परित्त १६ पज्जत्ति
७ । सुहुम १७ सन्नि १९ भवत्थि २० चरिमेय २१ ॥ जीवेय-
त्तियंधे । पुग्गलएमहादंडएचेव ॥ २ ॥

એ બે ગાથાનો વિસ્તાર કહે છે.

૧ જીવદ્વાર.

૧ સમુચ્ચય જીવમાં—જીવના ભેદ ૧૪, ગુણઠાણા ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૨ ગતિદ્વાર.

૧ નરક ગતિમાં—જીવના ભેદ ૩–૧ સંજ્ઞીનો અપર્યાપ્તો, ૨ પર્યાપ્તો ને ૩ અસંજ્ઞીનો અપર્યાપ્તો ગુણઠાણા ૪ પ્રથમ, જોગ ૧૧, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ વૈક્રેય, ૧ વૈક્રેયનો મિશ્ર, ૧ કાર્મણકાયજોગ, એવં ૧૧. ઉપયોગ ૯–૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન. લેશ્યા ૩ પ્રથમ.

૨ તિર્યંચની ગતિમાં—જીવના ભેદ ૧૪, ગુ૦ ૫ પ્રથમ, જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્જીને. ઉપ૦ ૯–૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન. લેશ્યા ૬.

૩ તિર્યંચાણીમાં—જીવના ભેદ ૨—સંજ્ઞીનો અપર્યાપ્તો ને ૨ પર્યાપ્તો. ગુ૦ ૫ પ્રથમ, જોગ ૧૩, ઉપયોગ ૯—૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન. લેશ્યા ૬.

૪ મનુષ્યની ગતિમાં—જીવના ભેદ ૩—૧ સંજ્ઞીનો અપર્યાપ્તો, ૨ પર્યાપ્તો, ૩ અસંજ્ઞીનો પર્યાપ્તો, ગુ૦ ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૫ મનુષ્યાણીમાં-જીવના ભેદ ૨, સંજ્ઞીના. ગુ૦ ૧૪, જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્જિને, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૬ દેવતાની ગતિમાં—જીવના ભેદ ૩—૧ સંજ્ઞીનો અપર્યાપ્તો, ૨ પર્યાપ્તો, ૩ અસંજ્ઞીનો પર્યાપ્તો, ગુ૦ ૪ પહેલા, જોગ ૧૧—૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ વૈક્રેયના, ૧ કાર્મણનો. ઉપયોગ ૯, લેશ્યા ૬.

૭ દેવાંગનામાં-જીવના ભેદ ૨—૧ સંજ્ઞીનો અપર્યાપ્તો ને ૨ પર્યાપ્તો, ગુ૦ ૪ પ્રથમ; જોગ ૧૧—૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ વૈક્રેયના ને ૧ કાર્મણનો, ઉપયોગ ૯, લેશ્યા ૪.

૮ સિદ્ધગતિમાં-જીવના ભેદ નથી, ગુણઠાણા નથી, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨—૧ કેવળજ્ઞાન, ૨ કેવળદર્શન, લેશ્યા નથી.

એ આઠ ભેદનો અલ્પબહુત્વ, સર્વથી થોડી મનુષ્યણી ૧. તેથી મનુષ્ય સમુર્છિમ ભેળતાં અસંખેજ્જગુણા ૨, તેથી નારકી અસંખેજ્જગુણા ૩ તેથી તિર્યંચાણી અસંખેજ્જગુણી ૪ તેથી દેવતા અસંખેજ્જગુણા ૫ તેથી દેવી સંખેજ્જગુણી ૬. તેથી સિદ્ધભગવંત અનંતગુણા ૭ તેથી તિર્યંચ અનંતગુણા ૮.

૩ ઇંદ્રિયદ્વાર.

૧ સઇંદ્રિયામાં-જીવના ભેદ ૧૪, ગુણઠાણા ૧૨ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦ તે ૧ કેવળજ્ઞાન, ૨ કેવળદર્શન એ ૨ વર્જિને, લેશ્યા ૬

૨ એકેંદ્રિયમાં-જીવના ભેદ ૪—૧ સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ને ૨ પર્યાપ્તો, ૩ બાદર એકેંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો, ગુ૦ ૧ પ્રથમ, જોગ ૫, ઉદારિક ૧, ઉદારિકનો મિશ્ર ૨, વૈક્રેય ૩, વૈક્રયનો મિશ્ર ૪, કાર્મણ કાયજોગ ૫, ઉપયોગ ૩—૨ અજ્ઞાન ને ૧ અચક્ષુદર્શન, લેશ્યા ૪.

૩ બેઇંદ્રિય ૧, તેઇંદ્રિય ૨ ચઉરેંદ્રિય એ ૩ માં—જીવના ભેદ ૨ પોતપોતાનો અપર્યાપ્તો ૧ ને પર્યાપ્તો ૨. ગુ૦ ૨ પહેલા, જોગ ૪—૨ ઉદારિકના, ૧ કાર્મણનો ને ૧ વ્યવહાર ભાષાનો. ઉપયોગ-બેઇંદ્રિય તેઇંદ્રિયમાં—૫—૨ જ્ઞાન, ૨ અજ્ઞાન

ને ૧ અચક્ષુદર્શન અને ચઉરેંદ્રિયમાં ૬ તે ૧ ચક્ષુદર્શન વર્જ્યું, લેશ્યા ૩.

૬ પંચેંદ્રિયમાં—જીવના ભેદ ૪—૧ સંજ્ઞીનો અપર્યાપ્તો, ૨ પર્યાપ્તો, ૩ અસંજ્ઞીનો અપર્યાપ્તો ને ૪ પર્યાપ્તો, ગુ૦ ૧૨ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦ કેવળજ્ઞાન ૧, કેવળદર્શન ૨ એ ૨ વર્જ્યા, લેશ્યા ૬.

૭ અણિંદિયામાં—જીવનો ભેદ ૧ સંજ્ઞીનો પર્યાપ્તો, ગુણ૦ ૨ તેરમું ને ચઉદમું, જોગ ૭–૨ મનના તે સત્ય મન ૧, વ્યવહાર મન ૨, બે વચનના તે સત્ય વચન ૧, વ્યવહાર વચન ૨ અને ઉદારિકનો ૫, ઉદારિકનો મિશ્ર ૬, કાર્મણકાયજોગ ૭. ઉપયોગ ૨ કેવળજ્ઞાન ૧, કેવળદર્શન ૨. લેશ્યા ૧ શુક્લ.

એનો અલ્પબહુત્વ, સર્વથી થોડા પંચેંદ્રિયા ૧, તેથી ચઉરેંદ્રિયા વિશેષાહિયા ૨, તેથી તેઇંદ્રિયા વિશેષાહિયા ૩, તેથી બેઇંદ્રિયા વિશેષાહિયા ૪, તેથી અણિંદિયા અનંતગુણા ૫, તેથી એકેંદ્રિયા અનંતગુણા ૬, તેથી સઇંદ્રિયા વિશેષાહિયા ૭.

૪ કાય દ્વાર.

૧ સકાયામાં—જીવના ભેદ ૧૪, ગુણઠાણા ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૪ પૃથ્વીકાય ૧, અપકાય ૨, વનસ્પતિકાય ૩ એ ૩ માં–જીવના ભેદ ૪. ગુણ૦ ૧. જોગ ૩, ઉપયોગ ૩, લેશ્યા ૪.

૬ તેઉકાય ૧, વાઉકાય ૨ એ ૨ માં–જીવના ભેદ ૪, ગુ૦ ૧, જોગ–તેઉમાં ૩ ને વાઉમાં ૫ તે ૨ વૈક્રેયના વર્જ્યા, ઉપયોગ ૩, લેશ્યા ૩.

૭ ત્રસકાયમાં જીવના ભેદ ૧૦ તે ૪ એકેંદ્રિયના વર્જ્યા, ગુણઠાણા ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૮ અકાયામાં—જીવના ભેદ નથી, ગુણઠાણા નથી, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા નથી.

એનો અલ્પબહુત્વ, સર્વથી થોડા ત્રસકાયા ૧, તેથી તેઉકાયા અસંખ્યગુણા ૨, તેથી પૃથ્વીકાયિ વિશેષાહિયા ૩, તેથી અપ-

૬ કેવળજ્ઞાનીમાં—જીવનો ભેદ ૧ સંજ્ઞીનો પર્યાપ્તો, ગુ૦ ૨, તેરમું ને ચૌદમું, જોગ ૭, ઉપયોગ ૨, લેશા ૧ પરમશુક્લ

૭ અજ્ઞાનીમાં—જીવના ભેદ ૧૪, ગુણઠાણા ૨ પહેલું ને ત્રીજું, જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્જીને, ઉપયોગ ૬–૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન, લેશા ૬.

૯ મતિશ્રુત અજ્ઞાનીમાં—જીવના ભેદ ૧૪, ગુણઠાણા ૨. પહેલું ત્રીજું, જોગ ૧૩, ઉપયોગ ૬, લેશા ૬.

૧૦ વિભંગજ્ઞાનીમાં–જીવના ભેદ ૨ સંજ્ઞીના, ગુણઠાણા ૨ પહેલું ને ત્રીજું, જોગ ૧૩, ઉપયોગ ૬, લેશા ૬

એનો અલ્પબહુત્વ, સર્વથી થોડા મનપર્યવજ્ઞાની ૧, તેથી અવધિજ્ઞાની અસંખ્યાતગુણા ૨, તેથી મતિજ્ઞાની ને શ્રુતજ્ઞાની માંહોમાંહિ તુલ્ય ને વિશેષાહિયા ૪, તેથી વિભંગ જ્ઞાની અસંખ્યાતગુણા ૫, તેથી કેવળજ્ઞાની અનંતગુણા ૬, તેથી જ્ઞાની વિશેષાહિયા ૭, તેથી મતિશ્રુતઅજ્ઞાની માંહોમાંહિ તુલ્ય ને અનંતગુણા ૯, તેથી અજ્ઞાની વિશેષાહિયા ૧૦.

૧૧ દર્શનદ્વાર.

૧ ચક્ષુદર્શનમાં–જીવના ભેદ ૬ ચોરેંદ્રિય ૧. અસંજ્ઞીપંચેંદ્રિય ૨, સંજ્ઞીપંચેંદ્રિય ૩, એ ૩ ના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા, ગુણઠાણા ૧૨ પ્રથમ, જોગ ૧૪ કાર્મણનો વર્જીને, ઉપયોગ ૧૦ કેવળના ૨ વર્જ્યા, લેશા ૬.

૨ અચક્ષુદર્શનીમાં–જીવના ભેદ ૧૪, ગુણઠાણા ૧૨, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, લેશા ૬.

૩ અવધિદર્શનીમાં–જીવના ભેદ ૨ ગુણઠાણા ૧૨, જોગ ૧૫ ઉપયોગ ૧૦, લેશા ૬

કેવળદર્શનીમાં—જીવનો ભેદ ૧, ગુણઠાણા ૨ તેરમું, ચૌદમું, જોગ ૭, ઉપયોગ ૨, લેશા ૧

એનો અલ્પબહુત્વ, સર્વથી થોડા અવધિદર્શની ૧. તેથી ચક્ષુદર્શની અસંખ્યાતગુણા ૨, તેથી કેવળદર્શની અનંતગુણા ૩, તેથી અચક્ષુદર્શની અનંતગુણા ૪.

૧૨ સંજયદ્વાર.

૧ સંજતિમાં—જીવનો ભેદ ૧. સંજ્ઞીનો પર્યાપ્તો, ગુણઠાણા ૯, છઠ્ઠાથી તે ૧૪ મા સુધી, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૯, ૩ અજ્ઞાન વર્જિને, લેશ્યા ૬.

૩ સામાયક ૧, છેદોપસ્થાપનીય ૨, એ બે ચારિત્રમાં—જીવનો ભેદ ૧ સંજ્ઞીનો પર્યાપ્તો, ગુણઠાણા ૪, છઠ્ઠાથી ૯ મા સુધી, જોગ ૧૪, કાર્મણનો વર્જિને, ઉપયોગ ૭-૪ જ્ઞાન ને ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬.

૪ પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્રમાં—જીવનો ભેદ ૧, ગુણઠાણા ૨, છઠ્ઠું ને સાતમું, જોગ ૯-૪ મનના, ૪ વચનના, ને ૧ ઉદારિકનો, ઉપયોગ ૭, લેશ્યા ૩ ઉપલી.

૫ સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્રમાં—જીવનો ભેદ ૧, ગુણઠાણું ૧ દશમું, જોગ ૯, ઉપયોગ ૭, લેશ્યા ૧ શુકલ.

૬ યથાખ્યાત ચારિત્રમાં—જીવનો ભેદ ૧, ગુણઠાણા ૪ ઉપલા, જોગ ૧૧, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ ઉદારિકના ને ૧ કાર્મણનો, ઉપયોગ ૯, ૩ અજ્ઞાન વર્જિને, લેશ્યા ૧.

૭ સંજતાસંજતિમાં—જીવનો ભેદ ૧, ગુણઠાણું ૧ પાંચમું, જોગ ૧૨, આહારકના ૨ ને ૧ કાર્મણનો વર્જિને, ઉપયોગ ૬, ૩ જ્ઞાન ને ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬.

૮ અસંજતિમાં—જીવના ભેદ ૧૪, ગુણઠાણા ૪ પ્રથમ, જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્જિને, ઉપયોગ ૯-૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬.

૯ નો સંજતિ, નો અસંજતિ, નો સંજતાસંજતિમાં—જીવનો ભેદ ૦, ગુણ ૦, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા નથી

એનો અલ્પબહુત્વ, સર્વથી થોડા સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્રિયા ૧, તેથી પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્રિયા સંખેજ્જગુણા ૨, તેથી યથાખ્યાત ચારિત્રિયા સંખેજ્જગુણા ૩, તેથી છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રિયા સંખેજ્જગુણા ૪, તેથી સામાયક ચારિત્રિયા સંખેજ્જગુણા ૫, તેથી સંજતી વિશેષાહિયા ૬, તેથી સંજતા-

સંજતિ અસંખ્યાતગુણા ૭, તેથી નોસંજતિ, નોઅસંજતિ નોસંજતાસંજતિ અનંતગુણા ૮. તેથી અસંજતિ અનંતગુણા ૯

૧૩ ઉવ્યોગદ્વાર.

૧ સાગારોવઉત્તામાં—જીવના ભેદ ૧૪, ગુણઠાણા ૧૪, જોગ ૧૫ ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૨ અણાગારોવઉત્તામાં—જીવના ભેદ ૧૪. ગુણઠાણા ૧૩ ત્રીજું વર્જીને, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

એનો અલ્પબહુત્વ, સર્વથી થોડા અણાગારોવઉત્તા ૧, તેથી સાગારોવઉત્તા સંખેજ્જગુણા ૨.

૧૪ આહારદ્વાર.

૧ આહારકમાં—જીવના ભેદ ૧૪, ગુણઠાણા ૧૩ પહેલાં, જોગ ૧૪, કાર્મણનો વર્જીને, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૨ અણાહારકમાં-જીવના ભેદ ૮, સાત અપર્યાપ્તા ને ૧ સંજ્ઞીનો પર્યાપ્તો. ગુણ૦ ૫ પહેલું, બીજું, ચોથું, તેરમું ને ચૌદમું એ ૫, જોગ ૧ કાર્મણનો ઉપયોગ ૧૦ મનપર્યવજ્ઞાન ૧ ને ચક્ષુદર્શન ૨, એ વર્જીને, લેશ્યા ૬

એનો અલ્પબહુત્વ, સર્વથી થોડા અણાહારક ૧, તેથી આહારક અસંખેજ્જગુણા ૨

૧૫ ભાસગદ્વાર.

૧ ભાસગમાં—જીવના ભેદ ૫ બેઇંદ્રિ ૧ તેઇંદ્રિ ૨, ચૌરેંદ્રિ ૩, અસંજ્ઞીપંચેંદ્રિય ૪, સંજ્ઞીપંચેંદ્રિય ૫, એ ૫ ના પર્યાપ્તા, ગુણઠાણા ૧૩ પ્રથમ, જોગ ૧૪ કાર્મણનો વર્જીને, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૨ અભાસગમાં—જીવના ભેદ ૧૦, તે ૧૪ માંહી બેઇંદ્રિય ૧, તેઇંદ્રિય ૨, ચૌરેંદ્રિય ૩, અસંજ્ઞીપંચેંદ્રિય ૪, એ ૪ પર્યાપ્તા વર્જીને; ગુણ૦ ૫ તે પહેલું ૧, બીજું ૨, ચોથું ૩, તેરમું ૪, ચૌદમું ૫, જોગ ૫ તે ૨ ઔદારિકના, ૨ વૈક્રિયના ને ૧ કાર્મણ. ઉપયોગ ૧૧ તે મનઃપર્યવજ્ઞાન નહિ, લેશ્યા ૬.

એનો અલ્પબહુત્વ, સર્વથી થોડા ભાસગા ૧, તેથી અભાસગા અનંતગુણા ૨.

૧૬ પરિત્તદ્વાર

૧ પરિત્તસંસારીમાં—જીવના ભેદ ૧૪, ગુણ૦ ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૨ અપરિત્તસંસારીમાં—જીવના ભેદ ૧૪, ગુણ૦ ૧ પહેલું, જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્જીને, ઉપયોગ ૬—અજ્ઞાન ૩, દર્શન ૩, લેશ્યા ૬.

૩ નોપરિત્ત નોઅપરિત્તમાં–જીવના ભેદ ૦, ગુણ૦ ૦, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા નથી

એનો અલ્પબહુત્વ, સર્વથી થોડા પરિત્ત ૧, તેથી નોપરિત્ત નોઅપરિત્ત અનંતગુણા ૨, તેથી અપરિત્ત અનંતગુણા ૩.

૧૭ પર્યાપ્તદ્વાર.

૧ પર્યાપ્તામાં—જીવના ભેદ ૭, ગુણઠાણા ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૨ અપર્યાપ્તામાં–જીવના ભેદ ૭, ગુણ૦ ૩ તે પહેલું, બીજું ને ચોથું, જોગ ૫ તે ૨ ઉદારિકના, ૨ વૈક્રેયના ને ૧ કાર્મણનો, ઉપ૦ ૯–૩–જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન, એવં ૯, લેશ્યા ૬

૩ નોપર્યાપ્તા નોઅપર્યાપ્તામાં—જીવના ભેદ ૦, ગુણ૦ ૦, જોગ નથી, ઉપ૦ ૨, લેશ્યા નથી.

એનો અલ્પબહુત્વ, સર્વથી થોડા નોપર્યાપ્તા નોઅપર્યાપ્તા ૧, તેથી અપર્યાપ્તા અનંતગુણા ૨, તેથી પર્યાપ્તા સંખેજ્જગુણા ૩.

૧૮ સૂક્ષ્મદ્વાર.

૧ સૂક્ષ્મમાં–જીવના ભેદ ૨, સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ૧ ને પર્યાપ્તો ૨, ગુણ૦ ૧ પ્રથમ, જોગ ૩—બે ઉદારિકના ૧ કાર્મણનો, ઉપ૦ ૩–બે અજ્ઞાન ને ૧ અચક્ષુદર્શન. લેશ્યા ૩.

૨ બાદરમાં—જીવના ભેદ ૧૨ તે ૨ સૂક્ષ્મના વર્જ્યા, ગુણ૦ ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૩ નો સૂક્ષ્મ, નો બાદરમાં—જીવના ભેદ ૦, ગુણ૦ ૦, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા નથી.

એનો અલ્પબહુત્વ, સર્વથી થોડા નોસૂક્ષ્મ નોબાદર ૧, તેથી બાદર અનંતગુણા ૨, તેથી સૂક્ષ્મ અસંખેજ્જગુણા ૩

૧૯ સંજ્ઞીદ્વાર.

૧ સંજ્ઞીમાં—જીવના ભેદ ૨, ગુણઠાણા ૧૨ પહેલાં, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦ કેવળના ૨ વર્જ્યા, લેશ્યા ૬.

૨ અસંજ્ઞીમાં—જીવના ભેદ ૧૨ તે ૨ સંજ્ઞીના વર્જ્યા, ગુણ૦ ૨ પ્રથમ, જોગ ૬—૨ ઉદારિકના, ૨ વૈક્રેયના, ૧ કાર્મણનો. ૧ વ્યવહાર વચનનો એવં ૬, ઉપ૦ ૬—૨ જ્ઞાન, ૨ અજ્ઞાન, ૨ દર્શન એવં ૬, લેશ્યા ૪ પ્રથમ.

૩ નોસંજ્ઞી નોઅસંજ્ઞીમાં—જીવનો ભેદ ૧ સંજ્ઞીનો પર્યાપ્તો, ગુ૦ ૨ તેરમું ચઉદમું, જોગ ૭. ઉપ૦ ૨, લેશ્યા ૧ પરમ શુક્લ.

એનો અલ્પબહુત્વ, સર્વથી થોડા સંજ્ઞી ૧, તેથી નોસંજ્ઞી નોઅસંજ્ઞી અનંતગુણા ૨, તેથી અસંજ્ઞી અનંતગુણા ૩.

૨૦ ભવ્યઅભવ્યદ્વાર.

૧ ભવ્યમાં—જીવના ભેદ ૧૪, ગુણઠાણા૦ ૧૪, જોગ ૧૫ ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૨ અભવ્યમાં—જીવના ભેદ ૧૪, ગુણ૦ ૧ પ્રથમ, જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્જીને, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૬.

૩ નોભવ્ય નોઅભવ્યમાં—જીવના ભેદ ૦, ગુણ૦—૦, જોગ ૦ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા નથી.

એનો અલ્પબહુત્વ, સર્વથી થોડા અભવ્ય ૧, તેથી નોભવ્ય નોઅભવ્ય અનંતગુણા ૨ તેથી ભવ્ય અનંતગુણા ૩.

૨૧ ચરમદ્વાર.

૧ ચરમમાં—જીવના ભેદ ૧૪, ગુણઠાણા ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૨ અચરમમાં—જીવના ભેદ ૧૪, ગુણ૦ ૧ પ્રથમ, જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્જીને, ઉપયોગ ૯, લેશ્યા ૬.

એનો અલ્પબહુત્વ, સર્વથી થોડા અચરમ ૧, તેથી ચરમ અનંતગુણા ૨.

૧ સમુચ્ચય કેવળીમાં—જીવના ભેદ ૨ સંજ્ઞીના, ગુ૦ ૧૧ ઉપલા, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૯—૩ અજ્ઞાન વર્જીને, લેશા ૬.
૨ વીતરાગીમાં—જીવનો ભેદ ૧, ગુ૦ ૪, તે બારમાથી ચોદમા સુધી, જોગ ૧૧, ઉપયોગ ૯, લેશા ૧
૩ જુગળિયામાં—જીવના ભેદ ૨, સંજ્ઞીના, ગુ૦ ૨ પહેલું ને ચોથું, જોગ ૧૧ તે ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ ઉદારીકના ને ૧ કાર્મણના એવં ૧૧, ઉપ૦ ૬—બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન, બે દર્શન એવં ૬, લેશા ૪ પ્રથમ.
૪ અસંજ્ઞી તિર્યંચમાં—જીવના ભેદ ૬, ગુ૦ ૨ પ્રથમ, જોગ ૪ તે ૨ ઉદારિકના, ૧ કાર્મણનો ને ૧ વ્યવહાર વચનનો એવં ૪, ઉપયોગ ૬ તે ૨ જ્ઞાન, ૨અજ્ઞાન ૨ દર્શન, લેશા ૩ પ્રથમ.
૫ સમુચ્છિમ મનુષ્યમા—જીવનો ભેદ ૧, ગુ૦ ૧ પહેલું, જોગ ૩ તે ૨ ઉદારિકના ને ૧ કાર્મણનો, ઉપયોગ ૪ તે ૨ અજ્ઞાન ને ૨ દર્શન, લેશા ૩.

એહનો અલ્પબહુત્વ, સર્વથી થોડા જુગલીયા ૧, તેથી સમુચ્છિમ મનુષ્ય અસંખ્યજગુણા ૨, તેથી અસંજ્ઞી તિર્યંચ અસંખ્યજગુણા ૩, તેથી વીતરાગી અનંતગુણા ૪, તેથી સમુચ્ચય કેવળી વિશેષાધિકા ૫.

૧ ઉદારિક શરીરમાં—જીવના ભેદ ૧૪, ગુણ૦ ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશા ૬.
૨ વૈક્રેય શરીરમાં—જીવના ભેદ ૪ તે ૨ સંજ્ઞીના ને ૧ અસંજ્ઞી તિર્યંચનો અપર્યાપ્તો અને ૧ બાદર વાઉકાયનો પર્યાપ્તો એવં ૪, ગુણ૦ ૭ પ્રથમ, જોગ ૧૨ તે ૨ આહારકના ને ૧ કાર્મણનો એ ૩ વર્જ્યા, ઉપયોગ ૧૦ તે ૨ કેવળના વર્જ્યા, લેશા ૬.

[illegible]

અથ શ્રી ચોવીશ જિનાંતરાં.

૧. અઢાર કોડાકોડ સાગરને આંતરે પહેલા શ્રી આદિનાથ તીર્થંકર વનીતા નગરીને વિષે થયા. નાભિરાજા પિતા, મરૂદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે, વૃષભ લંછન, પાંચસેં ધનુષ દેહિમાન, ચોરાશી લાખ પૂર્વનું આયુષ, વીશ લાખ પૂર્વ કુંવરપદે રહ્યા, ત્રેસઠ લાખ પૂર્વ રાજ્ય પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વની પ્રવર્જ્યા પાળી, પ્રવર્જ્યા લીધા પછી એક હજાર વર્ષે કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણિની પેઠી આપીને, ત્રીજા આરાના ત્રણ વર્ષ ને સાડા આઠ મહિના બાકી રહ્યા ત્યારે મહા વદ તેરશને દહાડે દશ હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૨. પહેલા શ્રી આદિનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ-મોક્ષ પહોંચ્યા પછી પચાસ લાખ કોડ સાગરને આંતરે બીજા અજિતનાથ તીર્થંકર અયોધ્યા નગરીને વિષે થયા. જિતશત્રુ રાજા પિતા, વિજયાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે, ગજ કહેતાં હસ્તીનું લંછન, સાડા ચારસેં ધનુષનું દેહિમાન, બહોંતેર લાખ પૂર્વનું આયુષ, અઢાર લાખ પૂર્વ કુંવરપદે રહ્યા, ત્રેપન લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વની પ્રવર્જ્યા પાળી, પ્રવર્જ્યા લીધા પછી બાર વર્ષે કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને, દ્વાદશાંગી ગણીની પેઠી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે નિર્વાણ-મોક્ષ પધાર્યા

૩. બીજા અજિતનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ત્રીશ લાખ કોડ સાગરને આંતરે ત્રીજા સંભવનાથ તીર્થંકર શ્રાવસ્તી નગરીને વિષે થયા. જિતારિ રાજા પિતા, સેનાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે, અશ્વ કહેતાં ઘોડાનું લંછન, ચારસેં ધનુષનું દેહિમાન, સાઠ લાખ પૂર્વનું આયુષ, પંદર લાખ પૂર્વ કુંવરપદે રહ્યા, ચુમાલીશ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વ પ્રવર્જ્યા

પાળી. પ્રવજ્યા લીધા પછી ચઉદ વર્ષે કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ, સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ–મોક્ષ પધાર્યા.

૪. ત્રીજા સંભવનાથ તીર્થંકર મોક્ષે પહોંચ્યા પછી દશ લાખ ક્રોડ સાગરોપમને આંતરે ચોથા અભિનંદન તીર્થંકર વનીતા નગરીને વિષે થયા. સંવર રાજા પિતા, સિદ્ધાર્થા રાણી માતા, હેમવર્ણે, વાનરનું લંછન, સાડાત્રણસેં ધનુષનું દેહિમાન, પચ્ચાસ લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમાં સાડાબાર લાખ પૂર્વ કુંવરપદે રહ્યા, સાડીછત્રીસ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વની પ્રવજ્યા પાળી, પ્રવજ્યા લીધા પછી અઢાર વર્ષે કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી. દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ–મોક્ષ પધાર્યા.

૫. ચોથા અભિનંદન તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવ લાખ ક્રોડ સાગરને આંતરે પાંચમા સુમતિનાથ તીર્થંકર કુશલપુરી નગરીને વિષે થયા મેઘરથ રાજા પિતા, સુમંગલા દેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે, ક્રૌંચ પંખીનું લંછન, ત્રણસેં ધનુષનું દેહિમાન, ચાળીશ લાખ પૂર્વનું આયુષ. તેમાં દશ લાખ પૂર્વ કુંવરપદે રહ્યા, ઓગણત્રીશ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વની પ્રવજ્યા પાળી, પ્રવજ્યા લીધા પછી વીશ વર્ષે કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ, ચતુર્વિધ સંઘતીર્થ સ્થાપીને, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ પધાર્યા

૬. પાંચમા સુમતિનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ–મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નેવું હજાર ક્રોડ સાગરને આંતરે છઠ્ઠા પદ્મપ્રભુ તીર્થંકર કોસંબી નગરીને વિષે થયા શ્રીધર રાજા પિતા, સુસિમા દેવી રાણી માતા, રાતે વર્ણે, પદ્મકમળનું લંછન, અઢીસેં ધનુષનું દેહિમાન, ત્રીશ લાખ પૂર્વનું આયુષ, સાડાસાત લાખ પૂર્વ કુંવર

પણે રહ્યા, સાઠીએકવીશ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વની પ્રવ્રજ્યા પાળી, પ્રવ્રજ્યા લીધા પછી છઠે મહીને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘતીર્થ સ્થાપીને, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને ત્રહુંતેર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ પધાર્યા.

૭. છઠ્ઠા શ્રીપદ્મપ્રભુ તીર્થંકર નિર્વાણ-મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવ હજાર ક્રોડ સાગરને આંતરે સાતમા સુપાર્શ્વનાથ તીર્થંકર વણારસી નગરને વિષે થયા. પ્રતિષ્ઠ રાજા પિતા, પૃથ્વી દેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, સાથીયાનું લંછન, બસેં ધનુષનું દેહિમાન, વીશ લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમાં પાંચ લાખ પૂર્વ કુંવરપણે રહ્યા, ચઉદ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વની પ્રવ્રજ્યા પાળી, પ્રવ્રજ્યા લીધા પછી નવ માસે કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ, ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને પાંચસેં સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ પધાર્યા.

૮. સાતમા શ્રી સુપાર્શ્વનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવસેં ક્રોડ સાગરને આંતરે આઠમા ચંદ્રપ્રભ તીર્થંકર ચંદનપુરી નગરીને વિષે થયા મહાસેન રાજા પિતા, લક્ષ્મણા દેવી રાણી માતા, ઉજ્જ્વલ વર્ણ, ચંદ્રમાનું લંછન, દોઢસો ધનુષનું દેહિમાન, દશ લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમા અઢીલાખ પૂર્વ કુંવરપણે રહ્યા, સાડાછ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વ પ્રવ્રજ્યા પાળી. પ્રવ્રજ્યા લીધા પછી છઠે મહીને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ-મોક્ષ પધાર્યા.

૯ આઠમા શ્રી ચંદ્રપ્રભ તીર્થંકર નિર્વાણ મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નેવું ક્રોડ સાગરને આંતરે નવમા શ્રીસુવિધિનાથ તીર્થંકર કાકંદી નગરીને વિષે થયા. સુગ્રીવ રાજા પિતા, રમાદેવી રાણી માતા, ઉજ્જ્વલ વર્ણ, મગરમચ્છનું લંછન, સો ધનુષનું દેહિમાન, બે લાખ પૂર્વનું આયુષ-તેમાં અર્ધ લાખ પૂર્વ કુંવરપણે રહ્યા,

અર્ધ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વ પ્રવર્જ્યા પાળી. પ્રવર્જ્યા લીધા પછી ચાર મહીને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એકહજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૧૦. નવમા શ્રીસુવિધિનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવ ક્રોડ સાગરને આંતરે દશમા શ્રી શીતળનાથ તીર્થંકર ભદ્દીલપુર નગરીને વિષે થયા. દશરથ રાજા પિતા, નંદાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણું, શ્રીવત્સ સાથીયાનું લંછન, નેવું ધનુષનું દેહિમાન, એક લાખ પૂર્વનું આયુષ-તેમાં પા લાખપૂર્વ કુંવરપણે રહ્યા, અર્ધ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, પા લાખ પૂર્વની પ્રવર્જ્યા પાળી. પ્રવર્જ્યા લીધા પછી ત્રણ માસે કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ-મોક્ષ પધાર્યા.

૧૧. દશમા શ્રી શીતળનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ પહોંચ્યા પછી એક ક્રોડ સાગરમાં એકસો સાગર, છાસઠ લાખ, છવિશ હજાર વરસને ઉણે આંતરે, અગ્યારમા શ્રેયાંસનાથ તીર્થંકર સિંહપુરી નગરીને વિષે થયા. વિષ્ણુ રાજા પિતા અને વિષ્ણુ દેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે, ગેંડાનું લંછન, એંશી ધનુષનું દેહિમાન, ચોરાશી લાખ વરસનું આયુષ-તેમાં ૨૧ લાખ વરસ કુંવરપણે રહ્યા, ૪૨ લાખ વરસ રાજ પાળ્યું, ૨૧ લાખ વરસની પ્રવર્જ્યા પાળી, પ્રવર્જ્યા લીધા પછી બે માસે કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું, સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ-મોક્ષ પધાર્યા.

૧૨. અગ્યારમા શ્રી શ્રેયાંસનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ૫૪ સાગરને આંતરે, બારમા શ્રી વાસુપૂજ્ય તીર્થંકર ચંપાપુરી નગરીને વિષે થયા. વસુપૂજ્ય રાજા પિતા, જયાદેવી રાણી માતા, રાતોવર્ણે, ભેંસનું લંછન, સિત્તેર ધનુષનું દેહિમાન, બોંતેર લાખ વરસનું આયુષ-તેમાં અઢાર લાખ વરસ કુંવરપણે રહ્યા, ચોપનલાખ વરસની પ્રવર્જ્યા પાળી, પ્રવર્જ્યા લીધા પછી એક

માસે કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેઠી આપીને છસેં સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ-મોક્ષ પધાર્યા.

૧૩. બારમા શ્રી વાસુપૂજ્ય તીર્થંકર નિર્વાણ-મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ત્રીશ સાગરને આંતરે તેરમા શ્રી વિમળનાથ તીર્થંકર કંપીલપુર નગરને વિષે થયા. કૃતવર્મા રાજા પિતા, સ્યામાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે, સુયરનું લંછન, સાઠ ધનુષનું દેહિમાન, સાઠ લાખ વરસનું આયુષ, તેમાં પંદર લાખ વરસ કુંવરપણે રહ્યા, ત્રીશ લાખ વરસ રાજ્ય પાળ્યું, ૧૫ લાખ વરસની પ્રવર્જ્યા પાળી. પ્રવર્જ્યા લીધા પછી બે મહીને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ સાધ્વી શ્રાવક શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ-તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેઠી આપીને ૬૦૦ સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૧૪. તેરમા શ્રી વિમળનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવ સાગરને આંતરે ચઉદમા અનંતનાથ તીર્થંકર અયોધ્યા નગરીને વિષે થયા. સિંહસેન રાજા પિતા, સુયશાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે, સીંચાણાનું લંછન, પચાસ ધનુષનું દેહિમાન, ૩૦ લાખ વરસનું આયુષ, તેમાં સાડાસાત લાખ વરસ કુંવરપણે રહ્યા, પંદર લાખ વરસ રાજ પાળ્યું, સાડાસાત લાખ વરસની પ્રવર્જ્યા પાળી, પ્રવર્જ્યા લીધા પછી ૩ મહિને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેઠી આપીને સાતસેં સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ-મોક્ષ પધાર્યા

૧૫. ચઉદમા શ્રી અનંતનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ-મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ચાર સાગરને આંતરે પંદરમા ધર્મનાથ તીર્થંકર રત્નપુરી નગરીને વિષે થયા. ભાનુ રાજા પિતા, સુવ્રતાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે, વજ્રનું લંછન, પિસ્તાલિશ ધનુષનું દેહિમાન, દશ લાખ વર્ષનું આયુષ, તેમાં અઢી લાખ વર્ષ કુંવરપણે રહ્યા, સાડા છ લાખ વરસ રાજ પાળ્યું, એક લાખ વર્ષની પ્રવર્જ્યા પાળી,

પ્રવર્જ્યા લીધા પછી બે મહિને કેવળજ્ઞાન પામ્યા. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને આઠસેં સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ–મોક્ષ પધાર્યા.

૧૬. પંદરમા શ્રી ધર્મનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ–મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ત્રણ સાગર તેમાં પોણાપલ્યને ઉણે આંતરે સોળમા શ્રી શાંતિનાથ તીર્થંકર હસ્તીનાગપુર નગરને વિષે થયા. વિશ્વસેન રાજા પિતા, અચિરાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે, મૃગનું લંછન, ચાળીસ ધનુષનું દેહિમાન, એક લાખ વરસનું આયુષ તેમાં પા લાખ વર્ષ કુંવરપણે રહ્યા, અર્ધ લાખ વરસ રાજ પાળ્યું, પા લાખ વરસની પ્રવર્જ્યા પાળી, પ્રવર્જ્યા લીધા પછી એક મહીને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને નવસેં સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ–મોક્ષ પધાર્યા.

૧૭. સોળમા શ્રી શાંતિનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી અર્દ્ધ પલ્યને આંતરે સત્તરમા શ્રી કુંથુનાથ તીર્થંકર ગજપુરનગરીને વિષે થયા. સુરરાજા પિતા, સુરાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે, છગડ કહેતાં બોકડાનું લંછન, પાંત્રીશ ધનુષનું દેહિમાન, પંચાણું હજાર વરસનું આયુષ, તેમાં પોણી ચોવીશ હજાર વરસ કુંવરપણે રહ્યા, પોણી ચોવીશ હજાર વરસ રાજ પાળ્યું, પોણી ચોવીશ હજાર વરસ ચક્રવર્ત્તીની પદવી ભોગવી, પોણી ચોવીશ હજાર વરસની પ્રવર્જ્યા પાળી, પ્રવર્જ્યા લીધા પછી સોળ મહીને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ પધાર્યા.

૧૮. સત્તરમા શ્રી કુંથુનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ–મોક્ષ પહોંચ્યા પછી પા પલ્યમાંથી એક ક્રોડ ૧ હજાર વર્ષને ઉણે આંતરે ૧૮ મા શ્રી અરનાથ તીર્થંકર નાગપુર નગરીને વિષે થયા. સુદર્શન રાજા પિતા, દેવકીદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે, નંદાવર્ત્ત સાથીઆનું લંછન, ત્રીસ ધનુષનું દેહિમાન, ચોરાશી હજાર વરસનું આયુષ

તેમાં ૨૧ હજાર વરસ કુંવરપણે રહ્યા, ૨૧ હજાર વર્ષ રાજ્ય પાળ્યું. ૨૧ હજાર વર્ષ ચક્રવર્તીની પદવી ભોગવી, ૨૧ હજાર વર્ષ પ્રવર્જ્યા પાળી, પ્રવર્જ્યા લીધા પછી ત્રણ મહીને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ-તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ-મોક્ષ પધાર્યા.

૧૯. અઢારમા અરનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ-મોક્ષ પહોંચ્યા પછી એક ક્રોડ ને એક હજાર વરસને આંતરે ૧૯ મા મલ્લિનાથ તીર્થંકર મિથિલા નગરીને વિષે થયા. કુંભ રાજા પિતા, પ્રભાવતી રાણી માતા, નીલવર્ણે, કળશાનું લંછન, પચ્ચીશ ધનુષનું દેહમાન, પંચાવન હજાર વર્ષનું આયુષ, તેમાં સો વરસ કુંવરપણે રહ્યા, બાકી પ્રવર્જ્યા પાળી, પ્રવર્જ્યા લીધા પછી ત્રીજે પહોરે કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવીકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ-તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને પાંચસેં સાધુ અને પાંચસે સાધ્વી સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ-મોક્ષ પધાર્યા.

૨૦ ઓગણીશમા મલ્લિનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ચોપન લાખ વરસને આંતરે વીશમા શ્રી મુનિસુવ્રત તીર્થંકર રાજગ્રહી નગરીને વિષે થયા. સુમિત્ર રાજા પિતા, પદ્માવતી રાણી માતા, શ્યામવર્ણે, કાચબાનું લંછન, વીશ ધનુષનું દેહમાન, ત્રીશ હજાર વર્ષનું આયુષ, તેમાં સાડાસાત હજાર વર્ષ કુંવરપણે રહ્યા, પંદર હજાર વર્ષ રાજ પાળ્યું, સાડાસાત હજાર વર્ષ પ્રવર્જ્યા પાળી, પ્રવર્જ્યા લીધા પછી અગ્યાર મહીને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવીકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ-તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ-મોક્ષ પધાર્યા.

૨૧. વીશમા શ્રી મુનિસુવ્રત તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી છ લાખ વર્ષને આંતરે ૨૧ મા નમિનાથ તીર્થંકર મથુરા નગરીને વિષે થયા. વિજય રાજા પિતા, વિપુલાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે, નીલોત્પલ કમળનું લંછન, પંદર ધનુષનું દેહમાન, દશ

નંબર	તીર્થંકરના નામ.	પિતાનું નામ	માતાનું નામ.	લંછન.	ધનુ. શરીરમાન.	આયુમાન.	યક્ષના નામ.	નામ. યક્ષણીના
૧	શ્રી ઋષભદેવ	નાભીકુલકર.	મરૂદેવા	વૃષભ.	૫૦૦	૮૪ લાખ પૂ.	..	ચક્રેશ્વરી.
૨	શ્રી અજીતનાથ	જીતશત્રુ.	વિજયા	હસ્તિ.	૪૫૦	૭૨ " "	મહયક્ષ.	અજીતબાલા.
૩	શ્રી સંભવનાથ	જીતારી.	સેનાદેવી	અશ્વ.	૪૦૦	૬૦ " "	ત્રિમુખ.	દુરીતારી.
૪	શ્રી અભિનંદન	સંવરરાજા.	સિદ્ધાર્થી.	વાંદર.	૩૫૦	૫૦ " "	નાયક.	કાલીકા.
૫	શ્રી સુમતિનાથ	મેઘરાજા	મંગળા.	ક્રૌંચપક્ષી.	૩૦૦	૪૦ " "	તુંબરૂ.	મહાકાલી.
૬	શ્રી પદ્મપ્રભ.	શ્રીધરરાજા.	સુશીમા.	પદ્મ	૨૫૦	૩૦ " "	કુસમય.	શ્યામા.
૭	શ્રી સુપાર્શ્વનાથ	પ્રતિષ્ઠરાજા	પૃથ્વી.	સાથીઓ.	૨૦૦	૨૦ " "	માતંગ.	શાન્તા.
૮	શ્રી ચંદ્રપ્રભ	મહાસેનરાજા	લક્ષ્મણા.	ચંદ્ર	૧૫૦	૧૦ " "	વિજય.	ભૃકુટી.
૯	શ્રી સુવિધિનાથ	સુગ્રીવરાજા.	રામારાણી.	મગરમચ્છ.	૧૦૦	૨ " "	અજીત.	સુતારિકા.
૧૦	શ્રી શીતળનાથ	દશરથ.	નંદા.	શ્રીવત્સ.	૯૦	૧ " "	બ્રહ્મા.	અશોકા.
૧૧	શ્રી શ્રેયાંસનાથ	વિષ્ણુ	વિષ્ણુ	ગેંડો	૮૦	૮૪ લાખ વર્ષ.	યક્ષેત.	માનવી.
૧૨	શ્રી વાસુપૂજ્ય	વસુપૂજ્ય.	જયા.	પાડો.	૭૦	૭૨ " "	કુમાર.	ચંડા.
૧૩	શ્રી વિમળનાથ	કૃતવર્મા.	શ્યામા	વરાહ.	૬૦	૬૦ " "	ષણમુખ.	વિદિતા.
૧૪	શ્રી અનંતનાથ	સિંહસેન.	સુયશા.	સીચાણો	૫૦	૩૦ " "	પાતાળ.	અંકુશા.
૧૫	શ્રી ધર્મનાથ	ભાનુ.	સુવ્રતા.	વજ્ર	૪૫	૧૦ " "	કિંનર.	કંદર્પા.
૧૬	શ્રી શાંતિનાથ	વિશ્વસેન.	અચિરા.	હરિણ.	૪૦	૧ " "	ગરૂડ	નિર્વાણી.
૧૭	શ્રી કુંથુનાથ	સૂર.	સુરાદેવી.	બકરો.	૩૫	૯૫ હજાર વર્ષ.	ગંધર્વ.	બલા.
૧૮	શ્રી અરનાથ	સુદર્શન	દેવકીરાણી	નંદાવર્ત.	૩૦	૮૪ " "	યક્ષેદ્ર.	ધણા.
૧૯	શ્રી મલ્લિનાથ	કુંભ	પ્રભાવતી.	કળશ.	૨૫	૫૫ " "	કુબેર.	ધરણપ્રિયા.
૨૦	શ્રી મુનિસુવ્રત	સુમિત્ર.	પદ્માવતી.	કાચબો.	૨૦	૩૦ " "	વરૂણ.	નરદત્તા.
૨૧	શ્રી નમીનાથ	વિજય	વિપ્રા.	કમળ	૧૫	૧૦ " "	ભૃકુટી.	ગંધારી.
૨૨	શ્રી નેમનાથ	સમુદ્રવિજય.	શિવાદેવી	શંખ.	૧૦	૧ " "	ગોમેધ.	અંબિકા.
૨૩	શ્રી [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

અથ શ્રી કર્મ પ્રકૃતિના બોલ.

૧ પહેલું જ્ઞાનાવરણીય કર્મ તે આંખના પાટા સમાન, ૨ બીજું દર્શનાવરણીય કર્મ તે રાજાના પોળીઆ સમાન, ૩ ત્રીજું વેદનીય કર્મ તે મધ તથા અફીણે ખરડયા ખડગ સમાન, ૪ ચોથું મોહનીય કર્મ તે મદિરાપાન સમાન, ૫ પાંચમું આયુષ કર્મ તે હેડ સમાન, ૬ છઠું નામ કર્મ તે ચિતારા સમાન, ૭ સાતમું ગોત્ર કર્મ તે કુંભારના ચાકડા સમાન, ૮ આઠમું અંતરાય કર્મ તે રાજાના ભંડારી સમાન ૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મે અનંત જ્ઞાન ગુણ ઢાંકયો છે ૨ દર્શનાવરણીય કર્મે અનંત દર્શનગુણ ઢાંકયો છે. ૩ વેદનીય કર્મે અનંત અવ્યાબાધા આત્મિક સુખ રોકયું છે. ૪ મોહનીય કર્મે ક્ષાયક સમકિત ગુણ રોકયો છે. ૫ આયુષ કર્મે અક્ષય સ્થિતિ ગુણ રોકયો છે ૬ નામ કર્મે અમૂર્તિ ગુણ રોકયો છે. ૭ ગોત્ર કર્મે અગુરુ લઘુ ગુણ રોકયો છે. ૮ અંતરાય કર્મે અનંત આત્મિક શક્તિ ગુણ રોકયો છે

૧. જ્ઞાનાવરણીય કર્મ ૬ પ્રકારે બાંધે. પહેલે બોલે નાણપડિણીયાએ તે જ્ઞાનીના ભુંડા બોલે, બીજે બોલે નાણનિન્હવણયાએ તે જ્ઞાનીનો ઉપકાર ઓલવે, ત્રીજે બોલે નાણઆસાયણાએ તે જ્ઞાનીની આશાતના કરે, ચોથે બોલે નાણઅંતરાએણં તે જ્ઞાનની અંતરાય પડાવે, પાંચમે બોલે નાણપઉસેણં તે જ્ઞાની ઉપર દ્વેષ કરે, છઠે બોલે નાણવિસંવાયણાજોગેણં તે જ્ઞાની સાથે ખોટા ઝગડા વિખવાદ કરે, એ છ પ્રકારે બાંધે, તે પાંચ તથા ૧૦ પ્રકારે ભોગવે, તે પાંચ કયા તે કહે છે. ૧ મતિજ્ઞાનાવરણીય, ૨ શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય, ૩ અવધિજ્ઞાનાવરણીય, ૪ મનપર્યવજ્ઞાનાવરણીય, ૫ કેવલ જ્ઞાનાવરણીય એ ૫ જ્ઞાન પ્રગટ થવા દીયે નહિ તથા ૧૦ પ્રકારે ભોગવે તે કહે છે. ૧ સોયાવરણે, ૨ સોયવિન્નાણાવરણે, ૩ નેત્તાવરણે, ૪ નેત્તાવિન્નાણાવરણે, ૫ ઘાણાવરણે, ૬ ઘાણવિન્નાણાવરણે, ૭ રસાવરણે, ૮ રસવિન્નાણાવરણે, ૯ ફાસા-

દુગંછા ૨૩ સ્રીવેદ ૨૪ પુરૂષવેદ ૨૫ નપુંસકવેદ, એ ચારિત્ર મોહનીયની ૨૫ પ્રકૃતિ. હવે દંસણ મોહનીયની ૩ પ્રકૃતિ કહે છે, ૧ સમકિત મોહનીય, ૨ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૩ સમામિથ્યાત્વ મોહનીય, એવં સર્વ મળી ૨૮ પ્રકૃતિ. તેની સ્થિતિ જઘ૦ અંતર્મુહૂર્તની, ઉત્૦ ૭૦ ક્રોડાક્રોડી સાગરોપમની, અબાધા કાલ કરે તો ૭ હજાર વરસની સ્થિતિ.

૫ પાંચમું આયુષ્ય કર્મ સોળ પ્રકારે બાંધે, તેમાં નારકિનું આયુષ્ય ૪ પ્રકારે બાંધે, તે ૧ મહાઆરંભયાએ, ૨ મહાપરિગ્ગહિયાએ, ૬ કુણિમંસાહારેણં ૪ પંચિંદિયવહેણં. તિર્યંચનું આયુષ ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ માઇલયાએ, ૨ નિયડિલયાએ, ૩ અલિયવયણેણં, ૪ કુડતોલે કુડમાણે. મનુષ્યનું આયુષ ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ પગઇભદ્દિયાએ, ૨ પગઇવિણીયાએ, ૩ સાણુંક્રોસયાએ. ૪ અમચ્છરિયાએ. દેવતાનું આયુષ ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ સરાગસંજમેણં, ૨ સંજમાસંજમેણં, ૩ બાલતવોકમેણં, ૪ અકામનિર્જરાએ. એ સોળ પ્રકારે બાંધે, તે ૪ પ્રકારે ભોગવે. નારકી અને દેવતાનું આયુષ જઘ૦ ૧૦ હજાર વર્ષ ને અંતર્મુહૂર્ત અધિકનું, ઉત્૦ ૩૩ સાગર ને પૂર્વક્રોડિનો ત્રીજો ભાગ અધિક મનુષ્ય અને તિર્યંચનું આયુષ જઘ૦ અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્૦ ૩ પલ્ય ને પૂર્વક્રોડનો ત્રીજો ભાગ અધિક.

૬ છઠું નામ કર્મ તેના બે ભેદ. ૧ શુભનામ, ૨ અશુભનામ; શુભનામ કર્મ ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ કાયુજ્જુયાએ, ૨ ભાસુજ્જુયાએ, ૩ ભાવુજ્જુયાએ, ૪ અવિસંવાયણાજોગેણં, તે ૧૪ પ્રકારે ભોગવે, ૧ ઇઠાસદ્દા, ઇઠારૂવા, ૩ ઇઠાગંધા-ઇઠાજસોકિત્તી, ૧૦ ઇઠઉઠાણ કમ્મબલવિરિય પુરિસાકાર પરક્કમે, ૧૧ ઇઠસરયા, ૧૨ કંતસરયા, ૧૩ પિયસરયા, ૧૪ મણુન્નસરયા, એ ૧૪ પ્રકારે ભોગવે. અશુભનામ કર્મ ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ કાયઅણુજ્જુયાએ, ૨ ભાસાઅણુજ્જુયાએ, ૩ ભાવાઅણુજ્જુયાએ, ૪ વિસંવાયણાજોગેણં, તે ૧૪ પ્રકારે ભોગવે, ૧ અણિઠાસદ્દા, ૨ અણિઠારૂવા, ૩ અણિઠાગંધા, ૪ અણિઠારસા, ૫ અણિઠાફાસા, ૬ અણિઠા-

ગઈ, ૭ અશુિકાઈ, ૮ અશુિહેલાવણે, ૯ અશુિકાજસોશિત્તિ, ૧૦ અશુિહેડાણ કમ્મબલ વીરિયપુરિસાકાર પરક્કમે, ૧૧ હિણસરયા, ૧૨ હિણસરયા, ૧૩ અશુિકસરયા, ૧૪ અકંતસરયા, એ ૧૪ પ્રકારે ભોગવે, હવે નામ કર્મની ૯૩ પ્રકૃતિ કહે છે–૧ નરકગતિ, ૨ તિર્યંચગતિ ૩ મનુષ્યગતિ, ૪ દેવગતિ, ૫ એકેંદ્રિય જાતિ ૬ બેઇંદ્રિય, જાતિ, ૭ તેઇંદ્રિય જાતિ, ૮ ચઉરેંદ્રિય જાતિ, ૯ પંચેંદ્રિય જાતિ, ૧૦ ઉદારિકશરીર, ૧૧ વૈક્રેયશરીર, ૧૨ આહારક શરીર, ૧૩ તેજસશરીર, ૧૪ કાર્મણશરીર, ૧૫ ઉદારિકઅંગોપાંગ ૧૬ વૈક્રેયઅંગોપાંગ. ૧૭ આહારકઅંગોપાંગ, ૧૮ ઉદારિકબંધન, ૧૯ વૈક્રેયબંધન, ૨૦ આહારકબંધન, ૨૧ તેજસબંધન, ૨૨ કાર્મણબંધન. ૨૩ ઉદારીકસંઘાતન, ૨૪ વૈક્રેયસંઘાતન, ૨૫ આહારકસંઘાતન, ૨૬ તેજસસંઘાતન ૨૭ કાર્મણસંઘાતન, ૨૮ વજ્રઋષભનારાચસંઘયણ, ૨૯ ઋષભનારાચસંઘયણ, ૩૦ નારાચસંઘયણ, ૩૧ અર્દ્ધનારાચસંઘયણ, ૩૨ કિલકુસંઘયણ, ૩૩ છેવટ્ટુસંઘયણ. ૩૪ સમચઉરંસસંઠાણ, ૩૫ નિગોહપરીમંડળસંઠાણ, ૩૬ સાદિસંઠાણ, ૩૭ વામનસંઠાણ, ૩૮ કુબ્જસંઠાણ. ૩૯ હુંડસંઠાણ, ૪૦ કાળોવર્ણ, ૪૧ નીલોવર્ણ, ૪૨ રાતોવર્ણ, ૪૩ પીળોવર્ણ, ૪૪ ધોળોવર્ણ, ૪૫ સુરભીગંધ, ૪૬ દુરભીગંધ, ૪૭ તિખોરસ, ૪૮ કડવોરસ, ૪૯ કસાયલોરસ, ૫૦ ખાટોરસ, ૫૧ મીઠોરસ, ૫૨ ખરખરોસ્પર્શ, (ફરસ), ૫૩ સુંહાળો ફરસ, ૫૪ ભારે ફરસ, ૫૫ હળવો ફરસ, ૫૬ ટાઢો ફરસ, ૫૭ ઉન્હોફરસ, ૫૮ ચોપડયો ફરસ, ૫૯ લુખો ફરસ, ૬૦ નરકાનુપૂર્વી, ૬૧ તિર્યંચાનુપૂર્વી, ૬૨ મનુષ્યાનુપૂર્વી, ૬૩ દેવતાનુપૂર્વી, ૬૪ શુભવિહાયગતિ, ૬૫ અશુભવિહાયગતિ, એ ૬૫ પિંડપ્રકૃતિ કહી, ૬૬ પરાઘાતનામ, ૬૭ ઉસ્વાસનામ, ૬૮ અગુરૂલઘુનામ, ૬૯ આતાપનામ, ૭૦ ઉદ્યોતનામ, ૭૧ ઉપઘાતનામ, ૭૨ તીર્થંકરનામ, ૭૩ નિર્માણનામ, ૭૪ ત્રસનામ, ૭૫ બાદરનામ, ૭૬ પ્રત્યેકનામ, ૭૭ પર્યાપ્તનામ, ૭૮ થિરનામ, ૭૯ શુભનામ, ૮૦ સૌભાગ્યનામ, ૮૧ સુસ્વરનામ, ૮૨ આદેયનામ, ૮૩ જશોકીર્તિ-

નામ, ૮૪ સ્થાવરનામ, ૮૫ સૂક્ષ્મનામ, ૮૬ સાધારણનામ, ૮૭ અપર્યાપ્તનામ, ૮૮ અસ્થિરનામ, ૮૯ અશુભનામ, ૯૦ દોર્ભાગ્યનામ, ૯૧ દુસ્વરનામ, ૯૨ અનાદેયનામ, ૯૩ અજશોકીર્તિનામ, એ ૯૩ પ્રકૃતિ થઈ તેમાં ૧૦ બંધનની અધિક ભેળવતાં ૧૦૩ પ્રકૃતિ પણ બંધવાળા કહે છે; અથવા નામકર્મની ૪૨ પણ ખરી. ૧ ગતિ, ૨ જાતિ, ૩ શરીર, ૪ અંગોપાંગ, ૫ બંધન, ૬ સંઘાતન, ૭ વર્ણ, ૮ ગંધ, ૯ રસ, ૧૦ ફરસ, ૧૧ સંઘયણ, ૧૨ સંઠાણ, ૧૩ અનુપૂર્વી, ૧૪ વિહાયગતિ, એ ૧૪ અને પ્રત્યેક પ્રકૃતિ ૮, ત્રશનો દશકો ૧૦ સ્થાવરનો દશકો ૧૦, એવં ૪૨ થઈ તથા વિસ્તારે ચઉદની ૬૫ તથા પ્રત્યેક પ્રકૃતિ ૮, ત્રશનો દશકો ૧૦, સ્થાવરનો દશકો ૧૦ એવં વિસ્તારે ૯૦ પ્રકૃતિ થઈ. નામકર્મની સ્થિતિ જઘન્ય આઠ મુહુર્ત્તની ઉત૦ વીશ કોડાકોડી સાગરોપમની, અબાધા કાળ ૨ હજાર વરસનો.

૭. હવે ગોત્રકર્મના ૨ ભેદ ૧ ઉંચ ગોત્ર, ૨ નીચ ગોત્ર, તેમાં ઉંચગોત્ર ૮ પ્રકારે બાંધે, ૧ જાઇઅમદેણું, ૨ કુલઅમદેણું, ૩ બળઅમદેણું, ૪ રૂવઅમદેણું, ૫ તવઅમદેણું, ૬ સુયઅમદેણું, ૭ લાભઅમદેણું, ૮ ઇસ્સરિયઅમદેણું, એ આઠ મદ અણકરવે કરી ઉંચગોત્ર બાંધે, તે ૮ પ્રકારે ભોગવે. ૧ જાઈવીસીઠીયા, ૨ કુલવીસીઠીયા, ૩ બળવીસીઠીયા, ૫ રૂવવીસીઠીયા, ૫ તવવીસીઠીયા, ૬ સુયવીસીઠીયા, ૭ લાભવીસીઠીયા ૮ ઇસ્સરિયવીસીઠીયા એ આઠ પ્રકારે ભોગવે. ૧. હવે નીચગોત્ર ૮ પ્રકારે બાંધે તે. ૧ જાઈમએણું, ૨ કુલમએણું, જાવ ઇસ્સરિયમએણું, એ વગેરે ઉપર કહ્યા તે ૮ મદે કરી નીચગોત્ર બાંધે, તે ૮ પ્રકારે ભોગવે જાઇવીહીણયાથી જાવ ઇસ્સરિય વીહીણયા સુધી ઉપર કહ્યા તે. ગોત્રકર્મની સ્થિતિ જઘ૦ ૮ મુહુર્ત્તની ઉત્૦ વીશ કોડાકોડી સાગરોપમની, અબાધા કાળ બે હજાર વર્ષનો.

૮. આઠમું અંતરાયકર્મ, પાંચ પ્રકારે બાંધે ૧ દાનાંતરાય, ૨ લાભાંતરાય, ૩ ભોગાંતરાય, ૪ ઉવભોગાંતરાય, ૫ વી-

ાંતરાય, એ પાંચ અંતરાય પાડવે કરી અંતરાયકર્મ બાંધે, તે
ચ પ્રકારે ભોગવે. ૧ દાનાંતરાય, ૨ લાભાંતરાય, ૩ ભોગાં-
રાય, ૪ ઉપભોગાંતરાય, ૫ વીર્યાંતરાય, એ પાંચ પામે નહિ.
અંતરાયકર્મની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહુર્ત્તની ઉત૦ ત્રીશ
ક્રોડિ સાગરોપમની, અબાધા કાળ ૩ હજાર વર્ષનો.

આઠ કર્મ બાંધ્યાની ૮૫ પ્રકૃતિ–૬ જ્ઞાનાવરણીયની, ૬ દર્શ-
ણીયની, ૨૨ વેદનીયની, ૬ મોહનીયની, ૧૬ આયુષની,
૮ નામની, ૧૬ ગોત્રની, ૫ અંતરાયની, એવં સર્વ મળી ૮૫ પ્રકૃ-
તિ બાંધ્યાની જાણવી અને ભોગવ્યાની ૯૩ પ્રકૃતિ. તે ૧૦
જ્ઞાનાવરણીયની, ૯ દર્શનાવરણીયની, ૧૬ વેદનીયની, ૫ મોહની-
યની, તે ૧ સમ્મત્તવેયણિજ્જે, ૧ મિછત્તવેયણિજ્જે, ૩ સમ્મા-
મિછત્તવેયણિજ્જે, ૪ કષાયવેયણિજ્જે, ૫ નોકસાયવેયણિજ્જે, એ ૫.
આયુષની ૪, નામની ૨૮ ગોત્રની ૧૬, અંતરાયની ૫, એ
સર્વ મળી ૯૩ પ્રકૃતિ ભોગવ્યાની જાણવી. અથવા ૧૪૮ પ્રકારે
પણ ભોગવે:–જ્ઞાનાવરણીયની ૫, દર્શનાવરણીયની ૯, વેદ-
નીયની ૨, મોહનીયની ૨૮, આયુષની ૪, નામકર્મની ૯૩,
ગોત્રકર્મની ૨, અંતરાયની ૫, એવં સર્વ મળીને ૧૪૮ પ્રકૃતિ
જાણવી તથા બંધન નામકર્મની પ્રકૃતિ ગ્રંથાંતરે કહી છે તે
મેળવતાં ૧૫૮ પ્રકૃતિ પણ થાય અથવા મૂળ પ્રકૃતિ ૮ તેની
ઉત્તર પ્રકૃતિ ૩૧, જ્ઞાનાવરણીયની ૫, દર્શનાવરણીયની ૯, વેદ-
નીયની ૨, મોહનીયની ૨, આયુષની ૪, નામની ૨, ગોત્રની
૨ અંતરાયની ૫, એવં ૩૧ પ્રકૃતિ થાય, તેહનો વિસ્તાર ૧૪૮
પ્રકૃતિ જાણવી એ બોલ સિદ્ધાંત પ્રમાણે છે.

ઇતિ કર્મપ્રકૃતિના બોલ સમાપ્ત.

પાંચમા આરાનાં લક્ષણઃ—૧. મોટા નગર તે ગામડાં સરખાં થશે, ૨. ગામ તે મસાણ સરીખાં; ૩ ભલા કુળના છોરૂ તે દાસદાસીપણું કરશે; ૪. પ્રધાન તે લાલચુ થાશે, ૫ રાજા તે જમદંડ સરખા; ૬. ભલા કુળની સ્ત્રી તે લજ્જા રહિત થશે, ૭ રૂડા કુળની સ્ત્રી વેશ્યા સરખી થશે, ૮. પુત્રો સ્વચ્છંદી થશે, ૯. શિષ્ય ગુરૂના અપવાદ બોલશે, ૧૦ દુર્જન સુખી થશે, ૧૧ સજ્જન દુઃખી થશે, ૧૨ દુર્ભક્ષ ને દુકાળ ઘણાં પડશે, ૧૩ ઉંદર, સર્પાદિકની ઘાત ઘણી થશે, ૧૪ બ્રાહ્મણ અર્થના લોભી થશે, ૧૫ હિંસાધર્મના પરૂપક ઘણાં થશે; ૧૬ એક ધર્મનાં ઘણા ભેદ થશે; ૧૭. મિથ્યાત્વી દેવતા ઘણાં પૂજાશે; ૧૮ મિથ્યાત્વી લોક ઘણાં થશે; ૧૯. માણસને દેવદર્શન દુર્લભ થશે; ૨૦. વિદ્યાધરના વિદ્યાના પ્રભાવ થોડા હોશે; ૨૧. ગોરસ, દૂધ, દહીંમાં સરસાઈ થોડી હોશે; ૨૨ બળદ પ્રમુખનાં બળ-આઉખાં થોડાં હોશે, ૨૩ સાધુ સાધ્વીને માસકલ્પ તથા ચાતુર્માસ કર્યા જેવાં ક્ષેત્ર થોડાં હોશે, ૨૪. શ્રાવકની ૧૧ પડિમા ને સાધુની ૧૨ પડિમા વિચ્છેદ જાશે, ૨૫. ગુરૂ શિષ્યને ભણાવશે નહીં, ૨૬ શિષ્ય અવિનિત, ક્લેશકારી હોશે; ૨૭ અધર્મી, ઝગડા કરનારા કુમાણસ ઘણાં હોશે; ૨૮. સુમાણસ થોડાં; ૨૯ આચાર્ય પોતપોતાના ગચ્છની પરંપરા સામાચારી જુદી જુદી પ્રવર્તાવશે તથા મૂઢ-મૂર્ખ જનને મોહ પમાડીને મિથ્યાત્વ પાસમાં પાડશે, ઉત્સૂત્ર ભાંખશે; પોતપોતાની પ્રશંસામાં રાચશે; નિંદક કુબુદ્ધિ હોશે; ૩૦. સરલ, ભદ્રિક, ન્યાયી, પ્રમાણિક માણસ થોડાં; ૩૧ મ્લેચ્છનાં રાજ્ય ઘણાં; હિંદુ રાજા અલ્પ ઋદ્ધિવાળા ને થોડા; ૩૨ મોટા કુળના રાજા નીચ કામ કરશે, અન્યાય, અધર્મ, કુવ્યસનમાં ઘણાં રાચશે.

આ આરામાં ધાતુ સર્વે વિચ્છેદ જાશે, લોઢાની ધાતુ રહેશે; ચામડાની મ્હોરો ચાલશે, એવી મ્હોરો જેની પાસે હશે તે ધનવંત કહેવાશે; ૧ ઉપવાસ કરશે તે માસખમણ સરખો થાશે; જ્ઞાન તથા સૂત્ર સર્વે વિચ્છેદ જાશે; તેમાં દશવૈકાલીકનાં પહેલા ૪ અધ્યયન રહેશે, તે ઉપર ૪ જીવ એકાવતારી થાશે. તેનાં નામઃ-૧. 'દુપ્-

સહ' નામે સાધુ, ૨. 'ફાલ્ગુણી' નામનાં સાધ્વી, ૩. નાગિલ શ્રાવક, ૪. નાગશ્રી શ્રાવિકા; અષાઢ શુદ ૧૫ ને દિને શક્રેંદ્રનું આસન ચળશે, ત્યારે શક્રેંદ્ર ઉપયોગ મૂકી જોશે, કે આજ પાંચમો આરો ઉતરી કાલે છઠો આરો બેસશે; ત્યારે શક્રેંદ્ર આવી ઉપર કહ્યા ૪ જીવને કહેશે કે કાલે છઠો આરો બેસશે, માટે આલોવો, પડિકમો ને નિઃશલ્ય થાઓ; એટલે તે જીવ સર્વ જીવને ખમાવીને સંથારો કરશે, ત્યારે મહા સંવર્તક વાયરો વાશે, તેણે કરીને પહાડ, પર્વત, ગઢ, કોટ, કોઠા, વાવ, કુવા, સરોવર, સર્વે વિસરાલ થાશે, વૈતાડ પર્વત, ગંગા, સિંધુ, ઋષભકુટ ને લવણની ખાડી એ ૫ વર્જીને સર્વ સ્થાનક જુદી પડશે; તે ૪ જીવ સમાધિ પ્રમાણે કાળ કરીને દેવલોકમાં જાશે, ત્યારે ૪ બોલ વિચ્છેદ જાશે:—૧ પહેલે પહોરે જૈન ધર્મ, ૨ બીજે પહોરે ૩૬૩ પાખંડીના મિથ્યાત્વી ધર્મ, ૩ ત્રીજે પહોરે રાજનીતિ, ૪. ચોથે પહોરે બાદર અગ્નિ વિચ્છેદ જાશે

(૬) છઠો આરોઃ—બેસતાં વર્ણ વિગેરેના અનંતા પર્યવ ઘટતા થયા; ૨૧૦૦૦ વર્ષનો; 'દુસમ દુસમ' એટલે એકલું દુઃખમાં દુઃખ; ૧ હાથનું દેહ, ૨૦ વર્ષનું આo, ઉતરતે આરે મૂંઢાહાથની કાયા; ૧૬ વર્ષનું આo, ૧ છેવટુ સંઘયણ ને હુંડ સંઠાણ; ૮ પાંસળી, ઉતરતે આરે ૪ પાંસળી; ૭ વર્ષની સ્ત્રી ગર્ભ ધરશે, તે કાળા, કુદર્શની, રોગી ને રીસાલ, નખ ને મોવાળા ઘણા, એવા છોકરા પ્રસવશે; તે કુતરીની પેઠે પરિવાર સેવ્યો ફરશે, ગંગા સિંધુ નદીઓ રહેશે; તેમાં ૭૨ બીલ છે, ૩-૩ માળ છે, તેમાં મનુષ્ય, તિર્યંચ, પંખી બીજ માત્ર રહેશે; ગંગાસિંધુ નદીનો ૬૨ા જોજનનો મહોટો પટ છે. તેમાં રથના ચીલા પ્રમાણે, પહોળું ને ગાડાની ધરી બુડે એટલું ઉંડું પાણી રહેશે, તેમાં મચ્છ કચ્છ ઘણાં થશે, તે ૭૨ બીલના મનુષ્ય સાંજ ને સવાર મચ્છ કચ્છ કાઢીને રેતીમાં ભારશે, તે સૂર્ય વડે તપશે, ટાઢ વડી પડશે, તેણે કરી સીજવાઇ રહેશે તેનો આહાર કરશે, તેનાં હાડકાં આમડાં, તિર્યંચ ચાટીને રહેશે, માનવીના માથાની તુંબડીમાં પાણી લાવીને પીશે; એ આરામાં નવકાર, સમકિત, વ્રત પચ્ચખાણ રહિત હશે તે જીવો અવતરશે, એવું જાણી જે જીવ જૈન ધર્મ પાળશે તે સુખી થાશે.

પહેલા કિલ્વિષીના નીકલ્યા ૧૮ પદવી પામે તે ૨૩ માંથી ૪ ઉત્તમ પુરૂષ ને ૧ કેવલિ વર્જ્યાં ઉપસ્યા ૨ કિલ્વિષીના નીકલ્યા ૧૧ પદવી પામે તે ૧૮ માંથી ૭ એકેંદ્રિય વર્જ્યાં, શેષ ૧૧ પામે. સુધર્મ ૧, ઈશાન ૨, એ બે દેવલોકના નીકલ્યા ૨૨ પદવી પામે ત્રિજાથી તે આઠમા દેવલોક સુધીના તથા નવ લોકાંતિકના નીકલ્યા ૧૬ પદવી પામે. તે ૨૩ માંથી ૭ એકેંદ્રિય રત્ન વર્જ્યાં, શેષ ૧૬ પામે. નવમાથી નવ ગ્રૈવેયક સુધીના નીકલ્યા ચૌદ પદવી પામે તે ૧૬ માંથી અશ્વ ૧ ને ગજ ૨, એ ૨ વર્જ્યાં શેષ ૧૪ પામે. પાંચ અનુત્તર વિમાનના નીકલ્યા ૮ પદવી પામે તે ૨૪ માંથી ૧૪ રત્ન ને ૧ વાસુદેવ વર્જ્યાં. શેષ ૮ પામે. સંજ્ઞિમાંહિ ૧૫ પદવી લાભે તે ૨૩ માંથી ૭ એકેંદ્રિય ને ૧ કેવલિની એ ૮ વર્જી, શેષ ૧૫ લાભે. અસંજ્ઞિમાંહિ ૮ પદવી લાભે તે ૭ એકેંદ્રિય ને ૧ સમકીતની એ ૮ લાભે. તીર્થંકર તથા ચક્રવર્તિમાં ૬ પદવી લાભે તે તીર્થંકરની ૧, ચક્રવર્તિની ૨, મંડલિકની ૩, સમકિતની ૪, સાધુની ૫, કેવલિની એ ૬ લાભે. વાસુદેવમાં ૩ પદવી લાભે–વાસુદેવની ૧, સમકિતની ૨, મંડલિકની ૩, એ ૩ લાભે. બલદેવમાં પાંચ પદવી લાભે. બલદેવની ૧, મંડલિકની ૨, સાધુની ૩, કેવલિની ૪, સમકિત દૃષ્ટિની ૫, એ ૫ લાભે. મનુષ્યમાંહિ પદવી ૧૩ લાભે. નવ મહોટિ પદવી ને સેનાપતિ ૧, ગાથાપતિ ૨, વાર્દ્ધિક ૩, પુરોહિત ૪, એવં સર્વ મળી ૧૩ પદવી લાભે. મનુષ્યાણીમાંહિ પદવી ૫ લાભે સમકિતની ૧, શ્રાવિકાની ૨, સાધ્વીની ૩, કેવલિની ૪, સ્રીરત્નની ૫, એ ૫. ઇતિ ૨૩ પદવીના બોલ સમાપ્ત.

—ખરેખરા જ્ઞાનના ભંડાર રૂપ પુસ્તકશાળા જ, બીજી બધી દોલત અને સંપત્તિ કરતાં વધારે કિંમતી છે.

—શુદ્ધ ચારિત્રમય જીવનજ આ મનુષ્યભવની મોંઘી કમાણી છે.

—અજ્ઞાન રૂપી અંધકારનો નાશ કરી જ્ઞાન રૂપી અમૃતનું પાન કરો

અથ શ્રી વિરહ દ્વાર.

સમુચ્ચય ચાર ગતિનો વિરહકાલ: જઘન્ય ૧ સમયનો,
ત્કૃષ્ટો ૧૨ મુહુર્ત્તનો. હવે પહેલી નરકે જ૦ ૧ સમયનો,
૨૪ મુહુર્ત્તનો. ૧ બીજી નરકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦
૨, ત્રીજી નરકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ ૭ દિનનો
નરકે જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ ૧૫ દિનનો ૩, ચોથી
સમયનો ઉ૦ ૧ માસનો ૪, પાંચમી નરકે જ૦
સમયનો ઉ૦ ૨ માસનો ૫, છઠ્ઠી નરકે જ૦ ૧ સમયનો,
૦ ૪ માસનો ૬, સાતમી નરકે જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ ૬
માસનો. ૭, ઉપજવાનો તથા ચવવાનો વિરહ પડે હવે દશ
વનપતિનો જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ ૨૪ મુહુર્ત્તનો. પાંચ એકે-
ય અવિરહિયા સંખ્યાતાને ઠામે સંખ્યાતા ઉપજે, અસંખ્યા-
તાને ઠામે અસંખ્યાતા ઉપજે, અનંતાને ઠામે અનંતા ઉપજે
સમય સમય ઉપજે. સમય સમય ચવે. ત્રણ વિગલેંદ્રિયનો જ૦
૧ સમયનો, ઉ૦ અંતર્મુહુર્ત્તનો સમુચ્છિંમ તિર્યંચ પંચેંદ્રિયનો
જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ અંતર્મુહુર્ત્તનો, ગર્ભજ તિર્યંચ પંચેંદ્રિયનો
જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ ૧૨ મુહુર્ત્તનો સમુચ્છિમ મનુષ્યનો જ૦
૧ સમયનો, ઉ૦ ૨૪ મુહુર્ત્તનો. ગર્ભજ મનુષ્યનો જ૦ ૧ સમ-
યનો ઉ૦ ૧૨ મુહુર્ત્તનો. વાણવ્યંતર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિકમાં
પહેલા, બીજા દેવલોક સુધીનો જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ ૨૪ મુહુ-
ર્ત્તનો વિરહ કાલ. ત્રીજે દેવલોકે જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ ૯ દિન
ને વીશ મુહુર્ત્તનો. ચોથે દેવલોકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ ૧૨ દિન
ને ૧૦ મુહુર્ત્તનો પાંચમે દેવલોકે જ૦ ૧ સમય ઉ૦ સાડા
બાવીશ દિનનો. છઠે દેવલોકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ ૪૫ દિનનો.
સાતમે દેવલોકે જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ ૮૦ દિનનો વિરહ.
. આઠમે દેવલોકે જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ ૧૦૦ દિનનો.
મે, દશમે દેવલોકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ સંખ્યાતા માસનો,
લગે ૧ વરસ ન હોય. ઈગ્યારમે, બારમે દેવલોકે જ૦ ૧
૫

સમયનો ઉ૦ સંખ્યાતા વરસનો, જ્યાં લગેં સો વરસ ન હોય. પહેલી ત્રીકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ સંખ્યાતા વર્ષના સેંકડા, જ્યાં લગેં હજાર વરસ ન હોય. બીજી ત્રિકે જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ સંખ્યાતા હજાર વરસ, જ્યાં લગે લાખ વરસ ન હોય. ત્રીજી ત્રીકે જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ સંખ્યાતા લાખ વરસનો, જ્યાં લગેં ક્રોડ વરસ ન હોય. ચાર અનુત્તર વિમાનમાં જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ પલ્યના અસંખ્યાતમા ભાગનો વિરહ કાલ. સર્વાર્થસિદ્ધમાં જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ પલ્યના સંખ્યાતમા ભાગનો વિરહ… સિદ્ધનો વિરહ જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ છ માસનો વિરહ કાલ… ગતિમાં પંચેંદ્રિય આશ્રી વિરહ કાલ જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ … મુહુર્ત્તનો. સર્વ ઉ૬ સ્થાનકનો વિરહ જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ … માસનો. ઇતિ શ્રી વિરહ દ્વાર સમાપ્ત.

અથ શ્રી પ્રમાણુ બોધનો થોકડો.

અથ જીવના બોધને અર્થે ત્રણ પ્રકારના અંગુલ તથા ત્રણ પ્રકારના પલ્યોપમનું માન સૂત્ર અનુયોગદ્વારથી કહે છે. તેમાં પ્રથમ ત્રણ પ્રકારના અંગુલના નામઃ-આત્મ અંગુલ ૧ ઉત્સેધાંગુલ ૨, પ્રમાણ ગુલ ૩, આત્મ અંગુલનું માન કહે છે [illegible]

.. તે કેવડો હોય તે કહે છે—બે અપતીયે ૧ પસલી થાય, બે પસ-
ં લીયે ૧ સર્ઈ થાય, ચાર સઈએ ૧ કુડવ થાય, ચાર કુડવે ૧
પાદો થાય, ચાર પાદે ૧ આઢો થાય, ચાર આઢે ૧ દોણ થાય
એ દોણનું માન કહ્યું. એ રીતે માનોપેત પુરૂષ કહિયે ૨ ઉન્મા
નયુક્ત પુરૂષ કેહને કહિયે—જે પુરૂષ તોળ્યો થકો અર્દ્ધ ભાર
થાય તેને ઉન્માનયુક્ત પુરૂષ કહિયે. અર્દ્ધ ભારનું માન કહે છે.
એક હજાર ને પચાશ પલે અર્દ્ધ ભાર થાય. એ અર્દ્ધ ભારનું
માન કહ્યું ૩. પ્રમાણ માન ઉન્માનયુક્ત લક્ષણ, સાથિયાદિક
વ્યંજન, મસ તીલાદિક ગુણ, ક્ષમા, દાનાદિક સહિત જે પુરૂષ
હોય તે ઉત્તમ પુરૂષ જાણવો. ઉત્તમ પુરૂષ ૧૦૮ આત્મ અંગુ
ળનો ઉંચો હોય ૧. મધ્યમ પુરૂષ ૧૦૪ આત્મ અંગુળનો ઉંચો
હોય ૨. જે પુરૂષ ૧૦૮ આત્મ અંગુળથી ન્યુનાધિક હોય, સ્વર
આદેય વચન ૧, સત્વધીર્ય ૨, સાર તે રૂપાદિ એ ૩ ગુણે
વર્જીત હોય તે પરનો દાસ કિંકર થાય એવડા ૬ આત્મ-
અંગુલે ૧ પગના મધ્ય ભાગનું પહોળપણું થાય. બે પગે ૧
...ત થાય. બે વેંતે ૧ હાથ, બે હાથે ૧ કુક્ષિ થાય, બે કુક્ષિયે
ધનુષ થાય. બે હાર ધનુષે ૧ ગાઉ થાય ચાર ગાઉએ ૧
...ન થાય. જે કાલે મનુષ્યનું આત્મ અંગુલ હોય તે આત્મ-
...ગુલે તે વખતના નગર, ગ્રામ, વન, કુવા, તળાવ, વાવ, ગઢ,
... હોદ્દા, યાન, રથ, ગાડાદિક ૭૩ બોલના નામ કહ્યાં છે.
...ત્સેધાંગુલનું માન કહે છે. અનંતા સુક્ષ્મ પરમાણુ એકઠા
... ત્યારે ૧ વ્યવહારી પરમાણુ થાય તથા જાળીને વિષે સૂર્યના
... તેમાં રજ ઉડતી દેખાય તે રજનો અનંતમો ભાગ તેને
...રી પરમાણુ કહીયે. અન્યમતિવાળા રજના તેત્રીશમા ભાગને
...ણુ કહે છે. તે વ્યવહારી પરમાણુ શસ્ત્રાદિ કોઈ પ્રકારે
... નહિ. અગ્નિમાં બળે નહિ પાણીમાં ચાલ્યો જાય પણ
... નહિ. ગંગા મહાનદીનો પ્રવાહ ઉંચો ચુલહિમવંત પર્વ-
...ડે છે તે પ્રવાહ સામો ચાલ્યો જાય પણ ખલાય નહિ,
...મે નહિ, પાણીના બિંદુમાં રહે પણ પાણી ન થાય. તે

અતિ તીક્ષ્ણ શસ્ત્રે કરી દેવતાની શક્તિએ છેદતા એક ખંડને બીજો ખંડ ન થાય. તેને તત્વજ્ઞાતા પરમાણુ કહે છે એવા અનંતા વ્યવહારી પરમાણુ એકઠા મળે તેવારે ૧ ઉષ્ણુસણિયે થાય. આઠ ઉષ્ણુસણિયે ૧ સણ્હસણિયો થાય. આઠ સણ્હસણિયે ૧ ઉર્ધ્વરેણુ થાય. આઠ ઉર્ધ્વરેણુએ ૧ ત્રસરેણુ, બેંદ્રિયાદિક ત્રસ જીવને ચાલતા રજ ઉડે તે ત્રસરેણુ કહેવાય, આઠ ત્રસરેણુએ ૧ રથરેણુ-રથાદિક હિંડતા રજ ઉડે તે રથરેણુ થાય. આઠ રથરેણુએ ૧ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂના જુગલીયા મનુષ્યના વાળાગ્રનું જાડપણું થાય. આઠ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂના વાળાગ્રે ૧ હરિવાસ, રમ્યક્વાસ ક્ષેત્રના જુગલિયાના વાળાગ્રનું જાડપણું થાય. આઠ હરિવાસ, રમ્યક્વાસના વાળાગ્રે ૧ હેમવય, હિરણ્યવય ક્ષેત્રના જુગલિયાના વાળાગ્રનું જાડપણું થાય, આઠ હેમવય, હિરણ્યવયના વાળાગ્રે ૧ પૂર્વ પશ્ચિમ મહાવિદેહ ક્ષેત્રના મનુષ્યના વાળાગ્રનું જાડપણું થાય આઠ પૂર્વ, પશ્ચિમ મહાવિદેહના વાળાગ્રે ૧ ભરત, ઐરવતના મનુષ્યના વાળાગ્રનું જાડપણું થાય એહવા ૮ વાળાગ્રે ૧ લિખ થાય, આઠ લિખે ૧ જુ થાય, આઠ જુએ ૧ જવમધ્ય થાય આઠ જવ મધ્યે ૧ અંગુલ થાય, છ અંગુલે ૧ પગ થાય, ૧૨ અંગુલે ૧ વેંત થાય ૨૪ અંગુલે ૧ હાથ થાય, ૪૮ અંગુલે ૧ કુક્ષિ થાય, ૯૬ અંગુલે ૧ ધનુષ્ય થાય, ૨ હજાર ધનુષ્યે ૧ ગાઉ થાય, ૪ ગાઉએ ૧ જોજન થાય, એ ઉત્સેધાંગુલે ૨૪ દંડકની અવગાહના વર્ણવી છે. પ્રમાણાંગુલનું માન કહે છે ભરતાદિ ચક્રવર્તિનું કાંકણિ રત્ન હોય તે ૮ સોનઈયા ભાર છે સોનઈયાનું તોલ કહે છે-૪ મધુર તિફલે ૧ શ્વેત સરસવ થાય, ૧૬ સરસવે ૧ અડદ થાય, ૨ અડદે ૧ ગુંજા થાય, ૫ ગુંજાએ ૧ માસો થાય, ૧૬ માસે ૧ સોનઈયો થાય, એહવા ૮ સોનઈયા ભારનું કાંકણિ રત્ન હોય. તેને ૬ તળા, ૮ ખુણા, ૧૨ હાંશ છે [illegible] અધિકરણ સંસ્થાન છે તે કાંકણિ રત્નની એકેક હાંશ ઉત્સેધાંગુલની પહોળી છે અને એ ઉત્સેધાંગુલ તે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરનું અર્ધઅંગુલ થાય. તેને હજારગુણું કરીએ ત્યારે

શ્રી પ્રમાણબોધનો થોકડો

૧ પ્રમાણાંગુલ થાય એટલે મહાવીર સ્વામીના પાંચસે આત્મ-અંગુલે ૧ પ્રમાણાંગુલ થાય એહવા ૬ પ્રમાણાંગુલે ૧ પગ થાય, ૧૨ અંગુલે ૧ વેંત થાય, ૨૪ અંગુલે ૧ હાથ થાય. ૪૮ અંગુલે ૧ કુક્ષિ થાય, ૯૬ અંગુલે ૧ ધનુષ થાય, ૨ હજાર ધનુષે ૧ ગાઉ થાય. ૪ ગાઉએ ૧ જોજન થાય, એ પ્રમાણાંગુલે પૃથ્વી, પર્વત, વિમાન, નરકાવાસા, દ્વિપ, સમુદ્ર, નરક, દેવલોક, લોક, અલોક, શાશ્વતી જમીન રત્ન પ્રભાદિક ૨૮ બોલનું તથા દ્વિપ-સમુદ્રાદિ ૨૮ બોલનું લાંબપણું, પહોળપણું, ઉંચપણું, ઉંડપણું, પરિધિ પ્રમુખના માન વર્ણવ્યા છે ૩ એ ૩ પ્રકારના અંગુલ કહ્યા, તે પ્રત્યેક પ્રત્યેકના ત્રણ ત્રણ ભેદ–શ્રેણિઅંગુલ ૧, પ્રતરાંગુલ ૨, ઘનાંગુલ ૩ તીહાં અસત્કલ્પનાએ શ્રેણી તે અસંખ્યાતા જોજન ક્રોડાક્રોડી પ્રમાણે લાંબી, અને એક આકાશ-પ્રદેશની પહોળી, જાડપણે લોકાંત સુધી હોય તેને શ્રેણી કહીયે ૧ તે શ્રેણીને શ્રેણી ગુણો કરીયે તેને પ્રતર કહીયે ૨ તે પ્રતરને શ્રેણી ગુણો કરીયે તેને ઘન કહીયે ૩ તે ઘનીકૃત લોકને સંખ્યાતગુણો કરીયે ત્યારે સંખ્યાતા લોક અલોકમાં થાય. તે સંખ્યાતા લોકને અસંખ્યાત ગુણા કરીયે ત્યારે અસંખ્યાતા લોક અલોકમાં થાય. તે અસંખ્યાતા લોકને અનંતગુણા કરીયે ત્યારે અનંતા લોક અલોકમાં થાય. અને તે અનંતા લોકના જેટલા આકાશ પ્રદેશ છે તેટલા નિગોદના એક શરીરમાંહિ નિગોદિયા જીવ છે અસંખ્યાતા સૂક્ષ્મ નિગોદે ૧ બાદર નિગોદ થાય એક નિગોદમાં અનંતા જીવ જાણવા, એ ૩ પ્રકારના અંગુલ કહ્યા ૩ પ્રકારના પલ્યોપમનું માન કહે છે. તેમાં પલ્યોપમના ૩ ભેદ:–ઉદ્ધાર પલ્યોપમ ૧, અદ્ધાપલ્યોપમ ૨, ક્ષેત્રપલ્યોપમ ૩ એ એકના બબ્બે ભેદ. સૂક્ષ્મ ને બાદર પ્રથમ બાદર ઉદ્ધાર પલ્યોપમનું સ્વરૂપ કહે છે–એક જોજનનો ઉત્સેધાંગુલે લાંબો, પહોળો ને ઉંડો એહવો ૧ પાલો (કુવો) કલ્પીયે. તેના ત્રિગુણી ઝાઝેરી પરિધિ હોય. તે પાલો દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરના, જુગલીયાના મસ્તકના કેશ તે એક દિનથી માંડીને ૭ દિનના ઉગ્યા વાલાગ્રે કરી ભરીયે, એવો તો ઠાંસી ઠાંસીને

ભરીયે કે અગ્નિમાંહિ બળે નહિ, વાયરે કરી ઉડે નહિ, પાણીયે કરી સડે નહિ, પોલારના અભાવથી વિધ્વંસે નહિ, દુર્ગંધ થાય નહિ, ચક્રવર્તિનું સૈન્ય ઉપર ચાલે તોપણ નમે કે ડોલે નહિ. ગંગાનદીનો પ્રવાહ ઉપર ચાલે તોપણ પાણીમાંહિ ભેદાય નહિ. પાલામાંથી સમયે સમયે એક એક વાળાગ્ર કાઢીયે, એમ કાઢતાં જેટલે કાળે પાલો ખાલી થાય, બાકી એકે રજ રહે નહિ, તેટલા કાળને બાદર ઉદ્ધાર-પલ્યોપમ કહીયે. તે પલ્યોપમ સંખ્યાત સમયનો જાણવો. એહવા દશ કોડાકોડી પલ્યોપમે બાદર ઉદ્ધાર સાગરોપમ થાય. કેવળ પરૂપણા માત્ર છે. એ બાદર ઉદ્ધાર પલ્યોપમ ૧, સૂક્ષ્મ ઉદ્ધાર પલ્યોપમનું માન કહે છે-જેમ એક જોજનનો પાલો કલ્પિયે તે પૂર્વવત તે પાલામાંહિ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂના જુગલીયાના માથાના કેશ એક દિનથી સાત દિનના ઉગ્યા વાલાગ્ર લઇયે. એકેકા વાલાગ્રના અસંખ્યાતા ખંડ કરીયે, તે ખંડ કેવડા નાના થાય-ચક્ષુ ઇંદ્રિયની અવગેહણાથી અસંખ્યાતમે ભાગે અને નાના સૂક્ષ્મ વનસ્પતિ જીવના શરીરની અવગેહણાથી અસંખ્યાતગુણા મહોટા, અને જેવડું એક બાદર પૃથ્વીકાયના જીવનું શરીર તેવડા વાલાગ્રના ખંડ નાના થાય તે વાલાગ્રના ખંડ અગ્નિયે બળે નહિ, વાયરે ઉડે નહિ. તે વાલાગ્રને ખંડે કરી પાલો ઠાંસી-ઠાંસીને ભરીયે, તે પાલામાંહિથી સમયે સમયે એકેકો વાલાગ્રનો ખંડ કાઢીયે એમ કાઢતાં જેટલે કાળે તે પાલો ખાલી થાય, તેટલા કાળને સૂક્ષ્મ ઉદ્ધાર-પલ્યોપમ કહીયે. એ પલ્યોપમ અસંખ્યાતા સમયનો થાય એહવા દશ કોડાકોડી પલ્યોપમે ૧ સૂક્ષ્મ ઉદ્ધાર સાગરોપમ થાય એ સાગરોપમે દ્વિપ સમુદ્રનું માન વર્ણવ્યું છે અઢી ઉદ્ધાર સાગરોપમના જેટલા સમય થાય તેટલા દ્વિપ સમુદ્ર તિર્છા લોકમાં છે જંબુદ્વિપ એક લાખ જોજનનો લાંબો ને પહોળો એમ કામ અમલ્યા લવણ સમુદ્ર બે લાખ જોજનનો-ધાતકી ખંડ ૪ લાખ જોજનનો, એમ કામ અમલ્યા અસંખ્યાતા દ્વિપ સમુદ્ર જાણવા. એ સૂક્ષ્મ ઉદ્ધાર પલ્યોપમ ૨,

અદ્ધા પલ્યોપમનું સ્વરૂપ કહે છે, તેના ૨ ભેદ-સુક્ષ્મ ને બાદર તેમાં બાદર અદ્ધા પલ્યોપમ કેહને કહીયે એક જોજનનો લાંબો, પહોળો ને ઉંડો ચારે હાંસે સરખો પૂર્વવત પાલો કલ્પીયે. દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ જુગલીયા મનુષ્યના વાળાએ કરી પાલો ઠાંસી-ઠાંસીને ભરીયે. પછી સો સો વરસે એકેકો વાલાગ્ર કાઢીયે. એમ કાઢતાં જેટલે કાળે તે પાલો ખાલી થાય, તેટલા કાળને બાદર અદ્ધા પલ્યોપમ કહીયે. એ પલ્ય સંખ્યાતા ક્રોડિ વરસે થાય. એહવા દસ ક્રોડાક્રોડી બાદર અદ્ધા પલ્યોપમે ૧ બાદર અદ્ધા સાગરોપમ થાય. કેવલ પ્રરૂપણા માત્ર છે ૧ સૂક્ષ્મ અદ્ધા પલ્યોપમનું સ્વરૂપ કહે છે. એક જોજનનો લાંબો, પહોળો ને ઉંડો પાલો પૂર્વવત્ કલ્પીયે. તેહમાં પૂર્વવત્ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રના જુગલીયાના વાલાગ્રને અસંખ્યાતા ખંડ કરી ભરીયે, પાલામાંથી સો સો વરસે એકેક ખંડ કાઢીયે, જેટલે કાલે તે પાલો ખાલી થાય, તેટલા કાળને સૂક્ષ્મ અદ્ધા પલ્યોપમ કહીયે એહવા દશ ક્રોડાક્રોડી પલ્યોપમે ૧ સૂક્ષ્મ અદ્ધા સાગરોપમ થાય, એ સાગરોપમ નારકી, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવતા એ ૪ ગતિના આયુષ વર્ણવ્યા છે ૨ ક્ષેત્ર પલ્યોપમ કહે છે:-ક્ષેત્ર પલ્યોપમના ૨ ભેદ-સૂક્ષ્મ ને બાદર તેમાં બાદર ક્ષેત્ર પલ્યોપમ કેહને કહીયે. એક જોજનનો લાંબો, પહોળો ને ઉંડો પૂર્વવત્ પાલો કલ્પીયે, તેમાં પૂર્વવત્ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રના જુગલીયાના માથાના વાળાગ્ર ભરીયે, તે પાલા માહિલા વાળાગ્રના ફરસ્યા આકાશ પ્રદેશને સમયે સમયે અપહરતા જેટલે કાળે તે પાલો ખાલી થાય, તેટલા કાળને બાદર ક્ષેત્ર પલ્યોપમ કહીયે. એ પાલો ખાલી થતાં અસંખ્યાતી અવસર્પિણી ઉત્સર્પિણી વહી જાય, એહવા દશ ક્રોડાક્રોડી પલ્યોપમે ૧ બાદર ક્ષેત્ર સાગરોપમ થાય, કેવલ પ્રરૂપણા માત્ર છે. મતાંતરે જીવ દ્રવ્યના પરિણામ દાખવ્યા છે. ૧ સુક્ષ્મ ક્ષેત્ર પલ્યોપમનું સ્વરૂપ કહે છે. એક જોજનનો લાંબો, પહોળો ને ઉંડો પૂર્વવત્ પાલો કલ્પીએ, તેમાં દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રના જુગલીયાના વાળાગ્રના અસંખ્યાતા ખંડ કરી ભરીયે, તે

પાંચ માંહિલા વાળાગ્રના ફરસ્યા આકાશ પ્રદેશ તથા અણફરસ્યા આકાશ પ્રદેશ છે, તે ફરસ્યા અણ ફરસ્યા આકાશ પ્રદેશને સમયે સમયે અપહરીયે. જેટલે કાળે પાલો ખાલી થાય, તેટલા કાળને ૧ સુક્ષ્મ ક્ષેત્ર પલ્યોપમ કહીયે. એહવા દશ કોડાકોડી સુક્ષ્મ ક્ષેત્ર પલ્યોપમે ૧ સુક્ષ્મ ક્ષેત્ર સાગરોપમ થાય. એ સાગરોપમના દૃષ્ટિવાદ સૂત્રે ભાવ વર્ણવ્યા છે. ૨ એ ત્રણ પ્રકારના અંગુલ તથા ત્રણ પ્રકારના પલ્યોપમનું માન કહ્યું. ઇતિ.

અથ શ્રી પચીસ બોલનો થોકડો.

---

૧ પહેલે બોલે મહાવીર પ્રભુએ એકાએક દીક્ષા લીધી અને મોક્ષ પણ એકાએક ગયા ઊર્ધ્વલોકે સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન એક લાખ જોજનનું છે, તિર્છા લોકે જંબુદ્વીપ એક લાખ જોજનનો છે, અધો લોકે સાતમી નરકે અપઈઠાણ નરકાવાસો એક લાખ જોજનનો છે ચિત્રા નક્ષત્ર, સ્વાતિ નક્ષત્ર, આર્દ્રા નક્ષત્ર એ ત્રણ નક્ષત્રનો એકેકો તારો કહ્યો છે ૨ બીજે બોલે ધર્મ કરણી કરતી વખતે બે દીશા સન્મુખ બેસી કરવી તે પૂર્વ અને ઉત્તર. બે પ્રકારે ધર્મ કહ્યાં છે, ગૃહસ્થ ધર્મ અને સાધુ ધર્મ. બે પ્રકારે જીવ કહ્યા છે, સિદ્ધના જીવ અને સંસારી જીવ. બે પ્રકારે દુઃખ કહ્યુ છે, તે શારીરિક દુઃખ અને માનસિક દુઃખ. પૂર્વાફાલ્ગુની નક્ષત્ર, ઉત્તરાફાલ્ગુની નક્ષત્ર, પૂર્વાભાદ્રપદ અને ઉત્તરાભાદ્રપદ એ ત્રણ નક્ષત્રના બબે તારા કહ્યા છે ૩ ત્રીજે બોલે શ્રાવક ત્રણ મનોરથ ચિંતવે તે એવી રીતે કે, હે ભગવાન! હું આરંભ અને પરિગ્રહ ક્યારે છાંડીશ! હે ભગવાન! હું પંચ મહાવ્રત ક્યારે આદરીશ! હે ભગવાન! હું આલોયણા કરી સંથારો ક્યારે કરીશ! તે વચનને ધન્ય છે ત્રણ પ્રકારના જિન કહ્યા: ૧ અવધિજ્ઞાની જિન, ૨ મનઃપર્યવજ્ઞાની જિન ૩ કેવળ

ગ્નાની જિન. ત્રણ પ્રકારના પાત્ર સાધુને ખપે તે-૧ માટીનું, ૨. તુંબડાનું, ૩. કાષ્ઠનું સાત નક્ષત્રના ત્રણ ત્રણ તારા કહ્યા છે. અભિચ, શ્રવણ, અશ્વની, ભરણી, મૃગશર, પુષ્ય, જ્યેષ્ઠા એ સાત નક્ષત્ર ૪ થાયે બોલે શ્રાવકને ચાર વીસામા કહ્યા છે, ભાર વહેનારને દ્રષ્ટાંતે. એવી રીતે કે ભાર એક ખભેથી બીજે ખભે લે તે એક વીસામો ૧, કોઈ જગ્યાએ એટલે કે શેતરે બેસે મુકીને પીશાબ કરવા જાય કે ઝાડે ફરવા જાય તે બીજો વીસામો ૨, ગામ દૂર હોય, રસ્તામાં ધર્મશાળા કે પક્ષનું દેવળ આવે ત્યાં રાત રહે તે ત્રીજો વીસામો. ૩, પોતાને કે ધણીને ત્યાં ભાર મૂકે તે ચોથો વીસામો, ૪. હવે એ દ્રષ્ટાંત શ્રાવકના ઉપર ઉતારે છે. તે જેમ ભાર લીધો તેમ શ્રાવકને બોજો તે અઢાર પાપ રૂપ. તેના ચાર વીસામા નીચે પ્રમાણે-શ્રાવક આઠમ, પાખી ઉપવાસ, એકાસણું કરે તે પાપ રૂપ બોજો-એક ખાંધેથી બીજે ખાંધે લેવા રૂપ તે પહેલો વીસામો. કેમકે ઉપવાસ કર્યો તે પોતાની જાતને માટે ખાવાનું બંધ કર્યું અથવા પાપબંધ કર્યું પણ બીજાને માટે કરવું પડે છે, તેથી પહેલો વીસામો જાણવો ૧, શ્રાવક એક સામાયક, બે સામાયક અથવા બે ઘડીનું, ચાર ઘડીનું દેશાવગાસિક કરે તે બીજો વીસામો જાણવો. કેમકે એટલો વખત પાપબંધી રોકાયો. ૨, શ્રાવક આઠમ પાખીના પોષધ કરે તે રાત દિવસ રૂપ ત્રીજો વીસામો ૩, શ્રાવક આલોયણા કરી સંથારો કરે ત્યારે સર્વ પાપથી નિવર્ત્યો એ ભાર પેર મુકવા રૂપ ચોથો વિસામો, ૪ શ્રાવકને ચાર પ્રકારનું રાત્રિ-ભોજન કહ્યું છે તે જેમકે રાત્રિએ રાંધે અને દિવસે ખાય તે અશુદ્ધ. ૧, દિવસે રાંધે અને રાત્રિએ ખાય તે પણ અશુદ્ધ, ૨, રાત્રે રાંધે અને રાત્રે ખાય તે પણ અશુદ્ધ. ૩, દીવસે રાંધે અને દીવસે ખાય તે શુદ્ધ ૪, વળી એજ ચાર ભાંગા બીજી રીતે કહે છે:- અંધારી જગ્યાએ રાંધે અને અજવાળે ખાય તે અશુદ્ધ. ૧, અજવાળામાં રાંધે અને અંધારી જગ્યાએ ખાય તે પણ અશુદ્ધ. અંધારી જગ્યાએ રાંધે અને અંધારી જગ્યાએ ખાય તે

પાલા માંહિલા વાળાગ્રના ફરસ્યા આકાશ પ્રદેશ તથા અનફરસ્યા આકાશ પ્રદેશ છે, તે ફરસ્યા અણ ફરસ્યા આકાશ પ્રદેશને સમયે સમયે અપહરીયે. જેટલે કાળે પાલો ખાલી થાય, તેટલા કાળને ૧ સુક્ષ્મ ક્ષેત્ર પલ્યોપમ કહીયે. એહવા ૧૦ કોડાકોડી સુક્ષ્મ ક્ષેત્ર પલ્યોપમે ૧ સુક્ષ્મ ક્ષેત્ર સાગરોપમ થાય એ સાગરોપમના દ્રષ્ટિવાદ સૂત્રે ભાવ વર્ણવ્યા છે ૨ એ ત્રણ પ્રકારના અંગુલ તથા ત્રણ પ્રકારના પલ્યોપમનું માન કહ્યું. ઇતિ

અથ શ્રી પચીસ બોલનો થોકડો.

૧ પહેલે બોલે મહાવીર પ્રભુએ એકાએક દીક્ષા લીધી અને મોક્ષ પણ એકાએક ગયા ઉર્દ્ધલોકે સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન એક લાખ જોજનનું છે, તિર્છા લોકે જંબુદ્વીપ એક લાખ જોજનનો છે, અધો લોકે સાતમી નરકે અપઈઠાણ નરકાવાસો એક લાખ જોજનનો છે. ચિત્રા નક્ષત્ર, શાંતિ નક્ષત્ર, આર્દ્રા નક્ષત્ર એ ત્રણ નક્ષત્રનો એકેકો તારો કહ્યો છે. ૨ બીજે બોલે ધર્મકરણી કરતી વખતે બે દીશા સન્મુખ બેસી કરવી તે પૂર્વ અને ઉત્તર. બે પ્રકારે ધર્મ કહ્યો છે; ગૃહસ્થ ધર્મ અને સાધુ ધર્મ. બે પ્રકારે જીવ કહ્યા છે, સિદ્ધના જીવ અને સંસારી જીવ. બે પ્રકારે દુઃખ કહ્યું છે, તે શારીરિક દુઃખ અને માનસિક દુઃખ. પૂર્વાફાલ્ગુણી નક્ષત્ર, ઉત્તરાફાલ્ગુણી નક્ષત્ર, પૂર્વાભાદ્રપદ અને ઉત્તરાભાદ્રપદ એ ચાર નક્ષત્રના બબે તારા કહ્યા છે. ૩ ત્રીજે બોલે શ્રાવક ત્રણ મનોરથ ચિંતવે તે એવી રીતે કે, હે ભગવાન! હું આરંભ અને પરિગ્રહ કયારે છાંડીશ? હે ભગવાન! હું પંચ મહાવ્રતધારી કયારે થઇશ? હે ભગવાન! હું આલોયણા કરી સંથારો કયારે કરીશ? તે વખતને ધન્ય છે. ત્રણ પ્રકારના જિન કહ્યા:—૧. અવધિજ્ઞાની જિન, ૨. મનઃપર્યવજ્ઞાની જિન. ૩. કેવળ-

મતમાં દેવ અલખ, ગુરૂ દરવેશ. ૬, સમકિતની છ જતના કહે છે-અન્યતીર્થીના ગુણગ્રામ ન કરે ૧, અન્યતીર્થીને માને, વાંદે ને પૂજે નહિ. ૨, અન્યતીર્થીને બોલાવ્યા વિના પોતે બોલે નહિ, ૩, વારંવાર એ સાથે આલાપ સંલાપ કરે નહિ ૪, અન્યતીર્થીને તરણતારણ માની અન્ન પાણી આપે નહિ. (દયાબુદ્ધિ, અનુકંપાનો આગાર) ૫, અન્યતીર્થીને ધર્મબુદ્ધિએ વસ્ત્ર, પાત્ર આપે નહિ સાતા નિમિત્તે આપે. ૬, છ લેશ્યાના વિચાર કહે છે. કૃષ્ણ લેશ્યાવાળાને જીવ હિંસા કરવાની ઇચ્છા હોય ૧, નીલ લેશ્યાવાળાને ચોરીની ઇચ્છા હોય ૨, કાપુત લેશ્યાવાળાને મૈથુનની ઇચ્છા હોય. ૩, તેજુ લેશ્યાવાળાને તપશ્ચર્યા કરવાની ઇચ્છા હોય ૪, પદ્મ લેશ્યાવાળાને દાન દેવાની ઇચ્છા હોય. ૫, શુકલ લેશ્યાવાળાને મોક્ષની ઇચ્છા હોય. ૬, કૃતિકા, અશ્લેષા એ બે નક્ષત્રના છ છ તારા છે. ૭ સાતમે બોલે સાત કારણે છદ્મસ્ત જાણવો. પ્રાણાતિપાત લગાડે ૧, મૃષાવાદ લગાડે. ૨, અદત્તાદાન લગાડે. ૩, શબ્દ, રૂપ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ તેનો સ્વાદ લે. ૪, પૂજા સત્કાર વાંછે. ૫, નિર્વધ પરૂપે પણ સાવધ લાગે. ૬, જેવું પરૂપે તેવું કરી શકે નહિ. ૭, એ સાત વાના જેનામાં હોય તે છદ્મસ્ત જાણવો સાત પ્રકારે આઉખું ઘટે તે કહે છે-ધાસ્કો પડવાથી મરે. ૧, શસ્ત્રથી મરે. ૨, મંત્ર ગુડથી મરે. ૩, ઘણે આહારે અજીર્ણથી મરે ૪, શુલાદિક વેદનાથી મરે. ૫, સર્પાદિક કરડેથી મરે ૬, શ્વાસોશ્વાસ રૂંધાવાથી મરે, ૭, એ સાત પ્રકારે આઉખું તુટે. ૭, હવે સાત નય કહે છે, નિગમ નય, ૧, સંગ્રહ નય, ૨, વ્યવહાર નય, ૩, ઋજુ સૂત્ર નય, ૪, શબ્દ નય, ૫, સમભિરૂઢ નય, ૬, એવંભૂત નય, ૭, એ સાત પ્રકારે નય કહ્યા. મઘા નક્ષત્રના સાત તારા કહ્યા છે. ૮, આઠમે બોલે આચાર્યની આઠ સંપદા, આચાર સંપદા, ૧, શરીર સંપદા, ૨, સૂત્ર સંપદા, ૩, વચન સંપદા, ૪, પ્રયોગ સંપદા, ૫, મતિ સંપદા, ૬, સંગ્રહ સંપદા, ૭, વાચના સંપદા, ૮, એકલવિહારી સાધુ-સાધ્વીના આઠ અવગુણ કહ્યા છે તેના

અશુદ્ધ. ૩ અજવાળી જગ્યાએ રાંધે અને અજવાળી જગ્યાએ ખાય તે શુદ્ધ ૪. પૂર્વાષાઢા નક્ષત્ર, ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્ર, અનુરાધા નક્ષત્ર, એ ત્રણના ચાર ચાર તારા કહ્યા છે. ૫ પાંચમે બોલે સમકિતના લક્ષણ પાંચ. સંમ ૧, સંવેગ ૨, નિર્વેગ ૩ અનુકંપા ૪, આસ્તા ૫ પાંચ સમકિતના દુષણ કહ્યા છે- મિથ્યાત્વીએ બોલાવ્યા પહેલાં પોતે તેને બોલાવે તે. ૧, મિથ્યાત્વીના સામું વારંવાર જોવું તે. ૨, મિથ્યાત્વીને પહોંચાડવા જવું તે. ૩. કામ વિના તેનાં મકાન ઉપર જવું તે. ૪. વારંવાર તેના મકાન ઉપર જવું તે. ૫. એ પાંચ દુષણ પાંચ સમકિતનાં ભૂષણ કહે છે. ધર્મને વિષે ચતુરાઈ રાખે તે સમકિતનું ભૂષણ. ૧. જિનશાસનને અનેક રીતે દીપાવે તે, ૨. સાધુની સેવા કરે તે. ૩. ધર્મથી ડગતાને સ્થિર કરે તે. ૪. સાધુ, સ્વધર્મીની વેયાવચ્ચ કરે તે. ૫ એ પાંચ ભૂષણ જાણવા. શરીરમાંહિથી પાંચ ઠેકાણેથી જીવ નીકળે તે કહે છે પગને તળીએથી નીકળે તે નરકે જાય ૧ જાંગેથી નીકળે તે તિર્યંચમાં જાય. ૨. છાતીએથી નીકળે તે મનુષ્યમાં જાય, ૩. મસ્તકેથી નીકળે તે દેવલોકમાં જાય ૪ અને સર્વાંગથી નીકળે તે મોક્ષ જાય. ૫, પાંચ પ્રકારે જીવ ધર્મ ન પામે તે કહે છે અહંકારી ૧, ક્રોધી ૨, રોગી ૩, પ્રમાદી ૪ આળસુ ૫. પાંચ નક્ષત્રના પાંચ પાંચ તારા કહ્યા છે તે રોહીણી ૧, પુનર્વસુ ૨, ધનિષ્ટા ૩, વિશાખા ૪, હસ્ત ૫ છઠે બોલે છ પ્રકારે સાધુ આહાર કરે તે કહે છે-ક્ષુધાવેદની સમાવવાને માટે. ૧, વેયાવચ્ચ કરવાને માટે ૨, ઈરીયાવહી સોધવાને માટે, ૩, સંયમના નિર્વાહને માટે ૪, આયુષ્ય નિભાવવાને માટે. ૫, રાત્રીએ ધર્મ જાગરણ કરવાને માટે. ૬ છ ધર્મના દેવ ગુરૂના નામ કહે છે-જૈન ધર્મમાં દેવ અરિહંત, ગુરૂ નિર્ગ્રંથ ૧, બૌદ્ધ મતમાં દેવ બુદ્ધ, ગુરૂ કુંચી ૨, શીવ મતમાં દેવ રૂદ્ર, ગુરૂ સંન્યાસી, ૩ દેવી મતમાં દેવી ધર્મ, ગુરૂ વૈરાગી ૪ ભાગવત મતના દેવ ભગવાન, ગુરૂ સંન્યાસી ૫, સાંખ્ય

વધે. ૨, ઉણોદરી કરે તો જ્ઞાન વધે. ૩, થોડું બોલે તો જ્ઞાન વધે. ૪, પંડિતની સોબત કરે તો જ્ઞાન વધે. ૫, વિનય કરે તો જ્ઞાન વધે. ૬, કપટરહિત તપ કરે તો જ્ઞાન વધે. ૭, સંસાર અસાર જાણે તો જ્ઞાન વધે. ૮, માંહોમાંહી ચર્ચા-વાર્તા કરે તો જ્ઞાન વધે ૯, જ્ઞાની પાસે ભણે તો જ્ઞાન વધે. ૧૦, ઇંદ્રિયોના વિષયનો ત્યાગ કરે તો જ્ઞાન વધે, ૧૧, મૂળ નક્ષત્રના અગીઆર તારા છે. ૧૨–બારમે બોલે બાર કારણે આત્માનું પરમ કલ્યાણ થાય તે કહે છે–સમકિત નિર્મળ પાળે તો આત્માનું પરમ કલ્યાણ થાય–શ્રેણિક રાજાની પેરે ૧, નિયાણારહીત કરણી કરે તો પરમ કલ્યાણ થાય–તામલી તાપસની પેરે ૨, મન વચન કાયાના જોગ કબજે રાખે તો પરમ કલ્યાણ થાય-ગજસુકુમાલ મુનિની પેરે. ૩, છતી શક્તિએ ક્ષમા કરે તો પરમ કલ્યાણ થાય–પરદેશી રાજાની પેરે. ૪, પાંચ ઇંદ્રિ દમન કરે તો પરમ કલ્યાણ થાય–ધર્મરૂચી અણગારની પેરે. ૫, સાધુનો શુદ્ધ આચાર પાળે તો પરમ કલ્યાણ થાય–મના અણગારની પેરે ૬, ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા–પ્રતિત રાખે તો પરમ કલ્યાણ થાય-વરૂણ નાગ નતુઆના મિત્રની પેરે. ૭, માયા કપટ છોડે તો પરમ કલ્યાણ થાય–મલ્લિનાથના ૬ મિત્રની પેરે ૮, આપ ધર્મ અવર નીપજાવે તો પરમ કલ્યાણ થાય–સંજતિ રાજાની પેરે ૯, રોગ આવે હાય બોલ ન કરે તો પરમ કલ્યાણ થાય-અનાથી નિર્ગ્રંથની પેરે ૧૦, પરિગ્રહ આવ્યા મમભાવ નાખે તો પરમ કલ્યાણ થાય-મેતારજ મુનિની પેરે. ૧૧, તૃષ્ણા ઉપજ [illegible] તેને પાછી વાળે તો પરમ કલ્યાણ થાય-કપીલ કેવળીની પેરે. ૧૨ ૧૩ તેરમે બોલે તેર તલુઆ કરે છે–જન્મરૂપી ? અને [illegible] તલુઓ ૧, [illegible] ? અને [illegible] તલુઓ ૨, [illegible] ? અને [illegible] તલુઓ ૩, [illegible] ? અને [illegible] તલુઓ ૪, [illegible] ? અને [illegible] તલુઓ ૫, [illegible] ? અને [illegible] તલુઓ ૬, [illegible] ? અને [illegible] તલુઓ ૭, [illegible] ? અને

મિથ્યાત્વરૂપી તણખો. ૮, સંજમરૂપી રૂ અને અસંજમરૂપી તણખો, ૯, તપસ્વીરૂપી રૂ અને ક્રોધરૂપી તણખો, ૧૦. વિવેકરૂપી રૂ અને અભિમાનરૂપી તણખો. ૧૧, સ્નેહરૂપી રૂ અને માયારૂપી તણખો, ૧૨, સંતોષરૂપી રૂ અને લોભરૂપી તણખો, ૧૩, એ તેર તણખા. હવે તેર કાઠીઆ કહે છે જુગાર ૧, આળસ ૨, શોક ૩, ભય ૪, વિકથા ૫, કૌતક ૬, ક્રોધ ૭, કૃપણ બુદ્ધિ ૮, અજ્ઞાન ૯, વહેમ ૧૦, નિદ્રા ૧૧, મદ ૧૨, મોહ ૧૩, એ તેર કાઠીઆ. ૧૪–ચૌદમે બોલે વ્યાખ્યાન સાંભળનારના ૧૪ ગુણ કહે છે–ભક્તિવંત હોય ૧. મીઠા બોલો હોય ૨, ગર્વ રહીત હોય ૩, સાંભળ્યા ઉપર રૂચી હોય ૪, ચપળતા રહિત એકાગ્ર ચિત્તે સાંભળનાર હોય ૫, જેવું સાંભળે તેવું પૂછનારને બરાબર કહે ૬, વાણીને પ્રકાશમાં લાવનાર હોય ૭, ઘણાં શાસ્ત્ર સાંભળીને તેના રહસ્યનો જાણ હોય ૮, ધર્મકાર્યમાં આળસ ન કરનાર હોય ૯, ધર્મ સાંભળતા નિદ્રા ન કરનાર હોય ૧૦, બુદ્ધિવંત હોય ૧૧, દાતાર ગુણ હોય ૧૨, જેની પાસે ધર્મ સાંભળે તેના ગુણનો ફેલાવો કરનાર હોય ૧૩, કોઈની નિંદા ન કરે તેમજ તેમનો વાદવિવાદ ન કરે ૧૪, ૧૫ પંદરમે બોલે વિનીત શિષ્યના પંદર ગુણ કહે છે–ગુરૂથી નીચા આસને બેસવાવાળો હોય ૧, ચપળપણા રહિત હોય ૨, માયા રહિત હોય ૩, કુતુહલ રહિત હોય ૪, કર્કસ વચનરહિત હોય ૫, લાંબો વખત પહોંચે તેવો ક્રોધ ન કરનાર હોય ૬, મિત્ર સાથે મિત્રતા રાખે ૭, સૂત્ર ભણી મદ ન કરે ૮, આચાર્યાદિકની નિંદા ન કરે ૯, શિખામણ દેનાર ઉપર ક્રોધ ન કરે ૧૦, પુઠ પાછળ વાલેસરીના ગુણ બોલે ૧૧, કલેશ, મગના રહિત હોય ૧૨, તત્વનો જાણ હોય ૧૩, વિનયવંત હોય ૧૪, લજ્જાવંત તથા ઈંદ્રિનો દમનાર હોય ૧૫, સોળમે બોલે સોળ પ્રકારના વચન જાણવા તે કહે છે–એક વચન ઘટ, પટ, વૃક્ષ ૧, દ્વિવચન ઘટો, પટો, વૃક્ષો ૨, બહુવચન ઘટા, પટા, વૃક્ષા ૩, સ્ત્રીલિંગે વચન:–કુમારી, નગરી, નદી. ૪, પુરૂષલિંગે વચન–દેવ, નર, અરિહંત, સાધુ ૫, નપું-

સકલિંગે વચન-કપટ, કમળ, નેત્ર. ૬, અતીતકાળ વચન (ગયો કાળ)-કરેલું, થએલું, ૭ અનાગતકાળ વચન (આવતો કાળ)-કરશે, થશે, ભાંગશે. ૮, વર્તમાનકાળ વચન-કરે છે, થાય છે, ભણે છે. ૯ પરોક્ષ વચન-એ કાર્ય તેણે કર્યું ૧૦, પ્રત્યક્ષ વચન એમજ છે ૧૧, ઉપનિત વચન-એ પુરૂષ રૂપવંત છે ૧૨, અપનીત વચન-જેમ એ પુરૂષ કુરૂપવંત છે ૧૩, ઉપનીત અપનીત વચન-જેમ એ રૂપવંત પણ કુશીલિઓ છે ૧૪, અપનીત ઉપનીત વચન-જેમ એ પુરૂષ કુશીલિઓ પણ રૂપવંત છે ૧૫, અધ્યાત્મ વચન-ભગ્ન બોલે (તુટેલું વચન), રૂ વાણીઆની પેરે રૂ પા ૧૬. સત્તરમે બોલે સત્તર પ્રકારનો સંયમ કહે છે-પૃથ્વીકાયની દયા પાળવી તે સંયમ ૧, અપકાયની દયા પાળવી તે સંયમ ૨, તેઉકાયની ૩, વાયુકાયની ૪, વનસ્પતિકાયની ૫, બેઇંદ્રિયની ૬, તેઇંદ્રિયની ૭, ચઉરેંદ્રિયની ૮. પંચેંદ્રિયની ૯, અજીવકાયની ૧૦, પેહાની ૧૧, ઉપેહાની ૧૨, પમજ્જણાની ૧૩, પરીઠાવણીયા ૧૪, મન ૧૫, વચન ૧૬, કાયા ૧૭. એ સત્તર પ્રકારનો સંયમ. ૧૭ અઢારમે બોલે અઢાર દ્રવ્ય દીશા કહે છે પૂર્વ ૧, પશ્ચિમ ૨, ઉત્તર ૩, દક્ષિણ ૪, ઈશાન ખુણો ૫, અગ્નિખુણો ૬, નૈઋત્ય ખુણો ૭, વાયવ્ય ખુણો ૮, વિદીશીના આંતરા એ બધા થઇને સોળ, ઉંચી સત્તર અને નીચી અઢાર, એ અઢાર. અઢાર ભાવ દિશા કહે છે-પૃથ્વી ૧, અપ ૨, તેઉ ૩, વાયુ ૪, અગ્રબીઆ ૫, મૂળબીઆ ૬, પોરબીઆ ૭, ખંધબીઆ ૮, બેઇંદ્રિય ૯, તેઇંદ્રિય ૧૦, ચઉરેંદ્રિય ૧૧, પંચેંદ્રિય ૧૨, તિર્યંચ ૧૩, કર્મભૂમિ ૧૪, અકર્મભૂમિ ૧૫, છપ્પન અંતરદ્વીપા ૧૬, દેવતા ૧૭, નારકી ૧૮. એ અઢાર. ૧૯-ઓગણીસમે બોલે કાઉસગ્ગના ઓગણીશ દોષ કહે છે. ઠીંચણ ઉપર એક પગ રાખીને કાઉસગ્ગ કરે તો દોષ ૧, કાયા આઘીપાછી કરે તો દોષ ૨, હીંગળ દે તો દોષ ૩, માથુ નમાવી ઉભો રહે તો દોષ ૪, બે હાથ ઉંચા રાખે તો દોષ ૫, બેડે માથે ... તો દોષ ૬, પગ ઉપર પગ રાખે તો દોષ ૭, શરીર

સાથે ૮, ચોર સાથે ૯, જુગારી સાથે ૧૦, રોગી સાથે ૧૧, ક્રોધી સાથે ૧૨, જુઠાબોલા સાથે ૧૩, કુસંગી સાથે ૧૪, રાજા સાથે ૧૫, શીતળ લેશાવાળા સાથે ૧૬, તેજુ લેશાવાળા સાથે ૧૭, મોઢે મીઠાબોલા સાથે ૧૮, દાનેશ્રી સાથે ૧૯, જ્ઞાની સાથે ૨૦, ગુણકા સાથે ૨૧, બાળક સાથે ૨૨, એ બાવીસ. ૨૩-ત્રેવીસમે બોલે પાંચ ઇંદ્રિયના ત્રેવીશ વિષય કહે છેઃ-શ્રોતેંદ્રિયના ત્રણ વિષય-જીવ શબ્દ ૧, અજીવ શબ્દ ૨, મિશ્ર શબ્દ ૩; ચક્ષુ ઇંદ્રિયના પાંચ વિષય-કાળો ૧, પીળો ૨, લીલો ૩, રાતો ૪, ધોળો ૫, ઘ્રાણેંદ્રિયના બે વિષય-સુર્ભી ગંધ ૧, દુર્ભી ગંધ ૨, કુલ દશ. ફરસ ઇંદ્રિયના આઠ વિષય તે ખરખરો ૧૧, સુંહાળો ૧૨, હલકો ૧૩, ભારે ૧૪, ટાઢો ૧૫, ઉનો ૧૬, લુખો ૧૭, ચીકણો ૧૮, 'રસઇંદ્રિયના પાંચ વિષય-તીખો ૧૯, કડવો ૨૦, કષાયલો ૨૧, ખાટો ૨૨, મીઠો ૨૩, ૨૪-ચોવીસમે બોલે ચોવીસ ટોટા કહે છેઃ-ભણવા ગણવાની આળસ કરે તો જ્ઞાનનો ટોટો-બહુસૂત્રીની શાખ ૧, સાધુ સાધ્વીના દર્શન ન કરે તો સમકિતનો ટોટો-સોમિલ બ્રાહ્મણની સાખ ૨, વખતસર પ્રતિક્રમણ ન કરે તો વ્રત-પચ્ચખાણનો ટોટો-ઉત્તરાધ્યયન અધ્યયન ૨૫ ની શાખ ૩, સાધુ-સાધ્વી મોંહોમાંહી વૈયાવચ્ચ ન કરે તો તીર્થંનો ટોટો-ઠાણાંગની શાખ ૪, તપસ્યાની ને આચારની ચોરી કરે તો દેવતામાં ઉંચી પદવીનો ટોટો-દશવૈકાલિક ભગવતીની શાખ ૫, કઠણ કલુશ ભાવ રાખે તો શીતળતાનો ટોટો-સમાવાયંગની શાખ ૬, અજતનાથી ચાલે તો જીવ-દયાનો ટોટો-દશવૈકાલીકની શાખ ૭, રૂપનો ને યોવનનો મદ કરે તો શુભ કર્મનો ટોટો-પન્નાવણાની શાખ ૮, મોટાનો વિનય ન કરે તો તીર્થંકરની આજ્ઞાનો ટોટો-વ્યવહાર સૂત્રની શાખ ૯, માયા કપટ કરે તો જશ-કીર્તિનો ટોટો-આચારાંગની શાખ ૧૦, પાછલી રાત્રે ધર્મ જાગ્રિકા ન જાગે તો ધર્મધ્યાનનો ટોટો, નીશીથની શાખ ૧૧, ક્રોધ કલેશ કરે તો સ્નેહભાવનો ટોટો-રાય પ્રશ્નીની શાખ ૧૨, મન ઉંચું નીચું કરે તો

અકકનો ટોટો-ભૃગુ પુરોહિતની શાખ ૧૩, જ્ઞાન ભણવુંને બ્રહ્મચર્યનો ટોટો-ઉત્તરાધ્યયનની શાખ ૧૪, સાધુ-સાધ્વી, શ્રાવક-શ્રાવિકા માંહોમાંહી હેત મેળાપ ન રાખે તો જૈન ધર્મનો ટોટો-શંખ પોખલીજીની શાખ ૧૫, સુપાત્રને ઉલ્લાસ ભાવે દાન ન આપે તો પુણ્ય પ્રકૃતિનો ટોટો-કપીલા દાસીની શાખ ૧૬, સાધુ ગામ નગર વિહાર ન કરે તો ધર્મ કથાનો ટોટો-શેલક રાજઋષિની શાખ ૧૭, ભણે ગણે નહિ તો જીનશાસનનો ટોટો-સમાચારીની શાખ ૧૮, વ્રત પચ્ચખાણની આલોયણા કરે નહિ તો મોક્ષના સુખનો ટોટો-પાર્શ્વનાથની બસે છપ્પન સાધ્વીની શાખ ૧૯, અરિહંત, ધર્મ ને ચાર તીર્થના અવર્ણવાદ બોલે તો સત્ ધર્મનો ટોટો-ઠાણાંગની શાખ ૨૦, સાધુનું વચન માને નહિ તો ઉંચી ગતિનો ટોટો-પ્રશ્નકર્તાની શાખ ૨૧. સાધુ-સાધ્વી, ગુરૂ-ગુરૂણીની આજ્ઞા ઉલંઘે તો આરાધકપણાનો ટોટો-સુકુમાલીકાની શાખ તથા ખંધકજીની શાખ ૨૨, ભગવાનના વચન ઉપર શ્રદ્ધા રાખે તો શુદ્ધ માર્ગનો ટોટો-જમાલીની શાખ ૨૩, ભણેલું વારંવાર સંભારે નહિ તો મેળવેલી વિદ્યાનો ટોટો જ્વઋષિની શાખ ૨૪ ૨૫-પચીસમે બોલે સાડાપચીસ આર્યદેશ તથા તેની નગરીના નામ કહે છે મગધ દેશ-રાજગૃહિ નગરી ૧, અંગ દેશ-ચંપાનગરી ૨, બંગદેશ-તામલીપ્તી નગરી ૩, કલીંગ દેશ-કંચનપુર નગરી ૪, કાશીદેશ-વણારસી નગરી ૫, કોશલ દેશ-અયોધ્યા નગરી ૬, કુરૂદેશ-ગજપુર નગરી ૭, કુશાવર્ત દેશ-સોરીપુર નગરી ૮, પંચાળ દેશ-કંપીલપુર નગરી ૯, જંગલ દેશ-અહીછત્રા નગરી ૧૦, કચ્છ દેશ-કૌસંબી નગરી ૧૧, સાંડીલ દેશ-નંદીપુર નગરી ૧૨, માલવ દેશ-ભદ્દિલપુર નગરી ૧૩, વચ્છ દેશ-વૈરાટનગરી ૧૪, દશારણ દેશ-મૃતગાવતી નગરી ૧૫, વરણ દેશ-અચ્છાપુર નગરી ૧૬, ચિદેહ દેશ-સુક્તિવતી નગરી ૧૭, સિંધ દેશ-વિતીભય પાટણ નગરી ૧૮, સોવીર દેશ-મથુરા નગરી ૧૯, વિદેહ દેશ-મીથીલા નગરી ૨૦, સુર સેન દેશ-પાવાપુર નગરી ૨૧, ભંગ દેશ-માંસપુર નગરી ૨૨

પાંચાલ દેશ-કાંડાવતી નગરી ૨૩, કુણાલ દેશ-સાવથી નગરી ૨૪, સોરઠ દેશ-દ્વારકા નગરી ૨૫, કેકાર્ધ દેશ-શ્વેતાંબીકા નગરી ૨૬, એ સાડીપચીસ આર્ય દેશ. ઇતિ આ પચીસ બોલ.

અથ શ્રી શ્રોતા અધિકાર.

શ્રી નંદિસૂત્રમાં શ્રોતા અધિકાર નીચે મુજબ છેઃ—

ગાથા-[1]સેલ ઘણ, [2]કુડગ, [3]ચાલણી, [4]પરિપૂણગ, [5]હંસ, [6]મહિસ, [7]મેસે ય; [8]મસગ, [9]જલુગ, [10]બિરાલી. [11]જાહગ, [12]ગો, [13]ભેરિ. [14]આભીરી ગા. ૧.

ચૌદ પ્રકારના શ્રોતા છે, તેમાં,

૧. સેલ ઘણ—તે પથ્થર ઉપર જેમ મેઘ વરસે પણ પથ્થર પાણીથી ભીંજાય નહિ, તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિક સાંભળે પણ સમ્યક્ જ્ઞાન પામે નહિ, બુદ્ધ થાય નહિ.

દૃષ્ટાંત—કુશિષ્ય રૂપી પથ્થર, સદ્ગુરૂ રૂપી મેઘ અને બોધ રૂપ પાણી. મુગશેલીઆ તથા પુષ્કરાવર્ત્ત મેઘનું દૃષ્ટાંતઃ જેમ, પુષ્કરાવર્ત્ત મેઘથી મુગશેલીઓ પલળ્યો નહિ તેમ એકેક કુશિષ્ય મહાન્ સંવેગાદિક ગુણયુક્ત આચાર્યના પ્રતિબોધ્યા પણ સમજે નહિ, વૈરાગ્ય રંગ પામે નહિ, માટે તે શ્રોતા છાંડવાયોગ્ય છે એ અવિનિતનું દૃષ્ટાંત જાણવું.

જેમ કાળી ભૂમિને વિષે મેઘ વરસે તો તે પાણી ભીંજે તથા પાણી [illegible] તથા ગોધૂમાદિક (ઘઉં પ્રમુખ)ની ઘણી નિષ્પત્તિ કરે, તેમ વિનિત સુશિષ્ય પણ ગુરૂની ઉપદેશરૂપ વાણી સાંભળી હૃદયમાં ધારી રાખે, વૈરાગ્યે કરી ભીંજાય અને અનેક ભવ્ય જીવને વિનય, ધર્મ વિષે પ્રવર્તાવે, માટે તે શ્રોતા આદરવાયોગ્ય છે. ૧

૨ કુંભ—કુંભનું દૃષ્ટાંત. તે કુંભના આઠ ભેદ છે. તેમાં પ્રથમ ચાર સંપૂર્ણ [illegible] તેના ત્રણ ગુણ. ૧ તે મધ્યે પાણી ભરતાં થકાં કિંચિત્ પ્રકાર જાય નહિ. ૨. પોતે શીતળ છે માટે બીજાની પણ તૃષા ઉપશમાવે-શીતળ કરે. ૩ પાણીની મલિનતા પણ પાછળથી [illegible] કરે. તેમ એકેક શ્રોતા વિનયાદિ ગુણે કરી સંપૂર્ણ ભર્યા છે તે [illegible] ૧ ગુરૂદિકનો ઉપદેશ [illegible] કિંચિત્ [illegible] નહિ. ૨ [illegible] છે અને [illegible] વિવિધ [illegible] કરે. ૩ [illegible] મલિનતા [illegible] એ [illegible] છે.

શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સાંભળતાં ઉપદેશક તથા સૂત્રના ગુણ ગુણ ગ્રહ કે અને સ્ખલના પ્રમુખ અવગુણ રૂપ કચરો ગ્રહી રાખે, માટે તે છાંડવાયોગ્ય છે.

૪ પરિપુણગઃ—તે સુઘરી પક્ષીના માળાનું દષ્ટાંત. સુઘરી પક્ષીના માળાથી ઘૃત (ઘી) ગાળતાં ઘૃત ઘૃત નીકળી જાય અને કીટી પ્રમુખ કચરો ગ્રહી રાખે, તેમ એકેક શ્રોતા આચાર્ય પ્રમુખના ગુણ ત્યાગ કરી અવગુણ ગ્રહણ કરે એ શ્રોતા છાંડવાયોગ્ય છે.

૫ હંસ—હંસને દૂધ પાણી ભેળાં કરી પીવા માટે આપ્યાં હોય તો તે પોતાની ચાંચમાં ખટાશના ગુણે કરી દૂધ પીએ ને પાણી ન પીએ, તેમ વિનિત શ્રોતા ગુરૂઆદિકના ગુણ ગ્રહે ને અવગુણ ન ગ્રહે, તે આદરણીય છે.

૬ મહિષ—ભેંસો જેમ પાણી પીવા માટે જલાશયમાં સ્વચ્છ પાણી પીવા જલમાં પ્રથમ પ્રવેશ કરે, પછી મસ્તક પ્રમુખે કરી પાણી ડોહળે ને મલમૂત્ર કરી પછી પોતે પીવે, પણ શુદ્ધ જલ પોતે ન પીએ, અન્ય યૂથને પણ પીવા ન દે; તેમ કુશિષ્ય શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિકમાં કલેશાદિ પ્રશ્નાદિકે કરી વ્યાખ્યાન ડોહળે, પોતે શાંતપણે સાંભળે નહિ ને અન્ય સભાજનોને શાંત રસથી સાંભળવા ન દે, એ છાંડવાયોગ્ય છે.

૭ મેષ—બકરાં જેમ પાણી પીવા જલસ્થાનકે નદી પ્રમુખમાં જાય ત્યારે કાંઠે રહી પગ નીચા નમાવી પાણી પીએ, ડોહળે નહિ, ને અન્ય યૂથને પણ નિર્મળું પીવા દે, તેમ વિનિત શિષ્ય શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ નમ્રતા તથા શાંત રસથી સાંભળે, અન્ય સભાજનોને સાંભળવા દે, એ આદરણીય છે.

૮ મસગ—તેના બે પ્રકાર-૧ મસગ તે ચામડાની કોથળી તેમાં વાયરો ભરાય ત્યારે અત્યંત ફૂલેલી દેખાય પણ તૃષા શમાવે નહિ, પણ વાયરો નીકળી જાય ત્યારે ખાલી થાય, તેમ એકેક શ્રોતા અભિમાનરૂપ વાયરે કરી શુષ્ક જ્ઞાનીવત્ તડાકા મારે પણ પોતાના તથા અન્યના આત્માને શાંત રસ પમાડે નહિ, એ છાંડવાયોગ્ય છે.

૨. મસગ તે મચ્છર નામે જન્તુ અન્યને ચટકા મારી પરિતાપ ઉપજાવે પણ ગુણ ન કરે અને ખણુજ ઉત્પન્ન કરે, તેમ એકેક કુશ્રોતા ગુરૂઆદિકને, જ્ઞાન-અભ્યાસ કરાવતાં ઘણો પરિશ્રમ આપે તથા કુવચનરૂપ ચટકા મારે પણ ગુરૂ તે વૈયાવચ્ચ પ્રમુખ કાંઇ પણ ન કરે અને ચિત્તમાં અસમાધિ ઉપજાવે; એ છાંડવાયોગ્ય છે.

૯ [illegible] —તેના [illegible]

૧૦ [illegible] —[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પણ પોતે [illegible] [illegible] [illegible] નહિ. માટે તે [illegible] [illegible]

૧૧ [illegible] [illegible] તે [illegible] [illegible] [illegible] પ્રથમ પોતાની [illegible] [illegible] પોતાના [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પોતાની બુદ્ધિ [illegible] [illegible]; [illegible] કરતાં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નહિ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પ્રમાણે [illegible] [illegible] [illegible] નહિ કરવાથી તેમનો દેહ [illegible] [illegible] થાય ને [illegible] પામે [illegible] [illegible] [illegible] સોળી [illegible] મરો. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] થયો ને તે [illegible] [illegible] [illegible] (સિંધ) [illegible] આહાર પાણી

પ્રમુખ વૈયાવચ્ચની વિધિએ કરી ગુર્વાદિને શાતા ઉપજાવે તો તેમને ગ પધારો થાય ને તે કીર્તિને પામે, એ શ્રોતા આદરવાયોગ્ય છે.

૧૩ ભેરી—તેના બે પ્રકાર-૧ એ છે જે, ભેરીનો વગાડનાર રાજાના હુકમ પ્રમાણે ભેરી વગાડે તો રાજા ખુશી થઈ તેને ઇનામ આપે, તેમ વિનિત શિષ્ય તિર્થંકર તથા ગુર્વાદિકની આજ્ઞા પ્રમાણે સૂત્રાદિકની સ્વાધ્યાય તથા ધ્યાન પ્રમુખ અંગીકાર કરે તો કર્મરૂપ રોગ અને સિદ્ધ ગતિમાં અનંત લક્ષ્મી પામે; એ આદરવાયોગ્ય છે

૨. જેમ ભેરીનો વગાડનાર પુરૂષ રાજાના હુકમ પ્રમાણે ભેરી વ નહિ, તો રાજા કોપાયમાન થઈ દ્રવ્ય આપે નહિ, તેમ અવિનિત શિ તીર્થંકરની તથા ગુર્વાદિકની આજ્ઞા પ્રમાણે સૂત્રાદિકની સ્વાધ્યાય ધ્યાન નહિ, તો તેમનો કર્મરૂપ રોગ મટે નહિ અને સિદ્ધ ગતિનું સુખ પામે ન એ છાંડવાયોગ્ય છે.

૧૪ આભીરી—તેના બે પ્રકાર—૧. આભીર સ્ત્રી-પુરૂષ એક ગામ પાસેના શહેરમાં ચાલતા ગાડામાં ઘૃત ભરી વેચવા ગયાં. ત્યાં બજારમાં ઉતાર ઘૃતનું ભાજન-વાસણ ફૂટી ગયું ઘૃત ઢળી ગયું. પુરૂષે સ્ત્રીને ઘણાં ઠપકાં કુવચનો કહ્યાં, ત્યારે સ્ત્રીએ પણ તે ભર્તારને સામાં કુવચનો કહ્યાં. આ ઘૃત બધું ઢોળાઈ ગયું ને બંને બહુ શોક કરવા લાગ્યાં. જમીનપરનું ઘૃ પાછળથી લુછી લીધું ને વેચ્યું. કીમત મળી, તે લઈ સાંજે ગામ જતાં ચોરોએ લૂટી લીધી. બહુ નિરાશ થયા. લોકોએ પૂછવાથી સર્વ વૃત્તાં કહ્યો. લોકોએ ઠપકો દીધો. તેમ ગુરૂએ વ્યાખ્યાન ઉપદેશમાં આપેલ સાર ઘૃતને લડાઈ-ઝગડો કરી ઢોળી નાંખે ને ઉલટ ક્લેશ કરી દુર્ગતિ પામે એ શ્રોતા છાંડવાયોગ્ય છે.

૨. ઘૃત ભરી શહેરમાં જતાં બજારમાં ઉતારતાં વાસણ ફૂટ્યું કે તુર્ત તજ એકદમ ભળી ભેળા થઈ તે ઘૃત ભરી લીધું પણ બહુ નુકશાન થ દીધું નહિ, તે ઘૃતને વેચી પૈસા મેળવી સારા સંઘાત સાથે ગામમાં સુખે જેમ અન્ય સુજ્ઞ પુરૂષો પહોંચે, તેમ વિનીત શિષ્ય શ્રોતા ગુરૂ પાસેથી વાણી સાંભળી શુદ્ધ ભાવપૂર્વક તે અર્થ-સૂત્રને ધારી રાખે, સાચવે. અસ્ખલિત કરે, વિસ્મૃતિ થાય તો ગુરૂ પાસે ફરી ફરી માફ માગી ધારે, પૂ પણ કકલાટ, ઝગડો કરે નહિ, જે ઉપર ગુરૂ પ્રસન્ન થાય, સંયમ-જ્ઞાનની વૃદ્ધિ થાય, પરિણામે સદ્ગતિ મળે. આવા શ્રોતા આદરણીય છે.

પાંત્રીશ બોલ.

પહેલે બોલે—જાતિ ચાર, ૧ નારકી, ૨ તિર્યંચ, ૩ મનુષ્ય, ૪ દેવતા.

બીજે બોલે—જાતિ પાંચ. ૧ એકેંદ્રિય, ૨ બેઇંદ્રિય, ૩ તેઇંદ્રિય. ૪ ચઉરેંદ્રિય, ૫ પંચેંદ્રિય.

ત્રીજે બોલે—કાય ૭, ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેઉકાય, ૪ વાયુકાય, ૫ વનસ્પતિ કાય, ૬ ત્રસકાય.

ચોથે બોલે—ઇંદ્રિય પાંચ. ૧ શ્રોતેંદ્રિય, ૨ ચક્ષુઇંદ્રિય, ૩ ઘ્રાણેંદ્રિય, ૪ રસેંદ્રિય, ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય.

પાંચમે બોલે—પર્યાપ્તિ ૭. ૧ આહાર, ૨ શરીર, ૩ ઇંદ્રિય, ૪ શ્વાસોશ્વાસ, ૫ ભાષા, ૬ મન.

છઠે બોલ—પ્રાણ દશ. પાંચ ઇંદ્રિયના ૫ પ્રાણ, ૬ મનબળ, ૭ વચનબળ. ૮ કાયાબળ, ૯ શ્વાસોશ્વાસ, ૧૦ આયુષ્ય.

સાતમે બોલ—શરીર પાંચ, ૧ ઔદારિક, ૨ વૈક્રેય, ૩ આહારક, ૪ તેજસ, ૫ કાર્મણ.

આઠમે બોલે—જોગ પંદર. ૧ સત્ય મનયોગ, ૨ અસત્ય મનયોગ, ૩ મિશ્ર મનયોગ, ૪ વ્યવહાર મનયોગ, ૫ સત્ય વચનયોગ, ૬ અસત્ય વચનયોગ, ૭ મિશ્ર વચનયોગ, ૮ વ્યવહાર વચનયોગ, ૯ ઔદારિક કાયયોગ, ૧૦ ઔદારિક મિશ્ર કાયયોગ, ૧૧ વૈક્રેય કાયયોગ, ૧૨ વૈક્રેય મિશ્ર કાયયોગ, ૧૩ આહારક કાયયોગ, ૧૪ આહારક મિશ્ર કાયયોગ, ૧૫ કાર્મણ કાયયોગ.

નવમે બોલે—ઉપયોગ બાર. ૧ મતિજ્ઞાન, ૨ શ્રુતજ્ઞાન, ૩ અવધિજ્ઞાન, ૪ મનઃપર્યવજ્ઞાન, ૫ કેવળજ્ઞાન, ૬ મતિ અજ્ઞાન, ૭ શ્રુત અજ્ઞાન, ૮ વિભંગ જ્ઞાન, ૯ ચક્ષુ દર્શન, ૧૦ અચક્ષુ દર્શન, ૧૧ અવધિ દર્શન, ૧૨ કેવળ દર્શન.

દશમે બોલે—કર્મ આઠ. ૧ જ્ઞાનાવરણીય, ૨ દર્શનાવરણીય, ૩ વેદનીય, ૪ મોહનીય, ૫ આયુષ્ય, ૬ નામ, ૭ ગોત્ર, ૮ અંતરાય.

અગીયારમે બોલે—ગુણઠાણાં ચૌદ. ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ સાસ્વાદન ૩ મિશ્ર, ૪ અવિરતી સમ્યક્‌દૃષ્ટિ. ૫ દેશવિરતી, (શ્રાવક) ૬ પ્રમત્ત સંજતિ, ૭ અપ્રમત્ત સંજતિ, ૮ નિવૃત્તિ બાદર, ૯ અનિવૃત્તિ બાદર ૧૦ સુક્ષ્મ સંપરાય, ૧૧ ઉપશાંત મોહનીય. ૧૨ ક્ષીણ મોહનીય, ૧૩ સયોગી કેવળી, ૧૪ અયોગી કેવળી.

બારમે બોલે—પાંચ ઇંદ્રિયોના વિષય ૨૩. શ્રોતેંદ્રિયનો એક વિષય. ૧ શબ્દ. ચક્ષુઇંદ્રિયના પાંચ વિષય. ૧ કાળો, ૨ નીલો, ૩ લાલ, ૪ પીળો, ૫ ધોળો ઘ્રાણેંદ્રિયના બે વિષય ૧ સુરભિગંધ, ૨ દુરભિગંધ, રસેંદ્રિયના પાંચ વિષય-૧ કડવો, ૨ કસાયલો, ૩ ખાટો, ૪ મીઠો, ૫ તીખો. સ્પર્શેંદ્રિયના આઠ વિષય. ૧ સુંવાળો, ૨ ખરખરો, ૩ હલકો, ૪ ભારે, ૫ ઉન્હો, ૬ ટાઢો, ૭ લુખો, ૮ ચોપડયો.

તેરમે બોલે—પચીસ પ્રકારનું મિથ્યાત્વ. ૧ અભિગ્રહિક મિથ્યાત્વ, ૨ અનાભિગ્રહિક મિથ્યાત્વ, ૩ અભિનિવેશિક મિથ્યાત્વ, ૪ સાંશયિક મિથ્યાત્વ, ૫ અણાભોગ મિથ્યાત્વ, ૬ લૌકિક મિથ્યાત્વ, ૭ લોકોત્તર મિથ્યાત્વ, ૮ કુપ્રાવચન મિથ્યાત્વ, ૯ જિન માર્ગથી ઓછું પરૂપે તે મિથ્યાત્વ, ૧૦ જિન માર્ગથી અધિક પરૂપે તે મિથ્યાત્વ, ૧૧ જિન માર્ગથી વિપરીત પરૂપે તે મિથ્યાત્વ, ૧૨ ધર્મને અધર્મ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૩ અધર્મને ધર્મ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૪ જીવને અજીવ કહે તે મિથ્યાત્વ ૧૫ અજીવને જીવ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૬ જિનમાર્ગને અન્યમાર્ગ કહે તે મિથ્યાત્વ. ૧૭ અન્યમાર્ગને જિનમાર્ગ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૮ સાધુને કુસાધુ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૯ કુસાધુને સાધુ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૨૦ આઠ કર્મથી મુકાણા તેને નથી મુકાણા કહે તે મિથ્યાત્વ ૨૧ આઠ કર્મથી નથી મુકાણા તેને મુકાણા કહે તે મિથ્યાત્વ, ૨૨ અવિનય મિથ્યાત્વ, ૨૩ અક્રિયા મિથ્યાત્વ, ૨૪ અજ્ઞાન મિથ્યાત્વ, ૨૫ અશાતના મિથ્યાત્વ.

ચૌદમે બોલે—નવતત્ત્વના જાણપણાના ૧૧૫ બોલ. ચૌદ ભેદ જીવના. ૧ સુક્ષ્મ એકેંદ્રિય, ૨ બાદર એકેંદ્રિય, ૩ બેઇંદ્રિય, ૪ તેઇંદ્રિય, ૫ ચઉરેંદ્રિય, ૬ અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય, ૭ સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય. તે દરેકના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા. ચૌદ ભેદ અજીવનાઃ-ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય. આકાશાસ્તિકાય એ દરેકના સ્કંધ, દેશ, પ્રદેશ, એમ નવ, અને કાળ

...નાં ૯૬ એ ક્યાંથી ભોગવતા નવ પુણ્યપ્રકૃતિ (ત્રીજો ભાગ)
...આ ભેદ બાંધે, રોગ, પ્રૌઢ, પ્રમાણુ નવ ભાંગે પુણ્યનાં. અન્ન-
પુન્ને, પાણપુન્ને, લયણપુન્ને, સયણપુન્ને, વત્થપુન્ને, મનપુન્ને,
વચનપુન્ને, કાયપુન્ને, નમસ્કાર પુન્ને એ ૯ પ્રકાર ભેદ પાપના તે,
...પ્રકાર ૧૮ પાપસ્થાનક. ચોથ ભેદ આશ્રવના—મિથ્યાત્વ, અવ્રત, પ્રમાદ,
કષાય, અશુભજોગ, પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ, અદત્તાદાન, મૈથુન, પરિ-
ગ્રહ, શ્રોતેન્દ્રિ-ચક્ષુઇન્દ્રિ-ઘ્રાણેન્દ્રિ, રસેન્દ્રિ, સ્પર્શેન્દ્રિ એ પાંચને
મોકળી મૂકવી તે; મન-વચન-કાયાને મોકળાં મૂકવાં તે, ભંડોપકરણની
અજતના કરે તે, સુચિ કુસગ કરે તે. પાંચ ભેદ સંવરના—સમકિત,
વ્રત પચ્ચખાણ, અપ્રમાદ, અકષાય, શુભજોગ, દયા, સત્યવચન,
અદત્તાદાન ત્યાગ, મૈથુનત્યાગ, અપરિગ્રહ એ ૧૩ તથા પાંચ ઇંદ્રિ
ઈ ત્રણ જોગનું સંવરવું તે; ભંડ ઉપકરણ ઉપધિ જતનાએ લીએ મૂકે
તે, સુચિ કુસગ ન કરે તે બાર ભેદ નિર્જરાના—અણસણ, ઉણોદરી,
ભિક્ષાચરી, રસપરિત્યાગ, કાયક્લેશ, પડિસંલીનતા, પ્રાયશ્ચિત, વિનય,
વેયાવચ્ચ, સજ્ઝાય, ધ્યાન, કાઉસગ્ગ. ચાર ભેદ બંધના—પ્રકૃતિબંધ,
સ્થિતિબંધ, અનુભાગબંધ, પ્રદેશબંધ. ચાર ભેદ મોક્ષનાં—જ્ઞાન, દર્શન,
ચારિત્ર, તપ, એમ ૧૧૫ બોલ થયા

પંદરમે બોલે—આત્મા આઠ પ્રકારના છે:—દ્રવ્યાત્મા, કષાયાત્મા, જોગાત્મા, ઉપયોગાત્મા, જ્ઞાનાત્મા, દર્શનાત્મા, ચારિત્રાત્મા, વીર્યાત્મા.

સોળમે બોલે—દંડક ચોવીશ તે. દશ ભવનપતિના—અસુરકુમાર, નાગકુમાર, સોવનકુમાર, વિદ્યુતકુમાર, અગ્નિકુમાર, દીપકુમાર, ઉદધિકુમાર, દિશાકુમાર, વાયુકુમાર, સ્તનિતકુમાર, એક સાત નરકનો; પાંચ સ્થાવરના—પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેઉકાય, વાયુકાય, વનસ્પતિકાય, ત્રણ વિકલેંદ્રિના—બેઇંદ્રિ, તેઇંદ્રિ, ચઉરેંદ્રિ, એક તિર્યંચ પંચેંદ્રિનો; એક મનુષ્યનો, એક વાણવ્યંતર દેવનો, એક જ્યોતિષિ દેવતાનો, એક વૈમાનિક દેવતાનો; એમ ચોવીશ દંડક થયા.

સત્તરમે બોલે—લેશ્યા ૭. કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત, તેજુ, પદ્મ, શુક્લ.

અઢારમે બોલે—દૃષ્ટિ ત્રણ. મિથ્યાત્વ દૃષ્ટિ, સમ-મિથ્યાત્વ દૃષ્ટિ, સમ્યક્દૃષ્ટિ.

ઓગણીસમે બોલે—ધ્યાન ચાર. આર્તધ્યાન, રૌદ્રધ્યાન, ધર્મધ્યાન, શુક્લધ્યાન.

વીશમે બોલે—છ દ્રવ્યના ત્રીશ બોલ. તેમાં પાંચ બોલ ધર્માસ્તિ કાયના-દ્રવ્યથકી એક, ક્ષેત્રથકી લોક પ્રમાણે, કાળથકી અનાદિ અનંત, ભાવથકી અરૂપી, ગુણથકી ચલણ સહાય. પાંચ બોલ અધર્માસ્તિકાયના-દ્રવ્ય થકી એક, ક્ષેત્રથકી લોક પ્રમાણે, કાળ થકી અનાદિ અનંત, ભાવ થકી અરૂપી, ગુણથકી સ્થિરસહાય. પાંચ બોલ આકાશાસ્તિ કાયના:-દ્રવ્ય થકી એક, ક્ષેત્ર થકી લોકાલોક પ્રમાણે, કાળ થકી અનાદિ અનંત, ભાવ થકી અરૂપી, ગુણ થકી ભાજનગુણ (અવકાશ) પાંચ બોલ કાળના. દ્રવ્યથકી અનંત, ક્ષેત્રથકી અઢીદ્વીપ પ્રમાણે, કાળથકી અનાદિ અનંત, ભાવથકી અરૂપી, ગુણથકી વર્તવાનો ગુણ. પાંચ બોલ પુદ્ગલના-દ્રવ્યથકી અનંત, ક્ષેત્રથકી લોક પ્રમાણે, કાળથકી અનાદિ અનંત, ભાવથકી રૂપી, ગુણથકી ગળે ને મળે. પાંચ બોલ જીવના-દ્રવ્યથકી અનંત, ક્ષેત્રથકી આખા લોક પ્રમાણે, કાળથકી આદિ અંતરહિત, ભાવથકી અરૂપી, ગુણથકી ચૈતન્ય ગુણ.

એકવીશમે બોલે—રાશિ બે. જીવરાશિ, અજીવરાશિ.

બાવીશમે બોલે—શ્રાવકના વ્રત બાર. તેના ભાંગા ૪૯.

ત્રેવીશમે બોલે—સાધુના પાચમહાવ્રત. તેનાં ભાંગા ૨૫૨.

ચોવીશમે બોલે—પ્રમાણ ચાર. પ્રત્યક્ષ, અનુમાન, આગમ, ઉપમાન.

પચીશમે બોલે—ચારિત્ર પાચ-સામાયિક ચારિત્ર, છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર, પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્ર, સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્ર, યથાખ્યાત ચારિત્ર.

છવીશમે બોલે—સાત નય. નૈગમનય, સંગ્રહનય, વ્યવહારનય, ઋજુસુત્રનય, સમભિરૂઢનય, શબ્દનય, એવંભૂતનય.

સત્તાવીશમે બોલે—નિક્ષેપા ચાર. નામનિક્ષેપ, સ્થાપનાનિક્ષેપ, દ્રવ્યનિક્ષેપ, ભાવનિક્ષેપ.

અઠ્ઠાવીશમે બોલે—સમકિત પાંચ ઉપશમસમકિત, ક્ષયોપશમસમકિત, ક્ષાયિક સમકિત, સાસ્વાદાનસમકિત, વેદસમકિત.

ઓગણત્રીશમે બોલે—રસ નવ. શૃંગારરસ, વીરરસ, કરૂણારસ, હાસ્યરસ, રૌદ્રરસ, ભયાનકરસ, અદ્ભુતરસ, બિભત્સરસ, શાંતરસ.

ત્રીશમે બોલે—ભાવના બાર. અનિત્યભાવના, અશરણભાવના, સંસારભાવના, એકત્વભાવના, અન્યત્વભાવના, અશુચિભાવના, આશ્રવ

ભાવના, સંવરભાવના, નિર્જરાભાવના, લોકસ્વરૂપ ભાવના, બોધિભાવના, ધર્મભાવના.

એકત્રીશમે બોલે—અનુયોગ ચાર છે. દ્રવ્યાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ, ચરણકરણાનુયોગ, ધર્મકથાનુયોગ.

બત્રીશમે બોલે—દેવતત્ત્વ, ગુરુતત્ત્વ, ધર્મતત્ત્વ, એ ત્રણ તત્ત્વ.

તેત્રીશમે બોલે—સમવાય પાંચ. કાળ, સ્વભાવ, નિયત, પૂર્વકૃત (કર્મ), પુરુષાકાર (ઉદ્યમ).

ચોત્રીશમે બોલે—પાખંડીના ત્રણસે ત્રેસઠ ભેદ–ક્રિયાવાદીના ૧૮૦, અક્રિયાવાદીના ૮૪, વિનયવાદીના ૩૨, અજ્ઞાનવાદીના ૬૭

પાંત્રીશમે બોલે—શ્રાવકનાં ગુણ એકવીસ ૧ અક્ષુદ્ર, ૨ રૂપવાન, ૩ સૌમ્ય પ્રકૃતિવાળો, ૪ લોકપ્રિય, ૫ અક્રૂર, ૬ પાપભીરૂ, ૭ શાઠ્ય રહિત, ૮ ચતુરાઈવાળો, ૯ લજ્જાવંત, ૧૦ દયાળુ, ૧૧ મધ્યસ્થપરિણામી, ૧૨ સુદૃષ્ટિવાળો, ૧૩ ગુણાનુરાગી, ૧૪ સારો પક્ષ ધારણ કરનાર, ૧૫ દીર્ઘદૃષ્ટિવંત, ૧૬ વિશેષજ્ઞ, ૧૭ અલ્પારંભી, ૧૮ વિનીત, ૧૯ કૃતજ્ઞ, ૨૦ પરહિતકારી, ૨૧ લબ્ધલક્ષી

પાંત્રીસ બોલ સમાપ્ત

સિદ્ધ દ્વાર

૧ પહેલી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ દશ સિદ્ધ થાય.

૨. બીજી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ દશ સિદ્ધ થાય.

૩ ત્રીજી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ દશ સિદ્ધ થાય.

૪ ચોથી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ ચાર સિદ્ધ થાય.

૫ ભવનપતિના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ દશ સિદ્ધ થાય.

૬ ભવનપતિની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ પાંચ સિદ્ધ થાય.

७ पृथ्वीकायना नीकळेल, એક समये, जघन्य, એક सिद्ध थाय, उत्कृष्ट च्यार सिद्ध थाय.

८ अपकायना नीकळेल, એક समये, जघन्य, એક सिद्ध थाय; उत्कृष्ट च्यार सिद्ध थाय.

९ वनस्पतिकायना नीकळेल, એક समये, जघन्य, એક सिद्ध थाय; उत्कृष्ट, ७ सिद्ध थाय.

१० तिर्यंच गर्भजना नीकळेल, એક समये, जघन्य, એક सिद्ध थाय; उत्कृष्ट, दश सिद्ध थाय.

११ तिर्यंचाणीना नीकळेल, એક समये, जघन्य, એક सिद्ध थाय; उत्कृष्ट, दश सिद्ध थाय.

१२ मनुष्य गर्भजना नीकळेल, એક समये, जघन्य, એક सिद्ध थाय; उत्कृष्ट, दश सिद्ध थाय.

१३ मनुष्याणीना नीकळेल, એક समये, जघन्य, એક सिद्ध थाय; उत्कृष्ट, वीश सिद्ध थाय

१४ वाणव्यंतरना नीकळेल, એક समये, जघन्य, એક सिद्ध थाय; उत्कृष्ट, दश सिद्ध थाय.

१५ वाणव्यंतरनी देवीना नीकळेल, એક समये, जघन्य, એક सिद्ध थाय; उत्कृष्ट, पांच सिद्ध थाय.

१६ ज्योतिषीना नीकळेल, એક समये, जघन्य, એક सिद्ध थाय; उत्कृष्ट, दश सिद्ध थाय.

१७ ज्योतिषीनी देवीना नीकळेल, એક समये, जघन्य, એક सिद्ध थाय; उत्कृष्ट, वीश सिद्ध थाय.

१८ वैमानिकना नीकळेल, એક समये, जघन्य, એક सिद्ध थाय; उत्कृष्ट, १०८ सिद्ध थाय.

१९ वैमानिकनी देवीना नीकळेल, એક समये, जघन्य, એક सिद्ध थाय; उत्कृष्ट, वीश सिद्ध थाय.

२० स्वलिंगी, એક समये, जघन्य, એક सिद्ध थाय; उत्कृष्ट, १०८ सिद्ध थाय.

२१ अन्यलिंगी, એક समये, जघन्य, એક सिद्ध थाय; उत्कृष्ट, दश सिद्ध थाय.

૨૨ ગૃહસ્થ લિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૨૩ સ્ત્રી લિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૨૪ પુરુષ લિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૨૫ નપુંસક લિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૨૬ ઊર્ધ્વ લોકમાં એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય. ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૨૭ અધો લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૨૮ તિર્યંક્ (તીર્છો) લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૨૯ જઘન્ય અવગાહનાના, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૩૦ મધ્યમ અવગાહનાના, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૩૧ ઉત્કૃષ્ટ અવગાહનાના. એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, બે સિદ્ધ થાય.

૩૨ સમુદ્રમાંહી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય. ઉત્કૃષ્ટ, બે સિદ્ધ થાય.

૩૩ નદી પ્રમુખ જલમાંહી, એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ત્રણ સિદ્ધ થાય.

૩૪ તીર્થ સિદ્ધ થાય તો એક સમયે, જઘન્ય એક સિધ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિધ્ધ થાય.

૩૫ અતીર્થ સિધ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિધ્ધ થાય.

૩૬ તીર્થંકર સિધ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, દશ સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૩૭ અતીર્થંકર સિદ્ધ થાય, તો, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૩૮ સ્વયંબોધ સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૩૯ પ્રતિબોધ સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૪૦ બુધબોધી સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૪૧ એક સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, એક સિદ્ધ થાય.

૪૨ અનેક સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, બે સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૪૩ વિજય વિજય પ્રતિ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૪૪ ભદ્રશાલ વનમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૪૫ નંદન વનમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૪૬ સોમનસ વનમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય

૪૭ પંડગવનમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, બે સિદ્ધ થાય.

૪૮ અકર્મભૂમિમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૪૯ કર્મભૂમિમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૫૦ પહેલે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૫૧ બીજે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ દશ સિદ્ધ થાય.

૫૨ ત્રીજે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૫૩ ચોથે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિધ્ધ થાય.

જોજન વજ્ર હીરામય છે, ૨૫૦ જોજન શર્કર પૃથ્વીમય છે; એમ ૧ હજાર જોજનનો ઉડો છે. એ પ્રથમ કાંડ. તે ઉપર નવાણું હજાર જોજનનો એ ઉંચો છે, તેમાં પોણાસોલ હજારજોજન અંકરત્નમય છે, પોણાસોલ હજાર જોજન સ્ફટિક રત્નમય છે, પોણાસોલ હજાર જોજન પીળા સુવર્ણમય છે, પોણાસોલ હજાર જોજન રૂપામય છે, એ ૬૩ હજાર જોજનનો બીજો કાંડ તે ઉપર ત્રીજો કાંડ. છત્રીસ હજાર જોજનનો જાંબૂનદ રાતા સુવર્ણમય છે. એ સર્વ મળીને ૧ લાખ જોજનનો મેરૂ પર્વત છે. તે મૂળે ૧૦૦૯૦ જોજન ને એક જોજનના ૧૧ ભાગ કરીએ તેવા ૧૦ ભાગ એટલો ધરતીને મૂળે પહોળો છે. ૧૦ હજાર જોજનનો ધરતીને સમભૂતળે લાંબો પહોળો છે, ધરતીથકી અગ્યાર હજાર જોજન ઉંચા જઇએ ત્યાં નવ હજાર જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે, એમ અગ્યાર અગ્યાર હજારે ૧ હજાર ઘટતાં શિખરે ૧ હજાર જોજનનો લાંબો પહોળો છે. તેની ત્રિગુણી અધિક પરિધિ છે. મેરૂને ૪ વન છેઃ ભદ્રશાલ વન ૧, નંદન વન ૨, સૌમનસ વન ૩, પંડગ વન ૪. ભદ્રશાલ વન તે મેરૂને ચારે બાજુ ધરતી ઉપર છે. તે પૂર્વ પશ્ચિમે બાવીસ હજાર જોજન લાંબુ છે, અને અઢીસો જોજન ઉત્તર દક્ષિણે પહોળું છે. તેને એક પદ્મવરવેદિકા ને એક વન ખંડ સઘળે–ચારે બાજુએ છે. મેરૂ પર્વત થકી પૂર્વ દિશાએ ૫૦ જોજન વનમાં જાય, ત્યાં એક સિદ્ધાયતન છે. તે ૫૦ જોજનનું લાંબુ ને ૨૫ જોજનનું પહોળું છે અને ૩૬ જોજનનું ઉંચું છે. અનેક સ્તંભ છે. તે સિદ્ધાયતનને ૩ બારણાં છે પૂર્વે ૧, દક્ષિણે ૨, ઉત્તરે ૩. તેના દરવાજા આઠ આઠ જોજનના ઉંચા છે ને ૪ જોજનના પહોળા છે. તે સિદ્ધાયતનના ઘણું મધ્ય દેશ વિભાગને વિષે એક મણિમય પિઠિકા છે, તે ૮ જોજનની લાંબી ને પહોળી છે, ૪ જોજનની જાડપણે છે, ને સર્વ રત્નમય છે. તે ઉપર ૧ દેવછંદો (ગભારો) છે તે ૮ જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે, અને ૮ જોજનનો અધિક ઉંચો છે. ત્યાં જિનપ્રતિમા છે તેનું વર્ણન આ પ્રમાણે છેઃ–દેવછંદોજાવં ધૂપના કડુછા છે એમ કહ્યું તેમ ચારે દિશે ૪ સિદ્ધાયતન છે. ચારે દિશે મેરૂ પર્વતથી ૫૦ જોજન ઇશાન કોણે વનમાં જાય ત્યાં ૪ વાવડીઓ છે. મેરૂ પર્વતથી ૫૦ જોજન અગ્નિ કોણે વનમાં જાય ત્યાં. ૪ વાવડીઓ છે. મેરૂ પર્વતથી ૫૦ જોજન નૈઋત્ય કોણે વનમાં જાય ત્યાં ૪ વાવડીઓ છે. મેરૂ પર્વતથી ૫૦ જોજન વાયવ્ય કોણે વનમાં જાય ત્યાં ૪ વાવડીઓ છે. તે એકેકી વાવડી ૫૦ જોજનની લાંબી અને ૨૫ જોજનની પહોળી છે, અને દશ દશ જોજનની ઉંડી છે. તેઓ ચારે દિશે તોરણસહિત છે. તે ચારચાર

જન્મ મહોત્સવ કરે છે. જંબૂદ્વીપમાં જઘન્ય ૨ તીર્થંકરનો ને ઉત્કૃષ્ટ ૪ તીર્થંકરનો જન્મ મહોત્સવ એકી વખતે થાય છે. મેરૂનાં ૧૬ નામઃ-મંદર ૧, મેરૂ ૨, મનોરમ ૩, સુદર્શન ૪, સ્વયંપ્રભ ૫ ગિરિરાજ ૬, રત્નોચ્ચય ૭, તિલકોપમ, ૮, લોકમધ્ય ૯, લોકનાભિ ૧૦, અચ્છ ૧૧, સૂર્યાવર્ત ૧૨, સૂર્યાવરણ ૧૩, ઉત્તમ ૧૪, દિશાદિ ૧૫, અવતંશ ૧૬ ચિત્ત ૧, વિચિત્ત ૨, એ બે પર્વત દેવકુરૂક્ષેત્રમાં છે. નિષધ પર્વતથી ઉત્તરે ૮૩૪ જોજન ને એક જોજનના ૭ ભાગ કરીએ તેવા ૪ ભાગ જઈએ ત્યાં સિતોદા નદીને પૂર્વ પશ્ચિમને કાંઠે છે. ૨ યમક પર્વત ઉત્તર કુરૂક્ષેત્રમાં છે. નીલવંત પર્વતથી દક્ષિણે ૮૩૪ જોજન ને એક જોજનના ૭ ભાગ કરીએ તેવા ૪ ભાગ જઈએ ત્યા સિતા નદીને પૂર્વ પશ્ચિમને કાંઠે છે. ચિત્ત ૧, વિચિત્ત ૧, યમક ૨, એ ૪ પર્વત ૧ હજાર જોજનના ઉંચા છે અને અઢીસો જોજનના ધરતીમાં ઉંડા છે. એક હજાર જોજનના મૂળે લાંબા પહોળા છે. સાડાસાતસેં જોજનના વચમાં લાંબા પહોળા છે. ઉપર પાંચસો જોજનના લાંબા પહોળા છે. તેની ત્રિગુણી અધિક પરધી છે. બસેં કંચનગિરિ પર્વત સિતા સિતોદા નદીની વચ્ચે પાંચ પાંચ દ્રહની બે બાજુએ છે. તે એકેક દ્રહ પાસે એકેકી કોરે દશ પર્વત છે. એમ બીજી પાસે પણ દશ દશ પર્વત છે. એ ૧૦ દ્રહને બેઉ કાંઠે બસેં કંચનગિરિ પર્વત છે. તે સો જોજનના ઉંચા છે, પચીસ પચીસ જોજનના ધરતીમાં ઉંડા છે, મૂળે સો જોજનના લાંબા ને પહોળા છે, વચ્ચે પોણોસો જોજનના લાંબા ને પહોળા છે, ઉપર પચાશ જોજનના લાંબા ને પહોળા છે. તેમની ત્રિગુણી અધિક પરિધી છે. (૨૧૧). ૪ ગજદંતા કહે છેઃ-ગંધમાદન ૧, માલવંત ૨, વિદ્યુત્પ્રભ ૩, સોમનસપ્રભ ૪. નિષધથી બે, નીલવંતથી બે ગજદંતા નિકળીને મેરૂ પાસે ચાર આવીને અડકી રહ્યા છે. તે ૩૦૨૦૯ જોજન ને ૬ કલાના લાંબા છે. નિષધ ને નીલવંતને અડતાં ચારસો ચારસો જોજનના ઉંચા છે, અને સો સો જોજનના ધરતીમાં ઉંડા છે, અને પાંચસો પાંચસો જોજનના પહોળા છે. મેરૂ પાસે જઈએ ત્યાં પાંચસો પાંચસો જોજનના ઉંચા છે અને સવાસો સવાસો જોજનના ધરતીમાં ઉંડા છે. પરંતુ અંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે પહોળા છે. એ હસ્તિના દાંતને આકારે છે. (૨૧૫). સોલ વખારા પર્વતઃ-ચિત્ત ૧, વિચિત્ત ૨. નલીન ૩, એકશેલ ૪, ત્રિકુટ ૫, વૈશ્રમણ ૬, અંજન ૭, માયંજન ૮, અંકાવતી ૯, પદ્માવતી ૧૦ આશિવિષ ૧૧, સુખાવહ ૧૨, ચંદ ૧૩, સૂર્ય ૧૪, નાગ ૧૫, દેવ ૧૬,

ગુણતાં ૩૫૧ કુટ થાય. ચુલ્લહિમવંત ને શિખરી એ ૨ પર્વત ઉપર અગ્યાર અગ્યાર કુટ છે. એ ૨૨ થયા. મહાહિમવંત ને રૂપી એ ૨ પર્વત ઉપર આઠ આઠ કુટ છે. એ ૧૬ કુટ. સોલ વખારા પર્વત ઉપર ચાર ચાર કુટ છે, એ ૬૪ કુટ. સૌમનસ ૧, ગંધમાદન ૨, એ ૨ વખાર ગજદંત ઉપર સાત સાત કુટ છે, એ ૧૪ કુટ. એ સર્વ મળીને ૪૬૭ કુટ પર્વત ઉપરના થયા; અને શેષ ૫૮ કુટ ભૂમિ ઉપરના છે, તે એ છેઃ—૩૪ ઋષભકુટ તે ૧ ભરતનો, ૧ ઐરવતનો, અને ૩૨ વિજયના એ ૩૪, અને ભદ્રશાલ વનના ૮, દેવકુરૂના ૮, ઉત્તરકુરૂના ૮, એ સર્વ મળીને ૫૮ કુટ ભૂમિ ઉપરના થયા. એ સર્વ મળીને ૫૨૫ કુટ થયા. ઇતિ ૫ મો કુટદ્વાર સમાપ્ત. ૫.

૬ ઠો તીર્થ દ્વાર—જંબુદ્વીપમધ્યે ૧૦૨ તીર્થ છે, તે ૩૨ વિજય, ૧ ભરત, ૧ ઐરવત, એ ૩૪. તેમાં દરેકમાં ત્રણ ત્રણ તીર્થ છેઃ માગધ ૧, વરદામ ૨, પ્રભાસ ૩ એ ૩ તે અગ્નિકોણે ૧, નૈરૂત્યકોણે ૨, વાયવ્યકોણે ૩, એ ૩૪ ત્રિ ૧૦૨ તીર્થ થાય. ઇતિ ૬ ઠો તીર્થદ્વાર સમાપ્ત. ૬.

૭ મો શ્રેણિદ્વાર—જંબુદ્વીપમાં ૧૩૬ શ્રેણિઓ છે, તે વૈતાઢ્ય પર્વત ઉપર દશ દશ જોજન ઉંચા ચઢીએ ત્યાં ૧ દક્ષિણે ને ૧ ઉત્તરે એ બે વિદ્યાધરની શ્રેણિઓ છે તેમાં ભરતના વૈતાઢ્ય ઉપર ગગન વલ્લભાદિ ૫૦ નગર દક્ષિણની શ્રેણિએ છે, અને રથ ચક્રવાલાદિક ૬૦ નગર ઉત્તરની શ્રેણિએ છે એમજ ઐરવતના વૈતાઢ્ય ઉપર ૬૦ નગર દક્ષિણની શ્રેણિએ છે, અને ૫૦ નગર ઉત્તરની શ્રેણિએ છે. મહાવિદેહના ૩૨ વૈતાઢ્ય ઉપર દક્ષિણ ઉત્તરની શ્રેણિએ પચાવન પચાવન નગર છે સર્વ મળીને ૩૭૪૦ નગર વિદ્યાધરની શ્રેણિએ છે. એ ૩૪ દુ ૬૮ વિદ્યાધરની શ્રેણિ. વળી વિદ્યાધરની શ્રેણીથી ૧૦ જોજન ઉંચા ચઢીએ ત્યાં અભિયોગ દેવની બે શ્રેણી આવે, દક્ષિણે ૧ ને ૧ ઉત્તરે, એ પ્રમાણે ૩૪ દુ ૬૮ શ્રેણી અભિયોગ દેવની છે એ સર્વ મળીને ૬૮ વિદ્યાધરની ને ૬૮ દેવની એ ૧૩૬ શ્રેણીઓ છે ઇતિ ૭ મો શ્રેણીદ્વાર સમાપ્ત ૭.

૮ મો વિજયદ્વાર—વિજય કહેતાં જંબુદ્વીપમાં ૩૪ વિજય સ્થાનક છે, તેનાં નામ—કચ્છ ૧, સુકચ્છ ૨, મહાકચ્છ ૩, કચ્છાવતી ૪, આવર્ત ૫, મંગલાવર્ત ૬, પુષ્કલ ૭, પુષ્કલાવતી ૮, એ ૮ વિજય સીતા મહાનદીને ઉત્તર દિશે પૂર્વ મહાવિદેહને વિષે શ્રી મેરૂપર્વતથી પાંચિ વિજ

મુખવનસુધી પ્રથમ ખાંડું જાણવું. (૧). વત્સા ૯, સુવત્સા ૧૦, મહાવત્સા ૧૧, વત્સાવતી ૧૨, રમ્યા ૧૩, રમ્યા ૧૪, રમણિયા ૧૫, મંગળાવતી ૧૬, એ ૮ વિજય સીતા નદીને દક્ષિણ પાસે સીતામુખવનથી માંડીને મેરૂસુધી વચ્ચમાં વખારા પર્વતસુધી બીજું ખાંડું જાણવું (૨) પદ્મા ૧૭, સુપદ્મા ૧૮, મહાપદ્મા ૧૯, પદ્માવતી ૨૦, શંખા ૨૧, કુમુદા ૨૨, નલીના ૨૩, નલીનાવતી ૨૪. એ ૮ વિજય સિતોદા નદીને દક્ષિણે શ્રી વિદ્યુત્પ્રભ ગજદંત પાસે અંતાવતી વખારાપર્વતથી તે સિતોદામુખ વનસુધી ત્રીજું ખાંડું જાણવું (૩). વપ્રા ૨૫, સુવપ્રા ૨૬, મહાવપ્રા ૨૭, વપ્રાવતી ૨૮, વગ્ગુ ૨૯, સુવગ્ગુ ૩૦, ગંધિલા ૩૧, ગંધિલાવતી ૩૨, એ ૮ વિજય તે સિતોદા મુખવનથી માંડીને સિતોદા નદીને ઓરે દેવ વખારાપર્વતસુધી ચોથું ખાંડું જાણવું. (૪). એ ૩૨ વિજય મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં છે. તે સઘળી વિજય ૧૬૫૯૨ જોજન ને ૨ કળાની ઉત્તર દક્ષિણે લાંબી છે, અને ૨૨૧૩ જોજનમાં કાંઈક ન્યૂનની પૂર્વ પશ્ચિમે પહોળી છે, ૧ ભરત, ૧ ઐરવત, એ ૩૪. ત્યાં ૩૨ વિજયની, ૧ ભરતની, ૧ ઐરવતની એ ૩૪ રાજ્યધાની છે તે, ને ૩૪ તમિસ્રગુફા, ૩૪ ખંડપ્રપાતગુફા, ૩૪ ઋષભકૂટ, એટલા શાશ્વત છે. ઇતિ ૯ મો વિજયદ્વાર સંપૂરો. ૮.

૧૦ મો દ્રહદ્વારઃ—જબૂદીપમાં ૧૬ દ્રહ છે, તેનાં નામ—પદ્મદ્રહ ૧, મહાપદ્મદ્રહ ૨, પુંડરિકદ્રહ ૩, મહાપુંડરિકદ્રહ ૪, તિગિચ્છદ્રહ ૫, કેશરીદ્રહ ૬, એ ૬ દ્રહ વર્ષધર પર્વતનાં. ૫ દ્રહ દેવકુરૂને વિષે છે:—નિષધદ્રહ ૧, દેવકુરૂદ્રહ ૨, સૂર્યદ્રહ ૩, સુલસદ્રહ ૪, વિદ્યુત્પ્રભદ્રહ ૫, એ ૫ દ્રહ દેવકુરૂક્ષેત્રમાં સિતોદા નદીની વચ્ચે છે. એમજ ઉત્તર કુરૂક્ષેત્રને વિષે સિતાનદીને મધ્ય ભાગે ૫ દ્રહ છે, તેનાં નામઃ—નીલવંતદ્રહ ૧, ઉત્તરકુરૂદ્રહ ૨, ચંદ્રદ્રહ ૩, ઐરાવતદ્રહ ૪, માલ્યવંતદ્રહ ૫ એ ૧૦ ને ૬ ઉપરના એ પ્રમાણે ૧૬ દ્રહ થયા. ૧ પદ્મદ્રહ અને ૨ પુંડરિકદ્રહ એ ૨ દ્રહ ૧ હજાર જોજનના લાંબા અને ૫૦૦ જોજનના પહોળા છે, ૧૦ જોજનના ભરનીમાં ઉંડા છે. એ પ્રમાણેજ દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂના ૧૦ દ્રહ જાણવા. એટલા દ્રહમાં ૧૨૦૫૦૧૨૦ કમળ છે. વચલી ... છે. પદ્મદ્રહ મધ્યે ૧ મોટું કમળ છે, તે શ્રીદેવીનું છે, અને ૧૦૮ કમળ શ્રીદેવીના અલંકારના છે. ૪ કમળ મહત્તરિકાનાં ૭ કમળ અનિકાના અનિકપતિના છે. ૧૬ હજાર કમળ આત્મરક્ષક દેવનાં ૪ હજાર કમળ સામાનિક દેવનાં છે. ૮ હજાર કમળ અભ્યંતર પરિષદાનાં છે, ૧૦ હજાર કમળ મધ્યમ પરિષદાનાં છે. ૧૨ હજાર કમળ બાહ્ય પરિષદાનાં છે. તેને ફરતા ૩ કોટ કમળના છે. તેમાં ૩૨ લાખ કમળ પહેલે

કોટનાં છે, ૪૦ લાખ કમલ વચલા કોટનાં છે, ૪૮ લાખ કમલ બહારના કોટનાં છે. એ સર્વ મળીને ૧૨૦૫૦૧૨૦ કમલ થયાં. તેમાં મોટું કમલ ૧ જોજનનું લાંબું ને પહોળું છે, અર્ધ જોજનનું જાડું છે, ૧૦ જોજનનું પાણીમાં ઉંડું છે, ૨ કોશ પાણીથી ઉંચું છે, ૧૦ જોજન અધિક સર્વાગે છે. તે કમલનું વજ્ર રત્નમય મૂળ છે, રિષ્ટ રત્નમય કંદ છે, વૈડુર્ય રત્નમય નીલવર્ણાં બહારનાં પાંદડાં છે, જંબુનદ રાતા રત્ન સુવર્ણમય મહિલાં પાંદડાં છે, તપાવ્યા સોનામય કેશરા છે, નાના પ્રકારની મણિમય જે ઉપર પાંખડિયો છે, સોનાની કર્ણિકા છે, બે કોશની કર્ણિકા લાંબી ને પહોળી છે, એક કોશનો જાડપણે ડોડો છે, તે ઉપર ઘણું રમણિક છે, ઘણુંજ મધ્યદેશ ભાગે શ્રીદેવીનું ઘર છે, તે ૧ કોશનું લાંબું ને અર્ધ કોશનું પહોળું છે અને દેશે ઉણું કોશ ઉંચું છે. અનેક સ્તંભા છે, ઘડાયેં સુવર્ણે કરી તે જોવાયોગ્ય છે. તે ભુવનને ૩ બારણાં છેઃ પૂર્વે ૧, દક્ષિણે ૨, ઉત્તરે ૩. તે બારણાં ૫૦૦ ધનુષનાં ઉંચાં છે, અઢીસેં ધનુષનાં પહોળાં છે, તે ભુવનમાં એક મણિપિઠિકા છે તે ૫૦૦ ધનુષની લાંબી ને પહોળી છે, ૨૫૦ ધનુષની ઉંચી છે, તે મણિપિઠિકા ઉપર ૧ દેવશય્યા રહેવાનો પલંગ છે. મહાપદ્મદ્રહ ૧, મહાપુંડરિકદ્રહ ૨. એ ૨ દ્રહ એકેકો ૨ હજાર જોજનનો લાંબો ને ૧ હજાર જોજનનો પહોળો છે, અને ૧૦ જોજનનો ધરતીમાં ઉંડો છે. મહાપદ્મદ્રહમાં હ્રીદેવી રહે છે. મહાપુંડરિકદ્રહમાં બુદ્ધિદેવી રહે છે. એનાં કમલ શ્રીદેવીની પેઠે જાણવાં, પણ કમલનું માન બમણું જાણવું. તેમાં મોટું કમલ ૨ જોજનનું લાંબું ને પહોળું છે અને ૧ જોજનનું જાડું છે. તિગિછદ્રહ ૧, કેશરીદ્રહ ૨, એ ૨ દ્રહ એકેકો ૪ હજાર જોજનનો લાંબો ને ૨ હજાર જોજનનો પહોળો છે, ૧૦ જોજનનો ધરતીમાં ઉંડો છે તિગિછદ્રહમાં ધૃતિદેવી રહે છે, કેશરી દ્રહમાં કીર્તિદેવી છે. એનું મોટું કમલ ૪ જોજનનું લાંબું ને પહોળું છે અને ૨ જોજનનું જાડું છે. કમલ શ્રીદેવીની પેઠે જાણવાં. એમ સોલે દ્રહના ૧૨૦૫૦૧૨૦ કમલને ૧૬ ગુણા કરતાં સાધના ૧૯૨૮૦૧૯૨૦ કમલ થાય. ૫ દ્રહ દેવકુરૂમાં ૫ ઉત્તરકુરૂમાં એ ૧૦ દ્રહ ધરતી ઉપર છે. તેને નામે દેવનાં નામ છે. એક પલ્યનું આયુષ્ય છે, અને ચુલહિમવંત પર્વત ઉપર પદ્મદ્રહ છે ત્યાં શ્રીદેવીનો વાસ છે. શિખરીપર્વત ઉપર પુંડરિકદ્રહ છે, ત્યાં લક્ષ્મીદેવીનો વાસ છે. મહાહિમવંત પર્વત ઉપર મહાપદ્મદ્રહ છે ત્યાં હ્રીદેવીનો વાસ છે. રૂપીપર્વત ઉપર મહાપુંડરિક દ્રહ છે, ત્યાં બુદ્ધિદેવીનો વાસ છે. નિષધપર્વત ઉપર તિગિછદ્રહ છે, ત્યાં ધૃતિદેવીનો વાસ છે. નીલવંતપર્વત ઉપર કેશરીદ્રહ છે, ત્યાં કીર્તિદેવીનો

લવણસમુદ્રમાં મળી. એમજ સિંધુ પણ પશ્ચિમ દિશે જાણવી. જંબૂદ્વીપમાં ૧૪૫૬૦૯૦ નદીઓ છે. તેનું વિવરણ—ગંગા ૧, સિંધુ ૨, રક્તા ૩, રક્તવતી ૪, એ ૪ નદીઓ મૂળથી નિકળતાં સવા છ જોજનની પહોળી અને અર્ધ ગાઉની ઊંડી છે. જે સમુદ્રમાં મળતાં સાડીબાસઠ જોજન પહોળી અને સવા જોજનની ઊંડી છે. એ દરેકને ચૌદ ચૌદ હજાર નદીઓનો પરિવાર જાણવો. સર્વ મળીને ૧૪ ને ૪ = ૫૬૦૦૦ નદીઓ થઈ. રોહિતા ૧, રોહિતાંશા ૨, એ ૨ નદીઓ હેમવંત ક્ષેત્રમાં છે. અને સુવર્ણકુલા ૧ ને રૂપ્યકુલા ૨ એ ૨ નદીઓ હિરણ્યવંત ક્ષેત્રમાં છે. એ ૪ નદી નિકળતાં સાડીબાર જોજનની પહોળી અને ૧ ગાઉની ઊંડી છે. જે સમુદ્રમાં મળતાં સવાસો જોજનની પહોળી અને અઢી જોજનની ઊંડી છે. એ દરેકને અઠ્ઠાવીશ અઠ્ઠાવીશ હજાર નદીઓનો પરિવાર જાણવો. સર્વ મળીને એક લાખ ને ૧૨ હજાર નદીઓ થઈ. હરિકાંતા ૧, હરિસલિલા ૨, એ ૨ નદીઓ હરિવાસ ક્ષેત્રમાં છે અને નરકાંતા ૧, નારીકાંતા ૨, એ ૨ નદીઓ રમ્યક ક્ષેત્રમાં છે. એ ૪ નદીઓ મૂળે નિકળતાં પચીસ પચીસ જોજનની પહોળી છે અને ૨ ગાઉની ઊંડી છે. જે સમુદ્રમાં મળતાં અઢીસો અઢીસો જોજનની પહોળી છે અને પાંચ પાંચ જોજનની ઊંડી છે. એ દરેક નદીનો પરિવાર છપન હજાર નદીઓનો જાણવો. એ ૪ મળીને ૨ લાખ ને ૨૪ હજાર નદીઓ થઈ. સીતા ૧, સીતોદા ૨, એ ૨ નદીઓ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં છે તે મૂળે ૫૦ જોજનની પહોળી છે અને અર્ધ જોજનની ઊંડી છે. જે સમુદ્રમાં મળતાં પાંચસો પાંચસો જોજનની પહોળી છે, દશ દશ જોજનની ઊંડી છે, એ દરેકને પાંચ લાખ ને બત્રીસ હજારનો પરિવાર છે એ ૨ નો પરિવાર ૧૦ લાખ ને ૬૪ હજાર નદીઓ જાણવો. મહાવિદેહ ક્ષેત્રે ૧૬ વિજયમાં ગંગા ૧, સિંધુ ૨ છે તે ૧૬ [illegible]

મન હમેશાં ચંચળ અને ચપળ છે અને તે કર્મસંચય કરવામાં અપ્રમાદી, અને કર્મ છોડવામાં પ્રમાદી છે. તેથી લોકમાં રહેલા જડ ચેતન્યરૂપ પદાર્થો સાથે, રાગદ્વેષની મદદવડે, જોડાઈ જાય છે. તેથી તેને મન જોગ કરીને બોલાવાય છે. એવા મન જોગથી નવા કર્મની આવક આવે છે. તેનો પાંચ ઇંદ્રિયદ્વારે ભોગોપભોગ કરે છે. એમ એક પછી એક વિપાકનો ઉદય થાય છે, તે સર્વનું મૂળ મોહ છે. તે પછી મન, તે પછી ઇંદ્રિય વિષય, અને તેનાથી પ્રમાદ વધે છે તેવા પ્રમાદને વશ પડેલો પ્રાણી, ઇંદ્રિયોનું પોષણ કરવાના રસ સિવાય, રત્ન ત્રયાત્મક અભેદાનંદના આનંદની લહેરનો રસીઓ થઈ શકતો નથી. તે જીવ ઉંચ નીચ કર્મના ખેંચાણથી નરક વિગેરે ચારે ગતિમાં જ આવ કરે છે. તેમાં વિશેષે કરીને દેવ ગતિ સિવાય ત્રણ ગતિના જન્મ અશુચિથી ભરેલા છે. તેમાં પણ નરકકુંડમાં તો કેવળ મળ મૂત્ર અને માંસ રૂધીરનો કાદવ ભરેલો છે તેમાં છેદન ભેદન થવાનું ભયંકર દુઃખ છે. તે દુઃખનો ચિતાર સુયગડાંગ સૂત્રથી જાણવો. ત્યાંથી મનુષ્ય તિર્યંચની ગતિમાં આવે છે. ત્યાં ગર્ભવાસ મળે છે. તે કેવળ અશુદ્ધ અને અશુચિનો ભંડાર છે. પાયખાનાની અપેક્ષાએ જોતાં તે કાયમ અખુટ કીચથી ભરેલ છે. તે ગર્ભસ્થાન નરકસ્થાનનું ભાન કરાવે છે, તેમજ ઉપજનારો જીવ નારકીના નમુનાનું ભાન કરાવે છે. ફેર માત્ર આટલો જ કે નરકમાં છેદન, ભેદન, તાડન, તરજણા, ખાંડણ, પીસણ અને દહન સાથે દશ પ્રકારની ક્ષેત્ર વેદના છે. તે ગર્ભમાં નથી, પણ ગતિના પ્રમાણમાં ભયંકર કષ્ટ ને દુઃખ છે

ઉપજનારાની સ્થિતિનું તથા ગર્ભસ્થાનનું વિવેચન.

શિષ્ય—હે ગુરૂ! ગર્ભસ્થાનમાં આવી ઉપજનારો જીવ, ત્યાં કેટલા દિવસ, કેટલી રાત્રિ, કેટલી મુહૂર્ત રહે? અને તેટલા વખતમાં કેટલા શ્વાસોશ્વાસ લે છે?

ગુરૂ—હે શિષ્ય! તે ઉપજનારો જીવ બસેં ને સાડી સતોતેર અહોરાત્રિ રહે છે. વાસ્તવિક રીતે જોતાં એટલો જ ગર્ભનો કાળ છે. તે જીવ આઠ હજાર ત્રણસે ને પચીસ મુહૂર્ત ગર્ભસ્થાનમાં રહે છે. ચૌદ લાખ દસ હજાર બસેં ને પચીસ શ્વાસોશ્વાસ લે છે. તેમ છતાં વધઘટ થતી જણાય છે, તે સર્વ કર્મવિપાકનો વ્યાઘાત સમજવો. ગર્ભસ્થાનને માટે સમજવાનું કે માતાના નાભિમંડળ નીચે ફૂલને આકારે બે નાડી છે, તે

દિવસ સુધી ઋતુસ્રાવ રહે છે. તે રોગીને નહિ, પણ નીરોગી શરીરવાળી સ્ત્રીને તેમ થાય છે, અને તે પ્રજાપ્રાપ્તિને લાયક કહેવાય છે. તે ઋતુમાં પહેલા ત્રણ દિવસને સંઘારો નિષેધે છે. તેનો નીતિશાસ્ત્રના ન્યાય છે અને તે ન્યાય પુણ્યાત્મા જીવો કબુલ રાખે છે. બીજે મતે ચાર દિવસનો નિષેધ છે, કારણ કે ચોથે દિવસે ઉપજેલો જીવ, દોઢમાસ વયમાં મરે છે. કે જીવે તો હીનદીર્ઘ થાય, ને માબાપને બોજારૂપ નીવડે છે. પાંચમાથી સોળમા સુધીના દિવસો નીતિશાસ્ત્રના ન્યાય મુજબ ગર્ભાધાન સંસ્કારના ગણાય છે. તેમાંનું એક પછી એક ભાગ-બીજક થયાના અનુ ભગીવાર, રૂપમાં, તેજમાં, બુદ્ધિમાં અને એ વગેરે સર્વ સંસ્કારોમાં શ્રેષ્ઠ તથા દીર્ઘાયુષ્યવાળું અને કુટુંબપાલક નીવડે છે. પાંચથી સોળમી સુધીની અગીઆર રાત્રી છે, તેમાંથી છઠ્ઠી, આઠમી, દશમી, બારમી, ને ચૌદમી એ પાંચ બેકીની રાત્રીનું બીજક બહુવચને પુત્રીરૂપ ફળ આપે છે. તેમાં વિશેષ એ છે કે પંચમી રાત્રીમાં ઉપજેલી પુત્રી જન્મ્યા પછી ઘણી પુત્રીઓની માતા થાય છે. પાંચમી, સાતમી, નવમી, અગીઆરમી, તેરમી, અને પંદરમી એ એકીની રાત્રીનું બીજક, પુત્રરૂપે જન્મી બહાર આવે છે. અને તે ઉપર કહેલા ગુણવાળું નીવડે છે. દિવસનું બીજક શાસ્ત્રથી નિષેધ છે, તેમ છતાં થાય તો કુટુંબની અને વ્યાવહારિક સુખની તથા ધર્મની હાનિ કરનાર નીવડે છે.

બીજકની રીત—બિંદુનાં રજકણો વધારે અને રૂધીરનાં થોડાં હોય તો પુત્રરૂપ ફળ નીપજે છે. રૂધીર વધારે ને બિંદુ થોડું હોય તો પુત્રીરૂપ ફળ નીપજે છે. બે સરખાં હોય તો નપુંસકરૂપ ફળ નીપજે છે. (હવે તેનું ઠેકાણું કહે છે) માતાની જમણી કુખે પુત્ર, ડાબી કુખે પુત્રી અને બે કુખની વચ્ચે નપુંસક પાકે છે. (હવે તે ગર્ભની સ્થિતિ કહે છે) મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટો બાર વરસ ગર્ભમાં જીવતો રહી શકે છે. તે પછી મરે છે, પણ શરીર રહે છે. તે શરીર ચોવીસ વરસ સુધી રહી શકે છે. તે સુકા શરીરમાં ચોવીસમે વરસે નવો જીવ ઉપજે તો મહા મુસીબતે જન્મે, ન જન્મે તો માતા મરે. સંજ્ઞી તિર્યંચ આઠ વરસ સુધી ગર્ભમાં જીવતો રહી શકે છે. (હવે આહારની રીત કહે છે.) યોનિ કમળમાં આવી ઉપજનારો જીવ, પ્રથમ માતાપિતાનાં મળેલાં મિશ્ર પુદ્ગલનો આહાર કરીને પછી ઉપજે છે. તેનો અર્થ પ્રજ્ઞાદ્વારથી જાણવો. વિશેષ એટલું જ કે અહીંના આહારમાં માતા પિતાનાં પુદ્ગલ કહેવાય છે. તે આહારથી સાત ધાતુ નીપજે છે. તેમાં પહેલું રસી, બીજું લોહી, ત્રીજું માંસ, ચોથું હાડ,

મસ્તકની મજ્જા (ભેજું) એ ત્રણ અંગ માતાનાં છે, તેમજ હાડ, હાડની મજ્જા અને નખ, કેશ, રોમ, એ ત્રણ અંગ પિતાનાં છે. આ ક્રમે માંસે સર્વ અંગ ઉપાંગ પૂર્ણ નીપજી રહે છે. તે ગર્ભને લઘુ નીત, વડી નીત, શ્લેષ્મ, ઉધરસ, છીંક, બગાસું, ઓડકાર વિગેરે કાંઈ હોતું નથી. તે જે જે આહાર ખેંચે છે, તે આહારના રસવડે ઇંદ્રિયોને પુષ્ટિ મળે છે. હાડ, હાડની મજ્જા, ચરબી, નખ, કેશની વૃદ્ધિ થાય છે. તે આહાર લેવાની બીજી રીત એ છે, કે માતાની તથા ગર્ભની નાભી ઉપરની રસહરણી નાડી એ બે પરસ્પરમાં વાળાના આંટાની જેમ વીંટાઈ રહી છે. તેમાં ગર્ભની નાડીનું મોઢું માતાની નાભીમાં જોડાયેલું છે. માતાના કોઠામાં આહારનો પેશો કવલ પડે છે, તે નાભી પાસે અટકે છે, તેનો રસ બને છે, તે રસ, ગર્ભ પોતાની જોડાયેલી રસહરણી નાડીથી ખેંચી પુષ્ટ થાય છે. તે શરીરમાં બોંતેર કોઠા છે, તેમાં પાંચ કોઠા મોટા છે. તેમાંથી શીયાળામાં બે કોઠા આહારના, એક કોઠો પાણીનો, ઉનાળામાં બે કોઠા પાણીના, એક કોઠો આહારનો, ચોમાસામાં બે કોઠા આહારના અને બે કોઠા પાણીના કહેવાય છે. એક કોઠો સદાકાળ ખાલી રહે છે. સ્ત્રીને એક છઠ્ઠો કોઠો વધારે છે, તેમાં ગર્ભ રહે છે. પુરુષને બે કાન, બે ચક્ષુ, બે નાસિકા, મુખ, લઘુ નીત અને વડી નીત એ નવ દ્વાર અપવિત્ર અને સદા કાળ વહેતાં રહે છે. સ્ત્રીને બે સ્તન અને ગર્ભદ્વાર એ ત્રણ મળીને બાર દ્વાર સદાકાળ વહેતાં રહે છે. તે શરીરમાં અઢાર પૃષ્ટકંડક નામની પાસળીઓ છે. તે વાંસાની કરોડ સાથે જોડાયલી છે. તે સિવાય બે પાંસાની બાર કંડક પાંસળીઓ છે, તે ઉપર સાત પડ ચામડીનાં મઢાયલાં છે. છાતીના પડદામાં બે કાળજાં છે, તેમાં એક પડદા સાથે જડાયલો ને બીજો કાંઈક લટકતો છે. પેટના પડદામાં બે અંતસ (નળ) કહ્યા છે, તેમાં પહેલો સ્થૂળ છે તે મળસ્થાન અને બીજો સુક્ષ્મ છે તે લઘુનીત સ્થાન કહેવાય છે. વળી બે પ્રણુવસ્થાન એટલે ભોજન, પાન પ્રગમવાની જગા છે. દક્ષિણ (જમણી પાસે) પરગમે તો દુઃખ ઉપજે છે, વામ (ડાબે પાસે) પ્રગમે તો સુખ ઉપજે છે. સોળ આંતરા છે. ચાર આંગળની ગ્રીવા (ડોક) છે. ચાર પળની જીભ છે. બે પળની આંખો છે. ચાર પળનું મસ્તક છે. નવ આંગળની જીભ છે; બીજે મતે સાત આંગળની કહેવાય છે. આઠ પળનું હૃદય છે. પચીસ પળનું કાળજું છે. (હવે સાત ધાતુના પ્રમાણ-માપ કહે છે.) તે શરીરમાં એક આઢો રૂધીરનો અને અડધો આઢો માંસનો હોય છે. એક પાથો માથાનો ભેજો, એક આઢો લઘુનીત, એક પાથો વડી નીતનો છે. કફ, પિત્ત, ને શ્લેષ્મ એ ત્રણનો એકેક કુલવ અને અડધો કુલવ વીર્યનો

હોય છે. એ સર્વને મૂળ ધાતુ કહેવાય છે. જે ધાતુ ઉપર શરીરનો આધાર છે. એ સાતે ધાતુ પોતાના વજન પ્રમાણે રહે ત્યાં સુધી શરીર નીરોગી અને આરોગ્ય રહે છે. તેમાં વધઘટ થવાથી શરીર રોગને આધીન થાય છે.

નાડીનું વિવેચન—જે શરીરમાં યોગશાસ્ત્રને ન્યાયે બોતેર હજાર નાડી છે. તેમાંથી નવસેં નાડી મોટી છે. તેમાંથી નવ નાડી ધમણી જેવી મોટી છે. તેના ધબકારા ઉપરથી રોગની તથા સંયોગ શરીરની પરીક્ષા થાય છે. તે બે પગની ઘુંટી નીચે બે, એક નાભીની, એક હૃદયની, એક ગળાની, બે લમણાની અને બે હાથની, એ નવ, એ સર્વ નાડીઓની મૂળ રાજધાની નાભી છે. તેની વિગત એ છે કે નાભીની એકસો ને સાઠ નાડી, પેટ તથા હૃદય ઉપર પથરાઈને ઊંચે મસ્તક સુધી પહોંચી છે તેના બંધનથી મસ્તક સ્થિર રહે છે. તે નાડીઓ મસ્તકને નિયમ મુજબ રસ પહોંચાડે છે, તેથી મસ્તક સતેજ, આરોગ્ય ને તર રહે છે તે નાડીઓમાં નુકશાન હોય, ત્યારે આંખ, નાક, કાન, અને જીભ એ સર્વ કમજોર થાય છે, રોગીષ્ટ બને છે, શૂળ, ભ્રમર વગેરે વ્યાધિઓનો પ્રકોપ થાય છે.

નાભીથી બીજી એકસો ને સાઠ નાડી નીચી આવી છે, તે પગનાં તળીયાં સુધી પહોંચી છે. તેના આધારથી ગમનાગમન કરવાનું, ઉઠવાનું તથા બેસવાનું બને છે. તે નાડીઓ ત્યાંસુધી રસ પહોંચાડી આરોગ્ય રાખે છે. તે નાડીમાં નુકશાન થવાથી સંધિવા, પક્ષાઘાત, પગના ભાગ, કળતર, તોડ, ફાટ, માથાના કેંભનો દુખાવો અને પાદાશોકી વગેરે રોગનો પ્રકોપ થાય છે

નાભી બીજી એકસો ને સાઠ નાડી ત્રીજી આવીને બે હાથની આંગળીઓ સુધી પહોંચી છે. તેટલો ભાગ તેનાથી મજબુત રહે છે તેને નુકશાન થવાથી ખાસાહસ, પેટનાં અનેક દરદો, મુખપાકનાં, દાંતનાં દર્દો વગેરે અનેક રોગનો પ્રકોપ થાય છે.

નાભીથી ચોથી એકસો ને સાઠ નાડી નીચી ગર્ભસ્થાન ઉપર પથરાઈને, અપાન દ્વાર સુધી પહોંચી છે. તેની હકિકતો આગે જ કહી ગયો છું. તેને નુકશાન થવાથી હસ્તવીર્ય, વીર્યની સ્વપ્નપાત અથવા અનિયમિત ઉંટવાઈ પડે છે. તેમજ વાયુ, કૃમિપાક, ઉદરવિકાર, હરસ, મળી પ્રમેહ, ષંઢરોગ, પાંડુરોગ, અતિસાર, કોઢર, અચર, કબજીઆત વગેરેનો પ્રકોપ થાય છે. નાભીથી પાંચમી નાડી ઉપરની ઉંચી શ્લેષ્મ દ્વાર સુધી પહોંચી

છે, તે શ્લેષ્મની ધાતુને પુષ્ટિ આપે છે. તેની નુકસાનીથી શ્લેષ્મ, પીનસનો રોગ થાય છે. તેમજ બીજી પચીસ નાડી તે તરફ આવીને પિત્ત ધાતુને પુષ્ટિ આપે છે. તેની નુકસાનીથી પિત્તનો પ્રકોપ અને જ્વરાદિક રોગ થાય છે. તેમજ ત્રીજી દસ નાડી વીર્ય ધારણ કરનારી છે, તે વીર્યને પુષ્ટિ આપે છે. તેમાં નુકસાન થવાથી સ્વપ્નધાતુ, મુખલાળ, ખરાબ પેસાબ વિગેરેથી નબળાઈમાં વધારો થાય છે. એ સર્વે મળીને સાતસેં નાડી રસ પોંચી પુષ્ટિ આપે છે અને તે શરીરને ટકાવી રાખનારી છે. તે નિયમિત રીતે સાચવવાથી નીરોગ, અને નિયમભંગ થવાથી રોગ થાય છે. તે સિવાયની બસેં નાડી ગુપ્ત ને જાહેર રીતે શરીરનું પોષણ કરે છે, તેથી નવસેં નાડી કહેવાય છે.

ઉપરની રીતે નવમા માસની હદ સુધીમાં, સર્વ અવયવ સાથે શરીર મજબૂત થઈ જાય છે. જ્યારથી ગર્ભનું બીજક રોપાવાની ખબર પડે, ત્યારથી જે સ્ત્રી બ્રહ્મચારિણી રહે છે તેનો ગર્ભ ઘણો ભાગ્યશાળી, મજબૂત બાંધાનો, બળીઆવર અને સ્વરૂપવાન થાય છે, તથા ન્યાય—નીતિવાળો અને ધર્મી નીવડે છે. તે ઉભયના કુળનો ઉદ્ધાર કરી, માતા પિતાને યશ અપાવે છે, અને તે પાંચે ઇંદ્રિયો ચોકખી પામે છે. જે સ્ત્રી ગર્ભ રહ્યો જાણે છે, તેમ છતાં જન્મવાના છેલ્લા દિવસ સુધી, નિર્દય બુદ્ધિ રાખી કુશીલ સેવ્યા કરે, તેમાં જો પુત્રી ગર્ભમાં હોય તો, તેનાં માતા પિતા ક્રૂરમાં ક્રૂર, પાપીમાં પાપી, શું શું નરકનાં અધિકારી થાય છે, તેમજ તેનો ગર્ભ મરણ પામે છે, તેમ છતાં જીવતો રહે તો કાણા, કુબડા, કોઢીઆ, મુંગા, પાંગળા, બોબડા, મૂર્ખા, દરિદ્રી, ક્રૂર, કુબડા, ખંજવાળીઆ તથા ઘાટ વગરના થઈ જાય છે, રોગી, રીસાળ, કલેશી, પ્રપંચી અને બીડી ચાસે આળસુ નીવડે છે, એમ સમજી પોતાની પ્રજાનું ભલું ઇચ્છનારી જે માતાઓ ગર્ભકાળથી સંભાળ રાખે છે તેઓને ધન્ય છે.

વિશેષમાં ઉપર જણાવેલા ગર્ભવાસના સ્થાનકમાં, મહા કષ્ટ ને પીડા ભોગવવી પડે છે, તેનું દ્રષ્ટાંત એ છે, કે જેમ કોઈ પુરૂષનું શરીર કોઢ તથા ધનના રોગથી નીકળતું હોય, તેને સાડાત્રણ ક્રોડ સોય, અગ્નિમાં ધખાવીને તેના સાડાત્રણ ક્રોડ રૂવાડામાં પરોવે, તેના ઉપર ખાર ને ચૂનો ચોપડી જોડે, ને પછી ભાગ્યા સામગ્રી કરીને તાપે નાખે, અને કાની જેમ અથડાવે, તે વખતની પીડા જેવી, તેથી અનેક ગણી પીડા તે તે વિભાગે તથા અતિ પરમાત્મા જાણે છે. એવા ગર્ભરોગના પડેલ

મહિને સોજની પડે છે. તેથી બીજે મહિને ભમણી, ત્રીજે મહિને ત્રમણી, એમ થતાં થતાં નવમે મહિને નવગણી પીડા થાય છે. અર્થાત્ દરેક રૂંવાડે અગ્નિથી તપાવેલ સોય પરોવવાના જેવી પીડા સમજવી. ગર્ભવાસની જગા નાની છે, અને ગર્ભનું સ્થૂળ મોટું છે. તેથી સજડ ભીડાઇને, ફેરીની બાઝ પેઠે સાંકડામાં રહેવું પડે છે તે વખતે બે હાથ છાતીમાં ભરાવેલા, અને બે હાથની મુઠી આંખો આડી દીધેલી હોય છે. કર્મજોગે બીજો ને ત્રીજો ગર્ભ જોડે હોય તો, તે વખતની સાંકડાશનું અને મુંઝવણનું તોલ કરી શકાતું નથી. માતા જંગલ જાય ત્યારે ગર્ભના નાકની દાંડી ઉપર થઇ નીકળે છે. ખરાબમાં ખરાબ માદળામાં પડેલો હોય છે. માતા ઉભી થાય, તે વખતે ગર્ભ જાણે છે, કે હું આસમાનમાં ફેંકાઇ ગયો છું, હેઠે બેસતી વખતે જાણે છે કે હું પાતાળમાં પટકાઇ ગયો છું. ચાલતી વખતે જાણે છે કે હું મશકમાં ભરેલા દહીંની માફક ડખોળાઉં છું રસોઇ કરવા વખતે જાણે છે કે હું ઇંટની ભઠીમાં ભરાઇ ગયો છું. ઘંટીએ બેસતી વખતે જાણે છે કે હું કુંભારને ચાકડે ચડ્યો છું. માતા ચતી સુવે ત્યારે ગર્ભ જાણે છે કે મારી છાતી પર સવા મણની શિલા પડી છે. કુપીડ સમયમાં ગર્ભને ઉંધા મુસળનો માર પડે છે. એવી રીતે માતા પિતાના કરેલા તથા ગર્ભસ્થાનથી મળેલા એવા બે જાતના દુઃખોથી પીડાયેલા કુટાયલા, ખંડાયલા અને અશુદ્ધિથી તરબોળ થયેલા દુઃખી પ્રાણીની દયા ધીગરતા ધર્માત્મા માતા પિતા વિના કોણ રાખી શકે! અર્થાત્ પાપી ઓ પુરૂષોમાંથી કોઇ નહિ. ગર્ભનો જીવ, માતાને સુખે સુખી અને માતાને દુઃખે દુઃખી હોય છે. જેવા સ્વભાવવાળી માતા હોય તેવા સ્વભાવની છાયા ગર્ભમાં પડે છે. ગર્ભમાંથી બહાર આવવા પછી, તે પુત્ર પુત્રીના આચાર, વિચાર, આહાર, વ્યવહાર વિગેરે સર્વ માતાના સ્વભાવ મુજબ નીવડે છે. તે ઉપરથી માતા પિતાના ઉચ્ચ નીચ બીજકની તથા જાત—અપજશ વિગેરેની પરીક્ષા, પ્રમાણરૂપ ફેરોમાક ઉપરથી વિવેકી સ્ત્રી—પુરૂષો કરી શકે છે, કેમકે તે ચિત્ર માતા પિતાની પ્રકૃતિને આધારે ચિત્રાયલું છે માતા ધર્મ ધ્યાનમાં, ઉપદેશ શ્રવણ કરવામાં, તથા દાન પુન્ય કરવામાં અને શુદ્ધ ભાવના ભાવવામાં જોડાઇ હોય તો ગર્ભ પણ તેવા વિચારમાં હોય છે. તે વખતે ગર્ભનું મરણ થાય તો દેવલોકમાં જઇ શકે છે, તેમજ માતા આર્ત ને રૌદ્ર ધ્યાનમાં હોય, તો ગર્ભ પણ આર્ત, રૌદ્ર ધ્યાની હોય છે. તે વખતે તે ગર્ભનું મરણ થાય તો તે નરકમાં જાય છે. માતા મહા

કપટમાં જોડાઈ હોય તે વખતે તે ગર્ભનું મરણ થાય તો તે તિર્યંચમાં જાય છે. માતા મહાભદ્રિક અને પ્રપંચ વગરના વિચારમાં જોડાઈ હોય, તે વખતે ગર્ભ મરે તો તે મનુષ્યમાં જાય છે. એમ ગર્ભમાંથી ચારે ગતિમાં જઈ શકે છે. ગર્ભકાળ પૂરો થાય, ત્યારે માતા તથા ગર્ભની નાભીની વિંટાયલી રસહરણી નાડી ઉખળી જાય છે, ત્યારે જન્મ થવાની તૈયારી થાય છે. તેમાં માતા તથા ગર્ભના પુન્યનું તથા આયુષ્યનું બળ હોય, તો સીધે રસ્તે જન્મ થઈ શકે છે. તે વખતે કેટલાક માથા તરફથી, તો કેટલાક પગ તરફથી જન્મે છે. પણ જો એ ભારે કર્મી હોય તો, ગર્ભ આડો પડી જાય છે, તેથી બેઉ મરણ પામે છે, અથવા માતાના બચાવની ખાતર માપી ગર્ભના જીવપર, બેધ કરીને છરીના શસ્ત્રથી ખંડોખંડ કરી જીંદગીપારની શિક્ષાએ પહોંચાડે છે. તેનો કોઇને શોક—સંતાપ થતો નથી. સીધે રસ્તે જન્મ લેનારાઓ સોના રૂપાના તાર જેવા છે. માતાનું શરીર જંતરડા છે. જેમ સોની તાર ખેંચે, તેમ ગર્ભ ખેંચાઈ કોટી કષ્ટે બહાર આવે છે, અર્થાત્ નવમે મહિને કહેલી પીડાને ક્રોડ ગણી કરતાં જે દુઃખ થાય છે, તે દુઃખ જન્મ વખતે થાય છે, અને મરતી વખતે તે દુઃખને કોડાકોડગણું કરતા જે દુઃખ થાય છે, તે સર્વ દુઃખ બેહદ છે. તે સર્વ પોતાનાં કરેલાં પુન્ય પાપનાં ફળ છે, અને તે ઉદય કાળમાં ભોગવાય છે. એ સર્વ મોહિનીય કર્મના સંતાપ છે.

ઉપર મુજબ ગર્ભ કાળ, તથા ગર્ભસ્થાન, અને ગર્ભમાં ઉપજનારા જીવની સ્થિતિનું વિવેચન એ સર્વ તંદુલ વિયાલીયા પયન્ના તથા ભગવતીજી અને અન્ય ગ્રંથાંતરના ન્યાય મુજબ ગુરૂએ શિષ્યને ઉપદેશમાં કહી બતાવ્યું. છેવટમાં કહ્યું, કે જન્મયા પછી ભગીરથીનો દરજ્જો લઈ માતાએ ઘણી સંભાળથી ઉછેરી પુખ્ત ઉમરનો કીધો છે, તે પ્રજાની આશામાં માતાનું યૌવન લુંટાયું છે, વ્યાવહારિક સુખપર જલાંજલિ કરી છે, તે સર્વને તથા ગર્ભવાસના અને જન્મવા વખતના દુઃખોને ભૂલી જઈ યૌવન-મદમાં છકેલ પુત્રપુત્રીઓ, મહા ઉપકારી માતાને તિરસ્કારની દ્રષ્ટિએ ધિક્કાર આપી અનાદર કરે છે, વસ્ત્રાલંકારથી શોભિતાં બને છે, તેલ, ફુલેલ, સુવા, ચંદન, ચંપા, ચમેલી, અગર, તગર, અંબર અને અત્તર વિગેરેમાં ગરકાવ બની ફુલ હાર ને ગજરા ધારણ કરે છે, તેની સુગંધના અભિમાનની અંધોમાં એમ માનતા હશે, કે આ સર્વ શોભા અને સુગંધ મારા આત્માથી વીંટાયેલા શરીરમાંથી બહાર આવતી હશે, તેથી શોભા અને સુગંધ મારા

પિતા વિગેરે કોઈના આગાહમાં નથી, એવા મિથ્યાભિમાનની આંધીમાં પડેલા બેભાન અજ્ઞાન પ્રાણીને માટે ગર્ભવાસના તથા નરક નિગોદના અનંત દુઃખ તૈયાર છે; પણ એટલું તો સિદ્ધ છે કે સર્વ મિથ્યાડી પાપી માતાની ગેર-સમજણના સ્વભાવનો અને કર્માગ્ર ઉપજનારા પાપી ગર્ભના વક્ર કર્મનો છે. હવે બીજા પક્ષમાં વિવેકી અને ધર્માત્મા તથા શિયળવ્રત ધારણ કરનારી સમજુ માતાઓનાં પુત્ર પુત્રીઓ જન્મી ઉછરે છે, તેઓની જન્મક્રિયા પણ તેવી જ છે, પણ માત્ર સ્વભાવની ભાગ પાડવાનો ફેર છે તેવી માતાઓનાં સ્વભાવનું સ્તનપાન કરી, પુખ્ત ઉમરે પહોંચેલાં પુત્ર પુત્રીઓ પણ, પોતાનાં પુન્યના ઉદય મુજબ સર્વ વૈભવનો ઉપભોગ કરે છે, તેમ છતાં પોતાનાં માતા પિતા સાથે વિનયપૂર્વક વર્તન કરે છે, ગુરુ જનોમાં ભક્તિપરાયણ નીવડે છે, સજ્જન, દયા, ક્ષમાદિ ગુણોમાં, અને પ્રભુપ્રાર્થનામાં મગ્ન રહે છે, અભિમાનથી વિમુખ રહી, મૈત્રી—ભાવને સન્મુખ થાય છે, જીન્દગીના સાર્થક યોગ્ય સત્સંગે કરી જ્ઞાન મેળવે છે, અને શરીર-સંપત્તિ વિગેરેથી ઉદાસ રહી આત્મરમણમાં જીન્દગી પૂર્ણ કરે છે; તેમજ સર્વ કોઈ વિવેકદૃષ્ટિવાળા સ્ત્રી પુરુષોએ આ અશુચિથી પ્રાપ્ત થયેલા ગંદા શરીરની નિપજ ઉપર ધ્યાન રાખી મમતા ઘટાડવી જોઈએ, મિથ્યાભિમાનથી પાછા હઠવું જોઈએ, મળેલી જીન્દગીનું સાર્થક કરવા માટે, શુભ કાર્યો કરવામાં ઉદ્યોગ કરવો જોઈએ, જેથી કરીને ઉપર કહેલા ગર્ભવાસના દુઃખને અધીન થવું ન પડે.

ઇતિ ગર્ભવિચાર સંપૂર્ણ.

અથ શ્રી બત્રીસ અસઝાય.

(આ બત્રીસ પ્રકારની અસઝાયને વખતે સૂત્ર સિદ્ધાંત વાંચવા નહીં.)

૧ નજીકમાં હાડકાં પડ્યાં હોય.
૨ માંસ પડ્યું હોય.
૩ લોહી પડ્યું હોય.
૪ વિષ્ટા પડી હોય.
૫ સ્મશાન હોય.
૬ ચંદ્રગ્રહણ હોય.
૭ સૂર્યગ્રહણ હોય.
૮ મોટું (પ્રખ્યાત) માણસ ગુજરી ગયું હોય.
૯ રાજ્યમાં વિઘ્ન હોય.
૧૦ નજીકમાં પંચેન્દ્રિનું કલેવર હોય.
૧૧ તારા ખર્યા હોય.
૧૨ દશે દિશા રાતી થઈ હોય (દિશાઓ પડી હોય.)
૧૩ અકાળે ગાજવીજ થાય.
૧૪ અકાળે વીજળી થાય.
૧૫ અકાળે કડાકા થાય.
૧૬ બાળ ચદ્રમા વખતે. (બીજના ચદ્રને રોજ ચાર ઘડી)
૧૭ આકાશમાં નવીન ચિન્હ થાય.
૧૮ ધુમસ પડતી હોય.
૧૯ ઠાર તથા ઝાકળ પડતો હોય.
૨૦ ઘણો તોફાની પવન વાતો હોય.
૨૧ અશાડ સુદ ૧૫ ને રોજ.
૨૨ અશાડ વદ ૧.
૨૩ ભાદરવા શુદ ૧૫.
૨૪ ભાદરવા વદ ૧.
૨૫ કારતક શુદ ૧૫.
૨૬ કારતક વદ ૧.
૨૭ ચૈત્ર શુદ ૧૫.
૨૮ ચૈત્ર વદ ૧.
૨૯ પ્રભાતે ૨ ઘડી સુધી (સૂર્ય ઉગ્યા પહેલાં).
૩૦ મધ્યાહ્નને બે ઘડી સુધી.
૩૧ સાંજે બે ઘડી સુધી (સૂર્ય અસ્ત થયા પછી).
૩૨ મધ્ય રાત્રે બે ઘડી સુધી.

સૂત્ર ભણનારાઓએ આ અસઝાય અવશ્ય જાણી તે પ્રમાણે વર્તવું જોઇએ, અર્થાત્ સૂત્રની મૂળ ગાથાઓ (પાઠ) નો સ્વાધ્યાય અસઝાય વખતે કરવો જોઇએ નહિ.

અધ્યયનો (અર્થ સાથે)

૧ શ્રી મહાવીર સ્તુતિ. (પુચ્છિસ્સુણં)

પુચ્છિસ્સુણં સમણા માહણા ય, આગારિણો યા પરતિત્થિયા ય;
સે કેઇ ણેગંત-હિયધમ્મમાહુ, અણેલિસં સાહુસમિક્ખયાએ. ૧

કહં ચ ણાણં કહં દંસણં સે, સીલં કહં નાયસુયસ્સ આસી;
જાણાસિ ણં ભિક્ખુ જહાતહેણં, અહાસુયં બૂહિ જહાણિસંતં. ૨

ખેયન્ને સે કુસલે મહેસી, અણંતનાણી ય અણંતદંસી,
જસંસિણો ચખુપહે ઠિયસ્સ, જાણાહિ ધમ્મં ચ ધિઇં ચ પેહા. ૩

ઉડ્ઢં અહેયં તિરિયં દિસાસુ, તસા ય જે થાવર જે ય પાણા;
સે ણિચ્ચણિચ્ચેહિં સમિક્ખ પન્ને, દીવે વ ધમ્મં સમિયં ઉદાહુ. ૪

સે સવ્વદંસી અભિભૂયનાણી, ણિરામગંધે ધિઇમં ઠિયપ્પા;
અણુત્તરે સવ્વ જગંસિ વિજ્જં, ગંથા અતીતે અભયે અણાઉ. ૫

સે ભૂઇપન્ને અણિએયચારી, ઓહંતરે ધીરે અણંતચક્ખુ;
અણુત્તરે તપ્પઇ સૂરિએ વા, વઇરોયણિંદે વ તમં પગાસે. ૬

અણુત્તરં ધમ્મમિણં જિણાણં, ણેયા મુણિ કાસવ આસુપન્ને;
ઇંદે વ દેવાણ મહાણુભાવે, સહસ્સણેતા દિવિણં વિસિટ્ઠે. ૭

સે પન્નયા અખય સાગરે વા, મહોદહિ વાવિ અણંતપારે,
અણાઇલે વા અકસાઈ ભિક્ખુ, સક્કે વ દેવાહિવઈ જુઇમં. ૮

સે વીરિએણં પડિપુન્ન વીરિએ, સુદંસણે વા ણગસવ્વ સેટ્ઠે;
સુરાલએ વાસિ મુદાગરે સે, વિરાયએ ણેગગુણોવવેએ. ૯

સયંસહસ્સાણુ જોયણાણં, તિકંડગે પંડગ વેજયંતે;
સે જોયણે ણવણવઇસહસ્સે, ઉદ્ધુસ્સિતો હેટ્ઠ સહસ્સમેગં. ૧૦

પુટ્ઠે ણભે ચિટ્ઠઇ ભૂમિવટ્ઠિએ, જં સૂરિયા અણુપરિવટ્ટયંતિ;
સે હેમવન્ને બહુ નંદણે ય, જંસી રઈ વેદયંતિ મહિંદા. ૧૧

સે પવ્વએ સદ્દ મહપ્પગાસે, વિરાયઇ કંચણમટ્ઠવન્ને;
અણુત્તરે ગિરિસુ ય પવ્વદુગ્ગે, ગિરિવરે સે જલિએવ ભોમે. ૧૨

મહીઇ મજ્ઝંમિ ઠિએ ણગિંદે, પન્નાયતે સૂરિય સુદ્ધલેસે;
એવં સિરિએઉ સ ભૂરિવન્ને, મણોરમે જોયઇ અચ્ચિમાલી. ૧૩

સુદંસણસ્સેવ જસો ગિરિસ્સ, પવુચ્ચઈ મહઓ પવ્વયસ્સ;
એતોવમે સમણે નાયપુત્તે, જાઇ જસો દંસણ નાણ સીલે. ૧૪

ગિરિવરેવા નિસહો-યયાણં, રુયએવ સેટ્ઠે વલયાયતાણં;
તઓવમે સે જગભૂઇપન્ને, મુણીણ મજ્ઝે તમુદાહુ પન્ને. ૧૫

અણુત્તરં ધમ્મ-મુઇરઇત્તા, અણુત્તરં ઝાણવરં ઝિયાઈ;
સુસુક્કસુક્કં અપગંડસુક્કં, સંખિંદુવેગં તવદાતસુક્કં. ૧૬

અણુત્તરગ્ગં પરમં મહેસી, અસેસકમ્મં સ વિસોહઇત્તા;
સિદ્ધિગઈ સાઇમણંત પત્તે, નાણેણ સીલેણ ય દંસણેણ. ૧૭

રુક્ખેસુ ણાએ જહ સામલીવા, જંસી રઇં વેદયંતી સુવન્ના;
વણેસુવા નંદણ-માહુ સેટ્ઠં, નાણેણ સીલેણ ય ભૂઇપન્ને. ૧૮

થણિયંવ સદ્દાણ અણુત્તરેઉ, ચંદોવ તારાણ મહાણુભાવે;
ગંધેસુવા ચંદણ-માહુ સેટ્ઠં, એવં મુણીણં અપડિન્ન-માહુ. ૧૯

જહા સયંભૂ ઉદહીણ સેટ્ઠે, નાગેસુવા ધરણિંદ-માહુ સેટ્ઠે;
ખોઉદએવા રસવેજયંતે, તવોવહાણે મુણિ વેજયંતે. ૨૦

હત્થિસુ એરાવણ-માહુણાએ, સીહો મિયાણં સલિલાણ ગંગા;
પક્ખિસુવા ગરુલે વેણુદેવે, નિવ્વાણવાદીણિહ ણાયપુત્તે. ૨૧

જોહેસુણાએ જહ વીસસેણે, પુપ્ફેસુવા જહ અરવિંદ-માહુ;
ખત્તીણ સેટ્ઠે જહ દંતવક્કે, ઇસીણ સેટ્ઠે તહ વદ્ધમાણે. ૨૨

દાણાણ સેટ્ઠં અભયપ્પયાણં, સચ્ચેસુવા અણવજ્જં વયંતિ;
તવેસુવા ઉત્તમ બંભચેરં, લોગુત્તમે સમણે નાયપુત્તે. ૨૩

ઠિઈણ સેટ્ઠા લવસત્તમાવા, સભા સુહમ્માવ સભાણ સેટ્ઠા;
નિવ્વાણ સેટ્ઠા જહ સવ્વધમ્મા, ણ ણાયપુત્તા પરમત્થિ નાણી. ૨૪

પુઢોવમે ધુણઈ વિગયગેહી, ન સન્નિહિં કુવ્વઈ આસુપન્ને;
તરિઉં સમુદ્દં વ મહાભવોઘં, અભયંકરે વીર અણંતચક્ખુ. ૨૫

કોહં ચ માણં ચ તહેવ માયં, લોભં ચઉત્થં અજ્ઝત્થદોસા-
એઆણિ વંતા અરહામહેસી, ણ કુવ્વઈ પાવ ણ કારવેઇ. ૨૬

કિરિયા કિરિયં વેણઇયાણુવાયં, અન્નાણિયાણં પડિયચ્ચ ઠાણં;
સે સવ્વવાયં ઇતિ વેયઇત્તા, ઉવટ્ઠિએ ધમ્મ સદીહરાયં. ૨૭

સે વારિયા ઇત્થિ સરાઇભત્તં, ઉવહાણવં દુખ ખયઠ્ઠીયાએ;
લોગં વિદિત્તા આરં પારં ચ, સવ્વં પભૂવારિય સવ્વવારં. ૨૮

સોચ્ચા ય ધમ્મં અરિહંતભાસિયં, સમાહિયં અટ્ઠપદોવિસુદ્ધં;
તં સદ્દહાણા ય જણા અણાઉ, ઇંદેવ દેવાહિવાઆગમિસ્સંતિ. ત્તિબેમિ. ૨૯

અર્થ—૧ શ્રી સુધર્મા સ્વામી પ્રત્યે જંબુસ્વામીએ પૂછ્યું કે, હે ભગવાન! શ્રમણો, બ્રાહ્મણો, ગૃહસ્થો અને પરતીર્થીઓ મને પૂછે છે કે, એકાંત હિતકારી અને એના જેવો બીજો કોઇ છે નહિ એવો ધર્મ યથાસ્થિત કોણે કહ્યો છે? ૨ તે જ્ઞાનપુત્ર શ્રી મહાવીર દેવનું જ્ઞાન કેવું હતું! વળી દર્શન કેવું હતું! તેનો શીલાચાર કેવો હતો? તે હે સાધુ! તમે જાણો છો. તે જેમ તમે સાંભળ્યું હોય અને ધાર્યું હોય તેમ કહો! ૩ તે (ભગવાન) સંસારી જીવોના દુઃખના જાણ, કર્મ કાપવામાં કુશળ, અનંતજ્ઞાની, અનંતદર્શી, મોટા યશસ્વી અને લોકના ચક્ષુભૂત એવા શ્રી મહાવીર દેવના પ્રરૂપેલા ધર્મને તથા તેમની ધીરજને જાણ અને દેખ. ૪ ઉંચી, નીચી અને તીરછી એ ત્રણે દિશાઓને વિષે જે, ત્રસ અને સ્થાવર જીવો છે તેને, પ્રજ્ઞાવંત મહાવીરદેવે, નિત્યાનિત્ય ભેદે કરીને પ્રકારે જાણીને સંસાર સમુદ્રમાં બુડતા જીવોને રાખવા સારું દીપ્યમાન અને સમભાવી એવો ધર્મ કહ્યો છે ૫ તે ભગવાન લોકાલોકને દેખનારા, બાવીશ પરીસહ જીતીને કેવળજ્ઞાન પામ્યા છે એવા મૂળ તથા ઉત્તરગુણે સંયમના પાળનારા, ધૈર્યવાન, સર્વ કર્મ નાશ થવાથી સ્થિર આત્મવંત, સર્વ જગતને વિષે પ્રધાન જ્ઞાનવાન, બાહ્ય અને અભ્યંતર પરિગ્રહ રહિત, સાત ભય રહિત અને ચાર ગતિના આયુષ્ય રહિત શ્રી મહાવીરદેવ હતા, ૬ એ ભગવંત અનંત જ્ઞાનવાળા અપ્રતિબંધ વિહારી, સંસાર-સમુદ્રને તારનાર, ધીરજવાન, અનંતજ્ઞાન રૂપ ચક્ષુવાળા તથા સૂર્ય જેમ સર્વથી અધીક તપે છે તેમ જ્ઞાને કરી સર્વોત્તમ છે. વિરોચન અગ્નિ જેમ સળગવાથી ઇંદ્રની પેઠે અંધકારને દૂર કરી પ્રકાશ કરે છે તેમ શ્રી મહાવીરદેવ પણ અજ્ઞાન રૂપ અંધકાર દૂર કરી પ્રકાશ કરે છે. ૭ દેવલોકને વિષે ઇંદ્ર જેમ દેવોમાં મહાપ્રભાવાન, હજારો દેવોનો નાયક અને સર્વોત્તમ છે તેમ સર્વ તીર્થંકરોએ પ્રરૂપેલો આ જે સર્વોત્તમ ધર્મ તેને પ્રકાશ કરનાર કાશ્યપ ગોત્રી અને કેવળજ્ઞાની શ્રી મહાવીરદેવ સર્વથી ઉત્તમ છે. ૮ તે ભગવાન પ્રજ્ઞાએ કરી અક્ષય તથા જેમ સ્વયંભૂરમણ નામે મોટો સમુદ્ર અનંત, અપાર અને નિર્મ

જળવાળો છે તેમ ભગવાનનું જ્ઞાન નિર્મળ છે. વળી તે ભગવંત કષાય રહિત તથા ભિક્ષુઓને આજીવિકા કરનાર અને દેવતાના અધિપતિ શક્રેન્દ્રની પેઠે તેજસ્વી છે. ૯ તે ભગવાન બળે કરી પ્રતિપૂર્ણ બળવાન છે. સર્વ પર્વતોમાં મેરૂ પર્વત જેમ શ્રેષ્ઠ છે તેમ ભગવાન પણ વીર્યાદિક ગુણે કરી સર્વોત્તમ છે. મેરૂ પર્વત જેમ સ્વર્ગવાસી દેવોને હર્ષ ઉત્પન્ન કરે છે તથા અનેક ગુણોએ કરી શોભે છે તેમ ભગવંત પણ અનેક ગુણોએ કરી શોભે છે ૧૦ તે મેરૂ પર્વત એક લાખ જોજનનો છે. તેના એક ભૂમિમય, બીજો સુવર્ણમય અને ત્રીજો વૈડુર્ય રત્નમય, એવા ત્રણ કાન્ડ છે, તથા તે મેરૂ પર્વતની ટોચ ઉપર પંડગ વનની માફક શોભી રહ્યું છે, તે મેરૂ પર્વત નવાણું હજાર જોજન ઉંચો અને એક હજાર જોજન નીચે જમીનમાં છે. ૧૧ તે મેરૂ પર્વત આકાશને સ્પર્શી રહ્યો છે, ભૂમિને અવગાહી રહ્યો છે, એટલે ઉંચા નીચા અને તિરછા લોકને સ્પર્શી રહ્યો છે. જે મેરૂ પર્વતની આસપાસ સૂર્ય પ્રમુખ જ્યોતિષી દેવો પ્રદક્ષિણા કરી રહ્યા છે, તે મેરૂ પર્વત સુવર્ણના જેવી કાંતિવાળો છે. તેના ઉપર ઘણાં એટલે ચાર નંદનવન છે, જેને વિશે મોટા ઇંદ્રો પણ આવીને રતિ સુખ ભોગવે છે. ૧૨ વળી તે મેરૂ પર્વત—૧ મંદિર, ૨ મેરૂ, ૩, મનોરમા, ૪ સુદર્શન, ૫ સ્વયંપ્રભ, ૬ ગિરિરાજ, ૭ રત્નોચ્ચય, ૮ તિલકોપમ, ૯ લોકમધ્ય, ૧૦ લોકનાભિ, ૧૧ રત્ન, ૧૨ સૂર્યાવર્ત, ૧૩ સૂર્યાવરણ, ૧૪ ઉત્તમ ૧૫ દિશાદિ અને ૧૬ અવતંસએ સોળ નામે કરી મહા પ્રકાશવાન શોભે છે તથા સુવર્ણની પેઠે શુદ્ધ વર્ણવાળો, સર્વ પર્વતોમાં પ્રધાન, મેખલાએ કરી વિષમ અને વળી તે ગિરીરાજ મણિ અને ઔષધીઓએ કરી કરી દેદીપ્યમાન છે, તેથી જમીનની પેઠે ઝગઝગાયમાન થઇ રહે છે. ૧૩ પૃથ્વીના મધ્ય ભાગમાં રહેલો સર્વ પર્વતોનો ઇંદ્ર મેરૂ પર્વત સૂર્યની પેઠે શુદ્ધ લેશ્યાવંત પ્રકાશે કરીને જણાય છે. ઉપર કહી એવી શોભાએ કરી તથા અનેક પ્રકારના રત્નોના વર્ણોએ કરી મનને આનંદ કરે છે અને સૂર્યની પેઠે સર્વ દિશાઓને દીપાવે છે. ૧૪ આ જશ મેરૂ ગિરિરાજ પર્વતના કહેવાય છે. એ પૂર્વોક્ત ઉપમાએ ભગવાન જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીરદેવ જાતિએ, યશે, દર્શને, જ્ઞાને શીલે આચારે સર્વોત્તમ છે. ૧૫ લાંબા પર્વતોમાં નિષધ પર્વત મોટો છે, ગોળાકાર પર્વતોમાં રૂચક પર્વત શ્રેષ્ઠ છે તે ઉપમાએ શ્રી મહાવીરદેવ જગતમાં પ્રજ્ઞાએ શ્રેષ્ઠ કહ્યા છે તથા સર્વ મુનીઓને વિષે પ્રજ્ઞાવંત કહ્યા છે ૧૬ તે ભગવાન પ્રધાન ધર્મ પ્રકાશીને પ્રધાન, ઉજ્જવળમાં ઉજ્જવળ, દોષરહિત ઉજ્જવળ, શંખ અને ચંદ્રમાની પેઠે એકાંત ઉજ્જવળ, સર્વ ધ્યાનમાં સર્વોત્તમ એવું શુક્લ ધ્યાન ધ્યાવે છે. ૧૮ તે મોક્ષ મહર્ષિ (મહાવીરદેવ) સમસ્ત કર્મ ખપાવીને અને

કરી, ચારિત્રે કરી, દર્શને કરી, સર્વોત્તમ લોકને અગ્રભાગે ઉત્કૃષ્ટ આદિ અનંત અને સિદ્ધિગતિને પામ્યા. ૧૮ જેમ વૃક્ષોને વિષે શાલ્મલી વૃક્ષ પ્રસિદ્ધ છે, કે વૃક્ષને વિષે સુવર્ણકુમાર દેવતાઓ રતિસુખ વેદે છે, વનને વિષે જેમ નંદનવન શ્રેષ્ઠ કહ્યું છે તેમ શ્રી મહાવીરદેવ જ્ઞાને અને ચારિત્રે કરી પ્રધાન છે. ૧૯ શબ્દોમાં જેમ મેઘની ગર્જનાનો શબ્દ, તારાઓને વિષે જેમ ચંદ્રમા અને સુગંધીઓમાં જેમ ચંદન શ્રેષ્ઠ છે તેમ મુનિઓમાં આલોકપારલૌકિક એટલે આ લોક પરલોકની વાંછના રહિત શ્રી મહાવીરદેવ શ્રેષ્ઠ કહ્યા છે. ૨૦ જેમ સર્વ સમુદ્રોમાં સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર, નાગકુમાર દેવતાઓમાં ધરણેંદ્ર અને ઇક્ષુરસોદધિનો રસ શ્રેષ્ઠ છે તેમ તપઉપધાને કરી મુનિઓમાં શ્રી મહાવીરદેવ શ્રેષ્ઠ છે ૨૧ હાથીઓને વિષે જેમ ઐરાવત હાથી, મૃગાદિક જનાવરોમાં સિંહ, પાણીમાં ગંગા નદીનું પાણી, પક્ષીઓને વિષે ગરુડ પક્ષી (વેણુદેવ) પ્રધાન છે, તેમ નિર્વાણવાદીઓમાં જ્ઞાનપુત્ર શ્રી મહાવીરદેવ પ્રધાન કહ્યા છે. ૨૨ યોદ્ધાઓમાં જેમ વિશ્વસેન (ચક્રવર્તી), ફુલોમાં જેમ અરવિંદ કમળ[1] ક્ષત્રિયોમાં જેમ દાન્તવાક્ય (વચન) પાળનારા એવા જે ચક્રવર્તી તે શ્રેષ્ઠ છે તેમ ઋષિઓને વિષે શ્રી વર્ધમાન સ્વામી શ્રેષ્ઠ કહ્યા છે. ૨૩ દાનમાં અભયદાન સત્ય વચનમાં અનવદ્ય[2] વચન અને તપને વિષે બ્રહ્મચર્ય શ્રેષ્ઠ કહ્યું છે, તેમ સર્વ લોકમાં ઉત્તમ શ્રમણ જ્ઞાનપુત્ર શ્રી મહાવીરદેવ શ્રેષ્ઠ છે ૨૪ સ્થિતિવાળાઓમાં જેમ લવ સત્તમ દેવો (પાંચ અનુત્તર વિમાનવાસી દેવતા) સભાઓમાં સૌધર્મ સભા, અને સર્વ ધર્મોમાં જેમ મોક્ષધર્મ શ્રેષ્ઠ છે તેમ જ્ઞાનપુત્ર શ્રી મહાવીરદેવથી કોઈ ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાની નથી એટલે શ્રી મહાવીરદેવ સર્વથી શ્રેષ્ઠ જ્ઞાની છે. ૨૫ જેમ પૃથ્વી સર્વ વસ્તુને આધારભૂત છે તેમ શ્રી મહાવીરદેવ પણ પૃથ્વી સમાન તથા આઠ પ્રકારનાં કર્મ ખપાવીને અભિલાષ રહિત, દ્રવ્યસંનિધિ તે ધન, ધાન્ય, દુપદ અને ચતુષ્પદાદિ અને ભાવસંનિધિ તે ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ બે પ્રકારની સંનિધિ ન કરનાર, ઉગ્ર, પ્રજ્ઞાવાન, ચાર ગતિરૂપ મોટા સમુદ્રને તરીને મોક્ષ પામ્યા છે. અભય કરનાર વીર તથા અનંત ચક્ષુવાળા છે. ૨૬ ક્રોધ, માન, માયા તેમજ લોભ એ ચાર અધ્યાત્મ દોષોને ત્યાગીને અરિહંત અને મોટા ઋષિ થયા. તેઓ પાપ કર્મ કરે નહી અને કરાવે પણ નહિ. ૨૭ ક્રિયાવાદીના ૧૮૦, અક્રિયાવાદીના ૮૪, વિનયવાદીના ૩૨ તથા અજ્ઞાનવાદીના ૬૭ એ સર્વ ૩૬૩ પાખંડીઓના મત જાણીને, શ્રી મહાવીરદેવ તે સર્વ મતને (દુર્ગતિ અપાવનાર છે.) જાણીને, તેનો ત્યાગ કરી ચારિત્રરૂપ ધર્મને વિષે [illegible]

૧ સર્વવિલાસી કમળ, ૨ કોઈ જીવને પીડા ન થાય એવું.

૨૮ તે અજ્ઞાન રહિત ભોજન રહિત, ભીનું નિવારણ કરીને અમુક કર્મે દુઃખનો ક્ષય કરવાને અર્થે ઉપોષાનસાન (નવકારવાળી દેવ સુકાની નાખે એવા) થયા. વળી તે પ્રભુએ આ લોક અને પરલોકનાં સ્વરૂપ જાણીને સર્વ પ્રકારનાં પાપનાં સ્થાનોને મહાવીર નિવારણ કર્યાં. ૨૯ હે જંબુ! આવા પ્રકારે અર્થ અને પદવડે શુદ્ધ એવા અરિહંત ભાષિત ધર્મને સાંભળીને તથા સદ્દહીને ઘણા લોકો અનાયુષ સિદ્ધ થયા અને જે લોકોને કર્મ બાકી રહ્યાં હતાં તે લોકો દેવોના અધિપતિ તથા ઇન્દ્રાદિક થઇ આગામીક કાળે સિદ્ધ થશે એ રીતે હું (સુધર્મસ્વામી) જેવું મહાવીર સ્વામી પાસે સાંભળ્યું હતું તેવું (ત્તિબેમિ) કહું છું.

પરચુરણ ગાથાઓ. (મૂળ)

પંચ મહવ્વય સુવ્વય મૂલં, સમણ મણાઈલ સાહુ સુચિણ્ણં;
વેર વિરામણ પજ્જવસાણં, સવ્વ સમુદ્દ મહોદધિ તીર્થં. ૧
તીર્થંકરેહિં સુદેસિય મગ્ગં, નરગ તિરિય વિવજ્જિય મગ્ગં;
સવ્વ પવિત્તં સુનિમ્મિય સારં, સિદ્ધિં વિમાણં અવંગુય દારં. ૨
ધમ્મા રામે ચરે ભિક્ખૂ, ધિઈમ ધમ્મ સાર હિ;
ધમ્મા રામે રએ દંતે, બંભચેર સમાહિએ. ૪
દેવ નરિંદ નમંસિય પૂયં, સવ્વ જગુત્તમ મંગલ મગ્ગં;
દુદ્ધરિસ ગુણ નાયક-મેક, મોખ પદસ્સ-વડંસગ ભૂયં. ૩
દેવ દાણવ ગંધવ્વા, જખ રખસ કિન્નરા;
બંભયારિ નમંસંતિ, દુક્કર જે કરંતિ તે. ૫
એસ ધમ્મે ધુવે નિયએ, સાસએ જિણદેસિએ;
સિદ્ધા સિઝંતિ ચાણેણં, સિજ્ઝિસ્સંતિ તહાવરે, ત્તિબેમિ. ૬
અરિહંત સિદ્ધ પવયણ, ગુરુ થેર બહુસુયે તવસ્સીસુ;
વચ્છલયા ય તેસિં, અભિખ નાણોવઓગે ય. ૭
દંસણ વિણય આવ—સ્સએ ય, સીલવ્વયે નિરઇયારે;
ખણલવ તવ ચ્ચિયાએ, વેયાવચ્ચે સમાહીએ. ૮
અપુવ્વ નાણગ્ગહણે, સુયભત્તી પવયણ પભાવણયા;
એએહિં કારણેહિં, તિથયરત્ત લહઇ જીવો. ૯
જિણવયણે અણુરત્તા, જિણવયણ જે કરંતિ ભાવેણં;
અમલા અસંકિલિઠ્ઠા, તે હુંતિ પરિત્તસંસારી. ૧૦

એવં ખુ નાણિણો સારં, જં ન હિંસઈ કિંચણ,
અહિંસા સમયં ચેવ, એતાવતં વિયાણિયા. ૧૧
જાઈ ચ વુડ્ઢિં ચ ઇહજ્જ પાસ, ભૂતેહિં જાણે પડિલેહ સાયં;
તમ્હાતિવિજ્જો પરમંતિ ણચ્ચા, સમ્મત્તદંસી ણ કરેઈ પાવં ૧૨
ઉમ્મુચ્ચ પાસં ઇહ મચ્ચિએહિં, આરંભજીવી ઉભયાણુપસ્સી;
કામેસુ ગિદ્ધાણિ ચય કરંતિ, સંસિચ્ચમાણા પુણુરેતિ ગબ્ભં. ૧૩
સવણે નાણે ય વિન્નાણે, પચ્ચક્ખાણે ય સંજમે;
અણણ્હએ તવે ચેવ, વોદાણે અકિરિયા સિદ્ધિ. ૧૪
સારં દંસણં નાણં, સારં તવ નિયમ સંજમ શીલ,
સારં જિણવર ધમ્મં, સારં સંલેહણા પંડિય મરણ ૧૫
સ્વાધ્યાયોદિ કરણી, દુઃખ હર નિર્વાણી,
સંસાર જલ તારણી, એકાંત હોઈ દયાળ ૧૬
આરંભે નત્થી દયા, મહિલા સંગેણ નાસઈ બંભં,
સંકાએ સમ્મત્તં નાસઈ, પવ્વજ્જા અત્થ ગહણેણ. ૧૭
મજ્જં વિસય કસાયા, નિદ્દા વિકહા ય પંચમા ભણિયા;
એ એ પંચ પમાયા, જીવા પડંતિ સંસારે. ૧૮
લબ્ભંતિ વિમલા ભોએ, લબ્ભંતિ સુરસંપયા;
લબ્ભંતિ પુત્ત મિત્તં ચ, એગો ધમ્મો ન લબ્ભઈ ૧૯
એગો-હં નત્થી મે કોઈ નાહં-મન્નસ્સ કસ્સઈ,
એવં અદીણમણસો, અપ્પાણ-મણુસાસઈ ૨૦
એગો મે સાસઓ અપ્પા, નાણદંસણસંજુઓ,
સેસા મે બાહિરા ભાવા, સવ્વે સંજોગ લક્ખણા. ૨૧
નહિ સુદી દેવતા દેવમાંએ, નહિ સાદી પુદ્ગલ પાષાણ,
નહિ શુદ્ધી સેઠ સેજ્યાપાણિં, એકાંત સાદી બુદ્ધિ પચરાગી ૨૨
નગરી સોહંતી જલ વૃક્ષ કુંવા, રાજન સોહતા અનુરંગી સેના,
નારી સોહંતી શીલવતી, સાધુ સોહતા નિરવદ્ય વાણી ૨૩
મોહ પુરુષ ભાર કહિયે, જ્ઞાન ભાર વખાણિયે.
જિન નહિં પણ જિન સરિખા, સુધર્મા સ્વામી જાણિયે ૨૪
જ્ઞાન વિના રૂપ આર નિર્ગુણ, રૂપ અનુપ વખાણિયે,
દેવતાને વલ્લભ એવા, અંગરવાણી જાણિયે ૨૫

દશવૈકાલિકસૂત્રનું પહેલું અધ્યયન

ધમ્મો મંગલ મુક્કિટ્ઠં, અહિંસા સંજમો તવો;
દેવા વિ તં નમંસંતિ, જસ્સ ધમ્મે સયા મણો. ૧
જહા દુમસ્સ પુપ્ફેસુ, ભમરો આવિયઇ રસં;
ન ય પુપ્ફં કિલામેઇ, સો ય પીણેઇ અપ્પયં. ૨
એમે એ સમણા મુત્તા, જે લોએ સંતિ સાહુણો;
વિહંગમાવ પુપ્ફેસુ, દાણભત્તેસણે રયા. ૩
વયં ચ વિત્તિં લબ્ભામો, ન ય કોઇ ઉવહમ્મઇ;
અહાગડેસુ રીયંતે, પુપ્ફેસુ ભમરા જહા. ૪
મહુકાર સમા બુદ્ધા, જે ભવંતિ અણિસ્સિયા;
નાણા પિંડ રયા દંતા, તેણ વુચ્ચંતિ સાહુણો. ૫ (ત્તિબેમિ.)

અર્થ:—૧ ધર્મ-ઉત્કૃષ્ટ મંગળીક છે. જીવદયા, સત્તર ભેદે સંયમ અને બાર પ્રકારે તપ એ ધર્મનું લક્ષણ છે. એવા ધર્મને વિષે જેનું સદાય મન છે, તેને દેવતા અને ચક્રવર્તિ આદિ મનુષ્યો નમસ્કાર કરે છે. ૨ જેમ વૃક્ષના ફુલને વિષે ભમરો મર્યાદાએ રસ પીને પોતાના આત્માને તૃપ્ત કરે છે, પણ ફુલને પીડા ઉપજાવતો નથી. ૩ તેમ લોકને વિષે પરિગ્રહથી મુકાએલા અને ચારિત્ર પાળનારા સાધુ ભમરાની માફક ગવેષણાને વિષે મળેલા ભાત પાણીથી સંતોષ માને છે. ૪ જેમ ભમરો ફુલને વિષે વિચરે છે તેમ ગૃહસ્થે પોતાને અર્થે કીધેલા અને કોઈ પ્રાણી ન હણાય તેવી આહારની વૃત્તિને અમે પામશું. ૫ જે ભમરા સરખા, તત્વના જાણ સાધુ, નેશ્રા પ્રતિબંધ રહિત નાના પ્રકારના આહારને વિષે અનુરક્ત અને ઇંદ્રિયોના દમણહાર છે તેને ચારિત્રીયા સાધુ કહીએ, એમ હું કહું છું.

દશવૈકાલિક સૂત્રનું બીજું અધ્યયન

કહં નુ કુજ્જા સામન્નં, જો કામે ન નિવારએ;
પએપએ વિસીયંતો, સંકપ્પસ્સ વસંગઓ. ૧
વત્થગંધ મલંકારં, ઇત્થિઓ સયણાણિ ય;
અચ્છંદા જે ન ભુંજંતિ, ન સે ચાઇ ત્તિ વુચ્ચઇ. ૨

અધ્યયન

જે ય કંતે પિએ ભોએ, લદ્ધે વિપિટ્ઠિ કુવ્વઇ,
સાહીણે ચયઇ ભોએ, સે હુ ચાઇ ત્તિ વુચ્ચઇ ૩

સમાઇ પેહાઇ પરિવ્વયંતો, સિયા મણો નિસ્સરઇ બહિદ્ધા,
ન સા મહં નોવિ અહં પિ તીસે ઇચ્ચેવ તાઓ વિણઇજ્જ રાગં ૪

આયાવયા હી ચય સોગમલ્લં, કામે કમાહિ કમિયં ખુ દુક્ખં
છિંદાહિ દોસં વિણએજ્જ રાગં, એવં સુહી હોહિસિ સંપરાએ. ૫

પક્ખંદે જલિયં જોઇં, ધૂમકેઉં દુરાસયં
નેચ્છંતિ વંતયં ભોત્તું, કુલે જાયા અગંધણે ૬

ધિરત્થુ તે જસોકામી, જો તં જીવિય કારણા,
વંતં ઇચ્છસિ આવેઉં, સેયં તે મરણં ભવે ૭

અહં ચ ભોગરાયસ્સ, તં ચ સિ અંધગવણ્હિણો,
મા કુલે ગંધણા હોમો સંજમં નિહુઓ ચર ૮

જઇ તં કાહિસિ ભાવં, જા જા દિચ્છસિ નારીઓ,
વાયાવિદ્ધો વ્વ હડો, અટ્ઠિઅપ્પા ભવિસ્સસિ ૯

તીસે સો વયણં સોચ્ચા, સંજયાએ સુભાસિયં
અંકુસેણ જહા નાગો, ધમ્મે સંપડિવાઇઓ ૧૦

એવં કરંતિ સંબુદ્ધા, પંડિયા પવિયક્ખણા;
વિણિયટ્ટંતિ ભોગેસુ જહા સે પુરિસોત્તમો. ૧૧ (ત્તિ બેમિ)

અર્થ:—૨ જેઓ [illegible] સાધુ થયેલ [illegible] કોઈ કામ ભોગની [illegible] ઈચ્છાના નિવારે નહિ તે પગલે પગલે વિષયાદ પામતો [illegible] ભોગવવાને [illegible] વસ્ત્ર, ગંધ [illegible] અલંકાર, [illegible] સ્ત્રીઓ [illegible] આસન [illegible] પોતાને નથી અને [illegible] નથી [illegible] પચ્ચખાણ [illegible] નથી તેને ત્યાગી કહીએ નહિ. ૩ [illegible] ભોગ [illegible] ભોગ [illegible] પચ્ચખાણ કરે તેને નિશ્ચે ત્યાગી કહીએ. ૪ [illegible] વિચારના [illegible] ભાવના [illegible] વિચારે છે, તે [illegible] વિચારીને [illegible] ભાવના [illegible] આ [illegible] કામ ભોગને [illegible]

૩૭

વિષે સુખી થાય. ૬ રાજેમતી રહનેમિનું દૃષ્ટાંત કહે છે—અગંધન કુળમાં ઉપજેલા નાગ, જાજ્વલ્યમાન, તીક્ષ્ણ, ધુમાડાવાળી અને સહન ન થાય તેવી અગ્નિમાં પેસી બળી મરવું કબુલ કરશે પણ પોતાના વમેલા ઝેરને ફરીથી પાછું લેવા ઈચ્છા કરશે નહિ. ૭ ધિક્કાર છે તુજને હે અપયશના કામી! જે તું અસંજમ જીવિતઅને કારણે વમેલા ભોગને પાછા લેવાની ઈચ્છા કરે છે! તેથી તુજને મરવું ભલું છે. ૮ હું ભોજક રાજાની પૌત્રી અને ઉગ્રસેન રાજાની પુત્રી છું; અને તું અંધક વિષ્ણુનો પૌત્ર અને સમુદ્રવિજય રાજાનો પુત્ર છે; માટે રખે ગંધનકુળના સર્પ સરખો થા! અર્થાત વમ્યા ભોગને પાછા લેવાની ઈચ્છા કરીશ નહિ પણ સંજમ નિશ્ચળ મનથી પાળ. ૯ જો તું સ્ત્રીઓને દેખીને મનને વિષે ભોગની ઈચ્છા કરીશ તો જેમ વાયરે કરી હડ નામે વૃક્ષનાં મૂળ અસ્થિર થાય છે તેમ સ્ત્રીઓને દેખીને કામ ભોગની ઈચ્છાથી તારો આત્મા અસ્થિર થશે. ૧૦ જેમ અંકુશે કરી હાથી ઠેકાણે આવે તેમ સાધ્વી રાજેમતિનાં રૂડાં વચન સાંભળીને રહનેમિ ધર્મને વિષે સમ્યક્ પ્રકારે સ્થિર થયા. ૧૧ જેમ પુરૂષમાંહિ ઉત્તમ રહનેમિ ભોગથી નિવર્ત્યા તેમ તત્વના જાણ, પંડિત, અતિશય ડાહ્યા તે પ્રમાણે કરે (ભોગથી નિવર્તે). એમ હું કહું છું ઇતિ.

દશવૈકાલિક સૂત્રનું ત્રીજું અધ્યયન

સંજમે સુટ્ઠિ અપ્પાણં, વિપ્પ મુક્કાણ તાઈણં;
તેસિમેય-મણાઈન્નં, નિગ્ગંથાણં, મહેસિણં. ૧

ઉદ્દેસિયં કીયગડં, નિયાગં અભિહડાણિય,
રાઈભત્તે સિણાણેય, ગંધ મલ્લે ય વીયણે. ૨

સનિહિ ગીહિમત્તે ય, રાયપિંડે કિ મિચ્છએ,
સંબાહણ દંત પહોયણાય, સપુચ્છણ દેહ પલોયણાય. ૩

અડાવએ ય નાલિએ, છત્તસ ય ધારણ ઠાએ;
તિગિછ પાહણા પાએ, સમારંભં ચ જોઈણો. ૪

સિઝાયર પિંડં ચ, આસંદી પલી યંકએ;
ગિહંતર નિસિઝા ય, ગાયસ્સુ વટ્ટણાણીય. ૫

ગિહિણો વેયાવડીયં, જાય આજીવ વત્તિયા;
તત્તા–નિવુડ ભોઈત્તં, આઉર સ્સરણાણી ય. ૬

મૂલએ સિંગબેરે ય, ઉછુ ખંડે અનિવ્વુડે:
કંદે મૂલે ય સચિત્તે, ફલે બીએ ય આમએ ૭
સોવચ્ચલે સિંધવેલોણે, રોમાલોણે ય આમએ,
સામુદ્દે પંસુ ખારે ય, કાલાલોણે ય આમએ ૮
ધૂવણેત્તિ વમણે ય, વત્થિકમ્મ વિરેયણે;
અંજણે દંત વણે ય, ગાયા ભંગ વિભૂસણે. ૯
સવ્વ-મેય-મણાઇન્નં, નિગ્ગંથાણ મહેસિણં.
સંજમમ્મિ ય જુત્તાણં, લહુભૂય વિહારિણં ૧૦
પંચાસવ પરિન્નાયા, તિગુત્તા છસુ સંજયા,
પંચ નિગ્ગહણા ધીરા, નિગ્ગંથા ઉજ્જુદંસિણો ૧૧
આયાવયંતિ ગિમ્હેસુ, હેમંતેસુ અવાઉડા.
વાસાસુ પડિસંલીણા, સંજયા સુસમાહિયા. ૧૨
પરિસહ રિઉ દંતા, ધુયમોહા જીઇંદિયા,
સવ્વ દુખ પહિણટ્ઠા, પક્કમંતિ મહેસિણો. ૧૩
દુક્કરાઇ કરિત્તાણં, દુસ્સહાઇ સહેત્તુ ય:
કેઇત્થ દેવલોએસુ, કેઇ સિજ્ઝંતિ નિરયા. ૧૪
ખવિત્તા પુવ્વ કમ્માઇં, સંજમેણ તવેણ ય.
સિદ્ધિ-મગ્ગ-મણુપત્તા, તાઇણો પરિનિવ્વુડે ૧૫ તિબેમિ

અર્થઃ-સંજમને વિષે જેણે ભલી રીતે આત્માને સ્થાપ્યો છે, જે વિવિધ પ્રકારના પરિગ્રહથી મુકાણા છે અને બધાના રક્ષપાળ છે એવા, તથા આદિ ના પાળનારા નિર્ગ્રંથ, મોટા ઋષીશ્વરને આચરવા કરેલું તે અનાચરણ જ ક રવા યોગ્ય નથી તે-બાવન અનાચરણનાં નામ કહે છે–૧ આધાકર્મી આહાર લેવો તે, ૨ પૈસા આપી લાવેલી વસ્તુ લેવી તે, ૩ નિત્ય એક ઘરનો આહાર લે તે, ૪ સામી મંગાવીને વસ્તુ લેવી તે, રાત્રે ખાવો ભોજન કરે તે, ૬ નાહવું તે, ૭ સુગંધી શરીરે લગાવે તે, ૮ ફુલ માળા પહેરે તે, ૯ પંખાથી વાયરો લે તે, ૧૦ રાતવાસી આહાર રાખે તે, ૧૧ ગૃહસ્થના વાસણમાં જમે તે, ૧૨ રાજપિંડ (રાજાને વાસ્તે બહુ વિગય અને ઔષધ આહાર બનાવેલો હોય તે) વહોરવે તે, દાન દેવાને માટે કરેલો આહાર લે તે, ૧૪ શરીર મર્દન કરવું તે, ૧૫ દાંત સાફ કરવા તે ૧૬ ગૃહસ્થને સુખ સાતા પૂછવા તે, ૧૭ દર્પણ આદિમાં મોઢું જોવું તે ૧૮

જેનને કારણે ચોપાટ, ગંજીપા અને શેતરંજ આદિ રમત રમવી તે [illegible] જુગાર રમે તે, ૧૯ છત્રાદિક આદિ માથે રાખે, રખાવે તે, ૨૦ વૈદું [illegible] કરાવવું તે, ૨૧ પગમાં પગરખાં પહેરવાં તે (ચપટાંના અથવા [illegible]) ૨૨ આરંભ કરે તે, ૨૩ અગ્નિનો આરંભ કરે તે, ૫ ૨૪ સ્થાનકના [illegible] આહારાદિક લે તે, ૨૫ ઢોલીઆ, પલંગ અને ખુરશી પર બેસે તે, ૨૬ ઘર અને ઘેર બેસે તે, ૨૭ શરીરના ગાત્રને પીઠીલેપન કરવાં તે (પીઠી પ્રમુખની) ૬ ૨૮ ગૃહસ્થની વૈયાવચ્ચ કરે તે, ૨૯ પોતાની જાતિ જણાવી આહારાદિક કરવો તે, ૩૦ મિશ્ર એટલે કાંઈક કાચા પ્રદેશ રહી ગયા હોય તેવું [illegible] પાણી આહાર પાણી ભોગવવાં તે, ૩૧ ભૂખ તૃષાદિ અથવા રોગાદિ [illegible] ઉપજવાથી ગૃહસ્થનું શરણ લે તે, ૭ ૩૨ કાચા મૂળા, ૩૩ કાચું આદુ, ૩૪ શેલડીના કટકા ભોગવે તે, ૩૫ સૂરણ આદિ કંદ ભોગવે તે, ૩૬ [illegible] મૂળ સચિત ભોગવે તે, ૩૭ તે કાચાં ફળ, ૩૮ કાચાં બીજ સેવાં તે, ૮ ૩૯ સંચળ, સિંધવ, ૪૦ મીઠું, ૪૧ આગરનું કાચું મીઠું ભોગવવું તે, ૪૨ [illegible] [illegible] મીઠું ૪૩ ખારી પૃથ્વીથી નીપજેલ મીઠું ૪૪ કાળું મીઠું કાચું ભોગ-વવું તે, ૯ ૪૫ વસ્ત્રાદિકને ધૂપ દેવો અથવા દિવાં તે ૪૬ ઔષધથી વમન કરવું તે, ૪૭ [illegible] નીચેના ભાગ બણાવ્યા તે, ૪૮ જુલાબ લેવો તે, ૪૯ [illegible] અંજન કરવું તે, ૫૦ દાતણ કરવું તે, ૫૧ શરીરે તૈલાદિ વિલેપન કરવું તે, ૫૨ શરીરની શુશ્રુષા કરવી તે અનાચાર [illegible] ૧૦ [illegible]

[illegible]

શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું ત્રીજું અધ્યયન

ચત્તારિ પરમંગાણિ, દુલ્લહાણીહ જંતુણો,
માણુસત્તં સુઇ સદ્ધા, સંજમંમિ ય વીરિયં ૧
સમાવન્નાણ સંસારે, નાણાગોત્તાસુ જાઇસુ,
કમ્મા નાણાવિહા કટ્ટુ, પુઢો વિસ્સંભિયા પયા ૨
એગયા દેવલોએસુ, નરએસુ વિ એગયા,
એગયા આસુરં કાયં, અહાકમ્મેહિ ગચ્છઇ ૩
એગયા ખત્તિઓ હોઇ, તઓ ચંડાલબુક્કસો,
તઓ કીડપયંગો ય, તઓ કુંથુપિવીલિયા ૪
એવમાવટ્ટજોણીસુ પાણિણો કમ્મકિબ્બિસા
ન નિવિજ્જંતિ સંસારે, સવ્વટ્ઠેસુ વ ખત્તિયા ૫
કમ્મસંગેહિ સંમૂઢા, દુક્ખિયા બહુવેયણા
અમાણુસાસુ જોણીસુ વિણિહમ્મંતિ પાણિણો ૬
કમ્માણં તુ પહાણાએ, આણુપુવ્વી કયાઇ ઉ
જીવા સોહિમણુપ્પત્તા, આયયંતિ મણુસ્સયં ૭
માણુસ્સં વિગ્ગહં લદ્ધું, સુઇ ધમ્મસ્સ દુલ્લહા,
જં સોચ્ચા પડિવજ્જંતિ, તવં ખંતિમહિંસયં ૮
આહચ્ચ સવણં લદ્ધું, સદ્ધા પરમદુલ્લહા
સોચ્ચા નેઆઉયં મગ્ગં બહવે પરિભસ્સઇ ૯
સુઇં ચ લદ્ધું સદ્ધં ચ, વીરિયં પુણ દુલ્લહં,
બહવે રોયમાણા વિ નો ય ણં પડિવજ્જએ ૧૦
માણુસત્તંમિ આયાઓ, જો ધમ્મં સોચ્ચ સદ્દહે
તવસ્સી વીરિયં લદ્ધું, સંવુડે નિદ્ધુણે રયં ૧૧
સોહી ઉજ્જુયભૂયસ્સ, ધમ્મો સુદ્ધસ્સ ચિટ્ઠઇ,
નિવ્વાણં પરમં જાઇ, ઘયસિત્તિવ્વ પાવએ ૧૨
વિગિંચ કમ્મુણો હેઉં, જસં સંચિણુ ખંતિએ,
પાઢવં સરીરં હિચ્ચા, ઉડ્ઢં પક્કમઇ દિસં ૧૩

જનને કારણે ચોપાટ, ગંજીપા અને શેતરંજ આદિ રમત રમવી તે તથા જુગટે રમે તે, ૧૯ છત્રકંબલ આદિ માથે રાખે, રખાવે તે, ૨૦ વૈદું કરવું, કરાવવું તે, ૨૧ પગમાં પગરખાં પહેરવાં તે (કપડાના અથવા ચામડાંના) ૨૨ આરંભ કરે તે, ૨૩ અગ્નિનો આરંભ કરે તે. ૫ ૨૪ સ્થાનકના ધણીનો આહારાદિક લે તે, ૨૫ ઢોલીઆ, પલંગ અને ખુરશીપર બેસે તે, ૨૬ ગૃહસ્થને ઘેર બેસે તે, ૨૭ શરીરના ગાત્રને પીલેપન કરવાં તે (પીઠી પ્રમુખની) ૬ ૨૮ ગૃહસ્થની વૈયાવચ્ચ કરે તે, ૨૯ પોતાની જાતિ જણાવી આજીવિકા કરવી તે, ૩૦ મિશ્ર એટલે કાંઈક જીવના પ્રદેશ રહી ગયા હોય તેવાં કાચાં પાકાં આહાર પાણી ભોગવવાં તે, ૩૧ ભૂખ તૃષાદિક અથવા રોગાદિક પીડા ઉપજવાથી ગૃહસ્થનું શરણ લે તે. ૭ ૩૨ કાચા મુળા, ૩૩ કાચું આદુ, ૩૪ શેરડીના કટકા ભોગવે તે, ૩૫ સુરણ આદિ કંદ ભોગવે તે, ૩૬ વૃક્ષનાં મૂળ સચિત ભોગવે તે, ૩૭ તે કાચાં ફળ, ૩૮ કાચાં બીજ લેવાં તે. ૮ ૩૯ સંચળ, સિંધવ, ૪૦ મીઠું, ૪૧ અગરનું કાચું મીઠું ભોગવવું તે, ૪૨ સમુદ્રનું મીઠું. ૪૩ ખારી ધૂળથી નીપજેલું મીઠું ૪૪ કાળુ મીઠું કાચું ભોગવવું તે, ૯ ૪૫ વસ્ત્રાદિકને ધુપ દેવો અથવા ધોવાં તે. ૪૬ ઔષધથી વમન કરવું તે, ૪૭ ગળાંથી નીચેના વાળ સમારવા તે, ૪૮ જુલાબ લેવો તે. ૪૯ આંખમાં અંજન કરવું તે, ૫૦ દાતણ કરવું તે, ૫૧ શરીરે તૈલાદિક વિલેપન કરવું તે, ૫૨ શરીરની શુશ્રુષા કરવી તે અનાચાર દોષ, ૧૦ એ સર્વ અનાચરણ દોષ નિર્ગ્રંથ મોટા ઋષિવર, સંજમને વિષે જોડાયેલા, અપ્રતિબંધપણે વિચરનારને આચરવા યોગ્ય નહિ. ૧૧ પાંચ આશ્રવ માઠા જાણી છોડનાર, ત્રણ ગુપ્તિ ગોપવનાર, છકાય જીવની સમ્યક્ પ્રકારે યતના કરનાર, પાંચ ઇંદ્રિયનો નિગ્રહ કરનાર, ધૈર્યવંત, નિર્ગ્રંથ, સરલ દૃષ્ટિએ સંયમ પાળનાર. ૧૨ ઉનાળાની ઋતુને વિષે આતાપના લીએ, શીયાળાની ઋતુને વિષે વસ્ત્ર દૂર મુકી ટાઢ સહન કરે, વર્ષાકાળે અંગોપાંગને સમરી એક ઠામે બેસે, સમ્યક્ પ્રકારે યતનાના કરણહાર, ભલી સમાધીવંત, જ્ઞાનાદિકના ધરણહાર. ૧૩ જેણે પરિસહરૂપ વેરીને દમ્યા, મોહને દૂર કર્યો, ઇંદ્રિને જીત્યાં, એવા મોટા ઋષીશ્વર શારીરિક અને માનસિક દુઃખ ટાળવાને અર્થે ઉદ્યમ કરે છે. ૧૪ દુષ્કર કાર્ય કરીને દુષ્કર-સહી ન શકાય તેવા પરિસહ સહીને તે માંહેલા કેટલાક મુનિરાજો દેવલોકને વિષે ઉપજે અને કેટલાક સિદ્ધ થાય. ૧૫ બાકી રહ્યા કર્મને સંજમે કરી, તપે કરી ખપાવીને મોક્ષ માર્ગ પામ્યા થકા છકાય જીવને તારનાર અને અતિશય શીતળ થયા, એમ હું કહું છું.

શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું ત્રીજું અધ્યયન

ચત્તારિ પરમંગાણિ, દુલ્લહાણીહ જન્તુણો.
માણુસત્તં સુઇ સદ્ધા, સંજમંમિ ય વીરિયં ૧
સમાવન્ના ણ સંસારે, નાણાગોત્તાસુ જાઇસુ.
કમ્મા નાણાવિહા કટ્ટુ, પુઢો વિસ્સંભિયા પયા ૨
એગયા દેવલોએસુ, નરએસુ વિ એગયા
એગયા આસુરં કાયં, આહાકમ્મેહિં ગચ્છઇ ૩
એગયા ખત્તિઓ હોઇ, તઓ ચંડાલબુક્કસો
તઓ કીડપયંગો ય, તઓ કુંથુપિવીલિયા ૪
એવમાવટ્ટજોણીસુ પાણિણો કમ્મકિબ્બિસા
ન નિવિજ્જંતિ સંસારે, સવ્વટ્ઠેસુ વ ખત્તિયા ૫
કમ્મસંગેહિં સંમૂઢા, દુક્ખિયા બહુવેયણા
અમાણુસાસુ જોણીસુ વિણિહમ્મંતિ પાણિણો ૬
કમ્માણં તુ પહાણાએ, આણુપુવ્વી કયાઇ ઉ
જીવા સોહિમણુપ્પત્તા, આયયંતિ મણુસ્સયં ૭
માણુસ્સં વિગ્ગહં લદ્ધું, સુઇ ધમ્મસ્સ દુલ્લહા,
જં સોચ્ચા પડિવજ્જંતિ, તવં ખંતિમહિંસયં ૮
આહચ્ચ સવણં લદ્ધું સદ્ધા પરમદુલ્લહા
સોચ્ચા નેઆઉયં મગ્ગં બહવે પરિભસ્સઇ ૯
સુઇં ચ લદ્ધું સદ્ધં ચ વીરિયં પુણ દુલ્લહં
બહવે રોયમાણા વિ નો ય ણં પડિવજ્જએ ૧૦
માણુસત્તંમિ આયાઓ, જો ધમ્મં સોચ્ચ સદ્દહે
તવસ્સી વીરિયં લદ્ધું, સંવુડે નિદ્ધુણે રયં ૧૧
સોહી ઉજ્જુયભૂયસ્સ, ધમ્મો સુદ્ધસ્સ ચિટ્ઠઇ
નિવ્વાણં પરમં જાઇ, ઘયસિત્તિ વ્વ પાવએ ૧૨
વિગિંચ કમ્મુણો હેઉં, જસં સંચિણ ખંતિએ
પાઢવં સરીરં હિચ્ચા, ઉડ્ઢં પક્કમઇ દિસં ૧૩
વિસાલિસેહિં સીલેહિં, જક્ખા ઉત્તરઉત્તરા
[illegible] અપુણચ્ચવં ૧૪

અપ્પિયા દેવકામાણં, કામરૂવવિઉવ્વિણો;
ઉઙ્ઢં કપ્પેસુ ચિટ્ઠન્તિ, પુવ્વા વાસસયા બહૂ. ૧૫

તત્થં ઠિચ્ચા જહાઠાણં, જક્ખા આઉક્ખએ ચુયા:
ઉવેન્તિ માણુસં જોણિં, સે દસઙ્ગે ઽભિજાયએ. ૧૬

ખેત્તં વત્થું હિરણ્ણં ચ, પસવો દાસપોરુસ;
ચત્તારિ કામખન્ધાણિ, તત્થ સે ઉવવજ્જઈ. ૧૭

મિત્તવં નાયવં હોઇ, ઉચ્ચગોએ ય વણ્ણવં;
અપ્પાયંકે મહાપન્ન અભિજાએ જસો બલે. ૧૮

ભોચ્ચા માણુસ્સએ ભોએ, અપ્પડિરૂવે અહાઉયં;
પુવ્વિં વિસુદ્ધસદ્ધમ્મે, કેવલં બોહિ બુજ્ઝિયા. ૧૯

ચઉરંગ દુલ્લહં નચ્ચા, સંજમં પડિવજ્જિયા;
તવસા ધુયકમ્મંસે, સિદ્ધે હવઇ સાસએ. ૨૦ ત્તિ બેમિ.

અર્થઃ—૧ મોક્ષ પામવાનાં ઉત્કૃષ્ટા ચાર અંગ તે-૧ મનુષ્યપણું ૨ સૂત્રનું સાંભળવું, ૩ ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા અને ૪ સંયમને વિષે બળનું ફોરવવું એ ચાર મોટાં કારણ આ સંસારમાં જીવને મળવા દુર્લભ છે. ૨ સંસારમાં રહેલા જીવોએ નાના (અનેક) પ્રકારનાં ગોત્ર તથા જાતિને વિષે જ્ઞાનાવરણાદિક અનેક પ્રકારનાં કર્મે કરી જૂદી જૂદી એકેંદ્રિયાદિક જાતિથી સર્વ લોક ભર્યો છે ૩ એકદા શુભ કર્મે કરી જીવ દેવલોકમાં જાય. એકદા પાપકર્મે કરી નરકગતિમાં જાય અને એકદા અસુરની જાતિમાં જાય, એ પ્રમાણે જેવાં કર્મ કરે તેવી ગતિએ જાય છે. ૪ એકદા ક્ષત્રી (રાજા) થાય છે, ત્યારપછી ચંડાળ થાય, બુક્કસ[1] થાય, કીડો થાય, પતંગીઓ થાય અને કીડી થાય છે ૫ એ પ્રમાણે જીવ ચોરાશીલક્ષ જીવાજોનીમા પરિભ્રમણ કરે છે. કર્મરૂપ મેલથી મલિન થયેલા જીવો સંસાર સમુદ્રથી નિવર્તે નહિ; જેમ સર્વ અર્થને વિષે રાજા પાછો હઠે નહિ તેમ કર્મ કરવામા જીવ પાછો હઠે નહિ. ૬ કર્મને યોગે જીવ મૂઢ થાય, દુઃખીઓ થાય, ઘણી વેદના ભોગવવાવાળો થાય અને મનુષ્યથી ઉતરતી યોનિમાં વિશેષ હણાય છે ૭ અનેક ભવ પરિભ્રમણ કરી કેટલેક કાળે જીવ અશુભકર્મને હણી વિશુદ્ધકર્મને પામવાથી મનુષ્યપણું અંગીકાર કરે છે. ૮ મનુષ્યનું શરીર પામીને ધર્મ સાંભળવાનું મળવું દોહીલું છે, જે

૧ માતા બ્રાહ્મણી, પિતા ચંડાળ હોય તેને બુક્કસ કહીએ.

ર્મ સાંભળવાથી જીવ બાર પ્રકારે તપ, ક્ષમા અને દયા અંગીકાર કરે છે. કદાચ ધર્મનું સાંભળવું પામે તો ધર્મમાં શુદ્ધ શ્રદ્ધા થવી અતિ દુર્લભ છે, ણો ન્યાયમાર્ગ (મોક્ષમાર્ગ) સાંભળીને પણ જમાળી પ્રમુખ ઘણા લોકો ભ્રષ્ટ થાય છે. ૧૦ વળી ધર્મનું સાંભળવું અને શ્રદ્ધા પામે પણ સંયમને વિષે બળ ફોરવવું દુર્લભ છે કેમકે શ્રેણિકાદિ ઘણા લોકો ધર્મને શ્રદ્ધતા થકા પણ ચારિત્ર ધર્મ અંગીકાર કરી શક્યા નથી ૧૧ મનુષ્ય ભવ પામીને જે કોઇ ધર્મ સાંભળીને સરદહે અને તપસ્વી થઇ સંયમને વિષે બળ ફોરવે તે પુરૂષ આશ્રવ રૂપી કર્મરૂપ રજને ટાળે. ૧૨ વળી કષાયરૂપ મેલ ટાળીને નિર્મળ થાય, જિન ભાષિત શુદ્ધધર્મને વિષે નિશ્ચળપણે રહે અને ઉત્કૃષ્ટી મોક્ષગતિને પામે ઘીએ સીંચેલ અગ્નિની પેરે તપ તેજે કરી દીપે ૧૩ મિથ્યાત્વાદિ કર્મના હેતુને ટાળે. દશ પ્રકારે ક્ષમા આદરીને સંયમનો સંચય કરે તે, માટીના કાચા ભાજન જેવું (ઉદારીક) શરીર છાંડીને મોક્ષ. દેવલોકઆદિ ઉંચ્ય ગતિએ જાય. ૧૪ અનેક પ્રકારની આકરી ક્રિયાઓ કરીને સાધુ ઉંચામાં ઉચા દેવતાઓ થાય છે. ચંદ્રમા સૂર્યની માફક અતિ તેજે દીપતા થકા, મરવું નથી એવું માની સુખે રહે છે. ૧૫ દેવતાના કામ ભોગ પામ્યા છે તેમાં આસક્ત થઇ, ચિ- તવે તેવાં રૂપ વિકુર્વતા થકા અસંખ્યાના પૂર્વ સુધી ઉચા દેવલોકમાં રહે છે. ૧૫ દેવતા પોતાના સ્થાનકને વિષે રહેતા થકા, આઉખુ ક્ષય થએથી ચવીને મનુષ્યની યોનીપ્રત્યે દશ અંગે સંપૂર્ણ જન્મે છે. ૧૭ ઉઘાડી જમીન તે ખેતર, વાડી તથા ઢાંકી જમીન તે ઘર પ્રમુખ, સોનુંરૂપું. ઘોડાહાથી, દાસદાસી, પાય- દળ એ ચાર પ્રકારના સ્કંધ જ્યાં હોય ત્યાં તેઓ ઉપજે છે ૧૮ તેઓ મિત્ર- વંત, સ્વજનવંત, ઉચ્ચગોત્રના ધણી, રૂપવંત, નિરોગી, મહાપ્રતાપવંત, વિ- નયવંત, યશવંત, બળવંત અને કાર્ય કરવામાં સમર્થ હોય છે ૧૯ પૂર્વજન્મને વિષે નિર્મળ ધર્મને સેવવાથી તેઓ અનુપમ રૂપવંતા થઇ મનુષ્યસબંધી ભોગ ભોગવીને જીવતા સુધી ચોકખુ સમ્યક્ત્વ પામે. ૨૦ મનુષ્યાદિ ચાર અંગ મળવા દુર્લભ જાણીને સંયમ અંગીકાર કરી, તપે કરી કર્મરૂપ મેલને ટાળીને શાશ્વતા સિદ્ધ થાય છે એમ હું કહું છું.

શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું ચોથું અધ્યયન.

અસંખયં જીવિય મા પમાયએ, જરોવણીયસ્સ હુ નત્થિ તાણં:
...[illegible] વિયાણાહિ જણે પમત્તે, કિણ્ણુ વિહિંસા અજયા ગહિન્તિ. ૧

જે પાવકમ્મેહિ ધણં મણૂસા, સમાયયન્તી અમઇં ગહાય;
પહાય તે પાસપયટ્ટિએ નરે, વેરાણુબદ્ધા નરયં ઉવેન્તિ. ૨
તેણે જહા સન્ધિમુહે ગહીએ, સકમ્મુણા કિચ્ચઇ પાવકારી;
એવં પયા પેચ્ચ ઇહં ચ લોએ, કડાણ કમ્માણ ન મોકખ અત્થિ. ૩
સંસારમાવન્ન પરસ્સ અટ્ઠા, સાહારણં જં ચ કરેઇ કમ્મં;
કમ્મસ્સ તે તસ્સ ઉ વેયકાલે, ન બન્ધવા બન્ધવયં ઉવેન્તિ. ૪
વિત્તેણ તાણં ન લભે પમત્તે, ઇમમ્મિ લોએ અદુવા પરત્થા;
દીવપ્પણટ્ઠે વ અણન્તમોહે, નેયાઉયં દટ્ઠુમદટ્ઠુમેવ. ૫
સુત્તેસુ યાવી પડિબુદ્ધજીવી, ન વીસસે પણ્ડિએ આસુપન્ને;
ઘોરા મુહુત્તા અબલં સરીરં, ભારણ્ડપકખી વ ચરેઽપમત્તે. ૬
ચરે પયાઇં પરિસઙ્કમાણો, જં કિંચિ પાસં ઇહ મન્નમાણો;
લાભન્તરે જીવિય બૂહઇત્તા, પચ્છા પરિન્નાય મલાવધંસી. ૭
છન્દંનિરોહેણ ઉવેઇ મોકખં, આસે જહા સિકિખયવમ્મધારી;
પુવ્વાઇં વાસાઇં ચરેઽપમત્તે, તમ્હા મુણી ખિપ્પમુવેઇ મોકખં. ૮
સ પુવ્વમેવં ન લભેજ્જ પચ્છા, એસોવમા સાસયવાઇયાણં;
વિસીયઈ સિઢિલે આઉયંમિ, કાલોવણીએ સરીરસ્સ ભેએ. ૯
ખિપ્પં ન સક્કેઇ વિવેગમેઉં, તમ્હા સમુટ્ઠાય પહાય કામે;
સમિચ્ચ લોગં સમયા મહેસી, અપ્પાણરકખી ચર અપ્પમત્તો. ૧૦
મુહું મુહું મોહગુણે જયન્તં, અણેગરૂવા સમણં ચરન્તં;
ફાસા ફુસન્તી અસમઞ્જસં ચ, ન તેસિ ભિકખૂ મણસા પઉસ્સે. ૧૧
મન્દા ય ફાસા બહુલોહણિજ્જા, તહપ્પગારેસુ મણં ન કુજ્જા;
રકિખજ્જ કોહં વિણએજ્જ માણં, માયં ન સેવેજ્જ પહેજ્જ લોહં. ૧૨
જે સંખયા તુચ્છ પરપ્પવાઇ, તે પિજ્જદોસાણુગયા પરજ્ઝા;
એએ અહમ્મે ત્તિ દુગુંછમાણો, કંખે ગુણે જાવ સરીરભેઓ. ૧૩ ત્તિ બેમિ.

અર્થ —૧ આઉખુ સંધાય તેમ નથી માટે હે ગૌતમ! ધર્મને વિષે પ્રમાદ ન કર. ઘડપણ આવે ત્યારે કોઈ શરણ નથી માટે એવું જાણ કે [illegible] હિંસક, અજિતેન્દ્રિય અને પ્રમાદી જીવો કોને શરણે જશે! ૨. જે મનુષ્ય [illegible]

પાંઆએલો પાપી ચોર પોતાના કર્મે કરી પીડા પામે છે તેમ જીવ આલોક અને પરલોકમાં પીડા પામે છે, કારણ કે કરેલા કર્મ ભોગવ્યા સિવાય છુટે નહિ ૪ સંસારી જીવ પરને તથા પોતાને માટે જે સાધારણ કર્મ કરે છે તે કર્મ ભોગવવાને વખતે તે પર જીવો બાંધવપણે રહેતા નથી એટલે દુઃખમાં ભાગ લેતા નથી ૫ પ્રમાદી જીવ ધને કરીને આલોક અને પરલોકને વિષે ત્રાણ-શરણ પામે નહિ સમકીતરૂપ દીવો બુઝાણાથી મોહનો ઉદય થાય છે તેથી મોક્ષ માર્ગને દીઠો અણદીઠો કરે છે. ૬ પડિત. શીઘ્ર પ્રજ્ઞાવંત પુરૂષ દ્રવ્ય નિદ્રામાં સુતો થકો પણ ભાવથી જાગતો થકો સંજમ જીવિતવ્ય જીવે અને પ્રમાદનો વિશ્વાસ ન કરે કારણ કે ભયંકર કાળ જાય છે અને શરીર જરાદિક નડે જાય છે, માટે ભારંડ પક્ષીની પેરે પ્રમાદરહિત ચાલે છે ૭ જે કોઈ મૂળ ગુણ તથા ઉત્તરગુણને વિષે દોષ ન લાગે તેમ શંકાતો ચાલે અને સંસારનો પાશ સરખો માને તથા જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્રાદિક કોઇ અનેરો લાભ મળે ત્યાં સુધી સંજમ જીવિતવ્યને વધારીને પછી ગુણને આસરે કર્મરૂપમળ તથા શરીરને ટાળે. ૮ શીખવેલા અને કવચ ધરનાર ઘોડાની પેરે સાધુ પોતાની મરજી અટકાવીને મોક્ષને પામે. ઘણા પૂર્વ સુધી પ્રમાદરહિત વીતરાગને માર્ગે ચાલે તે મુનિ શીઘ્ર મોક્ષ જાય છે ૯ જે પુરૂષ પ્રથમ ધર્મ ન કરે અને એમ માને કે અંતકાળે ધર્મ કરીશ, તે પુરૂષ પછી પણ ધર્મ કરી શકતો નથી. એ ઉપમા દેવતાને છાજે પણ બીજા પુરૂષને છાજે નહિ. ૧૦ હે જીવ ! તું શીઘ્ર વિવેક (ધર્મ) પામી શકતો નથી માટે સાવધાન થઈ કામભોગને છાંડીને મોટા ઋષીશ્વરની પેરે સઘળા પ્રાણીઓને સમજાવે બરાબર જાણીને આત્માની રક્ષા કરતો થકો અપ્રમાદી થકો વિચર ૧૧ મોહના ગુફાને જીવનાં સંજમને વિષે વિચરતા સાધુને અનેક પ્રકારના આકરા કે સંઠાણા શબ્દાદિ વિષયો વારવાર દરશન કરે છે પણ તે ઉપર સાધુ મને કરીને પણ દ્વેષ ન કરે ૧૨ શબ્દાદિ વિષયોનો સ્પર્શ ઘણા જીવોને મંદ પાડે છે અને લોભ ઉપજાવે છે માટે તેવા વિષયોમાં મન ન રાખવું તથા ક્રોધ ન રાખવો, માનને ટાળવું. માયા ન સેવવી અને લોભને છાંડવો. ૧૩ જે કોઈ તત્વજ્ઞાનવિના સંસ્કૃત ભાષાને.ક. ઘાના ડોળ ધરનાર અને પારકાં શાસ્ત્રના પારખુદાર, રાગદ્વેષસહિત પરવશ પડ્યા છે તેને મિથ્યાત્વી જાણી તેમનાથી દૂર રહી નિરંતર સુધો જ્ઞાનાદિક ગુણની વાંછના કરવી. ॥ ઇતિ ॥

શ્રી નમિપ્રવ્રજ્યાનું નવમું અધ્યયન (ઉત્તરાધ્યયન)

ચઈઊણ દેવલોગાઓ, ઉવવન્નો માણુસમ્મિ,
ઉવસન્તમોહણિજ્જો, સરઈ પોરાણિયં જાઈં. ૧
જાઈં સરિત્તુ ભયવં, સયંસંબુદ્ધો અણુત્તરે ધમ્મે,
પુત્તં ઠવેત્તુ રજ્જે, અભિણિક્ખમઈ નમી રાયા. ૨
સે દેવલોગસરિસે, અન્તેઉરવરગઓ વરે ભોએ,
ભુંજિત્તુ નમી રાયા, બુદ્ધો ભોગે પરિચ્ચયઈ. ૩
મિહિલં સપુરજણવયં, બલમોરોહં ચ પરિયણં સવ્વં;
ચિચ્ચા અભિનિક્ખન્તો, એગન્તમહિટ્ઠિઓ ભયવં. ૪
કોલાહલગભૂયં, આસી મિહિલાએ પવ્વયન્તમ્મિ,
તઇયા રાયરિસિમ્મિ, નમિમ્મિ અભિણિક્ખમન્તમ્મિ ૫
અબ્ભુટ્ઠિયં રાયરિસિં, પવ્વજ્જાઠાણમુત્તમં,
સક્કો માહણવેસેણં, ઇમં વયણમબ્બવી ૬
કિન્નુ ભો અજ્જ મિહિલાએ, કોલાહલગસંકુલા,
સુવ્વન્તિ દારુણા સદ્દા, પાસાએસુ ગિહેસુ ય. ૭
એયમટ્ઠં નિસામિત્તા, હેઊકારણચોઇઓ;
તઓ નમી રાયરિસી, દેવેન્દં ઇણમબ્બવી. ૮
મિહિલાએ ચેઇએ વચ્છે, સીયચ્છાએ મણોરમે,
પત્તપુપ્ફફલોવેએ, બહૂણં બહુગુણે સયા. ૯
વાએણ હીરમાણમ્મિ, ચેઇયમ્મિ મણોરમે;
દુહિયા અસરણા અત્તા, એએ કન્દન્તિ ભો ખગા. ૧૦
એયમટ્ઠં નિસામિત્તા, હેઊકારણચોઇઓ;
તઓ નમિં રાયરિસિં, દેવિન્દો ઇણમબ્બવી. ૧૧
એસ અગ્ગી ય વાઊ ય, એયં ડજ્ઝઈ મન્દિરં;
ભયવં અન્તેઉરં તેણં, કીસ ણં નાવપેક્ખહ. ૧૨
એયમટ્ઠં નિસામિત્તા, હેઊકારણચોઇઓ;
તઓ નમી રાયરિસી, દેવેન્દં ઇણમબ્બવી. ૧૩
સુહં વસામો જીવામો, જેસિં મો નત્થિ કિંચણં;
મિહિલાએ ડજ્ઝમાણીએ, ન મે ડજ્ઝઈ કિંચણં. ૧૪
ચત્તપુત્તકલત્તસ્સ, નિવ્વાવારસ્સ ભિક્ખુણો,
પિયં ન વિજ્જઈ કિંચિ, અપ્પિયં પિ ન વિજ્જઈ. ૧૫

બહુ ખુ મુણિણો ભદ્દં, અણગારસ્સ ભિક્ખુણો; ૧૬
સવ્વઓ વિપ્પમુક્કસ્સ, એગન્તમણુપસ્સઓ.

એયમટ્ઠં નિસામિત્તા, હેઉકારણચોઇઓ; ૧૭
તઓ નમિં રાયરિસિં, દેવિન્દો ઇણમબ્બવી.

પાગારં કારઇત્તાણં, ગોપુરટ્ટાલગાણિ ય; ૧૮
ઉસ્સૂલગસયગ્ઘીઓ, તઓ ગચ્છસિ ખત્તિયા.

એયમટ્ઠં નિસામિત્તા, હેઉકારણચોઇઓ, ૧૯
તઓ નમી રાયરિસી, દેવિંદં ઇણમબ્બવી.

સદ્ધં નગરં કિચ્ચા, તવસંવરમગ્ગલં; ૨૦
ખન્તીનિઉણપાગારં, તિગુત્તં દુપ્પધંસયં

ધણું પરક્કમં કિચ્ચા, જીવં ચ ઇરિયં સયા, ૨૧
ધિઇં ચ કેયણં કિચ્ચા, સચ્ચેણ પલિમન્થએ

તવનારાયજુત્તેણ, ભિત્તૂણ કમ્મકંચુયં; ૨૨
મુણી વિગયસંગામો, ભવાઓ પરિમુચ્ચએ

એયમટ્ઠં નિસામિત્તા, હેઉકારણચોઇઓ; ૨૩
તઓ નમિં રાયરિસિં, દેવિન્દો ઇણમબ્બવી.

પાસાએ કારઇત્તાણં, વદ્ધમાણગિહાણિ ય; ૨૪
વાલગ્ગપોઇયાઓ ય, તઓ ગચ્છસિ ખત્તિયા.

એયમટ્ઠં નિસામિત્તા, હેઉકારણચોઇઓ; ૨૫
તઓ નમી રાયરિસી, દેવિંદં ઇણમબ્બવી

સંસયં ખલુ સો કુણઇ, જો મગ્ગે કુણઇ ઘરં; ૨૬
જત્થેવ ગન્તુમિચ્છેજ્જા, તત્થ કુવ્વેજ્જ સાસયં.

એયમટ્ઠં નિસામિત્તા, હેઉકારણચોઇઓ; ૨૭
તઓ નમિં રાયરિસિં, દેવિન્દો ઇણમબ્બવી.

આમોસે લોમહારે ય, ગંઠિભેએ ય તક્કરે; ૨૮
નગરસ્સ ખેમં કાઊણં, તઓ ગચ્છસિ ખત્તિયા.

એયમટ્ઠં નિસામિત્તા, હેઉકારણચોઇઓ. ૨૯
તઓ નમી રાયરિસી, દેવિંદં ઇણમબ્બવી.

અસઇં તુ મણુસ્સેહિં, મિચ્છાદણ્ડો પજુંજઈ, ૩૦
અકારિણોઽત્થ બજ્ઝન્તિ, મુચ્ચઈ કારઓ જણો.

એયમટ્ઠં નિસામિત્તા, હેઉકારણચોઇઓ. ૩૧
તઓ નમિં રાયરિસિં, દેવિન્દો ઇણમબ્બવી.

જે કેઈ પત્થિવા તુજ્ઝં, નાનમન્તિ નરાહિવા;
વસે તે ઠાવઇત્તાણં, તઓ ગચ્છસિ ખત્તિયા. ૩૨
એયમટ્ઠં નિસામિત્તા, હેઊકારણચોઇઓ;
તઓ નમી રાયરિસી, દેવિન્દં ઇણમબ્બવી. ૩૩
જો સહસ્સં સહસ્સાણં, સંગામે દુજ્જએ જિણે;
એગં જિણેજ્જ અપ્પાણં, એસ સે પરમો જઓ. ૩૪
અપ્પાણમેવ જુજ્ઝાહિ, કિં તે જુજ્ઝેણ બજ્ઝઓ;
અપ્પાણમેવમપ્પાણં, જઇત્તા સુહમેહએ. ૩૫
પંચિન્દિયાણિ કોહં, માણં માયં તહેવ લોહં ચ;
દુજ્જયં ચેવ અપ્પાણં, સવ્વં અપ્પે જિએ જિયં. ૩૬
એયમટ્ઠં નિસામિત્તા, હેઊકારણચોઇઓ;
તઓ નમિં રાયરિસિં, દેવિન્દો ઇણમબ્બવી. ૩૭
જઇત્તા વિઉલે જન્ને, ભોઇત્તા સમણમાહણે;
દચ્ચા ભોચ્ચા ય જિટ્ઠા ય, તઓ ગચ્છસિ ખત્તિયા. ૩૮
એયમટ્ઠં નિસામિત્તા, હેઊકારણચોઇઓ;
તઓ નમી રાયરિસી, દેવિન્દં ઇણમબ્બવી, ૩૯
જો સહસ્સં સહસ્સાણં, માસે માસે ગવં દએ;
તસ્સ વિ સંજમો સેઓ, અદિન્તસ્સ વિ કિંચણં. ૪૦
એયમટ્ઠં નિસામિત્તા, હેઊકારણચોઇઓ;
તઓ નમિં રાયરિસિં, દેવિન્દો ઇણમબ્બવી. ૪૧
ઘોરાસમં ચઇત્તાણં, અન્નં પત્થેસિ આસમં;
ઇહેવ પોસહરઓ, ભવાહિ મણુયાહિવા. ૪૨
એયમટ્ઠં નિસામિત્તા, હેઊકારણચોઇઓ,
તઓ નમી રાયરિસી, દેવિન્દં ઇણમબ્બવી. ૪૩
માસે માસે ઉ જો બાલો, કુસગ્ગેણં તુ ભુંજએ,
ન સો સુયક્ખાયધમ્મસ્સ, કલં અગ્ઘઇ સોલસિં. ૪૪
એયમટ્ઠં નિસામિત્તા, હેઊકારણચોઇઓ,
તઓ નમિં રાયરિસિં, દેવિન્દો ઇણમબ્બવી ૪૫
હિરણ્ણં સુવણ્ણં મણિમુત્તં, કંસં દૂસં ચ વાહણં;
કોસં વડ્ઢાવઇત્તાણં, તઓ ગચ્છસિ ખત્તિયા. ૪૬

એયમટ્ઠં નિસામિત્તા, હેઉકારણચોઇઓ, ૪૭
તઓ નમી રાયરિસી, દેવેન્દં ઇણમબ્બવી.

સુવન્ન રુપ્પસ્સઓ પવ્વયા ભવે, સીયા હુ કેલાસ સમા અસંખયા.
નરસ્સ લુદ્ધસ્સ ન તેહિ કિંચી, ઇચ્છા હુ આગાસ સમા અણન્તિયા. ૪૮

પુઢવી સાલી જવા ચેવ, હિરણ્ણં પસુભિસ્સહ. ૪૯
પડિપુણ્ણં નાલમેગસ્સ, ઇઇ વિજ્જા તવં ચરે.

એયમટ્ઠં નિસામિત્તા, હેઉકારણચોઇઓ, ૫૦
તઓ નમિં રાયરિસિ, દેવિન્દો ઇણમબ્બવી

અચ્છેરગમબ્ભુદએ, ભોએ ચયસિ પત્થિવા, ૫૧
અસન્તે કામે પત્થેસિ, સંકપ્પેણ વિહન્નસિ.

એયમટ્ઠં નિસામિત્તા, હેઉકારણચોઇઓ, ૫૨
તઓ નમી રાયરિસી, દેવેન્દં ઇણમબ્બવી

સલ્લં કામા વિસં કામા, કામા આસીવિસોવમા, ૫૩
કામે પત્થેમાણા, અકામા જન્તિ દોગ્ગઇં.

અહે વયઇ કોહેણં, માણેણં અહમા ગઇ. ૫૪
માયા ગઇપડિગ્ઘાઓ, લોભાઓ દુહઓ ભયં.

અવઉજ્ઝિઊણ માહણ રુવં, વિઉવ્વિઊણ ઇન્દત્તં. ૫૫
વન્દઇ અભિત્થુણન્તો, ઇમાહિ મહુરાહિ વગ્ગૂહિ.

અહો તે નિજ્જિઓ કોહો, અહો માણો પરાજિઓ, ૫૬
અહો નિરક્કિયા માયા, અહો લોભો વસીકઓ.

અહો તે અજ્જવં સાહુ, અહો તે સાહુ મદ્દવં, ૫૭
અહો તે ઉત્તમા ખન્તી, અહો તે મુત્તિ ઉત્તમા.

ઇહં સિ ઉત્તમો ભન્તે, પચ્છા હોહિસી ઉત્તમો;
લોગુત્તમુત્તમં ઠાણં, સિદ્ધિ ગચ્છસિ નીરઓ.

એવં અભિત્થુણન્તો, રાયરિસિં ઉત્તમાએ સદ્ધાએ,
પયાહિણં કરેન્તો, પુણો પુણો વન્દઇ સક્કો.

તો વન્દિઊણ પાએ, ચક્કંકુસલક્ખણે મુણિવરસ્સ;
આગાસેણુપ્પઇઓ, લલિયચવલકુણ્ડલતિરીડી.

નમી નમેઇ અપ્પાણં, સક્ખં સક્કેણ ચોઇઓ;
ચઇઊણ ગેહં ચ વેદેહી, સામણ્ણે પજ્જુવટ્ઠિઓ. ૬૧

એવં કરન્તિ સંબુદ્ધા, પણ્ડિયા પવિયક્ખણા;
વિણિયટ્ટન્તિ ભોગેસુ, જહા સે નમીરાયરિસિ. ત્તિ બેમિ. ૬૨

અર્થઃ—૧ નમી રાજર્ષિનો જીવ પાંચમા બ્રહ્મ દેવલોકથી ચવીને મનુષ્ય લોકને વિષે ઉત્પન્ન થયો, દર્શન મોહનીય કર્મ ઉપશમાવીને પાછલા ભવની જાતિ સંભારવાથી જાતિ સ્મરણ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. ૨ જાતિ સ્મરણ જ્ઞાને કરી પાછલા ભવ સંભારીને ભગવંત જ્ઞાનવંત પોતાની મેળે ઉત્કૃષ્ટ પ્રધાન ધર્મને પામીને તે નમી રાજા પોતાના પુત્રને રાજ્ય સોંપીને ઘરથી દીક્ષા લેવાને નીકળ્યા. ૩ તે નમી રાજા અંતેઉરને વિષે રહી દેવલોકના જેવા ઉત્તમ ભોગ ભોગવીને, તત્વના જાણ નમી રાજાએ ભોગને છાંડયા. ૪ તે નમી રાજા મિથિલાનગરી, બીજાં શહેરો, દેશ, ચતુરંગીસેના, અંતેઉર, સ્વજનાદિક સર્વ છાંડીને એકાંત રાગદ્વેષરહિત, નિસ્પૃહીપણે મોટા ઋદ્ધિના અને મોટા જ્ઞાનના ધણી નમી રાજા ઘરથી બહાર નીકળ્યા. ૫ રાજર્ષિ નમી રાજા દીક્ષા લેવાને ઘરથી બહાર નીકળ્યા ત્યારે મિથિલાનગરીમાં લોકો વિલાપાદિક-શબ્દોથી કોલાહલ કરવા લાગ્યા ૬ તે નમી રાજર્ષિ દીક્ષા લેવાને ઉત્તમ સ્થાનકને વિષે સાવધાન થયા, તે અવસરે શક્રેંદ્ર બ્રાહ્મણરૂપે આવીને આ પ્રમાણે વચન કહેવા લાગ્યા. ૭ અહો નમી રાજા! આજ મિથિલાનગરી રાજગૃહમાં અને સામાન્ય ગૃહને વિષે હૃદયને અને મનને ઉદ્વેગ કરે એવા દારૂણ શબ્દોની કોલાહલે કરી કેમ વ્યાપ્ત થઈ છે! ૮ ઘણા લોકોને દુઃખનું કારણ તે તારી દીક્ષા છે અને પરજીવને જેથી દુ:ખ ઉપજે તે પરિભ્રમણનું કારણ છે. એ અર્થ સાંભળીને તથા વિચારીને ત્યારપછી નમી રાજર્ષિ દેવેંદ્રપ્રત્યે આ (નીચે) પ્રમાણે વચન કહે છે. ૯ મિથિલાનગરીને વિષે ઉદ્યાનમાં એક શીતળ છાયાવાળું, મનને રમણિક, પત્ર, ફુલે, ફળે કરી સહીત, પક્ષી આદિક ઘણા જીવોને સદા ગુણનું કરનાર એવું એક વૃક્ષ છે ૧૦ અહો વિપ્ર! વનમાંહે તે મનોરમ વૃક્ષ વાયરે કરી હાલવાથી દુઃખીઆ અને શરણરહિત થએલાં પંખીઓ દુઃખથી પીડા પામીને આક્રંદ કરે છે તેમાં મારો દોષ નથી. ૧૧ એ અર્થ સાંભળીને વિચારીને હેતુ કારણ પ્રેરક નિમિત્તે નમી રાજર્ષિપ્રત્યે દેવેંદ્ર આ પ્રમાણે વચન કહે છે. ૧૨ હે નમી રાજા! તારા રહેવાનાં ઘર અને

નિમિત્તે નમી રાજર્ષિ
થી જોતા! ૧૩ એ અર્થ સાંભળીને હેતુ પાર પાડવા નિમિત્તે નમી રાજર્ષિ
દેવેંદ્ર પ્રત્યે આ પ્રમાણે કહે છે. ૧૪ હે વિપ્ર! મને જેમ સુખ ઉપજે છે
તેમ હું વસું છું અને જીવું છું. તે બળતા ઘરમાં કિંચિતમાત્ર પણ મારું નથી,
તેથી મિથિલાનગરી બળવાથી મારું કાંઈ પણ બળતું નથી ૧૫ જેણે પુત્ર,
સ્ત્રી આદિ તથા સર્વ જાતના વ્યાપાર છોડયા છે એવા સાધુને લોકમાં કોઈ
પણ વસ્તુ પ્રિય કે અપ્રિય નથી ૧૬ અણગાર (સાધુ) જે સર્વથા પ્રકારે આ-
રંભ પરિગ્રહથી વિશેષે મુકાણા છે અને હું એકલો છું એમ એકત્વપણાને વિ-
ચારે છે તે સાધુને નિશ્ચે ઘણું કલ્યાણ થાય છે ૧૭ એ અર્થ સાંભળીને હેતુ
કારણે પ્રેર્યો થકો નમી રાજર્ષિ પ્રત્યે દેવેંદ્ર આ પ્રમાણે કહે છે. ૧૮ હે ક્ષત્રી!
તારા ગામને ગઢ, કોટ, કમાડ, ભોગળ, કોટ ઉપરના યુદ્ધ કરવાના સ્થા-
નક, પ્રગટ ખાઈ, ગુપ્ત ખાઈ તથા સો મનુષ્યની ઘાત કરે તેવાં શસ્ત્ર
કરાવીને ત્યાર પછી ઘર મૂકીને જાજે. ૧૯ એ પ્રમાણે દેવતાનું કહેવું સાંભ-
ળીને નમી રાજર્ષિ આ પ્રમાણે કહે છે. ૨૦ હે બ્રાહ્મણ! મેં શુદ્ધ શ્રદ્ધારૂપ
નગર કર્યું છે, બાર પ્રકારે તપરૂપ કમાડ કર્યાં છે, સંવર રૂપ ભોગળ કરી છે, ક્ષમા-
રૂપ ગઢ કર્યો છે અને ત્રણ ગુપ્તિરૂપ ત્રણ કોટ કર્યા છે, તે કોઈથી જીતી શકાય
નહિ, ૨૧ પરાક્રમરૂપ ધનુષ્ય કર્યું છે ઈર્યા સમતિરૂપ તેની પણચ, ધૈર્યરૂપ
કમાન અને સત્યરૂપ ચાપડે કરી ધનુષ બાંધ્યું છે. અર્થાત્ મનાદિયોગ સત્યે
કરી બાંધ્યા છે. ૨૨ તપરૂપ લોઢાના બાણે કરી સહિત ધનુષ્ય છે તેણે કરીને
કર્મરૂપ વેરીને વિદારે
સાધુ લૌકિક સંગ્રામથી નહીં પણ ભાવસંગ્રામથી કર્મરૂપ વેરીને વિદારે
(જીતે) અને સંસાર સમુદ્રથી મૂકાય. ૨૩ એ પ્રમાણે નમી રાજર્ષિનું કહેવું
સાંભળીને ત્યારપછી દેવતા આ પ્રમાણે કહે છે ૨૪ હે ક્ષત્રી! મોટાં ઘર
કરાવી, તેમાં મોટા ગોખ મેલાવી તથા તળાવમાં ક્રિડા કરવાના મહેલ કરાવીને
તે પછી તું જાજે. ૨૫ એ પ્રમાણે દેવતાનું કહેવું સાંભળીને નમી રાજર્ષિ
દેવેંદ્ર પ્રત્યે આ પ્રમાણે કહે છે. ૨૬ જેને પરભવનો સંશય હોય તે જ નિ-
શ્ચય ઘર કરે. હું તો જ્યાં જવા ઇચ્છું છું ત્યાંજ શાશ્વતું ઘર કરીશ. ૨૭ એ
પ્રમાણે નમી રાજાનું કહેવું સાંભળીને દેવેંદ્ર આ પ્રમાણે કહે છે ૨૮ હે ક્ષત્રી!
વાટપાડુ, ચોર એવા ચોર છે તેને નિગ્રહીને, નગરને ક્ષેમ કરી
વાટપાડુ, કાસીયા, ગંઠીછોડા એવા ચોર છે તેને નિગ્રહીને, નગરને ક્ષેમ કરી
પછી જાજે. ૨૯ એ પ્રમાણે દેવતાનું કહેવું સાંભળીને નમીરાજા આ પ્રમાણે
કહે છે. અનેકવાર મનુષ્યજાતે અજ્ઞાન અને અહંકારપણે અપરાધીને અને
નિરપરાધીને ખોટી શિક્ષા થાય એટલે ઘણી વખતે ચોરી ન કરનાર મનુષ્યને
બાંધે છે અને ચોરી કરનારને છોડી મૂકે છે પણ ઇંદ્રિયના વિકારરૂપી જે ચોર
છે તેને કોઈ બળવંત બાંધી શકતો નથી. ૩૧ એ પ્રમાણે નમી રાજર્ષિનું

કહેલું સાંભળીને દેવેંદ્ર આ પ્રમાણે કહે છે. ૩૨ હે ક્ષત્રી ! જે કોઈ રાજા તને નમતા નથી તે સર્વને વશ કરીને પછી જાજે. ૩૩ એ પ્રમાણે દેવેંદ્રનું કહેલું સાંભળીને નમી રાજર્ષી આ પ્રમાણે કહે છે. ૩૪ હે વિપ્ર ! દશલાખ યોદ્ધાઓ જીતવા દોહીલા છે તેને કોઈ સંગ્રામને વિષે જીતી શકી પણ પોતાના આત્માને જીતી શકે તે દશલાખ યોદ્ધાના જીતનાર કરતાં ઉત્કૃષ્ટો જીતનાર જાણવો. ૩૫ આપણે પોતાના આત્માર્થે જ યુદ્ધ કરવું, મનુષ્યસાથે બાહ્યયુદ્ધ કરવાથી શું થાય ! અર્થાત કાંઈ નહિ, પણ આપણે પોતાનો આત્મા જીતવાથી મોક્ષનાં સુખ પામશું. ૩૬ પાંચ ઈંદ્રિયો, ક્રોધ, માન, માયા તેમજ લોભ એ સર્વ જીતવા બહુ દોહીલા છે પણ જેણે પોતાના આત્માને જીત્યો છે તેણે સર્વને જીત્યા છે. ૩૭ એ પ્રમાણે નમી રાજાનું કહેલું, સાંભળીને દેવેંદ્ર આ પ્રમાણે કહે છે. ૩૮ હે ક્ષત્રી ! મોટા યજ્ઞ કરી, બ્રાહ્મણોને જમાડી, ગાય, સુવર્ણાદિ દાન દઈ મનોજ્ઞ ભોગવીને, યજ્ઞસ્તંભ સ્થાપીને પછી તું જાજે. ૩૯ એ પ્રમાણે દેવેંદ્રનું કહેલું સાંભળીને નમી રાજર્ષિ આ પ્રમાણે કહે છે. ૪૦ જે કોઈ મહીને મહીને દશલાખ ગાયોનું દાન કોઈને આપે, તેને જે લાભ થાય તેના કરતાં સંજમ (ચારિત્ર) લેનારને ઘણોજ વધારે લાભ થાય છે. માટે, ગાયોના દાન દેવાની શક્તિ ન હોય તેને પણ સંજમ લેવો એ વધારે કલ્યાણનું કારણ છે. ૪૧ એ પ્રમાણે નમી રાજાનું કહેલું સાંભળીને દેવેંદ્ર આ પ્રમાણે કહે છે. ૪૨ હે મનુષ્યના અધિપતિ ! ઘોર આશ્રમ છાંડીને બીજો આશ્રમ શા સારૂ ઈચ્છો છો ? આ ગૃહસ્થાશ્રમમાજ રહીને પોષધાદિકને વિષે અનુરક્ત થાઓ. ૪૩ એ પ્રમાણે દેવેંદ્રનું કહેલું સાંભળી નમી રાજર્ષિ આ પ્રમાણે કહે છે. ૪૪ હે બ્રાહ્મણ ! કોઈ અજ્ઞાની મૂર્ખ પ્રાણી માસ માસ ખમણને પારણે ડાભની અણી ઉપર રહે એટલો આહાર કરે પણ તે પુરૂષ નિરવદ્ય ચારિત્રરૂપ ધર્મને સોળમે ભાગે પણ પહોંચે નહિ અર્થાત અજ્ઞાનપણામાં ગમે તેવી આકરી કરેલી ક્રિયા ખરાં ચારિત્ર ધર્મને કાંઈ અંશે આવી શકે નહિ, માટે મને ગૃહસ્થાશ્રમ છાંડી ચારિત્રઆચરવુ શ્રેય છે. ૪૫ એ પ્રમાણે નમી રાજર્ષિનું કહેલું સાંભળીને દેવેંદ્ર આ પ્રમાણે કહે છે. ૪૬ હે ક્ષત્રી ! સોના રૂપાના વગર ઘડેલા અને ઘડેલા અલંકારો, મણી, મોતી, કાંસાના વાસણ, વસ્ત્રો, અશ્વાદિક વાહનો અને કોઠાર વધારીને પછી જાજે. ૪૭ એ પ્રમાણે દેવતાનુ કહેલું સાંભળીને નમી રાજર્ષિ આ પ્રમાણે કહે છે ૪૮ હે બ્રાહ્મણ ! કદાચિત્ સોના રૂપાના મેરૂ પર્વત જેવડા અસંખ્યાત પર્વતો હોય તો પણ લોભી મનુષ્યને કિંચિત્ માત્ર સંતોષ થાય નહિ કારણ કે તૃષ્ણા અનંત આકાશસરખી છે. ૪૯ સઘળી પૃથ્વી શાળ, જવ આદિ ૪૨ જાતના ધાન્યથી, સોનાં રૂપાથી તથા પશુ આ-

દિયો ભરી આપે તોપણ એક લોભી મનુષ્યની ઇચ્છા પૂર્ણ થાય નહિ પણ હું
એવું જાણીને લોભથી નિવર્તી સંતોષની વૃત્તિરૂપ તપ આચરીશ. ૫૦ એ
પ્રમાણે નમી રાજર્ષિનું કહેવું સાંભળીને દેવેંદ્ર આ પ્રમાણે કહે છે. ૫૧ હે
રાજર્ષિ! મને ઘણું આશ્ચર્ય ઉપજે છે કે પોતાને મળેલા કામ ભોગને છોડીને
હવે પછીથી (અછતા) મળવાના ભોગની ઇચ્છા રાખે છે! પણ ઇચ્છા રાખેલા
ભોગ મળશે કે નહિ એવા સંકલ્પ વિકલ્પે કરી હણાઇશ, માટે છતા ભોગને
છોડીશ નહિ. ૫૨ એ પ્રમાણે દેવતાનું કહેવું સાંભળીને નમી રાજર્ષિ આ
પ્રમાણે કહે છે ૫૩ હે બ્રાહ્મણ! એ કામ ભોગ શલ્યસરખા છે, ઝેરસરખા
છે, દૃષ્ટિવિષવાળા સર્પની ઉપમા સરખા છે. જો કે તે કામ ભોગ મળી શકે
તેમ નથી, ભોગવી શકે તેમ નથી, તોપણ આફરી અભિલાષા રાખે છે
એવા જીવ તંદુલ મચ્છની માફક નરકને વિષે માઠીગતિએ ઉપજે છે. ૫૪
ક્રોધે કરી નરકાદિક અધોગતિએ જાય છે, અહંકારે કરી માઠીગતિએ જાય છે
માયાકપટે કરી સદ્ગતિનો વિનાશ થાય છે અને લોભે કરીને આ લોક તથા
પરલોકનો ભય થાય છે. ૫૫ દેવેંદ્ર બ્રાહ્મણનું રૂપ છોડી દેવતાનું રૂપ ધા-
રણ કરી નમી રાજર્ષિને વાંદી નમસ્કાર કરી નીચે પ્રમાણે મધુર વચને સ્તુતિ
કરવા લાગ્યા ૫૬ હે રાજર્ષિ! ઇતિ આશ્ચર્ય! ભલું તમારૂં સરલપણું, ઇતિ
આશ્ચર્ય! ભલું તમારૂં નિરહંકારપણું, ઇતિ આશ્ચર્ય! તમારી ઉત્તમ ક્ષમા,
અને ઇતિ આશ્ચર્ય! તમારી ઉત્તમ નિર્લોભતા. ૫૮ હે પૂજ્ય! તમે આ ભવને
વિષે ઉત્તમ છો, પરભવને વિષે ઉત્તમ થશો અને કર્મરૂપ રજરહિત થઈ લોકમાં
અતિ પ્રધાન, ઉત્તમ સ્થાનકને મુક્તિપદ પામશો. ૫૯ દેવતાઓનો ઇંદ્ર તે
શક્રેંદ્ર એ પ્રમાણે સ્તુતિ કરતો રાજર્ષિ પ્રત્યે ઉત્તમ શ્રદ્ધા સહિત ભક્તિ કરે છે
તથા પ્રદક્ષિણા કરીને વારંવાર વંદણા નમસ્કાર કરે છે. ૬૦ ત્યાર પછી એક
ચક્ર અંકુશ આદિ લક્ષણો સહિત ઇંદ્ર, નમી રાજર્ષિના પગને વાંદીને મનોહર
ચપળ કુંડળ તથા મુગટ આદિ અલંકારોથી સહિત એવા શક્રેંદ્ર આકાશને
વિષે એટલે દેવલોકમાં પોતાને ઠેકાણે ગયા, સાક્ષાત્ શક્રેંદ્ર નમી રાજર્ષિને
ચારિત્ર ન લેવા સંબંધી વાદવિવાદ કરી સમજાવવા માંડ્યા તોપણ તે ચળ્યા
નહિ અને ઘર, દેશ, વિદેહ સર્વ છોડીને નમી રાજાએ પોતાના આત્માને
નમાડી એટલે વૈરાગ્યમાં લીન કરીને ચારિત્રને વિષે ઉદ્યમવંત થયા. ૬૨
જેમ નમી રાજર્ષિ સંસારના ભોગથી નિવર્ત્યા તેમ તત્વના જાણ પંડિત,
અતિ વિચક્ષણ હોય તે ક્રિયામાં પ્રવીણ થાય અને વિષયે ભોગથી નિવર્તે
એમ હું કહું છું.

શ્રી મૃગાપુત્રનું ૧૯ મું અધ્યયન (ઉત્તરાધ્યયન)

સુગ્ગીવે નયરે રમ્મે, કાણણુજ્જાણસોહિએ;
રાયા બલભદ્દિ ત્તિ, મિયા તસ્સગ્ગમાહિસી. ૧

તેસિં પુત્તે બલસિરી, મિયાપુત્તે ત્તિ વિસ્સુએ;
અમ્માપિઊણ દઇએ, જુવરાયા દમીસરે. ૨

નંદણે સો ઉ પાસાએ, કીલએ સહ ઇત્થિહિં;
દેવો દોગુંદગો ચેવ, નિચ્ચં મુઇયમાણસો. ૩

મણિરયણકોટ્ટિમતલે, પાસાયાલોયણટ્ઠિઓ;
આલોએઇ નગરસ્સ, ચઉક્કતિયચચ્ચરે. ૪

અહ તત્થ અઇચ્છંતં, પાસઇ સમણસંજયં;
તવનિયમસંજમધરં, સીલડ્ઢં ગુણઆગરં. ૫

તં દેહઈ મિયાપુત્તે, દિટ્ઠીએ અણિમિસાએ ઉ.
કહિં મન્નેરિસં રૂવં, દિટ્ઠપુવ્વં મએ પુરા. ૬

સાહુસ્સ દરિસણે તસ્સ, અજ્ઝવસાણમ્મિ સોહણે.
[illegible] ૭

[illegible]
[illegible] ૮

[illegible]
[illegible] ૯

[illegible]
[illegible] ૧૦

[illegible]
[illegible] ૧૧

[illegible]
[illegible] ૧૨

[illegible]
[illegible] ૧૩

[illegible]
[illegible] ૧૪

તણ્હાકિલન્તો ધાવન્તો, પત્તો વેયરણિં નદિં;
જલં પાહિં તિ ચિન્તન્તો, ખુરધારાહિં વિવાઇઓ. ૬૦
ઉણ્હાભિતત્તો સંપત્તો, અસિપત્તં મહાવણં;
અસિપત્તેહિં પડન્તેહિં, છિન્નપુવ્વો અણેગસો. ૬૧
મુગ્ગરેહિં મુસંઢીહિં, સૂલેહિં મૂસલેહિ ય;
ગયા સંભગ્ગગત્તેહિં, પત્તં દુક્ખં અણન્તસો. ૬૨
ખુરેહિ તિક્ખધારેહિં, છુરિયાહિં કપ્પણીહિ ય;
કપ્પિઓ ફાલિઓ છિન્નો, ઉક્કિત્તો ય અણેગસો. ૬૩
પાસેહિં કૂડજાલેહિં, મિઓ વા અવસો અહં;
વાહિઓ બદ્ધરુદ્ધો વા, બહુસો ચેવ વિવાઇઓ. ૬૪
ગલેહિં મગરજાલેહિં, મચ્છો વા અવસો અહં;
ઉલ્લિઓ ફાલિઓ ગહિઓ, મારિઓ ય અણન્તસો. ૬૫
વીદંસએહિ જાલેહિં, લેપ્પાહિં સઉણો વિવ;
ગહિઓ લગ્ગો બદ્ધો ય, મારિઓ ય અણન્તસો. ૬૬
કુહાડફરસુમાઇહિં, વડ્ઢઇહિં દુમો વિવ;
કુટ્ટિઓ ફાલિઓ છિન્નો, તચ્છિઓ ય અણન્તસો. ૬૭
ચવેડમુટ્ઠિમાઇહિં, કુમારેહિં અયં પિવ;
તાડિઓ કુટ્ટિઓ ભિન્નો, ચુણ્ણિઓ ય અણન્તસો. ૬૮
તત્તાઇં તમ્બલોહાઇં, તઉયાઇં સીસયાણિ ય;
પાઇઓ કલકલન્તાઇં, આરસન્તો સુભેરવ. ૬૯
તુહં પિયાઇં મંસાઇં, ખણ્ડાઇં સોલ્લગાણિ ય;
ખાઇઓ વિસમસાઇં, અગ્ગિવણ્ણાઇં ણેગસો. ૭૦
તુહં પિયા સુરા સીહૂ, મેરઓ ય મહૂણિ ય;
પાઇઓ મિ જલન્તીઓ, વસાઓ રુહિરાણિ ય. ૭૧
નિચ્ચં ભીએણ તત્થેણ, દુહિએણ વહિએણ ય;
પરમા દુહસંબદ્ધા, વેયણા વેદિતા મએ. ૭૨
તિવ્વ ચણ્ડપ્પગાઢાઓ, ઘોરાઓ અઇદુસ્સહા;
મહબ્ભયાઓ ભીમાઓ, નરએસુ વેદિતા મએ. ૭૩
જારિસા માણુસે લોએ, તાયા દીસન્તિ વેયણા;
એત્તો અણન્તગુણિયા, નરએસુ દુક્ખવેયણા. ૭૪

સવ્વભવેસુ અસાયા, વેયણા વેઇયા મએ,
નિમેસન્તરમિત્તં પિ, જં સાતા નત્થિ વેયણા ૭૫
તં બિન્તઽમ્માપિયરો, છન્દેણ પુત્ત પવ્વય
નવરં પુણ સામણ્ણે, દુક્ખં નિપ્પડિકમ્મયા. ૭૬
સો બેઇ અમ્માપિયરો, એવમેવ જહા ફુડં,
પડિકમ્મં કો કુણઇ, અરણ્ણે મિયપક્ખિણં ૭૭
એગબ્ભૂએ અરણ્ણે વ, જહા ઉ ચરઇ મિગે;
એવં ધમ્મં ચરિસ્સામિ, સંજમેણ તવેણ ય. ૭૮
જહા મિગસ્સ આયંકો મહારણ્ણમ્મિ જાયઇ,
અચ્ચન્તં રુક્ખમૂલમ્મિ, કો ણં તાહે તિગિચ્છઇ. ૭૯
કો વા સે ઓસહં દેઇ, કો વા સે પુચ્છઇ સુહં;
કો સે ભત્તં ચ પાણં વા, આહરિત્ત પણામએ. ૮૦
જયા ય સે સુહી હોઇ, તયા ગચ્છઇ ગોયરં;
ભત્તપાણસ્સ અટ્ઠાએ, વલ્લરાણિ સરાણિ ય. ૮૧
ખાઇત્તા પાણિયં પાઉ, વલ્લરેહિં સરેહિ ય;
મિગચારિયં ચરિત્તાણં ગચ્છઇ મિગચારિયં. ૮૨
એવં સમુટ્ઠિઓ ભિક્ખૂ, એવમેવ અણેગએ,
મિગચારિયં ચરિત્તાણં, ઉડ્ઢં પક્કમઇ દિસં ૮૩
જહા મિગે એગ અણેગચારી, અણેગવાસે ધુવગોયરે ય.
એવ મુણી ગોયરિયં પવિટ્ઠે, નો હીલએ નો વિ ય ખિંસએજ્જા. ૮૪
મિગચારિયં ચરિસ્સામિ એવં પુત્તા જહા સુહં,
અમ્માપિઊહિં ઽણુન્નાઓ, જહાઇ ઉવહિં તહા ૮૫
મિગચારિયં ચરિસ્સામિ, સવ્વદુક્ખવિમોક્ખણિં.
તુબ્ભેહિં અબ્ભણુન્નાઓ, ગચ્છ પુત્ત જહાસુહં ૮૬
એવં સો અમ્માપિયરો, અણુમાણિત્તાણ બહુવિહં,
મમત્તં છિન્દઇ તાહે, મહાનાગો વ્વ કંચુયં. ૮૭
ઇડ્ઢી વિત્તં ચ મિત્તે ય, પુત્તદારં ચ નાયઓ,
રેણુયં વ પડે લગ્ગં, નિદ્ધુણિત્તાણ નિગ્ગઓ ૮૮
પંચમહવ્વયજુત્તો, પંચહિ સમિઓ તિગુત્તિગુત્તો ય,
સબ્ભિન્તરબાહિરઓ, તવોકમ્મંસિ ઉજ્જુઓ. ૮૯

તણ્હાકિલન્તો ધાવન્તો, પત્તો વેયરણિં નઇં;
જલં પાહિં તિ ચિન્તન્તો, ખુરધારાહિં વિવાઇઓ. ૧૦

ઉણ્હાભિતત્તો સંપત્તો, અસિપત્તં મહાવણં;
અસિપત્તેહિં પડન્તેહિં, છિન્નપુવ્વો અણેગસો. ૧૧

મુગ્ગરેહિં મુસંઢીહિં, સૂલેહિં મુસલેહિ ય;
ગયા સંભગ્ગગત્તેહિં, પત્તં દુક્ખં અણન્તસો ૧૨

ખુરેહિં તિક્ખધારેહિં, છુરિયાહિં કપ્પણીહિ ય;
કપ્પિઓ ફાલિઓ છિન્નો, ઉક્કિત્તો ય અણેગસો. ૧૩

પાસેહિં કૂડજાલેહિં, મિઓ વા અવસો અહં;
વાહિઓ બદ્ધરુદ્ધો વા, બહુસો ચેવ વિવાઇઓ. ૧૪

ગલેહિં મગરજાલેહિં, મચ્છો વા અવસો અહં;
ઉલ્લિઓ ફાલિઓ ગહિઓ, મારિઓ ય અણન્તસો. ૧૫

વીદંસએહિં જાલેહિં, લિપ્પાહિં સઉણો વિવ;
ગહિઓ લગ્ગો બદ્ધો ય, મારિઓ ય અણન્તસો ૧૬

કુહાડફરસુમાઇહિં, વડ્ઢઇહિં દુમો વિવ;
કુટ્ટિઓ ફાલિઓ છિન્નો, તચ્છિઓ ય અણન્તસો. ૧૭

ચવેડમુટ્ઠિમાઇહિં, કુમારેહિં અયં પિવ,
તાડિઓ કુટ્ટિઓ ભિન્નો, ચુણ્ણિઓ ય અણન્તસો. ૧૮

તત્તાઇં તમ્બલોહાઇં, તઉયાઇં સીસગાણિ ય,
પાઇઓ કલકલન્તાઇં, આરસન્તો સુભેરવં ૧૯

તુહં પિયાઇં મંસાઇં, ખણ્ડાઇં સોલ્લગાણિ ય;
ખાઇઓ મિ સમંસાઇં, અગ્ગિવણ્ણાઇં ણેગસો. ૨૦

તુહં પિયા સુરા સીહૂ, મેરઓ ય મહૂણિ ય;
પાઇઓ મિ જલન્તીઓ, વસાઓ રુહિરાણિ ય. ૨૧

નિચ્ચં ભીએણ તત્થેણ, દુહિએણ વહિએણ ય,
પરમા દુહસંબદ્ધા, વેયણા વેઇયા મએ ૨૨

તિવ્વચણ્ડપ્પગાઢાઓ, ઘોરાઓ અઇદુસ્સહા,
મહબ્ભયાઓ ભીમાઓ, નરએસુ વેઇયા મએ. ૨૩

જારિસા માણુસે લોએ, તાયા દીસન્તિ વેયણા,
એત્તો અણન્તગુણિયા, નરએસુ દુક્ખવેયણા. ૨૪

સવ્વભવેસુ અસાયા, વેયણા વેદિતા મએ;
નિમેસન્તરમિત્તં પિ, જં સાતા નત્થિ વેયણા. ૭૫

તં બિન્તઽમ્માપિયરો, છન્દેણં પુત્ત પવ્વયા;
નવરં પુણ સામણ્ણે, દુક્ખં નિપ્પડિકમ્મયા. ૭૬

સો બેઇ અમ્માપિયરો, એવમેવં જહા ફુડં;
પડિકમ્મં કો કુણઇ, અરણ્ણે મિયપક્ખિણં. ૭૭

એગબ્ભૂએ અરણ્ણે વ, જહા ઉ ચરઇ મિગે;
એવં ધમ્મં ચરિસ્સામિ, સંજમેણ તવેણ ય. ૭૮

જહા મિગસ્સ આયંકો, મહારણ્ણમ્મિ જાયઇ;
અચ્ચન્તં રુક્ખમૂલમ્મિ, કો ણં તાહે તિગિચ્છઇ. ૭૯

કો વા સે ઓસહં દેઇ, કો વા સે પુચ્છઇ સુહં;
કો સે ભત્તં ચ પાણં વા, આહરિત્તુ પણામએ. ૮૦

જયા ય સે સુહી હોઇ, તયા ગચ્છઇ ગોયરં;
ભત્તપાણસ્સ અટ્ઠાએ, વલ્લરાણિ સરાણિ ય. ૮૧

ખાઇત્તા પાણિયં પાઉં, વલ્લરેહિં સરેહિ ય;
મિગચારિયં ચરિત્તાણં, ગચ્છઇ મિગચારિયં. ૮૨

એવં સમુટ્ઠિઓ ભિક્ખૂ, એવમેવ અણેગઓ;
મિગચારિયં ચરિત્તાણં, ઉડ્ઢં પક્કમઇ દિસં. ૮૩

જહા મિગે એગ અણેગચારી, અણેગવાસે ધુવગોયરે ય;
એવં મુણી ગોયરિયં પવિટ્ઠે, નો હીલએ નો વિ ય ખિંસએજ્જા. ૮૪

મિગચારિયં ચરિસ્સામિ, એવં પુત્તા જહા સુહં;
અમ્માપિઊહિ અણુન્નાઓ, જહાઇ ઉવહિં તહા. ૮૫

મિગચારિયં ચરિસ્સામિ, સવ્વદુક્ખવિમોક્ખણિં;
તુબ્ભેહિં અબ્ભણુન્નાઓ, ગચ્છ પુત્ત જહાસુહં. ૮૬

એવં સો અમ્માપિયરો, અણુમાણિત્તાણ બહુવિહં;
મમત્તં છિન્દઈ તાહે, મહાનાગો વ્વ કંચુયં. ૮૭

ઇડ્ઢી વિત્તં ચ મિત્તે ય, પુત્તદારં ચ નાયઓ;
રેણુયં વ પડે લગ્ગં, નિદ્ધુણિત્તાણ નિગ્ગઓ. ૮૮

પંચમહવ્વયજુત્તો, પંચહિ સમિઓ તિગુત્તિગુત્તો ય;
સબ્ભિન્તરબાહિરિઓ, તવોકમ્મંમિ ઉજ્જુઓ. ૮૯

શરીર છોડીને અવશ્ય જવું પડશે. ૧૮ જેમ કિંપાક વૃક્ષનાં ફળ ખાતાં મીઠાં લાગે પણ પરિણામે પ્રાણ લેનાર એટલે સારાં નથી, તેમ ભોગ ભોગવતાં મીઠાં લાગે પણ તેનું પરિણામ સારૂં નથી. ૧૯ જે પુરૂષ મોટા પંથને વિષે ભાતું લીધા વગર જાય છે તે ક્ષુધા-તૃષાએ પીડાણો થકો દુઃખી થાય છે.

૨૦ એ પ્રમાણે ધર્મરૂપી ભાતું લીધા વગર (સત્કર્મ કર્યા વગર) જે જીવ પરભવને વિષે જાય છે તે વ્યાધિ અને રોગથી પીડાણો થકો દુઃખી થાય છે.

૨૧ જે પુરૂષ ભાતું લઇને મોટા પંથને વિષે જાય છે તે ક્ષુધા તૃષા રહિત થઇને સુખી થાય છે. ૨૨ એ પ્રમાણે જે જીવ ધર્મ કરીને પરભવે જાય છે તે જીવ અલ્પકર્મી અને વેદનારહિત થઇ સુખી થાય છે. ૨૩ જેમ ઘરમાં અગ્નિ લાગવાથી તે ઘરનો માલીક સારસાર વસ્તુ એટલે ઘણી કિંમતી અને તોલમાં હલકી વસ્તુ હોય તે કાઢી લીએ છે અને અસાર એટલે થોડી કિમતવાળી અને તોલદાર વસ્તુ છોડી દીએ છે તેમ. ૨૪ એ પ્રકારે જન્મ, જરા અને મરણથી બળતા આ લોકમાંથી તમારી આજ્ઞા લઈ હું મારા આત્માને બહાર કાઢીશ (તારીશ), માટે તમે મને દીક્ષા લેવાની રજા આપો.

૨૫ મૃગાપુત્રનાં આવાં વચન સાંભળી માતા પિતા કહે છે કે, હે પુત્ર! ચારિત્ર પાળવું અતિ દુષ્કર છે, કારણ કે સાધુને મૂળગુણ અને ઉત્તર ગુણરૂપ હજાર ગુણો ધારણ કરવા પડે છે. ૨૬ વળી સાધુને જાવજીવ સુધી જગતમાં સર્વ જીવો ઉપર એટલે શત્રુ મિત્ર ઉપર સમભાવ રાખવો પડે છે, તેમજ પ્રાણાતિપાતની એટલે જીવ હિંસાની વિરતિ કરવી પડે છે માટે ચારિત્ર પાળવું દુષ્કર છે. ૨૭ હમેશાં અપ્રમાદપણે મૃષાવાદને છોડવો પડશે. હિતકારક સત્ય વચન બોલવું પડશે માટે તે વ્રત પાળવું પણ દુષ્કર છે. ૨૮ દાંત ખોતરવાની સળી પણ તેના માલીકની રજા સિવાય લેવાય નહિ. નિરવદ્ય અને એષણિક એટલે દોષ વિનાનો આહાર લેવો પડશે તે પણ દુષ્કર છે. ૨૯ અબ્રહ્મચર્યની વિરતિ કરવી અને પામેલા કામભોગના સ્વાદથી નિવર્તીને ઘણા આકરા બ્રહ્મચર્ય વ્રતને ધારણ કરવું એ સર્વ મહા દુષ્કર છે.

૩૦ ધન, ધાન્ય, દાસદાસી તથા પશુ વગેરે ઉપરથી મોહ ઉતારવો, સર્વ આરંભ છાંડવો અને નિર્મમત્વપણે વિચરવું તે અતિ દુષ્કર છે. ૩૧ અન્ન, પાણી, મેવો અને મુખવાસ વગેરે ચાર પ્રકારનો આહાર રાત્રિએ ન કરવો એટલે રાત્રિભોજનનો ત્યાગ કરવો તથા ઘી, ગોળ, સુખડી વગેરેને કાળ ઉપરાંત રાખવા તે નિયમ મગર કહેવાય તે ન કરવો. એ સર્વ પણ દુષ્કર છે. ૩૨ ક્ષુધા, તૃષા, ટાઢ, તાપ તથા ડાંસ મચ્છરથી થતી વેદના સહન કરવી, આક્રોશ વચન સહન કરવાં, દુઃખમય ઉપાશ્રયમાં રહેવું, તૃણનો સ્પર્શ તથા મેલનો પરિષહ સહન કરવો એ ઘણો દુષ્કર છે. ૩૩ અનેક

[illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] બોલતી છે. ૨૩ દિવસ. [illegible] [illegible] અને [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] બોલતી છે. ૪૮ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] છે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (૩૯) [illegible] છે [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. ૫૦ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ૩૧ [illegible] [illegible]
[illegible]

ત્યાં જઈ પાણી પીવા માંડ્યું ને છરીના ધાર સરખા પાણીથી મારૂં મ
છેદાઈ ગયું ૬૧ તાપથી પીડા પામી છાયાની આશાએ, ઝાડના મોટા
વનમાં ગયો. ત્યાં અસિપત્ર પાંદડાંથી હું અનેકવાર છેદાયો ૬૨ હે માતા
નરકને વિષે લોઢાના મુદ્‌ગર, મુશલ, ભાલા, ત્રિશૂળ અને ગદાએ કરી
મારા શરીરના ચૂરેચૂરા કરી નાખ્યા એવા અનંતીવાર દુઃખ પામ્યો. ૬૩
તીક્ષ્ણ ધારવાળા અસ્ત્રો, છરી અને કાતરોથી જેમ વસ્ત્ર કતરાય તેમ હું
કતરાયો અને ફાડ્યો એવી રીતે શરીરનું ચામડી ઉતારી નાખી એવી
વેદના મેં અનેકવાર સહન કરી ૬૪ મને પરવશપણે કપટની જાળમાં
મૃગની માફક પાશમાં બાંધ્યો રૂંધ્યો અને ઘણીવાર પરમાધામીએ માર્યો.
૬૫ માછલાંની જાળમાં મને પકડ્યો તેમ કાંટાવડે મારૂં ગળું વીંધાયું
અને મગરના રૂપવાળા પરમાધામીએ મને અગાધ પાણીમાં પકડીને ઉછાળ્યો,
વીંધ્યો, ફાડ્યો, પકડ્યો અને અનંતીવાર માર્યો ૬૬ સીંચાણા પક્ષીની
માફક બંધનથી, જાળથી, લેપથી અને સરસથી કરીને હું અનંતીવાર પક
ડ્યો, ચોંટ્યો, બંધાયો અને મને અનંતીવાર-માર્યો ૬૭ કુહાડા
તથા ફરસી પ્રમુખે કરી સુતાર જેમ વૃક્ષને વાઢીને નાના નાના
કટકા કરે છે તેમ મને ફાડ્યો કૂટ્યો, છેદ્યો અને એ પ્રમાણે અનંતીવાર
પરમાધામીએ ત્રાસ પમાડ્યો. ૬૮ જેમ લુહાર લોઢાને ટીપે છે તેમ મને
પરમાધામીએ અનંતીવાર ચપટા તથા મુષ્ટિ આદિ પ્રકારે કરી, તાડ્યો, કૂટ્યો,
ભેદ્યો અને ઝીણાં ઝીણાં કટકા કર્યા ૬૯ પરમાધામીએ મને તપેલાં તથા
કકળતા ત્રાંબા લોઢા, તરૂઆ અને સીસાં પાયાં તથા ઉકળતાં કરીને વિલાપ
કરવા લાગ્યો ૭૦ હે માતા ! પરમાધામી મને કહે છે, તને માંસ બહુ
પ્રિય હતું અને માંસના કટકા કરી તેને પકાવી, તળાવીને ખાવાને બહુ
ગમતા હતા માટે તું આ ત્હારૂં જ માંસ ખા, એમ કહી મારા જ શરીરના
માંસના કટકા કરી પકાવી, અગ્નિવર્ણા લાલચોળ કરી રીઝીને મને અનં-
તીવાર ખવરાવ્યા. ૭૧ વળી પરમાધામી કહે છે, તને આગલે ભવે મદિરા,
તાડી તથા જવ વગેરેનો દારૂ તથા મધ ઘણું પ્રિય હતું એમ કહી મને
મારા હાડકાનો રસ તથા માંસ સહિત લોહી તપાવી બળાત્કારે
પાયું ૭૨ હે માતા ! નિત્ય ભયે કરી, ત્રાસે કરી, દુઃખે કરી, પીડાએ કરી,
પરમ ઉત્કૃષ્ટ દુઃખે કરી કંપાયમાન શરીરે મેં વેદના ભોગવી. ૭૩ તીવ્ર,
ઉત્કૃષ્ટ, અતિ આકરી, ઘોર, સહેતાં અતિ દુષ્કર, મોટા ભયની ઉપજાવનાર,
સાંભળતાં પણ ભય ઉપજે એવી વેદના નરકને વિષે મેં ભોગવી છે ૭૪
મનુષ્ય લોકમાં જેવી ટાઢ-તાપની વેદના વર્તે છે તેથી અનંતગુણી અશાતા
નરકને વિષે છે.

૭૫ સર્વ ભવને વિષે મેં અશાતા વેદના ભોગવી છે. આંખ મીંચીને ઉઘાડીએ એટલો સૂક્ષ્મ વખત પણ શાતા ભોગવી નથી. હવે મૃગાપુત્ર પ્રત્યે માતાપિતા કહે છે. ૭૬ હે પુત્ર! ત્હારી ઇચ્છા દીક્ષા ગ્રહણ કરવાની છે તો ખુશીથી દીક્ષા ગ્રહણ કર, પરંતુ આટલું વિશેષ કે ચારિત્રને વિષે દુઃખ થવાથી દવા કરાવી શકાતી નથી એટલે સાવદ્ય વૈદું કરાતું હોતું નથી. ૭૭ મૃગાપુત્ર માતાપિતા પ્રત્યે કહે છે કે આપનું કહેવું સત્ય છે પણ અરણ્યને વિષે રહેલાં મૃગ વગેરે જાનવરો અને પક્ષીઓને રોગ આવ્યાથી કોણ મટાડી શકે છે! અર્થાત્ વૈદ્યો આવી તેની દવા કરતા નથી. ૭૮ જેમ એકલો મૃગ અટવીને વિષે ભ્રમણ કરે છે તેમ હું પણ સત્તર ભેદે સંયમ અને બાર પ્રકારે તપે કરી ધર્મને આચરીશ. ૭૯ જેમ મોટા અરણ્યને વિષે કોઈ મૃગને રોગ ઉત્પન્ન થાય ત્યારે તે મૃગ ઝાડ નીચે બેસે છે ત્યાં તે મૃગને વૈદું કોણ કરે છે!

૮૦ તે રોગથી પીડાએલા મૃગને કયો વૈદ આવીને ઔષધ આપે છે! કોણ તેને સુખસાતા પૂછે છે! અને ખાવાને વાસ્તે આહાર પાણી (ખોરાક) કોણ લાવી આપે છે? ૮૧ જ્યારે તે મૃગ સુખી હોય ત્યારે તે પોતાની મેળે ખાવા પીવાને માટે ચરવાની જગ્યા-વનમાં, ખેતરમાં તથા સરોવર તરફ જાય છે ૮૨ તે મૃગ મૃગચર્યા કરીને એટલે ખેતરમાંથી પોતાનો ખોરાક ખાઈ અને સરોવરમાંથી પાણી પીને પોતાની મરજી મુજબ વનમાં ફરે છે. ૮૩ એમ સંયમને વિષે ઉદ્યમવંત સાધુ મૃગની પેઠે અનિયત ઠેકાણે રહે અને અનેકવાર નીરોગી અવસ્થાએ અનિયત સ્થાનકને વિષે ગોચરીએ વિચરે તે ઉર્ધ્વદિશીએ એટલે દેવલોક-મોક્ષને વિષે જાય. ૮૪ જેમ મૃગ એક ઠેકાણે રહેતો નથી અને અનેક ઠેકાણે વસે છે તથા અનેક ઠેકાણે ચારો ચરે છે તેમ સાધુ ગોચરીએ ફરતાં થકાં નીરસ આહાર મળે તો પણ ગૃહસ્થને કે પોતાના આત્માને હીલે કે નિંદે નહિ. ૮૫ જ્યારે મૃગાપુત્રે માતા પિતા પાસે કહ્યું કે આગળ કહ્યા મુજબ મૃગચર્યાની માફક સંજમ આચરીશ ત્યારે માતાપિતા કહે છે કે હે પુત્ર! જેમ સુખ ઉપજે તેમ કરો, એટલે ખુશીથી દીક્ષા ગ્રહણ કરો. માતા પિતાએ આજ્ઞા દીધા પછી મૃગાપુત્રે પરિગ્રહનો ત્યાગ કર્યો. ૮૬ હે માતા પિતા! હું તમારી આજ્ઞાએ કરી સર્વ દુઃખથી મુકાવનારી મૃગચર્યા રૂપ દીક્ષા અંગીકાર કરીશ ત્યારે માતા પિતાએ કહ્યું કે હે પુત્ર! જાઓ અને જેમ સુખ ઉપજે તેમ કરો. ૮૭ એમ મૃગાપુત્રે માતા પિતાની આજ્ઞા લઈને જેમ મોટો નાગ કાંચળી છોડીને નાશે તેમ મૃગાપુત્ર ઘણે પ્રકારે મમત્વ ભાવને છાંડયા. ૮૮ જેમ લુગડે વળગેલી

રજ ઝાટકી નાખે તેમ મૃગાપુત્ર રાજ્ય ઋદ્ધિ, સુવર્ણાદિ ધન, મિત્ર, પુત્ર, સ્ત્રી અને સગાંવહાલાં સર્વ છાંડીને નીકળ્યા. ૮૯ મૃગાપુત્ર પંચમહાવ્રત, પાંચ સુમતિ, ત્રણ ગુપ્તિ, ૭ પ્રકારે આભ્યંતર× અને ૭ પ્રકારે બાહ્ય× એમ બાર પ્રકારે તપ એ સર્વને વિષે ઉદ્યમવંત થયા. ૯૦ તે મૃગાપુત્ર મમતા રહિત, અહંકાર રહિત, સ્ત્રી આદિના સંગ રહિત, ઋદ્ધિ વગેરે ત્રણ ગારવ રહિત અને ત્રસ તથા સ્થાવર જીવો ઉપર સરખો ભાવ રાખનાર થયા. ૯૧ તે મૃગાપુત્ર આહાર પાણી મળે અથવા ન મળે, સુખ અથવા દુઃખને વિષે, જીવિતવ્ય અને મરણને વિષે, નિંદા તથા પ્રશંસાને વિષે અને માન તથા અપમાનને વિષે એ સર્વ ઉપર સમભાવ રાખનાર એટલે રાગદ્વેષ રહિત થયા. ૯૨ તે મૃગાપુત્ર ત્રણ ગારવથી, ચાર કષાયથી, ત્રણ દંડથી,[1] ત્રણ શલ્યથી,[2] સાત ભયથી, હાસ્યથી, શોકથી, નિયાણાથી અને રાગદ્વેષથી બંધન રહિત થયા એટલે તેનાથી નિવર્ત્યા. ૯૩ તે મૃગાપુત્ર આ લોક તથા પરલોકના સુખની ઇચ્છા નહિ રાખનાર, પોતાના શરીરને ચંદન લગાવનાર અથવા છેદનાર ઉપર અને આહાર કરવામાં અથવા અણકરણ કરવામાં સરખો ભાવ રાખનાર એટલે સમાન દૃષ્ટિવાળા થયા. ૯૪ તે મૃગાપુત્ર અપ્રશસ્ત એટલે હિંસાદિક પાપના દ્વારથી નિવૃત્ત થયા તેથી સર્વ પ્રકારે આશ્રવનાં બારણાં બંધ કર્યાં અને અધ્યાત્મ ધ્યાનના યોગે કરી ઇંદ્રિયોને દમનારા અને સર્વજ્ઞપ્રણીત સિદ્ધાંતમાં શુભધ્યાનના યોગથી ઉપયોગવંત અથવા શુભઉપશમવાળા થયા. ૯૫-૯૬ એ પ્રમાણે જ્ઞાને કરી, ચારિત્રે કરી સમ્યક્ત્વે કરી, તપે કરી, પચીશભાવનાએ કરી, અથવા અનિત્ય આદિ બાર ભાવનાએ કરી, નિર્મળ પરિણામે કરી પોતાના આત્માને સમ્યક્ પ્રકારે ભાવતા ઘણાં વર્ષ સુધી સામાન્ય ચારિત્ર પાળીને એક માસનું અણસણ કરીને સર્વોત્તમ-પ્રધાન મોક્ષ ગતિને પામ્યા. ૯૭ એ પ્રકારે જે તત્ત્વના જાણ, પંડિત, વિચક્ષણ હોય તે જેમ મૃગાપુત્ર ઋષિ ભોગથી નિવર્ત્યા તેમ નિવર્તે. ૯૮ મોટા પ્રભાવવાળા અને મોટા યશવાળા મૃગાપુત્રનું સંસારની

× અણસણ, ૨ ઉણોદરિ, ૩ વૃત્તિસંક્ષેપ, ૪ રસપરિત્યાગ, ૫ કાયક્લેશ ૬ ઇન્દ્રિય પ્રતિ સંલિનતા. એ ૭ બાહ્ય તપ

× પ્રાયશ્ચિત, ૨ વિનય, ૩ વૈયાવચ્ચ, ૪ સજ્ઝાય, ૫ ધ્યાન, ૬ કાઉસગ્ગ. એ ૭ આભ્યંતર તપ કહેવાય છે.

૧ મનોદંડ, ૨ વચનદંડ, ૩ કાયદંડ, એ ત્રણ દંડ.

૧ માયા, ૨ નિદાન, ૩ મિથ્યાદર્શન, એ ત્રણ શલ્ય.

અસારતા દેખાડનાર ઉપદેશરૂપ ભાષણ, તથા તેમનું બાર પ્રકારના તપથી પ્રધાન અને અતિપ્રધાન એટલે મોક્ષ જવાને માટે યોગ્ય આ ચરિત્ર સાંભળીને જે આચરે તે ત્રણુલોકમાં પ્રસિદ્ધ એવી મોક્ષગતિને પામે. ૯૯ ધનને દુઃખનું વધારનાર જાણીને તથા મમત્વને સંસારનું બંધન જાણીને તેમજ ધન અને મમત્વ, ચૌરાદિકના મોટા ભય ઉપજાવનાર જાણીને સુખની પ્રાપ્તિ કરનારું તથા મોક્ષ ગુણને લાવનારૂ અને અનંતવીર્ય વગેરે ગુણોને લાવનારું એવું ધર્મ રત્નનું પોતાનું ધારણ કરો. એમ હું કહું છું.

ઇતિ અધ્યયનો સમાપ્ત

卐

૫૬

મૃગાપુત્ર મુનિરાજ, ધન્ય ધન્ય મૃગાપુત્ર૦ ટેક૦
વિષરૂપ વિષયોને છાંડયા, ત્યાગ કર્યું નિજ રાજ—ધન્ય૦
માતપિતાને શુભ સમજાવી, ધર્યું તત્વમય તાજ—ધન્ય૦
મૃગજળ સમ આ ભવભ્રમ ગણ્યો, નિષ્ફળ તનસુખ કાજ—ધન્ય૦
શુભ ચરિત્ર આ ભવિ જીવોને, ભવસમુદ્રની પાજ—ધન્ય૦

અથ શ્રી ભક્તામર સ્તોત્ર.

[વસંતતિલકા વૃત્તમ્]

ભક્તામર પ્રણત મૌલિમણિપ્રભાણા-
મુદ્યોતકં દલિત પાપતમોવિતાનમ્ ।
સમ્યક્ પ્રણમ્યજિનપાદયુગં યુગાદા-
વાલંબનં ભવજલે પતતાં જનાનામ્ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થઃ—ભક્તિ કરનારા દેવો પગે લાગે છે, તે વખતે તેમના દા મુગટની અંદર રહેલા મણિઓની કાન્તિને પણ પ્રકાશ આપનાર, રૂપી અંધકારના સમૂહનો નાશ કરનાર, અને યુગાદિથી સંસારરૂપી દ્રમાં પડેલા માણસોને આધારરૂપ, એવા શ્રી જિનેંદ્રસ્વામીના બને ચરણોને રૂડીપ્રકારે નમસ્કાર કરીને—૧

યઃ સંસ્તુતઃ સકલવાઙ્મયતત્ત્વબોધા-
દુદ્ભૂતબુદ્ધિપટુભિઃ સુરલોકનાથૈઃ ।
સ્તોત્રૈર્જગત્ત્રિતયચિત્તહરૈરુદારૈઃ
સ્તોષ્યે કિલાહમપિ તં પ્રથમં જિનેંદ્રમ્ (યુગ્મમ્ ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થઃ—તમામ શાસ્ત્રોનું તત્ત્વ જાણવાથી ઉત્પન્ન થયેલી નિપુણ બુદ્ધિવડે, ત્રણે લોકનું ચિત્ત હરણ કરે એવા ઉદાર સ્તોત્રથી ઇંદ્ર દેવે પણ જેમની સ્તુતિ કરી છે; એવા પ્રથમ જિનેંદ્ર શ્રી આદિનાથ સ્વામિની હું પણ સ્તુતિ કરીશ. ૨ (પ્રથમના આ બે શ્લોકનું યુગ્મ છે.)

બુદ્ધયા વિનાઽપિ વિબુધાર્ચિતપાદપીઠ
સ્તોતું સમુદ્યતમતિર્વિગતત્રપોઽહમ્ ।
બાલં વિહાય જલસંસ્થિત મિંદુબિંબ
મન્યઃ ક ઇચ્છતિ જનઃ સહસા ગ્રહીતુમ્ ॥ ૩ ॥

ભાવાર્થઃ—જેના પગ મૂકવાના આસનની પણ દેવતાઓએ પૂજા કરેલી છે, એવા હે જિનેંદ્ર! જેમ કોઈ પણ સમજુ માણસ જળની અંદર પડેલા ચંદ્રના પ્રતિબિંબને એકદમ ગ્રહણ કરવાને ઇચ્છતો નથી, પણ માત્ર બાળક જ ઇચ્છે છે, તેમ મેં પણ બુદ્ધિ વિના લજ્જા રહિત થઈને તમારી સ્તુતિ કરવામાં પ્રવૃત્તિ કરી છે. ૩ (તે ખરેખર બાળચેષ્ટા જેવુંજ જણાય તેમ છે.)

સંસારના દેખાડનાર ઉપદેશરૂપ જાણ્યું, તથા તેમનું બાર પ્રકારના તપથી પ્રધાન અને મતિમાન એટલે મોક્ષ જવાને માટે યોગ્ય આ ચરિત્ર અંગીકાર કરીને જે આચરે તે જંતુલોકમાં પ્રસિદ્ધ એવી મોક્ષગતિને પામે. ૬૨ ધનને દુઃખનું વધારનાર જાણીને તથા મમત્વને સંસારનું બંધન જાણીને તેમજ ધન અને મમત્વ, ચોરાદિના મોટા ભય ઉપજાવનાર જાણીને સુખની પ્રાપ્તિ કરનારું તથા મોક્ષ ગુણને આપનારું અને અનંતાદિક વગેરે ગુણોને લાવનારું એવું ધર્મ રત્ન ધીરજે ધારણ કરો, એમ હું કહું છું.

ઇતિ અધ્યયનો સમાપ્ત

卐

પદ

મનોહર મુનિરાજ, ધન્ય ધન્ય મુનિરાજ — ટેક
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

અથ શ્રી ભક્તામર સ્તોત્ર.

[વસંતતિલકા વૃત્તમ્]

ભક્તામર પ્રણત મૌલિમણિપ્રભાણા-
મુદ્યોતકં દલિત પાપતમોવિતાનમ્ ।
સમ્યક્ પ્રણમ્યજિનપાદયુગં યુગાદા-
વાલંબનં ભવજલે પતતાં જનાનામ્ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ:—ભક્તિ કરનારા દેવો પગે લાગે છે, તે વખતે તેમના નમેલા મુકુટની અંદર રહેલા મણિઓની કાન્તિને પણ પ્રકાશ આપનાર, પાપરૂપી અંધારાના સમૂહનો નાશ કરનાર, અને યુગાદિથી સંસારરૂપી સમુદ્રમાં પડેલા માણસોને આલંબરૂપ, એવા શ્રી જિનેંદ્રસ્વામીના બન્ને ચરણોને રૂડીપ્રકારે નમસ્કાર કરીને—૧

યઃ સંસ્તુતઃ સકલવાઙ્મયતત્વબોધા-
દુદ્ભૂતબુદ્ધિપટુભિઃ સુરલોકનાથૈઃ ।
સ્તોત્રૈર્જગત્ત્રિતયચિત્તહરૈરુદારૈઃ
સ્તોષ્યે કિલાહમપિ તં પ્રથમં જિનેંદ્રમ્ (યુગ્મમ્ ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ:—તમામ શાસ્ત્રોનું તત્વ જાણવાથી ઉત્પન્ન થયેલી નિપુણ બુદ્ધિવાળા ઇંદ્રે, ત્રણે લોકનું ચિત્ત હરણ કરે એવા ઉદાર સ્તોત્રથી ઇંદ્ર દેવે પણ જેમની સ્તુતિ કરી છે; એવા પ્રથમ જિનેંદ્ર શ્રી આદિનાથ સ્વામિની હું પણ સ્તુતિ કરીશ. ૨ (પ્રથમના આ બે શ્લોકનું યુગલ છે.)

બુદ્ધ્યા વિનાઽપિ વિબુધાર્ચિતપાદપીઠ
સ્તોતું સમુદ્યતમતિર્વિગતત્રપોઽહમ્ ।
બાલં વિહાય જલસંસ્થિત મિંદુબિંબ
મન્યઃ ક ઇચ્છતિ જનઃ સહસા ગ્રહીતુમ્ ॥ ૩ ॥

ભાવાર્થ:—જેના પગ મૂકવાના આસનની પણ દેવતાઓએ પૂજા કરેલી છે, એવા હે જિનેંદ્ર! જેમ કોઈ પણ સમજુ માણસ જળની અંદર પડેલા ચંદ્રના પ્રતિબિંબને એકદમ ગ્રહણ કરવાને ઇચ્છતો નથી, પણ માત્ર બાળક જ ઇચ્છે છે, તેમ મેં પણ બુદ્ધિ વિના લજ્જા રહિત થઈને તમારી સ્તુતિ કરવામાં પ્રવૃત્તિ કરી છે. ૩ (તે ખરેખર બાળચેષ્ટા જેવુંજ જણાય એમ છે.)

મોતી સમૂહે શોભતાં ત્રણ છત્રના મીસે કરી,
તે આવ્યો પ્રભુની પાસ તે, નક્કી રૂપ ત્રણ જાણે ધરી. ૨૬
કીર્તિ પ્રતાપજ કાંતી કેરા સમુદથી ત્રૈલોક આ,
ગોળારૂપે ભગવાન જ્યમ આપે પૂરેલાં હોય ના;
રૂપુ સુવર્ણ અને વળી માણેક્યથી નિર્મિત ખરે,
ચોપાસથી શોભી રહ્યાં ત્યમ આપ ત્રણ કિલ્લા વડે. ૨૭
પડતી પ્રભુ તુમ પાદમાં દેવેંદ્ર નમતા તેમની,
રત્ને રચીત મુગટો તજીને દિવ્યમાળા પુષ્પની;
હું માનું છું મનમાં ખરે એ યોગ્ય થાયે સર્વથી,
વિભુ! આપનો સંગમ થતાં સુમનો બીજે રમતાં નથી. ૨૮
હે નાથ! આ સંસાર સાગરથી તમે વિમુખ છને,
નિજ આશ્રીતોને તારતા વિશ્વેશ તે તો યોગ્ય છે;
લોકો તરે માટીતણું ઘટ કર્મ પાક સહીતથી,
આશ્ચર્ય વિભુ પણ આપ છો રહીત કર્મ વિપાકથી. ૨૯
વિશ્વેશ જનપાલક છતાં પણ આપ દુર્ગત દીસતા,
હે ઈશ અક્ષર છો તથાપિ રહીત લિપી સર્વથા;
વળી દેવ છો અજ્ઞાનિને પણ તારનાર સદૈવ જે,
વિચિત્ર તે ત્રૈલોક બોધકજ્ઞાન આપ વિષે સ્ફુરે. ૩૦
આકાશ આચ્છાદિત કરે એવી અતિશય ધૂળ જે,
શઠ કમઠ દૈત્યે ક્રોધથી ઉડાડી સ્વામિ આપને;
છાયા પરંતુ નાથ તેથી આપની હંણાઈ નથી,
ઉલટો છવાયો દુષ્ટ પોતે કુર્મ પોતાના થકી. ૩૧
વિજળી સહિત ઘનઘોર મુશળધારથી વળી વર્ષતો,
વળી દુસ્તર કમઠ દૈત્યે ઉડાડ્યો પ્રભુ ગાજતો;
તેણે અહો જિનરાજ ઉલટું રૂપ ત્યાં રહીને ધર્યું,
નિશ્ચય ખરી તલવાર કેરું કામ તે સાધ્યું કર્યું. ૩૨
વિકાળ રૂપ્યા કેશ ધરી માળ શબના શીરની,
ભયકારી અગ્નિ મુખ વિષેથી નીકળે જેના વળી,
એવો સમૂહ પિશાચનો જે આપ પ્રત્યે પ્રેરીયો,
હે દેવ! અતિ ભવદુઃખકારી તેહને તે તો થયો. ૩૩
હે ત્રણ ભુવનના નાથ જેઓ અન્ય કાર્યો ટાળીને,
ત્રિકાળ વિધીવત પૂજતા તુજ ચરણને ભિન્ન ભેળીને;
વળી ભક્તિના ઉલ્લાસથી રોમાંચવાળા દેહ છે,
આ જગતમાં તે જનજનને હે પ્રભુજી ધન્ય છે. ૩૪

હે મુનીશ ! આ સંસાર રૂપ અપાર સાગરને વિષે,
હું માનું છું તુમ નામ નહીં મુજ શ્રવણમાં આવ્યું હતું;
સુણતાં છતાં પવિત્ર મંત્રરૂપી તમારા નામને,
આપત્તિ રૂપી સર્પિણી શું સમીપમાં આવી શકે ! ૩૫
હે દેવ ! જન્માંતર વિષે પણ આપના બે ચરણ જે,
ભગવાન ઇચ્છિત આપવે તે મેં નહીં પૂજ્યા હતા;
હે મુનીશ તેથી કરી હું, જરૂર આ ભવને વિષે,
સ્થળ હૃદય વેધક પરાભવનું તે થયો ભાજન દીસે. ૩૬
નિશ્ચય અરે મોહાંધકારે વ્યાપ્ત એવાં નેત્રથી,
પૂર્વે કદી મેં એક વેળા પણ પ્રભુ જોયા નથી,
એવી રીતે મર્મ'હૃદયભેદક અનર્થો પીડે મને,
ભગવાન બંધનની ગતિવાળા અનર્થો હરીરને ૩૭
કદી સાંભળ્યા પૂજ્યા ખરેખર આપને નિરખ્યા હતા,
પણ પ્રીતિથી ભક્તિવડે નહિ હૃદયમાં ધાર્યા હતા;
જનબંધુ ! તેથી દુઃખપાત્ર થયેલ છું ભવને વિષે,
કારણ ક્રિયા ભાવે રહિત નહીં આપની ફળ કાંઈએ. ૩૮
સુખકારી શરણાગત પ્રભુ હિતકારી જન દુઃખીયા તણા,
હે યોગીઓમાં સિદ્ધ સ્થળ કરુણા અને પુણ્ય જ તણા;
ભક્તિથકી નમતો હું તે મહેશ મારા ઉપરે,
તત્પર થશો દુઃખ અંકુરોને કાપવા કરુણાવડે. ૩૯
અસંખ્ય જગનું શરણ ! ને વળી શરણ કરવા યોગ્ય જે,
અરિનાશથી થઈ કીર્તિ એવા આપના પદ કમળને,
શરણે છતાં પણ ભુવન પાવન ! ધ્યાનથી કદી હીણ તો,
છું પ્રથમથી જ હણાયલો હણવા જ મારે યોગ્ય જો ૪૦
હે અખિલ વસ્તુ જાણનારા ! વંદ્ય હે દેવેંદ્ર ને,
સંસારના તારક અને ભુવનાધિ નાથ પ્રભુ તમે;
ભયકારી દુઃખ દરીયાથકી આજે પવિત્ર કરો અને,
કરુણા તણા હે સિંધુ ! તારો દેવ ! દુઃખીયાને મને. ૪૧
હે નાથ ! આપ ચરણ કમળની નિત્ય ભક્તિ જે કરી,
તે ભક્તિ કેરી સંતતિનું હેતુ ફળ કદી જો જરી,
તો શરણ કરવા યોગ્ય પ્રભુ જ આપને હાથે રહો,
તે અહીં અને ભવ અન્યમાં પોતેજ પ્રભુ સ્વામી બનો ૪૨

એ રીતથી રૂડે પ્રકારે સ્થિર બુદ્ધિવાન ને,
અતિ હર્ષથી રોમાંચી જેના શરીર કેરા અંગ તે;
તુજ મુખકમળ નિર્મળ વિષે જિનેંદ્ર! બાંધી દષ્ટિને,
જે ભવ્યજન હે પ્રભુ! રચે છે આપ કેરી સ્તુતિને. ૪૩

[પુષ્પિતાગ્રા છંદ.]

જન નયન કુમુદ ચંદ્ર સ્વામિ,
ચળકતી સંપદ સ્વર્ગની જ પામી;
નિર્મળ મનના થતા થકી એ,
તુરત જશે જન મોક્ષને વિષે તે. ૪૪

શ્રી ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર.

(શાર્દૂલ છંદ.)

* કિં કર્પૂરમયં સુધારસમયં કિં ચંદ્રરોચિર્મયં ।
કિં લાવણ્યમયં મહામણિમયં કારૂણ્યકેલિમયં ॥
વિશ્વાનંદમયં મહોદયમયં શોભામયં ચિન્મયમ્
શુક્લધ્યાનમયં વપુર્જિનપતે ર્ભૂયાદ્ભવાલંબનમ્ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થઃ—શ્રી જિનેંદ્ર ભગવાનનું શરીર બરાસ કપુર જેવું શ્વેત, અમૃત જેવું મિષ્ટ ચંદ્રના કાન્તિ જેવું શીતળ અને પ્રકાશીત, સુંદર, મોંઘા મણિ જેવું પ્રકાશીત કરૂણાનું ભૂમિરૂપ સમગ્ર વિશ્વને આનંદમય, મહા ઉદયવાળુ, શોભાવાળુ, સચીત સ્વરૂપ, શુક્લ ધ્યાનમાં નિમગ્ન, એવા શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાન સંસારના આધાર રૂપે હો. ॥ ૧ ॥

પાતાલં કલયન્ ધરાં ધવલયન્નાકાશ મા પૂરયન્ ।
દિક્ચક્રં ક્રમયન્ સુરાસુરનર શ્રેણિં ચ વિસ્માપયન્ ॥
બ્રહ્માંડં સુખયન્ જલાનિ જલધેઃ ફેનચ્છલાલ્લોલયન્ ।
શ્રી ચિંતામણિ પાર્શ્વ સંભવયશો હંસશ્ચિરં રાજતે ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થઃ—[illegible] પૃથ્વીને ઉજ્વળ કરતો, આકાશને સર્વ [illegible] [illegible] દેવોના મનને પણ [illegible]

* કિં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તો [illegible] ચિંતામણી [illegible] [illegible]

જતો, દેવ દાનવોને વિસ્મય પમાડતો, અને જનતને સુખ આપતો, સમુદ્રમાં ગૈર હીરાની દેદીપ્યમાન જ્યોતને ઢાંકી નાખતો, એવા શ્રી પાર્શ્વનાથ ચિંતામણીનો મહાપ્રભાવ દેશ ચોતરફ શોભે છે. ॥ ૨ ॥

પુણ્યાનાં વિપણિ સ્તમોદિનમણિ કામેભકુંભે સૃણિ: ।
મોક્ષે નિર્ગમસ્સરણિઃ સુરેંદ્રકરિણિઃ જ્યોતિ પ્રકાશારણિઃ ॥
દાને દેવમણિર્નતોત્તમજન શ્રેણીઃ કૃપાસારણી ।
વિશ્વાનંદ સુધા ઘૃણિર્ભવભિદે શ્રી પાર્શ્વચિંતામણિ ॥ ૩ ॥

ભાવાર્થ:—પુણ્યના હાટ (ભંડાર) રૂપ, પાપરૂપી અંધકારમાં સૂર્યરૂપ, વિષયરૂપી હાથીને વશ કરવામાં અંકુશરૂપ, મોક્ષમાં ગમન કરવા માટે નિસરણીરૂપ, આત્મજ્ઞાનરૂપ જ્યોતિને પ્રકાશ આપવામાં અરણીના વૃક્ષ સમાન, દાન દેવામાં ઇન્દ્ર સમાન, એમની (શ્રી પાર્શ્વનાથની) આગળ નમન કરી રહેલી સજ્જન પુરૂષોની પંક્તિને કૃપાની નદી સમાન, વિશ્વમાં આનંદરૂપી અમૃતના તરંગ સમાન શ્રી પાર્શ્વ ચિંતામણી (ભગવાન) સંસાર-સમુદ્રનું ઉચ્છેદન કરનાર આપ જ છો. ॥ ૩ ॥

શ્રી ચિંતામણિ પાર્શ્વવિશ્વજનતા સંજીવનસ્ત્વં મયા ।
દૃષ્ટ સ્તાત તતઃ શ્રિયં સમ ભવત્તાશ્ચ ક્રમા ચક્રિણમ્ ॥
મુક્તિ: ક્રીડતિ હસ્તયો ર્બહુ વિધં સિદ્ધં મનોવાંછિતં ।
દુર્દૈવંદુરિતં ચ દુર્દિન ભયં કષ્ટં પ્રનષ્ટં મમ ॥ ૪ ॥

ભાવાર્થ:—હે તાત ! (હે શ્રી ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ !) આખા વિશ્વના જીવનરૂપ, સંજીવની શ્રી ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ ! જ્યારથી મને આપનાં દર્શન થયાં છે, ત્યારથી જ ઇન્દ્ર દેવ તથા ચક્રવર્તિ પર્યંતની સમૃદ્ધિ મને પ્રાપ્ત થઇ છે. મારા હસ્તમાં જ મુક્તિરૂપી દેવી ક્રીડા કરી રહી છે, મારી વિવિધ પ્રકારની મનની અભિલાષાઓ સિદ્ધ થઇ છે, અને મારૂં દુર્દૈવ, મારૂં પાપ અને મારૂં દુ:ખ તથા મારો દરિદ્રતાનો ભય સમૂળ નાશ પામ્યો છે. ॥ ૪ ॥

યસ્ય પ્રૌઢતમ પ્રતાપ તપન: પ્રોદ્દામધામા જગ ।
જંઘાલઃ કલિકાલ કેલિ દલનો મોહાન્ધ વિધ્વંસક: ॥
નિત્યોદ્યોતપદં સમસ્ત કમલા કેલિગૃહં રાજતે ।
સ શ્રી પાર્શ્વજિનો જનેહિતકર શ્ચિંતામણી પાતુ મામ ॥ ૫ ॥

ભાવાર્થ:—હે અતિશય પ્રતાપવાન્ સૂર્યરૂપ, અતિ ઉત્કૃષ્ટ જગતરૂપી ધામને તથા કળીકાળના મહિમાને દલન કરનારા, મોહરૂપી અંધકારનો નાશ કરનારા અને જેનું સમસ્ત પ્રકારની સમૃદ્ધિ ધારણ કરનાર પદ હંમેશ

શોભી રહ્યું છે એવા શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાન જગતના જીવોનું હિત કરનાર ચિંતામણી મારૂં રક્ષણ કરો. ॥ ૫ ॥

વિશ્વવ્યાપિ તમોહિનસ્તિ તરણિર્બાલોઽપિ કલ્પાંકુરો ।
દારિદ્રાણિ ગજાવલીં હરિ શિશુઃ કાષ્ઠાનિ વન્હે કણઃ ॥
પીયૂષસ્ય લવોપિ રોગનિવહં યદ્વત્તથા તે વિભો ।
મૂર્તિઃ સ્ફુર્તિમતી સતી ત્રિ જગતી કષ્ટાનિ હર્તું ક્ષમા ॥ ૬ ॥

ભાવાર્થઃ—સૂર્ય બાલ્યાવસ્થામા હોવા છતાં પણ વિશ્વમાં વ્યાપી રહેલા અંધકારને નાશ કરે છે, કલ્પવૃક્ષનો એકજ અંકુર (કણગો) દરિદ્રતાનો નાશ કરવામાં સમર્થ છે, સિંહનુ એક નાનું બાળક જ હાથીઓના સમૂહનો નાશ કરે છે, અગ્નિનો એક સૂક્ષ્મ કણ કાષ્ટના જથ્થાને ભસ્મવત્ કરી નાંખે છે, અમૃતનું એકજ બિંદુ રોગને નિર્વંશ કરે છે; તે જ પ્રમાણે હે વિભો! મનુષ્યોની મતિમાં સ્ફુરણા કરનારૂ તમારૂં શરીર ત્રણે જગતનાં દુઃખો હણવાને માટે સમર્થ છે. ॥ ૬ ॥

શ્રી ચિંતામણિ મંત્ર મોંકૃતિયુતં હ્રીંકાર સારાશ્રિતં ।
શ્રી મર્હંનમિઊણ પાશ કલિતં ત્રૈલોક્ય વશ્યા વહં ॥
દ્વેધા ભૂત વિષાપહં વિષહરં શ્રેયઃ પ્રભાવાશ્રયં ।
સોલ્લાસં વસહાંકિત જિન ફુલિંગા–નંદદં દેહિનાં ॥ ૭ ॥

ભાવાર્થ.—ૐ શબ્દની આકૃતિવાળો હ્રીંકારથી યુક્ત શ્રી મર્હંનમિઊણના મંત્રથી બદ્ધ થયેલો ત્રણે લોકને વશ વર્તાવનાર, વિષરૂપી ઝેરનો નાશ કરનાર, કલ્યાણકારક, પ્રભાવવાળો, વ, સ, હ, ઇત્યાદિ અક્ષરોથી યુક્ત એવા મનુષ્ય માત્રને આનંદરૂપ શ્રી ચિંતામણી નામનો મંત્ર છે. ॥ ૭ ॥

હ્રીં શ્રીં કારવરં નમોક્ષરપરં ધ્યાયન્તિ યે યોગીનો ।
હૃત્પદ્મે વિનિશય પાર્શ્વમધિપં ચિંતામણિ સંજ્ઞકં ॥
ભાલે વામભુજે ચ નાભિકરયો ર્ભૂયો ભુજે દક્ષિણે ।
પશ્ચાદષ્ટ દલેષુ તે શિવપદં દ્વિત્રૈર્ભવૈર્યાંત્યહો ॥ ૮ ॥

ભાવાર્થઃ—હ્રીં શ્રીં ઇત્યાદિ આકારથી યુક્ત મંત્રનુ જે યોગીઓ હૃદયકમળમા અધિષ્ઠાતા ભગવાનના ચિંતામણીનો સત્તાવાળો જેનો પૂર્વમાં નમો મુકેલા છે એવો હ્રીં શ્રીંકારાદિ ઉત્તમ વર્ણયુક્ત મંત્રને હૃદયકમળમાં ધારણ કરીને કપાળને વિષે, ડાબા હાથને વિષે, નાભિમા અને વળી ભાગે જમણા હાથમાં અને ત્યાર પછી આઠ દલાને વિષે ધ્યાન ધરે છે તે બે ત્રણ ભવ પછી મોક્ષ ધામમાં સિધાવે છે એ શું આશ્ચર્યજનક નથી ! ॥ ૮ ॥

([illegible] છંદ)

નો રોગા નૈવ શોકા ન કલહ કલના નારિ મારિ પ્રચારા,
નૈવાધિર્નાસમાધિર્ન ચ દરદુરિતે દુષ્ટ દારિદ્રતા નો ।
નો શાકિન્યો ગ્રહા નો ન હરિકરિગણા વ્યાલ વૈતાલ જાલા
જાયન્તે પાર્શ્વચિંતામણિનતિવશતઃ પ્રાણિનાં ભક્તિભાજામ્ ॥ ૯ ॥

ભાવાર્થ:—જે ભવિજન પ્રભુ શ્રી ચિં[illegible] પોતાની ભક્તિ કરે છે, તેઓને રોગ, શોક, કલહ [illegible] પાપ, દુષ્ટ, દારિદ્રતા, શાકિની [illegible] વિગેરે તથા હાથી તથા સિંહના સમૂહો [illegible]

(શાર્દૂલ છંદ)

ગીર્વાણદ્રુમધેનુકુંભમણયસ્તસ્યાઙ્ગણે રંગિણો
દેવા દાનવ માનવાઃ સવિનયં તસ્મૈ હિતધ્યાયિનઃ ।
લક્ષ્મીસ્તસ્ય વશાવશેવ ગુણિનાં બ્રહ્માણ્ડસંસ્થાયિની
શ્રીચિંતામણિપાર્શ્વનાથમનિશં સંસ્તૌતિ યો ધ્યાયતે ॥ ૧૦ ॥

ભાવાર્થ:—જે પ્રાણી શ્રી ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ [illegible] છે તથા ધ્યાન ધરે છે તેના આંગણામાં, કામ[illegible] તેને વશ્યપણું, બ્રહ્માંડમાં સ્થિર [illegible] છે છે, દાનવ અને મનુષ્યો સદા વિનયથી [illegible] રહે છે [illegible] થયેલી [illegible] કરે છે ॥ ૧૦ ॥

(માલિની છંદ)

ઇતિ જિનપતિ પાર્શ્વઃ પાર્શ્વ પાર્શ્વાખ્ય યક્ષઃ
પ્રદલિત દુરિતૌઘઃ પ્રીણિતપ્રાણિ સાર્થઃ ।
ત્રિભુવન જન વાંછા દાન ચિંતામણિકઃ
શિવપદ તરુ બીજં બોધિબીજં દદાતુ ॥ ૧૧ ॥

ભાવાર્થ:—[illegible]
[illegible] ॥ ૧૧ ॥

શ્રી ધર્મસિંહ મુનિ વિરચિત–
શીખામણના અઠ્ઠાવીશ બોલ.

૧ પહેલે બોલે, જેની શુદ્ધ શ્રદ્ધા હોય તેનો ઉપદેશ સાંભળવો.

૨ બીજે બોલે, જે જે વ્રત-પચ્ચખાણ કરીએ તેનો નિર્વાહ કરવો એટલે બરાબર શુદ્ધ રીતે પાળવાં, પણ દોષ લગાડવો નહિ.

૩ ત્રીજે બોલે, દુર્જન મિત્રથી કામ જેમ તેમ પાડવું, નહિ તો પાછળથી અવશ્ય પસ્તાવું પડે.

૪ ચોથે બોલે, જે માણસ લટપટ કરતો આવે તેની સાથે એકદમ વગર વિચાર્યું ભળી જવું નહિ, અર્થાત્ તે માણસની પરીક્ષા કરીને જ તેની મિત્રાઈ કરવી.

૫ પાંચમે બોલે, જે ઘરમાં એકલી સ્ત્રી અથવા એકલો પુરુષ હોય તે ઘરમાં એકદમ ધાઈને પેસવું નહિં. કદાપિ અજાણે પેઠા તો ઉભા રહેવું નહિં, અર્થાત્ તરત પાછા વળવું, કારણ કે સામાને સંદેહ પડે માટે.

૬ છઠ્ઠે બોલે, કોઈ રૂડો અથવા વાલેશરી મિત્ર, જો શીખામણ દે, તો પ્રમાણ કરી માનવી.

૭ સાતમે બોલે, જેના બોલવામાં ઠમ-ધડો ન હોય તેની સાથે મળી જવું નહિ, અર્થાત્ જે પુરુષો બોલ્યું પાળતા હોય તેમનો જ પરિચય કરવો.

૮ આઠમે બોલે, એક સમકિત અને બીજું શિયલ-તેને દૃઢ કરી રાખીએ. અર્થાત્ સમકિત અને શિયલમાં દોષ નહિં લગાડતાં શુદ્ધ રીતે પાળવું.

૯ નવમે બોલે, વિકળ માણસથી પ્રીતિ ન કરીયે, અર્થાત્ કુશિલીયાની સંગત કરીયે નહિં તેમ છતાં કરે તો અવશ્ય ખામી લાગે, એટલું જ નહિ પણ આબરૂ-ઈજ્જત પણ જાય.

૧૦ દશમે બોલે, આપણા વહેવારીને તથા સગા મિત્રને દગો ન દઈએ, પરંતુ પ્રેમ વધારીએ.

૧૧ અગ્યારમે બોલે કુળવંતીની [illegible] ન કરીએ જો કરીએ તો આપણી [illegible] જાય.

૧૨ બારમે બોલે, પોતાના [illegible] તો વારંવાર [illegible] નહિ, કારણ કે આવવા જવામાં [illegible]

૧૩ તેરમે બોલે, [illegible]

રહીએ, જો અક્ષય આવે અગર ન આવે પણ ઉપદેશ તો દેતા જ રહીએ

૧૪ ચૌદમે બોલે, પોતાના વડેરાનો વિનય કરીએ, કદાપિ વડેરા ધણી માને અર્થાત્ વહેરા ના કહે તો પણ વિનય ન મૂકીએ

૧૫ પંદરમે બોલે, દોહ્ય (દુઃખ), સોહ્ય (સુખ) ખમીએ તથા કશી દુઃખની અને ખગ ધર્મની મર્યાદા ન મૂકીએ.

૧૬ સોળમે બોલે, પોતાના ગુણ પોતના મોઢેથી પ્રકાશીએ નહિં, તેમ જ્યાં પ્રકાશીએ તો અવશ્ય હલકાપણું દેખાય.

૧૭ સત્તરમે બોલે, કોઇને મોઢે દુભીએ નહિં અર્થાત્ કોઇને મોઢે ખોટુ મનાવીએ નહી, પરન્તુ કામ સો એહને જ પાડીએ.

૧૮ અઢારમે બોલે, કોઇપણ માણસની પૂંઠે અવર્ણવાદ ન બોલીએ, કારણ કે તેમાંથી અવગુણ નીપજે માટે.

૧૯ ઓગણીશમે બોલે, મૂર્ખ માણસને કહેવાને શીખામણ દઇએ નહિં, કારણ કે જો કદી અવળી પ્રગમે તો ઉલટી આપણી જ ખોડ કાઢે.

૨૦ વીશમે બોલે, એક શિષ્ય અને બીજું શાકિન, એ બેને સારી રીતે યત્ન કરી રાખીએ, કારણ કે તેના ચળાવનાર ઘણા મળે, તો પણ ચળીએ નહીં. ચળી પડે, તો કે રાજેમતી મહાસતી તથા દ્રૌપદી સતીની પેઠે.

૨૧ એકવીશમે બોલે, ખલ (મૂર્ખ) માણસને છેડીએ નહિ, જો છેડીએ તો જરૂર પૂંઠે અવર્ણવાદ બોલે.

૨૨ બાવીશમે બોલે, જ્યાં બે જણ છાની વાત કરતા હોય ત્યાં ઉભા રહીએ નહિં, કારણ કે તે વાત જ્યારે બહાર પડે ત્યારે ખરી-નખરી કરવી પડે, એટલે સાહેદી પૂરવી પડે માટે.

૨૩ ત્રેવીશમે બોલે, પોતાના મનની વાત કોઈ જેવા તેવા માણસને મોઢે કરીએ નહિં, જો કરીએ તો જરૂર પાછળ પશ્ચાતાપ થાય.

૨૪ ચોવીશમે બોલે, ક્રોધ ચડ્યો હોય તો જેમ તેમ બોલીએ નહિં અર્થાત્ દમ ખેંચીને રહીએ, નહિ તો પછી પસ્તાવું પડે

૨૫ પચીશમે બોલે, વ્યવહાર સાચવવો અને નિશ્ચય ઉપર ભાવ રાખવો, જે નિશ્ચય છે તે સોનાની મહોર છે અને જે વ્યવહાર છે તે ઉઘમ છે.

૨૬ છવીશમે બોલે, પોતાના વડેરાથી સામી ન બાંધીએ જો કદાપિ તેઓ તાણી ઝાલે તો આપણે ઢીલું મૂકવું, પરન્તુ સામા થવું નહિં.

૨૭ સત્તાવીશમે બોલે, સંસારનાં કામ કોઇ દિવસ પૂરાં થયાં નથી, થવાનાં નથી અને થશે પણ નહિં, માટે પોતાના ધર્મકૃત્યની બે ઘડી અવકાશ કાઢી લેવા અર્થાત્ તેવીસ દિવસની સાઠ ઘડીમાંથી બે ઘડી પણ ધર્મધ્યાન કરવું.

૨૮ અઠ્ઠાવીશમે બોલે, આગળ પાછળ પરીક્ષા કરીને જે કામ કરીએ તો તે કામ શીઘ્ર પાર પડે અને ચાર લોકમાં ચતુર કહેવાઇએ અને પંચમાં પૂજાઇએ.

પાપપંકતિમિરના ટાળણહાર, ચંદ્રમાની પેરે શીતળદશાના ધણી, સૂર્યની પેરે ઉદ્યોતના કરણહાર, સમુદ્રની પેરે ગંભીર, મેરુના પેરે અડોલ, વાયુની પેરે અપ્રતિબંધવિહારી, ગગનની પેરે નિરાલંબી, ભારંડપક્ષી રૂપઅપ્રમાદીસમાન, પંચાનનકેસરીસિંહસમાન, એવા લોકોત્તર પુરુષ, અભયદાતા, ચક્ષુદાતા, માર્ગદાતા, એહવા ધર્મજિનેશ્વર જગધણી, જિન શાસનશણગાર, જ્ઞાન ધરિને સનરતા, પ્રભુજીને નમસ્કાર !

એવા તત્ત્વાનંદી, તત્ત્વવિશ્રામી, અનંતગુણના ધણી, અક્ષયગુણના ધણી, અનંતજ્ઞાનના ધણી, અનંતરૂપના ધણી, અનંત તેજના ધણી, અનંત અવ્યાબાધ આત્મિક સુખના ધરણહાર, સહનામ ને સફલગોત્રના ધરણહાર, મ હણો મ હણો શબ્દના પ્રકાશણહાર અહો જગજીવો, જો કોઈ જીવને હણશો તો હણાવવા પડશે, છેદશો તો છેદાવવા પડશે, ભેદશો તો ભેદાવવા પડશે, કર્મ બાંધશો તો ભોગવવા પડશે, એહવા મ હણો મ હણો શબ્દના પ્રકાશના કરણહાર, શ્રમણ ભગવંતમહાવીર, ઉપજનાયક સમુપરે, અહીંજિનેન્દ્રરથી, અપરિશ્રવિ કહેવા–અનાશ્રવિ પુરુષ, તે પ્રભુજીના ગુણ કહેવામાં નાવે, ભાષામાં નાવે, વર્ણવ્યામાં નાવે, એહવા અકલસ્વરૂપી, અવિગતસ્વરૂપી, જિનેશ્વરદેવ, તે પ્રભુએ સાડાબાર વર્ષ ને પંદર દિવસ સુધી મહા મહેનતો કરી, કર્મને ટાળી, કર્મને બાળી, કર્મપ્રજાળી, કર્મને દૂર છંડી, કર્મના દેણા રદ કરી, કર્મથી નિકરગત થઈ કરી, કેવળજ્ઞાન વરી, આત્મદશા પ્રગટ કરી, જિનેશ્વરદેવ, વીતરાગ દેવ, મોક્ષનગરે પધાર્યા.

પણ જગતવાસી જંતુજીવને, ઉપકાર નિમિત્તે, શાતાનિમિત્તે, કલ્યાણ કરવા નિમિત્તે, જગજીવના દુઃખ મટાડવા વાસ્તે, ચારગતિ, ચોવીશ દંડક, ચોરાશી લક્ષ જીવાયોનિને વિષે, એકેકાકી અધિસતાવીશ ક્રોડ કુલને વિષે, જીવ અનંત-પરિભ્રમણ કરે છે, સર્વેથી શારીરિક માનસીક વેદનાઓ સહન કરે છે, તે મટાડવા માટે, પરમેશ્વરેવે સિદ્ધાંતરૂપ વાણી ભાખી આવમેકદષ્ટાંત વિસ્તારપણે વર્ણવ્યાં.

---

(૧) મંગળમય મહાવીર

મંગળમય મહાવીર, અમારા મંગળમય મહાવીર.
શાસનનાયક, વીર જિનેશ્વર, ઉતારો ભવ તીર...અમારા॰ ૧
ચંદનબાળા સતી શીલવંતી, શાખા આગમ પ્રતિધીર ..અમારા॰ ૨
ચરણે કર્યો ચંડ નાગ કૌશીકો, દૂધનું વહ્યું રૂધીર...અમારા॰ ૩

(૨) શ્રી ચોવીસ જિનની આરતી.

જય મુક્તિદાતા, પ્રભુ જય મુક્તિદાતા,
તુજને વંદન કરીયે (૨), ગુણ તારા ગાતાં; જયદેવ, જયદેવ. એ ટેક.
આદિનાથ અજીત, સંભવ સુખકારી, પ્રભુ સંભવ સુખકારી;
કષ્ટ અમારાં કાપો (૨) હે ભવ ભયહારી. જય૦ ૧
અભિનંદન સુમતિ, પદ્મ તું મુજ પ્યારો, પ્રભુ પદ્મ તું મુજ પ્યારો;
સુપાર્શ્વ ચંદ્ર સુવિધિ (૨), શીતલ ભવતારો. જય૦ ૨
શ્રેયાંસ વાસુ વિમળ, અનંત ગુણ ભરીઆ, પ્રભુ અનંત ગુણ ભરીઆ;
કષ્ટ અમોના કાપી (૨), શીવ રમણી વરીઆ. જય૦ ૩
ધર્મ ધુરંધર નાથ, આપ વસ્યા મુક્તિ, પ્રભુ આપ વસ્યા મુક્તિ;
શાન્તિનાથ સુરો શક્તિ (૨), દાસનજી મુક્તિ. જય૦ ૪
કુંથુનાથ કાડે, કાદવ કુવનમાંથી, પ્રભુ કાદવ કુવનમાંથી;
અર મલ્લિને પ્રણમું (૨), તારો કર સાથી. જય૦ ૫
મુનિસુવ્રત મહારાજ, અંતર્યામી મુજ સ્વામી, પ્રભુ અંતર્યામી મુજ સ્વામી;
વંદુ શીર હું નામી (૨), તાર અંતરજામી. જય૦ ૬
નમિ નાથ ભગવાન, ભાવ ધરી ભાળો, પ્રભુ ભાવ ધરી ભાળો;
નિર્મળ નેમ નગીના (૨), દુઃખ સર્વે ટાળો. જય૦ ૭
પાર્શ્વ પરમ કૃપાળ, જન પાલનહારો, પ્રભુ જન પાલનહારો;
વર્દ્ધમાન જિન વંદુ (૨), ભવજળથી તારો. જય૦ ૮
ચોવીસ જિન ભક્તિ, ભાવ ધરી કરશે, પ્રભુ ભાવ ધરી કરશે;
જન્મ, મરણ દુઃખ ટાળી (૨), મુક્તિને વરશે. જય૦ ૯
નમી તુજને કહે નેમ, નાથ તું છે મારો, પ્રભુ નાથ તું છે મારો;
જૈન પ્રવર્તક મંડળ (૨), શાસન સહુ તારો. જય૦ ૧૦

---

(૩) પાર્શ્વનાથ ભગવાનના ગુણ

તારો, તારો, પાર્શ્વનાથ તારો, તમારા ગુણ નહિ ભૂલું,
તમે બળતો ઉગાર્યો કાળો નાગ રે, તમારી વાત શું બોલું ! ટેક.
સાખીઃ—કમઠ પાચ અગ્નિ તપે, બાળ તપનો રાજ;
નાગ બળે છે કાષ્ટમાં, જુવે અવધિજ્ઞાને જિનરાજ રે, તમારી. ૧

તન ધન તે તારાં નથી, નથી પ્રિયા પરણેત;
પાછળ સૌ રહેશે પડયાં, ચેત ચેત નર ચેત.
પ્રાણ જશે જ્યાં પિંડથી, પિંડ ગણાશે પ્રેત;
માટીમાં માટી થશે, ચેત ચેત નર ચેત.
રહ્યા ન રાણા રાજવી, સુર નર મુનિ સમેત;
તું તો તરણા તુલ્ય છે, ચેત ચેત નર ચેત.
રેઢકણ તારાં રખડશે, જેમ રખડતી રેત;
પછી નર-તન પામીશ ક્યાં, ચેત ચેત નર ચેત.
કાળા કેશ મટી ગયા, સર્વે બનીયા શ્વેત;
જોબન જોર જતું રહ્યું, ચેત ચેત નર ચેત.
માટે મનમાં સમજીને, વિચારીને કર વેંત;
ક્યાંથી આવ્યો ક્યાં જવું, ચેત ચેત નર ચેત.
શુભ શિખામણ સમજ તો, પ્રભુ સાથે કર હેત;
અંતે અવિચળ એજ છે, ચેત ચેત નર ચેત.

---

(૬) મોક્ષાર્થીને વંદના.

જુઓરે જુઓરે જૈનો! કેવા વ્રત ધારી!
કેવા વ્રતધારી આગે, થયા નરનારી—જુઓરે૦ એ—
જુઓ જુઓ જંબુસ્વામી, બાળવયે બોધ પામી,
તજ્યું રાજ્યરિદ્ધિ જેવું, તજી આઠ નારી;
તજી આઠ નારી, તેને વંદના અમારી. જુઓરે.
ગજસુકુમારમુનિ, ધરી શિરપર ધુનિ,
અડગ રહ્યા તે ધ્યાને, ડગ્યા ન લગારી,
ડગ્યા ન લગારી, તેને વંદના અમારી. જુઓરે.
કોશ્યાના મંદિર મધ્યે, રહ્યા મુનિ સ્થૂલીભદ્ર,
વેશ્યા સંગ વાસો તોયે, થયા ન વિકારી;
થયા ન વિકારી, તેને વંદના અમારી. જુઓરે.
સતી તો રાજુલ જેવી, જગમાં ન જોડી એવી,
પતિવ્રત માટે કન્યા, રહી એ કુંવારી;
રહી એ કુંવારી, તેને વંદના અમારી. જુઓરે.
જનક સુતા જે સીતા, વરસ તો બાર વીત્યાં,
ઘણું દુઃખ વેઠ્યું તોયે, ડગ્યાં ન લગારી;
ડગ્યા ન લગારી, તેને વંદના અમારી. જુઓરે.
ધન્ની ક્યાવંતો નામે, થયા ઝાંખપર ગામે.

કર નિજ પ્રાણ તોયે, રક્ષા ટેક ધારી;
રક્ષા ટેક ધારી, તેને વંદના અમારી. જુઓરે.
દુઃખમાં તો દીધાં દેહ, સહ્યાં એ તો કામદેવે,
ઘણું દુઃખ વેઠ્યું તોયે, ડગ્યા ન લગારી;
ડગ્યા ન લગારી, તેને વંદના અમારી. જુઓરે.
ધન્ય ધન્ય નરનારી, એવી દઢ ટેક ધારી,
ઇચ્છિત સુધાર્યું જેણે, પામ્યા ભવ પારી;
પામ્યા ભવ પારી, તેને વંદના અમારી. જુઓરે

(૭) આત્મોપદેશ (હરિગીત)

રે આત્મ ! ત્હારો વખત સારો વેગે વીતી જાય છે,
તે ધ્યાનમાં ઉતાર તું, પળ તેના તેમ થાય છે;
નથી વાર રહેશે એ ઘડી એવી દશા તુજને થશે,
તેવા સમે પ્રભુ ભક્તિમાં સદ્બુદ્ધિ શું તુજ આવશે !
કેવાં કરું કાર્યો અને કેવો બનું આ વિષયમાં,
કઈ રીતિથી વખણાઉં ને કેમ યશ પામું સર્વમાં;
આવી અહોનિશ ધારણા, તુજ અંતરે લાગી રહી,
હા ! હા ! બન્યું પણ શીઘ્રથી, એ કેમ સમજ્યો તું નહિ !
વિલાસિનીના વિભ્રમનાં વિલાસમાં બહુ દર્પથી,
તાતા અને માતા વળી ભોજન કરે અતિ તર્પથી;
સમુદ્ર પર્યંત આણને વર્તાવી જોયો ગાજતા,
જોને ! સુના ત્રણ હાથની ભૂમિ વિષે હા ! હા ! થતા.
ખાવું અને જોવું અને રોવું અરે આ મારૂં,
માતા અને પિતા વળી પુત્રો વધૂ ને સાસરૂં;
આવી સ્થિતિ સહુ લોકમાં ચારે દિશે વ્યાપી રહી,
પણ કોઈએ પ્રભુ પારમાં, આ ઇશ્વરને સોંપ્યું નહિ.
શિશુપણું રમત કરી અજ્ઞાનમાં વિતાડીયું,
તારૂણ્ય તો તરૂણી તણા પ્રમાદમાં હા ગાળીયું.
બુઢાપણું આવી રહ્યું ચિંતા તણા ચોગાનમાં,
હા ! હા ! ગયું પુણ્ય પ્રાપ્ત ત્હારૂં– મનુષ્યપણું અભિમાનમાં.
પાંડુ થયા સહુ કેશ મુખ, ભ્રષ્ટ થઈ દંતાવળી,
ચક્ષુ તણી ક્ષીણતા બની, અન્યેન્દ્રિયો પણ ગઈ ગળી;
સહુ હાલ કંપે અંગના રે લાકડી લેવાઈ ગઈ,
તોયે અરે પ્રમદા તણા આનન વિષે દૃષ્ટિ રહી.
તું રે ત્યજી છળ કપટ સઘળાં મોહ માયાથી ડર્યાં,
સહુ તાપ ટાળી તાહરા જે પાપથી જીવે કર્યાં;
આનંદ થશે બહુ અંતરે ને સુખ લહેરો ઉઠશે,
સંપૂર્ણ ત્હારો અંત સીમા હર્ષથી આવી જશે.

અમારાં જૈન પ્રકાશનો.

• ૧ જૈનોદય સમીન શ્રેણી ૦૧
• ૨ જૈન ધર્મ પ્રવેશિકા ૦૧
૩ બાળપ્રશ્નોત્તરી ૦)॥
• ૪ જીવનતરશ્રેણી ૦)॥
૫ અનુપૂર્વી સાથ્વંદના ૦)॥
૬ આદર્શ જૈનસ્તુતિ (ગુજરાતી) ૦॥=
• ૭ જૈનસ્તુતિ (હિંદી) ૦॥
• ૮ ગજ પદ સંગ્રહ કઈ દાશી-ઇશ્વામીનું ચરિત્ર ૦૧
• ૯ જૈનસિદ્ધાંતની વાર્તાઓ ભા. ૧ લો ૦॥=
• ૧૦ ,, ભા. ૨ જો ૦॥=
• ૧૧ જૈન સાહિત્યની રસમંડોમાં ભા. ૧ લો. ૦॥
• ૧૨ ,, ભા. ૨ જો ૦॥
• ૧૩ જૈન ધર્મની ગમતાગમો ભા. ૧ લો ૦॥=
• ૧૪ ,, ભા. ૨ જો ૦॥=
• ૧૫ આદર્શ જૈન રત્નો ૦॥
• ૧૬ જૈનાગમમાળા ૧ ૧।
૧૭ [illegible] ચરિત્ર ૧)
૧૮ [illegible] ૧)
૧૯ [illegible] ૧)
૨૦ [illegible] ૧।
[illegible]
[illegible]

૨૧ સામાયક અર્થવિધિ [illegible] પૃ ૬૦
૨૨ સામાયક (અર્થ સાથે)
૨૩ સામાયક પ્રતિક્રમણ
૨૪ સામા૦ પ્રતિ૦ અર્થ સાથે
૨૫ સ્થા. જૈન જ્ઞાનસાગર
• ૨૬ વીરકાળ ઉદયભાણચરિત્ર
• ૨૭ પ્રભુવીર પટ્ટાવલી અને ઈતિહાસ
૨૮ ધર્મપ્રાણ લોંકાશાહ
૩૦ સ્વામિવાત્સલ્ય
૩૧ ભાવના શતક
૩૨ સ્થા. જૈન કોન્ફરન્સની ગઈની પ્રગતીનો ઈતિહાસ (સચિત્ર)
૩૩ મૌનતટી સિદ્ધાંત પર એક દષ્ટિ
• ૩૪ [illegible]
• ૩૫ [illegible] પચીસી
૩૬ [illegible]
૩૭ જૈન [illegible] (૧૧ [illegible])
૩૮ શ્રીમદ્ [illegible] નિરીક્ષણ
૩૯ દ્રૌપદીની [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

• [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]